ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակածետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 2 AOUT 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8864 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4665

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԵԿԱՆ
(1925–1960)

Ճիշդ 35 տարի առաջ, Օգոստոս 1ի գիշերին լոյս կը տեսնէր Յառաջի առաջին թիւը «Օգոստոս 2» թուագրուած։

Ուղեկորոյս գաղթական էր այդ օրերուն Ֆրանսահայը, անտէր ու անպաշտպան։

Փոթորիկը այս հիւրընկալ ափերուն վրայ էր նետած տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ, սուրէն ու հուրէն, տարագրութենէն ու ջարդերէն հրաշքով ազատուած բեկորներ, որոնք տասը տարուան մէջ տասն անգամ տուն-տեղ ձգած՝ նոր բոյն էին կազմած։

Եւ ամէն անգամ քանդուած էր նոր բոյնն ալ։ Անիծեալ բախտը չարաչարած էր հալածել զիրենք ամէն տեղ։

Ֆրանսան կը դառնար վերջին հանգրուանը, ուր հանգիստ սրտով պիտի կրնար ապաւինիլ, վերջապէ՛ս, վտարանդի Հայը։

Յառաջ հրապարակ կուգար հոգեբանական վայրկեանի մը։

Անծանօթ տեղական լեզուին ու օրէնքներուն, անտեղեակ աշխատանքի եւ առեւտուրի պայմաններուն, չոր հաց մը ճարելու համար իրեն եւ իր անճար ընտանիքին՝ տարագիր, անդէկ, Հայը պէտք ունէր ղեկավարի մը, առաջնորդի մը, որ ճամբայ ցոյց պիտի տար իրեն այս նոր հայրենիքին մէջ։

Յառաջ եղաւ ա՛յնքան սպասուած Մեսիան։

Իր էջերը լայն բացաւ՝ ժողովուրդին բացատրելու համար օրէնքները։ Միութեան կապ մը դարձաւ Ֆրանսայի զանազան շրջանները ցրուած հայ բեկորներուն միջեւ։ Քաջալերեց ազգային, հայրենակցական, բարեսիրական, կրթական, մշակութային զանազան ընկերակցութիւններ, անվերապահօրէն արձագանգ դառնալով անոնց ազգօգուտ գործունէութեանց։

Առաջին օրէն իսկ Յառաջ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն կողմէ։ Իր համբաւը շուտով գլեց անցաւ Ֆրանսայի սահմանները, դառնալով գաղթահայութեան սիրուած ու փնտռուած թերթը։ Անոր էջերը հայելին դարձան հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայկական կեանքին։

Մեծ եղաւ իր վաստակը զանազան մարզերու, մանաւանդ հայապահպանման նուիրական գործին մէջ։ Նոր սերունդի փրկութիւնը, համբանքի պահպանումը, ֆիզիքական գոյութեան ապահովումը, ազգային սրբութեանց եւ աւանդութեանց հանդէպ յարգանքն ու հաւատարմութիւնը, մանաւանդ Հայկական Դատին հետապնդումը կազմեցին իր գլխաւոր մտահոգութիւնները։

Շաւարշ Միսաքեան զոհողութեան մարմնացումն իսկ էր։

Սանթիմ մը չունէր գրպանին մէջ, երբ իրեն յատուկ յեղափոխական՝ յանդգնութիւնն ունեցաւ հիմնելու այս թերթը։

Ամբողջ լոյսը իր գրիչն էր, աշխատելու, տքնելու, յարատեւելու կամքը։

Յենեցիկ էր իր ձեռնարկը։ Բարեսիրտ եւ համակիր բարեկամ մը նիւթապէս աջակցեցաւ, համեստ գումարով մը։

Գտնուեցան ընկերներ ալ, որոնք նո՛յնպէս զոհողութիւններ ըրին, բարոյապէս ստանձնելով թերթին յաջողութեան։

Գաղափարական գետնի վրայ, Յառաջ բանբերն եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն կարկառուն դէմքերը իր աշխատակիցները դարձան։

Յառաջ անշեղ կը շարունակէ իր ճամբան, այրբացեալ հիմնադրին մահէն երեքուկէս տարի վերջ ալ, հետեւելով Անոր գծած ուղղութեան, նոյն գաղափարական եւ նոյն սկզբունքներով։

Եւ ասիկա լաւագոյն գրաւականն է անթառամ պահելու իր յիշատակը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Տը Կոլ – Ատընաուըր խօսակցութիւնները վերջ գտան նախատեսուածէն առաջ, շաբաթ ժամը 5ին։ Ոչ մէկ միացեալ զեկոյց կամ հրապարակային յայտարարութիւն եղաւ. միայն Ատընաուըր, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց.— «Զօրավար տը Կոլի հետ կարեւոր, երկար եւ օգտակար խօսակցութիւններ ունեցայ»։

Փարիզի եւ Պոնի քաղաքական շրջանակները համոզուած են թէ պետական երկու դէմքերը՝ գերման եւ ֆրանսական գործակցութեան եւ Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական ամրացման շուրջ կարեւոր եւ հիմնական որոշումներ տուած են։

«Այս համաձայնութիւնները, կ'ըսեն գերման շրջանակները, թոյլ պիտի տան որ եւրոպական կազմակերպութիւնները նոր թափ եւ կորով ստանան»։ Իրենց կարգին, ֆրանսական շրջանակները շատ գոհ կը թուին արդիւնքէն։ Դիտել կու տան թէ «երկու խօսակիցները համոզուած են թէ պէտք է լայնցնել եւ ամրացնել Եւրոպայի քաղաքական կապը»։ Ըստ Փարիզի եւ Պոնի քաղաքական շրջանակներուն, եթէ Եւրոպայի գործակցութիւնը տնտեսական գետնի վրայ եղած է, առաւելապէս (Հասարակաց Շուկայ, Եւրատոմ) այժմ, ժամանակ է որ Եւրոպան գործակցի նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ։ Տը Կոլ եւ Ատընաուըր համոզուած են թէ պէտք չէ գոհանալ մեծերու պարբերական հանդիպումներով միայն, որոնք տեղի կ'ունենային մանաւանդ կացութիւն մը քննելու եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու առթիւ։ Պէտք է ստեղծել քաղաքական մնայուն դիւան մը (Ֆրանսայի տեսակէտն է) որ վարէ եւ ներդաշնակէ ոչ միայն Հասարակաց Շուկայի երկիրներու ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, այլ եւ կամաց կամաց իր ազդեցութիւնը տարածէ վեցերէն անդին, ուրիշ երկիրներու վրայ ալ։ Ատընաուըր կը նախընտրէ որ քաղաքական դիւանը առայժմ Հասարակաց Շուկայի երկիրներով գոհանայ միայն։ Գերմանացիները կը փափաքին նաեւ եւրոպական խորհրդարան մը կազմել։

Տը Կոլ կը գտնէ որ հարկ է աճապարել քաղաքական դիւանի կազմութեան համար, որովհետեւ Ամերիկացիք միշտ առանձին գործելով մեծ եւ վտանգաւոր սխալներ կ'ընեն, մանաւանդ Ափրիկէի մէջ։

Գերմանիա չուզեր այս բոլորէն դուրս ձգել Անգլիան։ Բոնի ճարտարապետները եւ իրենց թերթը՝ Տէր Միթակ կ'ըսեն թէ կ'ուզեն խուսափիլ ֆրանքօ-գերման «գլուխ գլխի» մտերմութենէ մը եւ մանաւանդ ֆրանսական ղեկավարութենէ մը, արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։

Ատընաուըր եւ տը Կոլ առանց զիջելու իրենց ազգային գերիշխանութիւնը, կը ձգտին համաձայնութեան մը եւ «Հայրենիքներու Եւրոպա»ն մարմին եւ ձեւ ստացաւ Ռամպույէի մէջ։

Ատընաուըրի հրաւէրով Մաքմիլլըն, Անգլիոյ վարչապետը Պոն պիտի այցելէ Օգոստոս 10ին։ Տը Կոլ եւ Ատընաուըր կը փափաքին որ Անգլիա աւելի սերտ կապեր հաստատէ Եւրոպայի հետ։ Ուաշինկթըն գոհ է արդիւնքէն։ «Միշտ մեր փափաքը եղած է, դիտել կուտան ամերիկեան շրջանակները, որ Հասարակաց Շուկայի վեցերը գործակցին ոչ միայն տնտեսական եւ առեւտրական, այլ նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ»։ Նոր դարագլուխ մը կը բացուի Արեւմտեան Եւրոպայի համար։

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ պրպտումներէ յետոյ։

Ի՞նչ խօսք որ օրաթերթի մը պահանջը՝ անժխտելի է Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու հայ գաղութներուն համար։ Մօտաւորապէս յիսուն հազար հայրենակիցներ կը համրուին մեր յիշած սահմաններուն մէջ։ Իւրաքանչիւր հայկական համախմբում ունի իր թերթը երբեմն մէկէ աւելին։ Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Պուլկարիա, Ռումանիա շատոնց գոհացում տուած են այս անհրաժեշտութեան։ Բաց կը մնար միայն Ֆրանսան, կեդր. Եւրոպայի հատուածներով։ Ամէնէն նոր գաղութն է այս շրջանը, բայց կեանքը կը ձեւաւորուի հետզհետէ, իսկ այդ ձեւաւորման հիմնական ազդակներէն մէկը պիտի ըլլայ մամուլը։ Մենք տաշեղներ ենք այն զարհուրելի յորձանքին մէջ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւն կը կոչուի, որուն ալիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան։

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան պայքարը ունէինք, ուրի՞շ երկրի մը մէջ։ Այսօր՝ նոյնքան ծանր է մղձաւանջը, այս ակնախտիղ եւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ, որոնք բանուկ ճամբաներ են օտարացման եւ այլասերման համար։

Մեր ուժերը թոյլ չեն տար, առ այժմ, ստանձնելու օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր բեռը։ Բայց մեր պարտքը պիտի ըլլայ, նոյնիսկ այս համեստ սահմանին մէջ, լրացնել այն բոլոր անհրաժեշտութիւնները որ կան մեր առջեւ։

Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար։ Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը։ Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն։ Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ այս նոր կեանքի բարիքներով։

Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներու հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը։

«Յառաջ»ը պատկերը պիտի ըլլայ իր շրջանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձագանգը՝ այն բոլոր անցուդարձերուն որ տեղի կ'ունենան այս շրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութէ գաղութ։ Բոլորովին տեղական թերթի մը հանգամանքը չի գոհացներ մեզ։ Ճիշդ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երկիրներուն որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձնապէս Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան, առօրեայ լուրերու կարգին վերլուծելով նաեւ երեւոյթները։ Իսկ միջազգային քաղաքական, ընկերային տեսակէտով, ընթերցողները պիտի ունենան այն բոլոր տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ են ընդհանուր զարգացման համար։ Այո՛, մեր հայրենակիցները պիտի գիտնան թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ» աշխարհի մէջ. բայց ոչ այն ուղղութեամբ որ սրճարանի դիւանագէտներու սերունդ մը հասցուց Պոլսոյ մէջ, խառնիխուռն եւ երկարապատում թարգմանութիւններով։

Ֆրանսայի մէջ, եւ ինչպէս այլուր, ստուար մեծամասնութեամբ աշխատաւորներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայրենակիցները, ցրուած երկրին տարածութեան վրայ. անոնք լայն տեղ պիտի ունենան «Յառաջ»ի մէջ, իրենց տրտունջներուն եւ բաղձանքներուն, իրենց ոգեւորութեան եւ տագնապներուն համար։ Արդէն իսկ ձեռնարկած ենք անոնց ազգագրական քարտէսը երեւան հանելու։

Բայց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը խօսի։

1925 Օգոստոս 1 — Շ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ որպէսզի չափաւորութեան մղէ Քոնկոյի կառավարութիւնը. Կիզէնկա բուռն ճառ մը խօսած է։ Պահանջած է որ ՄԱԿը միջամտէ Քաթանկայի մէջ եւ հեռացնել տայ պելճ. ուժերը։ Այս առթիւ ամբաստանութիւն ալ ըրած է։ «ՄԱԿը Քոնկոցիները կը զինաթափէ եւ թոյլ կուտայ որ բռնագրաւող Պելճերը անոնց զէնքերը եւ ստացուածքները գրաւեն»։ Մոսկուա վերստին սպառնաց որ «անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ ետ մղելու համար զաւթողները եթէ երբեք չարունակուի յարձակումը»։ Քոնկոյի կառավարութիւնն ալ կը սպառնայ քաղաքացիական պատերազմ սկսիլ եւ խորհրդային ուժերու օժանդակութեան դիմել եթէ ՄԱԿը չմիջամտէ Քաթանկայի մէջ։ Լումումպա չընդունիր որ Եւրոպացի կիներ բռնաբարուած են Քոնկոյի մէջ «մեր թշնամիներուն կողմէ կազմակերպուած զաւեշտութիւն մըն է», յայտարարած է ան, որ կարճ կապած է Քանատայի իր այցելութիւնը եւ Նիւ Եորք վերադարձած է։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետ նշանակուեցաւ Սաէպ Սալամ, ինչպէս կը նախատեսուէր։ 14 ժամ վիճաբանութիւններէ ետք, նոր վարչապետը չկրցաւ դահլիճը կազմել։ Երկու գլխաւոր դժուարութիւններ կան ազգային միութեան կառավարութեան մը համար, որուն մէջ կրօնական բոլոր համայնքները ներկայացուած ըլլան։ Ճումպլաթ արդէն սպառնած եւ մերժեց իր աւանդական թշնամիին՝ Մաճիտ Արսլանի ներկայութիւնը։ Կը մնայ նաեւ մարոնի նախարարներու ընտրութիւնը։ Ասոնք ալ համաձայն չեն։ Րէյմոն Էտէի մերժուեցաւ ներքին նախարարութիւնը որ իր կարգին մերժեց դահլիճին մաս կազմել։ Փիէր Ճէմայէլ ծանր արկած մը անցուցած է առջի օր։

ՔՈՐԷԱՅԻ ընտրութիւններուն յաղթական եղաւ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, իսկ Սինկման Ռիի կուսակիցները մէկ աթոռ շահեցան միայն։

ԹԱՍ խստօրէն քննադատեց Միշէլ Տըպրէի վերջին ճառը որուն յայտարարութիւնը միջազգային կացութեան սխալ պատկեր մը կուտայ, ըստ Մոսկուայի։

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն Փարիզի հանրակառքերու, մեթրոյի եւ կառախումբի տոմսերու գիները զգալապէս բարձրացան։ Մեթրօն 3,70 (Բ. կարգ), 5,60 (Ա. կարգ)։ Օթոպիւս՝ 3,70։ Արուարձաններու շաբաթական տոմսերու գիները 75էն 80 առ հարիւր յաւելում կրեցին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախկին վարչապետ Հասան Սաքա մեռած է առջի օր, 74 տարեկանին։ [illegible] ունէր։ Հանրապետական էր եւ վարչապետ եղած էր 1947ին. յետագային վար առնուած էր դեմոկրատներու կողմէ։ Սան Ֆրանսիսքոյի համագումարին Թուրքիան ներկայացուցած է։ Ինքն էր որ մերժեց խորհրդային պահանջը՝ Տարտանէլի եւ Վոսփորի վրայ։ Ծնած էր Տրապիզոն։

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գրիգոր Արծրունու պապը՝ Գէորգ աղա Երանեան Արծրունի բուն վանեցի էր։ Ժառանգական կալուածների պատճառով Օսմանեան կառավարութեան կողմից հալածանքի ենթարկուելով՝ սպառնացող մահուան վտանգից ազատուելու համար փախուստ է տալիս Թիֆլիս՝ անցեալ դարի սկիզբները՝ 1819 թուականին։ Նա ներկայացնում է Ռուսաց կառավարութեան մի տոհմագրութիւն, որով ցոյց է տալիս, թէ իր ցեղը Վասպուրականի հին Արծրունիների սերնդից էր, եւ սրանով ստանում է ժառանգական ազնուականութիւն Ռուսաց Ալեքսանդր Ա. կայսրից։

Գէորգ Արծրունին իր ընդունակութեանց եւ իր պատկառելի հարստութեան շնորհիւ խոշոր ազդեցութիւն ձեռք բերաւ ամբողջ Թիֆլիսում եւ Թիֆլիսի հայ հասարակութեան փառքը դարձաւ։ Նա Ներսէս Աշտարակեցու մօտիկ բարեկամն ու աջակիցն էր. նա հիմնեց Թիֆլիսի մէջ առաջին տպարանը, որի տառերը անձամբ բերաւ Ամստերդամից։ Նա վաճառական էր, միեւնոյն ժամանակ գրականութեան հետամուտ եւ մինչեւ իր մահը Ներսիսեան դպրոցի պահապան սիւնն եղաւ։

Իր որդին Երեմիա մտաւ զինուորական ասպարէզը եւ հասաւ զինուորապետութեան աստիճանին։ Նա յայտնի էր իր անաչառ բնաւորութեամբ, միեւնոյն ժամանակ խրոխտ եւ բռնաւորական վարմունքով, որի պատճառով եւ հասարակութիւնից սիրուած չէր։

Երեմիայի որդին է Գրիգոր Արծրունին, որ ծնուել է 1845 թուականին Մոսկուայում։ Իբրեւ ազնուական ընտանիքի զաւակ՝ նա շրջապատուած էր ընտանեկան ուսուցիչներով եւ վարժուհիներով, որոնք գիմնազիոնի ընտրելագոյններն էին։ Մանկութեան ժամանակ նա հայերէն երբեք չգիտէր եւ խօսում էր ռուսերէն ու ֆրանսերէն։ Դեռ տասը տարեկան էր Գրիգորը, երբ մայրը վախճանելով, հայրն իր ընտանիքը Մոսկուայից փոխադրեց Գերմանիա, ուր մի տարի մնալուց յետոյ դարձաւ Թիֆլիս 1858 թուականին։ Հաստատուելով Թիֆլիսում, Գրիգորը իր եղբօրը՝ Անդրէասի հետ առաջին անգամ սովորել սկսեց կրօն եւ հայերէն, առաջնորդութեամբ Գրիգոր քահանայ Տէր–Բարսեղեանի եւ յետոյ Գէորգ Սիմէոնեանցի, որ «Մեղու Հայաստանի» լրագրի խմբագիրն էր։ Հօրը խիստ բնաւորութիւնը եւ որդիների հետ պաշտօնական յարաբերութիւնը, ռուս ուսուցիչների տուած կրթութիւնը, մայրական խնամքի բացակայութիւնը, վերջապէս ընտանեկան բոլորովին փակուած կեանքը Գրիգորի մէջ մանուկ հասակից աճեցրին արհամարհանք դէպի ուրիշները, հեղնական վերաբերմունք եւ ծաղր դէպի Հայերն ու հայերէնը, որ աւելի չէշտուեց ռուսական գիմնազիայում։

1863 թուականին Գրիգորն աւարտեց ռուսական գիմնազիան եւ նոյն տարին մտաւ Մոսկուայի համալսարանի բնագիտական բաժինը. մի տարի յետոյ փոխադրուեց Պետերբուրգ՝ համալսարանի նոյն բաժնում շարունակելու համար։

Նոյն ժամանակները Ռուսաց բարենորոգչական ու ազատագրական շարժումների արձագանգն սկսել էր մտնել նաեւ Հայոց մէջ. Դորպատի, Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի հայ ուսանողները կազմում էին ժողովներ, ապրում էին հայկական կեանքով, աշխատում էին գրքեր հրատարակել եւ առհասարակ հայ ժողովրդի լուսաւորութեան զարկ տալ։ Արծրունին Մոսկուայում եղած ժամանակ ուղղակի ծաղրում էր հայ ուսանողների ժողովը եւ ամենեւին մասնակցութիւն չունեցաւ նրա մէջ։ Նա Պետերբուրգում էլ նոյն ձեւը շարունակեց. բայց կրթական հոսանքը ուժեղ լինելով՝ Գրիգորն էլ տարուեց այդ հոսանքով եւ 1865 թուականին տպեց իր անդրանիկ յօդուածը «Մեղու»ի մէջ, «Բնական գիտութիւնների նշանակութիւնը դաստիարակութեան մէջ» խորագրով։ Յօդուածի գլխին դրուած էր Գէօթէի այս նշանաւոր խօսքը. «Դու չես կարող մի մեծ բան լինել, եւ ահա սկսում ես փոքր բանից»։

Զգիմանալով հիւսիսային ցուրտ կլիմային՝ Արծրունին սաստիկ հիւանդացաւ նոյն ձմեռը. բժիշկներն ասում էին, թէ հազիւ երկու ամիս կեանք ունի. նրանց խորհուրդով նա անցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Նիս քաղաքը, ուր մի տարի մնալուց յետոյ բոլորովին կազդուրուելով դարձաւ Զուիցերիա։ Այստեղ Ցիւրիխի եւ Ժընեւի համալսարաններում սովորում էր գլխաւորապէս քաղաքական տնտեսագիտութիւն։ Այնուհետեւ անցաւ Գերմանիա եւ մտաւ Հայդելբերգի համալսարանի փիլիսոփայական բաժինը, ուր սովորում էր քաղաքատնտեսութեան պատմութիւն եւ հասարակական գիտութիւններ, ինչպէս եւ բնագիտութիւն։ Երկու տարի յետոյ աւարտեց՝ ստանալով փիլիսոփայութեան դոկտորի աստիճան (1869 թ.)։ Այստեղից նա անցաւ Փարիզ եւ յետոյ Վիէննա, ուր թէ հայ Մխիթարեաններից հայերէնի դասեր էր առնում եւ թէ համալսարանում լսում էր քաղաքատնտեսութիւն։ Վիէննայից գնաց Վենետիկ՝ Մխիթարեանների մօտ հայերէնը շարունակելու համար եւ մի քանի ամիս մնալուց յետոյ՝ դարձեալ Հայդելբերգ գալով՝ վերջապէս 1870 թուականին դարձաւ Թիֆլիս։

Եւրոպան, մանաւանդ գերմանական կրթութիւնը, մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ Արծրունու վրայ. արդէն Պետերբուրգում եղած ժամանակից Արծրունին սկսել էր հետեւել Ռուսաց գրական հասարակական այն նոր շարժման, որի գլուխը կանգնել էր երիտասարդ ռուս գրող Պիսարեւը։ Պիսարեւը, որի գրուածները յափշտակութեամբ կարդում էր ամբողջ կրթուած Ռուսաստանը, ռէալիստ ուղղութեան էր հետեւում եւ իր իսկական ոգին օգտակարապաշտութիւնն էր. նա քարոզում էր անհատի կատարեալ ազատագրութիւնն ու զարգացումը գրական գիտութիւնների միջոցով. նա հրաւիրում էր գրողներին՝ ժողովրդականացնել պատմական եւ բնական գիտութիւնները եւ ինչ որ գրական կեանքի տեսակէտից որեւէ օգուտ չունէր, համարում էր բոլորովին աւելորդ բան։ Արծրունին հետեւելով այս շարժմանը, իւրացնելով Պիսարեւի գաղափարները, հրապարակ է իջնում եւ նոյնիսկ իր մի քանի յօդուածներում ցոյց է տալիս լիակատար հետեւողութիւն Պիսարեւի յօդուածներին։ Եւրոպական կեանքը աւելի է չէշտում Արծրունու գրական եւ օգտակարապաշտ ուղղութիւնը։ Աւելացնենք եւ այն, որ այստեղ՝ ազգայնական գաղափարների ընդհարման մէջ, զօրանում է նաեւ Արծրունու ազգայնական ոգին եւ այնուհետեւ նա իր գործունէութիւնը ամէն կողմից դարձնում է դէպի իր ազգը, դէպի հայ հասարակութիւնը։

Եւ այն օտարասէր, դէպի Հայն ու Հայութիւնը արհամարհանքով նայող Գրիգորի տեղ, մենք այժմ տեսնում ենք երիտասարդ Արծրունուն, որ ամենից աւելի հետաքրքրւում է Հայի ներկայ ու անցեալի կեանքով, ուսումնասիրում է Հայոց պատմութիւնը, հին մատենագրութիւնը, սովորում է գրաբար լեզուն Վենետիկի եւ Վիէննայի Միաբանների մօտ՝ իր ուսումնասիրութեանց համար աւելի ամուր հաւաններ ձեռք բերելու նպատակով։

Եւրոպայում եղած ժամանակ Արծրունին շարունակ թղթակցել է «Մեղու»ին եւ «Հայկական աշխարհ» թերթերին՝ առանց խտրութիւն դնելու սրանց մէջ, թէեւ այս երկուսը իրար հակառակ ուղղութեան թերթեր էին։ Մինչեւ «Մշակ» թերթը հիմնելը (1865 – 1871 թ. թ.) նա գրել է 46 յօդուած, որոնք վերջում հաւաքուելով հրատարակուեցին մի հատորի մէջ, «Գրիգոր Արծրունու աշխատութիւններ» անունով (Թիֆլիս, 1904 թ., 406 էջ)։

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ԱԹԷՆՔ 1896 – ՀՌՈՄ 1960

Անցեալ դարու վերջերը՝ 1892 Նոյեմբերի գիշեր մը, Սորպոնի փոքր ամփիթատրոնին մէջ, Պարոն Փիէռ տը Քուպերթէն կը յայտարարէր.— «Պէտք է վերակենդանացնել Ողիմպիական Խաղերը»։ Ներկաները զարմանքով լսեցին այդ միջնահասակ, պեխաւոր, նորմանտացի ազնուականին կոչը։ Նոյնինքն Փիէռ տը Քուպերթէն կը նախատեսէ՞ր արդեօք թէ մօտ եօթանասուն տարի ետք, այժմու համաշխարհային գործադրութեան պիտի յանգէր իր հրաւէրը։

Թերեւս միակն եղաւ որ 19րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20րդ դարու սկիզբը նախատեսութիւնն ունեցաւ այն բացառիկ ծաղկումին զոր պիտի ստանային մարզանքները. եւ հաւանաբար մինակ էր լըրիւ հաւատալու համար իր ձեռնարկին յաջողութեան։

Ոչ ոք մարգարէ է իր երկրին մէջ։ Փիէռ տը Քուպերթէն Ֆրանսայի մէջ՝ իր հայրենակիցներէն չստացաւ այն օժանդակութիւնը որուն արժանի էր։ Արդար դառնութեամբ լեցուած, կամաւոր աքսորեալ, գնաց ապրիլ Զուիցերիոյ Լօզան քաղաքը եւ 1937ին՝ մեռաւ Ժընեւի մէջ, 74 տարեկան։

Ֆրանսայէն դուրս սակայն, գտաւ անհրաժեշտ քաջալերանք ու օժանդակութիւնը։ Առաջին Ողիմպիական Խաղերուն առիթով, ուզեց վերադառնալ դէպի պատմական անցեալը եւ Աթէնքի մէջ շինել տուաւ հին ողիմպիական մարզադաշտին յար եւ նմանը՝ ամբողջ մարմարով։

Սակայն ընդհանուր ձեւով մրցումները տկար եղան։ Ասոնցմէ մէկը ամէն ինչ փրկեց.— Մարաթոնը, խորհրդանշական վազք մը որ տեղի կ'ունենար 2386 տարիներ ետք՝ ճիշդ այն ճամբուն վրայ որ Մարաթոնէն Աթէնք կը տանի եւ ուրկէ անցած էր Միլտիատէսի զինուորներէն մէկը որ ուժասպառ ինկած մեռած էր Ակրոպոլի վրայ, իր վերջին շունչով աւետելէ ետք Աթենացիներուն յաղթանակը Պարսիկներուն դէմ։ Յունացի՝ Սպիրիտոն Լուիս անունով հովիւ մը կրկնեց իր նախնիքին այդ վազքը, առանց սակայն մինչեւ ծայրը երթալու։ Նոյնիսկ կը պատմուի թէ հարուստ ամերիկուհի մը ամուսնանալ փափաքած է 42 քմ. վազքը յաղթողին հետ, եւ այդ նպատակով ճամբայ ելած է դէպի Յունաստան։

Տարօրինակ առասպելներ հիւսուեցան այս նոր հերոսին շուրջ որ ծնած էր Աթէնքի մօտ՝ Մարուսի գիւղին մէջ։ Կը հաւատային թէ մրցումին նախորդ գիշերը աղօթքով անցուցած էր, ինչպէս կ'ընէին խաչակիր ասպետները եւ ծոմ պահած էր օրերով։

Միջազգային մամուլը արձագանգ եղաւ այդ դէպքին, Խաղերուն յաջողութիւնը ապահովուած էր եւ իրապէս անոնց կատարումը փառաւոր եղաւ։

Այս յաջողութենէն քաջալերուած Յոյները պահանջեցին որ իրենց յանձնուի մշտապէս Ողիմպիական Խաղերու քառամեայ կազմակերպութիւնը։ Ողիմպիական կոմիտէն ընդդիմացաւ

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նա զինուորական պատիւ է տալիս մարշալին, որին այնքան սիրում է նաեւ չեխ ժողովուրդը, յարգանքով ճանապարհ է դնում, բայց հրաժեշտ տալիս չի մոռանում նախազգուշացնել։

— Ցամենայն դէպս, ընկեր Բուդեոնի, խնդրում եմ ձկնորսութեան գնալիս սանթիմեթր ունենալ հետներդ... Իմացէք, որ մեզ մօտ օրէնքի առաջ բացառութիւն չկայ...

— Լաւ, լաւ, — ծիծաղում է Բուդյոննին։

Բայց ասում են, նա այլեւս որսի չի գնում։ Դէ բռնած ձուկը նորից ջուրը նետելը հե՞շտ բան է...

ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՕՐԷՆՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Չեխերը ժամկէտից շուտ չիլ կաքաւի որս կազմակերպեցին ինձ համար։ Օրը շոգ էր, հնձած արտերում կշտանալուց յետոյ, չիլերը արեւից պատսպարուել էին եգիպտացորենի դեղնող թաւուտներում։ Թողնում էինք ու խփում։ Բայց որսի ամենաթեժ պահին հրաման տրուեց դադարեցնել կրակը։ Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ չեն թողնում մի «հաւեսներս հանենք»։ Ինչպէս նոր թափ առած նժոյգին յանկարծ սանձահարես ու զամես իր տեղում։ Դադրում ենք տեղներս, ծառս լինում, բայց չեխ կարգն անողոք է, կրակել չի կարելի։

Շղթայ կապած որսորդները իրար հաղորդելով մեզ հասցրին բացատրութիւնը։ Զափը լրացել է, մեզ՝ երեսուն հոգու՝ թոյլ էր տուած խփել հարիւր յիսուն կաքաւ, այդքան արդէն կայ խփուած։

— Մեզ մօտ որսը յատակագծով է կատարւում, — բացատրեց ինձ ուղեկիցս՝ չեխ գրականագէտ Եարոսլաւ Տիխին։

Թեւերս թուլացան։ Ա՛յ քեզ բան։ Ախր այսպիսի առատութեան մէջ ի՞նչ չափ։ Մեր կողմը շարժւում ենք՝ ֆռռ՛, ֆռռ, ֆռռ՛ կաքաւներ ու փասիաններ են, որ թռչում են, իսկ նապաստակին հօ հաշիւ չկայ, կարծես ճագարաբուծական հիմնարկութիւնում լինենք։ Փասիան ու նապաստակ հօ չխփեցինք ոչ մի հատ, «ծրագրով չի նախատեսուած...»։ Գոնէ այս հազարաւոր կաքաւներից թողնեն մի տասնեակ խփեմ։ Ախր ես էլ իմ ծրագիրներն ունէի. այստեղ ոչ քար կայ, ոչ սար, հարթ, հանգիստ, իսկական ինձ նման մարդու տեղ է, հա գնայ, հա կրակիր։ Կը խփեմ, մտածում էի, մի քանի հատ, կը հիւրասիրեմ Փրակայի իմ հրատարակիչներին, որոնք ահա երկու շաբաթ է ոչինչ չեն խնայում ինձ համար, դեռ մի քանի հատ էլ Հեռու Մոսկուա կը տանեմ, որ այնտեղ էլ տեսնեն իմ «չեխ որսի» համը։

Էհ, ոչինչ, կողքիցս եօթը կաքաւ կայ կախուած, այդ բոլորը կարելի է դարձեալ կատարել, միայն փոքր մասշտաբով։ Դեռ մի քանի հատ էլ «ընդհանուր պահեստից» կը տան։ Դէ ի հարկէ կը տան, անպատճառ կը տան, չէ՞ որ ես այստեղ «անուանի հիւր» եմ, «Խորհրդային Միութիւնից եկած»։ Առաւօտը, որսն սկսելուց առաջ, այդպէս էլ յայտարարեցին որսորդներին, որոնք գլխարկները հանած ուշադիր լսում էին որսորդական ընկերութեան առաջարկանքը։

Բայց զարմանալի բան կատարուեց, դուրս չեկ բան։ Իւրաքանչիւր որսորդին տուին երկուական կաքաւ, մնացածը գնաց որսորդական միութեան պահեստը՝ ընկերութեան օգտին։

Այդպէս է օրէնքը Չեխոսլովաքիայում։ Կենդանաբան Եուրի Սեկերան ինձ պատմեց, որ ինքը մէկ օրում կրակել է 670 փամփուշտ, վարձել է որսը հաւաքող եւ շալակող հինգ մարդ, խփել է հինգ հարիւրից աւելի փասիան, այդ բոլորի վրայ ծախսել է իր մէկ ամսուայ աշխատավարձը եւ տուն է բերել ընդամէնը վեց փասիան։ Այն էլ ընկերութիւնից գնել է․․ դրամով։ Այո, իր կատարած որսը գնել է, ճիշդ է, կէս գնով, բայց դրամ է վճարել...

— Լաւ, իսկ ի՞նչն է մնում որսորդին, — հարցրի ես զարմացած։

Բաւականութիւնը։ Իսկ խփածդ կենդանիները պիտի յանձնես ընկերութեանը, նա էլ՝ հասարակական ճաշարաններին։ Ցեղայ ստացուած եկամուտի եօթանասուն տոկոսը կը գնայ վայրի կենդանիների կերակրելու վրայ, որպէսզի վերականգնուի կորուստը։

Ինձ բացատրեցին, որ եթէ իւրաքանչիւրն իր խփածը տանի տուն, ինչպէս մեզ մօտ է, այլեւս կենդանի չի մնայ բնութեան մէջ։ Որսորդութիւնը տնտեսապէս անձեռնմտու պիտի լինի որսորդի համար։

Ինչ խիստ կանոններ կան այս երկրում. մեր խմբի մէջ էր նաեւ Փրակայի մարզային ընկերութեան նախագահ Եարոսլաւ Զայցեկը, նա եւս երկու կաքաւ ստացաւ։ Թող այնտեղ լինէր Հանրապետութեան դատախազը կամ Ներքին գործոց նախարարը՝ բացառութիւն չկայ, օրէնքը օրէնք է բոլորի համար, նրանցից ոչ մէկը երկու կաքաւից աւելի չէր կարող ստանալ։ Բայց լաւ էր, ինձ համար բացառութիւն արուեց, խփածս եօթը կաքաւից չորսը յանձնեցին ինձ, այն էլ հետեւեալ բացատրութեամբ։

— Այն երկուսը ձեր խմբագրի անունով, որ շրջում էր մեզ հետ եւ լուսանկարում մեր եւ ձեր գործողութիւնները... Կարելի է համարել, որ, այդպիսով, նա եւս մասնակցում էր մեր որսորդութեան...

Համոզուած եմ, եթէ հնարաւոր լինէր այդ կերպ ձեւակերպել եւ «օրինականացնել» իրենց արարքը, ոչ մի գնով այն երկու կաքաւն էլ չէի ստանալու։ Այդքան մեծ է յարգանքը որսի կանոնների նկատմամբ այդ երկրում։

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(7 եւ վերջ)

Եւ, ի յարգանս Պարոն տը Քուպերթէնի, Փարիզի յանձնեց երկրորդ ողիմպիականին կազմակերպութիւնը :

Մրցումները տեղի ունեցան ընդհանուր անտարբերութեան մէջ, համաշխարհային ցուցահանդէսի շրջանին՝ 1900 Մայիս 14էն Հոկտեմբեր 25, մայրաքաղաքին բոլոր անկիւնները ցրուած դաշտերու վրայ: Հրաշքով Նոր Ողիմպիական Խաղերը կրցան տեւել եւ հասան այսօրուան իրենց ժողովրդականութեան :

Մարմնամարզի մրցումները տեղի ունեցան Քրուա – Քաթլանի՝ Պուա տը Վանսէնի անտառին դաշտային շրջանակին մէջ: Քանի մը տարօրինակ արկածներ պատահեցան. օրինակ՝ արձակուած մուրճը որ ծառի մը ճիւղերէն կախուած մնաց :

Պէտք է ըսել թէ հաւատացող չկար որ ժողովական մրցումները կրնային «իրենց իսկ թեւերով թռչիլ», քանի որ երրորդ Ողիմպիականը (Սէն Լուի, Մ. Նահանգներու մէջ, 1904ին) եւ չորրորդը (Լոնտոն 1908ին) ցուցահանդէսներու հետ զուգորդուեցան :

1904ին համբորդութիւնները երկար էին ու դժուար: Քիչ երկիրներ մարզիկներ ղրկեցին Մ. Նահանգները: Ամերիկացիք տիրապետեցին: Արագընթաց մարզիկ մը աչքի զարկաւ, յատկապէս: Արչի Հանն փոքրիկ եւ երեւութապէս տկար ուսանող մը, կրցաւ երկու հարիւր մեթր վազել 21 երկվ. 6/10էն: 24 տարի ետք միայն կարելի եղաւ բարելաւել այդ արդիւնքը :

Գայթակղութիւն մը յառաջ եկաւ Մարաթոնի մրցումի ընթացքին: Ամերիկացի Լորձ՝ մրցումը վստահ եւ առանց յոգնութեան շահելու վարպետութիւն մը ծրագրած էր: Մասնաւոր թողուց որ մրցակիցները յառաջանան. տասներկու քմ. հեռու ինքնաշարժ մը նստաւ եւ վար իջաւ մարզադաշտէն հասնելէ տասնեակ մը քմ. առաջ: Վերսկսաւ վազել եւ հանգստած դէմքով ու ոտքերով յաղթական հասաւ:

15 վայրկեան ետք, երբ իրական յաղթողը՝ Թոմաս Հիքս կէս ուժասպառ մարզադաշտ մտաւ, յայտնի եղաւ «կեղծիքը» եւ Լորձ ստիպուեցաւ փախչիլ, ժողովուրդի բարկութենէն ազատելու եւ ծեծ չուտելու համար :

1908ին բազմաթիւ միջադէպեր պատահեցան, ինչ որ ենթադրել կու տայ որ Անգլիացիներուն յատուկ Ֆէր Փլէյը եւ մարզասիրութիւնը միշտ ալ գործադրութեան չէին դրուիր մեծ կղզիին մէջ. բան մը որ յայտնի եղաւ նաեւ 1948ին :

Նոր Ողիմպիականներու սկիզբէն, սովորութիւն էր որ քննիչ յանձնախումբը միջազգային ըլլայ; Լոնտոնի մէջ ձեւը գտան որ բոլոր անդամներն ալ Անգլիացի ըլլան :

Դաշտածիրի վրայ՝ հեծելանիւի հարիւր քմ. մրցումին մէջ, Անգլիացի Մերէտիթ հայրենակիցի մը հակօրէն օժանդակութիւնը վայելած էր: Անոր ետեւէն պատսպարուելով եւ օգտուելով անոր բացած ճամբայէն, Մերէտիթ դիւրութեամբ կը յաղթէր: Ներկաներուն բուռն բողոքներուն վրայ Անգլիացիները յանցաւորը պատժելով հանդերձ՝ Մերէտիթը յաղթական հռչակեցին :

Դարձեալ հեծելանիւի մրցումի մէջ, Ֆրանսացի Շիլս շատ դիւրութեամբ յաջողեցաւ շահիլ հազար մեթրի արագ վազքը: Առանց պատճառներ նշելու դատական կազմը չեղեալ յայտարարեց արդիւնքը: Պատճառը շատ ուշ յայտնի եղաւ: Շիլսի արդիւնքը՝ 1 վայրկեան 45 երկվ. 2/5 պարտադրուած տեւողութենէն 2/5 երկվայրկեանով պակաս էր. այդ մրցումը կատարուած էր անձրեւներէն ետք ու սահուն եւ վերջին ծայր վտանգաւոր դաշտածիրի մը վրայ: Տրամաբանական էր եւ... արդար որ ժամկէտը փոխուէր, նկատի ունենալով անպատեհ պայմանները :

Ջինախաղի մէջ, Ֆրանսացիները նախասիրուածներ էին, յատկապէս սուրի մրցումներուն համար: Բոլորն ալ նոյն չարքի մրցումներուն մէջ դրին: Այս ձեւով մրցումները դեղծուած կ'ըլլային, որովհետեւ անոնք իրարու դէմ պիտի մրցէին ու այս ձեւով լաւագոյն խաղացողներէն շատերը դուրս պիտի ձգուէին: Ֆրանսացիներէն մէկը՝ Կաստոն Ալիպէր սրամտութեամբ կ'ըսէր — «Դեռ գոհ ըլլալու ենք որ կաշեպատ ծայրերով սուրեր գործածելու հրաման տուին մեզի»:

400 մեթր մէկ գիծով վազքին, ամերիկացի Թոյլինզ, վերջին դարձուածքին չեղեցաւ ու նեղեց իր հայրենակից Քարփէնթըրին եւ անգլիացի Հալզուէլլին: Այնուհանդերձ Քարփէնթըր շահեցաւ: Դատաւորները սակայն չեղեալ նկատեցին անոր յաղթանակը եւ որոշեցին կրկնել մրցումը, այս անգամ առանց Քարփէնթըրի: Այս վճիռին դէմ բողոքելու համար, բոլոր միւս մրցակիցները հրաժարեցան երկրորդ փորձէն, բացի Հալզուէլէն որ մինակը վազեց եւ այսպէս Անգլիոյ ապահովեց յաղթանակը: Այս միջադէպին վրայ էր որ մրցակից գլուխ «նրբանցքի» դրութիւնը պարտադիր դարձաւ 400 մեթր վազքերուն համար:

1912ի Սթոքհոլմի Ողիմպիական Խաղերով վերջ գտան արդի Խաղերուն «Միջին դար» նկատուած շրջանը :

Սթոքհոլմի պիտի յաջորդէին Լոս Անճելըս, Պերլին, Հելսինքի ... :

Կազմակերպութիւնը անթերի էր: Խաղերը տեղի ունեցան շատ կանոնաւոր կերպով, կարմիր աղիւսէ շինուած նշանաւոր մարզադաշտին մէջ, որ միջնադարեան գղեակի մը երեւոյթն ունէր եւ այսօր ծածկուած է բաղեղով: Կարեւոր արդիւնքներ արձանագրուեցան: Ֆրանսացի մը՝ Ժան Պուէն բացառիկ կերպով փայլեցաւ :

Չորս տարի առաջ, Ժան Պուէն ընտրուած էր Լոնտոնի ողիմպիականին մասնակցելու համար, բայց մրցումէն հեռացուած էր որովհետեւ նախորդ գիշերը գինետուն մը անցուցած էր :

Տարիքը առնելով, Մարսէյլցին լրջացած էր: Սքանչելի մարդիկ մըն էր, որուն արտաքինը աւելի մարմնամարզիկի մը կը նմանէր քան ոտքով վազողի մը: 5000 մեթրի մէջ, Պուէն եւ Ֆինլանտացի Քոլէհմայն յաջորդաբար իրենց մրցակիցներէն անցան: Վերջաւորութեան հինգ հարիւր մեթր մնացած, Մարսէյլցին արագացուց եւ մրցակիցէն 12 մեթր առաջ անցաւ. բայց Քոլէհմայն իր կարգին արագացուց քայլերը եւ կուրծքի մը տարբերութեամբ յաղթանակի գիծը կարեց: Երկուքն ալ աշխարհի ախոյեանութեան մրցանիշը փշրեցին, որ Սթոքհոլմէն առաջ 15 վայրկեանէն աւելի էր: Կարգաւ իրագործեցին՝ 14 վայրկ. 36 երկվ. 6/10 եւ 14 վայրկ. 36 երկվ. 7/10: 1934ին միայն, ուրիշ Ֆրանսացի մը՝ Ռոժէ Ռոշար պիտի յաջողէր հաւասարիլ ԺանՊուէնի մրցանիշին :

1913ին, Պուէն առաջին մարդը պիտի ըլլար որ 19 քիմ. պիտի վազէր մէկ ժամէն :

Այս ախոյեան մարզիկը ինկաւ պատերազմի դաշտը, 1914ին, Մառնի ճակատամարտին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՍՐԱՀՆԵՐ

Երեւանի թերթերուն ծանուցումները կարդալով կը տեղեկանանք թէ սինէմայի բազմաթիւ սրահներ կան Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, հետեւեալ անուններով.—

1.— Սասունցի Դաւիթ: 2.— Նայիրի: 3.— Հրազդան: 4.— Նորք: 5.— Արարատ: 6.— Մասիս: 7.— Աղթամար: 8.— Երեւան: 9.— Մոսկուա: 10.— Յաղթանակ: 11.— Հոկտեմբեր: 12.— Հայրենիք :

Սինէմայի այս սրահներէն ոմանք ամառնային են: Յուլիսի ընթացքին այս սրահներուն մէջ ներկայացուած ժապաւէններէն յիշենք Նամուս, Կարճ շալվարով մարդը, Լիլի, Հայրենիքից հեռու, Հումորական արձակուրդներ, Ծաղկի՛ր, Մոլդավիա, Ռուսական յուշանուէր, Փախուստ ստուերից, Դաւիթ Բէկ, (այս վերջին ժապաւէնին նիւթը քաղուած է Րաֆֆիի համանուն վէպէն,— Բեմադրիչը՝ Համօ Բէկ – Նազարեան: Շարժանկարի վերածումը կատարած են՝ Հ. Բէկ Նազարեան, Սոլովիով, Դուկոր, Ս. Յարութիւնեան: Գլխաւոր դերակատարներն են՝ Հ. Ներսէսեան, Ա. Աւետիսեան, Յասմիկ Յակոբեան, Ա. Ասրեան, Գ. Աւետեան, Լ. Զոհրաբեան: Ժապաւէնի վերածումը կատարուած է 1944ին) :

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

Երեւանի թերթերուն նոյն ծանուցումներէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի բարձրագոյն վարժարաններու մասին :

1.— Անտառաբուծական եւ անտառաբուծական վարժարան՝ Կամոյի անունով: Կը պատրաստէ անտառաբոյծ եւ անտառաբոյժ «տեխնիկներ»: Երկու եւ չորս տարիներու դասընթացքով: Կ'ընդունուին միջնակարգ դպրոցներու 8, 9, 10 դասարաններու շրջանաւարտները :

2.— Երեւանի պետական համալսարանի մանկավարժական «ասպիրանդուրա», — առարկաները՝ մեքենագիտութիւն, մաթեմաթիք, երկրաչափութիւն, աստղագիտութիւն, բնալուծութիւն, կենդանաբանութիւն, բնախօսութիւն, մանրէաբանութիւն, բուսաբանութիւն, գեղեցկագիտութիւն, հայ ժողովուրդին պատմութիւնը, ընդհ. պատմութիւն, Հայոց լեզու, գրաբար, հայ գրականութիւն, ռուսական գրականութիւն, իրանական եւ արաբական բանասիրութիւն, ընդհ. լեզուաբանութիւն, խորհրդային քաղաքացիական իրաւունք, վիճակագրութիւն: Ընդունուած ուսանողները շրջանը աւարտելէ ետք երկու տարուան սթաժ ունին կատարելիք :

3.— Ելեկտրահաշուական մեքենաներու արհեստանոց: Ունի հայկական եւ ռուսական բաժիններ, ցերեկեայ եւ գիշերային դասընթացքներ: Ուսման շրջանը 4 տարի չորս ամիս: Կ'ընդունուին մինչեւ երեսուն տարեկան անոնք որ աւարտած են միջնակարգ վարժարաններու 7, 8, 9 դասարանները: Քննութիւն պարտաւոր են անցընել հետեւեալ առարկաներու մասին Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, մաթեմաթիք, ռուսական գրականութիւն եւ լեզու: Ուսանողներուն կը տրուի թոշակ:

Յաջորդով համալսարաններու մասին :

ԳՈՀԱՐԻՆԷ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ, Յունիս 28ին մեռաւ տաղանդաւոր արուեստագիտուհի Գոհարինէ Մելքումեան, որ վարիչն էր Երեւանի օփերային եւ պարախաղի ակադեմական թատրոնին: 1922ին կ'աւարտէ Թիֆլիզի պետական երաժշտանոցը եւ մրցման քննութիւնով կը մտնէ Մոսկուայի օփերան: Ստանիսլավսկիէ անմիջական ղեկավարութեան տակ կ'աշխատի բեմական դաստիարակութեան դպրոցին մէջ: 1936ին Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով կը փոխադրուի Երեւան եւ կը գործէ օփերայի պարախաղի թատրոնին մէջ, ուր ներկայացուցած է «Թոսքան», «Գոհեման», եւ այլ օփերաներ: Խոր ապաւորութիւն կը թողու նաեւ իբրեւ երգչուհի: 1938ին այլեւս վերջնապէս կ'ընտրէ իր ասպարէզը, «ռէժիսէօր», եւ 22 տարուան ընթացքին կու տայ անմոռանալի ներկայացումներ, Չիօ – Չիօ – Սան, Ֆլորիա Թոսքա, Լագմէ, Սեվիլյայի սափրիչը, Ծախուած հարսնցուն, Թրուբադուր: Աշխատած է հայ երաժիշտներու օփերաներուն, մասնաւորապէս Դաւիթ Բէկի, Խարոյկի բեմադրութեան վրայ: Վերջին տարիներուն, կը վարէր Կոմիտասի անունը կրող պետական երաժշտանոցին օփերայի դասարանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Առաւօտեան բարձրացայ մեր պարտէզի պատի վրայ, ցատկեցի հարեւանի պարտէզը. շորերս թրջուեցին առաւօտի ցօղից: Պէտք է երեք պարտէզից անցնել, Բահրիէի պարտէզը մտնելու համար :

Բարձրացայ նրանց պարտէզի պատի վրայ: Դողում եմ, բայց ինձ թւում է, որ կարող եմ թռչել :

Բահրիէն տեսաւ ինձ: Վազեց :

Ես ներքեւումն եմ, ծաղկած նռնենու տակ. քիչ հեռուն գտնուող եղրեւանին ծածկում է ինձ: Բահրիէն երեւաց, կանգնաւ, հեւում է, դողում, ձեռքը դրած ունի կրծքի վրայ: Գրկեցի նրան, համբուրեցի նրա բուրումից, այրուեցին շրթունքներս :

— Գնանք, — ասում է, — ներս գնանք :

Կրօնաւորը գիշերով գնացել է հին քաղաքն իր երկու կանանցով. ինչ որ ժառանգական դատ կայ. դրսի դուռը փակել են Բահրիէի վրայ. ոչ մի կասկած չկայ որ նա կարող է դուրս գալ տնից :

Ձեռքս բռնած՝ Բահրիէն տարաւ ինձ ներս, ննջարանը :

Փաթաթւում է, լաց լինում, ժպտում, համբուրում: Անկողինը դեռ եւս չի շինած, նոր է դուրս թռել միջից: Գրկեցի թարմ, պատանի աղջկան, թաւալուեցինք անկողնու վրայ: Հարբեցուցիչ է կնոջ բուրումը :

Այրեց ինձ կինն առաջին անգամ իմ կեանքում :

Վախը եւ առաջին ուրախութիւնը պաշարեցին ինձ, շղթայեցին եւ ընկղմուեցի առաջին յանցանքի քաղցրութեան մէջ ...:

Երգեցին բոլոր իրերը, ճչացին խայտանքից :

— Բահրիէ ...

Անշարժ պառկած է, լռութեամբ ապրում է մի քանի վայրկեանի դարաւոր բերկրանքը :

Գնա, շուտ հեռացիր :

Սկսում է լաց լինել :

— Երեկոյեան պիտի գաս, — ասում է:

Նրա արցունքները խառնւում են երջանկութեան կապոյտ կաթիլներին :

Երեւի ցցւում է նրա դէմ ծերունին — դեղին աչքերով :

Գալիս է մինչեւ ծաղկած նռնենին :

Պոկեցի մի կարմիր ծաղիկ, խրեցի նրա կրծքի մէջ, բռնեցի ձեռքը, համբուրում եմ ...

Բարձրանում եմ պատի վրայ. լսում եմ նրա լացը եւ ուրախութեան հունչը: Բահրիէն կանգ է առնում մուգ կանաչ եղրեւանու հովանու տակ, կարօտագին նայում :

Ցատկում եմ միւս պարտէզը եւ յաւիտենապէս բաժանւում առաջին կնոջից :

×

Յաջորդ օրը ես հանդիպեցի Վերոնիկային, Քրիստինէի հօրեղբօր աղջկան: Վերոնիկան երկնուղէշ աղջիկ էր, խարտեաշ աչքերով, եղնիկի նման թեթեւ եւ վարդի գոյնով: Ամէն անգամ, երբ ես նրան հանդիպում էի, մերկանում էր իմ հոգին նրա առաջ, բայց այս անգամ իմ հոգին ծածկուել էր վարդագոյն ամօթի քօղով: Ես չկարողացայ նայել նրա աչքերի մէջ: Բռնեցի ձեռքը, համբուրում եմ ու լաց լինում: Ուզում եմ խոստովանել. բայց հոգիս չի մերկանում, ես ինքս կանգնած եմ իմ հոգու փակ դռների առաջ :

— Մայրիկդ հիւա՞նդ է, — անմեղօրէն հարցնում է Վերոնիկան :

— Ոչ, մայրիկս հիւանդ չէ :

Ոչ մի կերպ նա չի կարող գուշակել: Նա ման է գալիս դեռ եւս անմեղութեան կապոյտ բլուրների վրայ: Ի հարկէ, նրա կրծքում եւս շշնջում է բնութիւնը ինչ որ դիւթիչ, կախարդական երգ՝ բայց հեռու է իմ յանցանքը գուշակելուց: Վերոնիկան երբեք, երբեք չէր կարող պատկերացնել, որ մի կին, մի ծաղկատի կին, բաց է արել իր մարմնի թաղուն գանձերը իմ առաջ ոչ միայն առանց ամաչելու, այլ բորբոքալից կարօտով, կարօտովը գիշերը բացուող եւ լուսաբացի շողերին սպասող ծաղիկին :

Գնում ենք պարտէզի խորքը: Ծաղիկներ են ճզմւում մեր ոտների տակ, իսկ ծառներից մրգեր են կախուել: Որոշում եմ, որ երբ հասնենք բարձր թթենուն, խոստովանեմ իմ յանցանքը, բայց երբ հասնում ենք թթենուն, Վերոնիկան ըսկսում է վազել եւ աղաղակել — «Ինձ բռնէ»: Վազում եմ, չեմ ուզում շուտ բռնել. վերջապէս բռնում եմ եւ մեր շրթունքները, անիմանալի ինչ որ մղումից փարւում են իրար: Բոլոր տերեւները թւում է, ծափ են տալիս, մրգերը երգում են, իսկ պարտէզը, իբրեւ ոսկեայ ծնծղայ, թրթռում է :

— Վերոն, — լսւում է ցածր :

Դառնում ենք: Քրիստինէ: Մօտենում ենք: Քրիստինէն ամբողջ մարմնով դողում է: Հազիւ շշնջում է.

— Բենոն կուգայ :

ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

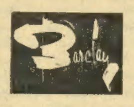
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պարօն, Սիթ Անշան-թէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ZA ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

■

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

●

EN VENTE PARTOUT

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքնե-րը՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ-մա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա-նիյլ», չօքօլա, «նուազէթ», «լօ-գում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41-45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըր-մա», առաջնակարգ սուրճ, (քարա-վան եւ մոգա), համեմներ «մահ-լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր-մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա-քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, եւ-լն. եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա-ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ-ներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա-միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ-տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ-ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ-խատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե-րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գը-րասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո-ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը-րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե-ղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա-նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

PIANOS

ՀԻՆ
ԳԻՆԻՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ

PANE

18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone: ARC. 32-14

Ամէն տեսակ նորոգութիւն

Դաշնակում

Կատարեալ աշխատանք
Զեղչեալ գիներով

PARIS

●

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղի-ով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահ-ման: Կ'ապահովենք վիզայի գոր-ծողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

Եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդար-ձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հա-տը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամ-եան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակնե-րը արձանագրել, պէտք է փութան այժ-մէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէ-նութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի-սէներու պաշտօնական ծրագրի աշակեր-տուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմու-թեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927·01·72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը-նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու-հի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակու-թիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տը-նօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատ-գամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բը-նակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մը-նալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դալադարձ
եւ
Վարժարանին Վերաբացման Երկու-նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ-բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա-պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնա-կան պայմանները, պէտք է շուտով ներ-կայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Գրիւտէն 27 – 35:

×

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը:

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն:

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բե-րաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) — C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Զարենց, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. Հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959 . . .	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր .	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 3 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8865 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4666

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՋՔ ՓՈՐՈՂ, ՁԵՌՔ ԿՏՐՈՂՆԵՐԸ

1939 Յուլիս 23ին, այսինքն Լօզանի միջազգային դաշնագրի ստորագրութենէն ճիշդ 16 տարի վերջ եւ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին Սանճաքը (Ալեքսանտրէթ — Անտիոքի շրջան) կը յանձնուէր Թուրքիոյ, Իսմէթ Ինէօնիւի իշխանութեան օրով: (Մուսթաֆա Քէմալ մեռած էր ութ ամիս առաջ, 1938 Նոյեմբեր 10ին):

Այս պատմական դէպքին 21րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Սանճաքի մէջ, ուր Հաթայ (Հիթիթներու երկիր) անունով մկրտած էին Թուրքերը առաջին օրէն իսկ:

Մուսթաֆա Քէմալի հրապարակ նետած նոր տեսութեամբ Թուրքերը ո՛չ թէ մոնկոլական ծագում ունէին եւ Կեդրոնական Ասիայէն է որ եկեր հաստատուեր էին Անատոլուի մէջ եւ Վոսփորի ափերուն վրայ, այլ ուղղակի կը սերէին Հիթիթներէն եւ անոնց ժառանգորդներն էին: Սանճաքն ալ Հիթիթներու հին հայրենիքն էր:

Այս տարեդարձին առթիւ Թուրք թերթերը իրենց յատուկ մեծխօսիկութեամբ կը յիշեցնէին, որ Ֆրանսական դրօշակը որ ամբողջ 21 տարի (1918–1939) կախուած էր Անտիոքի զօրանոցին վրայ, 21 տարի առաջ (1939 Յուլիս 23ին) վար առնուելով՝ տեղը պարզուած էր «Թուրք յաղթական դրօշը»:

Այդ օրերուն — ինչպէս անկէ առաջ ալ յետոյ — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը արծարծած էր Սանճաքի խնդիրը: Սուրիացիք միշտ բողոքած են այդ հողամասին Թուրքիոյ տրուելուն դէմ: Ու կը մնան պահանջատէր՝ Անտիոք - Ալեքսանտրէթ շրջանը համարելով անբաժան մասը Սուրիոյ:

Յուլիս 22ին Թուրքերէն թերթ մը գրած էր, որ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան «Ազգային Միութիւն» կուսակցութիւնը «Հաթայ»ն ալ իր ծրագրին մէջ առած ըլլալով, Անգարայի արտաքին գործավարութեան կողմէ ծանուցագիր մը յանձնուած է Ա. Մ. Հ. կառավարութեան:

Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչը հերքելով «ծանուցագիր» տրուած ըլլալու լուրը, կ'ըսէր թէ պարզապէս բացատրութիւններ ուզուած են խնդրոյ առարկայ պետութենէն: Եւ կ'աւելցնէր.

«Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմանները գծուած են Ազգային Ուխտով եւ. բոլոր Մեծն Աթաթիւրքի անոնց մաս կը կազմէ Հաթայ, որ 40 դարէ ի վեր թըրքական հող է»:

Իսկ Հաթայի լիազներու շրջանաւարտից միութիւնը զեկոյց մը հրատարակած էր՝ բողոքելու համար «Ա. Մ. Հ. նախագահ Նասըրի նախագահութեամբ նիստի մը ընթացքին ընդունելութիւն գտած այն անպատկառ եւ անհիմն պնդումին» դէմ, որ իբր թէ «իրենց կը պատկանի եղեր հերոսական Հաթայը, որ 40 դարէ ի վեր թրքական է»:

Զեկոյցը կը վերջանար սպառնալիքով մը.

«Թուրք ազգը պատմութեան մէջ ոչ ոքի ոչ մէկ կերպով հող տուած է: Եթէ դուք ձեզի կը վստահիք, եկէ՛ք առէք»:

Իսկ ուսանողական միութեան Բ. նախագահն ալ յայտարարեր էր.

«Կ'ուզենք որ գիտնան թէ երդուեցած ենք փորել մեր նուիրական հողերուն դարձուած յոռի աչքերը, կտրել երկարած ձեռքերը եւ փրցնել լեզուները»:

Յուլիս 30ին Ալեքսանտրէթի մէջ ճառ մը խօսելով, Թուրքիոյ նոր մենատէրը զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ յայտարարած է.

«Ամէն ոք թող գիտնայ, որ Հաթայը ամբողջական մասը կը կազմէ մեր թրքական հայրենիքին: Մեր պարտականութիւնն ու իրաւունքն է բնաջնջել որեւէ երկիր, որ կ'ուզէ թիզ մը հող կորզել մեզմէ»:

Ուրեմն օրակարգի վրայ գրուած է «Սանճաք»ի ցաւոտ հարցը, որ ա՛յնքան մեծցան սպառել տուաւ 1939ին եւ որմէ ամէնէն շատ տուժողներն եղան հերոսական Մուսա Տաղի մեր հայրենակիցները, — որոնք անգամ մը եւս տուն-տեղ ձգած ապաստան փնտռեցին Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողերուն վրայ:

Սակայն մի՞թէ «Սանճաք»ը մաս կը կազմէր քէմալականներու «Ազգային Ուխտ»ին:

Ջանա՛նք թարմացնել յիշողութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ պաշտարման վիճակի հրամանատարութիւնը նոր զեկոյց մը հրատարակած է որուն մէջ հետեւեալ արգելքները կը դրուին նախկին վարիչներուն դէմ.—

«1) Ասկէ ետք, արգիլուած է ամէն տեսակ ուտեստեղէն եւ դեղ ղրկել այն անձերուն, որոնք ներկայիս հսկողութեան տակ կը գտնուին Պոլիս, Եասըատա եւ Տավուտ փաշա:

«2) Ասկէ զատ այն իրեղէնները որոնք պիտի ղրկուին յիշեալներուն պէտք է ամուր փաթոյթի մէջ ամփոփուին եւ վրան պէտք է գրուի ղրկողին անունը եւ հասցէն:

«3) Նկատուած է թէ կարգ մը թերթեր հակառակ եղած արգելքին Ազգ. Միութեան կոմիտէին անունը չահագործելով գիտումնաւոր հրատարակութիւններ կը կատարեն կուսակցութիւններու դէմ: Նըկատի առնուած է նաեւ թէ կարգ մը թերթեր ճշմարտութեան անհամապատասխան լուրեր կը հրատարակեն Եասըատայի եւ Տավուտփաշայի մէջ արգելափակուածներուն մասին: Յուլիս 29էն սկսեալ արգիլուած են այս տեսակ հրատարակութիւնները, որոնք հանրային կարծիքը պղտորելու բնոյթ կը կրեն:

× Արդարութեան նախարարութիւնը մասնաւոր շրջաբերականով մը կը յայտնէ թէ առհասարակ Սահմանադրութեան 82րդ յօդուածին համաձայն, կատարուած մատնութիւնները անհիմն են եւ նման մատնութիւն ընողները պիտի պատժուին:

× 190 առեւտրական մեծ ընկերութիւններ ջնջուեցան Անգարայի մէջ: Ջնջումի հետեւանքով վար պիտի դրուի կեդրոնական դրամատան մէջ այդ ընկերութիւններուն ապրանքներէ գոյացած դրամագլուխը: Այսպէսով 100 միլիոն ոսկի պըլոքէ պիտի մնայ:

Ջնջումի որոշումէն կ'ազդուին շինութեան, ճարտարարուեստի, վառելանիւթի, տպագրական, ներածման, արտածման Ֆիրմաներու ընկերութիւնները ինչպէս նաեւ Միսի, Զուկի հաստատութիւններ:

× Ճելալ Պայարի կինը որ Չեշմէ պարտադիր բնակութիւն ունի, ջղային նոպաներ կ'անցընէ:

× Եասըատա գտնուող անկեալ վարիչներէն Թէվֆիք Իլերի կաթուած ունեցաւ:

× Ներքին նախարարը յայտնած է թէ երկու ամսուան մէջ ժողովուրդէն երեք զօրաբաժին ապստամբելու չափ զէնք հաւաքուած է:

× Մալաթիոյ մէջ ինքնաշարժի արկածէ մը ութ Հայեր վիրաւորուած են:

Օրը Օրին

La Mouche du Coche

Ո՞վ դպրոցականը չի յիշեր Լաֆոնթէնի այս առակը:

Կառք մըն է որ կը բարձրանայ բլուրն ի վեր, — զըն-կըր զընկըր զընկըրիա. զընկըր զընկըր զընկըրիա: Կառքին մէջ բազմած են վարդապետ մը, որ սաղմոս կը կարդայ՝ զընկըր զընկըր զընկըրիա, ու հարսնուկ մը, որ հէքեաթ կը պատմէ իր մանչուկին՝ կզակը դրած գլխուն վրայ, զընկըր զընկըր զընկըրիա: Ու ձիերը կը հեւան, կը փռնչեն, կը քրտնին, մինչ կառքը կը հեծկլտայ, կ'երերտկայ, կը բարձրանայ, զընկըր զընկըր զընկըրիա:

Յանկարծ ճանճ մը: Ուրկէ՞ց ուր: Կայծի պէս կը նետուի կը հասնի ձանձ մը ու կը դառնայ կառքին շուրջ զընկըր զընկըր զընկըրիա: Ձիերը կը հեւան, կը փռնչեն, քրտինքի մէջ կը լողան...

Տաժանելի՜ է զառիվերը, որ կը ցցուի հետզհետէ պատի պէս: Անկարելի կը թուի այլեւս բարձրանալ: Կառքէն վար կ'իջնեն վարդապետը՝ սաղմոսը շրթներուն: Եւ հարսնուկը՝ հէքեաթը շրթներուն: Իսկ ճանճը կ'երթայ կուգայ, մերթ կը թառի կառապանին քիթին վրայ, մերթ ձիերուն գլխուն վրայ, մերթ կառքին քեղին՝ վրայ: Ձիերը կը փանչեն, անիւները կը ճռնչեն, մինչ կառքը կողերը կը շարժէ, ցաւատանջ կ'երերտկայ, թէ կը հեծկլտայ, թէ կը յառաջանայ զընկըր զընկըր զընկըրիա:

Եւ ահա բլուրին վրայ:

Յառաջ կը նետուի ճանճը եւ կ'ըսէ. — Բարեբախտաբար ժամանակին հասայ, այլապէս բնա՞ւ կը բարձրանար այս կառքը՝ առանց ինծի:

Յիշեցի Լաֆոնթէնի ճանճը, երբ կարդացի «Մենք Ռամկավար Ազատականներ ենք» յայտարարութիւնը, այս անուամբ կուսակցութեան մը կատարած գործերուն մասին (Սուրհանդակ, 7 Մայիս 1960, Պուէնոս-Այրէս):

Ի՞նչ գործերու մասին կը խօսուի, զորս կատարեր են ռամկավարները՝ «վստահելով, ինչպէս կ'ըսեն, միայն իրենց սեփական ուժերուն»:

Գո՜րծ, սեփական ո՜ւժ եւ... Ռամկավարութի՜ւն:

«Կա՞յ, կը հարցնեն բարձրաձայն, կա՞յ ուրիշ որեւէ կազմակերպութիւն, որ ա՛յնքան անկեղծութեամբ, ա՛յնքան սիրով եւ անշահախնդրօրէն տրամադրած ըլլայ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ, — ըլլան անոնք նիւթական, բարոյական թէ իմացական, — մէկ սրբազան իտէալի, որ անէնուս հայրենիքն է, Հայաստանը»:

Ուրեմն, ամէնուս հայրենիքին համար իր բոլոր ուժերը տրամադրած մէկ կազմակերպութիւն միայն կայ, — Ռամկավար - Ազատականները, որ ահա կ'երգեն.—

Մենք ռամկավար - ազատականներ ենք:

Եւ հրապարակ կուգան խօսելու համար իրենք իրենց մասին: «Պէտք փափաքէինք զեն չխօսիլ մեր մասին» կ'ըսեն այս երգեցողները, «պիտի՛ ուզէինք լռութիւն պահել, որպէսզի մեր յետագայ գործերն ու քայլերը ըլլային արտայայտիչ ու վկան, այդ մեր որոշումն էր, եւ մեր փառասիրութիւնը միանգամայն»:

Ի՜նչ համեստութիւն:

«Դիւրի՞ն է այսօր խօսիլ Հայաստանի մասին, կը շարունակեն ըսել այս մէկ հատիկ կազմակերպութեան բերաններէն, դիւրի՞ն է կրթնիլ հոն կատարուած եւ կատարուող հերոսական գործերուն եւ վերականգնումի ճիգերուն մասին»:

Դժուարը ի՞նչ է, գիտէ՞ք: Այդ «հերոսական գործերէն» առելի՝ ա՛յն որոշումն է, զոր տուեր են Ռամկավարները, «ռամկավար մտաւորական ընտրանին», — քառասուն տարի առաջ, «կուրծք բանալ»... Կարսի՞ առջեւ, Թուրքերո՞ւն առջեւ, Հայաստանէն ներս ապաստակողներո՞ւ առջեւ: Ո՛չ, այլ Ռամկավարներու «հակառակորդներուն գրոհին առջեւ»: Քաջութի՜ւն, եւ սա՛ո՛ր կ'ըսեմ:

Հայաստանի այս օրուան վիճակը, կ'ըսեն ռամկավար Մենքերը, «ճշմարիտ հրաշք մը պիտի նկատուէր քառասուն տարի առաջ, — հրաշք մը որ տեղի ունեցաւ շնորհիւ բազմահազար հաւատաւոր (ռամկավար) ընկերներու աննկուն կամքին եւ մաքուր հայրենասիրութեան»:

Այս հերոսական, այս աննկուն, այս հաւատաւոր, այս բազմահազար ռամկավարները գործեցին առանց երբեք «յուսալու ամեն ծափերու վարձատրութիւնը»:

Ի՜նչ աշխատանք, ի՜նչ նուիրում: Անոնք «ուզեր են, ցանկացեր են, աշխատեր են, որ թուական մը, — որ իրենց ներշնչեր է ուղին՝ ուրկէ «անընդհատ» քալեր են «անկաշառ եւ անխարդախ ոգւով, հասնելու համար այս օրուան», — թուակա՛ն ըլլայ «ազգային վերականգնումի», ուշադրութի՜ւն, «ոչ միայն բուն հայրենիքին մէջ, այլ մանաւանդ հայկական արտասահմանի մէջ»:

Այս յայտարարութենէն կը հասկցուի միայն մէկ բան: Ի՞նչ պիտի ըլլար Հայաստանի կացութիւնը՝ եթէ ռամկավարները, իրենց «մտաւորական ընտրանիով» եւ «բազմահազար հաւատաւոր ընկերներով», նստէին ձեռնածալ, ա՛յս չընէին, ա՛յն չընէին:

Ի՞նչ է կարծիքը համայնավարներուն: Կրնայի՞ն «հերոսական գործեր» տեսնել՝ առանց Ռամկավարներու «շնորհիւին», զոր տեսանք: Դաշնակցականները գործ չեն տեսած արդի Հայաստանի կազմութեան մէջ, Արմենական կամ Հնչակեան ոչինչ կատարած են, Հայութիւնը բան չէ ըրած՝ որպէսզի Ռամկավարները մինակ աշխատին: Մէկ կուսակցութիւն միայն աշխատեր է, շարժման մէջ դնելով իր բոլոր ուժերը եւ մենք, այսօր, Հայաստան մը ունինք՝ շնորհիւ Ռամկավարներուն: Ուրիշ ոչ մէկ կազմակերպութիւն գոհ տուեր է հայրենիքին համար:

Հիմա ձեր միտքը չի՞ գար Լաֆոնթէնի ճանճը:

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ «անկախութեան» պարագան, մեծ բարդութիւններու պատճառ դարձած է: Լումումպա կը պահանջէ որ ՄԱԿը զինուորներ ղրկէ Քաթանկա: Չոմպէ կը սպառնայ քաղաքացիական պատերազմի ձեռնարկել եթէ երբեք «կապոյտ սաղաւարտներ» Քաթանկա գան: Համընդհանուր ներ կացութեան մատնուած է, մանաւանդ որ Քոնկոյինները անզիջող տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Կռիւները կը շարունակուին խափշիկներու միջեւ:

ԿԻՊՐՈՍԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն յաղթական ելած է Ազգայնական ճակատը զոր կը հովանաւորէ Մակարիոս Արք.: Յոյներուն վերապահուած 35 աթոռներուն 30ը շահած են: Մնացեալ հինգը՝ համայնավարները: Թուրքերուն վերապահուած 15 աթոռները շահած են երեք կազմակերպութիւններէ կազմուած համախմբական ճակատը:

ՃԱՄԲՈՒ արկածներու (Օգոստ. 1) հետեւանքով 72 հոգի մեռած են եւ 120 հոգի վիրաւորուած:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Բ.

Արծրունու յօդուածները պարունակում էին շատ օգտակար մտքեր, որոնք բոլորովին նոր լինելով հայ ժողովրդի համար՝ առանձին հետաքրքրութիւն էին զարթեցնում եւ կամաց - կամաց տարածում Արծրունու անունը, ինչպէս՝ աղջկանց դաստիարակութիւն, ժողովրդի մէջ գիտութիւն մտցնելու համար ընկերութիւններ, լեզուի նորոգութիւն, ազգային գրադարաններ, արդիւնագործութեան զարգացումը Կովկասում, կանանց ազատագրութիւն, ժողովրդական թատրոններ, ազգային լրագրութիւն, մտքի և մամուլի ազատութիւն, վերջապէս եւրոպական նոր շարժումների եւ ազատամիտ սկզբունքների նկարագրութիւնը: Բայց սրանց հակառակ Արծրունին երբեմն յայտնում էր նաեւ շատ տարօրինակ մտքեր, ինչպէս օրինակ՝ «Գրականութիւն չկայ» եւ «Իդէալիստներ» յօդուածները, որոնցով պնդում է, թէ հայերէն սովորել հարկաւոր չէ:

«Վերադառնալով Եւրոպայից՝ այդ ուսեալ, իր յօդուածներով արդէն յայտնի դարձած երիտասարդի առջեւ բացւում է գործունէութեան լայն ասպարէզ: Բընութիւնը տուել էր նրան աշխոյժ, տպաւորուող բնաւորութիւն. նրա սուր հայեացքից չէին խուսափում հասարակական հարցերը: Կրթութիւնը դարձրեց նրան առաջադէմ, համարձակ, յեղափոխիչ գաղափարների համոզուած զինուոր: Եւ նա դուրս եկաւ մեր մէջ: Ոչինչ չկարողացաւ արգելք դառնալ նրա առջեւ, ոչ մանկութիւնից ստացած օտար կրթութիւնը, ոչ մայրենի լեզուին խորթ լինելը, ոչ փակուած կեանքը հայրենի տան մէջ եւ այս երկար բացակայութիւնը Հայրենիքից»:

Թիֆլիսում առաջին անգամ մտնում է դպրոցական աշխարհը եւ ստանձնում Գայիանեան եւ Մարիամեան օրիորդաց դպրոցների տեսչի պաշտօնակատարի պաշտօնը. սակայն այդտեղ չի մնում. մանկավարժութիւնը չի հրապուրում նրան. այլ նա գրաււում է գրականութեան գաղափարով: Հայրը առաջարկում է նրան զանազան արքունական պաշտօններ, բայց որդին խիստ դիմադրելով հօրը, մերժում է ամէն ինչ, եւ հակառակ զօրաւոր ընդդիմադրութեանց, որոշում է նուիրուել լրագրական ասպարէզին: Վերջապէս 1872 թուականին հիմնում է նա իր «Մըշակ» լրագիրը: Հիմնելով «Մշակ»ը՝ Արծրունին նպատակ ունէր տարածել Հայոց մէջ եւրոպական քաղաքակրթութեան այն սկզբունքները, որոնցով սնուել էր ինքը:

Երբ Արծրունին սկսեց իր թերթի հրատարակութիւնը, ոչ մի հայ լրագիր գոյութիւն չունէր Կովկասում. մինչեւ այն ժամանակ գոյութիւն ունեցող թերթերը, ինչպէս «Կռունկ», «Գարուն», «Հայկական աշխարհ» անյաջողութեան էին մատնուել եւ մէկը միւսի ետեւից դադարել էին: Մնում էր միայն «Մեղու Հայաստանի»ն, որ հազիւ կարողանում էր իր գոյութիւնը պահպանել բաժանորդների չափազանց սակաւութեան պատճառով: Ուստի եւ Արծրունու համարձակութիւնը ընդհանուր զարմանք պատճառեց:

Բայց Արծրունին ուրիշ կերպով էր ըմբռնում լրագրի նշանակութիւնը. լրագիրը պէտք է լինէր ժողովրդի համար եւ պէտք է տոկար զրկանքների, մինչեւ որ ժողովուրդը ընթերցանութեան վարժուելով ապրեցնէր թերթը:

Կանոնաւոր, իսկական նշանակութեամբ թերթ ունենալու համար Արծրունին նաեւ կազմակերպեց խմբագրական ժողով, որը առաջին նորութիւնն էր Հայոց մէջ: Բայց այսպիսի մի մարմին կազմելու համար հարկաւոր էին մեծ ուժեր, իսկ Թիֆլիսը զուրկ էր այդպիսի ուժերից: Արծրունին որքան կարողացաւ իր գլխին հաւաքեց այդ անփորձ, երբեմն անուս, բայց ազատ գաղափարների տէր, առաջադիմական ոգով տոգորուած երիտասարդներին, եւ ինքը ուղղիչ հանդիսանալով նրանց, ձեւակերպեց «Մշակ»ի խմբագրական կազմը:

Թերթի առաջին համարը լոյս տեսաւ 1872 թուականի Յունուարի 1ին: Երբ «Մշակ»ը հրատարակուել սկսեց, նա միայն 50 բաժանորդ ունէր, բայց հազիւ տարին անցաւ եւ բաժանորդների թիւը հասաւ 500ի:

«Մշակ»ը իր երկար գոյութեան ընթացքում մինչեւ Արծրունու մահը եղաւ Հայոց գլխաւոր լրագիրը. դէմ էր խօսում բոլոր այն հին սկզբունքներին, որոնք ջլատում էին ազգի առաջադիմական ուժերը եւ հակառակ կանգնում եւրոպական նոր քաղաքակրթութեան տարածուելուն Հայոց մէջ: Եւրոպական կեանքի ամէն ազատամիտ սկզբունք, որ պէտք է բարձրացնէր մեզ եւ հաւասարեցնէր կրթուած ազգերին՝ ընդունում էր Արծրունին: Նա հէնց առաջին տարուանից հարուածել սկսեց հայ կրթուած երիտասարդութեանը, որ զուարճութեան եւ անձնական հաճոյքի անձնատուր, անտարբեր էր մնում դէպի ազգային առաջադիմութիւնը, հին սերնդին, որ նախապաշարմունքներով տոգորուած՝ չէր ուզում բնաւ շարժուել իր մեռեալ ճահճային դրութիւնից:

«Մշակ»ի առաջադիմական ու ազատամտական սկզբունքներն այսպէս կարելի է համառօտել.— Ազգային հարցին մէջ նա քարոզում էր կրօնական անխտրականութիւն. կրօնք եւ ազգութիւն տարբեր բաներ են. Հայութիւնը հաւասարապէս պատկանում է ե՛ւ լուսաւորչականին, ե՛ւ կաթոլիկին, ե՛ւ բողոքականին: Ազգութեան հիմքը կրօնը չէ, այլ մայրենի լեզուն. այս պատճառով Արծրունին անխնայօրէն կռւում էր այն Հայերի դէմ, որոնք մայրենի լեզուն մոռացած, անփոյթ էին նրա գործածութեան ու վերականգնութեան մասին: Մայրենի լեզուն Արծրունու համար առաջին կենսական նշանակութիւնն ունէր եւ Հայութեան հոգին հիմնում էր հէնց հայ լեզուի վրայ:

Եկեղեցական հարցերի մէջ Արծրունին հակառակ էր կրօնաւորների անջատման եւ առանձին իշխանաւոր դասակարգ կազմելուն: Նա քարոզում էր վերադարձ դէպի Լուսաւորչի ժամանակը, ուր հոգեւորականութիւնը ժողովրդական բնաւորութիւն էր կրում. մեզ հարկաւոր են այնպիսի քահանաներ, որոնք իրենց կրթութեամբ աւելի բարձր կանգնած լինէին իրենց ժողովրդից եւ առաջնորդէին նրան դէպի լոյսը. այս պատճառով Արծրունի անդադար խօսում էր քահանաների կրթութեան հարցի առթիւ: Նա յաճախ պահանջում էր նոյնպէս, որ եկեղեցուց վերացուի գրաբարը, որից ժողովուրդը ոչինչ չի հասկանում, ուստի հարկաւոր է աշխարհաբարի թարգմանել մեր բոլոր եկեղեցական գրքերը: Սրա կարելիութիւնը գործնականապէս ապացուցելու համար, Արծրունին նոյնիսկ «Մշակ»ի մէջ Ս. Գրքից կտորներ թարգմանելով հրատարակեց: Արծրունին պահանջում էր նոյնպէս վարչական փոփոխութիւններ մեր եկեղեցում, ամուսնական հարցի կանոնաւորութիւն, հաստատուն օրէնսդրութիւն, հասարակութեան վերահսկողութիւնը եկեղեցական գործերի մէջ եւն.:

Բայց այս չի նշանակում, որ Արծրունին անտարբեր էր դէպի Եկեղեցին. ընդհակառակն, նա միշտ գովաբանել է քրիստոնէական կրօնի բարձրութիւնն ու սրբութիւնը, նա միշտ քարոզել է կրթուած հոգեւորականների պէտքը, կաթողիկոսական ընտրութեանց ժամանակ ահեղ պատերազմ է մղել իր հակառակորդների դէմ՝ առաջարկելու համար մի այնպիսի անձի՝ որ չլինէր հնադարեան, այլ կողմնակից նոր առաջդիմական ուղղութեան:

Առտնին ու տնտեսական հարցերի մէջ Արծրունին պահանջում է հիմնական փոփոխութիւն. մեր մէջ գիւղատնտեսութիւն չկայ, երկրագործութիւնը գտնըւում է խիստ նահապետական դրութեան մէջ, անտառների մշակութեան մասին հոգ տանող չկայ. ասում ենք, թէ Հայը վաճառական ժողովուրդ է, բայց ընդհակառակն, Հայը բնաւ վաճառական չէ, այլ օտար վաճառականութեան միջնորդ, եւ այս միջնորդութիւնն էլ պիտի խլուի նրա ձեռքից, եթէ մեր երկրում ճանապարհները կանոնաւորուեն եւ հաղորդակցական դրութիւններ ստեղծուեն. այն ժամանակ կը սկսի հայ վաճառականութիւնը, երբ գործարաններ կը բացուեն եւ արդիւնագործութիւնը կը սկսի մեր մէջ:

Դպրոցական հարցը եւ եւրոպական կրթութեան պահանջը յատուկ ուշադրութեան առարկայ են դարձել «Մշակ»ում: Արծրունին մասնաւորապէս դէմ էր խօսում հայ կնոջ տրուած կիսատ եւրոպական կրթութեան, որով հայ կինը ոչ միայն չի կրթւում, այլեւ հեռանում է Հայութիւնից. հայ կինը հին ժամանակ ընտանիքի պահապանը եւ հայկական աւանդութեանց պաշտպանն էր. եւրոպական այս կիսատ կրթութեան պատճառով նա դարձաւ մեր ընտանիքի մէջ բոլորովին հակառակ դեր կատարող ուժ:

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Պերլինի Վեհաժողովը Արդարութեան եւ Խաղաղութեան Ատեան մը պիտի ըլլար, զինակցութեանց դուռ բացաւ, մեծեր ու փոքրեր գժգոհութեամբ մեկնեցան Գերմանիոյ մայրաքաղաքէն, զինարշաւ կատարելու համար:

Արեւմտեան պետութիւններ կ'արշաւեն դէպի Ափրիկէ եւ Ասիա իրարմէ խլելով ատտիրական կալուածներ: Հինգ տարիներու ընթացքին, 1880–85 Անգլիա կ'ենթարկէ Եգիպտոս, Պիրմանիա, Զանզիպար եւ կը դիմէ Աֆղանիստան: Ֆրանսա կը հաստատուի Թունուզ, Պելճիոյ հետ կը բաժնէ Քոնկօն, կը գրաւէ Աննամ, Թոնքին: Իտալացիներ կը թափանցեն Էրիթրէա եւ Սոմալիա: Ասիոյ Ռուսեր, հեռացուած Պալքաններէն, կը յառաջանան Թուրքիստան եւ հիւսիսէն կը սպառնան Աֆղանիստանի:

Աւստրիա Ադրիականի շուրջ խաղաղութիւն հաստատելու եւ Պալքանները թափանցելու համար, դէպի Սելանիկ երկարելու համար, կ'իւրացնէ Պոսնան եւ Հերձեկովինը, Նովի Պազարը՝ վրդովելով զինակից Իտալիան: Ցունաստան կը ծաւալի դէպի Եպիրոս եւ Թեսալիա, եւ կը ցանկայ յանձնարնակ Կրետէին: Պուլկարները Թուրքիայէն կը խլեն Ռումելին եւ կը պատրաստուին պայքարելու Սերպիոյ հետ:

Պիսմարք, երկաթէ վարչապետը, յաջողեցաւ հեռացնել Աւստր եւ Հունգարեան Գերմանիայէն, դաշնագրով Պավարիոյ նման նահանգի մը վերածեց գերման Աւստրիան, Ֆրանսան հեռացուց Հռենոսէն, կը պատրաստուէր Ռուսիան հեռացնելու եւրոպական քաղաքականութենէն: Պերլինի Ֆրանսական դեսպանը կը գրէր արտաքին նախարարութեան. «Գերման ու Սլաւը պիտի խաղան երկու ցեղերու, երկու կայսրութեանց ճակատագիրներուն գերագոյն դերը: Պիսմարք անխուսափելի կը գտնէ այս պայքարը, ատոր կը պատրաստուի զինուորապէս եւ քաղաքագիտապէս»: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ Պալքանեան քաղաքականութիւնը կը նոյնանայ: Պիսմարք իրաւարարն էր Եւրոպայի:

Պետութիւններ Պերլին կը դիմեն միջազգային հարցերու կարգադրութեան համար: Գերման յաղթութիւնը Ֆրանսայի նման պետութեան մը դէմ, որ երեք

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

ԽՄԲ.— Միշտ կը տրուին արտասահմանէն Խ. Միութիւն այցելողներուն ստացած տպաւորութիւնները մամուլով: Հետաքրքրական է թէ իրենք, խորհրդ. քաղաքացիները, ի՞նչ տպաւորութիւններով կը վերադառնան խորհրդային աշխարհ: «Սով. Գրականութիւն» հինգերորդ թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածած կը քաղենք հայ բժիշկի մը տպաւորութիւնները՝ Լոնտոնէն:

Անցեալ տարուան վերջերը, Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ մարմնայարդարի վիրաբուժութեան երկրորդ միջազգային խորհրդաժողովը, որուն մասնակցեցան 62 երկիրներէ եկած աւելի քան հազար պատուիրակներ: Խորհրդ. Միութեան պատուիրակութիւնը բաղկացած էր 15 հոգիէ, որու մաս կը կազմէինք նաեւ մենք:

Մոսկուայէն մեկնեցանք մեր հիանալի «Թու–104» ինքնաթիռով եւ օդին մէջ մնացինք ընդամէնը չորս ժամ եւ հինգ վայրկեան:

Հակառակ մշուշին՝ մեր ինքնաթիռը յաջող վայրէջք կատարեց Լոնտոնի օդակայանին մէջ: Սկսան մաքսային ձեւականութիւնները: Հարցաթուղթեր լեցուցինք եւ անձնագիրներու հետ միասին ներկայացուցինք փայտէ ամպիոններուն ետեւ կեցած պաշտօնեաներուն, որոնք իրենց կարգին կը ճշդէին մեր եւ անցագիրներուն վրայ փակցուած լուսանկարներու նմանութիւնը, կը ստուգէին հարցաթուղթերը եւ կը յանձնէին մաքսատան կողմէ քննուած ըլլալը հաստատող ու Անգլիա մտնելու թոյլատուութիւնը տըւող յատուկ քարթ մը:

Հաստատուեցանք քաղաքին կեդրոնը՝ Օքսֆորտ Սթրիթի վրայ գտնուող լաւագոյն հիւրանոցներէն մէկը: Խորհրդաժողովի նիստերը տեղի կ'ունենային վիրաբոյժներու արքայական վարժարանին մէջ, ուր ամէն մէկ պատուիրակին տուին իր ազգանունը կրող թղթապանակ մը: Այդ թղթապանակին մէջ դրուած էին խորհրդաժողովի ծրագիրները, զանազան յայտագիրներ, Լոնտոնի յատակագիծը եւ Անգլիոյ քարտէզը, հանրակառքերու եւ երկաթուղիներու ժամանակացոյցերը, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր հիւրի ազգանունն ու երկիրը ցոյց տուող կուրծքի լամբակներ:

Վիրաբոյժներու արքայական դպրոցը մեծ շէնք մըն է՝ բազմաթիւ սենեակներով, թանգարանով ու գրադարանով:

Առաջին օրը միջազգային խորհրդաժողովի նախագահը կատարեց պատուիրակներու ընդունելութիւն, որուն ընթացքին մենք ծանօթացանք այլ երկիրներու ներկայացուցիչներու հետ:

Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ խորհրդաժողովին բացումը, որ կազմակերպուած էր ամենայն հանդիսաւորութեամբ: Նըւագեց հինգ շեփորներէ կազմուած «ֆանֆար»ը, ամէն ոք ոտքի կեցաւ: Սմոքինքհագած անձնաւորութիւն մը արքայական խորհրդանշանը կրող գաւազանը բերաւ, անոր ետեւէն ներս մտան վեց հոգի՝ արքայական դպրոցի պատուոյ անդամները, որոնք հագած էին կարմիր լամբակով սեւ թիկնոց: Զայնեղրի միջոցաւ հաղորդեցին Էտինպուրկ դուքսին հակիրճ ողջոյնը: Փոքր ընդմիջումէ մը ետք սկսան գործնական նիստերը:

Բեմը զարդարուած էր խորհրդաժողովի աշխատանքներուն մասնակցող բոլոր երկիրներու դրօշներով:

Զեկուցողներուն կը տրուէր 10–15 վայրկեան: Անոնք իրենց տեսակէտները կը պարզէին բեմին վրայ գտնուող յատուկ ամպիոնի մը վրայէն: Դահլիճին մէջ, առաջին շարքերուն առջեւ հաստատուած էր երեք բարձրախօսներ: Այստեղ կը բարձրանային վիճաբանութիւններուն մասնակցելու համար արձանագրուած անձերը, որոնց երեք վայրկեան ժամանակ տրուած էր միայն: Նախագահը ոչ մէկ զանգակ ունէր: Նիստէն ետք ամփոփում չէր տրուեր: Խորհրդաժողովի ընթացքին ոչ մէկ զեկուցող օրէնքը խախտեց: Խախտեց միայն մէկ անձնաւորութիւն՝ ամերիկացի անուանի վիրաբոյժ Վարազդատ Գազանճեան, որ փոխանակ երեք վայրկեանի հինգ վայրկեան խօսեցաւ եւ նախագահը չընդմիջեց երբեք: Երբ վերջացուց, դահլիճը փոթորկալից ծափահարութիւններով թնդաց: Այս երկրորդ օրինազանցութիւնն էր, որովհետեւ վիճաբանութեանց մասնակցողներուն սովորաբար ծափ չեն զարներ:

Վարազդատ Գազանճեան 74 ամեայ բուսական առոյգ ծերունի մըն է եւ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր Ամերիկա կ'ապրի: Ծանօթ վիրաբոյժ է թէ Ամերիկայի, թէ Եւրոպայի մէջ: Իր աշակերտներէն երեքը, որոնք համբաւ շահած են Ամերիկայի մէջ, խօսք առին նոյնպէս այս խորհրդաժողովին:

Ա. ԹՈՒԵԱՆ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

...ռորդ դար առաջ բովանդակ Եւրոպան կը դողցնէր, մեծ վարկ մը կուտայ Գերմանական կայսրութեան: Ռումանիա կը մօտենայ Աւստրիոյ, դժգոհ է Ռուսիէ Պեսարաբիոյ համար: Կը կնքուի զինակցութիւն մը Սերպիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ (28 Յունիս 1881): Ռուս ժամուլին Բիսմարքի դէմ մղած պայքարէն յետոյ Ալեքսանդր կը մերձենայ զոյգ կայսրութեանց, կը համաձայնի «Պալքաններու քննոյ, հակելու եւ խաղաղութիւնը պահպանելու» (18 Յունիս 1881): Իտալիա կը միանայ եռակողմանի զինակցութեան (20 Մայիս 1882), ռումանական եւ աւստրիական զինակցութիւն (30 Հոկտեմբեր 1883):

Սուլթան Համիտ Բիսմարքի կը դիմէ գերմանեւթուրք դաշնագիր մը կնքելու համար: Գերման վարչապետը կը մերժէ առաջարկը, բայց կը խոստանայ օժանդակել Օսմ. կայսրութեան: Գերմանեւթուրք բարեկամութիւնը կը հաստատուի, թրքական կայսրութիւնը ամրակուռ, հզօր կայսրութեան մը հովանիին տակ կը մտնէ: Գնդապետ Ֆոն Տէր Կոլց կուգայ Պոլիս թուրք բանակը կազմակերպելու, գերման ասպայակոյտին նման թուրք ասպայակոյտ մը կազմելու, գերման դեսպան Հացֆելտ մեծ ազդեցութիւն կը ստանայ թուրք աւագանիին մօտ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Թիսոյի, Անգլիոյ ներկայացուցիչ Տըֆըրինի մտահոգութիւն պատճառելով:

Սուլթանին ներկայացուցիչ Ռեշիտ Պէյ խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ Պերլինի մէջ 1881ին: Ելմտական շրջանակներու հետ յարաբերութիւն հաստատելով Ռեշիտ կ'առաջարկէ Փոքր Ասիոյ երկաթուղիներու շինութիւնը: Պաղտատի երկաթուղիին ծրագիրը կը գծուէր այդ տարին, Պերլին պիտի միանար Պարսից Ծոցին Պալքաններէն եւ Պոլսէն, պիտի դառնար գերման կայսերական ճամբան, Փոքր Ասիա պիտի ըլլար «Գերմանիոյ Հնդկաստանը»:

Բիսմարք կայսերական շահեր միայն նկատի ունէր, արհամարհանք ունէր արեւելեան ժողովուրդներու հանդէպ: Ֆրանսական դեսպան Սէն Վալիէյի կ'ըսէր անկեղծօրէն. «Յոյներ, Թուրքեր, Պուլկարներ անտարբեր են ինծի համար: Միեւնոյն արհամարհանքն ունիմ Արեւելքի բոլոր ցեղերուն հանդէպ, ըլլան անոնք մահմետական թէ քրիստոնեայ»:

Կլատսթոն իշխանութեան կը հասնէր պահպանողականներու պարտութեամբ: Արտաքին նախարար Կրանվիլ 4 Մայիս 1880ի շրջաբերականով Պալքաններու հարցը սեղանի վրայ կը դնէր: Բիսմարք կ'ըմբռնէր Անգլիոյ մտադրութիւնը՝ բաժնել Օսմ. կայսրութիւնը բարենորոգումներ կատարելու ազգութեանց սկզբունքին համաձայն, Կլատսթոնի ծրագիրը սպառնալիք մըն էր կեդրոնի կայսրութեան, կը պատրաստէր Օսմ. քայքայումը: Երկրորդ վեհաժողով մը կը գումարուէր Պերլինի մէջ (10 Յունիս – 15 Յուլիս) գոհացում տալով Մոնթենեկրոյի, Յունաստանի: Կը թելադրէր անգլիական զաւթումին Եգիպտոսի հարցով զրագիլ անգլեւֆրանսական հակամարտութիւն մը առաջ բերելու համար եւ Ռուսիոյ կը թելադրէր յառաջանալ կեդրոնական Ասիա:

Կլատսթոն Թուրքիայէն կը պահանջէ բարենորոգումներու գործադրութիւն: Բիսմարք կը հակադդէ. «Հայկական բարենորոգումներ պահանջելով նեղելու չէ Թուրքիան, որ անվնաս պահակն է Հնդկաստանի ճամբաներուն»:

Ռուսիա կը յառաջանայ Հերաթ, կը սպառնայ անգլիական կալուածներուն: Դժուարութիւններ կան Սուտանի մէջ: Լոնտոնի եւ Փեթերսպուրկի մէջ անգլեւռուս բախում մը անխուսափելի կը նկատուի: Լոնտոնի սակարանին մէջ արժէթուղթերու անկում տեղի կ'ունենայ ինչպէս 1870ին: Անգլիա կը պատրաստուի ռազմանաւ ղրկել Սեւ Ծով ամրակոծելու համար Պաթումը: Բիսմարք կը հրաւիրէ Սուլթանը ամրացնելու Տարտանէլը Զօր. Տէր Կոլցի ղեկավարութեան տակ եւ կը յայտնէ թէ «Նեղուցներու փակումը միջազգային սկզբունք մըն է»: Անգլիական զաւթումը կը խոստանար հրաժարիլ Պալքաններու քրիստոնեաներով զբաղելէն: Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պայքարին Եգիպտոսի համար, կը գրաւեն Կիպրոսն ու Թունուզը՝ Գերմանիա կը ստանձնէ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան պաշտպանութիւնը:

Բիսմարքեան այս շրջանին գաղթային քաղաքականութեամբ, տնտեսական շահեր ապահովելու պայքարներով Եւրոպա կը պատրաստուի մեծ եւ աղետաբեր պատերազմին: Այսօրուան եւրոպական տեղատուութիւնը կը բացատրուի այդ օրերու պատմութեամբ:

Հայ դիւանագէտները Պոլսոյ մէջ կ'աշխատէին բարենորոգումներ իրագործել տալ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Վարժապետեան կը վախճանի անյոյս եւ սրտաբեկ: Վեհապետեան անտարբեր կը մնայ: Արփիարեան կը պատմէ. «Խումբ մը ընկերներով դիմեցինք Պատրիարքարան Վեհապետեան Պատրիարքէն խնդրելու որ Սուլթանէն պահանջէ Պերլինի դաշնագրին 61 յօդուածին գործադրութիւնը: Դահլիճին մէջ սգիմական ծերունի վարդապետ մը մեզ դիմաւորեց եւ մեր այցելութեան նպատակը հարցնելէ յետոյ կանգ առաւ եւ գոչեց. «Դո՛ւք, բարեկամներ, Պոլսոյ ալաֆրանկա Թուրքերը կը ճանչնաք, Արեւելքի խուժանը չէք ճանչնար»: Եւ երեք անգամ կրկնեց գրեթէ արտասուաթոր. «Կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն»:

Դիւանագիտական բուռն պայքարներու շրջանին միտքերու մէջ էր կոտորածի մը ծրագիրը, որ պիտի իրականանար տարէ տարի եւ: Մարքս կ'ըսէր. «Անցեալը Ալպեաններու ծանրութեամբ կը ծանրանայ ներկային եւ ապագային վրայ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

15 Յունուար 1960ի մեր զեկոյցէն ետք, որ կը պարունակէր 1959 տարւոյ երկրորդ վեցամսեային ընթացքին կատարուած յատկացումներուն ցանկը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդը կը հաղորդէ հետեւեալ յատկացումները եւ նպաստները որոնք տեղի ունեցան 1960ի առաջին վեցամսեային եւ կը հասնին ընդամէնը 211.250 տոլարի:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

1.— Գէորգօֆ Ազգ. Վարժարան, Ատիս-Ապեպա (Եթովպիա)

Կատարուեցաւ 6000 տոլարի յատկացում մը ի նպաստ սոյն վարժարանին շէնքին նորոգութեան:

2.— Կրթաթոշակ Սփիւռքի հայ վարժարաններուն, 1960–61 տարեշրջանի

Ինչպէս կը յիշուի Վարչական Խորհուրդը 120.000 տոլարի յատկացում մը կատարած էր 1959–60 տարեշրջանին ընթացքին Սփիւռքի բոլոր հայ վարժարաններուն մէջ կրթաթոշակներ հաստատելու համար, ի նպաստ կարօտ աշակերտներու:

Դպրոցական հաստատութիւններուն կողմէ լեցուած եւ վերադարձուած հարցարաններուն ուսումնասիրութենէն ետք 114.340 տոլարի ամբողջական յատկացում մը կատարուեցաւ այդ ժամանակամիջոցին համար: Այս գումարը բաշխուեցաւ 247 վարժարաններու եւ 3635 աշակերտներ օգտուեցան անկէ: Առանձին զեկոյցով մը պիտի ծանուցուին այդ վարժարաններուն անունները, իւրաքանչիւրին տրուած գումարը եւ այս վերջինէն նպաստաւորուած սաներուն թիւը:

Նոյն նպատակին համար Վարչ. Խորհուրդը յատկացուց դարձեալ 100.000 տոլարի գումար մը որ պիտի գործածուի 1960–61 տարեշրջանին: Սակայն բաշխումը պիտի կատարուի նոր հիմերու վրայ:

3.— Համալսարանական փոխատուութիւն 1960–61 տարեշրջանի

Ինչպէս ծանուցուած էր 31 Մայիս 1960ի համալսարանական փոխատուութեանց վերաբերեալ մեր մասնաւոր զեկոյցով, զանազան հիմնադրամներ հաստատուած էին սոյն փոխատուութեանց յատկացումներու նպատակով, 1957–58, 1958–59 եւ 1959–60 տարեշրջաններուն համար: Այս հիմնադրամներով մեր համալսարանական փոխատուութիւնները կը շարունակուին տրուիլ մեր այն թոշակաւորներուն որոնք կը ստանան իրենց ուսումը գոհացուցիչ արդիւնքներով:

Ասոնցմէ զատ, Վարչ. Խորհուրդը որոշեց հաստատել 50.000 տոլարի նոր հիմնադրամ մը որ պիտի յատկացուի միմիայն 1960–61 ուսումնական տարեշրջանին ի նպաստ արժանաւոր եւ ընդունակ թեկնածուներու:

4.— Նէա Էրիթրէայի (Յունաստան) մէջ հայ աղջկանց համար Արհեստանոցի ծրագիր:

Կատարուեցաւ 5.000 տոլարի յատկացում մը որ պիտի սատարէ Տանըմարքայի հայանպաստ Միսիոնին կողմէ Նէա Էրիթրէայի մէջ կարի եւ ասեղնագործութեան աշխատանոցի մը կառուցման, հայ աղջիկներու համար:

5.— Տանըմարքական Թռչնոց Բոյն, — Գիպլոս (Լիբանան)

Ինչպէս ծանօթ է այս Հաստատութիւնը Լիբանանի մէջ հայկական որբանոց մը կը վարէ: Իբր գնահատութիւն իր մատուցած ծառայութիւններուն, որոշուեցաւ 2.000 տոլարի օժանդակութիւն մը կատարել անոր, նորոգութիւններու եւ այլ պիտոյքներու համար:

6.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան, (Փարիզ)

Յաւելուածական 225 տոլարի օժանդակութիւն մը կատարուեցաւ այս Հաստատութեան, ամբողջացնելու համար նոր անկողիններու գնման սահմանուած գումար մը:

7.— Մանուկներու ամառնային արձակուրդին համար (Ֆրանսա)

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմին (Փարիզ)

Այս կազմակերպութեան Ֆէսանվիլլէի շէնքին անհրաժեշտ մեծ փրիժիտէրի մը գնման համար յատկացուեցաւ 800 տոլար:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ (Փարիզ)

Այս կազմակերպութեան յատկացուեցաւ 800 տոլար, իբր մասնակցութիւն Պէլֆոնթէնի իր շէնքին մէջ հաստատուելիք կեդրոնական ջեռուցման ծախքերուն, որով կարելի պիտի ըլլայ ձմրան արձակուրդներ կազմակերպել:

8.— Հայ մանկապարտիզպանուհիներու մանկավարժական դասընթացքներուն համար

Մանկապարտիզպանուհիներու մանկավարժական ուսման կատարելագործման նպաստելու նպատակով կատարուեցաւ 500 տոլարի յատկացում մը որ պիտի ծառայէ չորս շաբաթուան, 4–30 Յուլիս 1960, մանկավարժական դասընթացքի մը կազմակերպութեան, գործակցութեամբ «Միսիոն Լայիք Ֆրանսէզ»ի եւ Հիմնարկութեանս Լիբանանի Ուսումնական Յանձնաժողովին:

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

9.— Սէն Ռաֆայէլի հայկական Տուն, (Ֆրանսա)

Ինչպէս կը յիշուի, Հիմնարկութիւնս, գործակցելով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու Բարձր Քոմիսէրութեան հետ, 1958ին 12 միլիոն հին ֆրանքի գումար մը յատկացուց Սէն Ռաֆայէլի հայկական Տան գնման:

Հիմնարկութեանս Վարչ. Խորհուրդը որոշեց 200.000 Նոր Ֆրանքի յատկացում մը կատարել սոյն հաստատութեան, յաւելուածական սարքաւորման անհրաժեշտ ծախքերը եւ մատակարարութեան բարւոք ընթացքը ապահովելու համար:

10.— Ծերանոց եւ Այրիանոց Պուրճ-Համուտի (Լիբանան)

Զուիցերիական Հայասէրներու Միութեան կողմէ ղեկավարուած այս հաստատութեան յատկացուեցաւ 5.600 տոլարի գումար մը, շէնքին անմիջական նորոգութիւններուն եւ անհրաժեշտ յաւելումներուն համար:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 15 Յուլիս 1960

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

— Թող գայ, — ասում է Վերոնիքան եւ թեւերը վեր բարձրացնելով, միրգ է քաղում: Նրա ստինքները կարծես ուզում են երկինք թռչել:

Բենոն Վերոնիքայի եղբայրն էր եւ իմ [illegible]: Նրա մօտենալուց չէր, որ Փրիատինէն դողում էր, նա դողում էր մեր համբոյրից:

Բենոն մօտեցաւ: Միասին բարձրացանք թթենին: Թութն այրուել է արեւից, ցամաքել, քաղցրացել:

Վերոնիքայի գլխի վրայ եւս փշրուեց երկինքի փիրուզը, փչեց անապատի մահաշունչ խորշակը եւ նրա մարմինը ծածկուեց աւազների տակ:

Միայն առաւօտեան աստղը մի քանի կաթիլ արցունք թողեց նրա վրայ, ապա երեկոն իջաւ արիւնալից աչքերով:

×

Առաւօտ: Գորշ, մռայլ երկինք, բայց ձիւնն ամբողջ գիշերը թափուել է, ծածկել երկիրը շուշաններով:

Պայուսակը կռնատակիս դուրս եմ գալիս տնից վազելու — դպրոց: Շները ողջունում են իմ առաւօտը:

Տեսնում եմ մարդիկ քայլում են արագ, լուռ, ահաբեկուած աչքերով: Մի կին է կանգնած առաջին փողոցի անկիւնում, նրա աչքերում անդնդախոր լռութիւն կայ:

Ընդհանուր լռութիւն է տիրում. կարծես ձիւնը մի վիթխարի դագաղի սպիտակ սաւանն է: Բնազդօրէն զգում եմ, որ մի բան կայ, որը ինձ ահ է ներշնչում. այդ ահն աճում է, ինչքան առաջ եմ շարժում քայլերս:

Մի տան լուսամուտի վարագոյրը խորհրդաւոր կերպով քաշում են ներսից, կարծես չեն ցանկանում, որ օրուայ լոյսը թափանցի ներս: Մէկը դուռը բաց է անում, երկիւղալից աչքերով նայում է փողոցի վեր ու վար եւ փակում:

Հանդիպում եմ Գրիգոր աղային դանդաղաշարժ մի մարդ, բայց աճապարում է:

Ո՞ւր կ'երթաս, — հարցնում է:

— Դպրոց, — պատասխանում եմ:

Ուզում է մի բան ասել, բայց ձեռքը թափ է տալիս եւ անցնում: Կարծես վազում է, եզան նման այդ դանդաղաշարժ մարդը, կարծես փախչում է վերահաս վտանգից:

Մի խումբ մարդիկ, կուչ եկած, բայց արագ քայլերով աճապարում են քաղաքի մեծ հրապարակից: Ուզում եմ մի բան հարցնել, բայց ոչ ոք գլուխը վեր չի բարձրացնում: Արագ անցնում են:

Խանութները փակ են: Ոչ կիրակի է, ոչ էլ ուրբաթ: Մէկ մէկ կիսաբաց խանութներ կան: Ներս եմ նայում փեղկերից:

Մարդիկ նստած են անկիւններ, կծկուած, չեն խօսում, միայն ծխում են:

Ոչ ոք, ոչ ոք չի խօսում, նայում են ինձ մէկ մէկ, ցաւագին ժպտում''

Որքան մօտենում եմ մեծ հրապարակին, այնքան խորանում է լռութիւնը:

Մի կին ահաբեկուած դուրս է գալիս, ջանտրատած մազերով, գրեթէ գիշերային շորերով, բռնում է տասը տարեկան մի մանկան ուսից եւ աճապարանքով քաշում ներս, դուռը փակում:

Հասնում եմ հրապարակը:

Հրապարակի մէջտեղում, ընդհանուր ձիւնի սպիտակութեան մէջ, մի սեւ կոյտ: Չորս զինուոր փայլփլացող սուիններով, կանգնել են այդ սեւ կոյտի բոլորտիքը. Հատ հատ մարդիկ, կծկուած եւ ահաբեկուած, մօտենում են, դիտում, աչքերը փակում եւ անցնում լուռ:

Մօտենում եմ:

Տեսնում եմ առանց մարմնի մի գլուխ:
Ձեան վրայ արիւնը սառել է, սեւացել:
Գլուխը պառկած է, քնելու նման:
Դառնում եմ միւս կողմը — թեւերը ձեան մէջ խրուած մի մարդ — առանց գլխի:
Սառած մնացել եմ, ոտքերս չեն շարժւում:
Զինուորներից մէկը հրամայում է:
— Հեռանում եմ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԳՈՆԻԱՅԷՆ Տրապիզոն գացող հանրակառք մը, անիւի խանգարումի մը հետեւանքով, փոսի մը մէջ ինկած է։ Ճամբորդներէն 33 հոգի մեռած եւ 18 հոգի վիրաւորուած են։

ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ (Քոնկօ) Լուլուա եւ Գալուպա ցեղախումբերը վիրար կը խեղդեն, սոսկալի կռիւներու ընթացքին։ Գեւթերու համաձայն 300 մեռեալ կայ։ Բովանդակ Քոնկոյի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր է՝ անզօրծութիւն, սով, համաճարակ։ Համբրշուշա կոչ կ'ընէ Գեւթերուն.— Քաշուեցէք Քաթանկայէն։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պարոն, Սիթ Անշանթէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ։

Գեղարուեստական բաժին։

ՃՇԴՈՒՄ.— Սողոմոն Թէհլիրեան սրբազան նուիրատուութիւնը Գրիգոր Թեւանեանի մահուան առթիւ եղած է Տէր եւ Տիկին Պօյաճեանի կողմէ։

ՆՈՒԷՐ

Փոքրիկներ Տիգրան Ջրբաշեանի եւ Քնարիկ Մոմճեանի մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Աւլէն Փափազեան 100 Ն. Ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տըրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE REEXPEDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պասմաճեան եւ զաւակը, Օրիորդ Իրիս Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան, Տոքթոր եւ Տիկին Արթօ Արզարեան եւ զաւակները, Օորիորդ Արփինէ Սարգիսեան, այրի Տիկին Հրաչ Սարգիսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՓԱՐԹԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Պ. Կարապետ Բաղոսեան եւ զաւակները՝ Ցակոբ եւ Արթօ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զրրբճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բաղոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աղաւնի Բաղոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վարդանոյշ Բաղոսեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով շնորհակալութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՀԱՃԻ ՏՈՒՐԻԿ ԲԱՂՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

զառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով։

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927.01.72։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ։ Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են։

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան։ 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01,72։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիտէն 27 – 35։

×

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը։

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն։

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Պերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 4 AOUT 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8866 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4667

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷՐ "ԱԶԳ. ՈՒԽՏ"Ը

Զարաչար պարտուած բոլոր ճակատնե-
րու վրայ՝ Թուրքիա ծունկի կուգար 1918 Հոկտ. 30ին՝ Մուտրոս կղզիին մէջ զինադադար կնքելով:

Յաղթական դաշնակիցները կը տեղաւորուէին մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ եւ կը գրաւէին օսմանեան ընդարձակածաւալ կայսրութեան կէսէն աւելին, Սուէզի ափերէն սկսեալ մինչեւ Պարսից ծոց, ամբողջ արաբական թերակղզին, Պաղեստինը, Սուրիան, Լիբանանը, Մուրիան, Միջագետքը եւ Կիլիկիան: Իտալացիները ալ կը գնէին Գոնիայի եւ Ատալիոյ շրջանը:

Մէկ խօսքով գործադրութեան կը դրուէին Սայքս-Փիքօ գաղտնի դաշնագրին տրամադրութիւնները՝ Թուրքիոյ բաժանման մասին: Շատ չանցած Հելլէններն ալ պիտի գրաւէին Իզմիրը՝ արշաւելու համար դէպի Փոքր Ասիա:

Դաշնակիցները Մուտրոսի մէջ նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք առած էին՝ զինուորական գրաւման տակ պահելու համար այն հողամասերը, որոնք կ'իյնային իրենց «ազդեցութեան գօտի»ին տակ:

Մոռցեր էին միայն — չըսելու համար անտեսեր էին — հայկական վեց նահանգները, որոնց մեծագոյն մասը պէտք է միացուէր Հայաստանի Հանրապետութեան: Ո՛չ զինաթափ էին ըրեր տեղացի խուժանները, ո՛չ ալ ջոկատ մը զինուոր ղրկած՝ պաշտպանելու համար տեղահանութենէ վերադարձող Հայերը:

Այդ նահանգները դարձան Միլլի շարժման օրրանը: Իթթիհատական եւ ազգայնական Թուրքեր անվախ ու անարգել քարոզութիւններ կատարեցին այնտեղ:

Մուսթաֆա Քէմալ Սամսոն ցամաք ելլելէն քանի մը ամիս վերջ Էրզրումի մէջ 1919 Յուլիս 23ին գումարեց առաջին համագումարը, ուր ձեւակերպուեցաւ «Ազգային Ուխտ»ը (Միսաքը Միլլի):

«Միլլի» շարժումը ուղղուած էր նախ Հայերուն, յետոյ՝ Յոյներուն դէմ:

«Ազգ. Ուխտ»ի առաջին յօդուածը կը շեշտէր, որ «արեւելեան նահանգները — Կարին, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ եւ Բաղէշ — Տրապիզոնի նահանգին եւ Ճանիկի (Սամսոն) շրջանին հետ միասին ամբողջացուցիչ մասը կը կազմեն օսմ. կայսրութեան ու կարելի չէ զանոնք իրարմէ բաժնել:

Նոյն տարուան Սեպտ. 1ին Սեբաստիոյ մէջ գումարուեցաւ երկրորդ համաժողովը, վերջնապէս ճշդելու համար Թուրքիոյ սահմանները:

Բուէարկուած որոշումներուն երրորդը հետեւեալն էր.

«Թիզ մը հող անգամ պիտի չտանք Հայաստանի կամ ուրիշ օտար պետութեան: Սահմանագիծ մը պիտի քաշուի Մուսուլի նարուէն ուղիղ մինչեւ Ալեքսանտրէթ (Իսքէնտէրուն): Այս գիծէն հիւսիս գտնուող ամբողջ հողամասը պիտի մնայ օսմանեան կայսրութեան»:

Չորրորդ յօդուածով կը պահանջուէր Իզմիրի, Ատանայի եւ այլ նահանգներու անխտրական պարպումը գրաւման բանակներուն կողմէ.

Սեբաստիոյ համաժողովը կ'ընդունէր նաեւ, որ Ալեքսանտրէթէն սկսեալ դէպի հարաւ գտնուած արաբախօս բոլոր հողամասերը անջատուին օսմ. կայսրութենէն:

Ըստ այդ որոշման ալ, երբ Ֆրանքլէն Պույոնի եւ Մ. Քէմալի կնքած դաշնագրին հետեւանքով Կիլիկիան պարպեցին, Ֆրանսացիները իրենց հոգատարութեան տակ պահեցին Ալեքսանտրէթի Սանճաքը՝ Անտիոքի շրջանին հետ՝ իբրեւ ամբողջացուցիչ մասը Սուրիոյ:

Գալով Մուսուլի, «Ազգ. Ուխտ»ը Թուրքիոյ մաս կը նկատէր զայն: Արդէն այդ շրջանը չէր մտած անգլ. հոգատարութեան ենթակայ Իրաքի սահմաններուն մէջ: 1923ին, Լօզանի հաշտութեան ժողովին առեն էր, որ Լորտ Քըրզըն հայկական ջարդերու ոգեկոչումով սպառնաց Իսմէթ Ինէօնիւի եւ յաջողեցաւ Մուսուլի նահանգը միացնել Իրաքի:

Քարիւղը աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէր քան հայկական արիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ՔԱԹԱՆԿԱ Կ'ԵՐԹԱՆ ՇԱԲԱԹ

ԲԱՑՑ ՉՈՄՊԷ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Քոնկոյի փափուկ կէտն է միշտ Քաթանկան, այն նահանգը որ երկրին հարստութեան 70 առ հարիւրը կը ներկայացնէ եւ կ'ուզէ անկախ ըլլալ:

Լումումպա ՄԱԿէն պահանջած է որ «կապոյտ սաղաւարտներ» ղրկուին Քաթանկա: Միւս կողմէ Համըրշըլտ բանագնաց մը ղրկեց Պրիւսէլ տեղեակ ըլլալու համար պելժիական տեսակէտին Քաթանկայի մասին:

Ուէյչըռֆ, ՄԱԿի բանագնացը ըսած է Պելժերուն որ վիճող գտնուին, այլ խօսքով՝ ընդունին ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը Քաթանկայէն ներս: Պելժերը իրենց համաձայնութիւնը չեն տուած, ըսած են միայն թէ պիտի չընդդիմանան:

Շաբաթ, Օգոստ. 5ին, ՄԱԿի զինուորական ուժերը պիտի մտնեն Քաթանկա՝ փոխարինելու համար Պելժերը:

Ի՞նչ է Պրիւսէլի դիրքը: Պելժ կառավարութեան տեսակէտը չէ փոխուած: Արդարեւ, արտաքին նախարարը՝ Վինի հետեւեալ ձեւով ճշդած է Պրիւսէլի դիրքը: 1) Պելժ ուժերը իշխանութեանց խնդրանքին վրայ է որ միջամտեցին: 2) Քոնկոյի ներքին խնդիրներուն չեն խառնուիր: 3) Իրենք իրենց մէջ պէտք է լուծեն ներքին իրենց խնդիրները:

Ինչ կը վերաբերի Համըրշըլտի վերջին յայտարարութեան (Քաթանկա ՄԱԿի զինուոր ղրկել) արտաքին նախարարը դիտել տուած է թէ Քաթանկա զինուոր ղրկելը ծանր անդրադարձումներ չի կրնար ունենալ:

Հարկ է ճշդել սակայն թէ Քաթանկացիները կը սպառնան որ զէնք պիտի պարզեն ՄԱԿի ուժերուն վրայ եթէ անոնք «բռնաբարեն» իրենց անկախ երկիրը:

Վինի, պելժ արտաքին նախարարը կ'ըսէ նաեւ ՄԱԿին թէ պէտք է «զգուշանալ յանդգնութենէ բաներ ընելէ»:

Միւս կողմէ սակայն, Քաթանկացիք պատուիրակութիւններ ղրկած են Պրիւսէլ եւ Փարիզ: Կ'ուզեն ճնշում բանեցնել եւ համոզել որպէսզի Արեւմուտք ընդունի Քաթանկայի անկախութիւնը: Գիպուէ, Փարիզ ժամանած Քաթանկայի պատուիրակութեան պետը, մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած է.— «Ֆրանսական կառավարութենէն մեծ բան կը սպասեմ, որովհետեւ Ֆրանսա ժողովրդավարութեան պահակն է: Անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա դիրք բռնէ միջազգային համայնավարութեան դէմ ու ճանչնայ մեր անկախութիւնը»:

Լումումպա մեկնեցաւ Նիւ Եորքէն եւ Թունուզ հասաւ, ուր պիտի տեսնուի Պուրկիպայի հետ:

ԱԹԱՄԻ մէջ, կիրակի օր, քաղաքապետը՝ Կի Մոլէ նախագահած է հանդիսաւոր արարողութեան մը, քաղաքին մէկ նոր եւ արդիական թաղամասին պաշտօնական «մկրտութեան» առթիւ: Կի Մոլէ ճառ մը խօսեցաւ ուր մասնաւորաբար շնորհաւորեց այդ թաղամասին ծրագրին եւ պատրաստութեան հեղինակը՝ Պ. Թումանեան:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՆՕՆԻՒ.— «ՊԻՏԻ ԿՏՐԻ ԱՅՆ ՁԵՌՔԸ ՈՐ ՀԱԹԱՅԻ ՎՐԱՅ Կ'ԵՐԿԱՐԻ»

Թուրքիոյ նախագահը սկսած է իր շրջապտոյտը եւ ճառ մը խօսելով Իսքէնտէրունի մէջ, յայտարարած է.— «Ըլլայ անհատին, ըլլայ ընկերութեան համար երկիր մը ուր ազատութիւն, իրաւունք, արդարութիւն գոյութիւն չունին, ոչ թէ հայրենիք, այլ գերութեան վայր մըն է: Թուրք ազգը երբեք չի հանդուրժեր ատոր: Կը լաէ, բայց երբ ատենը գայ՝ գիտէ ին չէ թումր կանգնել անոր դէմ: Գիտցէք որ պէտք է ձեր շուրջի բոլոր հայրենակիցները սիրէք, ըլլան անոնք շիի, հանէֆի, նուսայի կամ նոյնիսկ քրիստոնեայ: Առիկա միայն Աստուծոյ եւ Արարիչին միջեւ յարաբերութեան հարց մըն է: Պէտք է կատարելապէս չքացնենք դասակարգային պառակտումները, որ պատմութենէն փոխանցուած են մեզի»:

Ցետոյ կը խօսի Հաթայի մասին.— «Մենք ալ պէտք է գիտնանք, ամէն մարդ պէտք է գիտնայ, համայն աշխարհ ալ պէտք է գիտնայ թէ Հաթայը թուրք է ու հայրենիքի ամբողջութեան մէկ գրաւական անբաժանելի կտորը: Հայրենիքը չի յանձնուիր: Եթէ այդպիսի վտանգ մը երեւան գայ, մեր պարտականութիւնն է մահը աչք առնել: Եթէ ձեռք մը երկարի Հաթայի, Էրզրումցի, Սվազցի, Իզմիրցի, Պոլսեցի՝ բոլոր հայրենակիցները հոս կը փութան ու կը կտրեն այդ ձեռքը»:

ՑՈՅՑԵՐ

Շուրջ 80 ուսանող ցոյց մը ըրած են ի նպաստ իրաւաբանական համալսարանի Սահմանադրութեան կաճառին դասախօս՝ Ալի Ֆուատ Պաշկիլի: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բոլոր ուսանողները:

Ագշամ թերթի համաձայն ցուցարարները փորձած են ընդդիմանալ իրենց արգելք հանդիսացող ոստիկաններուն: Թերթը կ'ըսէ թէ ցոյցը կազմակերպուած էր դեմոկրատ կուսակցութեան երիտասարդներու կազմակերպութեան անդամներուն հետ:

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, լուրը առնելով Պոլսոյ ժամանակէն, Շելլէֆեան ամբաստանուած էր որ դեմոկրատ Թուրքերուն յանձնած է Կիւլպէնկեանի ոսկիները, նուիրուած Պոլսոյ Պատրիարքարանին եւ ազգ. կազմակերպութեանց: «Հայ համայնքը պառակտող անհամաձայնութիւնը կը մեծնայ» խորագրով Նոր Իսթանպուլ թերթը կը գրէ թէ Տոքթ. Թորխորունիէ ստացած է նամակ մը ուր կ'ըսուի թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտը Պոլսահայութեան տուած է 185 քիլօ ոսկի եւ Շելլէֆեանն ու Պատրիարքը անհաշիւ ծախսած են: Թորխորունի կ'ընէ նաեւ ուրիշ ծանր ամբաստանութիւններ: Այս առթիւ Պոլսոյ Պատրիարքարանը պաշտօնական զեկոյցով մը կուտայ բոլոր մանրամասնութիւնները եւ հարկ եղած լուսաբանութիւնները:

Կուտանք յաջորդով:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մէջ արգիլուած է 60ը անց մարդոց ամուսնանալ 30էն վար կիներու հետ: Այս որոշումը տրուած է մասնաւոր հրովարտակով մը զոր ստորագրած է Նասր:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ երկու հանրակառքեր իրարու զարնուած են, 14 հոգի մեռած են, 100է աւելի վիրաւորներ կան:

ՖԱՆՖԱՆԻ իր կառավարութեան ծրագիրը ներկայացուց առջի օր իտալական խորհրդարանին: Արտաքին քաղաքականութիւն՝ հաւատարիմ մնալ Ատլանտեան Ուխտին: Ներքին՝ պաշտպանել ժողովրդավարական եւ սահմանադրական ազատութիւնները: Ֆանֆանի այս առթիւ ըսած է թէ համայնավարները աւելի վտանգաւոր են քան ֆաշիստները:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ - ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ վերջին թերթերէն կ'իմանանք թէ ամերիկահայ պատուիրակութիւնը որ Պէյրութ գացած էր տեսնուելու համար Զարեհ Կաթողիկոսին հետ, ձախողած կը նկատէ իր առաքելութիւնը: Մարմարայի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հաստատէ թէ Տասուր Տասուրեանի եւ ընկերներուն առաքելութիւնը անհետեւանք կը մնայ: Այս մասին, Լեւոն Քէչիչեան իր հեռագրին մէջ կը գրէ (Յուլիս 30).—

«Վազգէն Կաթողիկոս երէկ գիշեր մեկնեցաւ Արժանթին: Յոստացաւ վերադարձին դարձեալ Նիւ Եորք հանդիպիլ, օծումը կատարելու համար Նիւ Եորքի Մայր Տաճարին, երբ աւարտած ըլլայ ան:

«Ցայտարարեց թէ իր կոնդակին պատասխան մը չէ ստացած Զարեհ Կաթողիկոսէն. Վեհափառը յայտնեց թէ Տասուր Տասուրեանի եւ ընկերներուն դէպի Անթիլիաս կատարած առաքելութիւնը անպաշտօն բնոյթ ունէր եւ անոնց բերած պատասխանը յուսախաբ ըրած էր Զինք, սակայն Մայր Աթոռը կը մնայ անշարժ:

«Տասուրեան ինծի յայտնեց, թէ Զարեհ Կաթողիկոս իրենց ըսած է թէ Վազգէն Կաթողիկոս պէտք է գրէ իրեն եւ շնորհաւորէ իր ընտրութիւնը, անկէ յետոյ ինք կը յօժարի հանդիպում ունենալ Անոր հետ ո՛ւր որ փափաքի:

«Երէկ գիշեր հրաժեշտի հացկերոյթին 300 հոգի ներկայ էին. Վեհափառը իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ Անթիլիասի եւ Զարեհ Կաթողիկոսը կոչեց իբրեւ Անթիլիասի Աթոռակալ:

«Հոս Անթիլիասական համայնքն ալ յուսախաբ եղած է այս արդիւնքին համար:

«Տասուրեան կը խորհի որ համաձայնութեան համար տակաւին գետինը պատրաստ չէ»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Խ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Սայէպ Սալամ յաջողած է կազմել Լիբանանի նոր դահլիճը: Ստորեւ ցանկը:

Սայէպ Սալամ՝ վարչապետ եւ ներքին նախարար: Նասիմ Մաճալանի՝ փոխ-վարչապետ եւ արդարութեան նախարար: Մաճիտ Արսլան՝ ազգային պաշտպանութեան նախարար: Ֆիլիփ Թաքլա՝ արտաքին եւ գաղթականներու նախարար: Քամալ Ճումպլաթ՝ Լուսաւորութեան եւ Արուեստից: Էլիաս Խուրի՝ Առողջապահութեան, եւայլն:

Մօրիս Ճեմայէլի յանձնուած է ելմտական նախարարութիւնը, ժամանակաւորապէս, իսկ փաստաբան Խաչիկ Պապիկեան (անպաշտօն նախարար) յանձնուած է վարչական բարենորոգումը:

Նոր դահլիճը կազմուած է գրեթէ բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներէ, ի բաց առեալ նախկին նախագահ՝ Շամունի կողմնակիցներէն, որ երդուեալ ընդդիմադիրն է ներկայ վարչապետին: Փիէռ Ճէմայէլ, քրիստոնեայ Ֆալանժիստներու պետը, ինքնաշարժի ծանր արկած մը անցուցած ըլլալով, իր նոր պաշտօնին գլուխը (ելմտական նախարար) հինգ-վեց ամիսէն հազիւ պիտի կարենայ անցնիլ:

Դահլիճը, որ 18 անդամներէ բաղկացած է, քանակութեամբ ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնէ լիբանանեան կառավարութիւններուն մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գ.

Արծրունին կողմնակից էր կանանց ազատագրութեան: Կինը առհասարակ համարւում է մի թոյլ էակ, որ կարող չէ ապրել առանց տղամարդու հովանաւորութեան, հայրը կամ եղբայրը եւ կամ ամուսինը պիտի հսկի միշտ նրա վրայ. ապա թէ ոչ անկումը անխուսափելի է: Արծրունին պահանջում է, որ վերջանայ խնամակալութիւնը. կինն էլ ազատ լինի ինքնաբուխ գործելու, կատարելու այն բոլորը, ինչ որ տղամարդու առանձնաշնորհումն է, ազգային եւ հասարակական գործերին մասնակցելու: Սրա համար նախ հարկաւոր է աղջկանց էլ տալ նոյն ուսումը, ինչ որ տղամարդկանց, այն է տարրականից սկսած մինչեւ բարձրագոյնը: Բայց կանանց ազատագրութեան հիմնական սկզբունքը նա գտնում է աշխատանքը, ի՛նչ ձեւի եւ որակի տակ էլ լինի նա. կինն աշխատանքով պիտի ստեղծի իրեն համար անկախ դիրք եւ այնուհետեւ զգալով իրեն ազատ՝ ազատօրէն պիտի սիրի, ազատօրէն պիտի ապրի, ազատօրէն պիտի մտնի մարդկութեան բոլոր ասպարէզները:

Ահա այս պատճառով Արծրունին պահանջում է, որ աղջկանց դպրոցներում բացի ուսումից՝ անպատճառ սովորեցնեն նաեւ զանազան արհեստներ: Արծրունու այս բոլոր յօդուածները, որ պատկանում են կանանց հարցին, իր մահուանից յետոյ հաւաքուելով հրատարակուել են առանձին հատորով («Մշակ» եւ հայ կինը», Թիֆլիս, 1912 թ.):

Արծրունին քարոզում էր նաեւ կովկասեան տարբեր ազգերի մէջ համերաշխութեան սկզբունքը, նպատակ ունենալով ընդհանուր Հայրենիքի առաջդիմութիւնը. ինքն առաջին անգամ քարոզելով այս հարցը, կարողացաւ մերձեցում առաջ բերել վրացի եւ թուրք երիտասարդութեան հետ:

Արտաքին տեսութեանց մէջ Արծրունին ուշադրութիւն էր դարձնում արեւմտահայոց եւ պարսկահայոց վրայ, մանաւանդ վերջինների, որ մանրամասն եւ բազմակողմանի կերպով ներկայացրել է: Արեւմտահայերի մասին Արծրունին ունեցաւ միշտ վատ կարծիք. յատկապէս խօսելով Կոստանդնուպոլսի Հայութեան մասին, նա ասում էր, որ նրանք գործի մարդիկ չեն, միայն խօսել գիտեն: Նա նոյնիսկ հակառակորդ էր Կոստանդնուպոլսից բերուած դերասաններին, յայտնի Ադամեանին եւ Սիրանոյշին, որովհետեւ սրանք Կոստանդնուպոլսից էին: Եւ այս թիւր, անտեղի կարծիքը երկար թափառեց եւ հազիւ յետագայ շարժումների միջոցին սկսեց յանգել: Այս տեսակէտից կարող ենք ասել, թէ «Մշակ»ը կատարեց մի բոլորովին բացասական դեր՝ հեղինակ լինելով այս եղբայրադաւութեան:

Իսկ արտասահմանեան կեանքի այնպիսի կարեւոր երեւոյթները, որոնք նշանակութիւն ունէին եւ մեր ազգի համար, ինչպէս բանւորական շարժումները, կանանց քաղաքական իրաւունքներ տալու հարցը, կրթական դրութիւնները եւայլն չէին կարող աննկատելի անցնել «Մշակ»ում:

Տարակոյս չկայ, թէ այս բոլոր ազատամիտ սկզբունքները չէին կարող մի անգամից ընդունելի դառնալ հասարակութեան կողմից. «Մշակ»ի դէմ դուրս եկաւ հակառակորդների ահագին մեծամասնութիւն. «Մշակ»ի հետեւորդների փոքրիկ խմբակը, որ սակայն հետզհետէ ստուարանում էր, կռւում էր այդ մեծամասնութեան դէմ. Հայոց գրական մտաւոր կեանքի մէջ շարժումն սկսուեց. «Մշակ»ի համակիրները, որոնք այժմ հազարաւորների հասնելով կազմում էին «Մշակական»ների մեծ կուսակցութիւնը, իբրեւ հակառակամարտ ունեցան իրենց դէմ պահպանողականների խոշոր կուսակցութիւնը, որ խմբուեց նախ «Մեղու Հայաստանի» թերթի շուրջը եւ կոչուեց «Մեղուական». իսկ «Մեղու»ից քիչ յետոյ կազմուեցին երկու ուրիշ կուսակցութիւններ, որոնք խմբուեցին «Արձագանք» եւ «Նոր Դար» թերթերի շուրջը եւ կոչուեցին «Արձագանքեան» եւ «Նոր-Դարական»: 1890ական թուականներին Կովկասը վարակուած էր այս ահեղ կուսակցութիւններով, մանաւանդ երկուսով («Մշակ» եւ «Նոր-Դար»), որոնց գործունէութիւնը երեւում էր մեր ամէն մի ասպարէզում եւ կարելի չէր մի քայլ անել առանց ընդհարուելու այս երկուսից մէկն ու մէկին. բայց Արծրունու մահից յետոյ, երբ մանաւանդ նորանոր թերթեր սկսեցին երեւան գալ, կուսակցութեան ուժեղ թափը յանգել սկսեց եւ կարող ենք ասել, թէ նորագոյն շարժումների առաջ նա բոլորովին մոռացուեց:

1875–1878 թուականներին բացուեց բալկանեան ազգերի ազատամարտութիւնը. Բոսնիան, Հերցեգովինան ու Բուլղարիան ապստամբեցին: Արծրունին հրապարակ եկաւ «Մշակ»ում իր կրակոտ առաջնորդողներով. նա պահանջում էր, որ ազգերի ազատութեան այս ամենայարմար րոպէին Հայն էլ շարժուէր. նա պաշտպանում էր այն միտքը թէ Հայոց փրկութիւնը միայն Ռուսաց ձեռքով կարելի է, եւ Հայոց համար ամենալաւ դրութիւնը կը ստեղծուի այն ժամանակ միայն, երբ Հայաստանը ամբողջովին Ռուսաց ձեռքը կ'անցնի:

1878 թուականից սկսած «Մշակ»ը դարձաւ ամէնօրեայ թերթ:

Անկարելի է մի առ մի յիշել Արծրունու գործունէութիւնը, մինչեւ իսկ համառօտ կերպով, որովհետեւ հրապարակախօսական ամէն մի յօդուած որոշ աստիճանի գործունէութիւն է եւ այս գործունէութեանց ամփոփումը միայն կարելի է մատնանիշ անել

Պէտք չէ կարծել, թէ Արծրունին միայն գրական գործունէութիւն ունեցաւ. նա մտաւ նաեւ գործնական կեանքի մէջ՝ որչափ պայմանները եւ իր կուսակցութեան ուժերը թոյլ կը տային: 1872 թուականին Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան պայմանաժամը լրացած լինելով՝ նոր ընտրութեան համար Արծրունին ընտրողական պայքար յայտարարեց եւ իր կուսակցութեամբ մտնելով այդ պայքարի մէջ, յաջողուեց իր համախոհներով ընտրուել հոգաբարձու. 1875 թուականին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի ձայնաւոր ընտրուեց եւ այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ 1887 թուականը: Ռուսաց Աղեքսանդր Բ կայսեր սպանութիւնից յետոյ, երբ ռուս քաղաքականութիւնը փոխուելով՝ նախկին կայսերական շարժման տեղ հալածանաց քամիներն սկսեցին փչել, Արծրունին եւս սկսեց հետզհետէ սանձել իր լեզուն, ամփոփել իր սահմանները եւ մոռացութեան տալով հայկական ընդհանուր հարցերը՝ տեղական մասնաւոր խնդիրներով զբաղուել: 1883 թուականը «Մշակ»ի ամենաթոյլ տարին է. Արծրունին զբաղուած լինելով իր կալուածական վէճերով՝ հարկաւոր ուշադրութիւնը չկարողացաւ դարձնել իր թերթին եւ նա օրէց օր ընկնում էր: Անձնական գործերի վրայ աւելացաւ եւ լրագրի գոյութեան սպառնացող մի հանգամանք. Արծրունին կասկածի տակ ընկաւ կառավարութեան առաջ, խմբագրութեան մէջ տեղի ունեցաւ խուզարկութիւն. «Մշակ»ը առժամանակեայ կերպով դադարեց, այնուհետեւ սկսեց շաբաթական երեք անգամ երեւալ, վերջապէս շատ անկանոն կերպով էր հրատարակւում: Կալուածական վէճերի արդիւնքը շատ ձախորդ եղաւ Արծրունու համար. իր ամբողջ հայրական ժառանգութիւնից, ահագին կալուածներից, շէնքերից ու խանութներից զրկուելով նա ընկաւ յետին կարօտութեան մէջ եւ այս պատճառով ստիպուեց փակել թերթը. 1889 Յուլիս 11ին եւ իր կնոջ հետ հեռանալ Զուիցերիա՝ հանգստանալու համար: Այդ միջոցին «Մշակ»ը յանձնել էր նա Րաֆֆուն եւ յոյս ունէր ապրել նրա եկամուտով. բայց տէրութիւնը նոր խմբագիր չէր ընդունում. Արծրունին հազիւ մի տարի մնաց Զուիցերիայում եւ թերթի իրաւունքը չկորցնելու համար նորից Թիֆլիս եկաւ. սակայն այս անգամ տէրութիւնը իրեն էլ չէր ճանաչում իբր խմբագիր «Մշակ»ի, առարկելով թէ մի ամբողջ տարուայ դադարով հրատարակութեան իրաւունքից զրկուած է թերթը: Արծրունին ստիպուեց բողոքել Պետերբուրգ եւ նորից իրաւունք ստանալով՝ 1889 թուականի Հոկտեմբերի 27ից լոյս ընծայուեց նոր համարը: Այս նոր շրջանում սկսեց նա «Մի տարի Շուէյցարիայում» վերնագրով յօդուածների շարքը, որի մէջ տալիս էր զուիցերիական կեանքի մանրամասն նկարագրութիւնը:

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Գէորգ Տէր-Դաւթեանի անունը անքակտելի կերպով կապուած է Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան հետ:

Այդ թատրոնի սկզբնական շրջանէն (1870) մինչեւ իր աճումն ու զարգացումը (1908), Գէորգ Տէր-Դաւթեան գտնուած է պատնէշին վրայ, տալով իր գեղեցիկ արուեստին առաւելագոյնը, ի նպաստ իր մայրենի բեմին:

Թիֆլիզը, այդ բազմալեզու եւ բազմացեղ ոստանը, որ իր ատենին հանդիսացած է Կովկասի մշակոյթի անշէջ փարոսը, եղած է Արեւելահայ Թատրոնին ծննդավայրը: Հոն է որ սաղմնաւորուած է գործը, հո՛ն, այդ քաղաքին մէջ մանուկը խանձարուր է մտած եւ դարձեալ հո՛ն է որ հասակ նետած եւ կազմուած երիտասարդ մըն է դարձած Արեւելահայ Թատրոնը:

Այդ հրաշալի քաղաքին մէջ է ծնած Գէորգ Տէր-Դաւթեանը, 1850 Օգոստոս 25ին:

Իր նախնական ուսումը կը ստանայ նոյն քաղաքին համբաւաւոր Ներսիսեան վարժարանին մէջ:

Առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ 1871ին, երբ դեռ քսանեւմէկ տարեկան երիտասարդ մըն էր: Հասարակութեան կը ներկայանայ «Հազար Թումաննոց Կարաս» կատակերգութեան Սարուխանի դերով, որուն մէջ առաջին իսկ անգամ ի յայտ կը բերէ կատակերգակի իր անսովոր տաղանդը:

Այդ պարզ ու երկրորդական դերով իր յայտնութենէն ետք, Գէորգ Տէր-Դաւթեան արագընթաց կերպով կը դիմէ յաջողութենէ յաջողութիւն, յաջորդաբար կը ներկայանայ աւելի պատասխանատու դերերով եւ քիչ ժամանակուան ընթացքին կը դառնայ Արեւելահայ Թատրոնի աչքառու դերասաններէն մէկը:

Օրուան թատրոնի ղեկավար տարրերը օր ըստ օրէ աւելի եւս կը հետաքրքրուին երիտասարդ դերասանով, անոր մէջ տեսնելով իրենց սկսած գործին յաջողութեան կարեւորագոյն մէկ ազդակը:

Ընդունակ, խղճամիտ, անշահախնդիր եւ հեզահամբոյր ու բարի Գէորգ Տէր-Դաւթեան ոգի ի բռին կը ծառայէ իր մայրենի բեմին այնքան ատեն որ կանոնաւոր ներկայացումներու շարքը կ'ընթանայ անսայթաք:

Եւ սակայն, ինչպէս ամէն գեղեցիկ գործ, Արեւելահայ Թատրոնն ալ կ'ունենայ ճգնաժամային պահեր:

Կուգայ օր մը, ուր կը կասի այնքան խանդավառութեամբ սկսուած գործը: Դերասանները եւ բեմի ծառայողները կ'իյնան յուժ աննախանձելի դրութեան մը մէջ:

Մեր տաղանդաւոր կատակերգակը իր եւ իրեններուն օրապահիկը ապահովելու ջանադրութեամբ, ժամանակաւորապէս,

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Երբ իբրեւ յիշատակի նուէր Գազանճեանի տուի ծանօթ դերասանուհի Արուս Ոսկանեանի մասին վերջերս լոյս տեսած գիրքը, ան չափազանց յուզուեցաւ եւ անմիջապէս ոգեւորութեամբ սկսաւ կարդալ հայերէն բանաստեղծութիւնները:

Համագումարին 92 զեկուցումներ եղան 30 երկիրներու կողմէ:

Հիւանդանոցներ այցելեցինք, դիտեցինք հետաքրքրական վիրահատութիւններ: Հիւանդանոցներուն մեծ մասը քաղաքէն դուրս կը գտնուի: Շէնքերը միայարկ են, աղիւսէ, կան առանձին բաժանումներ:

Առաջին տպաւորութիւնը հրապուրիչ չէր: Սակայն ներս մտնելէն ետք բոլորովին ուրիշ տպաւորութիւն կ'ունենաք, ամէն ինչ շատ լաւ ու յարմար սարքուած է: Բոլոր հիւանդանոցներուն մէջ կան սքանչելի կահաւորուած սպասման սրահներ ու հանգստանալու սենեակներ: Սենեակներուն մէջ դրուած մահճակալները բարձր են եւ հասարակ յարմարութիւններ ունին նստելու եւ գիրք կարդալու համար: Վիրահատումի սեղաններուն վերը դրուած ստուեր չձգող լամբերը հարմուած են նկար քաշելու յարմարութիւններով, ինչպէս նաեւ հեռապատկերի սարքաւորումով: Հիւանդապահուհիները փրկարար դեր կը կատարեն հիւանդները դարմանելու գործին մէջ: Իրենց վրայ դրուած է շէնքը մաքրելու, հիւանդներուն բնական պէտքերը հոգալու պարտականութիւնը: Իւրաքանչիւր հիւանդապահուհի իր համազգեստը ունի եւ կուրծքին վրայ կը կրէ մետալ մը: Գլխաւոր դէմքը ամբողջ հիւանդանոցին մէջ աւագ հիւանդապահուհին է որ միւսներէն տարբեր՝ յատուկ համազգեստ կը հագնի: Մանուկներուն յատկացուած բաժնին մէջ կան բազմաթիւ խաղալիքներ, վանդակներու մէջ դրուած դեղձանիկներ, փոքրիկ ջրարաններ: Բոլոր սենեակներուն մէջ ծաղիկներ եւ նկարներ կան: Վիրաբոյժ կիներ գրեթէ չտեսանք: Այցելուները հիւանդանոց կը մտնեն առանց մասնաւոր շապիկի, սակայն շատ յարմար թուղթէ դիմակներով: Բժիշկներուն եւ հիւանդապահուհիներուն համար հիւանդանոցներուն քով կան լաւ կահաւորուած ճաշարաններ:

Անգլիոյ բժշկական կեդրոնը Բժշկական հետազօտութիւններու գիտական հիմնարկութիւն է՝ «Միլ-Հիլ» անունով: Այդտեղ բազմակողմանի հետազօտութիւններ կը կատարուին տեսական բժշկութեան տարբեր ճիւղերու մէջ: Բժիշկներու որակը բարձրացնելու համար գոյութիւն ունի բժշկական յատուկ դաշնակցութիւն: Սակայն ամէն բժիշկ չի կրնար անցնիլ ուսուցման այդ դասընթացքը, որովհետեւ վճարովի է:

Վիրաբոյժներու ու բժիշկներու արքայական դպրոցներէն զատ կան նաեւ ընդհանուր բժշկութեան արքայական ընկերութիւններ: Համալսարաններ կան Լոնտոնի, Քէմպրիճի, Օքսֆորտի, Կլասքոյի եւ Պիրմինկհէմի մէջ: Ուսումը վճարովի է, օրինակ Քէմպրիճի տարեկան ուսման թոշակը 500 սթերլին է: Կիները կ'ընդունուին սահմանափակ թիւով՝ 10 տոկոսէն ոչ աւելի:

Անգլիացիները խնամքով կը պահեն ամէն ինչ որ պատմական արժէք ունի: Օրինակ մինչեւ հիմա պահած են ԺԶ. դարուն Հարվէյի պատրաստած, արեան շրջանառութեան վերաբերող յատուկ դեղերը եւ դասախօսութիւններու ատեն իր գործածած ցուցափայտը:

Քէմպրիճի համալսարանի գրադարանին մէջ պահուած են Նիւթընի եւ Դարվինի ուսանողական օրագիրները: Այն հիւանդանոցին մէջ, ուր աշխատած է ծանօթ գիտնական վիրաբոյժ Լիստըր, պահուած են անոր օգտագործած իրերը: Օքսֆորտ համալսարանի գրադարանին մէջ կը գտնուին Արիստոտէլի 1632ին կատարուած ռուսերէն թարգմանութիւնը, Պորիս Կոտունովի նամակները Էլիզապէթ թագուհիին գրուած եւայլն:

Լոնտոնի փողոցներուն մէջ կը տեսնես ԺԴ.–ԺԵ. դարերուն շինուած հին շէնքեր եւ բոլորովին նոր արդիական բնակարաններ: Հնութեան ոգին վառ է Անգլիոյ մէջ: Կան բազմաթիւ յուշարձաններ եւ ճարտարապետական կառույցներ, մէկ քանին զմայլելի են իրենց փառաւորութեամբ ու նուրբ ճաշակաւորութեամբ, շատերն ալ պարզութեամբ եւ կոկիկ աշխատանքով: Օրինակ՝ մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ սպիտակ սիւնաշարով յուշարձանը, որ ունի 311 աստիճան եւ շինուած է ի յիշատակ 1666ին Լոնտոնի մեծ հրդեհին: Անգլիացիները կատակելով կ'ըսեն թէ այդ հրդեհին միակ օգուտը այն եղաւ որ մայրաքաղաքին նեղ ու հինցած տուները կործանեցան:

Քաղաքի տուներուն մեծամասնութիւնը երկյարկանի կամ երեք յարկանի են: Թայմզ գետի վրայ կան բազմաթիւ գեղեցիկ կամուրջներ: Ամէնէն աւելի կարեւոր ինծի համար Ուաթըրլոյի կամուրջն էր եւ Հնդարեան Պրիճը:

Լոնտոնի մէջ թռամուէյ չկայ: Մետրոյի եւ հանրակառքի տոմսերու գինը կախում ունի հեռաւորութենէն, քանի որ մէկ ծայրէն միւսը բաւական մեծ տարածութիւն կայ: Այդ պատճառով ալ քաղաքի հեռաւոր շրջանները ապրողները հազուադէպ կեդրոն կուգան:

Ա. ԹՈՒՆԵԱՆ

(2 – Շար.)

րէր սրտին, կը թողու բեմը եւ պանծա- լի պաշտօնական պաշտօն կը ստանձնէ Թիֆլիզի Քաղաքային վարկի ընկերու- թեան մէջ, առանց սակայն բոլորովին խզելու իր կապերը մայրենի բեմին եւ ա- նոր ծառայող անձնուրաց գործիչներուն հետ:

Յոյսի եւ լոյսի օրերը չեն ուշանար: 1910ին Թիֆլիզի մէջ կը կազմուի Դրա- մատիկական ընկերութիւնը, որ ամբող- ջ տարիներ իր վրայ կ՚առնէ մինչ այդ Թիֆլի- սի մէջ գործունէութիւն ունեցող թատե- րախումբերուն նիւթական թէ բարոյական պատասխանատուութիւնը:

Նոր կազմակերպութիւնը կը լծուի նոր աշխատանքի, բոլորովին բարեփոխուած ծրագրով: Գործը կը դրուի ամուր հիմե- րու վրայ եւ կը բացուի թատերական խանդավառ եւ աշխոյժ շրջան մը:

Տէր-Դաւթեան կը թողու իր պաշտօնը եւ առանց այլ եւ այլի կը վերադառնայ փարախ...:

Ու նախկին թափով, խանդավառու- թեան նախկին խոյանքով, Տէր-Դաւթեան նորէն կը նետէ յորձանքին մէջ, մոռ- ցած ամէն ինչ, մտասեւեռման առարկայ ունենալով միայն ու միայն բեմը...:

Ու այսպէս, տարիներ շարունակ, Գէորգ Տէր-Դաւթեան ի սպաս կը դնէ իր ուժերը ի փառս մայրենի բեմին:

Ի զնէ խաթավախոս է եղած Գէորգ Տէր- Դաւթեան: Այս պարագան, սակայն, եր- բեք ալ առիթ չէ եղած անդուզական կատակերգակին որեւէ դերի մեկնարկու- թեան պահուն:

Բազմաթիւ դերերու մէջ Գէորգ Տէր- Դաւթեան եղած է աննման: «Լիոնի Սուր- հանդակ»ին մէջ Գէորգ Տէր-Դաւթեան արժանաւոր խաղընկերն է եղած մեծա- նուն Պետրոս Ադամեանին, երբ այս վեր- ջինը այնքան ճարտարօրէն կը մարմնա- ւորէր Լրգիւրկի եւ Տիւպոսկի զոյգ դե- րերը «Ամուսնութիւն» կատակերգու- թեան մէջ Ժեւակինի, Սունդուկեանցի «Խաթաբալա»յի մէջ Սարգիսի եւ Խաս- պի զոյգ դերերով, «Ամուսնացեալ ամու- րիի մէջ Ֆրոնդէնի դերով Գէորգ Տէր- Դաւթեան իրեն համար ստեղծած է ան- փոխարինելի մեկնարկողի համբաւ:

Եւ սակայն, իր բեմական արուեստին գլուխ գործոցը կը հանդիսանայ անպայ- ման դարձեալ Սունդուկեանցի «Պէպօ»ին Գիքօն, որուն մէջ տաղանդաւոր դերա- սանը մնացած է անմրցելի:

Վերջերս մահացած դերասան Վաղարշ Վաղարշեան (Երեւանի Պետական Թատ- րոնէն) իր լոյս ընծայած յուշերու հա- տորին մէջ հետեւեալ կերպով կը խօսի Գէորգ Տէր-Դաւթեանի եւ անոր բեմա- կան փայլուն յաղթանակը նկատուող Գի- քոյին մասին.

... Տէր-Դաւթեանը ի բնէ Թոթոմա- խօս էր եւ դանդաղաշարժ: Նրա կերտած Գիքօն առեւ փոքրով անցնելիս մտել է բեմ եւ իր հետ բերել Հավլաբարի դու- նեղ, բաղմերանդ կոլորիտը: Գիքօ-Տէր- Դաւթեանը համարեա գրիմ չէր անում: Այդ փոքրամարմին մարդը իր ճերմակ բեղ ու մազերով մտնում էր բեմ, երկար թեւերով սեւ արխալուղ, բարձրաձիգ փափախը գլխին, հնամաշ մի ձեռնափայտ ձեռքին եւ չմուշկները դրան առաջ հա- նելով, սրտամաշ դանդաղկոտութեամբ սկսում էր իր խօսքը; ... Եւ անշաղ, ինքն իր արածի վրայ կեդրոնացած, առ- նում էր սենեակում դրուած մի դարու- րէտ, իր համար յարմարագոյն կերպով նստում վրան ու անմիջապէս ջոթից հա- նում քթախոտի տուփը, դգուշութեամբ նրա կողքին մատով մի քանի անգամ խփ- փում, որ տուփը բացուելիս քթախոտը չթափուի, ու շարունակում...»:

Այս տողերը արտագրեցի պարզ այն պատճառով որ ուզեցի ցոյց տալ թէ Գէորգ Տէր-Դաւթեան ինչպիսի հարազա- տութեամբ թարգմանը հանդիսացած է Սունդուկեանցի այս տիպարին, որ ան- ճարակ ու անտաղանդ դերասանի մը հա- մար պարզապէս պիտի դառնար ապե- րախտ ու անհաղորդ դեր մը: Մինչդեռ, Գէորգ Տէր-Դաւթեան իր զմայլելի ար- ուեստով, այդ նոյն ապերախտ ու ան- հաղորդ դերին տալով ինքնուրոյն դէմք մը, դարձած է անմրցելի, անմոռաց ա- նուն մը արձանագրելով Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան մատեանին մէջ:

1897 Դեկտ. 17ին Թիֆլիզի հայ հասա- րակութիւնը շքեղօրէն կը տօնէ իր սիրե- լի կատակերգակ դերասանին բեմական գործունէութեան 25 ամեակը, եւ այդ յոբելեանին արձագանգ կուտան Կովկասի այն բոլոր վայրերէն, ուր կար թատրոնի մասին քիչ թէ շատ սէր ու գորով ունե- ցող հայ հասարակութիւն: Իսկ 1907 Թը- ւականի Դեկտեմբերին, դարձեալ յար- գանքի եւ մեծարանքի արտայայտութիւն- ներ տեղի կ՚ունենան Թիֆլիզի եւ ամ- բողջ Կովկասի մէջ, Գէորգ Տէր-Դաւթ- եանի բեմական գործունէութեան 35 տա- րիներու պատուաբեր լրումին առթիւ:

Գէորգ Տէր-Դաւթեան, երկար ու ձիգ տարիներ իր մայրենի բեմին ծառայելէ ետք, ընդհանուր համակրանքի եւ յար- ժողովրդականութեան բեռան տակ կքած, իր հոգին կ՚աւանդէ իր ծննդավայրին, իր այնքա՜ն սիրած ու պաշտած Թիֆլիզի մէջ, ու հոն ալ կը թաղուի:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ» խորագիրը կը կրէ ռուսական ակադեմիայի Արեւելագիտու- թեան հիմնարկութեան կողմէ վերջերս Մոսկուայի մէջ, ռուսերէն լեզուով լոյս տեսած Գ. Խ. Սարգիսեանի մենագրու- թիւնը, որ նուիրուած է հին հայկական քաղաքներէն մէկուն՝ Տիգրանակերտի պատմութեան ուսումնասիրութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջերս լոյս տեսաւ «Ստեփան Զօրեան» խորագրով ռուսերէն լեզուով գրքոյկ մը, որուն հեղինակներն են Բ. Բրայնինա եւ Ս. Խիտարովա: Գրք- քոյկին ութ գլուխներուն մէջ հեղինակնե- րը հանգամանօրէն վերլուծման կ՚ենթար- կեն հայ բազմարեղուն արձակագրին կեանքի ուղին եւ գրական գործունէու- թիւնը:

ԳԱՒԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ թանգարան մը հիմնուած է Էջմիածնի մէջ: Այդտեղ պի- տի հաւաքուին պատմական փաստաթուղ- թեր, քանդակներ, գեղարուեստական նը- կարներ եւայլն: Թանգարան այցելողը գաղափար պիտի կազմէ Արարատեան դաշտավայրի դիւղերուն անցեալին ու ներկային, բնակչութեան կենցաղին, սո- վորութիւններուն եւ մշակոյթին մասին:

ՀՐԱԶԴԱՆԻ ափին նոր ջրատար մը շին- ուած է: Ելեկտրական շինութիւններ ար- տադրող գործարանին անհրաժեշտ ջուրը պիտի հայթայթէ: Մէկ վայրկեանի մէջ 70 լիտր:

« ԿՈԼՏՆՏԵՍԱԿԱՆ » մարմնակրթական միութեան անդամ են 800 կոլտնտեսու- թեան 47 հազար երիտասարդներ, պատա- նիներ եւ աղջիկներ: Գիւղական շրջան- ներու մէջ նոր մարզադաշտեր շինուելու վրայ են: Այս տարի Էջմիածնի շրջանին մէջ 5000 հոգինոց եւ Աշտարակի մէջ նոյնքան մեծ մարզադաշտեր պիտի շին- ուին: Իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ իր լողալու աւազանը, մարմնակրթանքի գահլիճները եւ խաղադաշտերը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՈՒ ԽԱԽԱՄԱՊԵՏԻՆ ՏՈՒԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Թրքական «Կիւ Նիզամ» թերթին մէջ, Նիզամէտտին Նազիֆ ստորագրութեամբ լոյս տեսած է յատկանշական յօդուած մը: Ստորեւ կուտանք գլխաւոր մա- սերը.—

Ազգային յեղաշրջումը վեղեցիկ առիթ մը ստեղծեց՝ հասկնալու համար թէ հանրապետութեան հայրենակիցները ո՞ր աստիճան կապուած են երկրին:

Երիտասարդ, ծեր, կին բոլոր Թուրքե- րը իրենց կարողութեանց ներած չափով զոհողութեանց յանձնառու եղան եւ դեռ կ՚ըլլան:

Այո... այս գործը լաւ գլուխ կը հան- ուի, սակայն այս առթիւ կատարուած երկու թատերական ժէսթ, բնաւ հաճելի չթուեցաւ ինծի:

Ա.— Խախամապետ Շապան էֆէնտիի կրօնական մանեակը իր վզէն հանելով նուիրելը:

Բ.— Հայոց Պատրիարք Խաչատուրեան էֆէնտիին, իր վզի խաչը պետական դան- ձին նուիրելը:

(ԽՄԲ.— Թուրք խմբագիրը կը շփոթէ՝ արդեօք կաթողիկէ Հայոց վիճակաւորը Գարեգին Պատրիարքի հետ, — տեսնել մեր «Օրը Օրին»ը, 20 Յուլիս):

Իսթանպուլի փափկանկատ եւ լուսա- միտ կուսակալը՝ զօրավար Թուլկա այս երկու ժէսթերը չկարենալ մերժելուն հա- մար որքան նեղուած ըլլալը դիւրութեամբ կ՚երեւակայեմ: Ի՞նչ կրնար ըսել, ի՞նչ կրնար ընել, չէր կրնար `չընդունիլ...:

Հրէից եւ քրիստոնեաներու Միջին Արե- ւելքի կրօնական ամենամեծ աթոռները դրաւող մեր այս երկու արժէքաւոր հայ- րենակիցները, անկասկած նախ Իսթան- պուլի կուսակալը, ապա կառավարութիւ- նը անհամաստ անելի մը մատնած են: Զօ- րեղապէս կ՚ենթադրեմ, որ սա պահուս զօր. Թուլկա ինչպէս նաեւ պետութիւնը առիթ կը փնտռեն, վերադարձնելու հա- մար կրօնական այս խորհրդանշանները:

Համաձայն զրոյցներու, Խախամապե- տին խորհրդանշանը ձոյլ ոսկի է եւ կը կշռէ եղեր մէկ քիլօ: Շատ լաւ, շատ բարի...: Սակայն մէկ քիլօ ոսկի տալու պէս գործնական ճամբայ երբ գոյութիւն ունի, ինչո՞ւ քիլօ մը ոսկի չես նուիրեր եւ տասնեակ հազարաւոր մարդոց համար անդնահատելի արժէք ներկայացնող բան մը կը նուիրես, մարդ Աստուծոյ:

Նոյն խօսքը Խաչատուրեան էֆէնտիին համար ալ նոյնութեամբ կը կրկնեմ.

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ տուիք այս խաչը. արդեօք Խախամապետին ժէսթին հաւ- նա՞ծ ըլլալնուդ համար: Այսօր իշխանու- թեան լծակին գլուխը գտնուող լուսա- միտները, ոչ ձեր խաչը, ոչ ալ Խախա- մապետին խորհրդանշանը հալեցնելով դրամ պատրաստող մարդիկ են, որոշ է որ, առանց աճուրդով ալ ի վաճառ պիտի չհանեն:

Գործին դէշ մէկ կողմն ալ կայ: Տար- օրինակ աշխարհի մը մէջ կ՚ապրինք: Թուրքիոյ համար ազգային եւ բարեբար եղող ամէն բանին միշտ կողմնակից ալ գտնուած է, հակառակորդ ալ եւ անփո- փոխ ճշմարտութիւնն ալ այս է. «Ջուրը կը քնանայ, բայց թշնամին չի քնանար:»:

Կ՚ուզէ՞ք որ վաղը, աշխարհի որեւէ մէկ ծայրէն անոպայ մը ելլէ եւ այս բա- րեմիտ կրօնաւորին, ինչպէս նաեւ ծերու- նազարդ Խախամապետին անկեղծ ելոյթ- ները յոռի մեկնաբանէ...: Օրինակ, ըսէ թէ «Թուրքերը իրենց գանձերը լեցնելու համար կրօնաւորները սոթթել սկսան»:

Կրնայ ըսել եա, կ՚ըսէ... ինչպէս յայտնի է, լեզուն ոսկոր չունի:

Հետեւաբար, Իսթանպուլի փափկանկա- տ եւ լուսամիտ կուսակալ յարգելի զօր. Թուլկայի առաջարկ մը ունիմ:

Մերժելը անհնար ըլլալուն համար ըն- դունուած այս նուէրները վերադարձնե- լու բնաւ կարելիութիւն չկայ: Ընելիք միակ բանը՝ աւելի թանկարժէք եւ աւելի արուեստագիտական կրօն. խորհրդանշան մը պատրաստել տալով Խախամապետին նուիրել: Անշուշտ Հայոց Պատրիարքն ալ իր ժէսթին վարձատրութիւնը պէտք է տեսնէ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Առաւօտեան, մթնշաղին, սուլթանա- կան բռնակալութիւնը կտրել է երկու յե- ղափոխականի գլուխ:

Միւսը քաղաքի վերեւի հրապարակու- մն է:

Առաջին անգամ տեսնում եմ չար բռնա- կալութեան պատկերը, զարհուրելի պատ- կեր:

Տխրեց իմ մանկան հոգին:

Ուզում եմ տուն դառնալ, բայց հրա- պարակի վերեւում բարձրանում է մի աղ- մուկ: Բազմութիւն: Վազում եմ:

— Ֆուադ Բէյը, Ֆուադ Բէյը ...

Ֆուադ Բէյը գեղեցիկ գլխով, խարտ- եաշ, երազուն աչքերով մի Թուրք է, ե- րիտասարդ, լայնաճակատ, նրբակազմ, բայց առնական. հագնում է չէրքէզի չո- խա, քայլում է դանդաղ եւ հպարտ:

Ֆուադ Բէյը Պոլսից աքսորուած Թուրք յեղափոխականներից մէկն էր, որ ազմուկ էր բարձրացրել յեղափոխականների գըլ- խատման համար:

Ահա բարձրացաւ նա մի խանութի քա- րէ աստիճանների վրայ եւ խօսում է հա- ւաքուած բազմութեան: Նա այժեա այն երազուն աչքերը չունի, մոլեգին մի նայ- ուածք, վսեմօրէն վայրենացած փափա- խը ձեռին. նրա խարտեաշ մազերը թափ- ուած են լայն ճակատի վրայ: Հազիւ կա- րողանում եմ լսել եւ հասկանալ մի քանի բառ — անկցի՛, եւայլն: Վրայ են հաս- նում բռնակալութեան հաւատարիմ ոս- տիկանները, պաշարում են Ֆուադ Բէ- յին, հրում, կապում ձեռքերը եւ քշում տանում:

Բազմութիւնը, ահաբեկուած, զարհու- րած, ցրւում է:

Իջնում է նորից լռութիւնը՝ ծա՜նր, ծա՜նր:

Դառնում եմ տուն: Բոլոր լուսամուտ- ների վարագոյրները քաշուած են:

Ներս եմ մտնում:

Ոչ ոք չի խօսում:

Փաթաթւում եմ մօրս:

Նա լո՜ւռ շոյում է գլուխս:

Խեղդում է ինձ այդ լռութիւնը:

Ուզում եմ ճչալ, բայց չըթայուած եմ լռութեամբ: Ամբողջ քաղաքը դարձել է մի գերեզման:

Սրտիս մէջ երբեմն լսւում է թնդիւն, խուլ արձագանգում եւ մարում:

Կտրուած գլո՜ւխ... Չէ՞ որ միայն ող- խարի գլուխն են կտրում:

Ո՞վ է կտրել այդ գլուխները:

— Ահմեդ Ջավուշը, Ահմեդ Ջավուշը..., շշնջում են:

— Ահմեդ Ջավուշը դառնում է իմ աչ- քին այն առասպելական հրէշը, որի մա- սին շատ էի լսել, բայց երբեք չէի տեսել եւ չէի էլ կարող պատկերացնել:

×

Մի անծրեւոտ գիշեր դաշունահար ըս- պանուեց մեր դրացի տնատէր Յակոբ Սի- մոնեանն իր տան առաջը դրուած փշե- նու ծառի տակ:

Առաւօտեան լուրը կայծակի պէս տա- րածուեց — Թուրքերը դաշոյնի հար- ուածներով սպաննել են Յակոբ Սիմոնեա- նին, Թուրքե՛րը, չնե՛րը:

Լուրն ինչքան տարածւում էր, աան- լութիւնն այնքան խորանում էր եւ փըր- փրում:

Քաղաքի մի քանի փողոցներում արդէն ընդհարումներ էին տեղի ունեցել Հայի եւ Թուրքի միջեւ: Թուրքերը անցնելիս՝ Հայերը հայհոյել էին — նրանց կրօնը, Մուհամմեդին եւ սկսել էր կռիւը:

Ամբողջ օրն առաջնորդարանում ժողով էր տեղի ունենում, ուզում էին հեռագրել Պոլիս, Պատրիարքին, բողոքելու տեղի ունեցած ոճրագործութեան դէմ: Քաղա- քը պաշարուեց զինուորներով. ամէն մի փողոցի անկիւնում զինուած ոստիկան- ներ էին կանգնած եւ արգիլում էին անց- քը եւ անցորդներին ձերբակալում: Ձեր- բակալում էին միայն Հայերին: Շատերը, խուսափելու համար ձերբակալութիւնից, սպիտակ ապարօշ էին կապում իրենց ֆէ- սի շուրջը եւ ազատ գնում: Ոստիկաննե- րը, տեսնելով ապարօշը եւ կարծելով մոլլաներ՝ ազատ անցք էին տալիս: Մին- չեւ երեկոյ քաղաքը լցուեց «մոլլաներով»:

Երեք օր շարունակեց այս դրութիւնը եւ գնալով դարձաւ մի մութ մղձաւանջ: Դիակը մնաց իր բնակարանում, հարա- զատներով շրջապատուած:

Հնարաւորութիւն չկար թաղելու:

Երեք օր յետոյ կատարուեց թաղումը եւ ձերբակալուածներն ազատ արձակե- ցին, որպէսզի մասնակցեն թաղման: Բազմահազար զանգուած էր հաւաքուել թաղմանը. եկել էին մարդիկ եւ հեռաւոր գիւղերից: Թաղման տեղի ունեցաւ ա- ռանց որեւէ ծայրայեղութիւնների, ա- յորն էլ հանգստացել էին, գլուխները կախ արել, բոլորն էլ երեւում էին մի տեսակ ամօթահար:

Ինչո՞ւ:

ՎԱՀԱՆ ԹՕԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պէյֆոնթէնի մանուկներու օգափոխութեան կայանի յանձնաժողովը Մոըէզէն կ՚ընէ հետեւեալ նուէրները․

LINO DI-LÉNA
300 Ն․ Ֆ․ Մշ․ Տան Թէքէլիըեան սրահին
300 Ն․ Ֆ․ Կապ․ Խաչին

J. GONTERO et Cie
150 Ն․ Ֆ․ Մշ․ Տան Թէքէլիըեան սրահին
150 Ն․ Ֆ․ Կապ․ Խաչին

GUSTAVE PAGET
150 Ն․ Ֆ․ Մշ․ Տան Թէքէլիըեան սրահին
150 Ն․ Ֆ․ Կապ․ Խաչին

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախմբելոց․ Սիութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Գ․ Ղուկաս Պետրոսեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ մխիթարութիւն կը մաղթէ հանգուցեալին այրիին, զաւակներուն եւ Գույումճեան Օժկանեան ընտանեկան պարագաներուն։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ․ Յ․ Դ․ Գէորգ Զավուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ Կոմիտէին, Օգոստ․ 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անշան-թէօրի *տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։*

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։
Կը նախագահէ ընկ․ ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ․ ՄԽԻԹԱՐ։
Գեղարուեստական բաժին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր մրցանակաբաշխութեան հանդէսի ընթացքին, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին եղած հետեւեալ նուէրները․—

Ազգ․ Եկեղեց․ Միութիւն 7000 Հ․ Ֆ․, Մարտիկներու Միութիւն 2000, Տէր եւ Տիկին Յ․ Թիւթիւնճեան 4000, Պ․ Թոպեր Թէքս (Վալանսէն) 3400, Տէր եւ Տիկին Մ․ Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկ․ Զատիկեան 2000ական, Տէր եւ Տիկ․ Տ․ Ալիքեան, Տէր եւ Տիկ․ Ռ․ Քիւրքճեան 3000ական, Տէր եւ Տիկ․ Գոստիկեան 2000, Պ․ Խ․ Աւագեան եւ Օրիորդ Ս․ Սիսլեան 1500ական, Պ․ Միշէլ Նալպանտեան, փոքրիկն Արզար Խաչատուրեան, Պ․ Յ․ Ոսկեան, Տէր եւ Տիկ․ Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկին Յ․ Աւաեան, Տէր եւ Տիկ․ Խ․ Արապեան, Պ․ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկ․ Գութնուեան, Տէր եւ Տիկ․ Փիլաֆճեան, Տէր եւ Տիկ․ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ․ Անտոնեան, Տէր եւ Տիկ․ Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկ․ Գունտուրաճեան, Պ․ Գոչկարեան, Քրիսթինէ եւ Ժաքլին Սահակեան, Տէր եւ Տիկ․ Սինանեան, Տէր եւ Տիկ․ Վ․ Բաբախեան, Տէր եւ Տիկ․ Եմէնէճեան, Տէր եւ Տիկ․ Գ․ Թիւֆէնճեան, Տէր եւ Տիկ․ Մարաշլեան 1000ական Հին Ֆրանք։ Տիկին Յ․ Գույումճեան, Պ․ Քէսաթէքեան, Պ․ Խաչատուրեան, Պ․ Բ․ Ցակոբեան, Տէր եւ Տիկ․ Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ․ Ուզունեան 500ական։ Տէր եւ Տիկին Իւլրիշ, Տէր եւ Տիկ․ Տէր-Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ․ Մառանճեան, Տիկ․ Սվազլեան, Տիկ․ Հապիլեան, Պ․ Լիւթէնժէ 1000ական Հին Ֆրանք։

Գումար 16․400 Հ․ Ֆ․

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը․—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Աշոտ Ալեքսան Բաննահեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը, Հայկազ Միքայէլ Բաննահեան, որ Ֆրանսա եկած է 1925–1926 *թուականներուն։*

Պուքրէշէն Սիլվիա Էքսէրճեան կը փընտռէ իր հօրաքոյր Նիկեար Էքսէրճեան, ամուսնացած Մարգարտիչի Սաղեանի հետ։

Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանատան՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

Արտասահմանի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել այս յայտարարութիւնը։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961*ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի *եւ* պաքալորէայի *քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով։*

Դիմել 1, Պուլվ․ տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ․ 927․01․72։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ։ Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են։

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան ։ 1, Պուլվ․ տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ․ 927–01․72։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20․30*ին, դպրոցի սրահին մէջ։*

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ․ Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ Կոմիտէի ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ իրիկուան ժամը 8․30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ․— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ․ խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ՚Օռլօժ»ին տակը։

Ա․ խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն։

×

Լիոնի Բ․ խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն․ Ֆր․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն․ Ֆր․	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն․ Ֆր․	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն․ Ֆր․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ոչանակուած ծաւալով ազդերու համար են։
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 5 AOUT 1960

[illegible] ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4668

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼ ԲՈՒՆ ՏԻՐՈՋ

Զարմանալի անոր, որ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ անցած են 1918էն ի վեր, տակաւին շատ կանուխ է՝ կարենալ քննադատելու համար քաղաքական, դիւանագիտական այն բոլոր գաղտնիքները, որոնց շնորհիւ պիտի ողջնար գերեզմանին դուռը հասած Թուրքիան:

Երէկի ոխերիմ թշնամիները, որոնք համաշխարհային առաջին պատերազմին ատեն հակառակորդ ճակատներու վրայ էին կռուած՝ մէկ օրէն միւսը բարեկամ դարձած՝ իրարու հետ մրցումի էին ելեր զինուորական ձեռք կարկառելու եւ մահուընէ փրկելու համար «Եւրոպայի հիւանդ մարդը»:

Առաջին գիծին վրայ կուգար Լենին, որ «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» իրականացնելու համար մեծ յոյսեր դրած էր Մուսթաֆա Քէմալի եւ անոր իթթիհատական ընկերներուն վրայ:

Ենվէր փաշա, Թալէթ փաշա եւ ուրիշ պանթուրք Թուրք ջարդարարներ ի պատիւ էին 1920ի Բաքուի ծանօթ համաժողովին մէջ, որուն կը նախագահէր բոլշեւիկեան ծանօթ տեսաբան Զինովիեւ (յետագային գնդակահարուած Ստալինի հրամանով):

Կրեմլին մեծաքանակ ոսկի, զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց Մ. Քէմալի, հնարաւորութիւն տալով անոր, որ կործանէ Հայաստանի անկախութիւնը եւ ծով թափէ Յոյները:

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Արիստիտ Պրիան, երբ Անգարա կը փութացնէր Ֆրանքլէն Պույյոնը՝ դաշնակիցներէն անկախ՝ անջատ հաշտութիւն կնքելու համար Մ. Քէմալի հետ, ինքզինքը կ'արդարացնէր՝ յայտարարելով թէ իր նպատակն էր թոյլ չտալ, որ անիկա բոլորովին իյնայ բոլշեւիկներուն գիրկը...:

Սակայն Քէմալ իբրեւ ճարպիկ լարախաղաց ինկաւ բոլորին ալ գիրկը եւ երկու դաշնակիցներուն հակամարտութիւններն ու մրցակցութիւնը լիուլի շահագործեց ի նպաստ իր երկրին: Ու յաջողեցաւ:

Անգլիացիներն ու Իտալացիները նուաճեցին Քէմալին, որ գիրքերը ամրապնդելէ վերջ բոլորը մէկ դուրս նետեց: Ու լաւծուն կազի (յաղթական), աւելի վերջ կոչուելու համար Աթաթիւրք, տիտղոս՝ որ իրմէ առաջ ոչ ոքի տրուած էր:

1938ին աշխարհ տագնապի անօրինակ շրջան մը կ'անցնէր:

Գերմանիոյ մէջ հինգ տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխն էին Նացիները, որոնք 1918ի պարտութեան փոխ–վրէժը լուծած էին առնել, «կենսական տարածութեան» պատրուակին տակ հետզհետէ գրաւելով Հռենոսեան շրջանը, միացնելով Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիոյ Զիւդեթեան հողամասերը:

Նոր աշխարհամարտի մը մղձաւանջը դրուած էր խաղաղատենչ մարդկութեան առջեւ:

Չէմպըրլէն եւ Տալատիէ Միւնիխի մէջ ...ն վիճուած էին Հիթլէրի: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ դաշնակիցները Եւրոպան փրկելու համար անոր ցոյց կուտային Արեւելքի ճամբան, ուր ընդարձակ հողամասեր լիուլի կրնային գոհացնել «կենսական տարածութեան» իր պահանջները:

Եւ այդ տագնապալի օրերուն էր, որ լուծուեցաւ Աղեքսանտրէթ–Անտիոք Թուրքիոյ միացնելու հարցը:

Անգլիական դիւանագիտութիւնը — ...ուած գիտէ ի՞նչ թաքուն նպատակներով — ուժ կուտար այս ծրագրին: Սուրիա անկախ չէր: Սուրիոյ բնակչութեան կարծիքը չհարցուեցաւ: Ինքնորոշման քուէարկութիւն տեղի չունեցաւ: Ֆրանսացի երեսփոխաններ, ծերակուտականներ եւ քաղաքական ծանօթ դէմքեր, «Միջերկրականեան Կոմիտէ»ն — որուն մէջ կային նաեւ Հայեր — Սանճաքէն Փարիզ ղրկուած պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ սուրիական երեսփոխան Մովսէս Տէր–Գալուստեանի ստիպողաբար դիմումներ կատարեցին պատկան իշխանութեանց մօտ՝ արգիլելու համար Սանճաքին կցումը Թուրքիոյ:

Ի զո՜ւր: Նենգամիտ Ալպիոն անգամ մը եւս օգնութեան հասաւ Թուրքին: 1939 Յուլիս 23ին հոգատար պետութիւնը պարպեց Սանճաքը, որուն հազարաւոր Հայերը լքեցին իրենց հայրենի տուները: Ազգերու Դաշնակցութիւնը խրճիթներ շինեց Այնճարի մէջ՝ զանոնք տեղաւորելու համար:

1939 Հոկտ. 19ին, երբ թնդանօթը կ'որոտար արդէն Եւրոպայի մէջ, Անգլիա եւ Ֆրանսա զինակցութեան դաշնագիր մը կնքեցին: Թուրքիա յանձն կ'առնէր դաշնակիցներու կողքին կռուիլ՝ երբ պատերազմը Միջերկրական իջնէր:

1940 Մայիսին Իտալիա պատերազմ յայտարարեց Ֆրանսայի դէմ, սակայն Թուրքիա երբեք չյարգեց իր ստորագրութիւնը: Մէկ փամփուշտ իսկ չարձակեց Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դէմ:

Աղեքսանտրէթի ծոցն ու նաւահանգիստը ռազմագիտական առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն արեւելեան Միջերկրականի վրայ՝ իբրեւ բանալի Մերձաւոր Արեւելքի: Անգլիա չէր հանդուրժեր, որ նման խարիսխ մը Ֆրանսայի ձեռքն ըլլայ:

Սանճաքը իբրեւ կաշառք տրուած էր Թուրքիոյ՝ 1939 Հոկտ. 19ի զինակցութիւնը ապահովելու համար:

Թուրքերը հանգիստ սրտով մարսեցին զայն՝ փոխարէն ոչինչ տալով դաշնակիցներուն:

Ժամանակ է այժմ, որ գործուած անարդարութիւնը դարմանուի եւ Սանճաքը վերադարձուի իր բուն տիրոջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀՌՉԱԿԵՑ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Շաբաթ վճռական օր մը պիտի ըլլայ Քաթանկայի համար: Արդարեւ, ՄԱԿի ուժերը Քաթանկա պիտի մտնեն ու նոյն օրն իսկ Պելժերը պիտի սկսին հեռանալ: 3000 պելժ զինուորներ կան. ասոնք կամաց–կամաց իրենց դիրքերը եւ զօրանոցները ՄԱԿի ուժերուն պիտի յանձնեն: Մինչեւ Օգոստոսի կիսուն պարպած կ'ըլլան Քոնկոյի ամենահարուստ եւ կարեւոր նահանգը: Այս տեղեկութիւնները յայտնեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Համըրշոլտ, Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռէն, առջի օր խօսած իր ճառին մէջ:

«Ապահով եմ որ Պելժերը համաձայն են րրած կարգադրութիւններուս... ուստի ՄԱԿի համար ոչ մէկ խնդիր կը մնայ լուծելիք»:

Պրիւսէլ անշուշտ դժգոհ է: Պելժերը դիտել կուտան որ ՄԱԿը անգամ մը եւս փոքր պետութիւն մը հարուածեց, տեղի տալով սպառնալիքի մը առջեւ:

Կեդրոնի (Քոնկոյի) կառավարութիւնը սպառնացած է «անհրաժեշտ» միջոցներ ձեռք առնել, եթէ Պելժերը Քաթանկայէն չհեռանան եւ անոնց տեղ ՄԱԿի ուժեր չմտնեն:

Այսուհանդերձ՝ հարցը այնքան ալ դիւրաւ պիտի չլուծուի: Արդարեւ, Չոմպէ՝ Քաթանկայի վարչապետը որ միշտ հաստատուն է իր նահանգի անկախութեան, ընդհանուր զօրակոչ հռչակեց: Այս առ–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԻԼ

Ուսանողական ցոյցերը սկսած են մտահոգել Թրքական իշխանութիւնները: Կը թուի թէ հակաշխարհական գաղափարները թեւ կ'առնեն, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ ուր, ինչպէս գրած էինք, բազմաթիւ ուսանողներ ձերբակալուած են:

Երեքշաբթի իրիկուն զնդ. Թուրքեշ հրամանագիր մը կ'ուղղէր ցամաքային, օդային եւ ծովային ուժերուն, որպէսզի անոնք պատրաստ ըլլան երբ «տեսնեն թէ քանի մը մոլորեալներ, նոյնիսկ եթէ քիչ է անոնց թիւը, կը գրգռեն մարդիկ անպատեհ դէպքեր ստեղծելու»:

Ձայնասփիւռ պատգամով մը Ամիլ Արթուս խօսելով ժողովուրդին, յայտարարեց.— «Ոմանք կը փորձեն պղտորել մտքերը՝ սխալ լուրեր տարածելով կառավարութեան կրօնական քաղաքականութեան մասին: Ըստ անոնց, կառավարութիւնը կրօնք չունի, մզկիթները պիտի փակէ եւ զօրանոցի վերածէ: Պիտի արգիլէ Քուրանի ընթերցումը, ջնջէ արաբերէնի գործածութիւնը աղօթքի կանչելու համար: Այս ամբողջը սուտ է: Այս ուղղութեամբ ոչ մէկ օրէնք պիտի հրաչակուի: Մզկիթները բաց պիտի մնան, շաբաթը մէկ անգամ ձայնասփիւռէն Քուրան պիտի կարդացուի»:

Հարկ է նշել սակայն թէ նոր վարչաձեւը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է վերահաստատելու համար կառավարութեան աշխարհականութիւնը: Ձայնասփիւռի հաղորդումները կրճատուած են: Քուրանի սուրահները որ արաբերէն կը կարդացուին, անմիջապէս թուրքերէնի կը թարգմանուին, ինչ որ չկար Մենտերէսի օրով: Մզկիթներու շինութեան համար կառավարական նպաստները ջնջուած են:

Ատնան Մենտերէս երկուշաբթի իրիկուն, գաղտնի, Անգարա տարուած է եւ երեքշաբթի վկայեց Քննիչ Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ: Մենտերէսի արգելափակման վայրը գաղտնի կը պահուի Անգարայի մէջ: Երբ հարցաքննութիւնը վերջանայ, Եասըատա պիտի փոխադրուի:

× Թեվֆիք Իլերի որ լուսաւորութեան նախարար եղած էր նախկին վարչակարգի օրով եւ առջի օր կաթուած ունեցած էր, մեռած է: Երրորդ նախարարն է, հինէրէն, որ կը մեռնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՆՖԱՆԻ վստահութիւն ստացաւ Ծերակոյտէն, 58ի դէմ 126 ձայնով. 36 հոգի ձեռնպահ մնացած են:

ՏՈՄԻՆԻՔԵԱՆ հանրապետութեան (Լատին Ամերիկա) նախագահը՝ զօրավար Թրիւյիլօ հրաժարեցաւ: 1952էն ի վեր նախագահն էր այս փոքրիկ հանրապետութեան: Փոխ–նախագահը՝ Պալակէր իր տեղը պիտի գրաւէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ երեքշաբթի իրիկուն «Երաժշտութիւն ձեզի համար»ի յայտագիրը կը բաղկանար երկու հայ արուեստագէտներէ: Ծանօթ երգչուհի Լիտիա Կարին եւ պարսկահայ ջութակահար՝ Լէոփոլտ Աւագեան իրենց անժխտելի տաղանդը լաւագոյնս ներկայացուցին արուեստասէր հասարակութեան:

«ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ պիտի չփոխէ իր քաղաքականութիւնը եւ դիրքը՝ Իսրայէլի նկատմամբ» յայտարարեց Փաքիստանի պարսիկ դեսպանը՝ Նասաուի: Արաբ երկիրներէն ոչ մէկը ընթացք տուաւ Գահիրէի առաջարկին՝ խզել արաբ աշխարհի դիւանագիտական յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ:

ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Կը թուի թէ արթնցած են հայ խառնակիչները Պոլսոյ մէջ: Այսպէս, Համխոր շրջանի բարքերը նորոգելով՝ սկսած են շանթաժի: Կիւլպէնկեանի ոսկիներուն հարցը տարած են մինչեւ թրքական մամուլ, զուռնաւոր ամբաստանութիւններով եւ զրպարտութիւններով:

Ենի Իսթանպուլ կը գրէ թէ ստացած է Տոքթ. Խորխորունի ստորագրութեամբ նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտին կողմէ Իսթանպուլահայ համայնքին ղրկուած ոսկին ոչ թէ 80, այլ 185 քիլօ է ու անհաշիւ ծախսուած է Շէլլէֆեանի ու Պատրիարքին կողմէ, թէ Թաչատուրեան Արք. Ֆրանսայէն եւ Արժանթինէն արտաքսուած է կարգ մը զեղծումներու պատճառով, զորս գործած է այդ երկիրներուն մէջ՝ Պատրիարքական պաշտօններուն ընթացքին, եւ թէ 7 տարի է խուսափած է հաշիւ տալէ ու կուսակցութեան ճամբով սպառնացած՝ հաշիւ պահանջող ազգակիցներուն:

Ենի Իսթանպուլ այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Տոքթ. Խորխորունիի հետ, որ յայտնած է թէ «նոյն անձերը իրենց կոնակը տալով դեմոկրատ կուսակցութեան, զեղծումներ կատարած են նաեւ եկեղեցապատկան կալուածներու, Թոքաթլեանի շինութեան եւ կարասիներուն խնդիրներուն մէջ»:

Թերթը այս մասին դիմած է նաեւ Պատրիարքարան, ուրկէ հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած են թղթակիցին.

— Կիւլպէնկեանի ֆոնտէն միայն 133 քիլօ ձոյլ ոսկի ղրկուած է: Մենք 170 քիլոյի համար ներածման արտօնութիւն առած ենք Գանձային Ընդհ. Տնօրէնութենէն: Ոսկիներուն կէսը ծախեցինք «Ամորթիսման վէ Քրէտի Սանտըղը»ին: Մնացեալը բնականոն պայմաններու մէջ գործածուած է:

Իր կարգին՝ երկան Քաֆթանճը Ենի Իսթանպուլի մէջ կ'անդրադառնայ Կիւլպէնկեանի ոսկիներու հարցին եւ կ'ըսէ թէ Տոքթ. Խորխորունիի կատարած վերագրումներուն իբրեւ պատասխան, Պատրիարքարանը տուած է 133 քիլօ ոսկիին մանրամասն հաշիւը: Այս առթիւ թերթը կը կրկնէ Տոքթ. Խորխորունիի վերագրումները եւ անոնց հանգամանքը, առանց իր կողմէ ճշդելու պարտաւորութիւն զգալու, նոյնութեամբ կ'արտատպէ Պատրիարքարանի եւ անոր Կեդր. Վարչութեան ուղղուած կարգ մը վերագրումներ եւ այլ հարցեր:

Թերթը եզրափակելով կ'ըսէ թէ Պատրիարքարանը յայտարարութեամբ մը յայտնած է թէ ո՛րքան կ'արժեն եկած ոսկիները եւ ո՛րքան են անոնք: Պատրիարքարանէն իրաւասու անձնաւորութիւն մը ոսկիներու հարցին առընչութեամբ Ենի Իսթանպուլի խմբագրին յայտնած է թէ «իրենք անձերու չէ որ հաշիւ կուտան: Պատրիարքարանը դատապարտելի որեւէ արարքի մէջ չէ գտնուած քանի որ տուած է ոսկիներու հաշիւներուն մանրամասնութիւնները: Դայով ուրիշ զեղծումներու, եթէ գոյութիւն ունին անոնք, Պատրիարքարանը մեղաւոր չէ ուրիշներու յանցանքին համար»:

Մարմարա կը հրատարակէ Պատրիարքարանին պաշտօնական հաղորդագրութիւնը 30 Յուլիս թուականով: Այս տեղեկագրին մէջ թուականներով ցոյց տրուած են Լիզպոնայէն Պոլիս փոխադրուած ձոյլ ոսկիին քանակը, վաճառման ձեւերը, տեղերը եւ գործածութիւնը ի նպաստ դպրոցներու եւ ազգ. հաստատութեանց:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1889 թուականի ամառը, Փարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսի ժամանակ, բացուեց նաեւ «Գրողների միջազգային կոնգրեսը». Արծրունին հրաւիրուած լինելով նոյն ժողովին՝ կարդաց Ֆրանսերէն լեզուով մի տեսութիւն Հայոց մտաւոր շարժման եւ քաղաքակրթական ձգտումների մասին, որ եւ հրատարակուեց նոյն ժողովի հաւաքածոյում: Փարիզում եղած ժամանակ նա հրատարակում էր «Մշակ»ում «Փարիզ»ից եւ «Տպաւորութիւններ» վերնագրով յօդուածների երկար շարքը, որոնց մէջ նկարագրում էր Ֆրանսիական ժողովրդի բարքն ու բնաւորութիւնը:

1890 թուականին վերջացաւ Արծրունու գրական գործունէութեան 25 ամեակը. «Տարազ» թերթի խմբագրութիւնը նախաձեռնող հանդիսանալով, կազմակերպեց մի մասնախումբ՝ տօնելու համար Արծրունու յոբելեանը: Յոբելեանը տեղի ունեցաւ Մայիսի 6ին եւ տօնուեց շատ մեծ հանդէսով: Հազարաւոր ժողովուրդ մասնակցեց այդ յոբելեանին՝ գործնականապէս ցոյց տալով իր յարգանքը դէպի այդ մեծ խմբագիրը:

1892 թուականը Արծրունու ամենատենդոտ, ամենագործունեայ տարին է. այդ թուականին ծագեց կաթողիկոսական հարցը. Արծրունին ամբողջ ուժով նուիրուեց այդ հարցին. իր կրակոտ առաջնորդողներով եւ իր կուսակցութեան եռանդուն գործունէութեամբ նա պաշտպանում էր Հայրիկի թեկնածութիւնը՝ մերժելով Աշըգեանին, որ հակառակ կուսակցութեան թեկնածուն էր եւ Հայրապետական Աթոռի ընտրելին. Արծրունուն յաջողուեց ընտրել պատգամաւոր: Ս. Էջմիածնի ընտրական պայքարների մէջ կարելի եղաւ վերջապէս դէն շպրտել Աշըգեանի անունը եւ Հայրիկը միաձայն ընտրուեց Ամենայն Հայոց Հայրապետ:

Արծրունին Էջմիածնից վերադարձաւ Թիֆլիս. ժողովրդական մի մեծ աղէտ կանչում էր Նրան. փոխերան էր դա, որի դէմ պէտք էր կռուել՝ ագէտ ժողովրդի մէջ տարածելով առողջապահական-բժշկական կարեւոր գիտելիքները: Արծրունու վերջին կռիւն էր սա. եւ նա երկար չապրեց այնուհետեւ. հիւանդանալով թոքերի բորբոքումից՝ վախճանուեց նա 1892 թուականի Դեկտեմբերի 19ին՝ 48 տարեկան գործունեայ հասակում: Թաղումը տեղի ունեցաւ նոյն ամսի 27ին, չտեսնուած շքեղութեամբ եւ ժողովրդական ցոյց դարձաւ. 40–50 հազար անձ յուղարկաւոր էր դագաղին: Եօթը դիակառքեր ծանրաբեռնուած էին պսակներով, որոնց թիւը 300ի էր հասնում. ցաւակցական հեռագիրների թիւը 400ից աւելի էր. Նա թաղուեց Թիֆլիսում, Խոջիվանքի գերեզմանոցում. գերեզմանի վրայ կանգնեցրին մի պարզ եւ հասարակ ժայռ՝ ցոյց տալու համար նրա պարզ ու անվեհեր բնաւորութիւնը:

Բացի հրապարակախօսականներից Արծրունին ունի եւ թերթօններ, դատախօսութիւններ, վէպիկներ եւ մի վէպ «Էվելինա» անունով: 1873 թուականից Արծրունին սկսեց գրել իր երգիծական ֆիլիետոնները, որոնք տպագրում էր «Ասիացի» ծածկանունով: Այս ճիւղի մէջ նա ցոյց տուեց մեծ առաջդիմութիւն եւ երգիծաբանական շնորհք: Ասիացու ֆիլիետոնները, որոնք մօտ 20 տարի զարդարեցին «Մշակ»ի էջերը, մեր հասարակական կեանքի հայելին են. իւրաքանչիւր փոքրիշատէ աչքի ընկնող հասարակական հարց արձագանգ է գտել այդտեղ. բայց այդ երկար ժամանակի մէջ Ասիացին երբեք չի ստորացրել իրեն՝ դիմելով ռամիկ սրախօսութիւնների եւ անմիտ կատակների:

Ժողովրդական դասախօսութիւններից առաջինը տուեց Արծրունին 1875 թուականի Նոյեմբեր 16ին. սա հայերէն լեզուով առաջին դասախօսութիւնն էր Կովկասում եւ նրա նիւթն էր միօրեայ մարդահամարը. դասախօսութիւնը կրկնուեց Հաւլաբարում: Սրանից դուրս ուրիշ մի քանի դասախօսութիւններ էլ ունեցաւ Արծրունին, որոնցից յիշենք «Մայրենի լեզուն եւ նրա նշանակութիւնը դպրոցում»՝ կարդացուած ուսուցչական ժողովում 1882 թուականին, ուր հետեւելով Կարլ Ֆոխտին, պաշտպանում է այն կարծիքը, թէ մայրերի լեզուն ֆիզիոլոգիական պահանջ է ամէն մի ազգի համար՝ իբրեւ ստեղծագործող ինքնուրոյնութեան գործիք:

Նշանաւոր է «Թուրքաց Հայերի տնտեսական դրութիւնը» դասախօսութիւնը, որը տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում 1879 թուականին երկու անգամ եւ յետոյ «Մշակ»ի խմբագրութեան կողմից հրատարակուեց 1894 թուականին առանձին տետրակով: Գրուածքի մէջ թէեւ հեղինակը ցոյց է տալիս Հայաստանի աշխարհագրութեան նոյնիսկ տարրական մասերում բաւականին տգիտութիւն (օրինակ, գրում է Խնուս, Ելորիր, Արապակիրը, Զէյթունը կոչում է քաղաք. Հայաստան եւ հայաբնակ է համարում Ռիզէն, որ Լազիստանի քաղաք է եւ մէկ հատ Հայ էլ չկայ, Մեծ Հայք եւ Բարձր Հայք միեւնոյն բանն է կարծում եւայլն), բայց տնտեսական տեղեկութիւնները բոլորն էլ ճիշդ են. Արծրունին շատ է բարձրացնում Հայի քաղաքակրթութիւնը, մեզ համարում է Ասիայի Գերմանացիներ. իսկ մեր թշուառութեան եւ օրէց օր պակասելու պատճառ համարում է միայն ազատ մրցման բացակայութիւնը եւ վարչական ճնշումը: Ազգերն իրենց ազատութիւնը պաշտպանելու համար մի միջոց միայն ունեն՝ զինուած ապստամբութիւն: Եթէ Հայը մշակութային միջոցով կարողանայ ձեռք ձգել իրեն համար ազատ կեանք, նա այն ժամանակ աշխարհում պիտի լինի առաջին բացառութիւնը եւ Հայերը մի նոր քաղաքական սկզբունք աւետած պիտի լինեն մարդկութեան:

Այս դասախօսութիւնը յետոյ թարգմանուելով գերմաներէն եւ ռուսերէն լեզուների՝ մատչելի դարձաւ նաեւ օտարներին:

«Այստեղ եւ այնտեղ» վիպակը հրատարակուեց 1878 թուականին. նիւթը վերցրած էր համալսարանական ուսանողների կեանքից. այդպիսի մի հարուստ հայ ուսանող էր Սալիմեանը, որ չորս տարի ապրում է մի աղքատ աղջկայ հետ, երեխաներ է ունենում, բայց ուսումը վերջանալուց յետոյ երեսի վրայ է ձգում թէ՛ այդ աղջկան եւ թէ իր երեխաներին եւ Հայրենիքում ամուսնանում է մի հարուստ աղջկայ հետ:

«Էվելինա»ն մի փոքր վէպ է (Թիֆլիս, 1891 թ., 106 էջ), որում Արծրունին ներկայացնում է իր ուսանողական կեանքի պատկերը: Վէպի հերոսը Արծրունին է, որ Նիցցայում ուսանողութեան ժամանակ սիրում է մի Ֆրանսացի օրիորդի եւ խօսք է առնում նրանից ամուսնութեան համար. բայց օրիորդը մի ուրիշ հարուստ երիտասարդ գտնելով՝ դրժում է իր ուխտը. Երիտասարդն ընկնում է խորին յուսահատութեան մէջ. իր ընկերը, մի ռուս երիտասարդ Ուժասով անունով՝ հասնում է նրան օգնութեան եւ յորդորում է մոռանալ ամէն ինչ, սիրել գիտութիւնը, գտնել Հայրենիք, աշխատել քաղաքակրթութեան համար, աշխատել ամոքելու ժողովրդի թշուառութիւնը եւ այդ ընդհանուր թշուառների ցաւի մէջ մոռանալ իր սեփական ցաւը: Երիտասարդը լսում է նրան, մոռանում է օրիորդին եւ համալսարան է մտնում: Երբ աւարտում է համալսարանը յաջող քննութեամբ, օրիորդը ինքն է դիմում այժմ մերժած սէրը վերականգնելու համար. բայց երիտասարդը անողոք է այս անգամ. իր սիրոյ միակ առարկան հասարակութիւնն է այժմ:

Արծրունու վէպը գեղարուեստական արժանիքներից զուրկ է. ճոխ լեզու, յուզմունք, պատկերներ կամ բանաստեղծութիւն չկան այնտեղ. վէպի պատրուակի տակ Արծրունին դարձեալ քարոզում է հասարակական գործունէութիւն.

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՕՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

(ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ)

Ա.

1910 Մայիսի ընթացքին, օր մը, անակնկալ այցելութիւնը ընդունեցայ Գում-Գափուի Դուրսի համեստ բնակարանին մէջ, Աֆիոն-Գարահիսարի հանրածանօթ եւ ազդեցիկ ազգայիններէն Ղուկաս Ըշըլեանի: Ան եկած էր Պոլիս, իր քաղաքի ազգ. վարժարանին եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ համար երաժիշտ-ուսուցիչ մը փնտռելու եւ դիմած էր Մայր եկեղեցւոյ երաժշտապետ Գր. Մէհթէրեանի եւ ան ալ, իբրեւ յաւագոյն երաժիշտ, զիս ներկայացուցած եւ հասցէս տուած էր, եթէ կարողանար զիս համոզել՝ պաշտօնի երթալու:

Ազնուականի դէմքով եւ վայելուչ արտաքինով այս անձը, իբրեւ իր քաղաքի վարժարանին Հոգաբարձութեան Ատենապետ, ինքզինք ինծի ներկայացնելէ ետք, գովքը հիւսեց իր քաղաքի հայ ժողովուրդին, իբրեւ կրթասէր, եկեղեցասէր, եւ առաջարկեց ինծի ստանձնել տեղւոյն երաժիշտ-ուսուցչի պաշտօնը, աւելցնելով եւ վստահեցնելով թէ շատ գոհ պիտի մնամ եւ ինծի ընկերակից պիտի ունենամ 10է աւելի երկսեռ ուսուցիչներ, տեղացի եւ մայրաքաղաքէն հրաւիրուած: Երեք օր ջանաց զիս համոզել:

Սահմանադրութեան եռուզեռ շրջանն էր: Գաւառներէն Պոլսեցի ուսուցիչներ կը փնտռուէին:

Համիտեան վերջին շրջանին, քաղաքական պատճառներով չէր յաջողած բժշկ. վարժարանի սկսնակ ուսանողութիւնս շարունակել, ուստի ինքզինքս նուիրած էի Հայ. Եկեղեցւոյ եւ արեւելեան երաժշտութեան: Արդէն հմտացած էի հայկական ձայնագրութեան եւ եւրոպականին, շնորհիւ երաժշտապետներ՝ Գր. Զուլհայեանի եւ Յովհ. Մէհթէրեանի: Արեւելեան երաժիշտներուն հետ շփում ունենալով, հաւաքած էի 2000է մօտ թուրքերէն եւ հայերէն հին եւ հրապարակի երգերը, ձայնագրուած հաստ հատոր մը կազմելով: Ծանօթ բոլոր աշխարհիկ հայ եւ թուրք երաժիշտներուն հեղինակութիւնները ամփոփած էի այդ հատորին մէջ: Նմանապէս եկեղ. երգեցողութեանց պակասները ձայնագրելով տուած էի Մայր Եկեղեցւոյ Ուսումնարանի «Ձայնքաղ» շարականոցին, աջակցութեամբ երաժշտապետ Գր. Մէհթէրեանի որ հմայուած էր ձայնիս գեղեցկութենէն եւ քաջալերիչ կը հանդիսանար ինծի, հետեւելու երաժշտական նուրբ արուեստին.

Ենի Գափուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը կը վարէի՝ փոխան Գր. Զուլհայեանի: Պաշտօն վարած էի Վեֆայի մէջ գտնուող «Նիմունէի Թէրաքքը» թուրք վարժարանին մէջ իբրեւ երգի ուսուցիչ, նշանաւոր թուրք երաժշտագէտ Րէուֆ Եէկթա պէյի թելադրութեամբ, ինչպէս նաեւ Գում-Գափուի Տէմիրճեան երկրորդական վարժարանին երգի եւ ձայնական երաժշտութեան դասաւանդութիւնը ստանձնած էի, իսկ գործիական երաժշտութեան ուսուցիչն էր ջութակահար Յար. Սինանեան:

Հակառակ ծնողքիս դժկամակութեան, Րէուֆ Եէկթա պէյի թելադրութեան եւ մեծ երաժիշտներու խնդրանքին՝ որ Պոլիսը չլքեմ, ուր պիտի կարենայի յաջող դիրք մը ապահովել երաժշտական ասպարէզին մէջ, որոշեցի ընդունիլ Աֆիոն-Գարահիսարի պաշտօնը, մտածելով որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ, գա-

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Քաղաքին մէջ պտըտելու ժամանակ հետաքրքրական շատ բաներ տեսանք, օրինակ՝ այն տունը, որ շինուած է ԺԷ. դարուն եւ նկարագրած է Տիքընսը: Այդ տան մէկ կողմը գարեջրատուն է, միւս կողմին մէջ ալ ամէն տարի շէքսփիրեան ներկայացումներ կը տրուէին: Կը պահպանուին այնպիսի պատմական վայրեր, ինչպէս, բանտը, այն խանութը ուրտեղ իր գլխարկները կը գնէր ծովակալ Նէլսըն, կամ գինետունը, ուր գինի կը խմէր, բայց կը քանդեն Շէքսփիրի ապրած տունը, որովհետեւ տէրոջը պէտք էր այդ հողը: Թայմզ գետին վրայ տեսանք բեւեռ ճամբորդած Սկոթի նաւը: Հանրային պարտէզները շատ են: Ամէնէն մեծը Հայտ Փարքն է, որուն յարակից է Քէնսինկթըն-կարտընը: Իրականութեան մէջ գրօսանքի պարտէզ մըն է, ուր կրնաս քալել եւ պառկիլ: Այդտեղ կը տեսնես գառնուկներ, ձիաւորներ եւ լողանքի զգեստ հագած Անգլուհիներ, որոնք արեւի լոգանք կ'առնեն, իսկ մէկ քանի քայլ հեռու, տախտակամած հարթակի վրայ մարդ մը ճառ կը խօսի: Հայտ Փարքին մէջ, շաբաթավերջերուն (ուիք էնտ) հրապարակ կուգան բազմաթիւ հռետորներ, բայց մտիկ կ'ընեն շատ քիչերը միայն:

Անգլիոյ մէջ կարապ շատ կայ, աւանդաբար անոնք թագուհիին սեփականութիւնը կը համարուին եւ սփռուած են լճակներու եւ Թայմզ գետին վրայ:

Քաղաքին ոչ մէկ շրջանը նման է միւսին, ոչ միայն արտաքին տեսքով, այլեւ ազգութեամբ, զբաղումով եւ բնակիչներու նիւթական կացութեամբ: Փողոցներ կան, ուր ճաշարանները շատ են, իտալական, ֆրանսական, ամերիկեան, չինական եւայլն: Այս ճաշարաններուն մէջ կրնաս ուզածդ ուտել՝ ծովային խեցգետին, երշիկ զոր կը կոչեն «տաքշուներ» (Հոթ տոգս) եւայլն: Իսկ հայկական ճաշարանին մէջ՝ փիլաւ եւ խորոված:

Մենք տեսանք ԺԶ. դարուն շինուած թէմփլը, ուրտեղ Շէքսփիր առաջին անգամ հրապարակ եկաւ Էլիզապէթ թագուհիին առջեւ, իր «Տասներկուերորդ գիշեր» թատերգութեամբ:

Լոնտոնի կեդրոնները կը նկատուին Սիթին եւ Ուեսթ-էնտը: Այստեղ են լորտ-քաղաքապետին պաշտօնատեղին, Ս. Փօղոսի տաճարը, Սակարանը, Անգլիական դրամատունը եւ անոր կեդրոնական գրասենեակները, օտար երկիրներու դրամատուները եւայլն: Այդ շրջանին մէջ ցերեկը մօտ երկու միլիոն մարդ կ'ըլլայ, իսկ գիշերը եւ կիրակի օրերը՝ մօտ 10 հազար: Սիթին կարծես պետութիւն մը ըլլայ պետութեան մէջ: Այդտեղի ոստիկանները բոլորովին տարբեր համազգեստ հագած են: Սիթիի քաղաքապետը շատ բարձրաստիճան անձ մըն է: Թագուհին Սիթի մտնելու համար յատուկ թոյլտուութիւն կը խնդրէ քաղաքապետէն, եւ անոր համար կը բացուի տեւապէս փակ Յաղթական կամարը՝ Մարպըլ Արչը (Մարմարեայ կամարը): Թագուհիին ծննդեան օրը Սիթիի մէջ ամէն տարի զօրահանդէս տեղի կ'ունենայ, որուն կը մասնակցին արքայական երկու գումարտակները՝ թիկնապահ գումարտակը (կապոյտ համազգեստով) եւ հեծեալ գումարտակը (կարմիր համազգեստով):

Լոնտոնի ազնուական դասակարգի շրջանը Ուեսթմինսթըրն է, որ ինչպէս Անգլիացիները կ'ըսեն, Լոնտոնի մայրաքաղաքն է: Այստեղ Տաունինգ-Սթրիթի մէջ կը գտնուի վարչապետին պաշտօնատեղին: Թաղամասի ամենահին ու գեղեցիկ շէնքերն են՝ Հէնրի Ը.ի մատուռը Ուեսթմինսթըրի աբբայարանին մէջ, որ շինուած է ԺԷ.–ԺԶ. դարերուն, Խորհրդարանը, որ շինուած է անցեալ դարուն՝ կոթական ոճով, ապա Պըքինգհէմի պալատը, որուն ճակատը շինուած է մեր դարու սկիզբը: Այդ թաղամասին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ուրիշ պալատներ եւ թանգարաններ:

Հետաքրքրական է պահակազօրքի հերթափոխութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ ամէն առաւօտ Պըքինկհէմի պալատին մօտ: Անփոփոխելի կերպով թատերական ու շատ երկար տեւող արարողութիւն մըն է այդ: Նուագախումբի հնչիւններուն տակ ու սպաներու հրամաններով շարքեր կը կազմեն կարմիր համազգեստ հագած ու արջի մորթէ բարձրագլխարկ, մինչեւ աչքերը իջեցուած գլխարկով գումարտակները: Մեր ամբողջ պատուիրակութիւնը դիտեց այդ արարողութիւնը կիրակի օր մը, եւ հագուստներն ու գլխարկը երեւոյթին այնքան քմահաճ էին որ ... հակ մը ուշադիր ինկաւ:

Ուեսթմինսթըրի շրջանը առանձնապէս գեղեցիկ է գիշեր ատեն: Լուսարձակները կը լուսաւորեն Ուեսթմինսթըրի աբբայարանի տանիքները եւ «Մեծ Պէն»ի աշտարակը:

Միւս հարուստ շրջանը Ուեսթ-էնդն է: Այդտեղ կ'ապրին Լոնտոնի քաղքենիները: Այդտեղ կան բազմաթիւ առանձնատուներ (վիլլաներ) եւ ամէն մէկուն առջեւ՝ պզտիկ փոքրիկ պարտէզ մը: Այդտեղ կը գտնուին թանգարաններ, թատրոններ, շարժապատկերի սրահներ, ճաշարաններ, շատ հիւրանոցներ ու լաւագոյն վաճառատուները:

Ա. ԹՈՒՆԵԱՆ

(Շար. — 3)

ատ Հայութեան ծառայելը նուիրական պարտականութիւն մըն էր, երիտասարդ ուսուցչի մը համար: Պոլիս բազմաթիւ երախտիքներ ունէր:

Այս օրէն քաջալերուած, «Երաժշտական Քննիչ Յանձնաժողով»ին առջեւ նոր քննութիւն մը անցընելով, ստացայ առաջին կարգի երաժշտութեան եւ ձայնագրութեան ուսուցչի վկայական: (Տես, Կրթ. Ժողովոյ 1908–1910 երկամեայ Տեղեկագրին 59րդ էջը, որ հետեւեալ տողերը կը պարունակէ. Խթ. Նիստ, 9 Յուն. 1910 — «Պոլսեցի Լեւոն Ճէրահեանի Ա. կարգի երաժշտական վկայական տալ որոշուեցաւ»:

Նախ քան Աֆիոն – Գարահիսար մեկնիլս, Ղալաթիոյ եկեղեցիին երաժշտապետ ընկերս՝ Պ. Արտաշէս Սաղանճեանի հետ՝ երկիցս փափաքեցայ այցելութիւն մը տալ մեծանուն երաժշտագէտ Կոմիտաս վրդ.ի, որ կը բնակէր Բանկալթի, Պէօյիւք-Օղլուի մեծ տունը, բայց կը բացակայէր միշտ:

Վարդապետը 300 երկսեռ երիտասարդներէ բաղկացեալ երգչախումբ մը մարզած էր եւ մտադիր էր երգահանդէս մը տալու: Սակայն, նախ քան այդ համերգը, փափաքած էր մեկնիլ իր ծննդավայրը՝ Քէօթահիա, ու կազմած էր, կարճ ժամանակի մէջ, երգչախումբ մը եւ տուած՝ համերգ մը, որուն ներկայ եղած էին կառավարական բարձր պաշտօնատարներ եւ խուռն բազմութիւն մը: Հասոյթը, կարծեմ 300 ոսկի, վարդապետը նուիրած էր իր ծննդավայրի ազգ. վարժարանին:

Պաշտօնատեղիս՝ Աֆիոն – Գարահիսար մեկնելէ առաջ, 1910 Օգոստ. 20, ուրբաթ կէսօրին, Կոմիտաս վրդ., իր հետ ունենալով Աֆ. – Գարահիսարի եւ Քէօթահիոյ Առաջն. Տեղապահ Դանիէլեան Գարեգին վարդապետը, հասաւ Գարահիսար եւ հիւրընկալուեցաւ Ս. Թորոս հայաթաղի բնակիչներէն ազգասէր ընտանիքի մը տան մէջ:

Տեղւոյն 20ի մօտ երիտասարդներ նուագախումբ մը կազմած էին: Կոմիտաս վարդապետ յանձն առաւ երաժշտական դասախօսութիւններ տալ ամէն երեկոյ 2-3 ժամ, անոնց սորվեցնելով ազգային-ժողովրդական երգեր եւ սոլֆէժ: Աֆիոնի մէջ մնացած բոլոր օրերուն՝ գրեթէ անբաժան ընկերը եղայ իրեն եւ միշտ ներկայ գտնուեցայ իր դասաւանդութիւններուն եւ բաւական օգտուեցայ: Երկու կիրակի ներկայ եղաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ արարողութեանց, եւ պատարագի միջոցին մեներգեց «Ո՜վ պարտիզպան, տուր ինձ, ո՞ւր եղին զՅիսուս, որ կարծեմ դու ես նման» մեղեդին, «Հրեշտակային» սրբասացութիւնը, «Սուրբ, սուրբ»ը, «Ամէն, եւ ընդ հոգւոյդ քում»ը, «Ամէն. Հայր Սուրբ»ը եւ «Տէր, ողորմեա»ն: Իր ձայնը, երգերուն քաղցր եւ աղուորիկ ելեւէջները հիացում պատճառեցին հաւատացեալ ժողովուրդին: Ամէն կիրակի անոնց թիւը գրեթէ երբեք հազարէն պակաս չէր ըլլար: Եկեղեցին, համակ քարաշէն, մարմարեայ, բարձր գմբէթով, երկու լայն եւ խոշոր պահարաններով եւ զոյգ վերնատուներով, լաւ աքուսթիք ունէր: Ժողովուրդը, կօշիկները դուրսը հանելով եւ մասնաւոր լայն դարաններու վրայ դնելով ներս մտնելէ առաջ, խսիրներու վրայ զետեղուած իրենց բազմոցներուն վրայ կը նստէին, ջերմեռանդօրէն հետեւելով երգեցողութեանց: Եկեղեցին կառուցուած էր Սարգիս Ըշըլեանի ծախքով եւ անոր մարմարեայ կիսանդրին աջ պարտէզին մէջ իր գերեզմանին վրայ զետեղուած էր:

Գարահիսար ունէր 2000 տուն Հայութիւն՝ 10.000 շունչով: Թուրքերուն թիւը 30.000 էր: Հայք եւ Թուրքք զատ ուրիշ ոչ մէկ տարր կը բնակէր այս քաղքը:

Տասնըհինգ օրուան իր ներկայութեան ընթացքին՝ երկար խօսակցութիւններ ունեցայ վարդապետին հետ, հայկական երաժշտութեան, ձայնագրութեան եւ ձայնանիշերու, նաեւ շարականներու մասին:

Օգտուելով իր լաւ հմտութենէն եւ մանաւանդ սիրալիր ընկերակցութենէն, խնդրեցի իրմէ «Ժամանակ» օրաթերթին համար մասնաւոր թղթակցութիւն մը ապահովել, հարց-պատասխանի ձեւով: Շնորհ բրաւ եւ խօսակցութիւնը կատարուեցաւ իմ տանս մէջ: Օրն ալ ինք որոշեց: Որոշեալ օրը, իր խոստման համաձայն, եկաւ բնակարանս: Նախ հիւրասիրելէ առաջ հմուտ երաժշտագէտ Հայր Սուրբը, իր պայմանին համաձայն՝ գրաւոր ներկայացուցի հարցումներս, որոնց պատասխանեց այսպէս:

Կը ներկայացնեմ այդ խիստ հետաքրքրական հարց – պատասխանները, զորս շարադասելէ առաջ տուի իրեն, կարդաց եւ ստորագրեց, արտօնելով անոնց հրատարակումը:

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ տարուան վերջաւորութեան, Հայպետհրատը լոյս ընծայեց երկու արժէքաւոր եւ գեղակազմ հատորներ:

Առաջին գիրքը՝ «Անլռելի Զանգակատուն», գրած է Գարոյր Սեւակ՝ քերթուածի ձեւով եւ նուիրած է անմահ Կոմիտասի ծննդեան 90 ամեակին:

Գարոյր Սեւակ իր այս քերթուածին մէջ տուած է Կոմիտասի ամբողջ կեանքը: Հեղինակը գիտցած է տալ գեղեցիկ ձեւ մը իր բանաստեղծութեան, զոր ընթերցողը հաճոյքով կը կարդայ: Գ. Սեւակ կրցած է թափանցել մարդկային բղխումներուն խորը, անմահացնելով ու վերակենդանացնելով Կոմիտասի յիշատակը, որուն անունը պիտի ապրի սերունդներու յիշողութեան մէջ, մնալով միշտ ներշնչման աղբիւր մը:

Գարոյր Սեւակ միայն Կոմիտասի կեանքը չէ երգած, այլ եւ նկարագրած է եւ գիտցած է ընդգծել նաեւ այն մեծ դերն ու նշանակութիւնը, զորս ունեցած է Կոմիտաս հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ այն հոգեկան ապրումները, զորս ան խըտացուցած է ժողովրդական պարզ երգերու մէջ, տալով անոնց իր հանճարին փայլը: Հեղինակը կը նկարագրէ նաեւ մեր ժողովուրդին սովորութիւնները, գեղեցիկ ու պատկերալից ոճով:

Երկրորդ գիրքն է «Ջիւանու քնարը»՝ հաստակազմ հատոր մը՝ 780 էջերով: Այստեղ ամփոփուած են մեծանուն աշուղ Ջիւանիի լաւագոյն երգերը:

Ջիւանի միայն աշուղ չէ եղած, այլ եւ քնարերգակ – բանաստեղծ մը, որ խօսած է ժողովուրդին սրտին իր երգ-բանաստեղծութիւններով, որոնց թիւը հազարէ աւելի է եւ շատ սիրուած բոլորին կողմէ:

Աշուղ Ջիւանին եղած է նաեւ լաւ թարգմանող մը: Քաջ ծանօթ ըլլալով արեւելեան լեզուներու, հայերէնի թարգմանած է պարսկերէն եւ արաբերէն հէքեաթներ, երգեր, պատմուածքներ:

Այս ժողովածուն ճոխ եւ հարուստ է իր բովանդակութեամբ եւ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ հայ արդի գրականութեան մէջ:

Գրքին յառաջաբանը ու Ջիւանիի կենսագրական նոթերը գրուած են Աղասի Սահակեանի կողմէ՝ «Ջիւանի» վերնագրով, ուր վեր առնուած են մեծ երգիչին կեանքն ու գործունէութիւնը եւ բանաստեղծութիւնները, որոնք կը սկսին աշուղին «Զգիտի լաեմ» ոտանաւորով:

Ջիւանիի քնարը եղած է բազմալար եւ բեղնաւոր: Ան երգած է բնութիւնը, սէրը, կինը եւայլն: Իր հայրենասիրական տաղերը եղած են հոգեյուզիչ երգեր, ցոլացնելով ժողովուրդին տառապանքն ու ցաւը եւ այն անսահման սէրը, զոր ան տածած է իր ժողովուրդին մասին:

Աշուղ Ջիւանիի ստեղծագործութիւնները ծնունդ առած են ազնիւ յոյզերէ եւ մտածումներէ, ունին լեզուական պարզութիւն, սահունութիւն եւ հարուստ ոճ:

Ջիւանիի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու եւ կը վայելեն մեծ ժողովրդականութիւն թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի մէջ:

(Գ. Գ.)

×

ՍԻՆԵՄԱՅԻ նոր սրահներ շինուած են Լենինականի, Ստեփանաւանի, Աշտարակի եւ ուրիշ վայրերու մէջ: Լենինականինը՝ 300 անձ կ'ընդունի: Նորեր ալ պիտի շինուին Արթիկի, Հրազդանի, Ղափանի, Կոտայքի, Բասարգեչարի եւ Թալինի մէջ:

ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԻ ընթացքին Երեւանի մէջ պիտի շինուին մէկ միլիոն 900 հազար քառ. մեթր տարածութիւն բռնող բնակելի շէնքեր: Անցեալ տարի 165.000, իսկ այս տարի 180 քառ. մեթր տարածութեամբ բնակելի շէնքեր շինուած են ու կը շինուին:

ԴԻԼԻՋԱՆԻ քաղաքամերձ անտառները ընդարձակելու եւ բարեկարգելու աշխատանքներ տարուած են այս գարնան: Բնակչութեան գործօն մասնակցութեամբ տեղական մարմինները տնկել տուած են 850 հազար ծառեր եւ ստեղծած՝ 72 հեկտար նոր անտառ: Լրացուցիչ աշխատանքներ կատարուած են 200 հեկտար ծառաստաններու մէջ: 5000 վայրի պտղատու ծառեր պատուաստուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱՍԷՐՆԵՐԸ "ՄԱՐՍԷՅԷԶ" Կ'ԵՐԳԵՆ

Վիլէօրպանի Պասկէթ-պոլի համբաւաւոր խումբը վերջերս շրջագայութիւն մը կատարած էր Խորհ. Միութեան կարգ մը շրջաններուն մէջ՝ մրցելու համար տեղական խումբերու հետ: Ֆրանսական խումբը առիթն ունեցած է այցելութիւն մը կատարելու նաեւ Երեւան:

Խումբին մարզիչը, Պ. Ժեռար Սթիուա, Լիոնի «Լը Փռոկրէ-Սուար» օրաթերթին մէջ իր ճամբորդի նոթերը հրատարակելով, հետեւեալը կը գրէ Երեւանի տրուած այցելութեան մասին:

«Տասը Յուլիսի երեկոյեան կը մեկնինք դէպի Երեւան: Վայրաշարժին կապուած մասնաւոր վակոն մը կը շնորհուի մեզի: «Կակուղ վակոն մը» ըլլալը կը շեշտեն մեզի, որովհետեւ Խորհ. Միութեան մէջ երկու տեսակ վակոններ կան, «կակուղ» եւ «կարծր»:

«Քսան եւ վեց ժամ տեւող ճամբորդութիւն մը՝ 375 քիլոմեթր ճամբայ կտրելու համար: Վակոնին մէջ տաքը 40 աստիճան է եւ մեր ըմպելիներու ամբողջ պաշարը կը սպառի: Ճամբու տեւողութեան վեց գիրք կը լափեմ, «Սեւ շարք»էն մինչեւ Մոնթերլան, Ափոլլինէռէն անցնելով: 200 քիլոմեթրի վրայ պարսկական սահմանը կը քերենք: Սահմանը փշաթելերով եւ թակարդներով ամրապնդուած է:

Հոծ բազմութիւն մը կը դիմաւորէ մեզ Երեւան, մասնաւորապէս Ֆրանսայի Հայեր, որոնք չեն կրնար իրենց արցունքը զսպել ի տես մեզի (7000 Ֆրանսահայեր կան Երեւանի մէջ):

«12 Յուլիսին ԺԱ. դարու հայկական եկեղեցի մը կ'այցելենք:

«13 Յուլիսի մրցումէն վերջ, ընդունելութիւն մը կը սարքուի ի պատիւ մեզի, որուն ընթացքին առիթ կ'ունենանք հայկական պարերը գնահատելու:

«Կէս գիշերին բաժակները կը պարպուին ի պատիւ Ֆրանսայի Ազգային Տօնին եւ բոլոր ներկաները, միաբերան, «Մարսէյյէզ»ը կը թնդացնեն: Մեր շրջագայութեան ամէնէն յուզիչ պահն է:

«14 Յուլիսին արշաւ մը դէպի Սեւանայ լիճը, երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Կէսօրին փառաւոր սեղան մը, ուր, ըստ տեղական սովորութեան, լիճին ձուկը մառներով կը ճաշակենք:

«Երեկոյեան կը մեկնինք դէպի Թիֆլիզ»:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Պարզուել էր, որ Յակոբ Սիմոնեանին սպանողը Թուրք չի եղել, այլ մի երիտասարդ Հայ, այն էլ տեսչի սաներից մէկը, որ երկու տարի առաջ աւարտել էր եւ զբաղւում էր ուսուցչութեամբ:

Ինչու էր սպանել Յակոբը՝ Յակոբ Սիմոնեանին:

Սպանողի անունն էլ Յակոբ էր:

Յակոբ Սիմոնեանն ունեցել էր մի ազգականուհի, սիրուն մի աղջիկ, որին ոճրագործը սիրահարուած է եղել:

Աղջկայ ծնողները տեսուչից խորհուրդ են հարցրել իր աշակերտի մասին, որպէսզի վերջնականապէս որոշեն աղջկայ ճակատագիրը:

— Անմիտ եւ խենթ տղայի մէկն է, — պատասխանել էր տեսուչը:

Ծնողներն իրենց աղջկան համոզելու համար՝ յայտնում են նրան ազգական տեսչի, իբրեւ քաղաքում ամենամեծ մտաւորականի կարծիքը. աղջիկն էլ, իր հերթին, յայտնում է Յակոբին տեսչի կարծիքը՝ բացատրելու համար այն դժուարութիւնները, որոնք ծառացել են իր դէմ՝ նրա հետ կապուելու ճանապարհին:

Եւ ահա Յակոբը, անմիտ եւ խենթ, կտրել է տեսչի առաջը կէս գիշերին եւ դաշունահար արել տեղն ու տեղը:

Քաղաքի ամենավերջին Թուրքը մազաչափ մասնակցութիւն չէր ունեցել այս ոճրագործութեան մէջ: Հայերը, ամօթահար, լռեցին, բայց Թուրքերն աշխատեցին չմոռնալ զայն:

Այս դէպքից մի ամիս անց՝ քաղաքի ամենականաւոր Թուրքերից մէկի, Ահմեդ Ջավուշի կինը խեղդամահ գտնուեց իր սեփական անկողնում:

Ահմեդ Ջավուշը մունետիկ էր, բարձր եւ խռպոտ ձայնով:

Եթէ կառավարութեան հարկ լինէր մի որեւէ յայտարարութիւն անել՝ կանչում էր Ահմեդ Ջավուշին եւ նրան յանձնարարում անել այդ յայտարարութիւնը: Յանկարծ զօղանջում էր Ահմեդ Ջավուշի ձայնը, — ... Ջանասացողները կը բարձրանան կախաղա՜ն...: Նրա յայտարարութիւնները միշտ վերջանում էին պատժի գերագոյն չափի անողորմ յայտարարութեամբ:

Եւ յանկարծ, կէս գիշերին, մեր թաղում լսուեց Ահմեդ Ջավուշի ձայնը — «Հայերը կնոջս խեղդեցի՜ն ու փախա՜ն, փախա՜ն...» — այս բառերից յետոյ լսուեց մի կատաղի մռնչոց, կարծես մի գազան էր ոռնում: Ձայնը լսւում էր կտուրից. Նա բարձրացել էր կտուրը, պտոյտ էր գալիս իր առանցքի վրայ եւ գոռում, ձեռները վեր բարձրացնելով եւ ճօճելով օդում — Հայերը կնոջս խեղդեցին ու փախա՜ն...»:

Կէս գիշերին բոլորը նստեցին իրենց անկողինների մէջ, քնից զարթնած եւ սարսափած, խաչակնքեցին եւ լռեցին սպասելով թէ ի՞նչ աղէտ պիտի պատահէր առաւօտեան:

Բայց աղէտը չսպասեց առաւօտեան, եկաւ հասաւ կէս գիշերին:

Ահմեդ Ջավուշի տունը լցուեց ոստիկաններով եւ Թուրքերով:

Հայերն եկել էին, մտել տունը, Ահմեդ Ջավուշին կապել, բերանը բամպակով փակել եւ երբ ճգնել էր իրեն ազատել, ծեծել էին, կնոջը խեղդամահ արել անկողնում եւ փակել — այս էր Ահմեդ Ջավուշի պատմութիւնը ոստիկաններին եւ Թուրքերին:

Հայերն անգամ հաւատում էին այս պատմութեան, որովհետեւ վրէժխնդրութիւն էին կարծում: Ամիսներ առաջ Ջավուշն էր եղել, որ մագործի եաթաղանով կտրել էր երկու հայ յեղափոխականների գլուխները հրապարակով. միակ մարդը, որ համաձայնել էր դահիճի դեր կատարել, գլուխները կտրելուց յետոյ էլ ափով վերցրել էր արիւնը, քսել միրուքին եւ կտրուած գլուխներից մի քայլ հեռու չոքել եւ աղօթել Ալլահին:

Կէս գիշերին սկսուեցին ձերբակալումները եւ տեւեցին մինչեւ առաւօտ: Առաւօտեան բանտը լցուեց Հայերով: Մինչեւ բանտ հասնելը՝ ծեծում էին, վիրաւորում, թքում, անպատւում:

Դէպքի երեկոյեան Ջավուշը կնոջը ասել էր, որ գնում է գիւղ: Շատ անգամ էր նա գիւղ գնում: Գնացել էր չուկայ ձի վարձելու: Խոստացել էին ձիապանները, բայց սպասեցրել: Ահմեդ Ջավուշը մինչեւ կէս գիշեր սպասել էր ձիուն, չէր ստացել եւ յուսահատ տուն էր վերադարձել կէս գիշերին, տեսել էր մի ջահէլ Թուրք իր տանը, կինն էլ նրա գրկում: Ջավուշը կատղած, ջահէլ Թուրքին խեղդել էր եւ նետել հորը. կնոջը խեղդել էր եւ թողել անկողնում, բարձրացել կտուրը եւ սկսել էր ոռնալ — Հայերը կնոջս խեղդեցին ու փախա՜ն...:

Ահա այսպէս էր պատահել դէպքը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

թիւ յայտարարեց նաեւ.— «Դէմ պիտի դնենք, ի հարկին զինու զօրութեամբ, ՄԱԿի ուժերուն»:

Միւս կողմէ Պելժիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Էյսքենս եւ Վինիի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին շեշտած են. 1) Ժամանակավրէպ եւ անօգուտ է ՄԱԿի որոշումը՝ Քաթանկա ուժեր ղրկելու շաբաթ օր: 2) ՄԱԿը պէտք է հաշուի առնէ Քաթանկայի կառավարութեան բաղձանքը, որ է՝ անկախ զատնալ եւ Քոնկոյի դաշնակցութիւն մը կազմել: 3) 20.000 եւրոպացի մասնագէտներ կը գտնուին Քաթանկա: Իրենց շնորհիւ ամէն ինչ բնականոն կ'երթայ: Առանց մեկնումով կացութիւնը պիտի վատթարանայ: Այս առթիւ դիտել տուած են նաեւ, թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի քաղաքականութիւն ընելու եւ կողմի մը ի նպաստ դիրք բռնելու.

Վերջապէս, կ'ըսեն Պելժերը, ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքը պատճառ մը չէ որ պելժ ուժերը քաշուին նահանգէն: Եր քաշուին եթէ երբեք անհրաժեշտութիւն մը նկատուի:

Լումումպա Թուրքիայի հետ տեսակցած է: Քոնկօ վերադառնալէ առաջ պիտի այցելէ յաջորդաբար՝ Ռապաթ, Աքրա, Քոնաքրի եւ Լոմէ: Փաթրիս Լումումպա Իլլիուշինով կը ճամբորդէ, իրեն կ'ընկերանայ 24 ամեայ պելժ քարտուղարուհի մը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ լնտրական կռիւ մը եղած է եւ երկու հոգի մեռած են: Ընդդիմադիրները կ'ուզեն ապացուցանել թէ ընտրութիւնները կանոնաւոր չեն: Անծանօթները վերցուցած եւ տարած են քուէտուփը:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՈՅԻ առողջական վիճակին մասին հակասական լուրեր կը տարածուին: Ըստ ոմանց նախագահը Հավանայի մէջ կը պտըտի մինչ բժիշկները կը շարունակեն տեղեկագիրներ հրատարակել եւ բացարձակ հանգիստը անհրաժեշտ դատել Գասթրոյի համար:

ՄՕՐԻՍ ՇՈՒՄԱՆ Վիշիի մէջ բրած մէկ դասախօսութեան ընթացքին շեշտեց.— «Ոչ, ազատ աշխարհը չէ պարտուած»: Թուեց պատճառները.— 1) Արեւմուտքը Արեւելքէն աւելի զօրաւոր է՝ տնտեսապէս եւ զինուորապէս: 2) Կարծուածին պէս միակամ չէ Խ. Միութիւնը, ռուս-չինական հակամարտութիւնը, գերի ազգերու տրամադրութիւնները ու վերջապէս նոր սերունդ մը մէջտեղ եկած է երկրէն ներս որ ազատ պայմաններու կը տենչայ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նոր մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Ռաուալփինտի: Նախկինը Քարաչին էր: Որոշումը տուած է նախագահը՝ Այուպ Խան:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի նուէրներու ընդհ. գումարն է՝ 66.400 հին Ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Ժերոմի Թաղական Խորհուրդը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, թաղեցիներէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էօկիճեանի, իրենց սիրասուն որդւոյն Գրիգորիկի կանխահաս եւ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Սէն-Ժերոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ իր անդամներէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էօկիճեանի, իրենց սիրասուն որդւոյն՝ Գրիգորիկի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Օթէլ տէ Կրոթի գովասուն պարտէզներուն մէջ (նախկին Լա Մառէն) Թռուա-Լիւֆ, 7 Թիւի վերջաւորութեան:

ԳՈՒԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

5.000 Հ. փր. նուէր և դրուած գումարը:
Կը խնդրուի գունտերը միասին բերել:
Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով
Շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է՝ նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի պատգամաւորական՝ ժողովին առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին.

Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ	300	Ն.Ֆ.
Սէվրանի մասնաճիւղ	100	»
Ալֆորվիլի մասնաճիւղ	100	»
Սէն Լուի մասնաճիւղ	20	»
Իթալիի մասնաճիւղ	50	»
Գուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղ	70	»
Պ. Բիւզանդ Յարութիւնեան	50	»
Պ. Սահակ Յովհաննէսեան	50	»
Պ. Աշոտ Իսահակեան	10	»
Տիկ. Գույումճեան	15	»
Տիկ. Արզումանեան (Մարսէյլ)	5	»
Տիկ. Եղզովանեան (Մարսէյլ)	35	»
Տիկ. Ս. Թիւթէլեան (Մարսէյլ)	10	»
Տիկ. Լալայեան (Մարսէյլ)	10	»
Տէր եւ Տիկ. Սէրէնկիւլեան	100	»
Տէր եւ Տիկ. Զպուքճեան	50	»
Տէր եւ Տիկ. Գարոյեան	100	»
Տէր եւ Տիկ. Եափզարտաշեան	20	»
Օր. Գնդունի	15	»
Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան	100	»
Տիկին Ա. Սամուէլեան	100	»
Տիկին Փափազեան (Մարսէյլ)	10	»
Տիկ. Աղաւնի Տէր-Վարդանեան (Մարսէյլ)	10	»
Գումար	1330	Ն.Ֆ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանգիստաւոր տօնախմբութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927.01.72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Աշոտ Ալեքսան Բաննահեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը, Հայկազ Միքայէլ Բաննահեան, որ Ֆրանսա եղած է 1925–1926 թուականներուն:

Պուքրէշէն Սիլվիա Էքսէրճեան կը փնտռէ իր հօրաքոյր Նիկեար Էքսէրճեան, ամուսնացած Մարգարտիչի Սալեանի հետ:

Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Արտասահմանի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել այս յայտարարութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, վեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան, 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պարօն, Սիր Անջանթէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ՁՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ — SAMEDI 6 AOUT 1960

...րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ...68 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4669

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԱՆԵԼԻ՜ ԵՐԿԻՐ

Թուրքիոյ զինուորական կառավարութիւնը կը ջանայ հետզհետէ ամրապնդել դիրքերը։ Նախարարներէն ու երեսփոխաններէն վերջ այժմ ալ կը ձերբակալէ զօրք՝ զինուորականներն ու ուսանողները։

Մէնտէրէսի վարչաձեւը այնքան գլուխցաւութիւններ առաջ էր բերած երկրին մէջ, որ ո՛վ ալ ըլլար գոյն տալով՝ իբրեւ «ազատարար» կամ «փրկիչ» պիտի ողջունուէր ժողովուրդին կողմէ։

Բայց հասարակ ժողովուրդն, որ թշուառութեան մէջ կը լողար, հետեւաբար և ոչ մէկ պատճառ ունէր սիրելու օրուան իշխանութիւնը, գեմոկրատներու բարիքները վայելող դասակարգերն անգամ, մանաւանդ մտաւորականները մեծապէս ուրախացան կատարուած փոփոխութեան։

Անկեալ վարչապետը չփացած տղայ մը էր դարձած։ Շրջապատուած մանկական նախարարներով, որոնք չարաչար կը գործածէին իրենց բարձր պաշտօնը՝ պարարտացնելու համար իրենց և իրենցիններուն գրպանները, — ինչպէս Ֆաթին Զօրլու եւ ընկ., — անկեալ վարչապետը ամենազօր եւ անփոխարինելի կը կարծէր ինքզինքը։ Ու սանձարձակ կը վարէր երկիրը, ըստ իր քմահաճոյքին։

Առանց հաշուի առնելու իր ժողովուրդին նիւթական կարելիութիւններն ու անտեսական զանձին վիճակը, ժողովրդականութիւն շահելու համար մսխումներ կը կատարէր՝ ամէն օր ատրճան մը ... խորը ... մէջ խրելով Թուրքիան։

Ամերիկայի տուած միլիառները — Մարշըլի Ծրագիր եւ Թրումընի Վարդապետութիւն — հալեցան ձիւնի պէս, առանց որեւէ հետք ձգելու։

Դրամի արժեզրկումը մէկ կողմէն, գիներու տարապայման բարձրացումը միւս կողմէն սնանկութեան դուռը հասցուցին Թուրքիան։ Օտար երկիրներ կտրեցին իրենց վարկերը։ Ներածումները դադրեցան։ Երկրին մէջ առօրեայ ապրուստի համար անհրաժեշտ նիւթերը ջուրը քաշեցին։

Սառոյց սնանկութեան մը առաջքն առնելու համար, Ամերիկա, Գերմանիա եւ Միջազգային Հիմնադրամի կազմակերպութիւնը երկու տարի առաջ 350 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ըրին Անգարայի կառավարութեան։ Այս գումարն ալ ծախսուեցաւ՝ առանց բարելաւելու կացութիւնը։

Հալէբի պաշտօնաթերթը Ուլուս՝ մայիսեան յեղափոխութենէն երկու ամիս առաջ դեմոկրատ կառավարութեան հաշուեկշիռը կը ներկայացնէր, տալով վիճակագրական տեղեկութիւններ։ Ահա՛ քանի մը թիւեր.

1958ին շրջանառութեան մէջ էր 3.473 միլիոն թրքական լիրա։ 1960ին գումարը բարձրացած էր 3.837 միլիոնի։ Ուրեմն պարզական մեքենան անընդհատ բանած է։ Նոյն ժամանակաշրջանին թրքական ոսկեդրամի գինը 100 լիրայէն բարձրացած է 115ի։

1958ին Պոլսոյ մէջ սնանկ հռչակուած էին 1450, 1959 Դեկտ.ին 5125 առեւտրական տուներ։

1938ի գիներու հիմ բռնելով 100, 1950ին — դեմոկրատները իշխանութեան գլուխ գալու թուականը — համեմատութիւնը բարձրացած էր 452ի, 1955ին ...ի, 1958ին 942ի եւ 1959ին՝ 1120ի։

Նոյն համեմատութեամբ աղած է աշխատավարձը։ 1950էն 1959 գիները քառապատկուած են, մինչ բանուորներու աշխատավարձը հազիւ 20 համեմատութեամբ միայն աւելցած է։ Շաքարի գինը կրկնապատկուած է, հացը, ծխախոտը եռապատկուած, հիւանդանոցներու ... չորս

անգամ բարձրացած։

Մէնտէրէս սնանկ երկիր մը յանձնեց իր ժառանգորդներուն։

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ Պոլսէն վերջ Անատոլուի գլխաւոր քաղաքները այցելելով դեղեցիկ ճառեր խօսեցաւ, ժողովուրդին բարոյականը բարձրացնելու եւ նոր իշխանութեան հանդէպ համակրութիւն ստեղծելու համար երկրին մէջ։

Ներքնապէս ղօրանալէ վերջ, այժմ կ՚ուզէ վստահութիւն ներշնչել արտաքին աշխարհին։

Արդէն իսկ Միացեալ Նահանգներն ու Միջազգային Հիմնադրամի Կազմակերպութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած են օգնելու նոր կառավարութեան, սնանկութեան դուռը հասած Թուրքիան անգամ մը եւս ողջնցնելու համար։

Երանելի՜ երկիր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՐԴ ՀԱՐՑ ՄԸ՝ ՔԱԹԱՆԿԱ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՊԵԼԺ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՒ

Թունուզէն մեկնած պահուն՝ Լումում - պա վերջնագիր մը ներկայացուց։ Մինչեւ Օգոստոս 8 Քոնկօն պէտք է պարպուի պելժ ուժերէն, այլապէս «արմատական միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին։ Միացեալ զեկոյցի մը մէջ Թունուզ իր համաձայնութիւնը կը յայտնէ Լումումպայի քաղաքականութեան։ Այս վերջինը Մարոք մեկնած էր ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ թագաւորին եւ պետական շրջանակներուն հետ, եւ հոն ալ իրեն ամէն ապահովութիւն տրուեցաւ որ Մարոք զօրավիգ պիտի կանգնի Քոնկոյի։ Փաթրիս Լումումպա Կինէ մեկնեցաւ, ուր պիտի տեսնուի Սեքու Թուրէի հետ։ Օգոստոս 8ին Քոնկօ պիտի վերադառնայ։

Քաթանկայի անկախութեան պարագան ծանր բարդութիւններ ստեղծած է։ Ինչպէս գրած էինք, այսօր, շաբաթ, ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտներ»ը պիտի մտնէին Քաթանկա։ Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրած էր Համըրշըլտ։ Պրինչ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին բանագնացը Էլիզապէթվիլ (Քաթանկայի մայրաքաղաքը) մեկնած էր ու տեսակցած Չոմպէի եւ Քաթանկայի պետական մարդոց հետ։ Ապարդիւն անցած են իր ջանքերը, համոզելու որ ՄԱԿի զինուորները Քաթանկա մտնեն։ Չոմպէ, պատասխանելով լրագրողներուն, յայտարարեց.—

«Ամբողջ բնակչութիւնը ՄԱԿի դէմ լարուած է։ Միթոլորտը ջղագրգիռ է։ Հետապնդ մը սառացայ Քաթանկայի ամէնէն մեծ ցեղապետներէն մէկէն, կ՚ըսէ թէ եթէ Պելժերը քաշուին, ցեղային կռիւները պիտի վերսկսին։ Այս պարագային՝ պատասխանատուութիւնը ՄԱԿի վրայ պիտի իյնայ»։

Չոմպէ չէ վարանած «բռնադրաւող» անուանելու Համըրշըլտի անձնական բանագնացը՝ Պրինչ։

Իրերու այս կացութեան մէջ կը սպասուի Համըրշըլտի որոշումին։ Հաւանական կը թուի որ ՄԱԿի ուժերու մուտքը յետաձգուի, մինչեւ որ կարգադրութիւն մը ըլլայ։

Ցամենայն դէպս Չոմպէ բառերը չի ծամծմեր։ «Որոշած ենք ընդդիմանալ։ Տրամադիր չենք ՄԱԿի ուժերու վրայ կրակելու, այսուհանդերձ պիտի փոխադարձենք ու ժեռեալներ պիտի ըլլան»։

Միւս կողմէ, Պրիւսէլ գտնուող Քաթանկայի պատուիրակութեան պետը՝ Քիպվէ սպառնաց ուրիշներու օժանդակութեան դիմելու, եթէ Պելժերը չօժանդակեն իրենց։

— Որո՞նց պիտի դիմէք։

— Դրացի ենք Ռոտեզիայի եւ Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան, պատասխանած է։ Այս առթիւ գաղափար մը տուած է թէ ի՛նչ ընելու մտադիր են եթէ երբեք ՄԱԿը զինուորներ ղրկէ Քաթանկա։ «Օդակայաններուն վրայ ինքնաշարժներ պիտի գլորենք, օդը պիտի հանենք երկաթուղիները եւ ճամբաները»։ Իսկ եթէ անտառնե՞րէն մուտք գործեն։ «Արդէնք պիտի հանդիպանանք. յամենայն դէպս ի նպաստ մեզի զօրաւոր զէնք մը ունինք՝ առիւծները։ Նիզակներ եւ թունաւոր սլաքներ ալ պիտի գործածենք»։

Այսուհանդերձ համաձայն գտնուած է որ ՄԱԿը խորհրդանշական բնոյթ ունեցող ուժեր ղրկէ Քաթանկա, պայմանաւ ... որ Պելժերը չհեռանան ու Լումումպա Քաթանկայի տէր չդառնայ։

Առաջարկած են որ իրենց երկրի անկախութեան հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին օրակարգի նիւթ դառնայ։

Քոնկոյի պելժ դեսպանը՝ Վան տէն Պոշ արտաքսուեցաւ երկրէն։ Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռի խօսնակը քննադատած է ՄԱԿը եւ զօրավար Ֆոն Հորն։

Քասայի եւ Քիվուի նահանգներուն մէջ կացութիւնը ծանրացած է վերստին։ Քիվուի մէջ թալանի եւ սպանութեան դէպքեր պատահած են։ Քասայի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ինչպէս կ՚երեւի, ուսանողական ցոյցը բուռական մտահոգութիւն յառաջ բերած է Թուրքիոյ նոր ղեկավարներուն մօտ։ Անպաշտօն աղբիւրէ կ՚ըսուէր նաեւ թէ չորեքշաբթի օր, վերջին պահուն, կարելի եղած է առաջքն առնել նոր դաւադրութեան մը որ կը ձգտէր խռովութիւններ ստեղծել նոր վարչակարգին դէմ։

Առաջին առթիւ, կարգ մը կարեւոր որոշումներ կը տրուէին։

Զօրավար Օժտիլէք, պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ, 235 զօրավարներ եւ ծովակալներ — ի մէջ այլոց ինք — իրենց հրաժարականը ներկայացուցած են, որպէսզի թրքական բանակը երիտասարդանայ սպաներով։ Այսուհանդերձ նախարարի իր պաշտօնը կը պահէ։ Իրականին մէջ հանգստեան կոչուած են, այս 235 զինուորականները թէեւ պաշտօնապէս կ՚ըսուի թէ «իրենց դիմումին» վրայ ձեռք առնուած է այդ միջոցը։

Երիտասարդ նոր սպաներ պիտի փոխարինեն հինները՝ անմիջապէս։ Հիներուն, հրաժարողներուն մէջն է զօրավար Ռիւշտի Կիւմիւշփալա, սպայակոյտի պետը։

Զօր. Ճեմալ Քիւրալ հրամանատար նշանակուած է Առաջին բանակին եւ Պոլսոյ պաշտպանման վիճակին։

Զօրավար Կիւրսէլ իր պաշտօնին գլուխը կը մնայ։

Նորսթատ, որ քանի մը օր առաջ Անգարա կը գտնուէր, հաւիւ տեղեկութիւն ունեցած է այս փոփոխութեններէն։ Կ՚ըսուի թէ յաջողած է ընդունիլ տալ որ պաշտօնազուրկ զինուորականներուն վճարուի իրենց գործօն սպայի թոշակին 80 առ հարիւրը։

Որոշուած է նաեւ յեղափոխական ատեանները բազմացնել երկրին քիչ մը ամէն կողմը։ Այս դատարաններուն լայն իրաւասութիւններ պիտի տրուին, ինչ որ կը սկսի փաստել թէ Մայիս 27ի պետական հարուածը իսկական յեղափոխութեան կը վերածուի օրէ օր։

× Քննիչ մարմինը վերջացուցած է Սեպտեմբեր 6-7ի դէպքերու քննութիւնները։ Պէյազիտի դէպքերուն առթիւ հարցաքննուած են նաեւ Գայար եւ Մենտերէս, որոնք գլխաւոր պատասխանատուներն են Ապրիլ 28-29ի արիւնահեղութեանց։

× Անկեալներու դատավարութիւնը, ըստ որոշ աղբիւրներու, պիտի սկսի Օգոստ. 15-20ին։ Ատանա ճամբորդատար շքեղ նաւը Հէյպելիի եւ Եասըատայի միջեւ խարիսխ պիտի նետէ եւ իբրեւ պանդոկ ծառայէ տեղացի եւ օտար լրագրողներու։ Եասըատայի մեծագոյն հոգը ջուրի խնդիրն է որ Պոլսէն կը փոխադրուի, նկատի ունենալով որ կղզիին մէջ ջուր չկայ։

× Նոր Սահմանադրութեան մէջ կան հետեւեալ յօդուածները.—

1) Ամէն մարդ ազատ է իր հաւատքին եւ կրօնքին մէջ։

2) Ոչ մէկը, ոչ մէկ խմբակ եւ ոչ մէկ կուսակցութիւն կրնայ կրօնքի ազատութիւնը խանգարող արարքներ գործել։

3) Ոչ մէկ կրօնական մարմին օժանդակութիւն կրնայ ստանալ պետութենէն։

4) Կրօնաւորները չեն կրնար իբրեւ ճնշումի միջոց գործածել կրօնքը։

5) Կրօնքը չի կրնար չահագործուիլ ոչ մէկ նպատակով։

Ցանձնաժողովը ընդունած է նաեւ յօդուած մը ուր կ՚ըսուի թէ «բացի համաճարակի պարագայէն, ոչ մէկ կերպով կրնայ կաշկանդուիլ հայրենակիցին ճամբորդելու իրաւունքը»։

× Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Պ. Կարապետ Աբրահամեանի, կրկին այցելած է Պոլսոյ կուսակալին՝ զօր. Թուլկա եւ 20 վայրկեան խօսած են միասին։

× Կրթական նախարարը՝ Ֆէհմի Եաւուզ որոշեց պայքարիլ տգիտութեան դէմ։ Այս պայքարին պէտք է օժանդակեն մտաւորականները եւ մամուլը։

× Մենտերէսի կառավարութիւնը, իր իշխանութեան գլուխ գտնուած տասը տարիներուն ընթացքին, հինգ միլիառ Նոր Ֆրանքի տնտեսական եւ ութուկէս միլիառ Նոր Ֆրանքի ալ զինուորական օժանդակութիւն ստացած է Ամերիկացիներէն։

× Թուրքիա, յաջորդ տասը տարիներուն եւ ամէն տարի կանոնաւորաբար 100 միլիոն տոլարի ամերիկեան օժանդակութեան մը պէտք պիտի ունենայ։ Այս է կարծիքը Անգարա գտնուող եւրոպացի եւ ամերիկացի մասնագէտներուն։ Էքրէմ Ալիջան, ելմտական նոր նախարարը վերջերս ըրած յայտարարութեան մը մէջ ընդունեցաւ թէ ներկայ տարուան ընթացքին երկրին պիւտճէի բացը 280 միլիոն Նոր Ֆրանքի պիտի հասնի։ «Թուրքիա, ըսած էր նախարարը, օտար երկիրներու պարտական կը մնայ շուրջ 7 միլիառ Նոր Ֆրանք ու ոսկիի պահեստին կարեւոր մասը օտար դրամատուներու մէջ կը գտնուին, զոցելու համար օտար երկիրներու բացած վարկերը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ հրովարտակ մը ստորագրեց, ըստ որուն Ղպտի եկեղեցիներու երկու հաստատութեններէն իւրաքանչիւրը 200 ֆետտան (100 հեկտար) տարածութեամբ եւ նոյնքան ալ անջրդի հողեր ունենալու իրաւունք ունի միայն։ Մնացեալները կ՚ազգայնացուին ու փոխարժէքը՝ ճշդուած կառավարութեան կողմէ, կը վճարուի եկեղեցիներուն։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 9.925.000, որոնցմէ 8.850.000ը մահմետական եւ 1.075.000ը ոչ-մահմետականներ են։ Այս թիւին մէջ չկան Ալժերիա հաստատուած զինուորականները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա գտնուող Ալժերացիները։ Պատերազմի հետեւանքով 150 հազար հոգի մեռած են անցնող հինգ տարիներու ընթացքին։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՕՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ
(ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ
(Իր իսկ յայտարարութիւնները)

Առաջին հարցում.— *Ի՞նչ տպաւորութիւն ունիք Պոլսոյ հայ երաժշտութեան եւ երաժիշտներու մասին։*

Պատասխան.— *Պոլիս երթալուս՝ առաջին անգամ պատեհութիւնը ունեցայ ունկնդրել Մաէսթրօ Մանասի քառաձայնը։ Հոս միջանկեալ ըսեմ թէ, Ղալաթիոյ եկեղեցին բոլորովին անյարմար է եռաձայն կամ քառաձայն երգեցողութեանց, վասնզի բարձր եւ արձագանգային չէ, այլ ցած, կարծես խեղդուած ձեւ մը ունի։ Մինչդեռ, այդպիսի բազմաձայն երգեցողութեանց համար պէտք են լայն, բարձր ու արձագանգային շէնքեր։ Գալով Մանասի, թէեւ աշխատասէր եւ հմուտ է, այլ սակայն իր պատրաստած գործին մէջ չէ յաջողած եւ յաջողելիք ալ չունի։ Զո՛ւր են իր բոլոր ջանքերը եւ ապարդիւն՝ ջոհողութիւնները։ Հոս բացատրեմ թէ ինչո՞ւ։*

Մանաս իր կրթութիւնը Իտալիա առած է եւ բառ մը իսկ հայերէն չի գիտեր։ Երաժշտական հատուածները պէտք է ըլլուին ներշնչումով, ինչպէս է բանաստեղծութիւնը։ Մանասի պատրաստած գործը հեռի է ներշնչումէ, վասնզի տրուած եղանակները հայերէն բառերուն եւ հայկական ոգիին ներշնչող բնութիւնը չունին այլ՝ բոլորովին հակապատկեր մը կը ներկայացնեն։ Ես անձամբ տեսնուեցայ այդ աշխատասէր երիտասարդին հետ։ Թէեւ ինք ուսեալ է, բայց, ինչպէս ըսի, իմ տեսակէտովս, յաջողած եւ յաջողելիք գործ մը չէ ըրածը։ Նախ պէտք է ունենալ հայկական լեզուին խոր թափանցելու հմտութիւն, յետոյ կատարել անոր ներշնչող ոգիին համեմատ շարադասութիւն։ Օրինակի համար, իտալացի հեղինակ մը կ'առնէ հայկական Ս. Պատարագը, եւ իր եւրոպական ըմբռնումով կ'եղանակաւորէ, միթէ զուրկ չըլլա՞ր հայկական ըմբռնումէն, ուրեմն եւ արժէքէ ալ զուրկ կ'ըլլայ։ Մեր արեւելեան եղանակները չեն կրնար եւրոպական ըմբռնումով շարադասուիլ։

Երկրորդ հարցում.— *Ի՞նչ կարծիք ունիք Պոլսահայ երաժիշտներու մասին։*

Պատասխան. *Պոլսահայ երաժիշտները Թուրքիոյ շրջափակին մէջ մեծցած եւ ուսած մարդիկ են եւ շատ հեռի արժէքաւոր ըլլալէ։ Նոյնիսկ հայ երաժիշտները ինքնազարգացման մղումը չունին եւ արդէն մեծ բան մը չեն արժեր, բայց իրենք շատ յաւակնոտ են իրենց կարողութեան վրայ։*

Երրորդ հարցում.— *Պատրաստուած եռաձայներու մասին ի՞նչ գաղափար ունիք։*

(Այստեղ Հայ Սուրբը խնդաց)։

Պատասխան.— *... Եռաձա՛յն, տառնք բոլորն ալ ոչնչութիւններ են։ Եռաձայն կազմողը ո՛վ, իրենք ո՛վ։ Եւրոպական «քոնսէրվաթուառ»ներէն շրջանաւարտներն իսկ կը տատամսին շատ անգամ, ո՞ւր մնաց մեր Թրքահայերը, որոնց կարողութեան մակարդակը նոյնիսկ «քոնսերվաթուար»ի առաջին դասարանին իսկ չի հաւասարիր։ Օրմանեանի Պատրիարքութեան օրով ինծի ղրկեր էին Պատարագի միաձայն երգեցողութիւն մը, բազմաձայնի վերածելու համար։ Ծայրէ ի ծայր սխալներու քաոս մըն էր։ Ետ դարձուցի, աւելցնելով թէ բոլորովին սխալ է այդ գրուածքը եւ չէ կարելի սրբագրել, մանաւանդ բազմաձայնել։*

Ես անոր համար յաւակնոտ կը կոչեմ Պոլսահայ երաժիշտները, որովհետեւ իրենքզիրենք մեծ հմտութեան տէր անձեր կը կարծեն։ Հոս միջանկեալ ըսեմ թէ նոյնիսկ Պոլսոյ զինուորական խումբերը (Նուագախումբ) հեռի են կատարելութենէ եւ շատ հեռի ժամանակ ներդաշնակութենէ։ Բոնապետութեան ժամանակ, «Մանզումէի Էֆքեար»ի մէջ հատուած մը կարդացի «Մանազէտ – երաժիշտ» ստորագրութեամբ, որ Չիլինկիրեան եռաձայնը կը վարկաբեկէր եւ անոր սխալ դաշնաւորումները իբր ապացոյց՝ մէջ կը բերէր «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ը, թուանշաններով դաշնաւորած եւ տակն ալ իր կողմէ, իբր թէ անսխալ, դաշնաւորում մը դրած էր։ Իսկոյն սկիզբն դէմ անցայ եւ սկսայ այդ «Մանազէտ – երաժիշտին» դաշնաւորածը երգել։ Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ սոսկալի խառնակութիւն, Չիլինկիրեանէն ա՛լ աւելի խառնակ։ Ո՛չ դաշնաւորութիւն կար, ո՛չ իմաստ եւ ո՛չ ոգի։ Արդ, ալ կրնաք երեւակայել թէ, երբ այդ «մասնագէտ»ը սխալներու քաոս մը կը ներկայացնէր, միւսները ի՛նչ արժէք կրնան ունենալ։

Չորրորդ եւ վերջին հարցում.— *Ի՞նչպէս գտած էք հայկ. երաժշտութեան գաղտնիքը*

Պատասխան.— *Երբ կ'ըսեմ թէ գաղտնիքը գտած եմ հայկական երաժշտութեան, մի՛ կարծէք թէ պարզ խօսք մըն է, այլ ճշմարտութիւն է։ Ճիշդ տասնեւհօթը տարի է, որ կը հետապնդեմ այս գործը եւ եթէ յանձն առած զոհողութիւններս պատմեմ, կը զարմանաք։ Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը կը գտնուին հայկական հին խազերու լուսանկարներ, Տրդատ եպիսկոպոսի քով։ Գրեցի Սրբազանին — դեռ այն ատեն վարդապետ — որ ղրկէ ինծի լուսանկարները։ Անլսելի մնացին իմ խնդրանքներս։ Յետոյ գրեցի Ազգ. Վարչութեան, օրուան Պատրիարքին, փոխանորդին, բայց եւ այնպէս չկրցայ հասնիլ նպատակիս, վասն զի, Կեսարիոյ առաջնորդը կ'ուզէր ինծ 300 բուպլիի ծախել զանոնք։ Մերժեցի այդչափ գումար մը, զի չունէի։ Ուստի, որոշեցի պրպտումներ կատարել Եւրոպայի մէջ։ Իտալիա անցնելով՝ գիմեցի Գապին, որ մեծ հիւրասիրութեամբ բացաւ թանգարանները իմ առջեւ։ Հոն բաւական բաներ գտայ եւ ուսումնասիրեցի։ Անցայ եւ ուրիշ քաղաքներ, Պերլին, Փարիզ, յետոյ Զուիցերիա։ Ինչ որ գտայ, բոլորն ալ անընթեռնլի էին։ Պէտք եղաւ զանոնք կարդալու համար հին բառարաններու դիմել, եւ սոսկալի աշխատութիւնը շատ յոգնեցուց զիս։ Բայց վերջապէս յաջողեցայ երկար պրպտումներէ ետքը հասնիլ նպատակիս։ Այսօր գաղտնիք չէ մնացած ինծ՝ հայկական երաժշտութեան մասին։*

Հոս վերջացնելու համար իմ հարցումներս, ուզեցի գիտնալ թէ, երբ ժողովուրդը եռաձայն կ'ուզէ, ի՞նչ ընելու ենք։

Պատասխանեց.— Եկմալեանը գործածեցէք, անկէ աւելի լաւը ո՞ւր կրնաք գտնել։ Թէեւ ես միտք ունիմ պատրաստել աւելի «զուտ հայկական» եղանակով եռաձայն եւ քառաձայն պատարագ։

Հարցումներս վերջացուցած էի։

Ուրիշ անգամ մը, շարականներու մասին խօսակցութեան մը ընթացքին, անդրադառնալով իր երգած եւ «Կոմիտասեան» կոչուած «Տէր ողորմեա»յին, փափկութեամբ դիտել տուի թէ «այդ եղանակը քաղած էք Մեծ Պահոց Վեցերորդ Կիրակիի յատուկ ԲՁ. օրհնութեան յօրմ ծանր «Ով ըղխոռհուրդ Ճո զալըստեան» շարականին առաջին եւ երկրորդ պարբերութենէն, որովհետեւ յար եւ նման է ձեր երգածին»։ Եւ երգեցի։ Յետոյ աւելցուցի անմիջապէս.— «Դուք այդ եղանակը ընտրելով, անշուշտ բազմաձայնի վերածած ըլլալու էք եւ հեղինակի իրաւունք ստացած։ Ասոր նման, շարականներէ առնուած »Տէր ողորմեա»ներ ալ կան, ինչպէս՝ Ցակորայ Մծբնայ Հայրապետին ձօնուած ԳՁ. եղանակը՝ «Սուրբ ես Տէր» հարցին Բ. եւ Գ. տուներուն առաջին երկու պարբերութիւններէն առնուած։

Կոմիտաս ժպտեցաւ։

Զուզեցի երկարել այս մասին, եւ անցանք ուրիշ խօսակցութեան։ Հայկական խազերու մասին կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ։ Երբ ուզեցի գրի առնել, իրեն վերապահեց գաղտնիքը, ափսո՜ս, որ իրեն հետ ալ գերեզման տարաւ։

Այս յօդուածս, որ հրատարակուեցաւ «Ժամանակ» թերթին 1910 Սեպտ. 21 թիւին մէջ, ամբողջ առաջին էջը գրաւած էր եւ մեծ աղմուկ յառաջ բերաւ հայ երաժշտական շրջանակներու մէջ, երբ արդէն Կոմիտաս վրդ. մեկնած էր Սեպտ. 5ին, նպատակ ունենալով իր ճամբուն վրայ հանդիպիլ Էսկիշէհիր, Սմիւռնիա եւ Իզմիթ։ Սեպտ. 12ի «Ժամանակ» թերթին մէջ, առաջին էջին 5րդ սիւնակին վրայ երեւցաւ երաժշտապետ Լ. Չիլինկիրեանի «Պատասխան մը» վերնագրով յօդուածը։ Չիլինկիրեան ցաւ կը յայտնէր թէ Պոլսոյ երաժիշտները անարժէք *նկատած էր Կոմիտաս, թէ որակումը իրմէ չէր սպասուեր։*

Կոմիտաս վրդ., Եալովայէն բացիկ մը գրկեց ինծի, գրելով.— «Սիրելի Լեւոն, անշուշտ կարդացիք Չիլինկիրեանի պատասխանը, եւ պէտք պատասխանեմ այդ գրութեան՝ հոսկէ, Եալովա՛յ, որ իմ գրածներս հերքես, շատ պէտք է վշտանամ։

Եւ, Չիլինկիրեանի պատասխանեց ժամանակի մէջ, նոյն վերջին սիւնակին վրայ, եւ զանազան բացատրութիւններով ջանաց խնդիրը մեղմացնել։ Սակայն եւ այդպէս չըսի, այսպէս լուր»ները գարձեալ կը հաստատէին իմ գրածներուս ճշգութիւնը։

Անտարբեր իր խօսքին, չուզեցի միջամտել ու հերքել իր խօսքերը, նկատելով որ ոչ մէկ անկարկութիւն կար իմ մասին։ Չիլինկիրեան խոհեմօրէն գործածած էր ինծմէ, թերեւս նկատի ունենալով, 1904ին, թերթերու մէջ ինծի հետ ունեցած վիճաբանութիւնը եռաձայնի իր պատրաստած — եւ Նաեւ Գր. Զալհայեանի «Ֆա մինէօր» եռաձայնին առընչութեամբ, թէեւ վերջ գտած՝ «Արեւելք»ի խմբագրութեան միջամտութեամբ։

Երբ 1911ի ամառը Պոլիս անցայ, օր մը գիմեցի վարդապետին բնակարանը, եւ երբ սենեակը մտայ, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի։ Դաշնակին առջեւ նստած էր, կը նուագէր, իր շուրջը ունենալով իր աշակերտները, Կանաչեան, Վ. Սարգսեան, Սրուանձտեանց, Արտաշէս Սարգսեան եւ ուրիշներ։ Ներկայ էր նաեւ Չիլինկիրեան։ Ոչ մէկ խօսք անցաւ հին վիճաբանութեանց մասին։ Վարդապետը գոհ մնաց իմ ուշադրութենէս։ Այլեւս պատեհութիւն չունեցայ զինքը տեսնելու. Տարտանէլ մեկնեցայ։

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

ԽՄԲ.— Ռամպույէի, տը Կալ - Ատենաուըր խօսակցութեանց առիթով, Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» շաբաթաթերթի մը խորհրդածութիւններ ըրած է։ ...առթիւ քիչ մը պատմութիւն ալ կ'ը...

Մտքերու շփոթութիւն եւ տարակարծութիւն կայ, թէ ի՛նչքան օգտաւէտ եղաւ վարչապետ Ատընաուըրի եւ նախագահ տը Կոլի հանդիպումը եւ յստակ ալ չէ թէ ի՛նչ խօսեցան։ Այսուհանդերձ յստակ է թէ բան մը ձեւ եւ մարմին առաւ Ռամպույէի խորհրդակցութիւններու առիթով եւ այդ բանը մեծ գաղափար մըն է, Եւրոպայի գաղափարը.

Մինչ Եւրոպայի առանցքը Հռոմէական կայսրութենէն, որ Միջերկրականի աւազանին շուրջ հիմնուած էր, պէտք հիւսիս կը փոխադրուէր, միացեալ Եւրոպայի գաղափարը — միացեալ քրիստոնեայ աշխարհ — խանդավառեց՝ սուրբեր, քաղաքէտներ եւ զինուորականներ. Մինչեւ իսկ երբ Բողոքականութեան պատճառով քրիստոնեայ աշխարհը երկուքի բաժնուեցաւ եւ Սուրբ Հռոմէական Կայսրութիւնը դարձաւ երբեմնի հզօրութեան մը...

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ
(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Իսթ–Էնտ շրջանին մէջ կ'ապրին գլխաւորապէս բանուորներ, բեռնակիրներ։ Այստեղ ոչ միայն հանրային պարտէզներ չկան, չկան նոյնիսկ փոքրիկ պարտէզներ։ Շատ են պատերազմին հետեւանքով աւերուած հին տուները, աւելի քան որեւէ մէկ ուրիշ շրջանի մէջ։ Փողոցները նեղ, խանութները՝ ոչ այնքան պերճ։ Հնավաճառի խանութներ շատ կան։ Փոքրիկ ճաշարանները մեծ տարբերութիւն ունին կեդրոնական մեծ եւ շքեղ ճաշարաններէն, բայց Իսթ–Էնտի մէջ ամէն ինչ պարզ ու անպաճոյճ է։ Այստեղ կարելի է լսել ն'ւ ծիծաղ ն'ւ տեսնել աւելի շատ ժպտուն դէմքեր։ Լոնտոն այցելող ամէն մարդ գիւրութեամբ կը նկատէ Սիթիի, Ուեսթ–Էնտի եւ Իսթ–Էնտի այս տարբերութիւնը։ Մասնակցելով զանազան ընդունելութիւններու՝ Սիթիի քաղաքապետարանին մէջ Լոնտոնի քաղաքապետին մօտ, Քովընթ–Կարտընի արքայական օփերայի թատրոնին մէջ եւայլն, մենք կրցանք տեսնել Անգլիոյ բարձր դասը՝ թանկարժէք քարերով պճնուած կիսամերկ տիկիններ, սմոքինկ հագած մարդիկ, . կրինոլին (*) հագած տարմանի Անգլուհիներ եւայլն, բայց ինչպէս կ'ըսեն, հնարաւորութիւն ունեցանք տեսնելու նաեւ մետալին միւս կողմը։ Օրինակ՝ անգլիական օրէնքներով արգիլուած է մուրացկանութիւնը, ողորմութիւն խնդրելը, սակայն կեդրոնի փողոցներուն մէջ յաճախ տեսանք թէ ինչպէս թափառական երաժիշտներ, միայնակ կամ խումբով սրինգ կը նուագեն, թմբուկ կը զարնեն, յետոյ ալ ողորմութիւն կը խնդրեն եւ կամ փողոցի նկարիչներ ամբողջ օրը մայթին վրայ չորս ոտքերու վրայ նստած՝ գունաւոր կաւիճով կը նկարեն։ Կը բաւէր որ մէկն ու մէկը մէկ քանի բէնի նետէր, եւ անոնք անմիջապէս կը ջնջէին իրենց գծած նկարը ու նորէն կը սկսէին։ Այս տեսարանները մեզ զարմացուցին։ Տեսանք հիւծուած, վատ հագուած գործազուրկներ, որոնք արեւին կիզիչ ճառագայթներուն տակ, իրենց կուրծքին ու կռնակին կապած՝ «ռէյլ» (լուծարքի վաճառք) մակագրութիւնը կրող ցուցատախտակներ, ամբողջ օրը կ'երթեւեկեն գեղեցիկ եւ շքեղ վաճառատան առջեւ։

Լոնտոնի փողոցներուն մէջ կարելի էր տեսնել «թատերական» համազգեստ հագած հեծեալ զինուորականներ եւ աշխատավարձքի բարձրացում պահանջող ցուցատախտակներ բռնած ու ոստիկաններու ուղեկցութեամբ լուռ ու հանդարտ քալող բանուորներ։

Երբ մութը իջնէ, Ուեսթ–Էնտի բոլոր փողոցներն ալ կը լուսաւորուին նէօն *լոյսերով։ Լոյսէ յայտարարութիւնները եւ ծանուցումները շլացուցիչ եւ ապշեցուցիչ են։ Տուներու տանիքներու, ցուցափեղկերու, թատրոններու եւ շարժանկարի սրահներու ճակատներուն վրայ ստոտատուն, վազող եւ պտըտող գունաւոր լոյսեր գետեղուած են։ Ամէնէն աւելի լուսազարդուած հրապարակը Փիկատիլլի Սիրկուսն է, որուն կեդրոնական մասին վրայ Երոսի պրոնզէ արձանը կայ կեցած։ Կէս գիշերին լոյսերը կը մարին։*

Անգլիոյ մէջ պոռնկութիւնը պաշտօնապէս արգիլուած է, բայց միայն պաշտօնապէս։ Իսթ–Էնտի շքեղ շրջանին մէջ, Նիւ–Փոնթ Սթրիթին մէջ, ամէն քայլափոխին կարելի է հանդիպիլ հրանալի հագուած ու բաւական գեղեցիկ Անգլուհիներու եւ Ֆաւչիկուհիներու։ Կանգնած՝ երկու կամ երեք հոգիով միշտ, իրենց շուրջը կը նային (կը վախնան ոստիկաններէն)։ Մեզի ըսին, որ եթէ ոստիկանները ձերբակալեն, ոստիկանատուն կը տանին եւ տուգանք վճարել կուտան։ Սովորաբար այսքանով կը վերջանայ խնդիրը։ Ուրիշ շրջան մը, Մէյֆէր, նոյնպէս լաւ լուսաւորուած է, բայց նախորդէն աւելի պակաս. այդտեղ ամէն մէկ անկիւնի մէջ երկու ոստիկան կեցած են։ Քովընթ–Կարտընի շրջանը բոլորովին տարբեր է։ Բոլոր փողոցները կէս լուսաւորուած են, այն ալ հատ ու կտոր աղօտ ելեկտրական լամբերով։ Այս շրջանին մէջ կը գտնուին գլխաւորապէս բանջարեղէնի եւ պտուղներու պահեստները։ Փողոցներուն մէջ կեցած էին բազմաթիւ բեռնատար ինքնաշարժներ։ Բանուորները նստած էին մայթերուն վրայ, թէյ կը խմէին կամ երկնցած կը քնանային։

Շաբաթ օրերը աշխատանքը կը վերջանայ ցերեկուան ժամը 12ին։ Շաբաթ եւ մանաւանդ կիրակի օրերը կարծես թէ քաղաքը կը պարպուի։ Գրեթէ ամէն ոք սեփական ինքնաշարժներով, մօթօսիք*լէթներով, հեծելանիւներով, անային թեթեւ սայլերով Լոնտոնի շրջակաները կը մեկնին հանգստանալու։ Շատերը Ուինթսոր կ'երթան։ Մայրաքաղաքի փողոցները կ'ամայանան։*

Անգլիացիները փոքր հասակէն կը կոփեն երախան, չեն փաթթեր։ Ըստ.յ.ը *Անգլիացիներուն համար կենցաղային առավորութիւն է բնակարանին, դպրոցին, ճամբարանին, գործարանին եւ աշխատանոցին մէջ։ Լոնտոնի մէջ հազուադէպ կարելի է հանդիպիլ այնպիսի երիտասարդներու, զորս մենք կ'անուանենք ձեւամոլ* (ստիլեագ)։ *Անգլիացիները անպատշաճ կը նկատեն զգեստով ուրիշներէն տարբերութիւն ունենալը։*

(Շար. — 4) Ա. ԹՈՒՆԵԱՆ

(*) Լայն շրջազգեստ՝ տակէն անցուած պղպջատէ նուրբ օղերու վրայ կեցած։

...ժողովուրդը միայն, Եւրոպայի դաշտերուն վրայ ... այն պետութիւններուն ... որոնք ծնունդ առած էին կայսրութեան աւերակներուն վրայ:

... Կարոլոսէն մինչեւ Չըրչիլ, երեւելի մարդիկ ունեցող քիչ Եւրոպացիներ ... չեն յաջողած ... այս մեծ ... Կարդինալ Ռիշըլիէ եւ Հենրի Դ. այս նպատակին հասնիլ ուզեցին ... քաղաքականութեամբ, Մաքսիմիլիան ... ատելութեամբ, Նափոլէոն եւ ... պատերազմով: Եւրոպան՝ զոր ... այս մարդիկը, կը տարբերէր ... Կարդինալ Ռիշըլիէի եւ Լեւոն Ժ. Պապի ... հասարակապետութենէն, ... Հիթլերի պարագ Նացի կայսրութեան ըմբռնումը: Զանազան ձեւեր մը ... ինչպէս յետադէմ Սուրբ Դաշնակցութիւնը եւ անպտղաբեր Եւրոպական Միութիւնը:

Եւրոպայի մասնաբաժանումը իր գագաթնակէտին (կամ ամէնէն ցած աստիճանին) հասաւ առաջին աշխարհամարտէն ետք: Ազգային ինքնորոշման անուան կոտորակուեցաւ Աւստրիա-Հունգարիոյ կայսրութիւնը, ինչպէս եղած էր պարագան Եւրոպական Թուրքիոյ համար: Այս կոտորանքները եւ բաժինները մեծ փոփոխութեանց եւ ախորժակներու առիթ տուին, Հիթլերի եւ Մուսոլինիի պետութիւններուն:

Երկրորդ աշխարհամարտը միանգամ ընդմիշտ փոխեց Եւրոպայի դիրքը եւ ... միութեան գաղափարին:

Նախ, ամէն ոք վկայեց թէ մէկ ... ընթացքին Եւրոպան երկու ... տարուեցաւ իր բաժան-բաժան վիճակին պատճառաւ: Ազգային ինքնիշխանութեան գինը շատ բարձր էր:

Ետոյ, եւրոպական պետութիւնները ... եւ ամէն տեղ կորսնցուցին իրենց գաղութները: Ո՞ւր պիտի գտնէին ... տնտեսական շուկային եւ ... հումքերուն որոնք գաղութները կը ... անցեալին: Եւրոպական ցամաքամասի երկիրներուն համաշխարհային մրցումը անկարելի լուծում մըն ... Ազգային ինքնիշխանութեան շահերը շատ ... էին:

Պատերազմի հետեւանքով ... եւ գաղութներու կորուստին պատճառով, ... Եւրոպայի մեծ պետութիւնները ուժը քայքայուեցաւ: Զանգուածային ... մը, լաւ զինուած եւ իր ... համայնավարութեան միջազգային գործունէութեամբը՝ կը ... քայքայել Արեւմուտքի մշակոյթի, կրօնքի եւ քաղաքական ազատութեան բովանդակ կառուցուածքը: Ազգային ինքնիշխանութեան վտանգը շատ մեծ էր:

Այս կացութեան պատճառով եւ Զըրչիլի, Մոնէի, Շումանի, Ատընաուըրի, ... Կասփերիի, Սփաքի նման մարդոց ... վրայ, արեւմտեան Եւրոպան սկսաւ միանալ: Քաջալերուած Մ. Նահանգներու կողմէ եւ ձեւով մըն ալ Անգլիոյ անկէ ներս եւ դուրս մնալու տատանումներէն, մարմին առին Ածուխի եւ Պողպատի Համագործակցութիւնը, Ատլանտեան Ուխտը, Հասարակաց եւ «Եօթներու» Շուկան: Այս բոլորը ցոյց տուին եւրոպական միութեան անհրաժեշտութիւնը ու միեւնոյն ժամանակ դժուարութիւնները:

Նախագահ տը Կոլ Եւրոպացի է, բայց ամէնէն առաջ Ֆրանսացի: Ան ընդդիմացաւ որ իր երկիրը ձուլուի ընդհանուր Եւրոպայի մը մէջ, մինչ համաձայն գտնուեցաւ որոշ եւրոպական միութեան մը՝ որոշ պայմաններու տակ: Այսուհանդերձ հաստատակամ է միացեալ Եւրոպայի մը կազմութեան հիմնական մէկ կէտին վրայ, որ է սերտ գործակցութիւն Ֆրանսայի եւ Արեւմտ. Գերմանիոյ միջեւ:

Այդ գործակցութեամբ մեծ բան կարելի է ընել... առանց անոր ոչինչ: Պէտք է տեսնել թէ Ռամպուլէի խօսակցութիւնները ի՞նչ առարկան օգտակար եղան եւրոպական միութեան մը գաղափարին: Դժուարութիւնները՝ տնտեսական եւ քաղաքական, շատ են ինչպէս որ ցոյց կուտայ «Վեցերու» եւ «Եօթներու» միջեւ գոյութիւն ունեցող մրցակցութիւնը: Մանաւանդ որ Անգլիացիք, կապուած իրենց Համարակապետութեան, միշտ ցոյց կուտան կանոնք:

Սակայն եւրոպական միութեան գաղափարը անվիճելի անհրաժեշտութիւն մըն է եւ մեծ յոյս կայ որ այս սերունդին օրով Նոր Եւրոպա մը մէջտեղ պիտի գայ՝ ազատ, միացեալ եւ զօրաւոր:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

•

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ջանք չէր խնայած Խանասորի Ճերդ տարեդարձը տօնելու համար արժանավայել շուքով, դաշտահանդէսով մը որ նուիրուած էր Խանասորի, ինչպէս եւ Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն հայրենիքի ազատութեան համար ինկած անձնուրաց առաքեալներու հերոսներուն:

Շրջ. Կոմիտէն, իր կողքին ունէր Նոր Սերունդի եւ Շաւարշ Միսաքեան խումբի երիտասարդ ընկերները:

24 Յուլիսին, պատասխանատու ընկերները, տարեց թէ երիտասարդ, առաւօտուն կանուխ արդէն Վալաբրի ընդարձակ եւ ծառազարդ անտառն էին եկած, ժողովուրդը ընդունելու պատրաստ: Տըխուր էին ընկերները: Օդը անձրեւոտ էր: Եթէ անձրեւէր, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս տեղաւորել ժողովուրդը: Ժամը 11ին ամէն ոք ուրախ էր, օդը պայծառացած էր, խըրախճանքը սկսած: Հազարաւոր հայրենակիցներ, պառաւի եւ պիւղի բաժանումներով, տեղ մը արեւելեան նուագով, տեղ մը ջութակով (Թորգոմ եւ որդին), բոլորին ծանօթ Վարդգէսը իր Սասունական պարերով, խանդավառութիւնը հասցուցած էին գագաթնակէտին: Կարծես Հայոց բարձրաւանդակի վրայ Նաւասարդեան տօն է որ կը կատարուէր: Ժամը երեքին բարձրախօսը յայտարարեց թէ գեղարուեստական բաժինը կը սկսի: Եւ յանկարծ որոտաց «Կարկուտ տեղաց»ը զոր երգեցին Նոր Սերունդը եւ Արենոյշները միաձայնաբար:

Նախագահը ընկ. Հ. Աւետիսեան պատշաճ խօսքերով ներկայացուց օրուան նըշանակութիւնը եւ արժէքը ու յայտարարեց.

— Ընկերներ, հայրենակիցներ, Խանասորը կազմակերպուեցաւ վրէժ լուծելու համար եւ զգացնելու քիւրտ պէկերուն թէ անցած են հին օրերը, Հայը այլեւս ռայա չէ, կրնայ նոր Աւարայրներ կազմակերպել ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Նոր Սերունդի տղաքը եւ Արենոյշները, ղեկավարութեամբ Տիկին Շամիրեանի եւ իրենց հայկական պարերով ծափեր խլեցին: Նոյնպէս Օր. Մ. Թուլթէլեան (արտասանութիւն), փոքրիկն եղբայր Փիսոյեաններ (երգ) եւ ուրիշներ: (Թող ներուի ինծի որ բոլորին անունները չեմ կրնար տալ), բոլորն ալ ծափերու արժանացան:

Գեղարուեստական բաժինէն ետքը ընկեր Նախագահը բեմ հրաւիրեց Կարտանի փոխ-քաղաքապետ ընկ. Ռոժէ Լերտան, որ նախ յայտնեց թէ ինչ հարկադրիչ պատճառներով Կարտանի շատ յարգելի քաղաքապետը ընկ. Սավին կը բացակայէր: Ապա սկսաւ պատմականը ընել հայ յեղափոխութեան, ու Սուլթան Մէճիտէն մինչեւ քիւրտ պէկերը մինչեւ Խանասոր:

Ընկեր Լերտան երիտասարդ Ֆրանսացի ընկերվարական մըն է եւ Հայոց նորագոյն պատմութեան քաւական ծանօթ: Խօսքը ուղղելով երիտասարդներուն ըսաւ.— Մենք ընկերվարականներս կ'ուզենք որ ամէն ժողովուրդ իր հայրենիքն ունենայ եւ եղբայր մնայ բոլորին հետ, փոխանակ խամրելու համայնավարական դիկտատուրայի տակ:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ. Միսաք Միրզէն (Լիոնէն): Ընկ. Միրզէ իր գեղեցիկ ճառերէն մէկը խօսեցաւ:

«Եթէ Ժթ. դարու ռահվիրաները չըլլային եւ ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան չելլէին, կը մնայինք խաւարի մէջ, կամ ստրուկ եւ հարկատու: Խանասորներով էր որ կերտեցինք Սարտարապատ եւ Ղարաքիլիսէ: Եթէ չըլլար Խանասորի սերունդը, եթէ չըլլային Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի անման հերոսները, ո՞վ պիտի տար մեզի հայրենիք: Այո, Խանասորի սերունդն էր որ ստեղծեց այսօրուան Հայաստանը, շարունակութիւնը պիտի ունենայ վաղուան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանով:

Ուրախճանքն ու կերուխումը շարունակուեցաւ մինչեւ ժամը 10: Ժողովուրդը դժուարութեամբ կը բաժնուէր դաշտէն, բայց օթոքարները կը սպասէին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէն հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տիկիններ Ճանիկեանի, Խաչոյեանի եւ Թուլթէլեանի, ընկ. Մարգար Ծերունեանի, երիտասարդ ընկերներ Տիգրան եւ Ժանօ Ղազարեաններու, ինչպէս նաեւ հայրենակից Գառնիկ Տէր-Սահակեանի, ամբողջ օրը տարած իրենց անխոնջ աշխատանքներուն համար:

Ա. ԴԱՇՏԵՆՑ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՏԷՍԻՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 31ին, կիրակի օր, Տէսինի ծանօթ պարտէզին մէջ:

Օրերէ ի վեր Տէսինի եւ Լիոնի ընկերները տենդոտ աշխատանքի լծուած էին կարելի եղածին չափ վայելուչ կերպով ոգեկոչելու համար յիշատակը այն հազարաւոր ծանօթ եւ անծանօթ հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքի գնով Ազատութեան եւ Անկախութեան գաղափարը սերմանեցին հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ: Մասնաւորաբար այն 250 կտրիճներուն, որոնք Խանասորի փառապանծ արշաւանքը կազմակերպեցին ընդդէմ Համիտի զոլամները դարձած քիւրտ պէկերուն:

Դժբախտաբար օդը չափազանց աննպաստ էր: Բայց հաւատաւորներու բազմութիւն մը եկած էր յարգելու հերոսներուն յիշատակը:

Դաշտահանդէսը շուտով վերածուեցաւ ընտանեկան ջերմիկ խնջոյքի մը: Բոլորուած սեղաններու շուրջ, առատ կերուխում: Միաժամանակ ազգային եւ յեղափոխական երգեր իրարու կը յաջորդէին, «Կարկուտ տեղաց», «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Հայաստանից եկած զինուոր», «Կռուեցէք տղերք», «Ա՜խ ամանաման Հ. Յ. Դ.»: Անվերջ երգեր դեղջկական եւ՝ ժողովրդական:

Ժամը 4ին, օրուան խօսնակը բացման քանի մը խօսք ետք, բեմ հրաւիրեց Տիկիններ Մ. Կարապետեան, Մ. Արքէլեան, Շ. Պալեան եւ ուրիշներ, երգելու համար:

Դամասկոսէն երիտասարդ ընկերոջ մը խօսքերը խանդավառութիւն պատճառեցին բոլորին: Կարգը եկաւ օրուան բանախօս ընկ. Միրզէին, որ ոգեւորեց ներկաները եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով թէ մեզի համար, Հերոսներու Օրուան մէջ, որքան նուիրական անուններ են Գէորգ Չաւուշները, Հրայրները, Անդրանիկները, նոյնքան նուիրական են Փարամազները, Տոքթ. Պէնէնները, որոնք նոյնպէս բոլորն ալ նոյն ազնիւ գաղափարին համար զոհուեցան:

Ընկ. Վարժապետեանի նուիրած հաւը եւ շիշ մը ըմպելին աճուրդի դրուեցան՝ կնքահայրութեամբ ընկ. Ռ. Առաքելեանի, որ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ գումարը բարձրացուց 17.000 ֆրանքի: Հակառակ օդին չափազանց աննպաստ ըլլալուն, ժամը եօթին՝ Տէսինի ընկերներու աշխատանքը յաջողութեամբ պըսակուեցաւ, պիքնիկ բոլորովին սպառած ըլլալով:

Ուշ ատեն բազմութիւնը ցրուեցաւ իր սրտին մէջ անգամ մը եւս, ամրապնդելով Ազատութեան եւ Անկախութեան գաղափարը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Չահէլ Թուրքի դիակը հանեցին հորից, ձերբակալեցին Ահմեդ Չաւուշին: Հորը նետուած Թուրքի ծնողները հարուստ էին եւ ազդեցիկ, հետապնդեցին արդարադատութիւնը եւ Ահմեդ Չաւուշին աքսորեցին Գոնիա, արգիլելով նրան վերադառնալ:

Բոլոր ձերբակալուած Հայերին միասին ազատ չարձակեցին, այլ մէկ-մէկ, կամաց-կամաց, ամենավերջինին ամենավերջին օրն էլ հարցաքննելով Ահմեդ Չաւուշի ոճիրի կապակցութեամբ:

×

Մի Թուրք մօտենում էր մի հայ խանութպանի եւ հաւանելով մի ապրանք՝ արժէքն էր հարցնում:

— Արշինը տասը ղուրուշ, — պատասխանում էր հայ խանութպանը:

— Հինգով տուր, առաջարկում էր Թուրքը:

— Չեմ կրնար տալ, ինծի արդէն ութ ղրուշ մալ է եղեր:

Թուրքը պահանջում էր, որ հինգով տայ, Հայը չէր տալիս, Թուրքը հեռանում էր առելութեամբ, ատամները կճրտացնելով:

Անցնում էր մէկ-երկու օր եւ ահա փողոցում մի իրարանցում — Թուրքերը ծեծում են ինչ որ Հայու:

Արշինը հինգ ղրուշով ապրանք չտուող հայ խանութպանն է ծեծ ուտողը: Թուրքն էլի էր հանդիպել նրան փողոցում: Թուրքը հարցրել էր:

— Հինգ ղուրուշով չե՞ս տար, կեավուր:

— Ո՛չ:

Եւ Թուրքն սկսել էր բղաւել.

— Դինիմէ սէօկտի (*)... հասէ՛ք, ես խաղաղ անցնում էի՝ Մուհամմէդին հայհոյեց, սուրբ կրօնը հայհոյե՛ց...

Ահա ամբոխը կոտրտում է հայ խանութպանի քիթն ու բերանը, իսկ հայ խանութպանն ամէն մի հարուածին պատասխանում էր.

— Հինգ ղուրուշով չեմ տար, ամա ձրի կուտամ, տարէ՛ք:

Ոչ ոք չէր հարց տալիս, թէ ինչո՞ւ ծեծ ուտող մարդն այդ խօսքերն է աղաղակում, ի՞նչ կապ ունեն այդ խօսքերը սուրբ կրօնի հետ:

×

Պատահում էր ուրիշ դէպք:

Մի քանի Հայ, ամայի մի վայրում, հանդիպում են մի Թուրքի, բոլորովին անծանօթ:

— Հայտէ՛, ծօ՛, աղէկ բռնեցինք...

Մօտենում էին Թուրքին, խօսակցութեան բռնում, անարգական խօսքեր ասում. Թուրքը պատասխանում էր փոխադարձ անարգական խօսքերով.

— Ծօ՛, դուն ո՞ր չունիս ես, որ էդպէս կը պատասխանես, հաւկըլէ(*), ծօ՛:

Չեռաց սպանում էին, գցում մի փոս եւ հեռանում:

Մի քանի օրից գտնում էին դիակը եւ սկսում էին ձերբակալութիւնները:

×

Ոսկերիչ Տիգրանը մի այգի ունէր քաղաքի սպանդանոցի մօտը: Նա գնացել էր մի ազգականի այգին, որ գտնւում էր ոսկերիչ Տիգրանի այգու կից:

Կէսօրին մի Թուրք մտաւ այգին մի կողով չալկած եւ խաղող ուզեց: Տիգրանը չուզեց տալ, բայց մայրը միջամտեց:

— Տո՛ւր, չուն է, կը դուշմըննայ:

Տիգրանը տուեց նրան խաղող, բայց ոչ կողովը լցնելու չափ: Թուրքը պահանջեց, որ ամբողջ կողովը լցնի:

— Կողովը լցնեմ չես կարող չալկել, ծանր է, — ասաց Տիգրանը կատակելով եւ հասկցնելով, որ աւելին չի ցանկանում տալ:

Թուրքը պահանջեց, որ անպայման կողովը լցնի: Մայրն էլի միջամտեց, բայց Տիգրանը զայրացաւ եւ մերժեց:

— Այդքանը որ ձրի տուի, հերիք է, — յայտարարեց Տիգրանը: Թուրքն էլի պահանջեց: Նրանք կռուան իրար:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Կրօնիս հայհոյեց:

(*) Կուլ տալ:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ նոր դահլիճին մասին խօսելով, Լը Մոնտի խմբագիրը կը յիշէ Սայէպ Սալամի դժուարութիւնները ազգային միութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար: Ներկայ դահլիճը ունի 9 քրիստոնեայ (4 մարոնի, երկու ուղղափառ, երկու յոյն կաթողիկէ, մէկ հայ լուսաւորչական) եւ 9 մահմետական (4 սիւննի, երեք շիի, երկու տիւրզի): Ակներեւ է սակայն թէ առիւծի բաժինը ըստացած են արաբասէր ապստամբները: Արդարեւ նոր նախարարներէն եօթը պանդէշներուն եաին էին ապստամբութեան ժամանակ եւ «հասրական» նկատուած, կը գրէ միշտ Լը Մոնտի աշխատակիցը աւելցնելով. — «Վարչապետին նշանաբանն է՝ «Բոլորը մէկ Լիբանանի համար» որուն արեւմտասէր խմբագրապետ մը պատասխանեց. — «Անշուշտ, մէկ Լիբանան բոլոր Լիբանանցիներուն համար՝ հակաշլիբանանեան ապստամբութեան Լիբանանը» բայց հակառակ վարչապետին յայտարարութեան, քրիստոնեայ տարրերը մտահոգ են:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն·Ֆ·
Նախորդ գումար	5976
Գ· Մարգար Աղամեան	10
Լիոնի Կապ· Խաչի մասնաճիւղ	100
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպօլեան	25
Կարապետ Թօփալեան (Իսի)	30
Ղեւոնդ Թորոսեան (Կրընոպլը)	30
Յովհան Ցակոբեան (Կրընոպլը)	10
Տիգրան Վարդանեան (Ժուի)	10
Ժիրայր Փալամուտեան (Փարիզ)	25
Լիոնի Մշ· Տան Ցանձնախումբ	450
Միհրան Կարապետեան (Պրիւսէլ)	30
Բժիշկ Ռուբէն Տէր-Դաւիթեան	50
Մելքոն Պասմաճեան	20
Տէր եւ Տիկ· Մկրտիչ եւ Վերոնիքա Դաւիթեան	50
Սէնթ Մարկրիթի Կ·Խաչի Մ·ճիւղ	50
Եդուարդ Մավեան	100
Նիսի յիշատակի հանգանակ	300
Տէր եւ Տիկին Զպուքճեան	30
Հաճի Նոտարեան եղբարք	10
Տիկ· Ալիս Գրիգորեան եւ որդի	15
Փարիզի Ռոստոմ խումբ	50
Պանկէօ-Քաշանի Արծիւ խումբ	50
Գ· Թէրլէմէզեան	30
Տիկ· Լերթողեան	30
Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շտիկեան	400
Տէր եւ Տիկ· Սամուէլեան	100
Շաւիլի Արդուք· խումբի հանգանակ·	425
Գումար	8376

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոնէն Օր· Տնիզ Աւետիսեան, դուստր Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Աւետիսեանի, դաշնակի առաջին մրցանակով (փռըմիէ փռի) պարգեւատրուած է Լիոնի Քոնսերվաթուարի քննութեանց մէջ:

×

Առեւտրական բարձրագոյն վարժարանէն յաջողութեամբ շրջանաւարտ եղած է՝ Ալպէր Մեծմորեան։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը. —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սօրպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է պատանի Գրիգորիկ Էսկիճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները. — Գ· Գ· Գումրուեան եղբարք 20 Ն· Ֆր·, Հերիքնազեան եղբարք, Զալեան, Կ· Կոստանեան, Սուրէն Գափլանեան, Յ· Փանոսեան եւ որդի, 10ական Ն· Ֆ·, Մինասեան ընտանիք, Կ· Խաչեան եւ որդիք, Գր· Սարուքեան, Շերօն Մելեմէճեան 5ական Ն· Ֆ·՝ Թաղիս եկեղեցւոյ·

Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդ 30 Ն· Ֆ·, Տօրումեան Անահիտ եւ Սոնակ, Պառ Թապա, Ժ· Մելոնեան 20ական Ն· Ֆ·, Պառ Թիւնէլ 15, Հերիքնազեան եղբարք, Աւետեան եղբարք, Շայճեան Գալիկ, Կիրակոսեան Կիրակոս, Թովմաս Մարկոսեան, Սիրունեան, Տէրտէրեան Մ·, Բարգէն Բրուտեան, Կիրակոս Թումայեան, Գ· Կաստաքեան, Սուրէն Գափլանեան, Օննիկ Տօրումեան 10ական Ն·Ֆ· իսկ Մինասեան ընտանիք, Կ· Խոչեան եւ որդիք, Օ· Վարդետեան, Կ· Աճէմեան, այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Շերոն Մելեմէճեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Ց· Պետրոսեան 5ական Ն· Ֆ·՝ Թաղիս դպրոցին: Գ· Մօրիս Մուսայէլեան 20 Ն· Ֆ·՝ Թաղիս աղքատներուն:

Սէն-Ժեռոմի Կապոյտ Խաչ, Կարպիս Ցարութիւնեան 10ական Ն· Ֆ· Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին:

Հ· Ց· Դ· Սէն-Ժեռոմի Հայաստան ենթակոմիտէէն 20 Ն· Ֆ· Փարիզի Մշակոյթի Տան:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ. — Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ· տիւ Նոր, Լը Ռէնսի, Հեռ· 927-01-72:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Օթէլ տէ Կրօթի գովասուն պարտէզներուն մէջ (Նախկին Լա Մառէն) Թռուա-Լիւք, 7. Թիւի վերջաւորութեան:

ՊՈՒԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

5·000 Հ· Ֆր· նուէր և դրուած գումարը:
Կը խնդրուի գունտերը միասին բերել:
Ձուխ պիւֆէ, մատչելի գիներով
Շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ընդհ· ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ· տիւ Նոր, Լը Ռէնսի, Հեռ· 927-01,72:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ· Յ· Դ· Գէորգ Զավուշ խումբին հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէին, Օգոստ· 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անիշաւ-թէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ

Կը նախագահէ ընկ· ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ.
կը բանախօսէ Վ· ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ — DIMANCHE 7 AOUT 1960

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ... 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4670

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆ

Թերթերը երկու միլիոն կը հաշուեն Օգոստոսին Փարիզէն օդափոխութեան գացողներու թիւը։

Ամառուան երես չտեսաւ մայրաքաղաքը այս տարի։ Անձրեւն ու խոնաւ օդը միայն տպաւորութիւն կը թողուն։

Այդ է պատճառներէն մէկն ալ, անշուշտ, որ մարդիկ արեւ ու տաքութիւն կը փնտռեն լոյս-քաղաքէն դուրս, հեռուները։

Մեր «փոքր ածուն» ալ կը մասնակցի բնդհանուր շարժումին։ Հազարաւոր հայ-ընտանիքներ, — որոնց շարքին Յառաջի տասնամեայ բաժանորդներ ու ընթերցողներ — լաւագոյնս կ՚օգտագործեն արձակուրդի օրերը։

Երիտասարդութիւնը մանաւանդ կը պէտք ունի օդ փոխելու, կազդուրուելու։ Տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր փոքրիկները ամառուան արձակուրդը կ՚անցընեն հաւաքական կեանքով, հայաշունչ միջավայրի մէջ, շնորհիւ անձնուէր խնամողներու։

Իսկ ութերորդ տարին է, որ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կը կազմակերպէ իր ճամբարը։

Ձերմ շնորհաւորութեան արժանի են մեր դպրոց կազմակերպութիւնները։

Կազդուրման Կայան եւ ճամբար։

Նարդոյն եւ Նոր Սերունդ։

Առաջինը երկու անգամ աւելի կարօտ խնամքի ու հոգածութեան։

Ահա թէ ինչու Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ամբողջ երկու ամիս յատկացուցած է փոքրիկներուն համար։ Մինչ Նոր Սերունդի բանակումը կը տեւէ մէկ ամիս միայն.

Օգոստոսի առաջին օրերուն հետ Փարիզէն ու գաւառէն Նոր Սերունդի մեր պզտիկներն ու տղաքը վացին բանակելու Լաֆրէյի գեղատեսիլ լճին ափերուն վրայ։

Իսկ Կապոյտ Խաչի Կայանի երկրորդ խումբը մեկնեցաւ Հինչշարթի գիշեր, մինչ առաջին խումբը ուրախ առաւօտ կը վերադառնար տուն՝ ամբողջ մէկ ամիս Պէլֆոնթէնի ղալարագեղ միջավայրին մէջ եւ պայծառ երկինքին տակ անմոռանալի օրեր ապրելէ վերջ։

Հաճելին օգտակարին հետ միացած է կայանին մէջ։ Մեր երախաները այնտեղ, բնութեան ծոցին մէջ, ո՛չ միայն մաքուր օդ կը շնչեն եւ լաւ սնունդ կ՚առնեն, այլ նաեւ հայերէն կը հեգեն, հայերէն կը սորվին, հայկական երգեր ու պարեր կը սորվին, ծանօթութիւններ եւ բարեկամութիւններ կը հաստատեն։

Մէկ խօսքով, կարեւոր փոփոխութիւն մը կը մտնէ իրենց առօրեայ, միօրինակ կեանքին մէջ. կը վերադառնան կազդուրուած ֆիզիքապէս եւ վերանորոգուած՝ հոգեպէս.

Փարիզէն ու գաւառէն Կապոյտ Խաչի կայանին համար արձանագրուած երեխաներու թիւը տարուէ տարի կ՚աւելնայ. Տեղի անձկութիւնը արգելք կ՚ըլլայ աւելի մեծ թիւով փոքրիկներ ընդունելու։ Բարերախտութիւն մըն է, որ Կապոյտ Խաչի սեփականութիւնն է Պէլֆոնթէնի շէնքը։ Նորոգութիւններն ու բարեզարդումները բոլորովին չեն վերջացած տակաւին։

Շնորհիւ ժողովուրդի լումաներուն, ամէն տարի պակաս մը կը լրացուի, աւելի հանգստաւէտ պայմաններ ապահովելով։

Ամէն քաջալերութեան արժանի է Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը։

Համբոյրք փրկութիւն եւ ազգապահպանում.

Ահա՛ թէ ինչ բանի կը կարօտինք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՈՄՊԷ ՇԱՀԵՑԱՒ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԼՈՒՄՈՒՄԳԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Համըրշոլտ որոշեց «կապոյտ սաղաւարտներ» ղրկել Քաթանկա։ Այս որոշումը տրուած է խորհրդակցելէ ետք իր բանագնացին՝ Պրնչի հետ, ապա Նիւ Եորք մեկնեցաւ, որպէսզի Քաթանկայի խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդին փոխանցէ, առ ի քննութիւն։ Այսօր, կիրակի, Ապահովութեան Խորհուրդը Քաթանկայի հարցը քննելու համար մասնաւոր նիստի հրաւիրուած է։

Նիւ Եորք մեկնելէ առաջ, Լէօփոլտվիլի մէջ, Համըրշոլտ բացատրեց իր որոշումին պատճառները։ «Պրնչի տեղեկագրէն ետք յստակ կը դառնայ թէ Քաթանկայի իշխանութիւնները կը պնդեն եւ ցոյց կու տան թէ զինու զօրութեամբ պիտի դիմադրեն Ապահովութեան Խորհուրդի այն որոշումին որ կը միտի ՄԱԿի զինուորներ ղրկել Քաթանկա»։ Այս առընչութեամբ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը դիտել տուածէ, թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի կռիւներու եւ արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալու։

Արդարեւ, Զոմպէ եւ իր համախոհները սպառնացած են «դիմադրել» եւ «արիւն վաղցնել» եթէ երբեք ՄԱԿը յամառի զինուորներ ղրկել Քաթանկա։ Ուրբաթ կէս գիշերին, Քաթանկացիք փակեցին Էլիզապէթվիլի օդակայանը։ ՄԱԿի ամերիկեան սաւառնակ մը մեծ դժուարութիւն քաշեց Էլիզապէթվիլի օդակայանը իջնելու համար։

Քաթանկայի բոլոր ցեղապետները համաձայն գտնուած են Զոմպէի հետ՝ թոյլ չտալ ՄԱԿի ուժերուն մուտքը Քաթանկա։ Բազմահարիւր կամաւորներ արձանագրուած են։

Լումումպա, Քոնկոյի վարչապետը դժգոհ է նոր կարգադրութենէն։ Հեռագիր մը քաշեց Համըրշոլտի, ուր կ՚ըսէ.— «Կը կրկնեմ պահանջս, առանց ուշացնելու ՄԱԿի զինուորները Քաթանկա պէտք է մտնեն... պիտի վերաքննեմ դիրքս եթէ չորսթ օր մտած չըլլան»։

Պրիւքսէլի մէջ, պելճ վարչապետը դիտել տուաւ թէ «ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքին մասին ոչ մէկ համաձայնութիւն տուած ենք»։ Այս առթիւ, անգամ մը եւս շեշտեց թէ չեն ուզեր միջամտել ըլլալ Քոնկոյի ներքին հարցերուն, այսուհանդերձ համաձայն ալ չեն որ ՄԱԿը վտանգաւոր միջոցներ ձեռք առնէ։ Իր կարգին, արտաքին նախարարը՝ Վինեի յայտարարեց թէ միայն Քաթանկայի մէջ 20.000 Եւրոպացիներ կան որոնք կը շարունակեն աշխատիլ. անոնց ապահովութեան համար 1500 զինուորականներ կը գտնուին նահանգին մէջ։

Մոսկուա, մէկ շաբթուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, Քոնկոյի մասին իր կարծիքը յայտնեց։ «Թաս»ի միջոցաւ հրապարակուած յեկոյցով մը կը սպառնայ.— 1) «Ազդու եւ խիստ միջոցներ» ձեռք առնել, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները գործադրուին։ 2) Ստեղծուած կացութիւնը անընդունելի է եւ սնանկացած է ՄԱԿի հեղինակութիւնը։ 3) Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները չեն գործադրուած։ Պելճերը չեն քաշուած եւ ապօրինի կերպով Քաթանկան իրենց ազդեցութեան ենթարկած են։ Այս առթիւ, Մոսկուա համապատասխան պահանջներ ներկայացուցած է։

Քիվիւ նահանգին մէջ կացութիւնը թէեւ հանդարտած է (ՄԱԿի Իրլանտացի զինուորներ եկած են) սակայն Ջղագրգիռ

Օրէ Օր

Ի ԼՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻ

Հինգ ամիս առաջ, շարժանկարի բեմադիր եւ Ժօրնըրորդ արուեստի վաւերական մասնագէտ մեր աշխատակիցը՝ ֆրանսական գրութեան մը նիւթ ըրած էր «Շարժանկարի Հայաստանեան ժապաւէնները» (Յառաջ, Փետրուար 28)։

Կուռ եւ հմուտ ընդհանուր տեսութեան մը մէջ, ան վերլուծած էր նաեւ՝ վերջերս Փարիզ ներկայացուած «Ուրուականները հեռանում են» խորհրդային Հայաստանի ժապաւէնը։ Գրած էր թէ «ականատես եղած էր շարժանկարի սկզբնական շրջանին մէջ պատրաստուած ժապաւէնի մը, որ երկար տարիներու յապաղումով կը ներկայացուէր մեզի»։ Մեզ մացուցիչ պարզայի ի՞նչ զուսպ արտայայտութիւն։

Մարդկային ամէն զգացումի պէս, հայրենասիրութիւնն ալ ունի իր ծառաները եւ տէրերը։ Շողոքորթ եւ շահախնդիր ծառաներ, չքմեղ եւ անշահախնդիր տէրեր։

Ամէն ազատ եւ գիտակից Հայու պէս, որ առանց բացառութեան անշահախնդիր հայրենասէր է, մեր աշխատակիցը գացած է այդ ժապաւէնը տեսնելու, ի յառաջագունէ «հայրենի է՝ սիրելի» զգացումով։ Իր իսկ բառերով.— «զացի եւ բոլորին պէս, ես ալ, քիչ մը աչքերս գոցելով եւ սիրտս լայն բանալով, պատրաստուեցայ վայելքին»։

Հայրենին է՝ սիրելի։ Բայց արուեստի սէրը կոյր չէ եւ մեր քննադատը չէ կրցած չտեսնել ժապաւէնին հիմնական եւ մեծ թերութիւնները։ Չէ կրցած զոհանալ «հայկական է՝ պատուական» ածան ու յետադէմ ապրումով, եւ կեցնել ներկայացումին մինչեւ վերջը։

Ջեռնհաս եւ շինիչ քննադատութիւն։

Հայրենիքը «բազում այլ մարզերու մէջ» կատարած է այնպիսի վերելք մը, որ «իր փառքով ճառագայթեց աշխարհի չորս ծագերը»։ Հայրենի շարժանկարի արուեստին միջազգային համբաւին նախանձախնդիր, մեր աշխատակիցը կարգ մը անձնական թելադրութիւններ կ՚ընէր եւ կ՚եզրակացնէր.— «Ցանկալի է որ մեր ժապաւէններն ալ արժանանան նոյն փառքին»։

Հայրենուրա՛ց ցանկութիւն։ Այսպէս բռող եւ գրող եղաւ, Փարիզի որոշ հայկական աշխարհի մը մէջ։

Վա՛յ քեզ հայկական աշխարհ որ բազուորդ ծածուկ է։

Հայրենասիրութեան գող՝ սիրտը դող գրիչ մը, յորովայնէ՞ շարժանկարի մասնագէտ, ի տես այդ քննադատականին՝ առանց այլեւայլի եւ հրապարակային գրութեամբ մը «օտար կամ գոց սրտով Հայ» որակեց մեր աշխատակիցը։

Վա՛յ քեզ հայկական գրիչ որ խորհրդային զովքը ի պաշտօնէ է։

Այսպէս մեր կազմէ։

Երկու խօսք ալ ամենայն Ռուսաստանի վարչապետ՝ Նիքիթա Սերկիէվիչ Խրուշչեւի կողմէ։

Մոսկուա՝ Յուլիս 19։ «Խորհրդային շարժանկարի ժապաւէններ կան, որոնք ինտաքիքական չեն, ձանձրանալի են եւ մեծ բան չեն պատմեր։ Ճիշդ է թէ մեծ թիւով լաւ յաջող ժապաւէններ ալ կ՚արտադրենք. բայց կան այնպիսիներ, որոնց ներկայացումին մինչեւ վերջը կենալ տաժանելի է»։

Այսպէս խօսած է վարչապետ Խրուշչեւ, երկու շաբաթ առաջ։

Հինգ ամիս առաջ մեր քննադատին ըսածը նոյն բանն էր բառ առ բառ։

Վարչապետ Խրուշչեւ «Յառաջ» չի կարդար եւ մեր աշխատակիցը Խրուշչեւ չի ճանչնար։

Օտա՞ր կամ գոց սրտով Ռուս մըն է վարչապետ Խրուշչեւ, երբ մեր ըսածը կ՚ըսէ՝ ի լուր աշխարհի։

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ բացուած է Ս. Հաղորդութեան Միջազգային համագումարը որուն առաջին հանդիսութեան ներկայ եղած է Դաշնակցային Հանրապետութեան նախագահը եւ 250.000 հաւատացեալներ։ Պապական Նուիրակ Կարդինալ Թեսթա նախագահած է բացման նիստին։ Ներկայ 20 կարդինալներու կարգին է Կաթողիկէ Պատրիարք - Կաթողիկոս Կարդինալ Աղաճանեան։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Միւնիխի արքեպիսկոպոս՝ կարդինալ Վենտէլ համայնավար լրագրող մը ըսած է թէ համագումարը քաղաքականութիւն կ՚ընէ քանի որ կը դատապարտէ համայնավարութիւնը։ Կարդինալ Վենտէլ պատասխանած է.— «Համայնա-

վարութիւնը անաստուած փիլիսոփայական վարդապետութիւն մը ըլլալով, եկեղեցին իրաւունք ունի զայն դատապարտելու»։ Այս համագումարին առթիւ, հայածէս պատարագ պիտի մատուցուի որուն երգեցողութեան համար, յատկապէս Միւնիխ գացած են Մխիթարեան միաբաններ եւ երգեցիկ խումբը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակով մը պատասխանեց Մաքմիլլընի Յուլիս 19ի նամակին։ Կ՚առաջարկէ վերին ժողովի մը գումարումը «յարմար թուականի մը», քննելու համար Պերլինի եւ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութեանց հարցերը։ Փարիզի վեհաժողովի ձախողութիւնը՝ Մ. Նահանգներուն վրայ կը ձգէ վերստին, կը դատապարտէ Պելճերը իբրեւ «յարձակողական» եւայլն, եւայլն։

ԼԻԲԱՆԱՆ ապաստանած է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախկին փոխվարչապետը եւ Գնդ. Նասրի հրամանով լուծուած՝ ընկերվարական Պաաթ կուսակցութեան նախագահը՝ Աքրամ Հորանի։ 1958ի լիբանանեան յեղափոխութեան ժամանակ աշխատած էր որ Լիբանան Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հակակշռին ենթարկուի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ, արկածներու հետեւանքով (Յուլիս 30էն Օգոստոս 1) 100 հոգի մեռած եւ 2829 հոգի վիրաւորուած են։

Արեւմտեան պետութիւնները զօրավիգ կը կանգնին Զոմպէի եւ կ՚ըսեն թէ Համըրշոլտ սխալուեցաւ հասկնալ որ Քաթանկայի վարչապետը պարզ «խռովարար» մը չէ եւ իրաւունք ունի շրջանցելու Փաթրիս Լումումպայի ղեկավարութիւնը իր երկրին համար։ Անգլիացիք կը դատապարտեն ՄԱԿը որ երկրի մը «ներքին խնդիրներուն միջամուխ կ՚ըլլայ»։

Թունուզի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդիկը կ՚ուզեն գաղտ առնել Լումումպայէն, ի շահ Ալժերիոյ։ Կրնա՞ն ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը պահանջել Ալժերիա, Ապահովութեան Խորհուրդէն։

մթնոլորտ մը կը տիրէ։ Ռիւմանկապոյին զօրանոցը կը մերժէ զինաթափուիլ։ Եթէ Իրլանտացիք միջամտեն, պիտի սպաննեն իբրեւ պատանդ պահուած վեց Պելճեր։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Բ. խումբը ողջ եւ առողջ հասած է Պելֆոնթէնի կայանը։

Ա. խումբը վերադարձած է Փարիզ։

ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԵՏ
ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Ֆրանսական հրատարակչական տունե-րը նոր քաղաքականութիւն մը սկսան մըշակել, — իրենց մեծ հրատարակութիւն-ներուն կողքին՝ ունին... փէփինիէր մը, (հայերէն կ'ըսենք՝ տնկարան կամ տոր-բանոց)։ Որպէսզի այս տնկարանին մէջ աճի մատղաշ եղէգը, զօրանայ եւ վաղը դառնայ գրիչ։ Որպէսզի ոսկոր կապէ։ Որպէսզի պտուղ կապէ։ Ըլլայ գրագէտ։

Հին օրերու աղնուապետական, չըսելու համար աստուածպետական կարգերուն ու բարքերուն մէջ ամբարշտութիւն կը համարուէր քաջալեր կանգնիլ ժուռ տարիքին, գեռ ծաղիկը քթին։ Կնքահայր ունէին «դողդոջ քայլերը», երէկ, Ապողոնի տաճարը առաջնորդուելու համար։

Հիմա հրատարակչական տուներ կան, ինչպէս ամէնէն զժուարահաճներէն մին՝ Կալիմարը, որոնք կը սիրեն հովանաւո-րել մարգկային ղալարիքը, զոր կ'անուանենք երիտասարդութիւն։

Կալիմար անոնց համար, նորատի քեր-թողներուն համար, կազմած է մատենա-շար մը, ծոցատետրի պէս նեղ ու նիհար՝ այլ սիրուն, ուր այս անգամ կ'երեւի հայ երիտասարդ մը, Ժիրայր Զալեան (Ժե-րար Շալիան)։

Ֆրանսացիներուն զարմանք կը պատ-ճառէ, որ Հայերը, կտոր մը ժողովուրդ, — Ֆրանսայի մէջ՝ այդ կտորին մէկ փըշ-րանքը, — օրէ օր դիրք կը գրաւեն ամէն ասպարէզի մէջ։ Օրուան թերթերը կը բանաս, աչքդ կը ցատկէ Հայու անուն մը։ Զայնասփիւռը կը բանաս, յանկարծ կը լսես Հայու անուն մը։ Շարժանկար կը դիտես, կը ներկայանայ հայ բեմադիր մը։ Թատրոն կ'երթաս, դերասաններէն մին Հայ է անպայման։ Նուագահանդէսի սրահ մը կը մտնես, Հայ մըն է դարձեալ ջութակահարը կամ դաշնակահարը։ Ցուցահանդէս մը կ'այցելես, հայ նկարիչի մը գործը կը ներկայացուի քեզի։ Կը հիանաս հոյակապ շէնքի մը վրայ, ճարտարապետը Հայ է կ'ըսեն քեզի։

Կայսրութի՛ւն, կայսրութի՛ւն են սփռ-ւած Հայերը, տարածուած ամէն տեղ, դիրք գրաւած ամէն ասպարէզի մէջ։

Ահա թէ ինչո՛ւ Հայու անունները սկը-սան չատնալ նաեւ Ֆրանսական մատե-նագրութեան մէջ։

Ահա Ժիրայր Զալեանը, որ բազմաթիւ այլ հայ երիտասարդներու նման, — գեռ աւելի պիտի չատնան անոնք՝ վաղը, — կը գրէ Ֆրանսերէն, եւ իր առաջին քեր-թողագիրքը, Լա Մարշ Թէբիւ, լոյս կ'ընծայէ Կալիմարի հրատարակչական տունէն։

Քերթող նոր սերունդը նկարիչ է առա-ւելապէս, երաժշտութեան գեռ անհա-զորդ։ Իր նկարչութիւնը ոսկրոտ է, գոյնի անտարբեր։ Բայց եւ նպատակ չունիմ ուսումնասիրութիւն մը գրելու, այլապէս հարկ պիտի ըլլար պարզել թէ ինչո՛ւ այս սերունդը կը սիրէ առաւելապէս նկարչութիւնը, պատկերով կը բացատրէ ինքզինք, գիծերու խաղին մէջ մատնելով իր հոգեկան մթնոլորտին խըռովայոյզ վիճակը։

Այսուհանդերձ հետաքրքրական նիւթ մըն է ներկայացնել արդի երիտասարդութեան նկարագիրը, ցոյց տալով միաժամանակ թէ ինչո՛ւ կարճ է այս սերունդին շունչը, թէ ուրկէ՞ կ'առնէ սերունդը իր խմորին աւիշը, թէ ո՞ր աղբիւրներէն կը հոսի սերունդին ասկեզծ մելամաղձոտութիւնը, թէ ո՞վ իրեն ներշնչեց վճռական անտարբերութիւնը, որ դարձած է փիլիսոփայութիւն, ժամանակի յատկանիշ, տեսակ մը հակադրութիւն խռէալիստ սերունդին բոցավառ տրամադրութեանց ու նուիրումին։

Սոխով հաց կերած եւ արեան մէջ քալած սերունդը պատմութեան տուաւ արդէն իր սուրբը։ Իսկ ի՞նչ պիտի տայ տեսնենք, քոնֆորի սերունդը, որու գլխուն չէ հանապազորդ հացին հետ... հաճոյքը։

Ինծի համար այլապէս հետաքրքրական է Ժիրայր Զալեանի նոր ձեռնարկը, — Օռիան պարբերականին վերջին թիւին մէջ (Դ. տարի, թիւ 14), որ ստուար հատոր մըն է՝ 240 էջով, կը ներկայացնէ փունջ մը... Քիւրտերու ժողովրդական բանաստեղծութենէն։

Քիւրտ ժողովուրդը, ինչպէս իր պատմութիւնը եւ բանահիւսութիւնը, այժմէական եւ հետաքրքրական չէ հրապարակին համար, թէեւ 3–4 հատորներ լոյս տեսան վերջերս։ Գնահատելի է, սակայն, Զալեանի քաջութիւնը, որ հրապարակին կ'ընծայէ ճաշակ մը վայրի սէրերով ու տափոտ երգերով հարուստ ժողովուրդի մը ստեղծագործութիւններէն։ Իր այս հետաքրքրութիւնը կրնայ զինք դնել յառաջոյն ուղիներուն վրայ, առաջնորդելով հմտութեան եւ անմատչելի գանձերու։ Մանաւանդ բաժնելով զինք բեն-այբ բա, բեն-բջ-բե հեզող գրական սերունդի մը ներկայացուցիչներէն, փոյթ չէ թէ նաեւ հեռացնելով ժողովրդական ընթերցա-սաններէն։

Զալեանի փունջը կը պարունակէ իր սիրերգ եւ մէկ դիւցազներգութիւն (ինծի ծանօթ են քրտական դիւցազներգութիւններ, որոնք աւելի գեղեցիկ են այս փունջին մէջ զրուածէն)։ Ընդհանրապէս քիւրտ կինն է որ կ'երգէ, գիտել կուտայ Զալեան, — եւ այդ երգը հրաւէր մըն է սիրոյ, կանչ մը տարփանքի, զգայարաններու այրող հրայրքի։ Այս հարցը գըր-ուած է նաեւ մեր ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ, — միշտ վէճի առար-կայ։ Աւետիս եւ Վանի բանահիւսական դպրոցներուն մէջ սեռեր կան որ մասնայատուկ են այս կամ այն... սեռին, բայց ընդհանրապէս խօսելով, կենդանական աշխարհին օրինակով, արո՛ւն է երգիչը։

Գովելով Զալեանի հետաքրքրութիւնը, կը թելադրեմ նման փունջ մըն ալ կազմել հայ ժողովրդական բանաստեղծութենէն, որ անսպասման լոյսի կամարի մը տակ կ'առնէ թէ' ժողովուրդը, թէ թարգմանողը։ Ինչո՛ւ չէ, կազմել նաեւ ծաղկաքաղ մը հայ արդի բանաստեղծներէն եւ արձակագիրներէն, — գործ մը որ ճերմակ կը հանէ ձեռնարկողին երեսը։ Հայ գրականութեան պարտէզէն — ակամայ — հեռացած տաղանդաւոր երիտասարդնե-րուն, Ֆրանսերէն գրող նոր սերունդին թող հաւատցո՛ւմն ըլլայ առիթ, վճարելու համար մայր ժողովուրդին։

Կարելի է այս ձեւով ալ ծառայել հայ ժողովուրդին։ Ծառայութիւն մը, որու առաքելութեան կը հաւատամ, որու նըւիրեալները կը գնահատեմ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ

(Վ Ի Պ Ա Կ)

Այդ օրը հիւանդապահ օրիորդ Անտոան գործ չունէր։ Մինակ կնոջ իր փոքրիկ սենեակը, Փարիզի տան մը ամէնէն վերի յարկը ուր իբր գրասենեակ ունէր, Թուսեր, ամբողջական դրախտ մը կ'երեւար իրեն։

Գրեթէ կէսօրուան այդ ժամին, Թուսերը տակաւին կը քնանային։ Ինք չէր քնանար, այլ կը վայելէր արթուն ըլլալը՝ առանց հիւանդի դէմք մը դիմացը ունենալու։

Տակաւին առջի օր թաղած էին այն ծեր կինը, որ խնամած էր ամիսներ, եւ որուն մինչեւ վերջին հոնդիւնը մօտիկ բրած էր՝ ճեփ-ճերմակ զգեստը հագած։ Շահած, հիւանդ հսող դրամները քովն էին։ Բայց կը խորհէր թէ ինչի՞ կրնար գործածել այդ վերեգմանի մը հետ աշխատակցութեան արդիւնքը։

Իր ճակատագիրը այս եղած էր։ Գաւառի պզտիկ քաղաքէ մըն էր։ Երկու մեծ քոյրերը ամուսնացեր էին։ Իրենց հայրը մեռեր էր։ Իսկ մայրը, որպէսզի իր ապրուստը ապահովէ, զինքը հիւանդապահ ըրած էր, թէեւ խեղճ աղջիկը, իր հագիւ վերջացած պատանեկութեան մէջ, խորհած իսկ չէր այս տեսակ արհեստի մը վրայ։

Մեքենական ձեւով մը հիւանդ նայիլ սորված էր։ Եւ անկէ ի վեր հիւանդ կը նայէր ճեփ-ճերմակ զգեստ մը հագած, միշտ հարուստ տուներ, լուռ եւ մտա-տանջութեամբ ծանր մթնոլորտի մը մէջ շարժելով եւ ապաքինման ու մահուան ալ պարագային հաւասարապէս, պահելով նոյն անայլայլ դէմքը։ Ցետոյ, սենեակ գալուն, զգուանքով դուրս կը հանէր ըստացած պանքնոթները՝ դէպ հոտող պայուսակէն։ Անոնց մէկ կարեւոր մասը հաւատարմութեամբ մօրը կը ղրկէր, մընացածովն ալ տակաւին իրեն հաճոյք պատճառող բան բրած չէր...։

×

Այդ ծեր կինը շատ դժուարաւ մեռած էր։ Խեղճ Անտուանին այնպէս կուգար որ ամէն անգամ երբ անիկա իր ճանկերով կը կառչէր իր երիտասարդ առոյգ թեւե-րուն, կարծես կ'ուզէր իր ավիւնը իրեն քաշել, ուժ առնելու համար անկէ։ Եւ կարծես այդպէս էր որ անիկա ամիսներ չմեռաւ, իր ճառագայթումէն կեանք ըստացաւ, բայց ինք անոր փտումի հոտին վարակուեցաւ։

Այդ առաւօտ, սեղմուած իր սենեակին եւ ինքզինքին մէջ, գոհ էր։ Երջանիկ եղած չէր երբեք եւ չէր գիտեր ատոր ինչ ըլլալը։ Բայց գոնէ, երբ այդ առտու գիրքը կը կարդար ու աչքերը վեր կը վերցնէր երբեմն, նայելու համար չէր դէպի հիւանդին մահիճը, ուր գէշ աչքով կը քնանար դեղին դէմք մը, այլ այդ օրը կը նայէր պատուհանէն դուրս, ուր դիմացի տունին վեցերորդ յարկի մէկ սենեակին մէջ աղջիկ մը եւ տղայ մը բաց պատուհանին առջեւ իրար կը համբուրէին։

Անտոան խորհեցաւ որ կեանքը, վերջ ի վերջոյ լաւ պահեր ունէր, հետեւցնելով անկէ, որ համբուրուող զոյգը աշխարհը մոռցած էր։ Եւ ի՞նչ լաւ պէտք էր ըլլար աշխարհը մոռնալը...

Ելաւ, լոգանք առաւ, բոլոր գէշ հոտը լաթերը նետեց սենեակէն դուրս։ Անուշահոտութիւններով օծեց ինքզինքը։ Կին դարձաւ, երբեմն նայելով դիմացի պատուհանին առջեւ, արեւին տակ փայլող սիրահարներուն։ ●

Առջի իրիկունը վեր ելած ատեն, ուտելիքներ բերած էր հետը։ Սենեակը կարգի դնելէ ետք, փոքրիկ ճաշ մը պատրաստեց, թէյով ու թարմ պանիրով, եւ կերաւ։ Վայրկեան մը միտքը ինկաւ առջի օր մեռած ծեր կնոջ ակնարկը իր եռեւէն, ամէն անգամ որ ճաշի կը կանչուէր եւ դուրս կ'ելլէր հիւանդին սենեակէն։ Ցետոյ անմիջապէս կը վերադառնար եւ մարսողութիւնը դարձեալ անոր գեղին աչքերուն տակ կը կատարուէր։ Մտածումին եւ ստամոքսին բուն գզպգզտութիւնը գրեթէ կորսնցուցած էր այսես...

Բայց երէկ, շատ խորը թաղած էին այդ ծեր կինը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։ Տեսած էր աչքովը, եւ տարիկա իր, գէթ առժամեայ, ազատութեան նշանը եղած էր։

Այդ օրը ամբողջ, դարձաւ ինքզինքին շուրջը։ Պահ մը խորհեցաւ փախչիլ իր բախտին ճանկերէն։ Եթէ պատառ մը ունենար կեանքին մէջ, թերեւս կարողանար ապրող կնոջ կերպարանք առնել, ուրիշներուն պէս սէրը փորձել։

Օրուան տարաժամելուն հետ, ուր դրացիները արթնցան, սկսան շարժիլ Ֆոպոտ հագեր, ձայներ տիրեցին երբ-բանկցքներուն մէջ։ Քովի պատէն անդին, թէյի բաժակներու աղմուկ մը փրթաւ։

Անտոան այդ օրը դուրս չելաւ։ Մութը երբ իջաւ, դիմացի սիրահարներուն փեղ-կաղողները առաւ մը փակուեցան եւ լոյսը երկար վառեցաւ հոն։

Հիւանդի եւ մահուան տեսիլները մեղմացան իր ալ մտքին մէջ։ Թնդուները մարմացան դէպի հոտէն զատ անուշ բոյրերու։ Եւ անկողին մտաւ։

Երեք օր այսպէս ապրեցաւ։ Անհա-

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ
(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Կը հաւուին պարզ, մանաւանդ ցերեկը։ Քաղաքէն դուրս գալով՝ կը տեսնես գեղեցիկ բազմաթիւ տուներ՝ քոտէյջներ, որոնքը պատկանին մէկ կամ երկու տիրոջ։ Ցաճախ կարելի է տեսնել, որ տան կամ ցանկապատին կէսը մէկ գոյն, իսկ միւսը՝ մէկ ուրիշ գոյն ներկուած է։ Այդ կը նշանակէ թէ տունը երկու տէր ունի։ Բայց սխալ է կարծել թէ բոլորն ալ այսպիսի շքեղ տուներու մէջ կ'ապրին։ Մեզի պատմեցին թէ ներկայիս Լոնտոնէն 40–70 քիլոմեթր հեռու շինուելու վրայ են այսպէս կոչուած արբանեակ-քաղաք-ներ։ Տուները շինուելու վրայ են մայթէն 7–8 մեթր ներսով, եւ այդ տարածութեան վրայ ղալարիքներ կը յարդարուին (ծաղիկներ եւ թուփեր կը տնկեն)։

Անգլիոյ մէջ, կը շարունակուին ի զօրու մնալ շատ մը օրէնքներ, որոնք հարիւրաւոր տարիներ առաջ մշակուած են։ Մեզի ըսին թէ չուն գողցողը աքսորի կ'ենթարկուի։ Ըսին նաեւ թէ շուն չունեցող ընտանիք չկայ։

Անգլիացիները մեծ մասամբ շատ սիրալիր եւ ճշդապահ են։ Կը սիրեն կատակել։ Եթէ ձեր կատակը սրամիտ է, կը զմայլին եւ կուշ ու կռւտ կը խնդան։ Անգլիացիներուն մեծ մասը բարձրահասակ է, ունի շատ շնորհալի կազմուածք։ Մեծ մասը գեղեցիկ է, աւելի շատ բաց թխահեր, քան խարտեաշ, աչքերը՝ մեծ մասամբ մութ շագանակագոյն։ Բարեձեւ մարմինը եւ քալուածքի ու շարժումներու թեթեւութիւնը արդիւնք են սննդառու-թեան օրինաչափութեան (ռեժիմ) եւ սփորթի։ Ասոր պատճառաւ ալ կիները իրենց իսկական տարիքէն տասը տարի պակաս կը ցուցնեն։ Շատ սիրալիր եւ բարեհամբոյր են։ Շատ քիչերն են որ շպար կը գործածեն, բայց երբ կը հանդիպէինք այդպիսիներուն, ապա անոնց դէմքը ոչ թէ կնոջական էր, այլ խայտաբղէտ ներկուած կենդանիի մը նողկալի դիմակին կը նմանէր։

Մէկ քանի խօսք ալ Լոնտոնի փոխադրութեան միջոցներու մասին։ Ստորերկրեայ երկաթուղին հին երկաթ-կրախինճ շինուածք մըն է։ Երբ ներս կը մտնես, կարծես թէ հանքի հոր մըն է որ կ'իջնես։ Կայարանները նեղ են, ոչ լաւ լուսաւորուած. առաստաղը ցած, պատերը աղիւսէ եւ ամբողջութեամբ ծանուցումներով ծածկուած։ Կառքերը նեղ են, անյարմար։ Կառքերուն մէջ կը ծխեն, գետին թափուած են գլանիկի կճատներ, թուղթեր։ Կայարանները աղտոտ են, բան մը որ տարօրինակ է բաւական մաքուր այդ քաղաքին համար։ Հանրակառքերը քիչ են։ Շարժավարներուն մէջ բաւական թիւով կիներ կան։ Շարժավարը կը նստի աջ կողմը, որովհետեւ շարժումը ձախակողմեան է։

Լոնտոնի մէջ 50 թանգարան կայ։ Ամէնէն առաջ այցելեցինք Բրիտանական ազգային թանգարանը։ Այդտեղ կան մեծաքանակ ձեռագիրներ, փորագրուած նըկարներ, հսկայական գրադարան, հնադարեան բազմաթիւ իրեր եւ յուշարձաններ։ Ապակեպատ պահարաններուն մէջ դրուած են այն գզեստները, որոնցմով թագադրուած են Անգլիոյ թագաւորներն ու թագուհիները, իսկ քիչ անդին, նոյնպէս ապակեպատ պահարանի մը մէջ՝ հռչակաւոր ռուս պարուհի Աննա Պավլովայի ոտքի պրոնզէ պատճէնը, մաշիկը եւ բրնձափոշին։ Հին մշակոյթի սրահին մէջ տեսանք հայկական երկու խաչքար՝ վերին ատրիճանի ծուրբ քանդակուած, պատմական Հայաստանի մէջ գտնուած Անահիտի կիսանդրին, բազմաթիւ հայկական հազուագիւտ ձեռագիրներ։ Անգլիական ազգային պատկերասրահը Փարիզի Լուվրէն ետք՝ Արեւմտեան Եւրոպայի ամէնէն մեծը կը համարուի։ Այստեղ հաւաքուած են Եւրոպայի բոլոր երկիրներու նկարչութեան ընտիր գործերը՝ Վերածնունդէն սկսած մինչեւ անցած դարը, մէկ քանի սրահ ալ յատկացուած է 20րդ դարուն։ Մուտքը ձրի է։

Երկար տարիներ փափաքած եմ անգլիական նկարչութեան ծանօթանալ, տեսնելով իրենց իսկական գործերը. Անգլիական նկարչութեան մէջ իր արժանի տեղը ունի՝ Քոնստապլ իր բնապատկերներով, բայց կայ նաեւ ուրիշ սրանչելի բնանկարիչ մը՝ Ժօզէֆ Տէրնըր, որ իրաւամբ աշխարհի ամէնէն մեծ նկարիչներէն մէկը կը նկատուի։

Գեղեցիկ են Կէյնսպորոյի, Ռէյնոլդսի, Գոգարթի դիմապատկերները։ Ժամանակակից անգլիացի նկարիչներէն անմանք գաւօք սրտի կ'անտեսեն համաշխարհային արուեստի նուաճումները եւ կը յափշտակուին խորհրդապաշտութեամբ լեցուն վերացականութեամբ։ Ազգային պատկերասրահին մէջ պահուած են Լէոնարտօ տա Վինչիի, Միքէլ Անճելոյի, Կոյայի ու Կրեկոյի, Մանէի ու Ռընուարի, Ռաֆայէլի, Ռուպէնսի ու Ռեմպրանտի եւ ուրիշներու յաւաղոյն գործերէն. Վելասքեզի, Տիցիանի, Մուրիլոյի հիանալի կտաւները։

Զիս կը հետաքրքրէին նաեւ պատուարպաշանները։ Իրաւունք ունին անոնք որոնք կը պնդեն թէ կարելի չէ իրաւ նկարիչներու շարքին դասել այդպիսիներէն շատերը։ Օրինակ՝ կարելի չէ Սէյրին ու Դերէնին համեմատել Էդուարդ Մանէի, Սիսլէի, Ռընուարի նման նուրբ արուեստագէտներուն հետ։

Ա. ԹՈՒՆԵԱՆ

(Շար. — 5)

...ալի օրեր իրեն համար։ Բայց չորրորդ ...րուան կէսօրին, երբ պտոյտէ մը վերադարձած էր սենեակ, եւ գլխարկը անկողինին վրայ նետած, հայելիին առջեւ հագուստ կը նկատէր որ այտերուն վրբի կարմիր կետերը եւ հանդիսաւոր թեթեւ վարդագոյն մը տարածուած էր արդէն. Դուր գարկին։

Եւ Անտօն իր առջեւ գտաւ կին մը, ...լ վերարկուի մը մէջ փաթթուած, ...ւն գլխին վրայ մտահոգութեան այն ...ով ծալքը՝ ճանչցաւ վայրկենապէս։ ...անդի մը աէրն էր, կամ իր բախտին ...նկերուն նոր մէկ ձեւը։

Կինը ներս մտաւ եւ անմիջապէս բսաւ որ իր հայրն առած էր հիւանդապահ — ներու պիւրոյէն եւ անձամբ եկած էր ...ացատրելու։ Ամուսինը, բարձր առեւտուրին սիւներէն մէկը, յանկարծ կոր — ...ած էր գիտակցութիւնը, անդամալուծութեամբ ընկերացած։ Փոխադրուած էր արդէն. արուարձանի մը շքեղ ...ին հիւանդատունը, բայց կինը կ'ուզէր որ ան իր մասնաւոր հիւանդապահն ալ ...ննար քովը, եւ այդ կ'առաջարկէր ...ն, առատ վարձատրութեան մը ...։

Անտօն անգամ մը եւս զգաց բախտին ...ի, ...ին վրայ։ Եւ քիչ վերջը իրենք ներքև ճերմակ գոգնոցները ծրարած, տեղ կ'առնէր արդէն կնոջ քով, խոր ...ի մը մէջ, որ կը տանէր զինքը ...ն ու նենգ թաւալումով մը։

×

Երբ հասան հիւանդատան խոշոր դուռին առջեւ, կառքը ցնցումով մը մտաւ պարտէզէն ներս, եւ Անտօն անիւներուն ...ն լսեց այմուկը ճմլուող աւազներուն։ Անկէ ետք արագ անցան մաքուր ու լուռ նրբանցքներէ եւ մտան խոշոր սենեակ մը ուր հիւանդապահ աղջիկը նախ բան չտեսաւ, բացի մեծ գիմայր բացուող խոշոր պատուհանէ մը, անկէ անդին՝ խիտ ծառերով պարտէզ մը։

Բայց այդ տեսիլքը երկվայրկեան մը տեւեց. Արդէն աչքերը դէպի ձախ դարձնելով տեսաւ թիկնաթոռի մը մէջ նստած մարդ մը, լիսանի չորք, գրեթէ ...ած առատ մազերով, նեղ ճակատի մը վրայ ցից բուսած եւ հաստ շրթունքներով, որ առանց տեսնելու կնոջ ներս ...ը, կը գիտէր գորգին վրայ դանուող կարմիր քառակուսի մը, որուն մէջ գեղին ծաղիկ մը կար։

Կինը ի զուր դարձաւ չորսին, ցոյց ...ւ իր նոր հիւանդապահուհին։ Մարդը երբեք չյառուեցաւ գորգին քառակուսին։ Եւ ամբողջ ժամեր այդպէս, մինչեւ որ օր տարաժամեցաւ եւ հիւանդապահին ընդունելութեան պահերը իրենց վերջին հասան։

Այն առէն, կինը, համբուրելէ ետք ամուսինին անզիտակից ճակատը, դուռը ... եւ Անտօնին վրայ փակելով, հեռացաւ գնաց։

Եւ այդ վայրկեանէն սկսաւ կեանքը Անտօնին եւ այդ հիւանդ մարդուն մէջ։

ՄԱՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ԻՆՉ Է "HUMOUR"Ը

Երգիծանքի ամէնէն բնորոշ եւ ամէնէն անհրաժեշտ տարրն է զուարթամտութիւն, — հիւմըրը կամ իւմուրը, ինչպէս կ'ըսեն ու կը հնչեն Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները։

Ի՞նչ բան է հիւմըրը եւ ի՞նչպէս կարելի է զայն սահմանել. Ֆրանսացի երգիծաբան Փիէր Տանինոսի հասկացողութեամբ, «հիւմըր»ը պատրաստամտութեան տրամադրութիւն մըն է, որ լրջութեան դիմակին տակ թոյլ կուտայ ձեզի խնդալ ամէն բանի վրայ։

Հիւմըրը, օրինակի համար, Պէռնար Շօն է, որ կը հաստատէ, թէ խնիթեր կան ամէն տեղ, նոյնիսկ յիմարանոցներու մէջ։

Սթորմ Փէթէրսէնն է, որուն համաձայն դժուար է որեւէ բան գուշակել, բայց մանաւանդ գուշակել ապագան։

Մարք Թուէյնն է, որ գիտել կուտայ.— «Քառասուն եւ ութ տարեկանէն առաջ յոռետես եղող մէկը շատ բան գիտէ։ Քառասուն եւ ութ տարեկանէն յետոյ լաւատես եղող մէկը մեծ բան մը չի գիտեր»։

Օլիվըր Կոլտսմիթն է, որ կը խոստովանի.— «Միշտ կը յաղթեմ, երբ ես ինծի հետ կը վիճիմ»։

Տիկին Սթալն է, որ կ'ըսէ.— «Երջանիկ եմ այր մը եղած չըլլալուս համար, որովհետեւ եթէ եղած ըլլայի, պիտի ընտրուէի ամուսնանալ կնոջ մը հետ»։

Դերասանուհի Աննա Մանիանին է, որ պատասխանելով օրաթերթի մը այն հարցումին, թէ որո՞նք եղած են իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ տարի տարիները, բսած է.— «Քսանեւութ ու երեսուն տարիներուս միջեւ եղածները»։

Հէլէն Ռոլանտն է, որուն կարծիքով մայր մը քսան տարի կ'աշխատի իր զաւակը մարդ դարձնելու համար, իսկ ուրիշ կին մը կը խենթեցնէ զայն քսան վայրկեանի մէջ»։

Հիւմըրը, վերջապէս, կեանքին դէմ յանդիման կեցուածք մըն է, որ չի պարտուիր մահուան առջեւ։

Օսկար Ուայլտն է ան, որ տառապանքի իր անկողնին մէջ, բժիշկի այցելիներուն հաշուեցոյցը տեսնելով կը բացագանչէ.— «Մեռնիլը յայտնօրէն վեր կը մնայ իմ միջոցներէս»։

Սաշա Կիթրին է, որ վիրաբուժական գործողութենէ մը յետոյ աչքերը բանալով կը մրմնջէ իր բժիշկին.—

«Ա՜հ, փրոֆեսէօր, մաղ մնաց որ պիտի կորսնցնէի ձեզ»...

Ութսունամեայ այն ծերունին է, որ իր վիրաբուժական գործողութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ կ'երթայ իր վիրաբոյժին մօտ եւ երբ ան կ'ըսէ թէ երկաթի պէս առողջ է եւ նորէն կրնայ այցելել իրեն տասը տարի ետքը, կը պատասխանէ սրամտօրէն.— Եթէ ուշանամ, մի սպասէք, սիրելի Տոքթէօր»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԵԾԱՄՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Առաջին անգամ տեսայ զայն Սէնի արքեճարաններէն մէկուն մէջ։ Նստաւ քովի սեղանիս առջեւ եւ մէկ անգամէն ապսպրեց եօթը սուրճ։ — «Հիմա ուր որ են, ընկերներն ալ կուգան», մտածեցի։

Կը սխալէի ենթադրութեանս մէջ, որովհետեւ քիչ յետոյ երբ սպասեակը եօթը գաւաթ սուրճերը բերաւ, սկսաւ ան մէկը միւսին ետեւէն եօթն ալ խմել...։ Եւ երբ նշմարեց թէ զարմացած իրեն կը նայիմ, ինծի դարձաւ եւ բսաւ.

— Գիտէ՞ք, ես Պալզաքին կը նմանիմ, օրական տասը-տասնըհինգ սուրճ կը խմեմ։

Գացի իր սեղանը եւ սկսանք խօսակցիլ։ Քիչ ետքը ուզեց թուղթ եւ մելան եւ երբ սպասեակը բերաւ ուզածը, սկսաւ գրել։ Հազիւ, սակայն, քանի մը տող գրած, պատռեց թուղթը եւ նետեց։ Այս բանը ըրաւ տասն անգամ յաջորդաբար։ Եւ որովհետեւ յարաճուն զարմանքով կը դիտէի զինքը, բացատրեց.

— Ես Ֆլոպէրին պէս մէկն եմ. շատ դժուարութեամբ կը գրեմ. Կը գրեմ ու կը պատռեմ, կը պատռեմ ու կը գրեմ։

Խօսք անցաւ ծննդավայրիս մասին։ Ես ծնած եմ Նորմանտիա, ըսի իրեն։

— Իսկ ես, պատասխանեց ան, կը նմանիմ Շարլըմանեյին, Նորմանտիան շատ չեմ սիրեր։ Ինչ կը վերաբերի իմ ծննդավայրիս, այդ կէտին մէջ Մոփասանն եմ։ Ծնած եմ Սէնի վարի շրջանին մէջ.

Ցիչեց նաեւ, որ Հայնը մազոտ էր եւ կ'ուզէր որ զինքն ալ մազոտ դարձնէ։

— Ահա այս կէտին մէջ կը նմանիմ Շէյքսփիրին, որ նոյնպէս իր պատանեկութեան մազորդի աշկերտ էր ինծի պէս։

Եւ չմոռցաւ աւելցնելու որ ամուսնացած էր։

— Ուրեմն այստեղ կը յիշեցնեմ Նափոլէոնը։ Կնոջս անունը Ժոզէֆին էր։

Բայց դժբախտաբար կինը գտնուած էր անհաւատարիմ եւ կապ ունէր Անգլիացիի մը հետ։

Կը նմանիմ Մոլիէրին, որովհետեւ կինս խաբեց զիս։

Այս տարօրինակ մարդուն հանդիպեցայ դարձեալ ամիս մը ետքը։ Սարսափելի աչքի ցաւ ունեցած էր եւ մազ էր մնացեր, որ կուրնար։

— Քիչ էր մնացեր, որ Հոմերոս մը կամ Միլտոն մը դառնայի եւ կորսնցնէի տեսողութիւնս։

Անկէ ասդին դարձանք բարեկամներ եւ յաճախ միասին կ'ըլլայինք։ Առաջին կնոջը՝ Ժոզէֆինին յիշատակը մեռած էր իր մօտ եւ կը սիրէր ուրիշ մը։ Բայց գիշեր մը սպաննեց զայն, երբ յանցանքի վրայ բռնեց իր բարեկամին հետ։

Ձերբակալուեցաւ եւ տարուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին մօտ, որուն բսաւ.

— Ես, պարոն հարցաքննիչ, Թոսքայի Քուարտատոսին պէս եմ։ Բան մըն ալ պիտի չխոստովանիմ։

Բայց երբ զատուեցաւ ոճրագործ ատեանին առջեւ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ եւ բսաւ.

— Ես Անթուանին պէս մէկն եմ։ Խաբեց զիս եւ սպաննեցի։

Երդուեալները մահուան դատապարտեցին զայն։ Երբ հասաւ գլխատման օրը, գացի մօտը, որպէսզի վերջնական հրաժեշտը առնեմ։

Բարեւս փոխադարձելով եւ իբրեւ վերջին խօսք, բսաւ ինծի..

— Գիտե՞ս, բարեկամս, ես Քրիստոսի պէս մէկն եմ. Կը մեռնիմ 33 տարեկան հասակիս...։

ԱԼՖՈՆՍ ԱԼԷ

Ու դարձեալ երգիծաբան Մարք Թուէյնն է, որ հերքելով իր մասին տարածուած սխալ լուր մը, կ'ըսէ թէ «մահուանս յայտարարութիւնը մեծապէս չափազանցուած էր»։

Հիւմըրի զանձատուն է նաեւ հայկական երգիծանքը։ Ահա քանի մը խայթող նըմոյշներ անմրցելի երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանէ.—

— «1850ին Պարտիզակ ծնած է Վահան վարդապետ։ Այնչափ բարի զաւակ մ'էր, որ իր ծննդենէն երկու ամիս առաջ հայրը մեռաւ, իւր տղուն երեսը չտեսնելու համար, երկու ամիս ետքն ալ մայրը հոգին փչեց՝ իւր զաւակին երեսը տեսած ըլլալուն համար»։

— Կարապետ պէյ Երեմեան ծնած է 1830ին։ Կարմիր բարեձեւ, սեւ աչերով եւ սեւ ընքուիներով մարդ մ'է։ Մզկիթ մը չինել տուած է»։

— Փունճ լրագիրն քանի մը ժամանակէ յետէ անասուններու հիւանդութիւններու վրայ յօդուածներ հրատարակելով, ընթերցողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ։ Արդեօք Փունճի խմբագիրն իւր ընթերցողներն անասո՞ւն կը կարծէ»։

Հիւմըրը սահմանելը, այսուհանդերձ, այնքան ալ էական չէ, որքան զայն լսելը, կարդալը եւ համտեսելը, իբրեւ լաւագոյն վայելքը բոլոր ընթերցումներուն կամ բերնէ բերան պատմուած բոլոր սրախօսութիւններուն։

«Խինդ ու Ժպիտ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՂԱՒՈՐՈՒՀԻՆ (Եօթը պատմուածք), գրեց Սեպա։ Տպարան Ատլաս, Պէյրութ, 1960։ Գին արտասահման՝ 2 տոլար։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Տիգրանը նիհար եւ թուլակազմ մի մարդ էր, իսկ Թուրքը ուժեղ եւ յաղթանդամ։ Տիգրանը պարտուեց, կուշտ ծեծ կերաւ եւ մի ատամն էլ վրայ տուեց։ Ոչ ոք չմիջամտեց։

— Շուն է, կ'երթայ հազար ու մէկ խառնակչութիւն կ'ընէ, — ասին բոլորը եւ բոլ տուին, որ Տիգրանը ծեծն ուտէ։ Հինգ օր յետոյ Տիգրանին կանչել էին դատի։

Ես գնացել էի դատարան այդ դատը տեսնելու, հակառակ մօրս պատուէրին, որ այդպիսի տեղեր չգնամ։

Թուրքը դատարան ներկայացաւ՝ ճակատը սպիտակ թաշկինակով կապած։ Իբր թէ Տիգրանը խփել էր քարով նրա ճակատին եւ ջարդել։ Թուրքը ներկայացրեց դատարանին բժշկի ռապորտը վէրքի մասին։ Տիգրանին երկու ամիս բանտ վճռեցին եւ ծեծելով տարան բանտ, իսկ Տիգրանը դատարանում միայն մի բան էր խնդրում.

— Քանդեցէ՛ք թաշկինակը եւ տեսէ՛ք թէ՝ վէրք կա՞յ։

Դատարանը գտաւ, որ կառավարական բժիշկի ռապորտը կայ եւ բաւական է։

Երբ Տիգրանին տարան բանտ եւ մենք էլ դուրս եկանք, ես իմ աչքերով տեսայ, որ Թուրքն իջաւ փողոց եւ հանդիստ սրտով քանդեց ճակատի թաշկինակը եւ դրաւ գրպանը — ոչ մի վէրքի հետք, մինչեւ անգամ ճանկռտուքի հետք չկար ճակատի վրայ։

×

Մի օր, ցերեկով, մի սարսափելի լուր տարածուեց. մի հայ սափրիչ ածիլուող մի Թուրքի վիզն է կտրել։

Լուրը տարածուեց կայծակի արագութեամբ։ Ամէն մարդ ջանաց անմիջապէս խանութը փակել եւ տուն գնալ։ Տասնեւհինգ րոպէում քաղաքի շուկան ստացաւ կիրակնօրեայ կերպարանք — դատարկուեց։

Ի՞նչ էր պատահել։

Հայ սափրիչը Թուրքին ածիլելիս, սափրիչին մի ծանօթ Հայ, ներս է մըտնում եւ նրա ականջին շշնջում.

— Դուրսը Թուրքն ու Հայը իրար են խառնուեր, դու ի՞նչ կ'ընես հոս։

Այդ եղել էր պարզ մի կատակ։

Սափրիչը մի վայրկեան մտածելով, որ դուրսն արդէն սկսել են, իր առաջ կայ կենդանի պատեհութիւն, լաւ է ձեռաց օգտուել այդ պատեհութիւնից եւ կէս քնի մէջ ածիլուող Թուրքի վիզը կտրում է եւ ընկնում դուրս ածելիով խառնուելու դրսում սկսած պայքարին։ Տեսնում է, որ դրսում ամէն ինչ խաղաղ է, եւ ահաբեկուած զարհուրելի հեռանկարից՝ ձին նստում է, եւ փախչում քաղաքից դուրս։

Երեկոյեան սափրիչի կնոջը ոստիկաններն տանում էին բանտ ծեծելով եւ սաթելով.

— Ամուսնուդ թաքստոցն ասա՛։

×

Հռչակուեց օսմանեան սահմանադրութիւնը։

Համբոյրներ, գիրկընդխառնումներ, ողջագուրումներ, սիրոյ եւ եղբայրութեան լիրիքական գեղումներ։

Բաց արին բանտի դռները, դուրս եկան քաղաքական բանտարկեալներ, որոնց մէջ եւ իմ երկու ուսուցիչները։

Կառավարական չէնքի առաջ կատարուեց ազատութեան հանդէս. դուրս եկան եւ խօսեցին Թուրք յեղափոխականներ Կանուն էսասի (*) մասին։

Առաջին անգամ էր, որ ես տեսնում էի Թուրք յեղափոխականներ— մի՞թէ Թուրքը Երբեւիցէ կարող էր յեղափոխական լինել — այսպէս էին ինձ ասել, այդպէս էլ հաւատացած էի։

Այդ հանդէսից էի վերադառնում, յոգնած, փոշեթաթաւ, քաղցած եւ բերկրանքով լեցուն։

Փողոցում հանդիպեց ինձ Շեմսին։

Երկար ժամանակ էր մենք իրար չէինք բարեւում։ Նա իմ հօրս էր կեավուր անուանել, ես էլ իր հօրը՝ իթ անուանել։ Մենք շատ էինք այդ ածականներն ասել իրարու, եւ հաշտուել, բայց այս անգամ մենք վիրաւորել էինք մեր ծնողներին։

Մանաւանդ ես դաշունահար վիրաւորուել էի նրա խօսքից, որովհետեւ այն ժամանակ, երբ Շեմսին հայհոյեց հօրս՝ նա գերեզմանում հող էր դառնում...

Շեմսին ինձ նայեց աչքի պոչովը։

Ես էլ։

Ժպտեցայ։

Նա էլ։

Ես չեմ կարող ասել թէ՝ ինչպէս մեր ոտները շարժուեցին եւ մօտեցան իրար եւ մեր թեւերը փաթաթուեցին իրարու։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Սահմանադրութիւն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Մարսէյլ, Խանասորի տօնակատարու- թեան ընթացքին Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի կազմակերպած վիճակա- հանութեան հասոյթը 300 Ն. Փ.։

Հ. Յ. Դ. Սէն-Ժեռմէի «Հայաստան» Ենթ.էն (ընկ. Ժ. Խսկիճեանի զաւկին՝ Գրիգորի արկածով մահուան առթիւ) 20 Ն.Փ.

Գումար 320 Ն.Փ.
Նախորդ գումար 8376 Ն.Փ.

Ընդհանուր գումար 8696 Ն.Փ.

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին՝
Maison de la Culture Arménienne
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)
Chéque Postal : PARIS 5.460-11

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա- րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պա- տարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկե- ղեցւոյ մէջ։ Ցաւարտ պատարագի, մա- տաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեպարար արարողութեանց։

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղայինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել ե- կեղեցւոյ բանկալը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Օր. Ռընէ Նը- շանեանէ 50 Ն.Փ., Տիկ. Հայկանոյշ Սի- մոնեանէ 5, Տէր եւ Տիկ. Տ. Տօնապետ- եանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան առ- թիւ 60, Տէր և Տիկ. Շաւարշ Խաչատուր- եանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան առ- թիւ 50 Ն. Փ.։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա- միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ- տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ- ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ- խատանքը ։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե- րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գը- րասենեակ ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո- ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը- րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե- ղին թուղթը .—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա- նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գօմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տի- կին Հայկանոյշ Երամեանէ 10 Ն. Փրանք իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առի- թով։ Տիկին Շահլամեանէ եւ Տիկին Ան- տուրեանէ 10ական Ն. Փ.։ Նոյնպէս ողբ. Տիկին Սրբուհի Մարգարեանի թաղման առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է.— Տիկին Գօղոսեանէ, Պ. Համբարձում Աւետիսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Նշան Տա- տայեանէ 10ական Ն. Փրանք։

×

ԼԻՈՆ — Ազգ. Միութիւնը շնորհակա- լութեամբ ստացած է 200 Ն.Փ. Պ. Գէորգ Թօփազալեան - Նիկողոսեանէ ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐ- ՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի *երկ- րորդ մասին երկու նոր դասարանները.—*

Ա) Տարրական Ճափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս-լէ-Պէնի շրջաններու մեր հայ- րենակիցներուն փափաքին գոհացում տա- լու համար, այս տարի կրկին կը կատար- ուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարա- նի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վը- րայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ։

Օթոքարի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի *կա- յարանի դիմաց եւ* փարքին *քովէն ժամը 9էն սկսեալ։ 10,30ին պատարագ Ս. Աստ- ուածածնայ տօնակատարութեամբ և խա- ղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի։ Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավա- րութեամբ Տիկ. Պարղեւուհի Պետրոս- եանի։*

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն։ Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցական- ներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշա- կութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ ֆրանսե- րէն լեզուներով։ Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւ- րոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաջողակ աշակերտները։

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժան- դակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահ- պան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն Նամա- կով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկե- ղեցւոյ դիւանպետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրօթ (Սավուա), *Ա. Բամ- պուքճեանի։*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մայիամ Արշալուսեանի յիշա- տակին, Պ. Լուծվիկ Քաչքէժանեան կը նուիրէ 5 Ն. Փ. «Յառաջ»ի եւ 5 Ն Փ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սար- պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպ- րոցներու մասնակցութեամբ ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հե- րոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կի- րակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Վարչութիւնը շնոր- հակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Սեր- գոյեանէ 20 Ն. Փ. Գր. Փափազեանի ա- մուսնութեան առթիւ եւ Պ. Վարդ Եր- կանեանէ 30 Ն. Փ. ողբացեալ Վահան Փաստրմաճեանի ցաւալի մահուան առ- թիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը- նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու- հի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ։ Բնակու- թիւն եւ սնունդ ապահովուած են ։

Մանրամասնութեան համար դիմել տը- նօրէնութեան ։ 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927-01,72 ։

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
9 AOUT
1960

ԼԸ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8870 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4671

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՊ"

Այս օրերուս լրացաւ Կարդինալ Աղաճանեանի Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան քառասնամեակը:

Մեծ հոգեւորականը, իր մեծ հեղինակութեամբ, տնօրինած էր որ իր եպիսկոպոսութեան արծաթեայ յոբելեանը, փոխանակ յոբելենական հանրային հանդիսութեանց ըլլայ օր մը լուռ մաղթանքի եւ աղօթքի՝ ի փառս Եկեղեցւոյ եւ բարօրութիւն համայն հայ ժողովուրդին:

Կաթողիկոս — Պատրիարքը իր խոր գիտութեամբ, դիւրահաղորդ եւ ջերմ անձնաւորութեամբ, գիւանագիտական նուրբ ձիրքերով, հասած եւ արժանացած է այսօր Տիեզերական Եկեղեցւոյ իշխանութեանց կարգին վերջինները ստրինձանին:

Ցորեկեանը ծնած է Ախալցխա 1895ին եւ Հռոմի Ուրբանեան վարժարանը ընդունուած 1906ին: Տասնամեայ ուսում — նական շրջանով մը, յաջորդաբար եւ միշտ առաջին մրցանակով՝ կը ստանայ իմաստասիրութեան, աստուածաբանութեան եւ եկեղեցական իրաւաբանութեան վարդապետական վկայականները:

Առաջին աշխարհամարտի վերջերուն, 1917ին, քահանայ կը ձեռնադրուի եւ գինադադարին կ'երթայ Հայրենիք, իր առաքելութեան համար ընտրելով Թիֆլիսի ժողովրդապետի պաշտօնը:

Հռոմ կը վերադառնայ 1920ին, ստանձնելու համար Քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանի տեսչութիւնը եւ Ուրբանեան Համալսարանի իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ճիւղերու ուսուցչութիւնը:

Հազիւ 2 տարուան Եպիսկոպոս եւ 42 տարեկան, 1937ին, Կաթողիկոս–Պատրիարք կ'ընտրուի կաթողիկէ Հայերուն:

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութեան, 1945ին, Պիոս ԺԲ.ի օրով եւ շնորհումով կը ստանայ Տիեզերական Եկեղեցւոյ իշխան՝ Կարդինալի տիտղոս:

Այնուհետեւ, եկեղեցական ամէնէն պատասխանատու առաքելութիւններով, ու մինչեւ իսկ Պապի փոխանձն նուիրակի անդամանքով, կ'այցելէ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրները: Իր հայկական խորքով եւ անունով, խօսուն նայուածքով, ազնուական դիմագիծով, ուր որ կ'երթայ՝ ամէն տեղ եւ ամէնուն կը յիշեցնէ թէ Եկեղեցւոյ յաւիտենականութեան ղըրոյթը, Հայ Ազգին ալ ճակտին պատմական դրոշմն է.

Պիոս ԺԲ.ի մահուան, եւ 1958ին անոր յաջորդին ընտրութեան օրերուն, աշխարհի կաթողիկէներու շրթներուն վրայ էր Հայ Կարդինալին համբաւը եւ անունը: Եւ հաւաս Պապութեան չեմին, որուն անցքը յաջորդական երկու անգամով կատարուած օրինակները չեն պակսիր Ս. Աթոռի ընտրական պատմութեան մէջ:

Այժմ, յոբելեարը Մեծաւորն է Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան: Իր իշխանութեան տակ են կաթողիկէ աշխարհի 700 Եպիսկոպոս եւ Վիճակաւոր:

Հայ Հայրապետին վսեմ եւ խոհեմ ձեռքերուն մէջ է Տիեզերական Եկեղեցւոյ նաւուն փոխ–ղեկը:

Քրիստոնեայ աշխարհին մեծ տուրքեր, անձեան վանքեր, բաց մարախրաններ, ժաքրափայլ աղօթքներ ու չարականներ տուած է Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Անցեալին, Հայաստան աշխարհը ծիրանին է տուած սրբերքին:

Այսօր, հայ ժողովուրդը Տիեզերական Եկեղեցւոյ տուած է անոր մեծագոյն Ծիրանաւորներէն մէկը, անոր առաքելութեանց Պետը, հռոմէական բարբառով՝ Կարմիր Պապը:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՔՈՆԿՈՅԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԷ

Ապահովութեան Խորհուրդի կիրակի օրուան նիստը յետաձգուեցաւ, նախ սպասելու համար Լումումպայի եւ իր պատուիրակութեան, ապա ժամանակ ունենալու համար լուծում մը գտնելու Քոնկոյի անել կացութեան: Լուծում մը որ գոհացնէ թէ Լումումպայի եւ Չոմպէի, պահպանելով ՄԱԿի վարկը:

ՄԱԿի պաշտօնական շրջանակները համաձայն են երեք կէտերու շուրջ: Ա) Ընդհանուր քարտուղարը՝ Համըրշոլտ ձեռնհաս կերպով վարած է իրեն վստահուած առաքելութիւնը, այսուհանդերձ չատ լուրջի չէ առած Քաթանկայի հարցը: Սխալ ըրած է ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքի համար թուական ճշդելով: Բ) ՄԱԿ, իր հրամանները ոչ Լումումպայէն եւ ոչ ալ Խրուշչեւէն պիտի ստանայ: Քաթանկայի դէմ զինուորական գործողութիւններ պէտք չէ ըլլան, ինչպէս կը փափաքին Լումումպա եւ Խրուշչեւ: Գ) Վերջապէս լուծելու միակ կերպն էր՝ առաջին օրէն իսկ համաձայնիլ Քաթանկայի հետ, որպէսզի խորհրդանշական ուժեր հաստատուին Քաթանկայի նահանգին մէջ:

Կը թուի թէ Համըրշոլտ համաձայն էր այս վերջին կէտին:

Մինչ կը սպասուի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին, անդին Լումումպա եւ Չոմպէ դիրք կը ճշդեն: Քոնկոյի վարչապետը՝ Քոնաքրիէն, ուր կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր, հեռագիր մը քաշած է Քազավիւպիւին (Քոնկոյի նախագահը) հրահանգելով որ «գումարել տայ նախարարաց խորհուրդի ժողով մը եւ որոշէն ձեռք քաշել ՄԱԿի օժանդակութենէն»: Իր հեռագրին մէջ ի մէջ այլոց գիտել կու տայ թէ «մենք մեր միջոցներով պիտի կարգադրենք Քաթանկայի հարցը» ու կը հաւաստիացնէ.— «Ափրիկէի պետութեանց զինուորական օժանդակութիւնը ապահովուած է», այլ խօսքով՝ Ափրիկէի նորագոյն պետութիւններէն շատեր պիտի օգնեն, զինուորապէս, Լումումպայի: Արդէն այս իմաստով ցնկոյց մըն ալ հրատարակուեցաւ Կինէի մէջ.— «Եթէ ՄԱԿ մերժէ Քաթանկա զինուորներ ղրկել, մեր զինուորական բովանդակ ուժերը Քոնկոյի կեդրոնական կառավարութեան տրամադրութեան ներքեւ պիտի դնենք» ըսայլն:

Ղանա եւ Ալժեր. Միացեալ Հանրապետութիւնն ալ, իրենց կարգին, պատրաստակամութիւն յայտնեցին օգնելու Լումումպայի: Խ. Միութիւնը տրամադիր է «տոտիկանական» ուժեր ղրկելու Քոնկօ:

Քաթանկայի վարչապետը հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ. «Մեր որոշումը անփոփոխելի է: Ոչ ՄԱԿի ուժերը եւ ոչ ալ դէսեր Քաթանկա մտնելու իրաւունք ունին» յայտարարեց Եոււյնայթբըտ Փրէսի թղթակիցին: Այս առթիւ խնդրոյ առարկայ դարձուց Լումումպայի վարչապետութեան իրաւունքը: Միւս կողմէ օրէնսդիրական կէտ մըն ալ մէջտեղ դրաւ. — «ՄԱԿի բանաձեւը Քոնկոյի մասին, Յուլիս 14ին քուէարկուած է, մինչ մենք մեր անկախութիւնը հռչակեցինք Յուլիս 11ին»: Այլ խօսքով ՄԱԿ իրաւունք չունի միջամուխ ըլլալու անկախ եւ ինքնիշխան պետութեան մը ներքին գործերուն:

Կեդրոնի կառավարութիւնը քայքայուելու վտանգին տակ կը գտնուի: Աբաքօ կուսակցութիւնը, որուն անդամ է Լումումպայի գործակից եւ Քոնկոյի նախագահ՝ Քազավիւպիւ, հեռագիր մը ղրկեց Ապահովութեան Խորհուրդին: «Աբաքօ կուսակցութիւնը որ երկու միլիոն Պաքոնկոյիներ կը ներկայացնէ, կեդրոնի կառավարութեան՝ անձեռնհասութեան շուրջ բանաձեւ մը քուէարկեց: Կը խնդրենք որ համադաշնակցութեան մը ծրագիրը նկատի առնէք, իբրեւ լուծումի միակ ձեւ»:

Պրիւքսէլի մէջ, Չոմպէի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Ռուանտաւ Ուրունտի եւ Թանկանիքա՝ Քաթանկայի հետ համադաշնակցութիւն մը կազմելու փափաք ներկայացուցած են: Քիվիւ նահանգն ալ կ'ուզէ միանալ:

Դաշնակցային ձեւը միակ լուծումը կարելի է նկատել Քոնկոյի համար եւ Լումումպա այլեւս շատ կողմնակից չունի:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

5000 ՍՊԱՆԵՐ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈՉՈՒԵՑԱՆ»

Զօր. Կիւրսէլի վերջին որոշումները ցոյց կու տան թէ Թուրքիոյ նոր վարչակարգը ծանր եւ վտանգաւոր տագնապ մը անցուց առջի օր: Պաշտօնապէս կ'ըսուի թէ՝ բանակին կազմը «երիտասարդացնելու» համար մօտ 300 սպաներ հանգստեան կոչուած են՝ «իրենց դիմումին վրայ»:

Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն սակայն շնորհազուրկ սպաներուն թիւը 5000ի կը հասնի եւ կ'ըսուի նաեւ թէ ասոնց մէկ մասը բանտարկուած է և մաս մըն ալ աքսորուած: Փարիզ հասած Պոլսոյ Ճումհուրիէթը կը գրէ թէ 5000 սպաներ (գնդապետ, ենթասպայ եւ հրամանատար) հանգստեան կոչուեցան, 235 զօրավարներու եւ ծովակալներու շնորհազրկումէն ետք: Ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է այս մաքրագործումին առթիւ:

Կիւրսէլ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ զինուորականները պէտք չէ քաղաքականութեամբ զբաղին եւ պէտք է մոռնան Մայիս 27ը: Պատերազմական Ակադեմիաներու — 1959–1960 ուսումնական տարեշրջանի վկայականներու բաշխումին առթիւ Կիւրսէլ ճառ մը արտասանեց եւ խօսքը զինուորականներուն ուղղելով շեշտեց.— «Մայիս 27ը իբր հեռաւոր յիշատակ մը պիտի մնայ ձեր մէջ: Երբ բանակները այս ձեւով կը փրկեն իրենց երկիրը, մեծ վտանգ մը ծայր կու տայ քաղաքականութեան անձնատուր ըլլալու վտանգը: Այս տեսակ բան մը պիտի նշանակէր կրկնապատիկով կորսնցնել ինչ որ շահեցանք: Բոլոր զինուորական ընկերներէս կրկին ու կրկին կը խնդրեմ, տեղի ունեցածները թող մոռցուին. պիտի վերադառնանք մեր բուն պարտականութիւններուն: Այժմ երիտասարդ, կորովի բանակ մը կազմելու վրայ ենք: Թուրք բանակը, դժբախտաբար տարիներէ ի վեր զործիք եղաւ քաղաքականութեան: Այս հիւանդ կազմը առողջացնելու համար գործողութեան պիտի ենթարկենք զայն: Այս գործողութիւնը սակայն չափազանց արդարադատ, պարկեշտ, իրաւական կերպով պիտի կատարուի»:

Պատերազմական նախարարը՝ զօր. Ֆահրի Էօզտիլէք մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած է բանակի «երիտասարդացման» մասին: «Մեր նպատակն է բանակը երիտասարդացնել ու բանակին մէջ տեղ տալ ընկերներու, որոնք աւելի դիւրաւ պիտի յարմարին քաղաքակիրթ աշխարհի արդի պէնքերուն եւ զինուորական գրութիւններուն: Ես 44 տարի գործնապէս աշխատեցայ բանակին մէջ, բոլորս ալ կը ճանչնանք բանակէն, որ հին պայմաններով միշտ ճնշումի տակ էր տնտեսական եւ անձնակազմի անկարելիութիւններու զետնի վրայ: Այսուհետեւ այդ ճնշումը պիտի վերնայ: Եթէ պատերազմը անխուսափելի է, այժմ կրնանք մեր բանակը յարմարցնել այդ պատերազմին: Այս ձեւով Ատլանտեան Ուխտի հաւաքականութեան մէջ, Թուրք բանակը պիտի կրնայ արժանաւոր կերպով վարել պատերազմը»: Լրագրողի մը այն հարցումին թէ պատերազմի վտանգ մը կը նախատեսէ՞ Միջին Արեւելքի մէջ, նախարարը պատասխանած է.— «Անիկա մարգարէութիւն է քիչ մը: Ապագինման խօսքերը կը քնացնեն ղեկավարները: Պէտք է պատերազմի պատրաստ ըլլալ խաղաղութիւնը ձեռք ձգելու համար»: Էօզտիլէք յայտնեց նաեւ թէ հանգստեան կոչուած զինուորականները պիտի կարենան քաղաքական կեանքի մէջ մտնել, եթէ ուզեն: Աւելցուց թէ Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է որ նախագահ Ճեմալ Կիւրսէլ առայժմ իբր զինուորական շարունակէ իր պաշտօնը:

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է, ինչպէս գրեցինք առջի օր, բազմացնել յեղափոխական դատարանները որոնց լայն իրաւասութիւններ կը տրուին: Այս առթիւ հրատարակած զեկոյցին մէջ, Ազգ. Կոմիտէն կը շեշտէ.— Մասնաւոր օրինագիծ մը կը նախատեսէ լայն իրաւասութիւններ ունեցող յեղափոխական դատարաններ հիմնել ուր որ պէտք է, առաջքն առնելու համար այն տեսակ գործողութիւններուն՝ որոնք կը ձգտին խանգարել ազգային միութեան ոգին:

Յեղափոխական ատեանները պիտի կազմուին երեք դատաւորներէ եւ մէկ դատախազէ:

× Նախկին ղեկավարներու դատավարութիւնը պիտի սկսի քանի մը օրէն: Ինչպէս գրած էինք, Ատանա ճամբորդանաւը պանդոկի պիտի վերածուի, իսկ Եէօյ տեսակի շողենաւ մը երթեւեկութեան պիտի ծառայէ: Այս նպատակին համար պիտի գործածուի Վանիքէօյ, որ դատավարութեան շրջանին Կամուրջէն մեկնելով Հայտարփաշա, Գատըգիւղ, Գնալը եւ Հէյպէլի պիտի հանդիպի եւ հասնի՝ Եասըատա, օրը երկու անգամ: Այս ձեւով մօտ 2000 հոգի պիտի կրնան դատավարութեան հետեւիլ:

× Արտաքին առեւտուրի մէջ, ըստ առեւտրական նախարարութեան տեղեկագրին, 1960ի առաջին չորս ամիսներուն 79 միլիոն 103 հազարի հասած է բացը:

× Պետական նախարարութիւնը ձայնասփիւռ յայտարարութեամբ մը երաշխաւորեց կրօնքի ազատութիւնը: Նախարարը շեշտեց թէ եզանի արաբերէն ընթերցումը պիտի չարգիլուի եւ աղօթավայրերը բաց պիտի մնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ ազգայնացուց ամերիկեան մնացեալ բոլոր ընկերութիւնները որոնք 770 միլիոն տոլար կը ներկայացնեն: Ֆիտէլ Գասթրօ 25 վայրկեան միայն կրցաւ խօսիլ հիւանդութեան պատճառաւ: Ռաուլ Գասթրօ շարունակեց եղբօրը կէս ձգած ճառը, գովքն հիւսելով Խորհ. Միութեան «անշահախնդիր բարեկամութեան» եւ ծանր յարձակումներ ըրաւ Ամերիկայի վրայ:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը տնտեսական նոր համաձայնագիր մը ստորագրած է Խ. Միութեան հետ, 180 միլիառ ռուբլիի փոխատուութիւն մը աւելցնելով նախապէս ստացած գումարներուն վրայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց առաջին արդիւնքները ցոյց կու տան ազգայնական Մելլիուն կուսակցութեան յաղթանակը: Վարչապետին կուսակցութիւնը 130–140 աթոռ ապահովէ հաւանաբար՝ խորհրդարանին մէջ:

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐ, կիրակի կէս գիշերին անկախ դարձաւ: Այս առթիւ զօրավար տը Կոլ շնորհաւորութեան գիր մը ղրկեց Հուֆուէթ–Պուանիի: «Քոթ տ'Իվուար կրնայ Ֆրանսայի օժանդակութեան վրայ վստահ ըլլալ»:

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Երբ վերջերս կը խօսէի գրականութեան մը մասին, որ մօտաւոր անցեալի Հայաստանի Հանրապետութեան եւ քաղաքական անցուդարձներէն ներշնչուած էր, յիշեցի Օհան Կարոյի «Ոչխարներէն մինչեւ Խորհրդարանը» գիրքը, որ «Հայ Գրագէտ'ներու Բարեկամներ» մատենաշարին ութերորդ հատորը կը ներկայացնէր:

Գեղեցիկ առիթ մը եղաւ որ կրկին կարդամ այս հատորը եւ ոգեկոչեմ հեղինակը:

Այս գիրքը երկու մասէ կը բաղկանայ: Առաջին մասը 88 էջ, «Ոչխարներէն մինչեւ Խորհրդարանը» եւ երկրորդ մասը, որ նուիրուած է «Արձակ էջերուն եւ քերթուածներուն», Առաջին մասը ամբողջական չէ, քանի որ գրուածքին ձեռագիրը հոս կը վերջանայ, կ'ըսուի: Եւ իրաւ. կիսատ մնացած ըլլալու տպաւորութիւնը կը կրէ ընթերցողը: Հազիւ թէ Օհան Կարօ ազատ ընթացք կուտայ իր հայրենի յուշերուն, գրիչը կանգ կ'առնէ: Ուրիշ ձեռագիր տետրակ մը գրի առած է թէ ոչ, անծանօթ կը մնայ:

Առաջին մասին վերնագրէն այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք որ Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանին, պետական կազմին եւ հանրային կեանքին եթէ ոչ պատմութիւնը, այլ յիշատակները պիտի կարդանք: Իրականութիւնը տարբեր է բոլորովին: Հօտաղը խորագիրը կը կրէ առաջին էջը, որ նուիրուած է Հանրապետութեան երկրորդ տարեդարձին տօնակատարութեան, ուր ներկայ կ'ըլլայ հօտաղ Օհան Կարօ ուրիշներուն հետ, եւ տարիներ վերջը, Փարիզ իրեն վիճակուած շատ աննպաստ պայմաններուն մէջ կը վերապրի այդ յիշատակելի օրը:

Յուշերու այս շարքը թէեւ կ'ընդհատուի, բայց հեղինակը անմոռանալի վաստակ մը կը ստորագրէ: «Ոչխարներէն մինչեւ Խորհրդարանը» կը պատկերացնէ մանկութեան եւ պատանեկութեան, միջավայրին ընկերային կեանքը, իր տխուր եւ զուարթ կողմերով, որուն պիտի տային պատմական վէպ անունը: Դժբախտաբար այդ աշխատանքը անաւարտ կը մնայ, թերեւս հիւանդութեան պատճառով, քանի որ Օհան Կարօ հազիւ լրացուցած իր 43 տարին, հիւանդանոցի մէջ իր աչքերը կը փակէր աղիքի հիւծախտի հետեւանքով 1933 Ապրիլ 27ին:

Կ'ենթադրեմ որ «Յառաջ»ի մէջ Մուսասիր ծածկանունով ստորագրած յօդուածաշարքը, որ Հայաստանի Հանրապետութեան կեանքը, մանուկի մը ծնունդէն մինչեւ չափահասութիւնը եւ ամուսնութիւնը կը խորհրդանշէր, իր մէջ կը խտացնէր նաեւ հայրենի յիշատակներէն ուրիշ մաս մը, փորձելով ամբողջացնել առաջին մասը հատորով տրուած:

×

Վասպուրականի Ռշտունիք գաւառը իր ծննդավայր Նոր Գիւղով, նիւթը կը կազմէ իր յուշերուն, ուր կը յայտնուին նաեւ հօտաղ ընկերներուն ստուերները: Իր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը անցուցած է ընտանի կենդանիներուն հետ, որոնց հետ կը մեծնայ, կ'ապրի եւ որո՛նց առօրեայ կեանքին կապուած ուրախ եւ տխուր պահերուն արձագանգը ա՛յնքան հարազատօրէն կ'արձանագրէ այս յուշերուն մէջ: Իր կամ գիւղացի ընտանիքներուն կեանքն ու նիստ ու կացն ալ, Վասպուրականի գիւղական կեանքին հարազատ պատկերն է որ կուտայ, առով իսկ այս կիսաւարտ գործը կը դառնայ արժէք մը, մանաւանդ ազգագրական հայեցակէտով: Հայ գիւղացիներուն չարքաշ ու զրկանքներով լեցուն ապրելակերպին իբրեւ պատկեր, ահաւասիկ թէ ի՛նչպէս կը պատկերացնէ Օհան Կարօ կեանքը հայ գեղջուկին. «Ըսենք բոլոր տարին ալ վախով կ'ուտէինք հացը, բայց Յունիսէն մինչեւ Յուլիսի տասը, տասնուհինգը սոսկալի օրեր կ'ունենային մեր գիւղացիք: Իրենց կերածը խոտ էր ու խոտ: Արտերու մէջ տեսակ մը չէչոտ արմատներով բոյս կար՝ անունը խանդող. կը հանէին, արեւի տակ կամ կրակի վրայ կը չորցնէին, կ'աղային երկանքով ու հաց, ապուր կ'եփէին անով: Կիներու եւ աղջիկներու գործը՝ մինչեւ իրիկուն՝ խանդողի հետ էր կամ բանջար հաւաքելու: Ոչխարի հօտերու պէս կը փռուէին արտերու եւ սարերու վրայ ու մրջիւններու նման՝ անհնարին բեռներով կը կրէին ու կը կրէին: Գոնէ առատ ալ ունենայինք, նորէն բանի մը նմանէր: Այդ ալ չկար: Ցորենով կը ծախէին աղը, իսկ ցորենը սեւ աղուէսի պէս կ'ըլլար այդ եղանակին»:

Այսպէս գիւղական կեանքին, աւելի շատ տխուր թէ զուարթ կողմերը լուսանկարի ճշդութեամբ կը վերապրի հեղինակը, տարիներ ետքը, դառնութեամբ մը, որ լուսաւոր ու քաղաքակրթուած քաղաքներու կեանքն իսկ չի կրնար մոռցնել անոր անցած օրերուն տխուր յիշատակները, որոնց մէջ տեղ ունին մանաւանդ հայրն ու մայրը եւ ընտանիքի միւս անդամները, դուռ, դրացի եւ հօտաղ ընկերներ եւ այն միւս դրացիները, որոնց դաժան ստուերները չէր կրնար մոռցած ըլլալ...:

×

Շատ կանուխէն ստիպուած ըլլալով լքել ընտանեկան կեանք եւ նոյնիսկ նախակրթարաններ, ուսման եւ զարգացման իր պապակը յագեցնելու համար, անդադար կը կարդար, մասնաւորաբար աշխարհաբար Աստուածաշունչը, եւ օտար հեղինակներէն, Թոլստոյ, Կնուտ Համսունը, Ռաբինտրանաթ Թակորը եւ Նիտչէն: Իսկ հայրենի գրականութենէն մասնաւորաբար Նարեկացին, Շնորհալին, Նահապետ Քուչակը, Սայաթ Նովան եւ դասական հեղինակներ, արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական դէմքերէն: Իր ստորագրած «Արձակ էջերն ու քերթուածներ»ը ցոյց կուտան այն ազդեցութիւնը, զոր կրած է յիշուած հեղինակներէն:

Տարիներ առաջ, իր մահուան առիթով կը յիշեմ արձանագրած ըլլալ հետեւեալ իմաստով միտքեր եւ տպաւորութիւններ, որոնք կը յատկանշէին իր մարդկային նկարագրի գիծերը եւ որոնցմով սիրելի դէմք մըն էր մտաւորական շրջանակներու մէջ: Մեզմէ շատերը կրնան չհամակրիլ իր գրականութեան, չըմբռնել անոր մըտածումները եւ կարծիքները, բայց անոր նկարագրի գիծերուն առջեւ տարակարծութիւն չկար երբեք: Անիկա նուիրական արժէքներուն գիտակցութիւնն ունէր, եւ վարակուած չէր ժամանակակից հիւանդութիւններէն: Ատելութիւն եւ նախանձի զգացում չունէր եւ ոչ ալ կուսակցամոլ էր: Կը զգուշանար ուրիշին հասցէին որեւէ աննպաստ խօսք արտասանելէ. կը յարգէր ուրիշներուն կարծիքները: Իր գրականութիւնն ալ հարազատ արտայայտութիւնն էր նկարագրի այդ գիծերուն. խիտ, զգոյշ եւ մտածուած: Մինչեւ վերջ սորվողի դերին մէջ մնաց, առանց մեծամտութեան: Առանց յաւակնութեան, միշտ համեստ, անձնուէր՝ ընկերներու հանդէպ եւ իր ուժերուն գիտակցութիւնն ունեցաւ մանաւանդ: Հակառակ իր նիւթական համեստ պայմաններուն, որբ մը որդեգրած էր այդ թուականներուն, եւ ոչ ոք գիտէր:

Օհան Կարոյին եւ իրենպէսներուն ողբերգութիւնը հոն էր, որ իրենց մտաւորական կարողութիւնները արժեւորելու ո՛չ միջավայրն ունէին եւ ոչ ալ հանրային կեանքը: Այս էր պատճառը, որ Օհան ստիպուած էր աշխատելու մթերանոցի մը մէջ, անծանօթ մնացած, համեստ ու խոնարհ, արուեստի եւ գրականութեան սիրովը տոչորուն:

Կ'արժէ քիչ մըն ալ խօսիլ իր արձակ էջերուն եւ քերթուածներուն մասին, որոնք կը յայտնուին իրենց ինքնատպութեամբ: Մտաւորական Օհան Կարօ, խորքով բանաստեղծ մըն էր, նոյնիսկ իր արձակ էջերուն մէջ: Արձակ բանաստեղծութիւնները քանի մը գլուխներու մէջ կարելի է դասաւորել— Սիրոյ, կեանքի, հայրենիքի եւ մահուան երգեր, միշտ դիմելով մանաւանդ իր յիշատակներուն: Յաճախ աշուղական շեշտ ու համ ունէին իր երգերը: Ամէնէն դառն պահերուն իսկ, երբ յոռետեսութիւնը պէտք էր զինքը գետնէր, տեսակ մը իմաստութիւն, կշռուած, չափուած տրամաբանութիւն մը զինքը կեանքին կը կապէր:

Սիրոյ երգերը անձնական ապրումներ են մեծ մասով, միշտ կասկածով, միշտ սրտադողով, որովհետեւ կը վախնար ճշմարիտ սէրերէն, որոնք կրնային խաբել ու դաւաճանել: Նմոյշ մը.—

Ծայրամասի առանձնացած պալատին մէջ զիս մանկացնող հոգի մը կայ:

Անո՛ր համար ես կը սիրեմ յաճախ անցնիլ այս փողոցով...

Ծառի փեղկերն իրենց ետեւ զիս տռչող մէկը կը պահեն:

Անո՛ր համար իմ նայուածքներ [illegible] կ'ուղղուին, թողնելով որ մոռնամ [illegible]

Վարագոյրներն ինձմէ ծածուկ եղանակներ ու բուրումներ կը բանտային...

Անո՛ր համար ինձ անծանօթ [illegible]բով կ'օծուիմ յաճախ ու քաղցրա[illegible] յանգներէ թմրիլ կը զգամ...

Ծայրամասի վերջի՛ն, վերջին պալատի մէջ մութ յոյսերով ինծի խաբող հոգի մը կայ:

Անո՛ր համար այս ժխորէն չեմ դժգոհիր ու կը սպասեմ:

Ուրիշ օրինակ մը ճանչնալու համար թէ ինչպէս կը ներկայացնէ սիրած կինը....

Թէ բրուտ ես՝
Ինքը կա՛ւ է...
Թէ դրսորդ ես՝
Ինքը կաֆա՛ւ է...
Ուղեւո՞ր ես՝
Ինքը պանդոկ է...
Բեռնե՛ր ունիս՝
Ինքը բոկ է...
Թէ. քաղցած ես՝
Ինքը հա՛ց է...
Խեղդուի՞լ կ'ուզես՝
Ինքը ծով է...
Նաւապե՞տ ես՝
Ինքը հո՛վ է...
Թէ վիշտ ունիս՝
Ինքը լա՛ց է...
Տանջուի՞լ կ'ուզես՝
Ինքը խա՛չ է...
Իմաստո՞ւն ես՝
Ըսէ՛, ի՞նչ է...

Այսպիսի ինքնատիպ տողեր ստորագրած է նաեւ կեանքի ու մահուան յատկացուած քերթուածներուն մէջ: Ինչպէս ըսած էի առիթով մը, իր օրերն ու ժամանակը կը մաշեցնէր, մինչեւ որ գար վերջալոյսը, հոն մեկնելու համար, պատին միւս կողմը: Կամ ուրիշ յատկանշական բացատրութիւնով մը, կարօտալի հարսը, չքնաղ Մահը... ողջունելու համար....:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾ ԱՒԵՐԸ

Այն օրէն երբ Նոյ Նահապետ տնկեց իր այգին եւ խմեց անոր [illegible] մարդիկ գնահատած են ոգելից ըմպելիները եւ ասոնց հաճոյքը սուղ նստած է մարդկութեան: [illegible] ցնելու հին ձեւ մըն էր, քանդել այգիները: Ուրիշ ճակատ պայքարի [illegible] էր՝ կտրել գինիներու [illegible] Անգլիոյ այդ միջոցներէն ոչ մէկը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, ինչպէս ապացուցած [illegible] մեր օրերուն Մ. Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի մէջ ի գործ դրուած [illegible] օրէնքները.

Դարերու ընթացքին անհամար միջոցներ կիրարկուած են վերջ դնելու համար այս ցաւոտ հարցին, սակայն ոչ մէկը վերջնական լուծում մը բերած է:

Ալքոլամոլութիւնը շատ խմելուն հետ կապ չունի, եւ անպայման գինովութիւն չի նշանակեր: Խմող մը որ ի վիճակի է կենալու, այսինքն զսպելու խմելը, «ալքոլամոլ» մը չէ: Բուն ալքոլամոլը չի կրնար հրաժարիլ խմելէ: Անիկա անհրաժեշտ խնամքի պէտք ունի, որովհետեւ խանգարուած կամ խանգարուելու վրայ են իր ֆիզիքական եւ մտային կարողութիւնները:

Ի՞նչ է ալքոլամոլներու թիւը, այսօր, աշխարհի մէջ: Պատասխանը ենթադրաբար կարելի է տալ միայն, որովհետեւ անոնց յատուկ համարողութիւնը չէ կատարուած: Յամենայն դէպս 10 միլիոնը լաւատես թիւ մըն է. 15 միլիոնը աւելի ճիշդ: Տասը տարի առաջ վիճակագրութիւն մը կազմակերպուեցաւ կարգ մը երկիրներու մէջ:

Զուիցերիա 50 000 ալքոլամոլներ կան, Չիլի՝ 43.000, Ֆրանսա՝ 375.000, Մ. Նահանգներ՝ 952.000, Աւստրալիա՝ [illegible]4 հազար 300, Շուէտ՝ 30.800, Դանիա՝ 13.500, Իտալիա՝ 135.800, Նորվեկիա՝ 8.400, Ֆինլանտա՝ 8.800, Անգլիա եւ Կալլէս՝ 86.000:

Վիճակագրութենէն ասդին Ֆրանսա առաջին տեղը գրաւած է: Վարչապետ Տըպրէ ալքոլամոլութեան դէմ Ֆրանսայի կառավարութեան նոր օրինագիծը ներկայացուցած պահուն յայտարարեց. տարին 400 միլիոն տոլարի կը նստի կառավարութեան եւ այսօր 12 անգամ աւելի մարդ կը մեռնի 1945ի բաղդատմամբ.

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Մենք հնարաւորութիւն ունեցանք զմայլելու Վան Գոգի «Ծաղկեփունջ»ը, Գիսարոյի բնապատկերներուն, Ռընուարի «Հովանոցին», Մանէի «Աղջիկը գործաւորի մօտ» նկարներուն վրայ: Ինչպէս յայտնի է, Ռընուարի ու Մանէի կանացի կերպարները հարստացուցած են Զոլայի եւ Մոփասանի գրական վարպետութիւնը:

Լոնտոնի ազգային պատկերասրահին մէջ հաւաքուած դասական նկարչութեան գլուխ գործոցները մեծ հաճոյք պատճառեցին ինծի: Դիտելէ ետք կարծես թէ քանի մը տարիով երիտասարդացայ: Թանգարանի նախասրահներուն մէջ ծախու են բազմաթիւ հիանալի ալպոմ-արտատպումներ:

Այժմ քանի մը խօսք ալ թատրոնի մասին: Մեզի ըսին թէ անգլիական թատրոններուն մեծ մասը սեփական մնայուն դերասաններ չունին: Յայտագրին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն երաժշտական կատակերգութիւնները, զաւեշտներն ու ոստիկանական թատերգութիւնները: Ընդունուած սովորութեամբ մը, ամէն տարի կը բեմադրուին Գ. Շոյի «Մայոր Գարպարա»ն, առաջին անգամ ներկայացուած 50 տարի առաջ, ինչպէս նաեւ Շիլլէրի «Մարի Ստիուարտ»ը, Շէքսփիրի «Յուլիոս Կեսար»ը, Իպսէնի «Ուրուականներ»ը: Դարձեալ ընկալեալ սովորութեամբ ամէն տարի կը ներկայացուին Ա. Չեխովի «Քեռի Վանիա»ն, «Երեք քոյրերը» եւ «Կեռասենիներու պարտէզը»:

Շարժանկարի սրահներուն մէջ կը ցուցադրուին գլխաւորապէս ամերիկեան ժապաւէններ:

Ինչպէս շեշտեցին Անգլիացիները, վերջերս շատցած են Վարիէթէները եւ Քապարէները: Ասոնք առանձնապէս շատ են որոշ թաղամասերու եւ փողոցներու մէջ: Կան բազմաթիւ վարիէթէներ, ուր պարուհիները հրապարակ կուգան բոլորովին մերկ: Կ'ապշիս, երբ կ'անցնիս քաղաքի կեդրոնը գտնուող այդպիսի հաստատութիւններուն մօտէն: Հսկայական ցուցափեղկերու մէջ զետեղուած են բոլորովին մերկ պարուհիներու խոշոր լուսանկարները տարբեր դիրքերով: Տեսայ թէ ինչպէս միջին տարիքի Անգլիացի մը այդ տեսակ ցուցափեղկի մը առջեւէն անցած պահուն զայրացած թքաւ:

Բայց տեսայ նաեւ տարբեր տարիք ունեցող մարդիկ, մինչեւ իսկ պատանիներ, որոնք այդ ցուցափեղկերուն առջեւ կեցած՝ իրենց տպաւորութիւնները կը փոխանակէին:

Մենք դիտեցինք նաեւ Սուրբ Պօղոսի տաճարը, որ շինած է նշանաւոր ճարտարապետ Քրիստոֆըր Վրէն: Առաջին քարը դրուած է 1675ին, վերջացած է 1710ին: Բարձրութիւնը 120 մեթր է: Տաճարին փայտէ շինուածքները եւ երգեհոնը պատրաստած է անուանի Հոլանտացի Գրինլին Գիբընս, ԺԸ.րդ դարուն վերջերը: Լոնտոնի մեծ հրդեհին նախօրեակին տաճարը մասամբ քանդուած է, յետագային վերանորոգուած. 1940ին գերմանական երկու ռումբեր կ'իյնան տաճարին վրայ եւ կը քանդեն պատ մը եւ գլխաւոր դուռը, կը փշրուին բոլոր ջահերն ու ապակիները: Տաճարի մուտքին առջեւ, դամբարաններու շրջափակին մէջ շինուած է Աննա Թագուհիին մարմարէ արձանը (գործ՝ Ֆրան Գրիտ): Եկեղեցւոյ դասի մուտքին վրայ կայ մարմարէ տախտակ մը՝ լատիներէն հետեւեալ մակագրութեամբ. «Այստեղ կը հանգչի Քրիստոֆըր Վրէն, որ շինեց այս եկեղեցին ու քաղաքը. ան ապրեցաւ աւելի քան 90 տարի ոչ թէ իրեն համար, այլ իր համաքաղաքացիներուն համար: Անցո՛րդ, եթէ կը փափաքիս տեսնել անոր յուշարձանը, շուրջդ նայէ»:

Ա. ԹՈՒՆԵԱՆ

(Շար. — 6)

...Նահանգները հինգ միլիոն կը հաշուեն իրենց ալքոլամոլներու թիւը:

Հարց է գիտնալ թէ ալքոլամոլութիւնը կապ ունի՝ ոգելից ըմպելիներու խմուած քանակին հետ: Ոչ անպայման: Ճիշդ է որ Ֆրանսացիք շատ կը խմեն եւ կ'ազդուին, այսուհանդերձ, Աւստրալացիք որ նոյն չափով ալքոլ կը գործածեն, նուազ կը վնասուին անկէ:

Ալքոլամոլութիւնը կապ չունի նաեւ ըմպելիի տեսակին հետ: Հակառակ անոր որ ոգելից ըմպելիները մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, այսուհանդերձ առաւելապէս գինի խմող Ֆրանսացիներն են որ ալքոլամոլներու մեծ թիւ մը ունին:

Միւս կողմէ սակայն, Իտալացիք որ առնուազն Ֆրանսացիներուն չափ գինին կը սիրեն, քիչ թիւով ալքոլամոլութենէ վարակուածներ ունին:

Առոյ մէկտեղ դիտուած է, թէ գինի գործածող երկիրներու ալքոլամոլները «չեն կրնար խմելէ դադրիլ», ու ամէն օր, առտուընէ մինչեւ գիշեր կը ճնկեն, առանց սակայն գինովնալու: Ընդհակառակն, հիւսիսային երկիրներու մէջ ուր ոգելից ըմպելիները մեծաքանակ կը գործածեն, ալքոլամոլները կրնան երկար ատեն չխմել, բայց անգամ մը որ խմելու սկսին, «կը կորսնցնեն չափը» եւ կը դադրեցնեն միայն այն ատեն, երբ գետին կը փռուին:

Ինչ է որ մարդիկ խմելու կը մղէ: Այսօր ալքոլը միակ պատասխանատուն չի կրնար նկատուիլ: Կը թուի թէ ենթակային մտային եւ ֆիզիքական կազմն ալ դեր ունի: Սակայն ջղագրգիռ, մտահոգ, փախուստ վիճակէ մը խմելով խոյս տալու ձգտումն ալ վերջնական եւ միակ պատասխանը չէ, այլապէս ամէն տեղ ալքոլամոլներու թիւը անհամեմատ աւելի շատ պիտի ըլլար կիներու թիւէն: Դիտուած է նաեւ որ Հրեաներուն մէջ քիչ թիւով ալքոլամոլներ կան: Ուստի անհատական պարագաներէն զատ, միջավայրի, ընկերային եւ մշակութային ազդակներ եւ պատճառներ ալ կան, որոնք կարեւոր դեր կը խաղան ոգելից ըմպելիներու հանդէպ ցոյց տրուած մոլութեան:

Հարցադրութիւն կայ ալքոլամոլութենէ վարակուածները խնամելու ձեւին եւ դրութեան շուրջ: Շատեր կը նախընտրեն հոգեբանական դարմանումի եղանակը, ուրիշներ առանձնական ձեւը: Ասոնք կը գործածեն դեղեր ինչպէս օրինակ՝ տի–սուլֆիր մը որ դիւրագրգիռ կը դարձնէ մարմինը ալքոլի հանդէպ, կամ էմէթինը, որ ալքոլի դէմ խորշանք կը ստեղծէ:

Համանմանօրէն ամենայաջող բուժումի ձեւը Ալքոլամոլներու ընկերակցութիւնը եղած ըլլայ: Այդ Միութեան կ'անդամակցին յիսուն երկիրներու 250.000 այր եւ կին, նախկին կամ բուժուելու վրայ եղող ալքոլամոլներ: Ձեռք ձգուած բացառիկ յաջողութիւնը կուգայ հաստատել այն վարկածը թէ այս հիւանդներուն պէտք է մօտենալ խանդաղատանքով եւ համակրութեամբ եւ ոչ թէ «ես քեզմէ աւելի սուրբ եմ»ի հոգեբանութեամբ: Եւ կամ դատախօսութիւններ, քարոզներ եւ ի հարկին պատժական միջոցներ գործադրելով:

Օրէնսդրական եւ ընկերա–տնտեսական միջոցները անտարակոյս կրնան մեծ դեր կատարել: Սակայն, ամէն բանէ առաջ դաստիարակութեան եւ ի հարկին յաջող դարմանումի խնդիր է:

Ալքոլամոլութիւնը բարդ երեւոյթ մըն է, որուն մէջ իրենց պատճառները ունին բժշկական, հոգեկան, ընկերային, տնտեսական եւ օրէնսդրական տուեալները: Այս վարակիչ մոլութեան դէմ մղուող պայքարը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, անհրաժեշտ է որ զանազան երկիրներու եւ դրութիւններու մասնագէտները համագործակցին եւ միացեալ ուժերով գտնեն անոր հիմնական եւ գործնական լուծումը:

ՀԱՅԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

ԱՍՏՂԱՀՈՅԼԵՐԸ

Աստղադիտարանի գմբէթաձեւ շէնքը դիտելէ ետք, այցելուները մտան մեծ դահլիճը: Վիկտոր Համբարձումեան պիտի խօսէր իր կարգ մը դիտական հետազօտութիւններուն մասին: ... Գրեթէ մէկ ժամ տեւող իր զեկուցման ընթացքին, հայ աստղագէտը մէկ անգամ իսկ չյիշեց իր անունը: Յուսափեցաւ խոստովանելէ՝ թէ իրեն կը պատկանէր «Աստղային զուգորդումներ»ու կամ աստղախոյսերու ցնցող գիւտը, կը գրէ Վահան Գալֆայեան: Գիտարարը կարծես ըլլար գիտող մը սոսկ կամ հսկող մը՝ Աստղադիտարանին մէջ...: Աստղազարդ երկինքի վերծանողը, Վիկտոր Համբարձումեան, ինք իր մասին կը լռէ, այնքան համեստ է ու խոնարհ:

Քանի որ այդպէս է, Վիկտոր Համբարձումեանի մասին լսե՛նք վկայութիւնը յայտնի աստղագէտ Մ. Իվանովսկիի.— «Առաջին անգամ Վ. Համբարձումեան յայտնաբերեց թէ աստղահոյլերուն մէջ շատ աստղերու կը հանդիպինք, որոնք չեն ընթանար որոշ կարգով, ինչպէս, օրինակի համար, կ'ընթանան կռունկները, աշնան եղանակին, երամ առ երամ: Աստղերու այդ շարժումը կը յիշեցնէ որսորդական վիթխարի հրացանի մը փողէն դուրս մղուող գնդակներու շարժումը, գնդակներ՝ որոնք դուրս մղուելէ ետք խակոյն կը խոտորին իրենց ուղիղ ընթացքէն: Ոմանք արագ կը շարժին, ոմանք՝ դանդաղ, մէկ խօսքով գնդակներու ամբողջ խումբը կը ցրուի եւ կը գրաւէ մեծ մակերդակ մը: Գրեթէ նոյն ձեւով կ'ընթանան աստղերը՝ իրենց հոյլերուն մէջ: Աստղերը, երբեմն, կը համարուէին մենաւոր երկնային մարմիններ: Վիկտոր Համբարձումեան ցոյց տուաւ թէ «մենաւորս» կարծուած աստղերը անջատուած են աստղահոյլերէն: Հայ գիտունը «Աստղային զուգորդումներ» կոչեց այս ձեւով տարրալուծուած այլ միացանդուած աստղային կուտակումները: Ո՞րքան ժամանակ կը պահանջէ աստղահոյլի մը ցրուումը: Հաշուարկումը պարզեց որ աստղահոյլերու կեանքը երկար չի տեւեր, այդ պատճառով տիեզերքի մէջ մենք կը դիտենք տարբեր աստիճանի աստղային զուգորդումներ — հիմնովին ցրիւ, այլ խօսքով՝ դառամ, նոր կամ արդէն տարեց և աւելի խիտ, բոլորովին երիտասարդ զուգորդումներ, որոնց տարիքն աւելի փոքր է քան մեր մոլորակինը: Ըստ Վիկտոր Համբարձումեանի՝ աստղերը կը ծնին խմբովին, այնուհետեւ քանի մը միլիոն տարի կ'ընթանան հոյլերով, իսկ յետոյ ցրուելով՝ կը փոխակերպուին մենաւոր աստղերու, մինչեւ որ աւարտեն իրենց կեանքի ճանապարհը: Նօսր զուգորդումները իրենց կեանքը կը պահպանեն քանի մը միլիոն տարի, խիտ զուգորդումները կ'ապրին մի քանի միլիառ տարի: Ասոնց խիտ զանգուածային ձգողական ուժը կը խափանէ աստղերու արագ անջատումն ու փախուստը:

Վիկտոր Համբարձումեանի աւագ աշխատակիցներէն մին, Բենիամին Մարգարեան, աստղային կուտակումներու մէջ տեսած է սեղանաձեւ կամ օղակաձեւ դասաւորումներ: Զուգորդումներու կորիզը՝ աստղերու այս տիպի դասաւորումն է:

Վիկտոր Համբարձումեանի գիւտը կը հակադրուի եւրոպացի եւ ամերիկացի աստղագէտներու տեսութեան, որուն համաձայն բոլոր աստղերը առեղծուեր են միաժամանակ, գերագոյն հոգիին կամքով: Թո՛ղ ընդունուի Վիկտոր Համբարձումեանի տեսութիւնը: Այդ չի նշանակեր թէ գոյութիւն չունի հոգիին կամքը: Նիւթը թող շարժի անընդհատ, քայքայուի, նորոգուի: Կայ շարժո՛ղը, քայքայո՛ղը, եւ նորոգո՛ղը, — Աստուած:

«Մասիս»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախորհրդային Միութեան Կառտանի եւ Համասերաստացիական Միութեան Գապիւէլի եւ Սէնթ–Անթուանի մասնաճիւղերը միասնաբար սարքած էին մեծ դաշտահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, 31 Յուլիսին:

Մասնաւորաբար վարձուած օթոքառեր առտուընէ իսկ բազմաթիւ հայրենակիցներ փոխադրեցին Մարսէյլէն դէպի Մուլէնի օդասուն ու ծառախիտ անտառը:

Հայկական երգն ու նուագը բարձրախօսի միջոցաւ ամբողջ անտառը կ'արձագանգէին, ուրախացնելով բոլոր ներկաները, որոնք ամէն տարիքէ հոծ բազմութիւն մը կը կազմէին:

Հանդէսին կազմակերպութիւնն ու ըսպասարկումը գրեթէ անթերի էին եւ պիւֆէն առատ, ժողովրդական գիներով բոլորին մատչելի: Այս ձեռնարկին աշխատանքը վերցնող բոլոր անդամները անխտիր, արժանի են գնահատութեան:

Կէսօրուան ճաշը՝ ծառերու տակ, հայկական երգերու ընկերակցութեամբ, ուրախ վայելք մըն էր:

Կէսօրէն ետք սկսաւ գեղարուեստական լայտագիրը: Հանդէսին կը նախագահէր Համասերաստացիական Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Ե. Գապոյեան: Աւուր պատշաճի մի քանի խօսք ըրաւ Համախորհրդային Միութեան Կեդր. Վարչութեան քարտուղար Ա. Աճէմեան:

Երկուքն ալ վեր հանեցին երկու քոյր Հայրենակց. Միութիւններու միասնական այս ձեռնարկին կարեւորութիւնը: Այս համագործակցութիւնը, որ գրեթէ պատահական էր, կրնայ քաջալերական նախընթաց մը կազմել եւ գաղութի համերաշխութեան վարակիչ օրինակ մը հանդիսանալ, ըսին անոնք:

Մեծ թիւով հայրենակիցներ իրենց ներկայութեամբ իսկ կը հաստատէին ըմբռնած ըլլալ այսպիսի քայլի մը արժէքը:

Եղան երգեր, արտասանութիւններ ու ջութակ: Դերասան Թրալոշ եւ իր խումբը ներկայացուցին խիստ զուարթ պաւեստ մը՝ երգախառն, ընկերակցութեամբ ծանօթ ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեանի: Այս վերջինը նուագեց նաեւ հայկական եւ եւրոպական կտորներ, արժանանալով բոլորին գնահատանքին:

Տարեց հայրենակիցներ բացառիկ առիթ ունեցան պարելու իրենց բնավայրի տոհմիկ պարերը, ընկերակցութեամբ աւանդական «տավուլ–զուռնա»յին, որ մատղաշ սերունդին հետաքրքրութիւնը կը շարժէր որպէս նորութիւն:

Ուշ ատեն ներկաները ցաւով մեկնեցան այն վայրէն ու մթնոլորտէն, որ իրենց պարգեւած էր հայկական օր մը ապրելու վայելքը, քաղաքէն հեռու, բնութեան ծոցին մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿՈՉ ՏԷՍԻՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Ազգային Միութեան մը կազմութիւնը, որ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է այլեւս, իրականացման հանգրուանին մօտեցած է: Հինգ հարիւրի մօտ քուէներ հաւաքուած են մեր գաղութին յարգանքը վայելող, ծանօթ տասներէկ ազգայիններէ բաղկացած ցանկի մը շուրջ: Այդ թեկնածուներն են՝ Արամ Օհաննեան, Կարօ Ժամկոչեան, Տիգրան Տէյիրմէնճեան, Մինաս Պարտաքճեան, Լեւոն Ասատուրեան, Պօղոս Տէր–Պօղոսեան, Սարգիս Առաքելեան, Վահան Հիւսեան, Յակոբ Ալխանաքեան, Գառնիկ Ղազարոս եւ Յովսէփ Լիւլէճեան:

Այս ցանկը կարելի է ընդլայնել, եթէ բարեացակամութեամբ եւ համերաշխ ոգիով ընդառաջ գան ու գործակցին կարգ մը կազմակերպութիւններ ու անհատներ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ մեր գաղութին բոլոր խաւերը ներկայացնող միակ մարմնի մը շուրջ բոլորելու ազգապահպանման ծառայող մեր ազգային հաստատութիւնները:

Ուրեմն, անկեղծօրէն ու բարի նպատակով նախաձեռնած մեր այս գործը բաց է բոլոր լաւ տրամադրութիւններու առջեւ:

Կոչ կ'ընենք նաեւ բոլոր անոնց, որոնք տակաւին չեն մասնակցած քուէարկութեան, իրենց քուէները յանձնել Պ. Վահան Հիւսեանի:

Կը յուսանք թէ մեր կոչին պիտի պատասխանեն բոլոր սրտցաւ ազգայինները: Շուտով ժամուլի միջոցաւ պիտի յայտարարուի քուէներու ստուգման համար գումարուելիք ընդհանուր ժողովի մը թուականը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՁՀՐՑՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Շէմսին ինձ քաշեց տարաւ իրենց տունը: Օտարոտի թուաց այդ հին տունը, վաղուց էր չէի տեսել: Շէմսին ինձ առաջնորդեց ներս, ոտնակոխելով տան հարեմական սովորութիւնները: Համբուրեցի նրա մօր ձեռքը, դարձայ եւ տեսայ Սանէին, որ կանգնած ժպտում էր: Իմ եւ նրա ձեռքերը երկարեցին իրար, ինչպէս մարդու սեփական ձեռքերը, երբ սիրտը ցանկանում է ծափահարել:

Շատ վաղուց էր ես Սանէին չէի տեսել առանց մանիշակագոյն ամպի:

Նա մի քիչ, շատ քիչ, կորցրել էր իր երեխայութիւնը, բայց դարձել էր ա–[illegible].

Երբ ես ձեռքն ուժգին սեղմեցի, կարմրեց, շրթունքները դողացին եւ ինչ որ շնչաց մօրը դառնալով: Այդ շշուկի մէջ այնքան կանացիութիւն կար, որ ես նրան անմիջապէս պատկերացրի մերկ... ահա նա լողանում է աւազանում եւ աւազանի սառը ջուրը սարսռում է նրա մարմնի արեւային ջերմութիւնից:

×

Համբոյրներն ու գիրկընդխառնումները ոչինչ չօգնեցին, որովհետեւ մի քանի օր յետոյ իսկ, «իմաստուն» Հայեր շշնջացին ուրիշ ականջների՝

— Ձի՛ խառնուիք:

Եւ «իմաստուն» Թուրքեր եւս շշնջացին

— Զգո՛յշ, Հայեր կ'ուզեն մեր երկիրը իշխեն եւ վերացնեն կրօնը:

Կարծես ժամանակը ետ դարձաւ:

×

Երբ մենք փոքր էինք, մի խաղ էինք խաղում, որ կոչւում էր «Հայ եւ Թուրք»: Դա պարզ մի խաղ էր. — մէջտեղը մի քարակոյտ, որ ամրոց էր կոչւում, մանուկները բաժանւում էին երկու մասի՝ ամրոցը գրաւելու: Բաժանուած խմբերից մէկը կոչւում էր՝ հայ, իսկ միւսը՝ թուրք:

— Ծօ՛, Թուրքերը մտան...

— Հայերը բերդին կը մօտենան, տուէ՛ք գլխներուն:

Եւ սա համարւում էր անմեղ խաղ:

Այդ խաղը շարունակուեց մինչեւ իմպերիալիստական պատերազմը: Այդ պատերազմում խաղացուեց նոյն խաղը, միայն այն տարբերութեամբ, որ այս անգամ կողմերն Հայեր եւ Թուրքեր էին, խաղում էին լուրջ եւ իրական հողի վրայ, անսահման առելութեամբ բոցավառուած:

Ո՛չ ոք, բացարձակապէս ո՛չ ոք մեզ չէր ասում թէ՝ մի՛ խաղաք այդ խաղը: Երբ մենք խաղում էինք, մեծերը, բեղերով մարդիկ, շատ լուրջ եւ իմաստուն մարդկանց համբաւ ունեցող մարդիկ, դիտում էին այդ խաղը եւ ժպտում: Եւ առհասարակ դիտողները հրճւում էին երբ «Թուրքերը» պարտւում էին: Խաղի պաֆոսն այնքան էր խորանում, որ «Հայերը» «Թուրքերին» խաղի ժամանակ կանչում էին այն անարգական ածականներով, ինչ որ իրական կեանքում, խաղից դուրս: Երբ տաքանում էինք՝ սկսում էինք աղաղակել.

— Վուրո՛ւն իթլերէ...

— Կեավուրլար կիրդիլէր... (*) Խաղն սկսելու համար մենք միշտ կանգնած էինք լինում մի դժուարութեան առաջ — ոչ ոք չէր ցանկանում «Թուրք» լինել: Ստիպուած էինք լինում վիճակ գցել: Ով որ «Հայ» էր քաշում՝ անսահման ուրախանում էր, իսկ «Թուրք» քաշողները տխրում էին, ակամայ մասնակցում խաղին, պարզապէս մանկական խաղի կարգապահութեան կարգով:

(*) Զարկէ՛ք շներին, կեավուրները մըտան:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, *Ազգային Խնամատարութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը* (ասիստանթ սօսիալ) *պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Ազգային Խնամի գրասենեակը :*

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալօրէ (պաքալօրէա) *Ա. եւ Բ. վկայականները :*

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի :

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյներին ընտրութիւնը : Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Ազգատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով :

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման : Կ'ապահովենք վիզայի *գործողութիւնները* ձրի, *կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի :*

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի :

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը .—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ՄԱԶԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Շաքէ Պետրոսեան 100 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան իր մօր՝ Տիկին Անոյին Մազլըմեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ :

(Ստանայ «Յառաջ»էն) :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ : Ցաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի :

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեկան արարողութեանց :

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղացին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը :

PIANOS

ՀԻՆ
ԳԻՆԵՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ

PANE

18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone : ARC. 22-14

Ամէն տեսակ նորոգութիւն
Դաշնակում
Կատարեալ աշխատանք
Զեղչեալ գիներով

PARIS

ՄԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՆԱԽԱՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ
Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ **ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ : Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր
ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Ճամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդեր :
Անձրեւի պարագային անհրաժեշտ նախատեսուած է : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6°)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

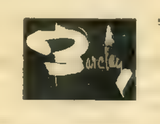
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս–լէ–Պէնի շրջականերու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ :

Օթոքարի մեկնակէտ՝ Էքս–լէ–Պէնի *կայարանի դիմաց եւ* փարքին *քովէն ժամը 9էն սկսեալ : 10.30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ և խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի : Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարզեւուհի Պետրոսեանի :*

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն : Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցականներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշակութային հայապահական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով : Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաջողակ աշակերտները :

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւանպետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), *Ա. Բամպուքճեանի :*

ԶԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — **45 T.** — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ՝ ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ համով ընդեղէններով :

Եթէ մեկնելէ առաջ հանգիստի ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք : Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք :

ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուաղէթ», «լոքում», «սապըր», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստրըմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), *համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»,* լահարիսա, *սումաք,* թարամա, լաքերտա, պաքլաւա, քատայիֆ, *աւելի եւայլն :*

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուրուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0.20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 10 AOUT 1960

...Դ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 8871 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4672

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

...կարծես թէ երէկ էր։ Ա՛յնքան թարմ ...տակաւին յիշատակները մեր մտքին ...էջ։

...և սակայն քառասուն տարի է անցեր ...այն երջանիկ օրէն ի վեր, երբ վեց ...տարիներու ստրկութենէն վերջ, ազատ ու անկախ Հայաստանի ներկայացուցիչը աշխարհի Մեծերուն հետ կողք կողքի նստած կանաչ սեղանի մը շուրջ՝ դաշնագիր ...ստորագրէր։

...Ու ի՛նչ դաշնագիր։

...Մեծ ու փոքր դաշնակիցներու հար-...ծններուն տակ շարաչար պարտուած ...Թուրքը հանդիսաւորապէս կը ճանչնար Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, ...ինչպէս ճանչցեր էին զայն արդէն դաշ...նակիցները» (Սեւրի դաշնագրին 88րդ ...յօդուածը)։

...Հայոց ժամանակակից պատմութեան ...մէջ անմոռանալի պիտի մնայ 1920 Օգոստոս 10ը։

...մէկ միլիոն նահատակներու հողի...տեր խայտացին անդենականին մէջ, ...ոգեւորուէր կ՚իրագործուէր խաչալը, որուն ...չէին վայեր։ Արդարութիւն կ՚ըլլար ...բազմաչարչար ու մարտիրոս ...ժողովուրդին։

Օսմանեան Կայսրութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները — Հատի փաշա՝ ...զինուորական, Րէշատ Խալիս՝ դիւանա-...գէտ, Րիզա Թէվֆիք՝ փիլիսոփայ կամ... կը ստորագրէին միջազգային այդ ...մաւորին տակ։

Թուրքիա կը կորսնցնէր հսկայ տարածութեամբ հողամասեր — Ալեքսանտրէտ...ին մինչեւ Կարմիր ծով ու Պարսից ծոց, ...արաբախօս բոլոր երկիրները։

Հայաստան, որ Անկախ էր, կը դառնար ...եւ Միացեալ։ Ուիլսըն պիտի գծէր ...սահմանները Հայաստանի եւ Թուրքիոյ ...միջեւ. Վանի, Բիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը պիտի կցուէին մեր նորազատ հայրենի-...քին. Սեւ ծովու վրայ ելքով մը։

Աւա՛ղ, խարուսիկ երազի մը պէս յօդս ...ցնդեցան այս բոլորը։

Հայաստան Թիֆլիս զարձաւ հարուածի ...հիւսիսի հարեւաններուն, որոնք ձեռք ...ձեռքի տուած խորտակեցին մեր անկա-...խութիւնը։

Արդէն Դաշնակցութիւնը խուլ ականջ ...մնացած մեր օգնութեան դիմումներուն։ Դաշնակիցները մեր բախտին ձգեցին մեզ, ...համակել ամէն խոստում։ Ուժ տուին ...Թուրքին, որ պատռեց Սեւրի դաշնագիրը ...և 1923 Յուլիս 24ին զայն փոխարինեց ...Լոզանի ամբարհաւանչ դաշնագրով։ Երէկի ...պարտուածը, որ Սեւրի մէջ գլխիկոր բա-...ցած կը կենար դաշնակիցներուն առջեւ, ...իբրեւ յաղթական կը յախորտար Լեմանի ...ափերուն վրայ։

Կը հրաժարէր հարուածի իր սահմաններէն, ...որոնց մէջ կը անցուորուէին երկու ...դաշնակիցները իբրեւ հողատար, ...սակայն իր հողամասերը կ՚ընդարձակէր ...հիւսիսէն՝ ի վնաս Հայաստանի, որ կարմիր պատմուճան էր հագած։

Բոլշեւիկները Թրքասիրական իրենց ...զգացումները ի յայտ էին բերած արդէն 1918 Մարտ 3ին Պրէսթ-Լիթովսքի մէջ, հրաժարելով 1914ի սահմաններէն եւ Թուրքիոյ յանձնելով Պաթումի, Կարսի ու Արտահանի նահանգները, որոնք Ռուսիոյ կը պատկանէին 1878էն ի վեր։ Մոսկուայի 1921 Մարտ 16ի եւ Կարսի նոյն ...տարուան Հոկտ.ի զոյգ դաշնագիրները ...որոնցմով պիտի ամրապնդէին Թուրքիոյ ...սահմանները հիւսիսէն։

Իսկ 1953 Մայիս 30ին Մոսկուա պաշ-...տօնապէս կը ծանուցանէր Անգարայի թէ Հայաստան ու Վրաստան հողային ոչ մէկ ...պահանջ ունին Թուրքիայէն...։

Այո՛, բայց մենք պահանջատէր կը ...մնանք.

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՈՐՈՇԵՑ ԶՕՐՔ ՂՐԿԵԼ ՔԱԹԱՆԿԱ, ԲԱՅՑ ՄԻՋԱՄՈՒԽ ՉԸԼԼԱԼ ՆԵՐՔԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ

«Զեմ վարանիր ըսելու թէ Քոնկոյի հարցին չուտափոյթ կարգադրութիւնը, պատերազմի կամ խաղաղութեան խնդիր է, եւ երբ պատերազմ կ՚ըսեմ, միայն Քոնկոյի մասին չեմ խօսիր»։ Այս բառերով է որ խօսք առած է Համըրշըլտ Ապահովութեան Խորհուրդի առջեւ օրուան նիստին, որ ինչպէս գրած էինք, գումարուած էր ՄԱԿի ուժերը ընդունելու, Քաթանկայի մերժումին առթիւ։

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կարդացած է ու պարզած Քոնկոյի եւ Քաթանկայի կացութիւնը։ Կը մեղադրէ Չոմպէն, Պելժերը եւ կեդրոնի կառավարութիւնը հաւասարապէս։ Առաջինը որ թոյլ չէ տուած ՄԱԿի ուժերու մուտքը Քաթանկա։ Պելժերը, որ չեն պարպած Քաթանկան ու վերջապէս կեդրոնի կառավարութիւնը, որ անհամբեր գտնուած է։

Այս առթիւ եւ անուղղակի, մեղադրած է նաեւ այն երկիրները, որոնք կը քաջալերեն «վտանգաւոր տրամադրութիւն-ներ»։ Համըրշըլտի ակնարկը Ղանայի,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թուրք դեսպանը ներկայացաւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ՝ Լէոնիտ Պրէժնեւի եւ այս առթիւ շեշտեց. — «Թուրք կառավարութեան փափաքն է որ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ — դըրացի երկիրներ — յարաբերութիւնները աւելի սերտ ըլլան եւ աւելի անկեղծ։ Թուրք կառավարութեան մտահոգութիւնն է որ ոչ մէկ բան արգիլէ հանդիսանայ բարի դրացնութեան մեր յարաբերութիւններուն եւ կը փափաքինք որ Թուրք եւ խորհրդային ժողովուրդներու շփում-ները թոյլ տան որ զիրար աւելի լաւ հասկնան»։

Բրեժնեւ պատասխանեց. — «Խորհրդային ժողովուրդը շատոնց կը մաղթէ մեր երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց վերահաստատումը, ինչ որ կար Լենինի եւ Աթաթիւրքի ժամանակ։ Կը կարծենք որ Խորհ. Միութեան հետ բարեկամութիւնն է որ թոյլ կուտայ Թուրքիոյ իր անկախութիւնը ամրապնդելու՝ կարելիութիւն, իր ազգային տնտեսութիւնը զարգացնելու եւ իր մշակութային մակարդակը բարձրացնելու՝ միջոց։ Գալով Խորհ. Միութեան, իր չահն է որ թուրքեւխորհրդային սահմանը խաղաղութեան եւ բարեկամութեան սահմանը ըլլայ»։

ԳՈՒԻԱՅԻ մէջ համայնավարութեան ծաւալումը սկսած է մտահոգել կաթողիկէ Եկեղեցին։ Հաւանայի արքեպիսկոպոսըկարդինալ Արթէկա հովուական թուղթով մը որ կարդացուած է բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, կը շեշտէ թէ «Գուպայի ժողովուրդին բացարձակ մեծամասնութիւնը կաթողիկէ ըլլալով, ընդդիմադիր է մարքսիստ նիւթապաշտութեան»։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կողմէ Իսրայէլի ճանաչումը հակառակ է մահմետական կրօնքի վարդապետութեան և Գուրանին, կ՚ըսեն Մահմետական Համագումարի անդամները գլխաւորութեամբ Հաջի Մահմուդ Ջալղուդի Գահիրէի մէջ։ Համագումարը իր որոշումը հաղորդած է ամբողջ բոլոր պետութիւններուն, պահանջելով որ միաձայնութեամբ դէմ կենան Թեհրանի կառավարութեան որոշումին։ Այս առընչութեամբ դիտել տուած են թէ

«Մահմետական կրօնքը գանազանութիւն չի դներ Ալլահի թշնամիին իրապէս կամ իրաւապէս ճանաչումին մէջ։ Նաեւ, կը քննադատեն որ «մահմետական երկրի մը մահմետական պետը» նման անըմբռնելի քայլ մը առած է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ յառաջիկայ աշունէն սկսեալ ռուսերէնի դասեր պիտի ձայնասփռուին Ափրիկէի ժողովուրդներուն համար։ Ռուսերէն լեզուի գիրքեր պիտի ղրկուին բոլոր փափաքողներուն։ «Ճանչցէ՛ք Խ. Միութիւնը» անունով ձայնասփռումներ ալ պիտի ըլլան։ Ափրիկեցի ունկնդիրները նուէրներ կրնան շահիլ մասնակցելով Խ. Միութեան նուիրուած մրցումներուն։

ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Լիբանանի դահլիճը անգամ մը եւս հայ նախարար մը կ՚ունենայ (անցեալին Ժոզէֆ Ջատըր, հայ կաթողիկէ երեսփոխան անդամ եղած է Լիբանանի կառավարութեան) յանձին փաստաբան Խաչիկ Պապիկեանի, որուն յանձնուեցաւ վարչական բարենորոգման նախարարութիւնը։

Փաստաբան էին նաեւ իր մեծ-հայրը եւ հայրը՝ Տիրան Պապիկեան, Ատանացի ծնողքէ, Խաչիկ Պապիկեան ծնած է Կիպրոս (Լարնաքա) 1923ին։ Ուսումը կատարած է Պէյրութի իտալական վարժարանը զոր աւարտելէ ետք մտած է Ֆրանսական համալսարանի իրաւաբանական բաժինը։

Քաջ արտաբերէ, երիտասարդ փաստաբանը գիտէ նաեւ իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, յունարէն եւ թուրքերէն։ 10-12 տարի է Պէյրութ հաստատուած է, ուր կը վարէ փաստաբանական կարեւոր գրասենեակ մը, իր մօտ ունենալով 6-7 փաստաբաններ որոնց կարգին իր քոյրը՝ Իրմա Պապիկեան։

Ծանօթ եւ սիրուած անձնաւորութիւն մըն է Լիբանանի մէջ, իրաւաբան-խորհրդատուն է նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին։

Գործօն մասնակցութիւն բերած է Լիբանանահայ ազգային կեանքին։

Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած է 1957ին, այդ ընտրութեան առթիւ հետեւեալ յատկանշական տողերը հրատարակած է Նայիրի շաբաթաթերթը։

ՄԵԹՐ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

«Շուրջ տասնամեակ մը առաջ, իր ամէնօրեայ այցելութեամբ առտու մը Հալէպ մեզի հանդիպեցաւ Խաչիկ Պապիկեանի հօրեղբայրը, մեր պատուական բարեկամը Յակոբ Պապիկեան — այժմ Մարսէյլ եւ տեղւոյն ազգային կեանքի սիւներէն — եւ, անխուսափելի սուրճը չպահանջած, գոչեց.

— Տեսա՞ր մեր «էնիկին» ըրածը...

Հարկ է ճանչցած ըլլալ Յակոբ Պապիկեանը, լրիւ ըմբռնելու համար իր վարակիչ խանդավառութեան ամբողջ ջերմութիւնն ու հաճոյքը, երբ կ՚արտասանէր այդ խօսքը։

Պարզուեցաւ, թէ տնհուն փաղաքշանքով եւ յայտնի հպարտութեամբ յիշուած «էնիկը»... Խաչիկն է, որ այդ օրերուն մասնակցած էր պաքալորէյայի քննութեանց եւ արձանագրած աննախընթաց յաջողութիւն մը։ Արդարեւ, Պէյրութի ֆրանսական եւ արաբական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսէին Խաչիկի մասին, նոյն ատեն արձանագրելով, թէ բացառիկ երեւոյթ մըն է այս հայ ուսանողը, որ կը կոտրէ Լիբանանի մրցանիշը։

Հիմա, երեսփոխան է Խաչիկ, ու կարգը մերն է գրելու Մարսէյլ.

— Տեսա՞ր ձեր «էնիկին» ըրածը...

Իսկ Մասիսի ծաղրանկարը, ուր ճառ մը խօսելու կը պատրաստուի ու յաղթութենէն կը դժուարանայ խօսելու, կարծէք բսել կ՚ուզէ.

«— Երեսփոխան ընտրուեցայ, աղէ՛կ։ Ընտրողներուս վստահութիւնը եւ իմ շընորհակալութիւններս, միասնաբար կ՚ը-նեն — մէ՛կ։

«Երեսփոխան ըլլալը մեծ բան մը չէ սակայն։ Ինծմէ առաջ հայ երեսփոխաններ կային, ինծմէ վերջ դարձեալ պիտի ըլլան, ու այս բոլորը միասին կ՚ընեն — երկո՛ւք։

«Բայց ես որոշած եմ ի վերջոյ դառնալ Լիբանանի Հանրապետութեան առաջին հայ նախարարը, ու ա՛յդ մէկն ալ անհաւասիկ կ՚ընէ — ԵՐԵ՛Ք»։

Կը մաղթենք որ այդ երրորդ արարին համար ողջ մնան Խաչիկին հայրն ու հօրեղբայրը եւ տեսնեն իրենց «էնիկը» հո՛ն, ուր կը տեսնենք մենք այժմէ՛ն...»։

(Կենսագրական տեղեկութիւնները եւ սորբեւ Նայիրիի կտորնը մեզի հաղորդուած է երեսփոխան-նախարարին հօրեղբայրը՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեան)։

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՓՐԿԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Մեր մեծագոյն մտահոգութիւնը մեր ժողովուրդի փրկութիւնն է, Սփիւռքի զանազան գաղութներուն մէջ

Երկար տարիներէ ի վեր այս մասին կը խօսինք եւ կը գրենք, «ազգապահպանում» բառին մէջ ամփոփելով մեր ժողովուրդին հոգերն ու ձգտումները: Այս բառը չունի իր հոմանիշը ուրիշ ժողովուրդի մը լեզուին մէջ: Այդ պատճառով ալ թերեւս անհասկնալի ըլլայ, որովհետեւ ոչ մէկ ժողովուրդ ցիրուցան եղած է այնքան, որքան Հայը, ամայի ու աւերակ ձգելով իր հայրենիքը՝ թշնամիին ձեռքը:

Մեր ժողովուրդը, զանազան գաղութներ կազմած, կ'աշխատի պահել իր գոյութիւնը ֆիզիքապէս, օտար ժողովուրդներու եւ բոլորովին խորթ պայմաններու մէջ: Ապա կը պահէ իր ազգային կեանքը, կուսակցական ու եկեղեցական կազմակերպութիւնները, իբրեւ ազգ ապրելու եւ իր դերը կատարելու համար:

Սակայն հայրենիքէն հեռու, օտար եւ յաճախ շատ զօրաւոր ազդեցութիւններու ենթակայ ազգի մը պահպանումը, եթէ ոչ անկարելի, դէթ շատ դժուար է: Հայ ժողովուրդը արտասահմանի մէջ զանազան երկիրներու քաղաքացի է, հետեւաբար, պիտի համակերպի իր ապրած երկիրներու օրէնքներուն, ենթակայ՝ քաղաքական, լեզուական, գրական, ընկերային եւ այլ ազդեցութիւններու: Իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացի, չունի եւ պէտք չէ ունենայ քաղաքական նպատակներ, հետապնդելով միայն իր ապրած երկրին ընդհանուր քաղաքականութիւնը:

Այս կացութիւնը կը պարզէ մեր կեանքը, աւելի քան 40 տարիէ ի վեր:

Ազգային տեսակէտէ համեմատաբար աւելի ապահով ենք այն երկիրներուն մէջ, որոնց ժողովուրդները տարբեր կրօնք ունին, տարբեր լեզու եւ գրականութիւն, բոլորովին տարբեր բարքեր:

Սակայն պարագան նոյնը չէ այն երկիրներուն մէջ, ուր քրիստոնէական նոյն կրօնը կը տիրէ եւ, իբրեւ տուեալ երկրի քաղաքացին, Հայը կրնայ մասնակցիլ անոր կեանքին ու քաղաքականութեան: Նման երկիրներ են զոյգ Ամերիկաները, Ֆրանսա եւ այլ եւրոպական երկիրներ, իրենց քաղաքական, կրօնական եւ լեզուական ազդեցութիւններով, եւ որոնք իրենց հզօր ճնշման տակ կ'առնեն, բնականաբար, մեզի նման փոքրիկ ժողովուրդ մը:

Այս պայմաններուն մէջ, մեզի կը մնայ հակազդել արտաքին զօրաւոր ազդեցութիւններուն. այսինքն՝ ոչ թէ մերժել այդ ազդեցութիւնները, — ինչ որ այժմ պիտի ըլլար մեզի համար, — այլ ընդունիլ ա՛յնքան, որքան անհրաժեշտ է եւ օգտակար, նախ՝ իբրեւ ազգ ապրելու եւ առաջ՝ զարգանալու համար:

Գաչտպանելու համար մեր ազգութիւնը, հարկադրուած ենք ինքնապաշտպանութեան դիմել: Այսպէս՝ կոչուած ենք պահելու մեր ազգային բարքերը, ծրգ-տումներն ու ոգին, մեր պատմական անցեալն ու ապագայ երազները, պաշտպանել մեր քաղաքական իրաւունքները, կրօնական ըմբռնումները, եկեղեցին, բարքերը, եւայլն: Սակայն այս բոլորին հետ, պէտք է պահպանել ու զարգացնել մանաւանդ մեր մշակոյթը եւ հայ լեզուն:

Հայ մնալու համար, անշուշտ, շատ կարեւոր ազդակներ են Հայ Դատը, Հայ Եկեղեցին մեր ազգային ոգին: Սակայն, հզօրագոյն զրահներէն մէկը — թերեւս ամէնէն վճռականը — հայ լեզուն է, որ ամէնէն ապահով ու դիմացկուն ազդակն է՝ ազգը պահելու համար: Այսպէս կը մտածենք, որովհետեւ մեր լեզուին մէջ խտացած կը գտնենք մեր պատմութիւնը, մեր ոգին, բարքերը եւ մա՛նաւանդ մեր մշակոյթը:

Հեռու ենք մեր հայրենի հողէն, սակայն կը մնանք իբրեւ ազգ, մեր հոգին ու հայրենիքին կարօտ: Բայց այս կարօտը կրնայ ազօտիլ շուտով, եթէ մայրենի ոգիով ու կորսնցնենք ազգապահպանումի մեր գլխաւոր ազդակները:

Կարելի է ուրիշ ժողովուրդներու հետ ապրիլ եւ կերպով մը պահել ազգութիւնը. կարելի է կորսնցնել անկախութիւնը եւ դարձեալ ապրիլ իբրեւ ազգ, կարելի է հայրենի հողէն հեռու ըլլալ եւ նորէն Հայ մնալ. սակայն կրնա՞յ ժողովուրդ մը օտար երկիրներու մէջ երկար ապրիլ, իր ազգային լեզուն ու մշակոյթը կորսնցնելով: Մեզ կը թուի թէ չի կրնար, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին բոլոր ազդակները կրնան մաշիլ:

Որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ մեր խօսքը, կրնանք հարցնել թէ ժողովուրդ մը, որ իր լեզուն ու մշակոյթը պահած է, կրնա՞յ կորսուիլ, եթէ նոյնիսկ կորսնցնէ իր կրօնքն ու ազգապահպանման այլ ազդակները: Անկարելի է: Հետեւաբար, մեր դերագոյն ձգտումը պիտի ըլլայ մասնաւորաբար հայ լեզուի պահպանումը:

Անշուշտ, դժուար է պահել հայերէնը, սակայն լեզուի մը պահպանումը աւելի դժուար չէ, քան հայրենիքի մը ստեղծումը: Մեր Նոր սերունդը, որ այսօր Հայ է ոգիով, չենք գիտեր թէ վաղն ալ, երկու երեք սերունդ ետք, պիտի մնա՞յ նոյնը:

Մեր Գատղ. ժողովները գրաղեցան ու դեռ պիտի զբաղին այս կենսական հարցով: Հ. Օ. Մ.ը զբաղեցաւ եւ որոշեց հայ լեզուին ու մշակոյթին տէր կենալ:

Դիտել տանք, որ երիտասարդի մը համար դժուար չէ լեզու մը սորվիլը: Այսօր, ամերիկեան դպրոցներուն մէջ, մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի օտար լեզուներու ուսուցման: Ինչո՛ւ հայ երիտասարդները, անգլերէնին հետ, չսորվին իրենց մայրենի լեզուն, որ անփոխարինելի հարստութիւն մըն է:

Ամերիկահայ երիտասարդը, ինչպէս ամէն հայ երիտասարդ, իբրեւ Հայ ու գաղափարապաշտ, պատրաստ է, վստահ ենք, իր արիւնը թափելու Հայաստանի ազատութեան համար, ինչո՛ւ, առանց արիւն թափելու, չփրցնէ նոյն Հայաստանին մեծագոյն գանձերէն մէկը՝ հայ լեզուն:

Հայ երիտասարդութիւնը պատրաստ է «կամաւոր»ներ տալու, ի հարկին, հայրենիքի ազատութեան համար. ինչո՛ւ «կամաւոր»ներ չտայ նաեւ հայ լեզուն սորվելու:

Ինչպէս կ'ըլլայ, որ Հրեայ նոր սերունդը իր մեռած լեզուն, Եբրայերէնը կը վերակենդանացնէ այսօր, դարեր ետք, իսկ հայ նոր սերունդը չի կրնար սորվիլ կենդանի լեզու մը, երբ իր ծնողքին ու ազգականները ողջ են դեռ եւ կան թերթեր ու գիրքեր, որոնք կը գիւրացնեն ամէն բան:

Եւ վերջապէս, ինչո՛ւ ենթադրել թէ հայ երիտասարդ մը միայն մէկ լեզուով պիտի ապրի եւ միայն ա՛յս երկրին մէջ, երբ կայ ամբողջ ժողովուրդ մը, որ Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հայաստան հայերէն կը խօսի ու կը գրէ: Հայերէնով կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ:

Հայերէնը ոսկի բանալին է հայ մշակոյթին ու պատմութեան, զորս կարելի է վայելել՝ հայերէնո՛վ առաւելապէս:

Երբ ջուրը ակէն կրնանք խմել, ինչո՛ւ գոհանանք հեռաւոր, շատ անգամ պղտոր աղբիւրներով:

(Խմբ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՍԿԻՒԹԱՑԻՆԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈՆԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓԸ

Սկիւթացիները, Հոները եւ Մոնկոլները սարսափը եղած են Եւրոպայի եւ Միջերկրականեան այլ երկիրներու: Անոնք վայրենի ցեղերու անուն մը շահած են եւ ոչ ոք կրնայ վայրկեան մը խորհիլ թէ անոնք կրնան ունեցած ըլլալ իսկական նուրբ, թէպէտ եղական, քաղաքակրթութիւն մը:

Եւ սակայն, Կեդրոնական Ասիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ գտնուած բազմաթիւ հնութիւններ կը փաստեն հակառակը եւ կը պարտադրեն մեզի որ սրբագրենք մեր գաղափարը անոնց մասին:

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐ

Կարելի է ըսել թէ մարդկային պատմութեան սկիզբէն ի վեր մարդիկ բաժնուած են իրերամարտ երկու դասակարգերու. առաջինն է որոշ տեղի մը կապուած եւ մնայուն կայք հաստատած մարդոց դասակարգը, իսկ երկրորդը՝ վաչկատուններու խմբակն է:

ՎԱՉԿԱՏՈՒՆ ՑԵՂԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

Արեւելքի պատմական հին վաչկատուն ցեղերը որոշ կայք մը չունէին եւ ոչ իսկ որոշ շրջան մը: Անոնց բնակութեան վայրը անծայրածիր էր եւ կը տարածուէր Ուկրանիայէն մինչեւ Կեդրոնական Ասիա եւ Մոնկոլիա:

Այս հսկայ տարածութեան վրայ շատ դժուար էր, հին ժամանակներու միջոցներով մշակութեամբ զբաղիլ, ինչ որ մնայուն կեանքի նախապայմաններէն մէկն է:

Ուստի անոնք կը զբաղէին կենդանաբուծութեամբ: Ունէին իրենց բազմաթիւ հօտերը, զորս յառաջ կը քշէին անծայրածիր տարածութիւններու մէջէն, ուր անպակաս էր դալար խոտը:

ԵՐԱՇՏԻ ՏԱՐԻՆ... ԵՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐԸ

Սակայն բնութիւնը միշտ բարեացակամ չէր վաչկատուն ցեղերուն հետ [illegible] տարի, միջին հաշուով, երաշտի տարի մը կը հանդիպէր, որուն հետեւանքով հօտերը կը մեռնէին եւ վաչկատունները յետին թշուառութեան մէջ կիյնային:

Հետեւա՞նք: Անոնք կը փնտռէին ապրուստի միջոցներ եւ բնականաբար կը յառաջանային դէպի նստակ կեանք վարող քաղաքակիրթ ազգերու երկիրները:

Այսպէսով տեղի կ'ունենային մեծ պատերազմներ վաչկատուն եւ նստակեաց ցեղերու միջեւ: Նկատելի է՝ որ վաչկատուն ցեղերը իրենց հաճոյքին համար չէ որ կ'արշաւէին, այլ իրենց ապրուստը ճարելու համար:

ՆԱԽԱՆՁ... ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Վաչկատուն ցեղերը, երբ կը մօտենային քաղաքակիրթ երկիրներու, հիացումով կը դիտէին անոնց յառաջդիմութիւնները, մեծցի կոթողները, հարստութիւնները եւ անոնց բնակիչներուն բարեկեցութիւնը:

Հիացումի զգացումին կը յաջորդէր նախանձը, որմէ յետոյ, անոնք յարմար առիթին, յանկարծակի կը յարձակէին, կը կողոպտէին, կը ջարդէին ու կրկին կը հեռանային:

ՀՆԴԻԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՐՇԱՒՈՂՆԵՐԸ, ՀԱՅԵՐԸ, ՍԿԻՒԹԱՑԻՆԵՐԸ

Եւրոպայի վրայ, պատմութեամբ ծանօթ առաջին արշաւողները եղած են Հնդեւրոպացիները, Քրիստոսէ գրեթէ [illegible] տարի առաջ: Ինչպէս ծանօթ է՝ Հայերն ալ կը պատկանին Հնդեւրոպական ցեղին:

Հնդեւրոպացիները, գրաւելէ յետոյ Եւրոպան, իրենք ալ մնայուն կերպով հաստատուեցան եւ քաղաքակրթուեցան:

Սկիւթացիները, նախ քան Ք. Ե. դարուն արշաւեցին Արեւելեան Եւրոպայի վրայ: Անոնց անունը շատ յաճախ կը յիշատակուի Հայոց պատմութեան մէջ:

ԴԱՐԵՀ ԵՒ ՍԿԻՒԹԱՑԻՆԵՐԸ

Ասորի եւ պարսիկ մեծազօր վեհապետները շատ նեղութիւն քաշեցին այս անպատակ եւ քաջ ժողովուրդէն, որուն զօրքերը առաջնակարգ ձիաւորներ էին:

Դարեհ մեծ հզօր բանակով մը հետապնդեց Սկիւթացիները, բայց անոնք իր[...]

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Տաճարին մէջ գետեղուած են անգլիացի նշանաւոր մարդոցմէ շատերուն դամբարանները, որոնցմէ ոմանց վրայ արձաններ ալ շինուած են: Այդտեղ թաղուած են նշանաւոր նկարիչներ՝ Տըրներ, Ռէյնոլտս, Տիցիանի աշակերտ Վիրկին եւ ուրիշներ: Կան նաեւ յուշարձաններ որ վերջին տարիներուն շինուած են:

Սուրբ Աննայի եկեղեցին ծանօթ է միայն Քորսիկայի Թէոտոր Թագաւորի հետաքրքրական դամբարանով: Անոր տապանին վրայ գրուած է — «Ասոր հանգչի Թէոտոր՝ Քորսիկայի Թագաւորը, որ մեռաւ այս եկեղեցիի համայնքին մէջ 1576 թուականին, Դեկտեմբեր 11ին, ուրախ — բնէ ազատուելէ քիչ ետք: Ձկրնալով վճարել իր պարտքերը՝ ան ձգեց Քորսիկայի Թագաւորութիւնը իր պարտատէրերուն առ ի բաւարարութիւն»: Եւ ապա «Բախտը թագաւորութիւն տուաւ անոր, բայց զլացաւ հաց տալ»:

Լոնտոնի մէջ, Ֆրանսացիները, Շուէտացիները եւ Հայերը իրենց մատուռները ունին:

Ուեսթմինսթըրի Աբբայարանը խորհրդարանի կողքին է, Թայմզի եզերքին: Կը հաւատեն թէ հին ժամանակ հեթանոսական մեհեան մը կը գտնուէր այդտեղ: Տաճարը առաջին անգամ շինուած է 1055ին, սակայն քանի մը դար ետք փլած է: Էտուըրդ Գ. շինած է նորը, խաչաձեւ յատակագիծով: Ցետագային Հենրի Է.րդ շինել տուած է փառահեղ մատուռ մը, որ իր անունով կը ճանչցուի: Այդ մատուռը մաքուր քոթական ոճ ունի եւ օժտուած է նուրբ քանդակազարդերով: Շինուած է ԺԶ. դարուն սկիզբին, կազմուած է 14 աշտարակներէ: Տաճարի ներսի կողմը չափազանց փառաւոր ու գեղեցիկ է: Մեծ տպաւորութիւն կը գործեն քարէ սիւները ու պատերուն նուրբ քանդակները:

Տաճարին մէջ կը գտնուին Անգլիոյ բազմաթիւ թագաւորներու, թագուհիներու, արքայազուններու ու մեծ մարդոց տապանները ու մարմարէ մահարձանները՝ շինուած մեծահռչակ քանդակագործներու ձեռքով: Մինչեւ ԺԳ. դար 1500 մարդ թաղուած է, իսկ մինչեւ այսօր՝ 6.500 հոգի: Ուժեղ տպաւորութիւն կը ձգեն Էլիզապէթ թագուհիի դամբարանը, սպաննուած արքայորդիներ Էտուարտի ու Ռիչարդի, Ցակոբ Ա.ի դուստրեր Սոֆիայի ու Մարիայի դամբարանները: Հարաւային կողմի կից շէնքին մէջ կը գտնուի Մարիա Ստիւարտի թագուհիին դամբարանը: Արձանագործութեան հազուագիւտ կոթողներ են Հենրի Է.ի ու անոր կնոջ՝ Էլիզապէթի տապանները: Իբրեւ քանդակագործութեան կոթող հետաքրքրական է նաեւ լէյտի Նայթինկէյլի մահարձանը: Լէյտին կը պահպանէ իր ամուսինը զարհուրելի մահէն, որ դուրս ելլելով գագաղէն իր աջ ձեռքին մէջ բռնած է նետ մը՝ ուղղուած իր զոհին:

Տաճարին մէջ կայ «բանաստեղծներու անկիւն», ուրտեղ թաղուած են Անգլիոյ գրողներն ու գիտնականները: Ասոնց վրայ ալ գրուած են մահարձաններ, կիսանդրիներ, դամբաններ: Շատ համեստ են Նիւթընի, Տարվինի, Տիկընսի տապանները: Ցիշենք նաեւ 152 տարի առաջ ապրած Թոմ Պարի տապանը:

Մինչեւ այսօր ալ ականաւոր մարդիկ կը թաղուին Ուեսթմինսթըրի մէջ Օրինակ՝ 1958ին թաղուած է անգլիական երաժշտութեան դասական, յայտնի երգահան Ռալֆ Ըոհան Ուիլեամսը, որ գրած է նաեւ ժողովրդական կտորներ: Մուտքին մօտ, փոքրիկ տարածութեան մը վրայ կը գտնուի անյայտ զինուորին շիրիմը՝ ի յիշատակ առաջին համաշխարհային պատերազմի զոհերուն: Տաճարին մէջ թաղուած Էլէոնորա թագուհիին (Էտուարտ Ա.ի կինը) մահարձանը խիստ փառաշուք է ու գեղեցիկ: Ցետագային մենք քաղաքին մէջ տեսանք անոր յիշատակին կառուցուած գեղեցիկ յուշարձաններ: Պարզուեցաւ, որ ան մեռած էր քաղաքէն դուրս, եւ երբ տաճար կը բերէին, յուղարկաւորութեան թափօրին անցած տեղերուն վրայ արձաններ շինած էին: Ահա այս ձեւով ալ Էլէոնորա թագուհիի յիշատակին շինուած արձանները բազմաթիւ են, մինչդեռ անգլիացի մեծ մարդոց համար շինած են համեստ շիրիմներ կամ յիշած են՝ ծննդեան եւ մահուան թուականները միայն: Կոթողներուն ու արձաններուն մեծ մասը շինած են՝ Էքսմաուն, Գեքոն, Գինկս եւ ուրիշ նշանաւոր անգլիացի քանդակագործներ:

Ուեսթմինսթըր Աբբայարանի կողքին վանք մը կայ: Թէեւ հին, բայց յայտնի յուշարձաններով լեցուն: Այդտեղ կը գտնուի այն սենեակը ուրտեղ մեռած է Հենրի Դ.: Վանքին մօտ է Սուրբ կոչուած այն վայրը, ուրտեղ ապաստան եւ փրկութիւն կը փնտռէին բոլոր ոճրագործները: Այդտեղ եկած է Ռիչարդ Գ.էն սարսափահար յղի մայրը ու աշխարհ բերած Էդուարդ Ե.ը: Այդ սուրբ վայրին արեւմուտքը կը գտնուի Էլմոնթ կոչուած տեղը, ուրկէ ողորմութիւն կը բաժնէին: Անգլիոյ առաջին գիրքը՝ «Ճշմարիտ ձեռամբ բանաձեւեր» հոս տպուած է, ձեռամբ Վիլիըմ Կէկսթընի եւ աջակցութեամբ աբբայ Թոմ Միլինգի (1474ին):

Ա. ԹՈՒՐԵԱՆ

(Շար. — 7)

մէկ արագ կը յառաջանային անապատէն ներս: Թագաւորը սոսկի վրանդին են — թարկուած տեսնելով իր բանակը, կե — ցաւ, ու պատուիրակ մը ղրկելով Սկիւ — թացիներու պետին, ըսել տուաւ. «Ինչո՞ւ կը փախչիս ու չես ճակատիր դէմս»: Գլուխ պատասխանեց. «Ձեմ փախչիր, այլ սովորութիւնս մեր հին կեանքը կը կի — րարկեմ. մենք, Սկիւթացիներս, ոչինչ ունինք պաշտպանելիք. ո՛չ քաղաքներ, ո՛չ մշակուած արտեր եւ ոչ ալ պանձեր»:

Իրապէս՝ այսպիսի խօսքեր կը յարմա — րին վաչկատուն ցեղի մը պետին: Անոր ամբողջ կը տարածուի անծայրածիր պաշ — տը. ամէն տեղ ինքզինքը իր մթնոլորտին մէջ կը զգայ: Ինչո՞ւ կռուի այս. որոշ կէտին վրայ եւ ոչ ուրիշ կէտի մը վրայ, ուր թշնամին նուազ նպաստաւորուած է բնութենէն: Ան կը կռուի մի միայն երբ սուր կերպով պիտի կարենայ յաղթել եւ կողոպտել, ապա թէ ոչ, կը նախընտրէ փախչիլ դէպի անապատ:

ԱՆԳՏԱՆԵԼԻ ՎԱՉԿԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Վաչկատունին ուժը իր արագութեան մէջ է. ձին եւ երբեմն ուղտը, իր անբա — ժան ընկերն է: Ան գիտէ ձի հեծնել եւ թուր չի յոգնիր. ամէն դիրքի մէջ կրնայ մնալ ձիուն վրայ: Մինչեւ իսկ կրնայ, ձիուն վազած ատենը նետ արձակել թըշ — նամիին վրայ, եւ այս նետը քիչ անգամ կը վրիպի:

Սկիւթացիները, գործնականապէս, ան — գտանելի էին, նաւուկ կեանք վարող ազ — գերու համար: Նոյնպէս, Հոները եւ Մոն — կոլները:

Անոնք կ'երեւէին միայն ասպատակելու եւ քարդելու համար, եւ ապա իսկոյն կ'անհետանային: Այս պատճառաւ, բազ — մաթիւ անդամներ անոնց ահ ու դողի մատնած են աշխարհը:

ԱՏՏԻԼԱՍ, ՃԷՆԿԻԶ ԽԱՆ

Ատտիլաս եղաւ Հոներու մեծ թագա — ւորներէն մէկը, որ Եւրոպան աւերեց: Իսկ 7–8 դար յետոյ, Մոնկոլներու թա — գաւոր Ճենկիզ Խանը երեւելի դարձաւ իր յաղթական մեծ արշաւանքներով եւ նաեւ անգթութիւններով:

Մինչեւ իսկ Չինաստանի հսկայական Պարիսպը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պատ — նէշ մը, կանգնուած՝ վաչկատուն Մոն — կոլներու դիմաց: Ան կոթողն է այն սար — սափին, զոր կ'առթէին Մոնկոլները չի — նացի հզօր թագաւորներուն:

ՎԱՉԿԱՏՈՒՆ ՀԻՆ ՑԵՂԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Այս բոլորը հիմա պատմութեան ան — ցած է եւ հին վաչկատուն ցեղերը գրեթէ ամբողջովին նստուկ կեանք վարել սկսած են կամ վարելու վրայ են:

Սակայն, հետաքրքրական է նշել թէ այդ հին վաչկատուն ցեղերը, հակառակ արտաքին երեւոյթին, ունեցած են սեփա — կան զարգացած քաղաքակրթութիւն մը, ինչպէս ասոր նկարագիրը շարժական բը — նոյթ ունի:

Այս վաչկատուններու մեծ խնամքով կը հագնէին եւ նաեւ կը զարդարէին իրենց ձիերը:

Վարէն սեղմուած տաբատներ, կօշիկ — ներ, գլխարկներ, վերնազգեստներ, շար — ժական եւ հանդստաւէտ վրաններ, ամէն բան այնպէս կարգադրուած էր՝ որ ապա — հովէր վաչկատունին հանգիստը եւ առող — ջութիւնը:

Մեծ խնամքով կը պատրաստէին իրենց զէնքերը եւ զանոնք կը զարդարէին:

ՍԿԻՒԹԱՑԻ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐԸ՝ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Գտնուած են, Ռուսիոյ մէջ, սկիւթա — ցի թագաւորներու գերեզմաններ. մեռ — եալը շրջապատուած է զէնքերով, վրան — ներով, թամբերով, սանձերով, նոյնիսկ ձիերով, կիներով եւ ծառաներով, որոնք հետը թաղուած էին:

Վաչկատուններու ձեռքով շինուած գործիքները կարելի չէ չփոթել երկրա — գործական երկիրներու գործիքներուն եւ առարկաներուն հետ, եւ սակայն, կը յայտնեն անոնց գեղարուեստական մեծ ճաշակը: Ամէն ինչ զօրաւոր եւ դիմաց — կուն կերպով շինուած է: Վաչկատուն — ները աւելի ժամանակ ունէին խնամքով շինելու իրենց ընտանիքին ծառայող շար — ժական առարկաները:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ ՍԿԻՒԹԱՑԻՆԵՐԸ

Գտնուած են, Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ մէջ, կաթսաներ, որոնք ոչ մէկ ձեղ — քուածք ունին, նոյնպէս կատարեալ ար — ուեստով շինուած բրիչներ, բահեր, պը — ղինձէ եւ երկաթէ դանակներ, որոնց կո — թը ոսկորէ կամ տախտակէ եւ կամ փը — ղոսկրէ շինուած է:

Իրենց զգեստին համար, վաչկատուն — ները կը գործածէին ոչխարի, այծի եւ կամ վայրի կենդանիներու մորթեր, ինչ — պէս՝ ընձառիւծի, աքիսի, վայրի կա — տուի, սկիւռի, եւայլն:

Մեծ արուեստով անոնք այս մորթերը կը պատրաստէին, կը ներկէին ու կը կարէին.

Սկիւթացիները իրապէս գեղարուես — տասէր մարդիկ էին իրենց արդուզարդին մէջ. ամէն ինչ կը զարդարէին, մինչեւ իսկ ձիերու սանձերը եւ դանակներու կո — թերը եւ իրենց կօշիկներուն կապերը:

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐ

Գտնուած են Սկիւթացիներու կողմէ շինուած կնոջական զարդարանքներ, ա — պարանջաններ, օղեր, մատանիներ, ճար — մանդներ, եւայլն, որոնք իսկական հրա — շալիքներ են:

Իրաւ է որ վաչկատուններ չեն շինած կոթողներ, տաճարներ, պալատներ, սա — կայն անոնք իրենց արուեստի ճաշակը կեդրոնացուցած են փոխադրելի տնական առարկաներու վրայ:

Անոնք գիտէին նաեւ նկարել, յատկա — պէս ընտանի եւ վայրի կենդանիները:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԷՆ ՍԻՊԵՐԻԱ

Սկիւթացիներու թողած առարկաները նոյն նկարագիրը կը պարզեն Հունգարիա — յէն մինչեւ Կեդրոնական Սիպերիա: Սա — կայն տակաւին շատ բան կայ պեղելիք եւ սորվելիք անոնց մասին:

Սկիւթական գերեզմանները յայտնաբե — րեցին անոնց գեղարուեստական մեծ զար — գացումը, որ այնչափ կը թողու գի — տողը:

Հին արշաւող վաչկատունները, գէթ մասամբ, կը ներկայանան պատմութեան առջեւ ոչ թէ միայն իբրեւ անգութ աս — պատակողներ եւ ջարդարարներ, այլ նաեւ մեծ գեղարուեստի տէր մարդիկ, իրենց յատուկ մարդին մէջ:

Լ. ՔՐԻՍՏԻԱՆԻ

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԳԻՏՑԻ՞Ք Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ...

*

Ճափոնի մայրաքաղաք Թոքիոյի բնակ — չութիւնը մէկ տարուան մէջ աւելցած է երեք հարիւր հազար հոգիով: Ներկայիս, Թոքիօ աշխարհի ամէնէն մեծ քաղաքն է իր ինը միլիոն 211 հազար բնակչու — թեամբ:

×

Իլինոյզի զործատուներէն մէկը, ե — գիպտացորենի ծողերէն սկսած է մուկե — րուն համար անկողիններ շինել եւ զա — նոնք ծախել բժշկական հետազօտութեանց աշխատանոցներուն:

×

Օդափոխութեան վայրերուն մէջ գոր — ծածելու համար Խորհ. Միութեան մէջ շինուած է ջրցանի (տուշ) գործիք մը, որուն ջուրը արեւային ուժով կը տաք — նայ մինչեւ 40–50 աստիճան եւ օդը ամ — պոտ եղած ատեն իսկ ջուրը տաք կը մը — նայ՝ ջերմամեկուսացուցիչ գետեղուածքի մը շնորհիւ: Մեքենան 140 լիթր ջուր կը պարունակէ եւ կ'արժէ 500 ռուբլի:

×

Կապիկներու Ճափոնական կեդրոնը ներկայիս ունի 170 տեսակ ճափոնական կապիկներ եւ 48 զանազան տեսակներ ներկայացնող 140 օտար կապիկներ: Կեդ — րոնի գիտնականները կ'ուսումնասիրեն կապիկներու զբաղումներն ու հիւանդու — թիւնները, որոնք կը վարակեն միայն մարդիկն ու կապիկները: Կեդրոնը կը յուսայ ցարդ ծանօթ 400 տեսակ կապիկ — ներէն 200 զանազան տեսակներ կեդրոնա — ցնել յառաջիկայ երեք տարիներու ըն — թացքին:

×

Արեւելեան Նիկերիոյ Վաւա ցեղին համար մերկութիւնը արգասաբերութեան խորհրդանիշ է: Այդ ցեղը այն համո — զումն ունի որ, մերկ շրջող ամուսնացած կիները աւելի շատ զաւակներ կը ծնին: Այր ու կին, ամուսնական արարողութեան ընթացքին բոլորովին մերկ կը կենան: Ցետոյ, մէջքէն մինչեւ ծունկերը հասնող գենջակ մը կը կապեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Լիոնէն 12 քիլոմեթր հեռու էն նահան — գին մէջ կ'ապրի հայ երիտասարդ մը՝ Գեղամ Ծառուկեան: Հետաւոր ազգակա — նը, կարծեմ, զրագէտին: Ան մանուկ հա — սակին Ֆրանսայի մէջ, հեռու հայ շրջա — նակէն, գրեթէ օտարացած է մայրենի լե — զուն ի սպառ մոռնալու դատապարտուած՝ բախտը կ'ունենայ ամուսնանալու հայ աղջկան մը հետ: Շնորհիւ իր մօտիկ հայ բարեկամներուն եւ հայ ոգիով թրծուած կնոջ, բոլորովին կը հայանայ: Իր կինը՝ Տիկ: Տիրուհի Ծառուկեան ատեն մը Լիո — նի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Ցանձնախում — բին կը բերէ իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը որպէս գործօն անդա — մուհի: Վերջերս ամուսինը հակառակ ի — բարու յաջորդող մահացու եւ ծանր ար — կածներու, իր խոստացած 50.000 Հ. Ֆ.ի գումարն ալ Լիոնի Ազգ. Միութեան տրա — մադրութեան տակ կը դնէ ի նպաստ եկե — ղեցւոյ շինութեան: Տէր եւ Տիկին ցարդ 300.000 Հ. Ֆրանքէ աւելի գումար մը տրամադրած են եկեղեցւոյ շինութեան: Իրենց երկու ծրախանները այս հեռաւոր վայրէն ամէն հինգշաբթի օր Լիոնի Ազգ. Միութեան Հայկազեան վարժարանը կը ղրկեն ուսանելու համար մայրենի լեզուն:

Վ. Գ.

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ՝ ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

*

Երկար տարիներ, օրական 16–18 ժամ աշխատելով, հայ գիտուն մը, Գեղամ Սարգիսեան, հնարեց դեղ մը՝ խլիրդին դէմ: Այդ դեղը հեղուկ մըն է, զանազան բոյսերով պատրաստուած:

Գեղամ Սարգիսեան բուսաբան մըն է, եւ համոզուած է որ բոյսերով կարելի է հրաշք գործել:

Հայ գիտունին հնարած դեղը կը բազ — մացնէ արեան կարմիր գնդիկները, ա — սոնք, իրենց կարգին, բարեբարօրէն կ'ազդեն ոսկորներու ծուծին վրայ: Այս դեղով կարելի պիտի ըլլայ պայքարիլ արեան խլիրդին դէմ, որ թշնամին է կարմիր գնդիկներուն:

Շնորհիւ նորագիւտ դեղին, կարելի պի — տի ըլլայ զօրացնել նաեւ անարիւն հի — ւանդները:

Գեղամ Սարգիսեան ուսած է Պոլիս եւ Ամերիկա: Ան մասնակցած է կարեւոր բժշկական ժողովներու: Նոր գիւտին մա — սին զեկոյց մը պիտի կատարէ Լիոնի ժո — ղովին մէջ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Մենք մեծանում էինք այս ոգով: Գիւղերի համար փոխանակ ասելու «կը — րու էջ», ասում էինք «Տաճիկ է»:

Մեր բարբառում տաճկըցալ կամ թըր — քանալ. կը նշանակէր՝ գայլանալ, վայ — րենանալ:

— Համբերանքս հատաւ, տաճկըցայ. — ասում էինք:

Եւ գալիք սերունդները կը պատմէն մի զարմանալի հէքեաթ.—

« Լինում է, չի լինում, մի փոքրաթիւ եւ հին ժողովուրդ է լինում, որ ապրում էր Վանայ ծովից մինչեւ Միջերկրականը, Բաղդադից մինչեւ Բիւզանդիոնը: Լինում է այդ հին ժողովուրդը հողագործ, ար — ուեստաւոր, մտաւորական, վաճա — ռական, կալուածատէր, բանկեր, պետա — կան բարձր պաշտօնատար, փողոցների կեղտը հաւաքող, ծառայ, ճորտ եւայլն:

Այդ ժողովուրդին սիրաբորբոք սիրում են իր հարուստ ցեղակիցները նրա սահման — ներից դուրս, սիրաբորբոք սիրում են նրանց եւ արեւմտեան պետութիւնները, մինիստրները, որովհետեւ այդ ժողո — վուրդն ունէր սեւ ու սիրուն աչքեր, տա — րածում էր կուլտուրայ ողջ խաւար ա — րեւելքում:

« Սիրաբորբոք սիրուց մաղուած՝ իր հարուստ ցեղակիցները եւ արեւմտեան մինիստրները հրում են այդ ժողովուր — դին դէպի կռիւ իր հարեւանների դէմ, հարեւաններ՝ որոնք տարբեր էին կրօ — նով, արիւնով եւ կուլտուրայով, ունէին սուրեր եւ զրահ, զօրք, ռազմատորմիղ եւ գերակշիռ թիւ: Լինում է, չի լինում, մեծ պատերազմ է լինում: Ողջ աշխարհը բռնում է վառօդի ծուխը եւ արեան գե — տեր են հոսում: Հին այդ ժողովրդի ա — կանջին զոռում են մինիստրները եւ հա — րուստ ցեղակիցները:

— «Եկել է ազատութեան ժամը, խփի՛ր քո հարեւանին, խփի՛ր նրա մահիկին քո խաչով»: Հին այդ ժողովրդի սեւ եւ սի — րուն աչքերը փայլում են ազատութեան տենչից, սկսում է անհաւասար կռիւ, զարկում են, զարկւում եւ հին այդ ժողո — վուրդից մնում է միայն մի փշուր իբրեւ կոչմարային յիշատակ:

Ապա դերագոյն ու վսեմ ցինիզմով հրա — հաւում են մինիստրները ոսկորների եւ մախիրների վրայ...

Եւ երկնքից ընկնում է երեք խնձոր...

ԺԸ.

Այդ աշխարհում մի սերունդ կար, որ մեծացել էր բաղնիքների եռեւում դիզ — ուած կայծեր պարունակող մոխրակոյ — տերի մէջ:

Այս սերունդը թուրքերէն լեզուով կոչ — ւում էր külhan beyi — մոխրակոյտերի իշխան — որանք ծնունդը անյայտ մար — դիկ էին:

Ձմեռները նրանք բաց էին անում մո — խիրները, մտնում մէջը, պառկում, մո — խիրը քաշում վրաները եւ քնում՝ ազատ — ւելով անգութ եւ անկարեկից ցրտից:

Մոխրակոյտի այս իշխաններն ապրում էին կիսամերկ, մէջքիդների զանգերն սըր — տալով, ապտակ ուտելով:

Ճաշում էին աղբակոյտերում, ձմերու — կի, սեխի, խնձորի կեղեւներով, կատու — ների ճանկերից մսի կտորներ զողանալով, մսագործի խանութներից՝ ոչխարի մի տոտիկ կամ միզլուխ, բազարում հաւ — կիթներ էին թռցնում, թաղերում հա — րուստների փոքրիկ երեխաների ձեռքից կորզում էին կարկանդակ եւ մրգեր:

Կէսօրին հաւաքւում էին զօրանոցի ե — տեւը եւ օգտւում թափուած խարաշա — նայից (*): Ցարձակւում էին գործում

(*) Զինուորական ապուր:

գիւղից քաղաք կիող իշարեւաների, սայ — լերի վրայ, ծեծուելով, քիթ ու բերան ջարդելով, ձեռք էին բերում մի քանի ափ ցորեն կամ ալիւր, յարձակւում էին գործում մանաւանդ ճակնդեղի բեռների վրայ, որովհետեւ կարող էին ճակնդեղ — ները խաշել բաղնիքի նոր դուրս թափ — ուած այրող մոխրի մէջ եւ ուտել:

Պետական, կրօնական, հասարակական եւ բարեգործական ոչ մի կազմակերպու — թիւն գոյութիւն չունէր, որ մտածէր այս «իշխանների» մասին:

Մեռածներին թաղում էին իրենք, մոխ — րակոյտներից մի քիչ հեռու, մի քանի գլուխ ջարդելով նրա ցնցոտիների բա — ժանման պայքարում:

Տարին մի անգամ բաղնիքի տէրը, հա — մաձայն քաղաքային օրէնքի՝ պարտական էր մաքրել ամբողջ մոխրակոյտը: Այդ մաքրութեան ընթացքում՝ տասնեակ դի — ակներ էին դուրս գալիս:

Շատերը հէնց քնել էին եւ չէին զարթ — նել:

×

Մոխրակոյտերի իշխաններից մէկն էր Ալին, նրանց ամէնից գեղեցիկ հերոսը, բարձրահասակ, սիրուն կազմուածքով եւ ուժեղ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

կինէի եւ Խ. Միութեան է, որոնք Լումումպայի կռնակ տալով, ծայրայեղութիւններու կը մղեն: Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, խօսք առած են Քոնկոյի, Պելժիոյ եւ Խ. Միութեան պատուիրակները: Պոմպօքօ, Քոնկոյի ներկայացուցիչը մեղադրած է Պելժերը, որ պատճառ դարձած են սահմանուած կացութեան: Վինյի, պելժ արտաքին նախարարը իր պատասխանին մէջ դիտել տուած է թէ Քաթանկայի մէջ գտնուող 7900 պելժ զինուորներէն 220 վերադարձած են, 200ը վերադառնալու վրայ են եւ 800 ալ պիտի վերադառնան մօտ օրէն: 20.000 պելժ քաղաքացիներ կը գտնուին Քաթանկա. անմիջապէս որ ապահովութիւն ըլլայ, Պելժերը պատրաստ են քաշել իրենց մնացած զինուորները: Կուզնեցով, Խորհրդային պատուիրակը շատ խիստ արտայայտուած է. Պահանջած է որ Պելժերը քաշուին անմիջապէս: Առաջարկած բանաձեւը մերժուած է:

Թունուզ – Սէյլան միացեալ բանաձեւ մը ներկայացուցած են եւ կ'առաջարկեն. — 1) Պելժերը հեռանան Քաթանկայէն: 2) ՄԱԿը չխառնուի Քոնկոյի ներքին խնդիրներուն: 3) ՄԱԿը զինուորներ ղրկէ Քաթանկա: 4) Վստահութիւն կը յայտնեն Համըրշըլտի որ լաւագոյնս կարգադրէ ամէն ինչ:

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ 0ի դէմ 9 ձայնով, Ֆրանսա եւ Իտալիա ձեռնպահ մնացին:

×

Քոնկոյի մէջ, կացութիւնը շփոթ եւ անստոյգ է: Արդարեւ, կեդրոնի կառավարութիւնը կազմալուծուելու դատապարտուած է, քանի որ Ապաքօ կուսակցութիւնը, որուն անդամ է Քազավուպու, Քոնկոյի նախագահը եւ Լումումպայի երբեմնի գործակիցը, անվստահութիւն յայտնեց վարչապետին: Կը պահանջեն Քոնկոյի համադաշնակցութեան մը կազմութիւնը: Միւս կողմէ բազմաթիւ նահանգներ կեդրոնէն բաժնուելու տրամադրութիւն ցոյց կու տան: Էքուաթոր եւ Քազայի արդէն այս ուղղութեամբ քայլեր ձեռք կ'առնեն: Քազայի նահանգը երկուքի պիտի բաժնուի: Պաքուանկա, որ հարուստ է հանքերով, կ'ուզէ «Հանքային Պետութիւն» մը հիմնել: Այս ձեւով վերջ տալ կ'ուզեն Պալիպա եւ Լուլուա ցեղերու հակամարտութիւններուն եւ պարբերաբար տեղի ունեցող արիւնալի կռիւներուն:

Զոմպէ Քաթանկայի նախագահ հռչակուեցաւ: Խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուաւ միաձայնութեամբ:

Լումումպա որ Նիւ-Եորք պիտի երթար, փոխեց իր միտքը եւ անմիջապէս Լէոփոլտվիլ վերադարձաւ, մտահոգ, հոն յայտարարեց. - «Բովանդակ Ափրիկէն Քոնկոյի կառավարութեան կողքին կեցած է»:

Ամէն պարագայի կը թուի թէ Լումումպա անել կացութեան մը մատնուած է:

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ. 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն-Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին Ընկեր. Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սօսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(Կնիք)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Ցաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղալինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ թանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Գ. Մարտիրոսեանի:

ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Hotel Splendid - Laffrey (Isère)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ

Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ: Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան Ներկայացուցիչը:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր

ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդեր:

Անձրեւոտ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս-լէ-Պէնի շրջականներու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքարի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10.30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ և խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարզուհի Պետրոսեանի:

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցականներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշակութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով: Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաճախող աշակերտները:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւանապետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրօթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Չափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ — JEUDI 11 AOUT 1960

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8872 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4673

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ ԿԸ ՄՆԱՆՔ

Մեծ դաշնակիցները չվաւերացուցին Սեւրի դաշնագիրը։

Ամէն մէկը իր պատճառներն ունէր։

Այս կէտին շուրջ բարեկամ թէ թշնամի համաձայն գտնուեցան։

Սեւրը երկու գլխաւոր թշնամի ունէր, — Թուրքն ու Ռուսը։

Թուրքերը թշնամի էին՝ քանի որ արաբական երկիրներէն վերջ Անատոլուէն ալ կը մկրատուէր՝ Հարաւէն ու Հիւսիսէն։

Բոլշեւիկներն ալ թշնամի էին՝ քանի որ բարեկամ էին Թուրքերուն, որոնց վրայ մեծ յոյսեր դրած էին իսլամական աշխարհին վրայ ազդելու եւ համաշխարհային յեղափոխութեան ճամբան հարթելու համար։

Մոսկուայի մէջ Լեւոն Շանթի պատուիրակութեան կ'առաջարկէին նախ հրաժարիլ Սեւրի դաշնագրէն, յետոյ միայն գալ ու բանակցիլ իրենց հետ։

Կրեմլինէն ետ չմնալու համար մեծ դաշնակիցներն ալ չվաւերացուցին Սեւրը։ Ու ամէնէն առաջ Ֆրանքլէն Պույեոն 1921 Հոկտ. 20ին Անգարայի մէջ Եուսուֆ Քէմալի հետ կնքեց ծանօթ դաշնագիրը, որով պիտի պարպուէր Կիլիկիան։

Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ կար օրինաւոր Թուրք կառավարութիւն մը, որուն դէմ ըմբոստութեան դրօշ էին պարզած քէմալականները եւ հակաթոռ կառավարութիւն մը կազմած Անգարայի մէջ «Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութիւն» անունին տակ։

Պաշտօնական դաշնագրի մը կնքումը մեծապէս կ'ամրապնդէր ըմբոստ կառավարութեան դիրքը։

Հայաստանի գրաւումը, Կիլիկիոյ պարպումը, հելլէն բանակին Անատոլուէն վտարումը, դաշնակիցներու կողմէ Պոլսոյ պարպումը բոլորովին չփացուցին Մուստաֆա Քէմալն ու իր ալ բազուկը՝ Իսմէթ փաշան։

Այս վերջինը Լօզանի մէջ իբրեւ Թուրքիոյ գլխաւոր պատուիրակը, չէր ուզեր նոյնիսկ լսել Հայ անունը։ Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ «Հայկական Օջախ»ի մը կազմութիւնը Թրքական հողամասի մը վրայ՝ ուժգնօրէն մերժուեցաւ իր կողմէ։ Ո՛չ ոք կրցաւ խօսք հասկցնել իրեն։ Դաշնակից պատուիրակները բոլորովին անճրկեցան։ Ամէն մարդ իր Կարապետը կուլար. Լորտ Քըրզըն հայկական ջարդերը կ'ոգեկոչէր, պարզապէս սաիպելու համար Իսմէթը, որ հաւանի Մուսուլը կցել Իրաքի, որուն հողատարն էր Մեծն Բրիտանիա։

Լօզանի դաշնագիրը Ֆրանսայի կողմէ վաւերացուեցաւ 1924 Օգոստ. 27ին։ Վարչապետն էր խուսար Էրիօ, որ Մ. Քէմալի վարչաձեւը որակեց «արդարութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան հանրապետութիւն մը»։ Ու այդ առթիւ խօսեցաւ նաեւ իր նշանաւոր ճառը — «Երկու սապանաքարեր կը ծանրանան Հայաստանի վրայ, — խորհրդայինն ու Թրքականը»։

Միայն Մ. Նահանգներու խորհրդարանն էր, որ մերժեց վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ ժխտումներուն, հայ ժողովուրդը երբե՛ք չէ հրաժարած իր արդար իրաւունքներէն։ Ու ամէն առթիւ բարձրաձայնած կը յիշեցնէ աշխարհի մեծերուն ու պզտիկներուն, բարեկամին ու թշնամիին թէ՝ 1920 Օգոստոսին ստորագրուած միջազգային մուրհակը անվճար է մնացած։

Այդ մուրհակը ժամանցումի ենթակայ չէ. Ու՛ կամ կանուխ պէտք է վճարուի։

Հայ ժողովուրդը պահանջատէր է եւ երբեք պիտի չհրաժարի իր իրաւունքէն՝ մինչեւ որ արդարութիւնը տեղը չգանէ, մինչեւ որ պարտականները չվճարեն իրենց պարտքը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՔՈՆԿՕ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՋՈՄՊԷ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴՆԷ

ՊԵԼԺԵՐԸ ԴԱՌՆԱՑԱԾ ԵՆ

Ինչպէս գրած էինք, Թունուզ-Սէյլան բանաձեւը, որ ընդունուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ, առջի օր, կը նախատեսէ՝ Պելժերու պարպումը եւ ՄԱԿի ուժերու մուտքը, Քաթանկա։ Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը շեշտէր թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի միջամտելու ըլլալու Քոնկոյի ներքին հարցերուն։

Համըրշոլտ Քոնկօ կը մեկնի, գործադրելու համար քուէարկուած բանաձեւը։

Լումումպայի համար, կեդրոնական կառավարութեան եւ իր յաղթանակն է այս։ Այսուհանդերձ կը թուի թէ իր դիրքը խախուտ է, նկատի առնելով մանաւանդ որ այն պահուն երբ Լէոփոլտվիլ հասաւ, արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ։ Նախ պաշտօնական վիճակ հռչակեց, ապա, արտաքսեց պելժ դիւանագէտները։ Միեւնոյն ատեն մտադիր է ետ կանչելու Պելժիա գտնուող քոնկոցի ուսանողները, որոնք ըստ իրեն Քոնկոյի վարիչներուն դէմ դաստիարակութիւն կը ստանան։ Քոնկոյի պելժ գնդապետը՝ Վան տէն Պոշ մեկնեցաւ երկրէն։

Լէոփոլտվիլի եւ բոլոր մեծ քաղաքներու պելժ գնդապետները պէտք է փակեն իրենց դուռները ու մեկնին։

Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին առընչութեամբ ու այդ առիթով, Լումումպա ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ։ Մեղադրեց Պելժերը եւ Քաթանկայի կառավարութիւնը որ Քոնկոյի «Պալքանացման» կը ձգտին։ Օգտուելով առիթէն, յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ ալ, որ ըստ նախկին թղթատարին «աշխարհի ամէնէն գաղթատէր երկիրն է»։ «Ֆրանսա պիտի տեսնէ, թէ Ափրիկէի իր Հասարակապետութիւնը պիտի քայքայուի շուտով, քանի որ Ափրիկէի ժողովուրդները դէմ են Հասարակապետութեան գրութեան»։

Ջոմպէ, որ Քաթանկա Նահանգի նախագահ ընտրուեցաւ, միաձայնութեամբ, առջի օր, համաձայն է որ ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտները» մտնեն Քաթանկա։ Այսուհանդերձ ինք պայմաններ դրաւ։ 1) ՄԱԿի ուժերուն մէջ պէտք չէ գտնուին համայնավար կամ համայնավարամէտ երկիրներու զօրամասեր։ (Խօսքը Ղանայի եւ Կինէի մասին է)։ 2) Քաթանկայի բոլոր իրաւունքներն ալ պէտք է ճանչցուին ՄԱԿի կողմէ։ Այս վերջինը պէտք չէ միջամտէ ըլլայ ներքին գործերուն։ 3) Քաթանկա իրաւունք պիտի ունենայ մերժելու մուտքը՝ Լումումպայի իմրակցութեան պատկանող ոեւէ անհատի կամ խումբի։ 4) Մեկնող պելժ ուժերու զէնքերը, ստացուածքները եւ զօրանոցները Քաթանկացիներուն պիտի ձգուին, եւայլն։ Մէկ խօսքով կ'ուզէ տէր մնալ իր Նահանգին։ Այս առթիւ դիտել տուաւ նաեւ թէ համաձայն է որ Պելժերը պարպեն Քաթանկան։

Քաթանկայի կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ որ ի նպաստ Քաթանկայի դիրք բռնեցին։

Լումումպա կը սպառնէ Համըրշոլտի եւ որոշած է ՄԱԿի ուժերուն հետ միասին իր կեդրոնը փոխադրել Էլիզապէթվիլ եւ հոն նստիլ Ջոմպէի դիմաց։ Հաւանական չէ սակայն որ իր այս «բաղձանքը» իրականանայ։

Պելժերը շատ յուսախաբ են ՄԱԿի որոշումէն եւ դառնացած։ Կառավարութիւնը որոշած է վերաքննել իր դիրքը Ատլանտեան Ուխտի հանդէպ։ Վարչապետը դառնութեամբ նկատեց իր յայտարարութեան մէջ թէ բարեկամութեան նշոյլ մ'անգամ չկայ ՄԱԿի ըրածին մէջ։ «Բուանտա Իւրինտին, բսաւ Էյսքէնս, 750

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Յուլիս 29ին Պուէնոս — Այրէս ժամանած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ դիմաւորուած ազգային գանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, գլխաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Բագրէն եպիսկոպոսի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱՈՍԻ մէջ պետական հարուած տեղի ունեցաւ, առջի օր։ Վայրաչուներու գումարտակ մը, գլխաւորութեամբ ընդապետ Քոնկ Լէի, փոքրիկ ընդհարումէ մը ետք, յաջողած է տէր դառնալ մայրաքաղաքին՝ Վիէնթիանի։ Թագաւորը՝ Սավանկ եւ նախարարներուն մեծամասնութիւնը արձակուրդի էին։ Զինուորականներուն նպատակն է, պայքարիլ կաշառակերութեան եւ օտար միջամտութիւններուն դէմ։ Չէզոք քաղաքականութեան պիտի հետեւին։ Այս է առաջին տպաւորութիւնը։ Կրնայ սակայն նոր պարտութիւն մը ըլլալ Արեւմուտքի համար։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Արաբական Լիկայի ինը երկիրներու ներկայացուցիչները կը քըննեն Պարսկաստանի կողմէ Իսրայէլի ճանաչումը։ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ներկայացուցիչը ամբաստանեց Շահը ու իր կառավարութիւնը իբրեւ Իսրայէլի պետութեան ամրապնդման ծառայողներ, ի վնաս Պաղեստինի Արաբներուն։ Թուրքիա մերժած է մասնակցիլ։

ԱՑՁԸՆՀԱՈՒԸՐ զգուշացուց Մ. Նահանգներու խորհրդարանը՝ «համայնավար աշխարհակալութեան» դէմ, որ օր ըստ օրէ չեչտուած ձեւ կ'առնէ։ Այս առթիւ յայտարարեց թէ հրահանգած է պետական մարմիններուն, որպէսզի զօրացնեն Մ. Նահանգներու զինուորական ուժը։ Պահանջեց շուրջ 5 միլիոն տոլարի վարկ մը, օգնելու համար դաշնակից օտար երկիրներուն։

ՄԱՔՄԻԼԸՆ, Անգլիոյ վարչապետը Պոն հասաւ ուր պիտի մնայ մօտ քառասունութ ժամ։ Պիտի տեսակցի Ատենաուըրի հետ։ Երկու մեծերու միջեւ խօսակցութեան նիւթ պիտի դառնան՝ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւնները եւ Եւրոպական հարցեր։ Այս վերջին կէտին մէջ, քննութեան պիտի առնեն «Վեցերու» եւ «Եօթներու» յարաբերութեան հարցը։

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ նախագահը, Քուպիչէք Լիզպոնայի մէջ յայտարարեց — «Քսան տարիէն, Պրազիլիա աշխարհի չորս մեծերէն մէկը պիտի դառնայ»։ Կոչ ըրաւ այս առթիւ որ Եւրոպական պետութիւնները օգնեն Լատին Ամերիկայի երկիրներուն, տնտեսապէս։

միլիոն պելժիական ֆրանք արժած է մեզի այս տարի»։ Պաշտօնական բանբեր մը յայտնեց թէ Միացեալ Նահանգները կըրնային գտնէ, ինչպէս Ֆրանսա եւ Իտալիա, ձեռնպահ մնալ։

Պելժ կառավարութիւնը որոշած է զգալապէս զեղչել իր մասնակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին, ուրիշ կարեւոր որոշում մը եւս առած է՝ ջնջել վերջին արգիլումները զօր ըրած է Միացեալ Նահանգներուն (հալածիչ օդանաւեր)։ Ասոնք ցարդ պաշտօնապէս հաստատուած լուրեր չեն, սակայն մամուլը կը գուշակէ ժողովուրդին դառնութիւնը։ Հարկ է յիշել որ Հունգարիոյ ժամանակ Խորհ. Միութիւնը թոյլ չտուաւ որ պատուիրակութիւն մը իսկ ոտք դնէ Հունգարիա եւ ոչ ոք կրցաւ բան մը ընել։

Տը Կոլ մէկ օրուան համար Փարիզ եկած է Քոլոմպէէն, Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները մտահոգած են քաղաքական շրջանակները։

Քոնկոյի շահերու պաշտպանութիւնը Ֆրանսայի յանձնուած է։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԿԻՒՐՍԷԼ ԿԸ ՏԵՍՆՈՒԻ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՀԵՏ

Զօր. Կիւրսէլ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցած է Հալքի պարագլուխ Իսմէթ Ինէօնիւի հետ։ Խօսակցութիւնները, որոնց ոչ ոք ներկայ եղած է, տեւած են 45 վայրկեան։ Ճումհուրիէթի համաձայն, Կիւրսէլ գոհ մնացած է տեսակցութենէն.

× Ազգ. Մեծ Ժողովի նախկին շէնքը, Հոկտեմբեր 29ին պիտի բացուի ժողովուրդին իբրեւ թանգարան։

× Նախկին ղեկավարներու դատավարութիւնը պիտի սկսի Օգոստ. 15ին։ Ասոնք պիտի դատուին խումբ խումբ, ամէն մէկը 15–20 հոգիէ բաղկացած, ըստ կարգի։

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք նաեւ թէ Հարցաքննիչ Բարձրագոյն Ատեանը որոշ յապաղում ունի իր աշխատանքներուն մէջ, միայն Յուլիս 17ին սկսած է բուն քննութիւնը։

Եարդ քննութիւնները որոշ արդիւնքի մը յանգած են, մանաւանդ Պոլսոյ եւ Անգարայի ուսանողական ցոյցերուն մասին։ Մասնաւոր յանձնախումբի յանձնուած է ամէնէն ծանր բեռը՝ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ փաստեր հաւաքել, ապացուցանելու համար որ նախկին վարիչները Սահմանադրութիւնը բռնաբարած են։ Երբ այս յանձնախումբին աշխատանքները վերջանան, անդամները Եասըատա պիտի երթան հարցաքննելու համար Ճէլալ Պայար եւ Մենտերէս եւ բոլոր նախարարներն ու երեսփոխանները։

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՎՐԱՅ

Ելմտական նախարար Ե. Ալիճան եւ առեւտրական նախարար Ճ. Իրէն կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրին Պոլսոյ մէջ, արտածումներու եւ սակարանի մարդոց ներկայութեան։ Ճ. Իրէն ըսաւ.

— Ցաղնապալից շրջանէ մը ելանք, դժուարին շրջան մը մտանք։ Անելէն ազատելու համար պայման է աւելցնել արտադրութիւնն ու արտածումը։ Անակնկալ գիներու անկումի տեղի պիտի չտանք։ Բանի աժանութիւն պիտի չհետապնդենք։ Ներածումը պիտի շարունակուի։ Նոր fօբան պիտի հրատարակուի։ Վարկերու համար չենք կրնար միջամտութիւն ընել. հարկաւոր ազատութիւնը ճանչցանք դրամատուներուն։

Ելմտական նախարարն ալ հետեւեալը յայտարարեց լրագրողներուն.

— Կ'աշխատինք բարեկարգելու եկամուտի, հողի եւ շէնքի տուրքերը։ Այս տարի օրէնք պէտք է դառնայ երկրագործական տուրքը, բայց մանր եկամուտ ունեցող հողագործներէն պիտի չգանձենք այս տուրքը։ Մինչեւ որ ծայրէն ճշդենք բոլոր ստացուածքները, որու յաւելում մը պիտի ընենք հողի եւ շէնքի տուրքերուն 1961 ելմտական տարւոյն ընթացքին, որպէսզի աւելցնենք պետութեան եկամուտը։

Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ, եկամուտի տուրքին անարդար կողմերը սրբագրելու մտօք, կը քննուի նաեւ էսնաֆին տուրքէ զերծ մնալու պարագան։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց ընկ. Յովհաննէս Շահինեան, Սուրիոյ – Լիբանանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ։ Եւրոպայի զանազան քաղաքները շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք, մեր աշխատակիցը՝ կը մեկնի Հռոմ, հետեւելու Ողիմպիականներուն, որոնց իր գնահատուած գրիչով թղթակցութիւնները պիտի ապահովէ մեր թերթին։

Ընկեր Կիրակոս Միրիճեան Գահիրէէն, որ քանի մը շաբաթ արձակուրդի եկած է Փարիզ։

Վանեան եղբայրներ, Խարթումէն։

ԿՈԼՈՏ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԽՄԲ.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանուց օրկանը՝ «Գլաձոր», կը հրատարակուի չորս տարիէ ի վեր, աշխատակցութեամբ Դպրեվանքի ուսանողներուն։

Վերջին թիւին մէջ (Թիւ Բ.) կան մէկէ աւելի հետաքրքրական յօդուածներ, գրական ու պատմական։ Կուտանք հետեւեալ պատմական յօդուածը, մեծ Պատրիարքի մը մասին։

ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու հայ ազգային-եկեղեցական կեանքը կը բնորոշուի կրթական վերածնունդով։ Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ կը վերանորոգուին եւ կը շինուին հայ դպրութեան կեդրոն վանքերը, որոնց մէջ կ'ուսանին մեծ թիւով անձեր, յետագային հանդիսանալու համար իրենց ժամանակի նշանաւոր դէմքերը։ Իսկապէս, ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու եկեղեցական պատմութեան ընթացքին կը հանդիպինք կարկառուն դէմքերու՝ զորս կը պարտինք վերածնունդի այս շարժումին։ Ուրեմն, բնականօրէն կը տարուինք հարցնելու.— Ինչո՞ւ այս վերածնունդի շարժումը։ Պատճառները կրնանք գտնել հետեւեալ իրողութեանց մէջ.— Նախ, հայ վարդապետներ սկսած էին շփում ունենալ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Լեհաստանի հետ, որոնք այդ շրջանին հայաշատ կեդրոններ էին. երկրորդ՝ այդ օրերուն լատիներէն լեզուով կրօնական բազմաթիւ գիրքեր երեւան եկած էին, որոնք բնականաբար շատ պիտի հետաքրքրէին հայ վարդապետները նիւթի տեսակէտով։

Մեր այսօրուան դասախօսութեան (*) նիւթ առած ենք Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարքը, անոր համար որ, իր շրջանին եղած է մեծ դէմք մը՝ օժտուած բազմակողմանի շնորհներով, եւ գանոնք ի սպաս դրած ազգին, ստանձնելով Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը, զայն հասցնելու համար բարձր եւ նախանձելի դիրքի մը եւ լաւագոյնս օգտագործելով այն մեծ առանձնաշնորհումները զորս կը վայելէր Թուրք կայսրութեան սահմաններէն ներս։ Ինք լաւագոյն ներկայացուցիչն է մտաւորական – հոգեւորական յիշեալ պարթօնքին

Խօսելէ առաջ Յովհաննէս Կոլոտի մասին, ներկայացնենք Ամրտօլու վանքը, ուր ստացած էր ան իր կրթութիւնը եւ ուր կերտուած էր անոր նկարագիրը։

ԱՄՐՏՕԼՈՒ ՎԱՆՔԸ

«Արդ ի հին եւ ի վաղեմի ժամանակաց կայր դաստատուն վարդապետաց ի քաղաքն Բաղէշ, ի վանքն՝ որում Ամրդօլ ասեն. որ յաջորդելով մի ըմի հասս մինչեւ ի ժամանակս հարց մերոց»:

Ա. ԴԱՒՐԻԺԵՑԻ
Գլ. ԻԹ. էջ 390

(*) Այս գրութիւնը խտացումն է դասախօսութեան մը, զոր Բարշ Մովսէս Սարգաւագ տուաւ Սարկաւագաց խորհրդակցական ժողովին:

Բաղէշի արեւմտեան անկիւնը կը բարձրանայ Ամլորդւոյն (Ս. Յովհաննէս Մկրտիչի) նուիրուած փոքրիկ վանքը իր գեղեցիկ տաճարով։ Հոգեւոր այս դպրոցի մասին մեզի տեղեկութիւններ կուտան ժամանակակից պատմիչներէն Առաքել Դաւրիժեցի, ինչպէս վերը յիշեցինք, եւ Յովհաննէս Կոլոտ։

Ամրտօլու վանքը, ԺԴ. դարուն սկսած էր ուսումնական տեսակէտէ մեծ վարկ ստանալ Գրիգոր Տաթեւացիի օրով, Դանիէլ վարդապետի նախաձեռնութեամբ եւ ջանքերով

Բայց ԺԷ. դարուն է միայն որ մեծ հռչակի հասաւ ամբողջ Հայաստանի վանքերուն մէջ, շնորհիւ Բարսեղ վարդապետին, որ նշանաւոր ուսուցիչ մըն էր, միեւնոյն ատեն՝ հաւատքով լի անձնաւորութիւն մը։ Ան Տաճարը վերանորոգեց եւ «Արտաքին Գիտութեանց» ուժ տուաւ։ Այն ատեն «Արտաքին Գիտութիւնք» ըսելով կը հասկցուէին, Քերականութիւն, Երաժշտութիւն, Տրամաբանութիւն եւ Ճարտասանութիւն։ Անոր ուրիշ մէկ մեծ արժանիքը եղաւ զարկ տալ Հայ Մատենագիրներու ուսումնասիրութեանց։

Ամրտօլու վերջին հռչակաւոր բարեկարգիչը կարելի է նկատել Վարդան վարդապետ Բաղիշեցին, ուսուցիչը Կոլոտի եւ Գրիգորի։ Կ'արժէ անոր մասին քիչ մը մանրամասնել, որովհետեւ, յետագային Կոլոտ անոր դիրքին համազօր տեղ մը պիտի հասնէր։ Վարդան վարդապետ «Համալսարան»ը, ինչպէս կը կոչուէր Ամրտօլու վանքը, ծաղկեցնելէ ետք կը վերաշինէ վանքը, Տաճարը, «Խաչքար կաթողիկէին», միաբաններուն սենեակները, կը ճոխացնէ նաեւ մատենադարանը «աշակերտական պէսպէս մատենիւք»։ (Կոլոտ)։ Կոլոտ եւ Գրիգոր (յետագային մականուանեալն Շղթայակիր) մեծ բարեբախտութիւն կը նկատեն իրենց Վարդան վարդապետի աշակերտած ըլլալու պատեհութիւնը։ Գոհունակութիւն մը, որ կ'արտայայտուի անոնց սա արտայայտութեան մէջ. «Աշակերտ Վարդանայ Բաղիշեցւոյ տիեզերալոյս մեծահռչակ Վարդապետի»։ Կոլոտ աւելի անդին կ'անցնի եւ իր գիրքի ընթերցողներէն կը խնդրէ իր ուսուցիչին հոգւոյն համար աղօթք մատուցանել առ Աստուած։

Վարդան ոչ միայն գիտական հետաքրքրութիւններով օժտուած կարող ուսուցիչ մը կը ներկայանայ մեզի, այլ նաեւ որպէս ներշնչեալ քարոզիչ եւ վարչագէտ անձնաւորութիւն։

Դժբախտաբար ան շատ չապրիր. կը վախճանի ու կը թաղուի Բարսեղի մօտ։

Իր օրով ահագին դժուարութիւններ կային վանքին միաբանութեան մէջ, որոնք լրման կը հասնին Վարդանի վախճանումով։ Իր մահով, կերպով մը կը մահանայ նաեւ Ամրտօլու վանքը։ «Ցրուեցան զաւինք ողջմիտք» կ'ըսէ Կոլոտ։ Այս ցրուողներուն մէջ կային նաեւ ինք եւ իր սրտակից ընկերը՝ Գրիգոր, որոնք ցաւօք սրտի կը թողուն իրենց սիրեցեալ «համալսարան»ը եւ կ'այցելեն քանի մը այլ վանքեր, ինչպէս Վիպաձոր, Հոռոմոս եւ ապա կուգան հաստատուիլ Գլակայ վանքը։ Վերոյիշեալ առաջին երկու վանքերէն կ'առաջարկուի իրենց միաբան դառնալ, սակայն կը մերժեն։

Դժբախտաբար Կոլոտի կեանքի առաջին փթթումներու մասին յստակ տեղեկութիւն չունինք։ Զենք կրնար ըսել թէ Կոլոտ ի՞նչ ձեւով անցուց իր կեանքը Ամրտօլու վանքին մէջ։

ԿՈԼՈՏ ԳԼԱԿԱՅ ՄԷՋ

Տարօնի ժողովուրդը եւ Գլակայ վանքի առաջնորդ՝ Կարապետ Եպիսկոպոս մեծ ընդունելութիւն մը ցոյց կուտան նոր ժամանած երկու վարդապետներուն։ Հոն է որ անոնց գործունէութիւնը կը սկսի։ Անոնք իբր միաբան համերաշխաբար կը գործեն. Թէպէտեւ վանքը շատ նեղ կացութեան մը մէջ էր, բայց շնորհիւ իրենց եռանդուն աշխատանքներուն օր ըստ օրէ արտաքուստ եւ ներքուստ կը սկսի վայելուչ դառնալ եւ պայծառանալ։

Այդ շրջանին Գլակայ վանքին միաբանները ձմրան պաղի հաւաքելու համար գիւղէ գիւղ շրջած ատեններին քարոզչութիւն ալ կ'ընէին։ Այս աշխատանքին, բնական է որ Կոլոտ եւ Գրիգոր ալ մաս պիտի կազմեն։ Բայց դժբախտաբար քանի մը տարուան շինութիւնը հիմնայատակ կը կործանի մեծ երկրաշարժի մը պատճառաւ։ Վարդապետները չեն յուսահատիր, այլ կը ձեռնարկեն աշխատանքի եւ կը վերաշինեն վանքը, կանգնելով «կաթողիկէն գեղեցկաքանդակ յօրինուածով, եւ զաւիթ կամարակապ գմբեթաւոր կաթողիկեաց» (Կոլոտ) եւ բնակութեան սենեակներ։

Կարապետ եպիսկոպոս կը վախճանի. իր տեղ Վանահայր կ'ընտրուի Գրիգոր Շիրուանցին, բայց շատ օրով վանքը մեծ պարտքի տակ կ'իյնայ։ Այս պատճառաւ Յովհաննէս Կոլոտ 1712ին նուիրակութեան կը ձեռնարկէ։ Շատ մը վայրեր այցելելէ ետք կը հասնի Կ. Պոլիս։

Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Սահակ եպիսկոպոս խոհեմ կը գտնուի եւ կը գիտնայ գնահատել Կոլոտի արժանիքները. Մեծապէս կը գիւրացնէ անոր գործը, յորդորելով ժողովուրդը տալու համար իր նուիրատուութիւնները. ժողովուրդը խանդավառուելով Կոլոտէն՝ յաւաելեալ առատ նուէրներ եւ սպասներ այ կը ղրկէ Գլակ վանքին։ Կոլոտ հանգանակուած գումարը Գլակ կը ղրկէ, իսկ ինք Պոլիս կը մնայ, ազատելէ ետք իր սիրելի վանքը բազմաթիւ պարտքերէն։

(Շար. — 1)

ՆՈԹԵՐ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

Թատերասէրներուն համար ամառը լուռ եղանակ մըն է Փարիզի մէջ։ Թատրոնները գոց են, բացի մէկ քանի հատէն, որոնք զբօսաշրջիկներու վայելքին կը ծառայեն։ Նոյնը չարժանկարի սրահներուն համար, ուր գիրար կը հրմշտկեն տափակ եւ յապաղած գործեր՝ որոնց մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է։

Այս միջոցին Փարիզը աւելի հրապուրիչ է Սթրիփ–Թիզը և ձեռքի տակէ ծախուած՝ վրան բաց քարտերը սիրողներուն, քան բուն արուեստասէրներուն համար

Եթէ մայրաքաղաքը զրկուած է իսկական արուեստի վայելքներէն, գէթ գաւառը գոհունակութիւնն ունի վայելելու արուեստի ամէնէն ընտիր արտայայտութիւնները, շնորհիւ զանազան քաղաքներու մէջ կազմակերպուած փառատօներուն։

Ճազը, թատրոնը, դասական երաժշտութիւնը, օփերան, փոխադրուած են գաւառ, ուր հոծ բազմութիւններ առիթը կ'ունենան ծանօթանալու, մինչ այդ մայրաքաղաքներուն վերապահուած արուեստի ստեղծագործութիւններուն։

Անթիպ, Էքս–ան–Փրովանս, Ավինեոն, Քարքասոն, Մոնթօպան, Անժէ եւ շատ մը ուրիշ վայրեր, շնորհիւ քանի մը ձեռներէց արուեստագէտներու ձեռնարկներուն, վարձած են ամառուան ընթացքին արուեստի իսկական կեդրոններ։

Ֆրանսական հեռատեսիլը գեղեցիկ գաղափարը յղացած է այդ փառատօները ժապաւէնի առնել եւ հեռասփռելով մասնակից ընել բոլոր, վերոյիշեալ քաղաքներուն բնակչութեան մասնաւորապէս. Իր առաջադրութեամբ բազմաթիւ ժամանակէտներ զրկուեցան գաւառ։ Մեր խումբին վիճակուեցաւ Անժէ, Մոնթօպան եւ Քարքասոնի փառատօներու հեռասփռում մը. Այս երեք քաղաքներուն մէջ քանի մը տարիէ ի վեր կը կազմակերպուին բացօթեայ թատրոններ, ընտիր թատերագուցակներով օժտուած։ Տարին գէթ մէկ անգամ, թատրոնը փախուստ կուտայ փարփլեան նեղ սրահներու հեղձուցիչ մթնոլորտէն եւ կ'երթայ օդ առնելու

Բնական է եւ հասկնալի որ թատրոնը այս օդափոխութեամբ ուղղէ մերթ ընդ մերթ վերադառնալ դէպի իր նախնական աղբիւրը ուրկէ բխած էր։ Բոլորս գիտենք որ իր սկզբնական շրջանին, հին Հելլադայի մէջ, բացօթեայ բեմերու վրայ է որ կը ներկայացուէին Սոփոկլէսի, Եւրիպիտէսի ստեղծագործութիւնները։ Նոյնը ֆրանսական միջնադարի թատրոնին եւ Անգլիոյ Եղիսաբեթեան թատրոնին համար։

Մեր առաջին հանդրուանը, Անժէ. Իր համանուն դղեակը՝ բարձունքի մը վրայ, շրջապատուած պարիսպներով։ Իսկական ամրոց մը։ Այդ անտարի պատերուն վրայ է որ կը փշրուին Վանտէցիներու գրոհները։ Ամրոցէն ներս, իսկական բազմա-

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՈԹԵՐ)

Մուտքի աջ կողմը, հնկայ վանդակի մը մէջ դրուած է թագաւորին բազկաթոռը, իսկ անոր տակը՝ հսկայ քար մը, որ բերած են Անգլիացիները Սկովտիայէն՝ երբ գրաւած են այդ երկրամասը։ Քանի մը տարի առաջ, խումբ մը Սկովտացիներ յաջողած են աննկատելի կերպով գողնալ քարը, սակայն չեն յաջողած Սկովտիա ղրկել։ Գտնուած ու իր տեղը դրուած է վերստին։

Այցելեցինք Լոնտոն Թաուըր եւ Ուեսթմինսթըր։ Նշանաւոր Թաուըրը շինուած Թայմզ գետի ձախ կողմը եւ ժամանակին բանտ եղած է։ Շինուած է Հռոմէացիներու կողմէ։ Մինչեւ այսօր հռոմէական գրամներ կը գտնուին պատերուն վրայ։ Յետագային Ուիլլիըմ Ա. ամրացուցած ու մեծցուցած է բանտը, որպէսզի ինքզինքը ապահով զգայ Լոնտոնի դժգոհ բնակիչներէն։ Թաուըր շրջապատուած է խրամներով։ Այդտեղ կը գտնուի Դրեյըըրդ Կէյթը (դաւաճաններու դարպասը), որ Թայմզի կը միանայ ջրանցքի մը միջոցաւ։ Հոս կը բերէին պետութեան դաւաճանները։ Հենրի Ը. ամրացուց բերդին պարիսպները (Ժ.րդ դար) եւ շինել տուաւ աշտարակ մը, որ յետագային՝ Արիւնոտ Աշտարակ կոչուեցաւ։ ԺԳ. դարէն մինչեւ այսօր յատուկ պահակախումբ մը կը պաշտպանէ այդ բերդը։ Բակին մէջ խրոխտ ման կուգան յատկապէս կերակրուած խոչոր, սեւ ագռաւներ։ Հին աւանդութիւն մըն է որ կը պահպանուի մինչեւ այսօր, որովհետեւ ըստ աւանդութեան՝ եթէ սեւ ագռաւները թռչին երթան Թաուըրէն, Անգլիան կը կործանի, իսկ քանի դեռ ագռաւները չեն հեռանար, ապա Անգլիացիները կրնան հանգիստ պառկիլ այն վստահութեամբ թէ Անգլիա գոյութիւն պիտի ունենայ։ Իսկ ագռաւները չեն թռչիր, որովհետեւ իրենց թեւերը խուզուած են։

Այսպիսի տարօրինակութիւններ շատ կան Անգլիոյ մէջ։ Ամէն օր զանազան փաստեր մեզ համոզեցին թէ Անգլիացիները ամուր կառչած կը մնան հին բարքերու եւ սովորութիւններու, ու մասնաւորապէս կը պահպանեն զանոնք։ Սակայն ժամանակը իր դերը կը կատարէ եւ նորը աննշմարելի ներս կը խուժէ Անգլիացիներու կենցաղին մէջ։

Թաուըրի մէջ բանտարկուած եւ մեռած են բազմաթիւ նշանաւոր Անգլիացիներ։ Օրինակ՝ Արիւնոտ Աշտարակին մէջ խեղդամահ եղած են երիտասարդ արքայազուններ Էտուարդ Ե.ը եւ անոր եղբայրը՝ Ռիչարտ իրենց հօրեղբօր՝ Գլոսեստէրի դուքս Ռիչարտի հրամանով։ Իրենց ըսպաննուած սենեակին մէջ կախուած են իրենց նկարները։ Մենք տեսանք նաեւ այն փոքրիկ ու մութ, յատակը ու պատերը քարէ սենեակը, ուր 13 տարի (1603–1616) բանտարկուած մնացած է անուանի ծովակալ սըր Ուալթըր Ռալէյ։ Բանտարկութեան շրջանին է որ գրած է համաշխարհային պատմութեան իր նշանաւոր գիրքը։ Թաուըրի մէջ է որ մահապատիժի ենթարկուած է Հենրի Ը.ի վեց կիներէն մէկը՝ Աննա Պոլյն։ Երբ մահապատիժը իմացած է, պատին վրայ գրած է հետեւեալը՝ «8 ամիս, 32 շաբաթ, 224 օր, 5376 ժամ. Աննա»։ ԺԳ. դարէն սկսեալ դատապարտուածները կը գլխատէին կացինով, կոճղի վրայ, բայց Աննայի նըկատմամբ զիջող եղած են ու գլխատած՝ սուրով։ Սուրը պահպանուած է Թաուըրի մէջ, ապակիի մը տակ։ Ի դէպ Վիքթորիա թագուհին (1819–1901) որ աղեղ կին մըն էր, թագադրուելու համար ընտրեց գլխատուած Աննայի թագը եւ ոչ թէ յատկապէս իրեն համար պատրաստուածը, որ Անգլիոյ թագերուն ամէնէն թանկարժէքը կը նկատուի։

Քրէական յանցագործները սովորաբար կը կախէին։ Մենք տեսանք չարչարանքի գործիքներ։ Փախուստի պարագային, կը բանէին ու 20 սանթիմեթր սուր եւ երկար նիզակները կը խոթէին անոնց վիզին կամ կուրծքին մէջ։

Թաուըրի մէջ պահուած են նաեւ հին ժամանակներու զէնքեր, ինչպէս նաեւ արքայական թանկարժէք իրեր.

Ուեսթմինսթըրի դղեակը շինուած է Ժ.-Ձ. դարերուն։ Սրահներուն մէջ պահուած են սքանչելի հաւաքածոներ։ Կան բազմաթիւ ձեռագիրներ ու գիրքեր։ Օրինակ՝ ԺԴ. դարու փաստաթուղթեր կան առաջին անգամ Ռուսիոյ հետ պայմանագիր կնքելու մասին, ինչպէս Իվան Ահեղի նամակը։ Կան նաեւ Վան Տէյքի, Ռուպէնսի, Ռեմպրանտի, Միքէլ Անճելոյի բազմաթիւ նկարներ։ Սքանչելի են Հոլբէյնի եւ Լէոնարտօ Վինչիի գծանկարները։ Առանցմէ մէկը մէկ միլիոն ոսկիին կը գնահատուի։ Ուեսթմինսթըրի սրահին մէջ կան նաեւ բազմաթիւ ամաններ, կահ–կարասիներ եւ այլ իրեր, որոնք պատկանած են թագաւորներու։ Ուալթերլոյի սրահին մէջ կախուած են այդ ճակատամարտին մասնակցած անձերու դիմանկարները։

Այցելեցինք նաեւ 366 տարի առաջ կառուցուած ու թագուհիին վերապահուած է նոյնիսկ յարկաբաժինը, ուր արգիլուած է խօսիլ։

Ա. ԹՈՒԹԵԱՆ

(8 ու վերջ)

...ան մը: Աւանդութիւնը կ'ըսէ որ Թըրնէ ...քաղաքը՝ աչքին ու տիրականը այս քա... ...ծաղիկներու սիրահար եղած է. ...ապարանս անոր յիշատակին, դգեակին ...դաշտերը գոյնզգոյն ծաղիկներով ...զարդարուած են:

...Աւէլի կուսակալը, պաշտօնեայ մը ...թացուցած էր մեր մօտ առաջնորդի ...պաշտօնէ քաղաքական, այս ...ունէր նաեւ ուրիշ յատկութիւն ...մատագէտ էր: Մանաւանդ մասնա... ...քաղաքի պատմութեանը: Իրեն ...մեր ներկայութիւնը եղաւ առիթ ...իր գիտցածը պատմելու: Եւ ...Այէն արձան, եկեղեցի, թանգա... ...գաստանդութեան նիւթ դարձուց: ...որ սիրելը հետաքրքրական կը թը... ...երկարով սկսաւ ձանձրացուցի... ...Բայց մարդը արուշեր էր խօսիլ: ...Թոժան եւ ճարտարապետա... ...բոլոր ձեւերը իրենց բոլոր սոսորդե... ...հրամցուց մեզի: Ցուսափիլ ...պէտք է մտիկ ընել, թէ ոչ մարդը ...է վրադ խնդալու, քու յոդ... ...տխրութեան տեղ դնելով: ...մէնք ալ դերծ չէք ան: Ամէն ...որ կը սկսի նիւթ մը, fազաfա... ...կ'ունենայ ըսելու. «ինչպէս ...եւ այս, խարապէս համոզուած ...որ չենք գիտեր: Շատ լաւ կը ...գինքը. մարդը կ'ուզէ դաս տալ ...եկողներուն կարծես ը... փարիզէ՞ն էք, ահա՛ առէք այս ալ ...կողմէս...:

...մը առջեւն ենք եւ ահա «բե... կը բացուի. մտիկ կ'ընեմ. «դուռ ...արուեստի արտայայտութիւնն է ...ձեւը». Կ'օգտուիմ առիթէն իմ կող... ...մը յայտնելու.— «Ըստ իս ...ոճին չողչողուն այդ պարզա... ...Ցուեաց Կորնթեան ձեւին ...է»: Մարդը չեղակի նայե... ...ինծի եւ նայուածքէն հասկցայ որ ...կէտ մը արձանագրած էի: ...այս հանդամանքէն, կրցայ ...որ կ'աճապարեմ եւ պէտք է ...Մարշան տեսնեմ: Վստահ եմ որ ...իմ այդ «հմուտ» միջամտու... ...մարդը տխրութեանս պիտի վե... ...իմ հրաժեշտ առնելու փափաքս:

...պարիսպներուն տակը: Ժան ...հետերնիս է: Մէկէ աւելի հան... ...ունի ան: Փառատօնի կազմա... ...եւ ընդհ. տնօրէն, բեմադիր եւ ...դերակատարը Շէյքսփիրի Քո... ...որ նոյն գիշերը պիտի ներկա... ...Գոհ է իր ձեռնարկէն եւ մանա... ...մեր ներկայութենէն, քանի գիտէ ...մեր պատկերասփռումին, մի... ...պիտի փոխանցուին թէ՛ ...պատկերը, թէ իր խօսքերը:

...է. մութը իջած ամէն դին. դըղ... ...լուսաւորուած է լուսարձակ դոր... ...Յորհրդաւոր տեսիլք մը որ կը ...ամբողջ էութիւնդ: Պարիսպներուն ...բեմ մը, հազիւ լուսաւորուած: ...մթութեան մէջ, հազարաւոր ...հանդիսատեսներ: Ամէն ինչ կախարդանք

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ «ԷՆԹԱՐԻ»Ն

Ուղածիդ չափ ծոյլ եղիր ու դասերդ մի սորվիր, նորէն, օր մը չէ օր մը, Նախակրթարանէն շրջանաւարտ կ'ըլլաս: Եւ կիրակի՛ օր մըն ալ; Մրցանակաբաշխութեան հանդէսին, գլուխին տնօրէնին ընդի ալ վկայական մը կուտայ՝ բարեմիջի մը հետ:

Նախակրթարանէն ելիր ու դնա Երկրորդական Վարժարան — հակառակ կամքիդ: Այնտեղ, չուանով քաշէ օրերդ եւ տարու, իրիկուն աղօթէ.

— Ա՜խ, սա քանի մը տարին շուտով անցնէր ու չուկայ նլլէի: կարգա՞լը ինչ պիտիընեմ... Ես փիլիսոփա՞յ պիտի ըլլամ թէ Տէրտէր...

Բայց, նորէն, ուզես թէ չուզես, օր մը, ձեռքդ պիտի տան վկայական մը՝ տարիներով քեզի տրուած զերօները մոռնալով ու պիտի ըսեն քեզի համար ալ.

— Աշխատասէր ուսանող մը եղաւ եւ հիմա պատիւով ընթացաւարտ կ'ըլլայ...

Եւ սակայն մօտէն կը ճանչնանք «մէկը», որ քառասուն տարի է համալսարան մտած է, բայց տակաւին բա՛ն մը սորված չէ: Սորվելիք ալ չունի: Այս «մէկ»ուն անունն է Հայոց Ազգ, որուն համար գրոյցներ շրջան կ'ընեն, ծաղաց ի ծագս, թէ շա՜տ ուշիմ է, շա՜տ խելացի, շա՜տ իմաստուն եւ «բան մը իրեն մէկ անգամ ըսես կ'իմրոնէ, կը հասկնայ, կը սորվի»: Առեւտուրի մէջ ալ մէկ հատիկ:

Ձեր օտար գրացիին բան չըսէք, բայց այս հօգեշահ գրոյցները իրականութեան չեն համապատասխաներ:

Հայոց ազգը այն ազգն է, որ իրա՛ւ է, պարապ բաներ մէկ օրէն միւսը կը սորվի, կը մարսէ, բայց լեցուն բաներ մէկ օրէն միւսը չի սորվիր: Քառասուն տարիէն ալ չի սորվիր, հազար տարիէն ալ չի սորվիր:

Անցեալ շաբթու ժողով կար մեծ քաղաքի մը մէջ: Այդ ժողովին, ծերակուտական մը ելաւ քանի մը անհամ բաներ ըսաւ ուրիշ ծերակուտականի մը մասին:

— Երիտասարդ է, փորձառութիւն չունի... Հայրը աւեն մը, հիթլէր կը հարուէր... Միլիոններ ունի... Ես սենթ չունիմ... Ես անոր պէս մէջտեղները չեմ ինկեր ու չեմ ըսեր — «Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք, միայն ինծի՛ նայեցէք...»:

Ժողովականները իրենց քուէները այս մարդուն չտուին, թէեւ չէնքին վերի «հանոց»էն շատ ծափեր վար թափեցան՝ իրեն ի պատիւ: Եւ տուին միւսին:

Յաջորդ օրը, պարտուած ծերակուտականը բեմ ելաւ ու ըսաւ քաջաբար.

— Ես այս աղուն մէջ գտայ պորպառէ ուժ, որ այնքա՛ն հաղուագիւտ է... Եւ անվերապահ հպարտութեամբ տեսայ բողբոջումը իր առաքինութեանց՝ Քանկքէսին մէջ... Հիմա, ինք ո՛ւր որ ուզէ պիտի երթամ, ի՛նչ որ ուզէ պիտի ընեմ՝ յանուն կուսակցութեան, յանուն հայրենիքին... Որովհետեւ, երկուքիս ալ բաղձանքն է որ Ամերիկա քալէ դէպի մեծութիւն... Այսուհետեւ, իմ սկզբնատառերս, էլ. Պէ. Ժի. կը նշանակեն Լէթս պէէֆ ճէէ...:

Ժողովէն հեռու տեղ մըն էր Թրումըն անունով մէկը: Այս մեծ մարդն ալ երկու շաբաթ առաջ խայթած էր Նախագահութեան թեկնածուն:

— Ես այդ ժողովին չեմ երթար... Սարքեր են, կարգադրեր են որ ճէքը ընտրեն...

Ժողովը իր որոշումը տուաւ եւ Թրումըն որուն «թեկնածու»ն ուրիշ մէկն էր, շնորհաւորական հեռագիր ղրկեց Ճէքին ալ, Լինտընին ալ...

Քառասուն չէ, հազար քառասուն տարի ալ թափառինք Փարիզի, Լոնտոնի, Նիւ-Եորքի, Պոսթընի կամ Լոս Անճըլըսի ճամբաներուն վրայ, ճանապարհներու եւ Թրումըններու այս քաջութիւնը, այս ճէնթըլմէնութիւնը, այս ազնուութիւնը պիտի չունենանք.

Ու ոչ ոք մեզի ընթացաւարտի վկայական պիտի տայ, որովհետեւ քառասուն տարիէ ի վեր կը քնանանք համալսարանին դրասեղաններուն վրայ: Օձը իր խորխը կը փոխէ տարին անգամ մը, մենք մեր էնթարին չենք փոխեր...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

է: Պատմութենէն փրցուած էջի մը կը նմանի այս դղեակը: Մարդ կը մոռնայ որ քովը քաղաքն է իր առօրեայ եռուզեռով, որ ոչինչ ունի կախարդական: Կը հասկնամ թէ ինչո՛ւ Ժան Մարշա կը նախընտրէ հոս կատարել իր ներկայացումները: Փարիզի ո՞ր թատրոնը կրնար այսպիսի բնական բեմ հայթայթել:

Ձեմ կրնար ներկայացման մասին կարծիք յայտնել, քանի որ աւելի շատ մեր պատկերահանումով զբաղած էի, քան ներկայացումով: Բայց ինծի այնպէս թըւեցաւ որ դերակատարները ընկճուած էին այդ անտարիկ պարիսպներուն մեծութեան տակ...:

Յաջորդ օրը տեսակցութիւն մը ունենցանք Ռոպէր Հիրշի, Նատին Ալարիի եւ Ժան Վէնսիի հետ. երեքն ալ գլխաւոր դերակատարները Տիւմայի Մոնթէ Քրիսթոյին: Նկատի առնելով այն պարագան որ ժամանակ պիտի չունենայինք գիշերուան ներկայացումը տեսնելու, այս արուեստագէտները յօժարեցան՝ փորձ-խաղարկութիւն մը յօրինել հեռատեսիլին համար: Այնչափ բաւական էր համոզուելու, որ Ռոպէր՝ Հիրշ մեծ դերասան մըն է, Նատին Ալարի հասուն արուեստագիտուհի մը եւ Ժան Վէնսի՝ պարկեշտ:

Յաջորդ առտու կը մեկնինք Անժէէն: Հարցում մը կը զբաղեցնէ միտքս.— Եթէ շըլլային Անժուի իշխանները եւ անոնց բերդերը, արդեօք հանրապետական Ֆրանսայի թատրոնը այս փառաւորանքին պիտի արժանանա՞ր:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. ՄՈՒՇԵՂ ԴՈՒՐՄԻՇԵԱՆ, Մոսկուայի բնախօսական հետազօտութեանց տարրալուծարանի տնօրէնը, Պուլկրէ գացած էր վերջերս, մասնակցելու համար բնախօսական ազգային խորհրդաժողովին, իբրեւ անդամ Խ. Միութեան պատուիրակութեան: Այդ... ...հաղորդագրութիւն մը ներկայացուցած է ...վրայ ...նիւթին մասին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ տուֆ քարի հանքերը կը մեքենականացուին: Արթիկի շրջանին մէջ, վերջերս շահագործման յանձնուած են եօթը խոշոր քարհատ մեքենաներ, որոնք պիտի տաշեն ու յղկեն քարերը: Արթիկի տարեկան արտադրութիւնն է 75 հազար խորանարդ մեթր շինաքար: Երկու-երեք տարիէն տուֆի բոլոր հանքերն ալ պիտի մեքենականացուին, ինչ որ պատճառ պիտի դառնայ արտադրութեան կրկնապատկումին:

ԵՐԵՒԱՆԻ Բազմարուեստից հիմնարկութիւնը հանրապետութեան մեծ հաստատութիւններէն մէկն է: Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ դասընթացքներուն կը հետեւին 1400 ուսանողներ: Հիմնարկութիւնը բաժանմունքներ ունի նաեւ Լենինականի, Կիրովականի եւ Երեւանի ելեկտրամեքենաշինական գործարանին մէջ:

«ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ» տուն-թանգարանը երկար ընդմիջումէ ետք վերաբացուած է: Թանգարանին մէջ զետեղուած են հայրենի բնաշխարհի բազմաթիւ տեսարաններ՝ նկարուած Մ. Սարեանի, Գիւրջեանի, Յովհ. Զարդարեանի, Փ. Թերլեմէզեանի եւ Ե. Թադեւոսեանի նըման մեծ վրձիններու կողմէ, որոնք բոլորն ալ ներշնչուած են մեծ բանաստեղծին հայրենաշունչ ստեղծագործութիւններէն: Իւրաքանչիւր նկարին տակ իբրեւ բնաբան ներկայացուած է Յ. Թումանեանի մէկ բնորոշ տողը:

Առանձին պահարանի մէջ այցելուն կը տեսնէ Թումանեանի քերթուածներուն եւ պատմուածքներուն հերոսներուն արձանիկները: Ցատուկ ցուցափեղկերու մէջ զրուած են բանաստեղծին Պոլիս գործածած անցագիրը, զանազան նամակները եւ ձեռագիրները.

1953էն ի վեր, 250 հազար հոգի այցելած են թանգարան:

ԵՐԵՒԱՆԻ ելեկտրական մեքենաներու գործարանին մէջ, նոր ձեւի եւ աւելի կատարելագործուած տիպըլ շարժակներ շինուելու վրայ են: Այս շարժակները ենթակայական են, այսինքն տիպըլին շնորհիւ իրենք իրենց ելեկտրականութիւն կ'արտադրեն: Մինչեւ հիմա գործածուած տիպըլները իրենց անպատեհութիւնները ունէին. օրինակ անընդհատ թափահարումէն շուտ մը շարքէն դուրս կուգային: Նորերը զերծ են այս ու մի քանի ուրիշ թերութիւններէն:

Ուրիշ ելեկտրական մեքենաներ ալ կատարելագործուելու վրայ են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Ալին 25 տարեկան էր, երբ հայրս կանչեց իր մօտ եւ նշանակեց նրան մեր ագարակի պահապան: Մեր ագարակն աւերողները մօտակայ իշխաններն էին: Ալիի պաշտօնի գլուխ անցնելուց յետոյ՝ ոչ մի «իշխան» չմտաւ մեր ագարակը, միայն Ալին իր սեփական խմբին երբեմն մատակարարում էր մեր ագարակից մրգեղէն եւ բանջարեղէն:

Հայրս գոհ էր Ալիի պաշտպանութիւնից: Ագարակը միանգամայն փրկուեց փճանալուց:

Ալին հաւատարիմ էր, անկեղծ եւ յանդուգն: Նա կռուի էր բռնւում ոստիկաններին հետ եւ յաղթում:

Մեր ագարակը մտնելուց յետոյ՝ նա փոխեց իր շորերը, կեանքում երրորդ անգամը լինելով՝ լողացաւ, ածիլուեց, մազերը խուզեց, չայն, երկար եւ կանաչ գօտի կապեց մէջքին եւ նրա մէջ խրեց դանակը եւ մարդ ծեծելու փայտի կամ գաւազանի չափ հաստ եւ երկար մուշտակը:

Այս կերպարանափոխութիւնից յետոյ էլ մարդիկ չմոռացան նրա սոցիալական ծագումը եւ ամէն առիթին նրա երեսին շպրտում էին նախկին արհամարհական խօսքը.

— Քիւլխան Բէյի...

Մի օր Ալին եկաւ հօրս մօտ, ամաչելով կանգնեց եւ ասաց.

— Հաջի էֆէնդի, ես մտածում եմ ուրիշ քաղաք գնալ. այստեղ բոլորն էլ գիտեն որ քիւլխան բէյի եմ: Ամաչելով իր ծագումից, կեանքումը լաց չեղած այս բիրտ մարդը, լաց եղաւ, թափեց այրող արցունք, որ մինչեւ այն ժամանակ անծանօթ էր նրա կոպերին: Նա լաց էր եղել միայն փայտի հարուածներից եւ ոստիկանների յանկարծակի հասցրած մըրուկներից:

— Ականջ մի՛ կախիր, Ալի՛, — ասաց հայրս, — մի քանի տարիէն ամէն մարդ կը մոռնայ քու քիւլխան բէյի ըլլալդ, մարդ կը դառնաս, — եւ նրա ձեռքը դրաւ մի քանի մէջիդ արծաթ դրամ:

Ալին փող չէր պահում իր մօտ. հօրից առած փողը պահ էր տալիս իմ պառաւ մօրաքրոջս: Նա, ուտելուց եւ հագնելուց բացի, ոչ մի պահանջ չունէր — ուտում էր մեզ մօտ, հագնում էր հօրս գըրնած շուխան, պառաւ հօրաքոյրս էլ մատակարարում էր նրան ծխախոտ — հօրս Տրապիզոնի պահեստից:

Ալին մտահոգուած էր իր խմբի ընկերներին մի-մի պաշտօն գտնելով: Մի քանիսին սպասաւոր դարձրեց, շնորհիւ մեր տան միջոցով ձեռք բերած իր ծանօթութիւններին, մի քանիսին կառապանի պաշտօնի բարձրացրեց, մի քանիսին՝ ձի պահող, իսկ մնացեալներն էլ մարդ սպանեցին եւ փախան սարն ու դարձան ահ ու սարսափ ազդող բանդիտներ:

Ասում էին, որ Ալիի բանդիտ ընկերները մէկ-մէկ իջնում են սարից եւ հիւրընկալւում մեր ագարակում Ալիի կողմից, բայց մենք երբեք չէինք տեսել:

Քաղաքային իշխանութիւնը մի քանի անգամ գաղտնի ոստիկաններ պահեց մեր ագարակում՝ բռնելու Ալիի ընկեր բանդիտներին, — բայց բոլոր փորձերն անցան անյաջող: Մի փոքրիկ նշան պարսպի դրան վրայ բաւական էր, որ սարից իջնող մարդիկ չմտնէին ագարակը: Բայց որպէսզի ի զուր չանցնէր սարից քաղաք իջնելը՝ կողոպտում էին հանդիպած մարդուն եւ հեռանում:

Մայրս միշտ մտահոգուած էր, որ մի՛ գուցէ, մի օր էլ հայրս պատահէր նրանց եւ կողոպտուէր:

— Գիշերները չո՛ւտ եկուր ագարակէն, — ասում էր մայրս, — օր մ'ըլ քեզ կը կողոպտեն, դոնէ սահաթըդ եւ փարաներդ հետդ մի՛ տանիր:

— Ականջ մի՛ կախեր, կնի՛կ, — պատասխանում էր հայրս, — ինծի կը ճանչնան, էգպէս ապուր չեն ուտեր:

Եւ մի օր էլ այդ ապուրը կերան, հայրս տուն եկաւ կողոպտուած: Մայրս յիշեցրեց նրան իր նախազգուշացումը:

— Շատ մութ էր, աղջի՛, ձէնս էլ չճանչցան, — պատասխանեց հայրս:

— Էնքան մութ էր, որ չճանչցա՞ն:

— Եթէ ճանչնային, էդ ապուրը չէին ուտեր:

Հայրս կէս գիշերին մարդ ուղարկեց մեր ագարակը եւ Ալիին կանչել տուեց:

Ալին շնչասպառ եկաւ: Հայրս պատմեց նրան եղելութիւնը: Ալին տխրեց, դուրս եկաւ տնից առանց մի բան ասելու:

Առաւօտուն կանուխ անծանօթ մարդիկ մեր լուսամուտից ներս նետեցին կողոպտուած ժամացոյցը, վերարկուն, փողերը եւ մի շարք դոկումենտներ:

Ալին կէսօրից առաջ տուն եկաւ, կանգնեց հօրս առաջ ամօթահար:

— Հաջի էֆէնդի, չեն ճանչցեր, — ասաց:

— Անօթի մարդիկ են, — պատասխանեց հայրս, — չեմ մեղադրեր:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հոկտեմբեր 9ին Թարգմանչաց տօնը, Սորպոնի մէջ:

Ա. Յ. Ք.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՂԿՈՑ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Շնորհիւ Անարատ Յղութեան Միաբանութեան Հայ Քոյրերու ազգօգուտ նուիրումին, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին՝ Սեպտեմբեր ամսու սկիզբը, Մեծապանչը իր նոր ծաղկոցը պիտի ունենայ Մարսէյլի 12րդ թաղամասին մէջ:

Նորահաստատ մանկապարտէզին ծրագիրն է՝ մայրական գուրգուրանքով հայեցի եւ բարոյալից կրթութիւն տալ հայ մանուկին:

1960 – 1961 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Պայմաններուն համար դիմել տնօրէնութեան.—

Direction des Sœurs Arméniennes
de l'Immaculée Conception
167, Chemin des Caillols
MARSEILLE, 12

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ձեռքէլի նախկին որբերէն կը խնդրուի հաղորդակցութեան մէջ մտնել թերթիս խմբագրութեան հետ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Շաւարշ Վանեան (Խարթումէն) 100 Ն. ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ, Սէն–Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն կը շնորհաւորէ ընկ. Յ. Գեւորգեանի որդւոյն ամուսնութիւնը Օր. Հեքիմեանի հետ, նոյնպէս ընկ. Մ. Զորպաճեանի աղջկան ամուսնութիւնը Պ. Գ. Հոթոթեանի հետ եւ այս ուրախ առիթներով 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մարտիրոս Աւոյեան եւ զաւակներ Տէր եւ Տիկին Պ. Գեւորգ Աւոյեանէ (Մարսէյլ) 20 Ն. Ֆ. իրենց եղբօր եւ որդւոյն՝ Պ. Գասպար Աւոյեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 140 Ն. Ֆ. Ժընըվիէվ Մինասի եւ Յարութիւն Թութճեանի հարսանիքին ընթացքին հաւաքուած: Մասնաճիւղը այդ գումարէն 70ական Նոր Ֆրանք կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Ֆիլոր Փափազեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին սենեակ մը, խոհանոցի դիւրութեամբ հայ ընտանիքի մը մօտ՝ այր մարդու մը համար, նախընտրաբար Փարիզի արուարձանները:

Դիմել՝ Արթին Եօրտամեանի՝
37, Rue de la Colonie, PARIS - 13e

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկսը. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բչ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

× Վարչութիւնը Տիկին Պերճուհի Սողոմոնեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ն. Ֆ., իր զաւկին Ալպերի ողջամբ Ալժերիայէն վերադարձին առիթով: Նոյնպէս 200 Ն. Ֆ. Պ. Մօրիս Ասլանեանէն՝ Պ. Ժագ Գոմանտեանի՝ Օր. Իվէթ Նաճարեանի հետ ամուսնութեան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ, Զարեհաւանի Հայրենակցական Միութենէն 200 Ն. Ֆ. ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան, ի յիշատակ Զարեհաւանցի նահատակներուն:

Այս առթիւ 14 Օգոստ. կիրակի օր, Զարեհաւանի Հայրենակց. Միութեան փափաքին համաձայն, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, համայն Զարեհաւանի հայրենակիցներու, հին եւ նոր նահատակաց հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգող բոլոր ազգայինները:

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ
Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ **ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ**

Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը.

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր
ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդեր:
Անճապաղ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼԻՈՆ.— Յառաջիկայ կիրակի 14 Օգոստոսին կազմակերպուած փառատօնին առթիւ վարձուած է օթօքառ մը որ կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին, Փլաս Կիշառէն: Տոմսերը առհամապէս ըլլալուն, կանխապէս ապահովել ընկերներ Յակոբ Ռուբինեանէ, 194, Ռիւ Վանտոմ եւ Կարապետ Գեւորգեանէ, 196 Ռիւ Քոէքի: Երթեւեկի ծախքը 10 Ն. Ֆ.

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս–լէ–Պէնի շրջականներու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքառի մեկնակէտ՝ Էքս–լէ–Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ եւ խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարզեւուհի Գեւորգեանի:

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցականներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշակութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով: Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաջողակ աշակերտները:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւանապետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի:

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ. 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն–Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960էն Ընկեր. Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ–Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի սախպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(Կնիք)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ — VENDREDI 12 AOUT 1960

Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8873 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4674

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ֆրանսահայ գաղութի տարեկան տօնախմբութեանց շարքին իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնները, որոնք տեղի կ'ունենան տարին երկու անգամ, Զատկին ու Աստուածածնին:

Քանի մը տարիէ ի վեր այս հանդէսները դարձած են աւանդական, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով միջին եւ հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն մօտ:

Զատկուան փառատօնին առթիւ Փարիզի Նոր Սերնդականները գացած կ'երթան Լիոն ու Մարսէյլ, յաճախ սեփական ինքնաշարժներով, երբեմն ալ աջակցութեամբ բարենպաստ կազմակերպութեանց, — ինչպէս Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, այս տարի:

Իսկ ամառուան բանակումի փառատօնը, որ ընդհանրապէս տեղի կ'ունենայ Աստուածածնայ տօնին, ինչպէս այս տարի, իրեն կը քաշէ հարիւրաւոր հայրենակիցներ Կրընոպլէն, Լիոնէն, Տէսինէն, Վիէնէն, Վալանսէն, Սէնթ Էթիէնէն, Սէն Շամոնէն, Էքս-լէ-Պէնէն եւ միջին Ֆրանսայի ամարանոցներէն:

Փառատօնը առիթ կ'ընծայէ Նոր Սերնդականներուն սորվելու հայերէն երգեր ու հայկական պարեր եւ պատրաստելու հայերէն ներկայացումներ:

Հանդիսականներն ալ պատեհութիւն կ'ունենան հաճելի օր մը անցընելու հայկական միջավայրի մէջ, ծափահարելու մեր երիտասարդ աղջիկներն ու տղաքը, քաջալերելով անոնց ձեռնարկը:

Նոր Սերունդի ճամբարը կազդուրման կայան ըլլալով մէկտեղ դպրոց մըն է:

Հարիւրաւոր Նոր Սերնդականներ՝ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն՝ համախմբուած բնութեան շնորհներով օժտուած միջավայրի մը մէջ, Փիզիքապէս կը կազդուրուին ու միաժամանակ կը ճոխացնեն իրենց մտաւորական պաշարը:

Ձեռնհաս ուսուցիչներ կանոնաւորապէս, որոշ ժամերու, անոնց կը սորվեցնեն մեր մայրենի լեզուն, մեր գիրն ու գրականութիւնը, նաեւ Հայոց պատմութիւնը, իր զանազան շրջաններով:

Ծնած այս հիւրընկալ աստղերուն տակ, մեր նորահաս աղջիկներն ու տղաքը, պայմաններու բերումով, իրենց միջավայրին մէջ հնարաւորութիւն չունին ուսանելու այս բաները:

Ճամբարին մէջ հետեւելով դասախօսութեանց, որոշ գաղափար կը կազմեն այս նիւթերուն մասին: Ճաշակ մը կը ստանան: Փափաք մը կ'արթննայ իրենց մէջ աւելի խորացնելու հայրենագիտութեան, ազգաճանաչման ծանօթութիւնները:

Պակաս չեն Ֆրանսերէնով գրուած գրքեր՝ հայերէն լեզուի, պատմութեան, գրականութեան եւ արուեստի մասին: Փափաք եւ կամք կը յաղթեն ամէն բանի:

Ամբողջացնելով փառատօնին, կազմակերպիչները կը խոստանան այս տարի աւելի ներկայանալի հանդէս մը տալ Լաֆրէյի մէջ, գեղարուեստական խնամուած բաժինով մը:

Հանդիսականները պիտի վայելեն դաշտահանդէսի մը յատուկ ամէն առաւելութիւն, — բացօթեայ կերուխում, խմբական պարեր ու երգեր՝ նուագի ընկերակցութեամբ, յայտագրէն դուրս:

Նախորդ տարիներու յաջողութիւնը երաշխիք մըն է, որ այս անգամ եւս բացառիկ ընդունելութեան պիտի արժանանայ Նոր Սերունդի փառատօնը, որուն պատրաստութեան համար շաբաթներէ ի վեր անդուլ աշխատանքի լծուած են ձեռնհաս վարիչներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՉԷ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԻ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտները» Քաթանկա մտնելու կը պատրաստուին: Արդարեւ, Զոմպէ, Քաթանկայի նախագահը համաձայն է Համըրշըլտի եւ Ապահովութեան Խորհուրդի կարգադրութիւններուն: Այսուհանդերձ, Քաթանկացիք անգամ մը եւս շեշտեցին՝ Ա) Լումումպա պէտք չէ Քաթանկա գայ եւ Բ) ՄԱԿի զինուորները միջամուխ պէտք չէ ըլլան նահանգին ներքին գործերուն: Զոմպէի պահանջին վրայ, ՄԱԿի ուժերը Շուէտացիներէ բաղկացած պիտի ըլլան:

«Կը վստահեցնեմ ձեզի որ դուք եւ ձեզի ընկերացողները պիտի ընդունուիք պէտք եղած յարգանքով», հեռագրած է Զոմպէ Համըրշըլտի:

Լէոփոլտվիլի մէջ կացութիւնը խառնակ եւ լարուած է: Լումումպայի եւ Քազավուպուի կողմնակիցները իրարու դէմ կռուած են: Ինչպէս գրած էինք, վարչապետին երբեմնի գործակիցը եւ Քոնկոյի նախագահը՝ Քազավուպու ու իր կուսակցութիւնը Աբաքօն, դժգոհ են Լումումպայի վարած քաղաքականութենէն:

Բախումները սկսած են, երբ վարչապետին կողմնակիցները բռնի ուժով իրենց հակառակորդներուն ակումբէն ներս մտնել ուզած են: Ոստիկանութիւնը, որ վարչապետին հակակշիռին ենթակայ կը մնայ, թալլած է Աբաքոյի ակումբը: Վարչապետը՝ Լումումպա փութացած է կռիւներու վայրը մտքերը խաղաղեցնելու մտադրութեամբ, սակայն քարկոծուած է իր հակառակորդներուն կողմէ ու վիրաւորուած դէմքէն:

Ոստիկանութիւնը, այօրինի մուտք գործած է նաեւ Ծերակոյտի նախագահին տունը, որ նոյն միջոցին ճառ մը կ'արտասանէր ու կը քննադատէր վարչապետը: Յատկանշական է Իլէոյի ճառին այն հատուածը ուր կը շեշտէ. «Քոնկօ ազգ չէ, այլ կազմուած է բազմաթիւ ժողովուրդներէ, իւրաքանչիւրը տարբեր ցեղային դիմագիծով մը»:

Մէկ բան յստակ է: Լումումպա նեղ կացութեան մատնուած է: Արդարեւ, սուր հակամարտութիւն մը ծայր առած է կեդրոնի կառավարութեան շարքերէն ներս, միւս կողմէ նահանգ առ նահանգ կեդրոնէն բաժնուելու եւ համադաշնակցութիւն մը կազմելու կը ձգտին:

Կարծողներ կան, թէ վարչապետը զինուորական ատեաններ պիտի կազմէ, դատելու եւ պատժելու համար «դաւաճաններ»ը: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ պիտի գործակցի ՄԱԿի եւ Համըրշըլտի հետ: Այսուհանդերձ խիստ բառերով քննադատեց անջատողականները եւ յատկապէս Զոմպէն: Ըստ Լումումպայի Քաթանկայի նախագահը «պարզ խրտուիլակ մըն է որ Պելճերուն հրամանով կը շարժի» եւայլն: Այս առթիւ յայտարարեց նաեւ, թէ Քաթանկա պիտի մտնէ ՄԱԿի ուժերուն հետ: Վերջին լուրերուն համաձայն, Քաթանկայի կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու համար այս վերջիններուն մուտքը: Այս իմաստով հրահանգներ արուած են: Բոլոր ճամբաները փակուած եւ զինուորական ուժեր պահակ դրուած են:

Քազայի մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան խափշիկներուն միջեւ: ՄԱԿի Թունուզցի զինուորները միջամտել ուզած են, սակայն կրակի մէջ ինկած են: Հինգ Թունուզցիներ սպաննուած են:

Քիվիի մէջ ալ կացութիւնը լարուած է: 650 Քոնկոցիներ կը մերժեն զինաթափուիլ, հակառակ անոր որ ՄԱԿի ներկայացուցիչները ամէն ջանք ի գործ կը դնեն:

Պելճերը պիտի պարպեն Քաթանկայի նահանգը, յառաջիկայ քանի մը օրերու ընթացքին:

Մեր Մերին

ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ ԵՐԵՒԱԼՈՒ Է

— Եւ օր մըն ալ ելայ գացի Կրթասիրաց եւ Ընթերցասիրաց Ազգային եւ Տիեզերական Հարազատ Ընկերութեան գանձապահին եւ քանի մը տեղեկութիւններ խնդրեցի իրմէ՝ իրենց կրթական գործունէութեան եւ հասոյթներուն մասին: Եւ ունեցանք հետեւեալ զրոյցը.

— Ձեր վերջին հաւաքոյթին շատ մարդ կա՞ր...

— Է՛, հարիւր հոգի մը կար ըսեմ, սուտ խօսած չեմ ըլլար...

— Հասոյթը գոհացուցի՞չ էր:

— Մեր զուտ շահը եղաւ 40 տոլար...

— Շատ լաւ է...

— Մեր հանդէսները, ընդհանրապէս, յաջող կ'ըլլան, նիւթական տեսակէտէն... Բացատրեմ պատճառը — մեր այս հանդէսին միսը, իր դրամով, գնած էր պարոն Կիրակոսը, գետնախնձորը բերած էր պարոն Թորոսը, կանաչեղէնները՝ պարոն Ստեփանոսը... Բրինձն ու պուլղուրը բերած էր տիկին Կիրակոսը, պանիրը, տիկին Թորոսը, հացը տիկին Ստեփանոսը... Փախլաւան շինած էր տիկին Իսկուհին, խաւայիֆը՝ մամա Թագուհին, գաթաները՝ տիկին Հայկուհին, պաղպաղակը՝ տիկին Վարդուհին... Այնպէս որ մեր զուտ հասոյթը եղաւ, ինչպէս ըսի, 40 տոլար...

— Տոմսակները քանի՞ էին...

— Մարդ-գլուխ մէկ տոլար...

— Ուրեմն, գանձեր էք 100 տոլար... Ինչո՞ւ կ'ըսէք թէ ձեր զուտ շահը 40 տոլար էր...

— Սրահը ձրի չէր... վաթսուն տոլար վարձք վճարեցինք...

— Օ՜... Ուրեմն, եթէ այդ Թադոս-Կիրակոսը եւ Վարդուհին ու Թագուհին բան մը բերած չըլլային...

— Այո՛, եթէ ուտելիքները դուրսէն գնած ըլլայինք, սնանկացած կ'ըլլայինք... Միշտ այդպէս կ'ըլլայ... Քանի մը հոգի իրենց գրպանէն կուտան միշտ...

— Ազգն ալ կ'ելլէ կը պարծենայ թէ բան մը տուեր է... Լաւ, անցնինք ձեր երկրորդ «անձնախընթացք»ին... Ա՞ն ինչ շահ բերաւ...

— Ահաւասիկ, եպտիկ խատիկ գրեր եմ — այդ «շէնք»ին միսը իր գրպանէն գնած է պարոն Ստեփանոսը, գետնախնձորը՝ պարոն Կիրակոսը, կանաչեղէնները՝ պարոն Թադոսը... Բրինձն ու պուլղուրը բերած էր տիկին Կիրակոսը, փախլաւան շինած էր տիկին Վարդուհին, խաւայիֆը տիկին Ստեփանոսը, գաթաները օրիորդ Թագուհին... Այդ անգամուն տոլմա ալ ունէինք, ան ալ դրկած էր Սեդրակին աղջիկը... Մեր զուտ հասոյթը եղաւ 25 տոլար...

— Քանի՞ հոգի ունէիք...

— Ութսուն... Մարդ-գլուխ տոլար ու կէս...

— Ուրեմն, գանձեր էք 120 տոլար...

— Այդ գումարին վրայ աւելցուցէք վիճակահանութեան արդիւնքը — քսան տոլար... Երեք առարկաներ վիճակահանութեան դրած էինք... Երեքն ալ մեզի ձրի դրկած էր «Աչքդ-Լոյս» վաճառատունը...

— Ի՞նչ վարձք վճարեցիք...

— Հարիւր յիսուն տոլար...

— Երբ 140 կը գանձէք եւ 150 տոլար վարձք կուտաք, ինչպէ՞ս կրնաք 25 տոլար զուտ շահ ունենալ...

— Մոռցա՛յ — այդ 25 տոլարը մեր տիկին Ստեփանոսը նուիրեց՝ իր տղուն նշանտուքին առթիւ... Տասը տոլարի վրձանն ալ գոցեց տիկին Թադոսը...

— Ներողութիւն, բան մը հարցնեմ — ձեր բոլո՞ր հանդէսներուն ալ թուաբանութիւնը այս պատկերը կը ներկայացնէ:

— Այո... Առանց մեր այս բարեկամներուն, հանդէս չենք կրնար ունենալ... Հիմա, գանք մեր երրորդ «անձնախընթացք»ին...

— Պէտք չկայ... Հասկցուեցաւ, ձեր Տիեզերականը ոտքի վրայ պահողները այդ բարեկամներն են եղեր: Լա՛ւ, աւելի դիւրին ու կարճ ճամբայ մը չէ՞ր որ անոնք իրենց ծախսած գումարը, շիտակ դրկուելիք տեղը դրկեն... Յոգնութիւն մը խնայուած կ'ըլլայ... Եւ ազգն ալ տունը կը մնայ ու իր հեռանկարը կը դիտէ...

— Այո՛, բայց ազգը գործի վրայ երեւալու է...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ – ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ գլուխ գլուխի խօսակցութիւնները սկսան առջի օր, Պոնի մէջ: Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետները քննութեան առած են միջազգային ներկայ ծանր կացութիւնը: Երկու պետական դէմքերն ալ համաձայն գտնուած են կարգ մը հարցերու եւ կէտերու շուրջ: Արեւմուտքի վրայ խորհրդային վտանգը մեծ է, ուրեմն անհրաժեշտ է զօրացնել Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական ուժերը: Համաձայն են նաեւ, որ Մ. Նահանգներու դերը՝ Ատլանտեան Ուխտէն ներս, մեծ եւ կարեւոր է: Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն դիտել տուած է թէ Արեւմտեան Եւրոպա պէտք չէ երկուքի բաժնուի, տնտեսական ճակատի վրայ: Խօսակցութիւնները կը շարունակուին: Պերլինի շուրջ տարակարծութիւններ կան սակայն, Մաքմիլըն տը Կոլի եւ Ատընաուըրի տեսակէտը չունի այդ մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատան օդային կցորդը՝ գնդ. Քիրթոն, արտաքսուեցաւ Խ. Միութենէն: Մոսկուա կ'ամբաստանէ թէ «լրտեսական» գործունէութեան լծուած էր իր պաշտօնի տեւողութեան ընթացքին: Ուաշինկթըն բողոքեց:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ մամուլի իր հերթական ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը Քոնկոյի մասին նպատակայարմար էր: Մեծ քայլ մըն է զոր առին: Խօսելով Խրուշչեւի Նիւ-Եորք գալու որոշումին մասին խորհրդային պատուիրակութեան մը գլուխը, ըսաւ թէ քարոզչական նպատակ ունեցող որոշում մըն է: Առայժմ ոչ մէկ յոյս իր եւ Խրուշչեւի միջեւ տեսակցութեան մը հաւանականութեան շուրջ: Ատընաուըր անմիջական վտանգ մը չի տեսներ Պերլինի համար:

ԳՈՒՊԱՅԻ մէջ 27 դագաղներու տողանցք մը եղաւ: Այդ դագաղները կը ներկայացնէին ամերիկեան ազգայնացած ընկերութիւնները: Հաւանայի արքեպիսկոպոսը սպառնաց փակել բոլոր եկեղեցիները եթէ կրօնական ազատութիւնը չյարգուի:

ԱԼԺԵՐԱՅԻ տասնըմէկ երիտասարդներ, Իրաքի օդանաւորդութեան բարձրագոյն վարժարանը պիտի յաճախեն: Ուսման ծախքերը Իրաքցիք պիտի հոգան: Որոշումը առուած է զօր. Քասըմ:

ԿՈԼՈՏ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԿՈԼՈՏ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Անկեղծութեան մարմնացումն էր ան, առոր համար ալ շատ կը սիրուէր ժողովուրդէն՝ մանաւանդ երբ Երուսաղէմի գործերը բաւական մը կարգի դնելէ ետք կը վերադառնայ Կ. Պոլիս, եւ հոն բեմերէն ժողովուրդին կը քարոզէ թէ Ս. Աթոռը պէտք է պատել պարտքերէն: Ասոր վրայ քաղաքին երեւելիները խորհրդակցելէ ետք, կ'առաջարկեն իրեն. «Եկ դու լեր մեզ պատրիարք եւ առաջնորդ Կ. Պոլսոյ Աթոռոյս եւ յետոյ զորն եւ կամիս զանի պատրիարք ըրէ Երուսաղէմի»: Շատ արդարացի եւ խելացի առաջարկ մըն էր եղածը, որ կ'ուղղուէր Կոլոտի նման անձնաւորութեան մը: Որովհետեւ զո՞վ պիտի գտնէին որ ըլլար իրմէ աւելի բանիմաց, ազնիւ քարոզիչ եւ վարչագէտ անձնաւորութիւն: Միւս կողմէ չկար յայտնի եկեղեցական մը, որ մաքուր կեանք ունենար. բոլորն ալ իրենք զիրենք հաճոյքին յանձնած էին եւ մէյ մէկ կուսակցութեան գլուխը անցած իրարու դէմ կը պայքարէին:

Կոլոտ դժկամութիւն ցոյց կուտայ պարզապէս անոր համար, որ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը նշաւակ դարձած է կարգ մը շահախնդիր եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու ձեռքը: Մեծահարուստ երեւելի Ամիրաները կը թախանձեն, Բաղիշեցին տեղի կուտայ եւ 1715ին հազիւ 37 տարեկան կը բազմի պատրիարքական Աթոռ:

Իր պատրիարքութիւնը նուիրագործելու համար, Ամիրաներու ընկերակցութեամբ Ադրիանուպոլիս կ'երթայ, ուր Սուլթան Մահմուտ Ա. Ղազի կայսրը դատ դատ ֆերմաններով կը վաւերացնէ անոր եւ Երուսաղէմի պատրիարքին պաշտօնները:

Կ. Պոլսոյ պատրիարք ըլլալէ 11 տարի ետք Կոլոտ Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Կարապետ Կաթողիկոսին ձեռամբ, որ քանի մը օրեր առաջ Կ. Պոլսոյ մէջ կաթողիկոս օծուած էր:

Կոլոտի օրով սկսած էր զօրանալ կաթոլիկութեան հոսանքը, որ անշուշտ իրմէ առաջ ալ գոյութիւն ունէր եւ իրմէ ետք ալ պիտի շարունակուէր, ի վերջոյ ունենալու համար իր անկախ պատրիարքարանը: Ան թէեւ բուռն ընդդիմացող մը չեղաւ կաթոլիկութեան Աւետիք եւ Եփրեմ պատրիարքներու նման, բայց այս պատճառ չի կրնար ըլլալ այն ենթադրութեան թէ Կոլոտ իր հայ դաւանութիւնը կորսնցուց, ընդհակառակն միշտ հաստատ մնաց իր դաւանանքին վրայ եւ պայքարեցաւ լատին վարդապետներու դէմ, որոնք արդէն այս հոսանքը տարածողներն էին:

Ծանր աշխատութիւններն ու յոգնութիւնները շատ կ'ընկճեն մարդիկը, որքան որ ալ առողջ ըլլան անոնք. նոյնը պատահեցաւ Կոլոտի որ 63 տարեկան էր երբ պատրիարքութեան գործը յանձնեց իր ձեռնասունին Յակոբ Նալեանին եւ ինք առանձնացաւ: Այս շրջանին հաւանաբար զբաղեցաւ դասախօսութիւններով: Միտք ունէր Երուսաղէմ երթալու, երբ մահը վրայ հասաւ եւ վախճանեցաւ 1741ին: Անոր մարմինը ամփոփուեցաւ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ (*):

ԿՈԼՈՏԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կոլոտի գործերը կարելի է երկու մասի բաժնել.

— Շինարարական գործեր.

— Գրական աշխատասիրութիւններ:

Ա) Շինարարական գործեր:—

Մինչեւ 1725 թուականը, Յովհաննէս Կոլոտի գործունէութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ Երուսաղէմի նուիրուած էր: Անկէ ետք կը սկսի շինարարական իր գործերուն Պոլսոյ մէջ: Գում Գափուի Հրկիզեալ Մայր Եկեղեցւոյ վերանորոգութենէն ետք, շինել կուտայ Ս. Երրորդութեան մատուռը, Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցին՝ ի յիշատակ Գլակայ վանքին: Վերանորոգել կուտայ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին, Օրթագիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, զոր հանդիսաւորապէս կ'օծէ Կարապետ Կաթողիկոսը. Խասգիւղի փայտաշէն եկեղեցին, Հրեշտակապետաց եկեղեցին: Կոլոտի շինութեանց գլուխ գործոցը կ'ըլլայ վերաշինութիւնը Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին որ Պոլսոյ ամէնէն հին եկեղեցին էր, իբրապէս սքանչելի եւ նման յոյն «պազիլիք»ներու:

Բ.— Գրական աշխատասիրութիւններ

Ա) Կոլոտ բեմբասաց և Աստուածաբան.

Իբր բեմբասաց եւ աստուածաբան կը յիշուի իր թարգմանութեանց հրատարակութեան սկիզբը «Ամենիմաստ վարդապետ, Աստուածաբան եւ քաջաքարոզ ուղղաշաւիղ» կոչումներով: Իսկապէս իր օրով փնտռուած տիտղոս մըն էր «Աստուածաբան»ը. ատոր համար իսկ շատ եկեղեցականներ կը սիրէին զայն գործածել: Գալով Կոլոտին, կրնանք ըսել թէ արժանի եղաւ Աստուածաբան տիտղոսին, որովհետեւ իր գրչէն ելած ընդարձակ յիշատակարանները, «Անտառ Այլաբանութեան» եւ Սկոթի «Աստուածաբանութիւն» մեծածաւալ հատորներուն մէջ ի յայտ կուգայ թէ «Ամբողջու համալսարանականը» թափանցած էր իր ժամանակի Աստուածաբանական խնդիրներուն, որուն խարիսխն էր Տրամաբանութիւնը եւ Այլաբանութիւնը:

Կոլոտ իսկապէս նաեւ ճարտար քարոզիչ մըն էր, որովհետեւ իր գրուածքները ունին կենդանի ոճ, իսկ քարոզները, իրենց ահագին ազդեցութիւնը ունեցած են հաւատացեալներուն վրայ:

Բ) Կոլոտ Գրասէր.—

Կոլոտ ոչ միայն մեծ պատրիարք մըն է, այլ նաեւ գրասէր վարդապետ եւ Վարդանի նման մեծ ուսուցչի մը արժանի աշակերտը, որուն դրոշմը կը կրէր իր վրայ: Բայց այսքան հմուտ անձէ մը դժբախտաբար գրեթէ բան չունինք հասած մեզի: Ունինք միայն չորս Յիշատակարաններ, որոնցմէ առաջինը հրատարակուած է Զենոբ Գլակի հետ:

Բայց ասիկա պատճառ մը չէ մտածելու որ ան գրած չըլլայ գրքեր, որովհետեւ գիտենք թէ եղած է անխոնջ աշխատող մը: Իր աշակերտը՝ Յակոբ Նալեան, որ յետագային պատրիարք պիտի ըլլար, կ'ըսէ՝ «Կոլոտ աւելի խօսող մըն էր քան գրող մը, մանաւանդ աստուածաբանական նիւթերու շուրջ»: Ուրեմն այս վկայութեամբ մասամբ կը համոզուինք թէ շատ չէ գրած:

Սակայն եթէ չգրեց, գոնէ թարգմանութիւններ ընել տուաւ, որոնք եթէ այսօր մեր ձեռքը հասած ըլլային, ահագին մատենադարան մը պիտի կազմէին քանակի տեսակէտով: Այս թարգմանութիւնները որակով երբեք բաղդատութեան չեն կրնար դրուիլ ոսկեդարու թարգմանութեան հետ, բայց իրենց դարուն մէջ իրապէս մեծ արժէք ունէին, քանի շրջանը ամուլ շրջան մըն էր: Ո՞վ կը մտածէր այդ տեսակ աշխատանք ընել...:

Արեւմտեան աշխարհի զարգացումը Կոլոտի սիրտը բարի նախանձով կը լեցնէր: Ինչո՞ւ իր հօտն ալ չունենար նոր գրքեր, կաթոլիկներու նման, եւ ինչո՞ւ մութի մէջ խարխափէին հայ եկեղեցւոյ պաշտօնեաները: Ատոր համար իսկ գործի կը սկսի եւ Լատին աստուածաբանական երկերը հայացնել կուտայ: Արդեօք ի՞նչ գրքեր էին թարգմանածները: — Ամբողջ Ս. Գրքի մեկնութիւններու հայացումը, ինչ որ մեծ գործ մըն էր ինքնին:

Ըստ Հաննէ պատմիչի՝ Կոլոտի թարգմանել տուած գործերը հետեւեալներն են.

1) «Զգիրքն կենդանեաց եւ կամ օրինակաց» (տասը հատորէ կազմուած):

2) «Զգիրքն Աստուածաբանութեան Սկոթոսի»:

3) «Զգիրքն եօթը խորհրդոց եկեղեցւոյ»:

4) «Զգիրքն որ կոչի անտառ այլաբանութեան», (երկու հատոր):

5) «Զգիրքն որ կոչի Լուսաւորութիւն»:

6) «Զգիրքն իմն որ կոչի Պատմութիւն սրբոյ երկրին, հանդերձ լայնատարած սահմանօն իւրով»՝, (երկու հատոր):

7) «Զգիրք իմն որ կոչի խարէութիւն աշխարհի», (երկու հատոր):

8) «Զգիրք այն որ կոչի ջերմեռանդ կեանք»:

9) «Զգիրք իմն քարոզութեան ի վերայ ամենայն կիւրակէից բոլոր տարւոյն»:

10) «Զփիլիսոփայական գրեանս Կոմփուտին կոչեցելոյ», առաջին հատոր՝ «Լոճիգա», երկրորդ հատոր՝ «Ֆիզիգայ», իսկ երրորդ եւ չորրորդ հատորներ՝ «Մեթաֆիզիգայ» եւ «Բարոյական»:

ՓԱԿՈՒՄ

Յիշատակին առջեւ ենք, ուրեմն, դէմքի մը որ նախապաշարումները, հակակրութիւնները նուաճելով դիմած է դէպի իր լուսաւոր նպատակը:

Ահա դէմք մը, որ 26 տարի շարունակ իր կաշման վրայ, իր գործին նուիրուած եւ հիանալի ճարտարութեամբ մը կը խղաշրջէ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւններու ճակատագիրը:

Ահա դէմք մը որ իր գործունէութիւնը հիմնած է անսասան հաւատքի մը, անկեղծ սիրոյ մը եւ տքնաջան նուիրումի մը երրեակ սիւներու վրայ:

Ու փակելու համար այս դատախօսութիւնը, կ'ուզեմ յայտնել միտքս յաճախող այն մտածումն ալ թէ այս սրբակենց եկեղեցականին կոչումին եւ պաշտօնին այսքան զօրաւոր գիտակցութիւնը որքան պարտաւորութիւններ կը թողու մեր վրայ եկեղեցւոյ այժմու կացութեան դիմաց:

ՄՈՎՍԷՍ ՍՐԿ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

(*) Տեղի նեղութեան պատճառով կը զեղչենք յաջորդ բաժինը ուսումնասիրութեան, որ կը զբաղի Կոլոտի եւ Գրիգոր Շղթայակիրի միասնական գործունէութեամբ Երուսաղէմի Ս. Աթոռը տնտեսական տագնապէ փրկելու համար:

ՆՈԹԵՐ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

Բ.

Երկրորդ հանդրուան, Մոնթօպան քաղաքին մուտքին վերատառութիւն մը որուն վրայ կը կարդացուի «Ծաղկեցէք մեր դեղձերը»: Ինքնաշարժներէն կ'իջնենք եւ կը մօտենանք կրպակին ուր մեծ-մեծ դեղձեր եւ քնքոյշ օրիորդներ մեզի կը սպասեն: Իսկապէս համով են այդ շրջանի դեղձերը: Ծաղկուած ձրի. նորոյթ մըն ալ այս, որուն հաճոյքով կը համակերպինք:

Գործի անցնելէ առաջ, պտոյտ մը քաղաքին մէջ: Կը մտնեմ Էնկրի Թանգարանը: Հռչակաւոր այս նկարիչը տեղացի ըլլալուն, իր անունը տուած են թանգարանին: Հոն կը գտնուին նաեւ մեծ քանակութեամբ Անթուան Պուրտէլի (տեղացի մը) արձանները: Թանգարանին տնօրէնը, նրբակազմ երիտասարդ մը, հարցուց.— Էնկրի Ջութակը (Violon d'Ingres) տեսնել կ'ուզէ՞ք: Ժպտեցայ, կարծելով որ բառախաղ է ըրածը. Ինչպէս որ սխալեր եմ: Պաշտօնեային մէկը գնաց եւ իսկական ջութակ մը բերաւ, ճպուռն ալ հետը... Ամէն տարիքին մարդ կը զարգանայ. այդ օրը ես ալ սորվեցայ որ Էնկրը միայն նկարիչ չէր:

Կէսօր է եւ ժամադրութիւն ունիմ ծանօթ քննադատ Մաքս Ֆավալէլլիի հետ որ Փարիզէն նոյն օրը պիտի ժամանէր նաեւ, հեռատեսիլին համար զրոյց մը կատարելու Մոնթօպանի փառատօնին կազմակեր-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Աշուն էր: Կէսօրից բաւական անցել էր: Տօթը թէեւ հեռացել էր, բայց Բէզէզթէնի ապականուած օդը ծանրացել էր եւ դժուար էր շնչւում: Իր վաճառատունը նստած Հաջի Մուսան արձանացած իր խոհերին էր անձնատուր եղել: Նրա դիմաց նստած պալատական Յօջան չէր համարձակւում փորձառու վաճառականի խոկանքը ընդհատել: Որքան խոր քննում էր Հաջիի մտազբաղ դէմքը, այնքան խիստ պատկառանք էր զգում:

Վաճառականը Ստամպոլի Բէզէզթէնի պարագլուխն էր: Նա քառասուն տարուան ընթացքում այնպիսի հարստութիւն էր դիզել, որ ողջ մայրաքաղաքը նրանից ակնածում էր: Կ. Պոլսի մեծ վաճառանոցի միակ միւսլիման պարագլուխն էր եւ «ոչ-իսլամ» վաճառականների առաջնորդը:

Յօճան Սուլթանի պալատական խորհրդականը, ուսուցիչն, երգասացն ու Գուրանի ընթերցողն էր, որ ճկուն բնոյթով, քաղցր ձայնով եւ վայելուչ կազմով հիպնոսել էր իր սանին՝ Սուլթանին եւ նրա առատաձեռն շնորհներին արժանացել: Յօճան օրական հարիւր դրամ արծաթ (75 մսխալ) թոշակ ունէր, ապրում էր խաղաղ եւ անդորր: Քսանըհինգ տարուան անկեղծ բարեկամութիւնն էր կապում վաճառականին մոլլայի հետ, որոնք մտերիմ եւ գաղափարակից էին: Երբ խոհերը շատ հեռուն տարան վաճառականին, Յօճան նրան ասաց.

— Բաւական է, վճռելուց յետոյ պէտք է գործի ձեռնամուխ լինել: Ես քո կամքը յայտնեցի Սուլթանին եւ նրա հաճութիւնն ստացայ քեզ իրեն ներկայացնելու. վեր կաց, գնանք, վարանումները անտեղի են:

— Ե՞ս, ողորմելիս, ի՞նչպէս ներկայանամ Ալլահի չքին:

— Ալլահը ողորմելուդ այդքան խելք ու շնորհ է բաշխել, որ կարողացար ապականուած տիղմից դուրս սողալ, այ — ջամուղջից լոյսի շաւիղը մտնել, անբաւ գանձ դիզել, որպէսզի այսօր էլ համարձակ մտնես Սուլթանի ապարանքը: Դու ինչո՞վ ես պակաս: Նա քեզ շուկայի պսակը դարձրեց, որ զարդարես մայրաքաղաքը

— Արաբկիրի մանուսայի գործարանից դուրս գալ, Խալիֆայի սարայը մտնե՞լ եւ նրա դիմաց կանգնել ու խօսե՞լ:

— Քո բնատուր խելքը քեզ հասցրին այս բախտին: Շուկայի դասի վեզիրն ես այժմ, ինչի՞ Սուլթանի վեզիրների շարքը պիտի չմտնես: Գնա՛նք, ժամանակը հասել է, ասաց ու ոտքի ելաւ եւ Հաջի Մուսա Թաջերի ուղեկցութեամբ գնացին սարայ:

Կէս ժամից յետոյ Յօճան եւ Հաջին Այա—Սոֆիայի հրապարակից անցան, մտան սարայ: Սուլթանի Յօճայի առաջ բաց էր պալատի մուտքը: Դռնապանները մեծ յարգանքով նրանց առաջնորդեցին սարայի Վեզիրի ապարանքը: Հաջի Մուսան համեստութեան սահմանից չէր ցանկանում դուրս գալ: Առաջին անգամը չէր որ Հաջին մտնում էր այդ դռնից — նա շատ էր այցելել պալատի Վեզիրին, Ներքինապետ Բէշէրին, հասել էր մինչեւ Սուլթանի հարէմը, իր բազմազան կերպասները ծախել: Հաջին շատ անգամ գրպանն ու ծոցը ոսկիով բեռնաւորուած դուրս էր եկել պալատից: Պալատական կարգերին, վարքերին ծանօթ էր եւ սովոր էր նրանց հետ վարուել:

Յօճան եւ Հաջին պալատական սատիճանաւորների եւ խորհրդականների մօտ մի քանի տեղ սուրճ խմեցին, չիբուխ ծխեցին, մինչեւ որ հրաւիրուեցան գահոյքի սրահը: Նրանց առաջնորդեց աւագ արարողապետը, որ նախ չոքեց երկրպագեց եւ համբուրեց այն ոսկեփունջը, որ կախուած էր Սուլթանի գահի օթեակից, որին ծնկաչոք երկրպագեցին եւ հերթով համբուրեցին Յօճան ու Հաջին:

Հաջի Մուսան մինչեւ չունեցաւ դիտելու եւ զննելու ոսկեզօծ սրահի շրջապատը, առաստաղը, լուսամուտներն ու վարագոյրները, արդնուզարդը: Նա այնքան վեհանձն էր, որ չուզեց յափշտակուել այդ շողշողուն կահկարասիներով եւ յատակին փռուած սքանչելի գորգերով: Հաջին արալի թեւերն ու փէշերը վրան բերած, ձեռքերը կրծքին դրած, գլուխը վեր բարձրացրած երբ ցանկանում էր վեր գահոյքի օթեակը զննել, վերից մի ձայն հարցրեց.

— Ի՞նչ բաղձանք ունես, զաւակս...

— Ալլահը քեզ երկար կեանք տայ եւ շուքը միշտ հովանաւորէ աշխարհակալ կայսրութիւնդ:

— Ի՞նչ ցանկութիւն ունես, ասա. կրկնեց ձայնը:

— Ալլահն ինձ ժառանգ չտուեց, ուստի ես էլ նրա շնորհները նրան եմ մատաղ անելու — եօթանասուն հազար քիսա ոսկի եմ դիզել, որպէսզի մի աղօթարան շինելտաք, ուր դարէ դար հաւատացեալները հաւաքուին, աղօթեն եւ քեզ [illegible] տան:

— Ապրես զաւակս, շա՜տ ապրես: [illegible]ցէ Ամենաբարեգութն ողորմի եւ քեզ շնորհ անէ, մի որդի տայ ու մխիթարէ. ասաց Սուլթան Մահմուդ Ա. իր գահոյքի բարձունքից:

ԱՏՐՊԷՏ

(Շար. — 1)

գիչներուն եւ ներկայացուած թատերա-կային (Մէկպէթին) բեմադիրին եւ թարգմանիչին հետ։

Մաքս Ցավալէյլի կլոր դէմքով, միջահասակ մէկն է։ Իր մասին կ'ըսուի՝ որ զուարթաբարոյ անձ մըն է։ Իմ առաջին տպաւորութիւնը չուտնցիլուածքս այդ տպաւորութիւնը չուանցալ։ Բացատրեմ։ Ցեղճ մարդը չովնեցայ։ Բացառիկ մեկուսացեր է «ունկին» մը գաւթին մէջ մեկուսացեր է «անկիւն» մը (բացօթեայ միակ ոտքով դարձած տեղը) եւ հոն կախուած մը ունեցեր. հինգ վայրկեան վերջը աչքերը բանալով եղեռ-բութիւնը հասկցեր եւ հեւ ի հեւ դուրս վազեր է այդ ծակէն։ Հիմա, հակառակ ամէն ատով հոս հասնելուն, այդ միջադէպը յիշելով, մարդը կը սոսկայ, հասկնալի պատճառներով։

Կէսօրէն վերջ քաղաքին հրապարակն էր Սալահական ադդեցութիւնը կրող շէնքերով շրջապատուած տեղ մը որ անփի կրկէսի կը նմանի։ Հոս է որ կը կատարուին գլխաւոր ներկայացումները։ Կը ծանօթանանք բեմադիրին, Ֆրանսուա Մեսթր. երիտասարդ, աշխոյժ, մեֆիստոֆէլեան կերպարանք մը։ Մաքս Ցավալէյլի հայցումներ կ'ուղղէ թատերախային վերաբերեալ, իսկ ես աչքերս կը պտտցնեմ շուրջս։ Ծուկայի պահն է եւ խախական խառնիճաղանճ։ Մարդիկ կը դառան (ծախելու համար), երախաները կը դառան (գնելու համար), հաւերը բթերը եւ բոլոր տեսակի կենդանիները իրենց այլազան ձայներներով կը թրնդացնեն օդը։ Ֆրանսուա Մեսթր կը բացատրէ թէ երկու չարաթէ ի վեր այս պայմաններուն տակ է որ իր խումբին փորձերը կը կատարուին։ Դերասանները գիրար լսելու համար ստիպուած են պոռալ։ Թատրոնը փողոց իջած է հոս. խօսական Գոմմետիա տէլ Արթէ։Կը խօստովանիմ որ պէտք է սիրել այս արուեստը նման պայմաններու տակ աշխատելու համար։ (Այս երեւոյթին յարուցած դըժուարութիւնները բաւական նմանութիւններ ունին մեր դերասաններուն վիճակուած կեանքին հետ. հայկական ներկայացում մը գլուխ հանելու համար, անոնք խիզախ սպրէնեպատէներու կը վերածուին)։

Ժամը վեցն է։ Բեմին վրայ, որ հրապարակին մէկ անկիւնը կը գտնուի, մարդ մը կը ձայնէ օրուան հերոս ներկայացնելու համար նորեկը բեմ կ'ելլէ։ Կ'իմանամ որ «Մէկպէթին»ը Ֆրանսերէնի թարգմանողն է — Ժորժ Գրուա, պատմութեան դասախօս եւ փրոֆեսէօր։ Հրապարակի փոլով նստարանները կամաց կամաց կը գրաւուին չուկայ եկած կիներու եւ երախաներու բազմութեամբ մը։ Ժորժ Գրուա կը սկսի այս ընտիր հասարակութեան առջեւ վերլուծել «Մէկպէթին»ը. իր խօսքերը չատ կ'երթ ունին գրական աշխարհին մէջ. Բայց մարդ Աստուծոյ, այս վայրին մէջ, ուր հաւն ու էշը նոյնքան իրաւունք ունին ճչալու կամ զռալու, ինչո՞ւ պէտք այսպիսի ակադեմական տեսութիւններ, համոզելու համար մեզ որ Ֆերնանտօ տէ Ռոխասի այս թատերա-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, «Յառաջ»։— Ունեցանք բազմաթիւ անձնուրաց հերոսներ, որոնք մութ եւ խոնաւ բանտերու մէջէն եւ կախաղաններու բարձունքէն ազատութեան երգը երգելով կը պոռային Կարմիր Սուլթանին եւ իր ոճրագործ նահանգապետներու եւ կառավարիչներու երեսին.— «Եթէ դուք ձեր արիւնոտ կախաղաններով մեր կեանքին վերջ կուտաք այսօր, սակայն մեզմէ վերջ, հազարաւորներ պիտի գան մեր ազատագրութեան սրբազան պայքարը չարունակելու ձեր արիւնուշտ բռնակալութեան դէմ։ Կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը»։

Խանասորի ֆետայիներն ալ այդ հերոսներէն էին, որ ձգեցին իրենց տունն ու տեղը, ընտանիքն ու զաւակը եւ Ցուլիսեան դեղեցիկ առաւօտ մը արշաւեցին խաղը, սպանական գրականութեան կող-մէ եղած ամենամեծ մատոյցն է համաշխարհային գրականութեան։ Բայց մարդը խօսեցաւ եւ ծափահարողներ ալ գտնուեցան։ ...Մոնթոզան գիտէ յարգել իր հիւրերը։

Մութը իջած է։ Հոծ բազմութիւն մը նստարանները գրաւած է։ Հրապարակը շէնքերով շրջապատուած բլլալուն, պատուհանները եւ պատուհանները սթեակներու վերածուած են։ «Մէկպէթին»ը 1499ին գրուած է։ Գլխաւոր անձնաւորութիւնը Մէկպէթին, պառաւ միջնորդ մըն է որուն կը դիմեն սէր փնտռող երիտասարդները, եւ ասոնց կարգին՝ Գալիքս անունով մէկը որ սիրահարած է պայկեչտ եւ անմեղունակ Մէլիպէին։ Շնորհիւ այդ պառաւին միջնորդութեան, այ-երիտասարդները իրարու կը հանդիպին եւ կը սիրեն զիրար մաքուր սէրով մը։ Թատերախաղը կը ներկայացնէ մերթ Մէկպէթինի շրջանակին մէջ տիրող լպիրչ եւ նենգամիտ բարքերը, մերթ Գալիքսի եւ Մէլիպէի անբիծ սէրը։ Այս հակասական բարքերուն եւ ապրումներուն հանդիպումն է որ փայլ կուտայ թատերախաղին։ Անոր վերջաւորութիւնը ողբերգական է քանի որ Գալիքս եւ Մէլիպէ կը մեռնին, առաջինը արկածով եւ երկրորդը ոճիրի մը զոհ երթալով։ Բայց այդ գիշեր, նոյնքան ողբերգական եղան աղջկան հօրը եւ մօրը վիճակուած ճակատագիրը։ Այն պահուն երբ իրենց զաւակին դիակին առջեւ ողբի խօսքեր կ'արտասանէին, տեղատարափ անձրեւ մը պարպեց հրապարակը եւ խեղճերը իրենց դիակին հետ առանձին մնացին....։

Բացօթեայ թատրոններուն վիճակուած անպատեհութիւններէն մէկն ալ այս, որուն տարօրութիւնը կրնայ հասկնալ միայն... դերասանը։

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մադրիկ ցեղին վրայ՝ Հնչակեան եւ Վասպուրականի ութ հարիւր նահատակներուն վրէժը լուծելու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի կոմիտէն Ցուլիս 31ին դաշտահանդէսով մը ոգեկոչեց Խանասորի անմահ հերոսներուն յիշատակը։ Հակառակ աննպաստ օդին, զարմանալ կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր Աէն-Նիզէի անտառը իրենց յարգանքին տուրքը տալով այն 250 ֆետայիներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան։

Կէսօրին նախատեսական սեղանները հազիւ բացուած, ահա անձրեւ սկսաւ տեղալ։ Սակայն շնորհիւ Գ. Զատիկեանին եւ ընկեր Ալիքեանին, անմիջապէս իրենց վրանները զարկին կամ բացին եւ ժողովուրդը հաւաքուեցաւ այս երկու վրաններուն տակ եւ ուրախութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ իրիկուն։ Կարգալ Խաչի մեր ժրաջան ընկերուհիները զործի լծուած, սպասարկեցին բոլորը։ Այսպէս այս կազդուրիչ եւ խանդավառ հայրենի մթնոլորտին մէջ, հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ ժամը 4ին աւանդական «Կարկուտ տեղացաւ»ով։

Օրուան հանդիսութեան նախագահ, ընկեր Վ. Խաչատուրեան իր բացման խօսքը կատարեց մեզմէ առյաւէտ բաժնուած խմբագրապետ ընկեր Շ. Միսաքեանի 1953 Ցուլիսի խմբագրականով, որ նուիրած էր Խանասորի արշաւանքի հերոսներու յիշատակին։ Ըմբոստութեան, վրէժխնդրութեան, ինքնապաշտպանութեան կարկուտն էր որ կը տեղար Խանասորի դաշտին վրայ, խելքի կանչելով արիւնարբու Թշնամին։ Այդ օրէն սադին, այլապէս յանդուգն ձեռնարկներ կատարուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցաւ։

Գեղարուեստական բաժինը չատ ճոխ էր. արտասանեցին ընկերուհիներ եւ ընկերներ Ս.Միքայեան, Մ. Իւլրէչ, Ղ. Թորոսեան եւ Վ. Խաչատուրեան, իսկ Մարաշլեաններու, Վ. Բարախեանի եւ Քիւրքճեանի մեներգերը պահ մը մեզի փոխադրեցին մեր աւերակ հայրենիքը։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու։

Օրուան բանախօս ընկեր Ս. Միքայեան խօսեցաւ ոգեւորիչ ճառ մը խանդավառելով ներկաները։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անխախտ եւ հաստատ կը կանգնի Հայութեան կողքին եւ պատնէշին վրայ, մինչեւ իրականանան հայ ժողովուրդին դարաւոր երազները։

Ուրախճանքն ու կերուխումը շարունակուեցան մինչեւ իրիկուան ժամը եօթը։

Վ. Խ.

Ֆրանսայի Գուլոներ քաղաքին մէջ, վերջերս ութ ոտքով կատու մը ծնած է։ Երկու ոտքերը մարմնին առջեւի կողմն էին, երկուքը՝ կոնակը եւ չորս հատը ետեւի կողմը։

Այս արտառոց կատուն քանի մը ժամ միայն ապրած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը Հայաստան այցելած է վերջերս։ Ցուլիս 20էն 23 անգլիացի հիւրերը ներկայ գտնուած են իրենց ի պատիւ կազմակերպուած զանազան երեկոյթներու եւ հանդիսութիւններու։ Այցելած են Դուին, Սեւանայ Լիճ եւ այլուր։ Հայաստանէն մեկնած են գոհ եւ տպաւորուած։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ բարձրագոյն ուսումնարաններէն, 1959-60 տարեշրջանին շրջանաւարտ եղած են 1849 երկսեռ երիտասարդներ։ Երեւանի պետական համալսարանէն շրջանաւարտ եղած են 630 երկրաբաններ, քիմիագէտներ, տնտեսագէտներ, բնագէտներ, թուաբանագէտներ, բանասէրներ, պատմաբաններ եւ այլ մասնագէտներ։ Անասնաբուծական — անասնաբուժական հիմնարկութիւնը աւարտած են 225 հոգի։ Բազմարուեստի դպրոցը՝ 483, գիւղատնտեսութեան՝ 219, մանկավարժութեան՝ 292։

Նոր շրջանաւարտները պիտի աշխատին Հայաստանի եւ Խ. Միութեան զանազան շրջաններուն մէջ, որպէս մասնագէտներ։

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ խամ ու խոպան հողերը մշակելու միտքով, 200 հայ երիտասարդներ կամաւոր արձանագրուած են վերջերս։ Ցուլիս 22ին, մեկնումի օրը, ողջերթի խօսք բսած է Հայաստանի գիւղատնտեսութեան նախարարը՝ Թ. Աբրահամեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու ակադեմիայի Կենդանաբանութեան հիմնարկութիւնը եւ Անտառային տնտեսութեան գլխաւոր վարչութիւնը ուշագրաւ փորձեր կատարած են երկրի կենդանական աշխարհը հարստացնելու ուղղութեամբ։

Խոսրովի անտառին մէջ ազատ ձգած են, ուսուրական բծաւոր եղջերուներ, որոնք ոչ միայն տեղական կլիմային յարմարած են, այլեւ սերունդ հասցուցած։

Այժմ փորձեր կ'ըլլան վերականգնելու համար փասիաններու սերունդը՝ թռչուններ, որոնք միջին դարերուն չատ տարածուած էին Հայաստանի մէջ։ Այդ նպատակով խումբ մը փասիաններ բերուած ու Խոսրովի անտառը ձգուած են։ Առաջին սերունդը հասած է, թիւով 150 փասիաններ։ Յաջորդաբար, թռչուններուն թիւը պիտի աւելնայ։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ հիւսուածեղէնի գործարանին մօտերը, նոր թաղամաս մը շինուած է։ Կանաչապատուած է Հոկտեմբերեան փողոցը, շինուած են 17 բնակելի շէնքեր՝ 18 հազար քառակուսի մեթր տարածութեամբ։ Պիտի բացուին խանութներ, արհեստանոցներ եւ հրապարակ, երկու դպրոց, եւ մէկական մանկամսուր, մանկապարտէզ եւ չարժանկարի սրահներ պիտի շինուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Ալին հաւատարմութեամբ եւ հերոսութեամբ պաշտպանեց մեր ագարակը ամէն ինչ եւ 10 օրը մէկ անգամ արիւն թափելով մի թփի եւ կամ անծանօթ մի տերեւի համար.

Մի օր Ալին տնկուեց հօրս դիմաց՝ ինչ որ մօրքերով պաշարուած։ Աչքերը փայլում էին, կարծես մի բան էր գտել եւ ուզում էր յայտնել, բայց ամաչում էր ու քաշւում։

— Ինչ կայ, Ալի, հարցրեց հայրս։

— Հաջի էֆէնդի, բան մը պիտի ըսեմ, սա կ'ամչնամ, վախենամ վրաս խնդաս։

— Ըսէ՛, մի՛ վախենար, եթէ խնդալու է, կը խնդանք, ինչո՞ւ կը քաշուիս։

Ալին կմկմալով, բայց խորապէս համոզուած շեշտով, ակսեց.

— Հաջի էֆէնդի, որոշեցի բոպիկ ոտքով Մեքքէ երթամ, հաջի ըլլամ ու ետ գամ։ Ուխտ եմ ըրեր, կ'ուզեմ կատարել։

— Շատ աղէկ բան ես մտքիդ դրեր, Ալի՛, գնա՛, բայց ինչո՞ւ բոպիկ ոտքով։

— Բոպիկ ոտքով, որպէսզի միտքս դրած մուրազս կատարուի։

— Շատ աղէկ, չատ աղէկ, — եղրակացրեց հայրս։ Ալին մի բան էլ ունէր ասելու, աւելի չուտ այս բանի համար էր, որ նա սկզբից ամաչում եւ քաշւում էր։

— Հաջի էֆէնդի, ես քու տաքիդ դուրբան ըլլիմ, — պաղատեց Ալին։

Հայրս հասկացաւ։

— Ըսէ՛, Ալի՛, ես քեզի չատ բան եմ պարտական։

Ալին համարձակուեց։

— Հաջի էֆէնդի, երկու ոսկի տաս ինձ, ճանապարհին անօթի չմեռնիմ, — կմկմաց։

— Երկու ոսկի քիչ է, — պատասխանեց հայրս, — քեզի տասնեւհինգ ոսկի կուտամ։

Ալին կռացաւ եւ հօրս վերարկուի քղանցքները համբուրեց։

Յաջորդ օրն իսկ Ալին յայտարարեց իր ուխտագնացութիւնը։ Իսլամական սովորութեան համաձայն պէտք էր նուէրներով ճամբու դնէին Ալին իր իսլամ կրօնակիցները։

Յաջորդ օրը, երբ հայրս Ալիի բուռը համրեց տասնեւհինգ ոսկին՝ մօրս կրօնական զգացումներին դիպաւ։ Նա ասաց.

— Եթէ հայ քրիստոնեայ մը Երուսաղէմ գնայ՝ չեն տար։

— Ես իմ գործս գիտեմ, — պատասխանեց հայրս՝ մօրս, — Ալին թող ետ գայ, ես հարիւրներ կը վաստըկիմ։

Մի քանի օրից երբ Ալին ճանապարհ ընկաւ, ցնցոտիներ հագած, բոպիկ եւ ձեռին մի երկար եւ անտաշ գաւազան՝ իր իսլամ կրօնակիցներից չատ քիչերը ողջերթ մաղթեցին նրան։ Նուէր գրեթէ չտուաւ։ Նրա սոցիալական ծագումը յաղթեց կրօնական զգացումներին եւ ընդհանուր հաւատքին։

Ալին նորից համբուրեց հօրս վերարկուի քղանցքները եւ յամառ, յանդուգն ու վճռական տոնով ասաց.

— Հաջի էֆէնդի, աշխարհքին խէրը պիտի անիծեմ։

Հայրս Ալիի ճակատից համբուրեց եւ գաղտագողի մի ոսկի եւս դնելով նրա ափի մէջ, ասաց.

— Երուսաղէմէն որ անցնիս՝ էնտեղ մի ջրհոր կայ, Յակովբայ Ջրհորը, ուր մեր Քրիստոսը հանդիպեցաւ Սամարացի կընոջ, էդ ջրհորին վրայ, իմ հոգու համար մի մոմ վառէ՛։

— Մի քանի հատ կը վառեմ, հաջի էֆէնդի, անհոգ ըլլա, — եղաւ Ալիի վերջին խօսքը եւ ճանապարհ ընկաւ դէպի Մեքքէ։

Ալին գնաց, անցաւ երկու տարի, նրանից ոչ մի լուր։

— «Գնաց մի քաղաք, տուած դրամդ դրամագլուխ չինեց եւ բացեց մի խանութ եւ կ'ապրի իր համար» ասում էին չատերը հօրս։

Հայրս յամառօրէն պնդում էր։

— Ալին վերջը վերջը կուգայ, դուք կը տեսնէք։

Մեր քաղաքից մի քանի Թուրքեր վերադարձան Մեքքէյից։

Հայրս հարց՝ ու փորձ արաւ։

— Ես տեսայ նրան Երուսաղէմում, — ասաց նրանցից մէկը՝, — նա դեռ ուշ կը գայ, ոտով էր գնում։

Իսլամ ուխտաւորները տարածեցին ամբողջ քաղաքում Ալիի ջերմեռանդութիւնը, նրա կրօնական կրակը։ Նա այդ զոհաբերութեամբ պիտի սրբէր սոցիալական իր ամբողջ «քասիրը», իր ծագման ամբողջ «կեղտը»։

×

Երեք տարի անցնելուց. յետոյ՝ մի օր մեր քաղաքի պատերի վրայ եափտաներ (*) փակցրին, որ Ալին գալիս է Մեքքէյից բոպիկ ոտքերով, յոգնած եւ ուժասպառ, եւ ամէն իսլամի պարտականութիւնն է դիմաւորել եւ հատոտել նրանից իսլամներին խոստացուած դրախտը։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Ցայտարարութիւն, ափիչ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները ու բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Սէն-Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի, Սէն-Ժերոմի Թաղական Խորհուրդին, Սէն-Ժերոմի Ֆր. Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր անոնց որոնք նամակով, հեռագրով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւկին, թոռնիկին եւ վարմիկին՝

ԳՐԻԳՈՐԻԿ ԷՍԿԻՃԵԱՆԻ

տարաժամ մահուան առթիւ:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին, 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 10 Ն. Ֆ. Սէն-Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, 10 Ն. Ֆ. Սէն-Ժերոմի դպրոցին:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Մխիթարեան Միաբանութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Աստուածամօր Վերափոխման տօնին, հանդիսապէս պիտի կատարուի Ուխտիս Ընդհ. Աբբահօր

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ
ՄՐԱՊԻՈՆ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ
Աբբայութեան 25 ամեայ յոբելեանը
(1935-1960)

Ձայնաւոր Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Գերպ. Յոբելեարը, բազմաձայն երգեցողութեամբ վանքի դպրաց դասին. արարողութիւնը պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 10,20ին:

Պատարագէն վերջ, Խաղողօրհնէք, ըստ աւանդութեան Հայ Եկեղեցւոյ: Ապա ժողովրդական ուղերձներ եւ շնորհաւորութիւն, վանքի պարտէզին մէջ, պատուասիրութեամբ հիւրերու:

Մասնաւոր ընտանեկան հանդէսով, Մըխիթարեան Տպարանէն լոյս պիտի տեսնեն յիշատակի հրատարակութիւններ:

Այս ծանուցումը կը ծառայէ իբր հրաւիրագիր, ամէն անոնց, որ պիտի փափաքին պատուել Գերպ. Յոբելեարը:

Այս առթիւ կատարուած նուիրատուութիւնները պիտի յատկացուին Մխիթար Աբբահօր Յուշարձանի շինութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները՝ Լեւիկ, Էտիկ եւ Աստղիկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՑԻՒԴԻԹ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Այս առթիւ Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները 50ական Նոր Ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին եւ Կապոյտ Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Օրիորդ Արփինէ Թերճանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ այս երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր մեծ-մօր՝

ԱՑԿԻՒԼ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ թանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքճեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ.

Բշ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ (Գամբանէր-Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք այս կիրակի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Վարդան Խաչակիր քհնյ. Ժամկոչեան:

Նոյն օրը ժամը 15ին, տեղւոյն ֆրանսական եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէս մը, նախագահութեամբ Տէր Հօր: Գ. Թրադօշի խումբը պիտի ներկայացնէ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուի Թաղին եւ շրջանի Հայութիւնը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԶԴ

*

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (assistante sociale) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 - 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (bachelier) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

*

Էքս-լէ-Պէնի շրջականներու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքարի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ ի խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օչին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ նոյն գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարգեւուհի Գէորգեանի:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգօգուտ ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւանապետ Գ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ Օթէլ տը լա Կրօթ (Սավուա), Ա. Բաղդասարեանի:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 . Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ 13-14 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI-DIMANCHE 13-14 AOUT 1960

..ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8874 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4675

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՆԱԽ ՄԱՐԴ, ՅԵՏՈՅ ԹՈՒՐՔ, ՅԵՏՈՅ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ԵՄ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Զօրավար Կիւրսէլ ներկայ եղած է Մեծ Ազգային Անատոլու Թիլքի պարահանդէսին, ուր կարգ մը չահեկան յայտարարութիւններ ըրած է: Սրամտութիւններ ալ ըրած է սեղանէ սեղան երթալով: Երբ մանկամարզուհի մը իրեն կ'ըսէ թէ Աթաթիւրքի տեղ կը նմանի, ակնարկելով սեղանին վրայ գտնուող օղիի գաւաթին, Կիւրսէլ կ'ըսէ — «Ան ո՛ւր, ես ո՛ւր: Ան երկու շիշ մէկ անգամէն կրնար խմել. ես միայն երկու գաւաթ: Ան աթա էր, ես աղա եմ: Ասիկա մի մոռնաք»:

Պարահանդէսի ընթացքին հանգանակութիւն կատարուած է ի նպաստ Պետական Գանձին: Լայնօրէն մասնակցած են Հայեր եւ Յոյներ. այս առթիւ իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ, Կիւրսէլ ըսած է. «Ազգ. Միութեան հաստատման համար ոչ միայն կուսակցական վէճերը, այլ եւ ցեղի, կրօնքի, դաւանանքի խտրութիւններն ալ պէտք է դադրին: Պէտք է բոլորս միասին աշխատինք ձեռք ձեռքի: Մեզի համար կրօնքի խտրութիւն չկայ. Ես նախ մարդ եմ, յետոյ Թուրք, յետոյ մահմետական»:

Ազգ. Միութեան Կոմիտէի անդամ Ալփարսլան Թիւրքէշ յայտարարութիւն մը ըրած է Վաթան թերթին, Ինոնիւի եւ Կիւրսէլի տեսակցութեան առթիւ: «Անիկա քաղաքավարական անհրաժեշտ այցելութիւն մըն էր: Ես անձնապէս համոզուած եմ որ օգտակար էր այդ այցելութիւնը որ շատ անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է»: Պատասխանելով յաջորդ հետեւեալ հարցումին. — «Ճի՞շդ է որ դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի փակուի», Թիւրքէշ ըսած է.— «Երկու դատ բացուած է կուսակցութեան դէմ. Միայն դատարանը կրնայ նման որոշում տալ»: Ապա, Թիւրքէշ պատասխանած է կարգ մը ուրիշ հարցումներու.— «Արտասահման ուղեւորութեան սահմանափակումը ե՞րբ պիտի վերնայ»:

«Կը կարծեմ թէ ժամանակ մը եւս պիտի շարունակուի»:

«Արտաքին նոր օժանդակութիւն կա՞յ»:

«Ամէն կողմէ օժանդակութեան առաջարկներ կը հասնին մեզի, եւ մեծ թիւով: Բայց մենք մտադիր չենք անմիջապէս ... ընդունիլ: Աւելի, մեր ուզով կ'ուզենք ստանալ»:

— Որո՞նք են օժանդակութիւն առաջարկողները:

«Ամերիկա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Խորհ. Միութիւն»:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ 1961 ՄԱՅԻՍ 27ԻՆ

Կիւրսէլ որ կը հանգստանայ Ֆլորիայի մէջ, ծովէն ելած պահուն շրջապատուած լրագրողներով եւ պատասխանած է անոնց հարցումներուն: Այս առթիւ նախագահը ըսած է թէ ընտրութեանց համար ... թուականը նկատուած ... Մայիս 27ը (յեղափոխութեան առաջին տարեդարձի թուականն) կրնայ ըլլալ, սակայն որ այդ թուականն ալ երկու-երեք ամիս յետաձգուի: Անդրադառնալով դեմոկրատ կուսակցութեան, Կիւրսէլ ըսած է.— «Երբ ընկերակցութիւն մը օրինաւոր ճամբէն կը շեղի, արդէն կը դադրի օրինաւոր ըլլալէ: Այն պարագայի մէջ, դատարաններն ալ նոյն եզրակացութեան պիտի յանգին ու ... դեմոկրատ կուսակցութիւնը»: Կիւրսէլ ըսած է նաեւ թէ անմիջական ... իրաւունք պիտի չտրուի ... Կիւրսէլի վերջին խօսքն եղած է.— «Մեր գործունէութեան հիմն արդարութիւնն է»: Մէկը հարց տուեր է ... թէ «զինուորական ծառայութեան շրջանը պիտի կրճատուի՞»: Կիւրսէլ, նեղուած, պատասխանած է.— «Լաւ՛, այդպիսի խօսք մի ըներ, զինուորութենէ աւելի աղուոր բան կա՞յ: Ինչո՞ւ կրճատենք»:

× Պետական նախարար Արթուս յայտարարած է թէ դատավարութիւնը Սեպտեմբեր 1ին պիտի սկսի: Նախկին վարիչները խումբ-խումբ պիտի չդատուին այլ՝ հաւաքաբար բացի Ճելալ Պայարէ, որ առանձին պիտի ներկայանայ դատարանին առջեւ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են Սահմանադրութիւնը ջնջելու եւ ժողովը անդամալուծելու յանցանքով: Պայար պիտի դատուի իբրեւ հայրենադաւ:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ 2 ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ հիմնուած են երկու յեղափոխական ատեաններ որոնց գլխաւոր պարտականութիւնն է դատել ապօրինի հարստութիւն դիզողները: Ատեանները ցարդ պատրաստ են: Շրջանային ատեաններ պիտի հիմնուին նաեւ Գոնիայի եւ Ատանայի մէջ:

ՀԱՅ ՄԸ Կ'ԱՆԱՐԳԷ ԿԻՒՐՍԷԼԸ

Միլլիյէթ կը գրէ թէ Կիւրսէլ չէ արտօնած որ դատուի, վերջերս ձերբակալուած Հայ մը՝ Աւետիք Նաճարօղլու, որ անարգած էր զօր. Կիւրսէլը:

× Եասըատա գտնուողները մինչեւ Օգոստոս 10. պէտք է ներկայացնէին իրենց հարստութեան հաշիւը:

Ցարդ 4766 թղթածրարներ պատրաստ են նախկին վարիչներու մասին: Անոնց ոչ մէկուն մէջ մահապատիժ պահանջուած է, գերագոյն ատեանին կը ձգուի պատիժները սահմանել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՔԱԹԱՆԿԱ ԳՆԱՑ

Լէոփոլտվիլի մէջ, Լումումպայի ձեռք առած միջոցները շատ ծանր են եւ կը մատնեն իր մտահոգութիւնները: Վարչապետը խուզարկութիւններ կատարել տուաւ կարգ մը թերթերու գրասենեակը, երկու ընդդիմադիր խմբագրապետ ձերբակալուեցան: Կառավարութիւնը միշտ յանձին Փաթրիս Լումումպայի, արգիլեց պելժ. Եօրաֆ Մակազին պարբերաթերթը եւ ձեռք առաւ Պելկա մամուլի գործակալութիւնը:

Ապաքօ կուսակցութիւնը միշտ հանրաքուէ կը պահանջէ, այս ուղղութեամբ հեռագիր մը ղրկած է Ապահովութեան Խորհուրդին:

Համըրշոլտ եւ 300 Շուէտացիներ Քաթանկա կը մտնեն այսօր: Զոմպէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կրկնած է իր նպատակը՝ Քոնկոյի Միացեալ-Նահանգներ: Բայց Լէոփոլտվիլի մէջ կացութիւնը աւելի քան երբեք լարուած է: Լումումպա եւ Քազավիւպիւ պայքարը սուր հանգամանք ստացած է: Վարչապետը կ'ուզէ ամէն մարդ բանտարկել, յոյսը դնելով բանակին եւ ոստիկանութեան վրայ, թէեւ իր դիրքը խախուտ է: Պրիւքսէլի մէջ կառավարական ծանր տագնապ մը կրնայ ծագիլ: Էյսքենս և նոյնիսկ Թագաւորը կը քննադատուին: Լը Սուար որ շատ լուրջ թերթ է, կը գրէ «Ձախողութենէ ձախողութիւն» խորագրին տակ, ծանր քննադատական մը:

Պրիւքսէլի երեսփոխանները պիտի արտայայտուին չորեքշաբթի օր Էյսքենսի քաղաքականութեան վրայ: Հակառակ տիրող կացութեան եւ դժգոհութեանց, հաւանական է որ դահլիճը վստահութիւն ստանայ:

ԱՐԺԱՆԸՆՏԻՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ

Այս տարուան Օգոստոս 14ի Կիրակին՝ երրեակ տօնի օր է Մխիթարեան Մայրավանքին համար: Վերափոխում, խաղող-օրհնէք եւ Աբբահօր արծաթեայ յոբելեան:

Հայաստանեայց Եկեղեցին իր աղօթագիր հայրապետներուն հոգեշունչ տաղերով եւ հայ ժողովուրդը՝ մայրութեան իր անբիծ ըմբռնումով, գերադաս պաշտամունքն ունին Աստուածամօր: Մխիթարեան Միաբանութիւնը այդ պաշտամունքին կը միացնէ իր յատուկ գոհաբանականը, յիշելով որ Լուսանորոգ Մեծն Մխիթար՝ Տիրամօր նուիրած է իր Ուխտը = Ո. Կ. Վ. Ա.—Որդեգիր Կոյսին՝ Վարդապետ Ապաշխարութեան:

Խաղողօրհնէքը հայկական հնադարեան աւանդութիւններուն ամէնէն արեւահամն է իր հեթանոսական ծագումով, եւ ամէնէն խորհրդաւորը իր քրիստոնէական գործադրութեամբ: Նոյ նահապետը գգըլխող գինիին պտուղը, անդրանիկ պտուղը եւ խորհրդանշանն է եղած Հայաստան աշխարհի: Խաղողն օրհնելով՝ մեր պապենական Հայրենիքը կ'օրհնուի:

Գերպ. Սրապիոն Վ. Ուլուհօճեանի աբբայութեան քսանհինգամեակին տօնակատարութիւնը իր յատուկ իմաստն ունի:

Մխիթարեան Մայրավանքի բարեփոխուած սահմանադրութեամբ, 1928էն ի վեր մշտնջենաւոր աբբայութիւնը վերածուած է վեցամեայի: Ցօբելեարը առաջինն է որ իր յաջորդական չորս վերընտրութիւնով, սահմանադրական առժամեայ մեծաւորութիւնը՝ աւանդական մըշտնջենաւոր աբբայութեան ճամբուն մէջ կը դնէ իր անձնաւորութեամբ: Իր օրով եւ շնորհիւ իրեն, անցեալի աբբաներու եկեղեցական նուիրապետական թանկագին կարգն ալ կրնայ վերահաստատուիլ:

Ցօբելեարը ծնած է Խարբերդի Դատեմ գիւղը՝ 1890 Փետրուար 14ին: Ս. Ղազարի ընծայարանը մտած է 1905ին. ուշիմ եւ բարեպաշտ աշակերտ, տասնամեայ ուսումնական եւ հոգեւոր կեանքի ամուր պատրաստութեամբ՝ 1915ին քահանայ կը ձեռնադրուի: Թէեւ կազմով տկարացած, բայց կամքով եւ կոչումով զօրաւոր՝ 1916ին կ'երթայ Հռոմ աստուածաբանական համալսարանի ընթացքը կատարելու: 1920ին՝ յաջողութեամբ կ'աւարտէ ընթացքը եւ կը ստանայ վարդապետական տիտղոս: Աստուածաբանական, հայրախօսական եւ եկեղեցական խոր հմտութեամբ շարադրուած «Քաղկեդոնի ժողովը եւ Հայերը» փայլուն աւարտաճառով մը կը փաստէր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Ս. Հայրերու վարդապետութեան ուղղափառութիւնը:

Այնուհետեւ եւ մինչեւ 1926 կը պաշտօնավարէ Հռոմի Մխիթարեան Ուսանողարանին մէջ: Ս. Ղազար վերադարձին ուսումնապետ կը նշանակուի Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին:

Իր կեանքին մեծ թուականն է 1928: Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի վերաբացում: Առաջին տեսչական կազմին ուսումնապետն է 38 ամեայ վարդապետը: Գիտակից իր ազգանուէր առաքելութեան, կատարեալ Որդի Կրօնի՝ Վարդապետ Ազգին, համակ նուիրեալ մըն է աշակերտութեան հայեցի դաստիարակութեան: Վարժարանին վերաբացման դըժուար եւ, այսօր հպարտութեամբ կրնայ ըսել, հացի կարօտ սկզբնական տարիներուն, ուսումնապետ վարդապետը իր խանդավառ եւ լաւատես խառնուածքին բոլոր կորովով եւ մեծագոյն չափով մասնակցեցաւ՝ այն ապերախտ օրերու ցանքին: Անկէ ի վեր կատարուած երեսնամեայ յաջող հունձքը, շատ բան կը պարտի հայ դպրութեան այդ տքնաջան մշակին:

Խոնարհ Միաբանին վաստակաւոր կեանքին մեծագոյն թուականն է՝ 1935 Օգոստոս 12: Այդ օրը, Ս. Ղազարի ութերորդ աբբայ, անմահ Մխիթարի գահը եւ իշխանութիւնը ստացաւ Ցօբելեար՝ արժանընտիր Աբբահայրը:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին գաղութներէն Չատ անկախ դարձաւ հինգշաբթի կէսգիշերին: Այս առթիւ նոր հանրապետութեան վարչապետը՝ Թոմպալպայէ երախտապիտութեամբ արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի եւ զօրավար տը Կոլի հանդէպ: Ֆրանսայի անունով՝ Մալրօ շնորհաւորեց նոր Հանրապետութիւնը, որ ունի մէկ միլիոն 247 հազար քառ. քմ. տարածութիւն եւ 2.580.000 հոգի բնակչութիւն:

ԻՐԱՔԻ մէջ վերակազմուեցաւ եւ օրէնքով ճանչցուեցաւ Ազգային Ցառաջդիմական կուսակցութիւնը, գլխաւորութեամբ Մոհամմէտ Հատիտի: Նոր կուսակցութեան պաշտօնականացումով հինգի կը հասնի Իրաքի կուսակցութիւններու թիւը: Նախապէս մաս կը կազմէին ազգային դեմոկրատ կուսակցութեան: Ունին պաշտօնաթերթ մը՝ «Ալ Պայան»:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ լարուածութիւնը կը սաստկանայ կառավարութեան եւ եկեղեցիին միջեւ: Քանի մը օրէ ի վեր բախումներ եւ միջադէպեր տեղի կ'ունենան կաթողիկէ հաւատացեալներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Էվելիօ Տիազ՝ Հաւանայի Արք.ի սպառնալիքէն ետք պետութիւնը իր կարգին, մեղադրեց եկեղեցին, խոստանալով հանդերձ «յարգել բոլոր դաւանանքները»:

Քասթրօ երեք ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ, որուն ընթացքին ծանր բառեր գործածեց եկեղեցիի հասցէին: «Ֆրանքոյի պաշտպաններ» եւ «ամերիկեան գաղթատէրերու հաշւոյն աշխատող հինգերորդ զօրասիւն» որակեց Քուպայի եկեղեցականները, շարունակելով.— «Ով որ մեր կատարած յեղափոխութեան նման յեղափոխութիւն մը կը դատապարտէ, Քրիստոսի կը դաւաճանէ եւ ընդունակ է անգամ մըն ալ Յիսուսը խաչելու»:

ՀՌՈՄԻ մէջ 200 ֆաշիստներ ցոյցեր կատարեցին եւ մուրճ-մանգաղ կրող կարմիր դրօշ մը այրեցին: Դժգոհ են որ Մուսոլինիի օրով փորագրուած ֆաշիստ զինանշանները կը հանուին մայրաքաղաքի մարզադաշտի սիւներուն վրայէն, ողիմպիականներու առթիւ:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Ամինթորէ Ֆանֆանի Փարիզ պիտի գայ Սեպտեմբերին, շարունակելու համար քաղաքական տեսակցութիւնները զորս տը Կոլ սկսաւ Ատենաուըրի հետ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ եւ Մաքմիլըն իբրեւ եզրակացութիւն իրենց խօսակցութեանց, որոշեցին նախ եւ առաջ զօրացնել Արեւմուտքի միասնականութիւնը. «Այսօր աշխարհի միասնականութիւնը եւ խաղաղութեան պահպանումը գերագոյն նպատակներն են որոնց պէտք է ծառայեն ուրիշ խնդիրներու լուծումները»: Այս է հրապարակուած պաշտօնական գեկոյցին վերջին նախադասութիւնը:

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ զինուորներ մահուան դատապարտուեցան «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան» կողմէ: Փարիզի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ եւ ոճիր կը նկատուի նման արարք մը:

Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ՝ Չորեքշաբթի օր:

ՄԱՍԻՍ ԼԵՐԱՆ ԱՆՈՒՆԸ

ԽՄԲ.— Շուտով լոյս կը տեսնէ ՀԱՅ–ԲՈՅԺի 221–222 թիւը, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Այդ թիւէն կը քաղենք Մասիս լերան անուան ստուգաբանութեան նուիրուած յօդուածին մէկ մասը.—

Ի՞նչ կը նշանակէ Մասիս:

Հայոց նուիրական այս լերան անուան ծագումը վէճի առարկայ կը մնայ տակաւին: Ըստ Խորենացիի՝ կը ծագի Ամասիա անունէն, որ Հայոց աւանդական թագաւորներէն մէկուն անունն է: Ըստ Սեբէոսի՝ կը ծագի Մասեաց անունէն, որ Աբրահամի հարճերէն մէկուն անունն է:

Գատմական հիմ չունին աւանդական ստուգաբանութեան այս փորձերը:

Մասիս անունը աւելի հին է քան Արարատ անունը, զոր օտարները կուտան Մասիս լերան: Պարսիկները կը կոչեն Քուհ ի Նուհ (Նոյի լեռը), իսկ Թուրքերը՝ Աղրի տաղ (երբ թէ սեպաձեւ) կամ Արղի տաղ (երբ թէ տապան նստած), ինչպէս կը գրէ Ժ. Վան Տէն Կէն, Աղըր տաղ կամ Տաղըր տաղ կամ Ճիւտ տաղ, ինչպէս կը գրէ Մխիթար աբբահայր, նաեւ Ահըռ (ախըռ) տաղ, ինչպէս կը գրէ Ինճիճեան, (Թուրքերու տուած բոլոր այս անուններուն ստուգաբանութիւնը, մեծ մասամբ շինծու, կը կարօտի վերաքննութեան, — հաւանաբար Ակոռի անունէն աղաւաղեալ՝ ինչպէս կը կարծէ Ինճիճեան:)

Մասիս անուան հնչաբանօրէն մօտ՝ Ստրաբոն կը յիշատակէ Մասիոս լեռը, որ սակայն կ'իյնայ Միջագետքի մէջ, — Յապուր գետը ծագում կ'առնէ այս լեռնէն, այժմ՝ Քարաճա տաղ:

Հին մատենագիր մը, Նիկողայոս Դամասկացի, Մասիսի անունը կը գրէ Բարիս:

Աճառեան, որ իր Անձնանուններու Բառարանին մէջ կուտայ Արարատ անուան ստուգաբանութիւնը, զանց կ'առնէ Մասիս անունը, բայց Գաւառական Բառարանին մէջ կը կատարէ պարագայական ստուգաբանութիւն մը՝ Մասիս անուան մասին, անընդունելի եւ սխալ, ինչպէս ցոյց կուտայ Յովհ. Թումանեան, որ կ'ըսէ.—

«Աճառեան կը գրէ.—

«Այլուն–փայլուն.— Կրկնուած՝ փայլուն–փայլփլուն: Առաջինը ենթադրուած է փայլուն բառէն, ինչպէս՝ Ասիս–Մասիս»:

Ենթադրուած ասելով՝ Աճառեան ուզում է ասել թէ առաջին բառերը, այլուն կամ Ասիս, ինքնուրոյն բառեր չեն, եւ առանձին միտք ու նշանակութիւն չունեն: Ես կարծում եմ՝ սխալ է: Սրանք զոյգ բառեր են իրար կողքի դրած, եւ մէկը լրացնում է միւսին, կամ թարգմանում ու բացատրում: Մի բառը ժողովրդի գիտակցածն է, միւսը՝ սովորածը, յետոյ — մուտ.

Ես կարծում եմ այլունը ոչ թէ ենթադրուած է փայլուն բառից, այլ ուղղակի փայլուն կը նշանակի: Եթէ փայլունը յունական բառ է, որ կը նշանակի պայծառ, լուսաւոր, թերեւս այլունն էլ թուրք–թաթարական բառ լինի, որ նոյնպէս կը նշանակի փայլ:

Ինչպէս եւ ային–օյին: Հալա դեռ.— Ձէն ու ձուն, պեռ–քար, ցեխ ու կրակ, խառն ու խաթիշ, ցեխ–բաթախ, լէն ու բոլ, բայ ու բառ, պունչ ու մռութ, ջահէլ–ջիւան, բար ու պտուղ, սուփ–ծէգ (որ սխալմամբ սուրբ ծէգ են գրում ոմանք), ունք ու բունք, ծիլ–ոսկի կամ ծիլ–ծիլ ոսկի, չոռ ու ցաւ, ալայ–մալայ, ուրախ ու չէն, սուս ու փուս, մի–միայն կամ մի–այնակ, եւայլն:

Սրանց նման է Ասիս–Մասիս, կամ Սիս–Մասիս:

Օրինակ.— Ային կը նշանակի դատարկ բան, ցնդաբանութիւն: Օյին՝ խաղ, կատակ: Եւ սրանցից՝ ային–օյին:

Մի կը նշանակի մի (հայերէն): Այնակ էլ թուրք–թաթարերէն կը նշանակի մենակ, միակ: Եւ ահա երկուսը միացել են ու կազմել մի–այնակ, միայնակ, հասնելիս էլ մենակ:

Ցեխ կամ ցեկ կը նշանակի պէծ, վառ կրակ (արաբերէն), որ միանալով կրակ բառի հետ՝ դուրս է եկել մեր ցեխ ու կրակ ասութիւնը:

Պեռ կը նշանակի քար (փիէռ), — միանալով քար բառին՝ դարձել է պեռ–քար ասութիւնը մեր լեզուին մէջ:

Խաթիշ թուրք–թաթարական բառ է, որ կը նշանակի խառն, որ միանալով մեր խառն բառին հետ տուել է խառն ու խաթիշ:

Սուփ արաբերէն կը նշանակի արշալոյս, — միացել է մեր ծէգ բառին՝ դարձել է սուփ–ծէգ, (ոմանք գրում են սուփծէգ, իսկ Աճառեան գրել է աւելի սխալ՝ սուրբ–ծէգ):

Ծիլ կը նշանակի ոսկի (արաբերէն զէրբ բառն է), որ կազմել է մեր ոսկի բառի հետ՝ ծիլ–ոսկի կամ ծիլծիլ–ոսկի:

Չոռ կը նշանակի ցաւ, հիւանդութիւն: Միանալով ցաւ բառին հետ՝ չոռ ու ցաւ:

Չէն կը նշանակի ուրախ, — չէն կենաց կամ չէնսիրտ, ուրախ բառին հետ՝ ուրախ ու չէն:

Խապէս էլ բոլոր զոյգ բառերը: Սա օրէնք է մեր լեզուի մէջ:

Հետեւաբար Ասիս–Մասիս կամ Սիս–Մասիս ձեւերի մէջ էլ, անշուշտ, իրենց միտքն ու նշանակութիւնն ունեն՝ ե՛ւ Ասիսը, ե՛ւ Սիսը: Սրանցից ոչ մինը լոկ ենթադրուած դատարկ հնչիւն չի: Չէ՞ որ լեզուն աւելորդ բեռ չի սիրում եւ դարերով անմիտ ու աւելորդ հնչիւններ չի պահում իր մէջ:

Եւ ահա Ասիս Մասիս, Սիս Մասիս եւ Սասիս ձեւերի վերաբերութեամբ համարձակւում եմ առաջ բերել իմ ենթադրութիւնը, որ արել եմ եւ մի ուրիշ անգամ Հայ Գրողների Ընկերութեան մէջ:

Եակեւլոյի բառագրքում (հնդկերէնէ ռուսերէն), մա սանսկրիտերէն կը նշանակէ մայր, ու սիս՝ գագաթ, բարձունք, կատար: Եթէ էսպէս էլ ընդունենք՝ դուրս կը գայ որ Մասիս կը նշանակի մայր սար: Ժողովուրդը Մասիսին ասում է Սիս Մասիս, ուրիշ խօսքով՝ լեռան Մեծ Մասիս: Իսկ փոքր Մասիսի՝ Ասիս–Մասիս: Ուրեմն փոքրը՝ Ասիս, մեծը՝ Մասիս: Եթէ Մասիս կը նշանակի մայր կամ մեծ սար, հաւանօրէն Ասիս էլ նշանակելու է փոքր սար: Եւ եթէ Սիս սար է, Սիսական կամ ուրիշ ձեւով՝ Սիսիան էլ կը նշանակի լեռնաստան, ինչպէս կաֆ բառից կաֆկաֆ, որից եւ Կաւկաս, կամ դաղ բառից՝ Դաղստան:

Փոքր Ասիոյ հին ժողովուրդների կրօնի մէջ աստուածների մեծ մայրը, որ եւ միաժամանակ բնութեան աստուածութիւնն էր, բազմում էր բարձր սարերի գլխին եւ կոչւում էր Մա կամ Ամմա, որ երկու ձեւով էլ կը նշանակի մայր:

Ինչ ասել կ'ուզի որ էս բնութեան եւ աստուածների մեծ մայրը, Մա, որ բազմում էր մեծ սարերի գլխին, ամէնից առաջ մեր աշխարհքում պիտի բազմէր Մասիսի գլխին եւ կնքէր նրան իր անունով: Ասում եմ մեր աշխարհքում, որովհետեւ Հիմալայեան լեռներն էլ ունեն Մասիս անունով սար:

Եւ մայր աստուածուհին Մա կամ Ամմա պաշտպանն էր քաղաքների՝ միեւնոյն ժամանակ, ու նստում էր նաեւ մեծ քաղաքների դարբասներին: Ո՞վ գիտի ի՛նչ կապ ունեն նրա հետ մեր հին առասպելական անունները, — Ար–մա–ւիր, Ամմա–սիա, Ար–մա–սիս, եւայլն:

Խսպէսով, շատ հաւանական է, որ Մասիսը երբեմն եղած է Հայոց Ողիմպոսը, ուր բնակութիւն ունէր աստուածների մայրը իր աստուածային դերդաստանով: Եւ էդ պատճառով էլ Ազատ էր, այսինքն հանդիսանալով բնութեան մեծ ուժերի մարմնացումը՝ արժանացած էր երկրպագութեան եւ զոհաբերութեան: Սուրբ էր ու սրբազան: Թերեւս սրանից էր, որ հոգեղէնը, ըստ աւանդութեան, չէր կարող բարձրանալ նրա գլուխը, գնալ աստուածների բնակավայրը »:

ԽՄՈՐԵՂԷՆԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Իվանովին մեծ մայրը, երբեւ խոհարարուհի կը պաշտօնավարէ միեւնոյն հաստատութեան մէջ, իր թոռան հետ: Այս վերջինի ծննդեան տարեդարձին առթիւ պատրաստած էր սունկով խմորեղէն մը, զոր գրասենեակ բերելով հրամցուց թոռան պաշտօնակիցներուն:

Բոլորը զմայլեցան եւ յայտնեցին իրենց գնահատանքը, խմորեղէնի պատրաստութեան համար:

— Աքանչելի՜ է...

— Ուտենք, ըսաւ Իվանով անհամբեր.

— Այո, ուտե՛նք, աւելցուց Փեթրով, սեղանի դարակէն դանակ մը դուրս բերելով:

Գրասենեակին պետը՝ Սիտորով, սակայն, պաղ ջուր թափեց այս ընդհանուր խանդավառութեան վրայ:

— Դիւրին է ըսել «ուտենք», գրասենեակին մէջ, ըսաւ ան: Այս բանին համար անհրաժեշտ է հրաման առնել ձեր դերադասներէն:

Ու գնաց տնօրէնը տեսնելու:

— Իվանովին մեծ մայրը, թոռան ծննդեան տարեդարձին առթիւ, սունկով պատրաստուած խմորեղէն մը բերած է, ըսաւ անոր: Կրնա՞մ թոյլատրել, որ ուտեն գրասենեակին մէջ:

— Սունկով խմորեղէ՞ն ըսիք:

— Այո:

— Հը՜մ... սունկով խմորեղէ՜ն... Ո՛չ, չեմ կրնար գրասենեակին մէջ ուտելու թոյլատրութեան պատասխանատուութիւնը վրաս առնել: Պէտք է դիմել ընդհանուր վարիչին:

Սիտորով գնաց ընդհանուր վարիչը տեսնելու:

— Իվանովին մեծ մայրը սունկով պատրաստուած խմորեղէն մը բերած է, գրասենեակին մէջ ուտելու համար: Կ'արտօնէ՞ք որ ուտենք:

— Սունկով խմորեղէ՞ն...

Ընդհանուր վարիչը մամռաց երկար-օրէն:

— Այդ մասին պատրաստեցէք թղթածրար մը, ըսաւ վերջապէս, եւ բերէք ինծի, որպէսզի ներկայացնեմ վերադաս իշխանութեանց:

Իվանով եւ ընկերները անցան գործի: Չորս օր պէտք էր թղթածրարի պատրաստութեան համար: Վերջապէս պատրաստեցին լեցուն թղթածրար մը, որ կը պարունակէր՝ իրական թղթածրարի մը համար անհրաժեշտ բոլոր փաստաթուղթերը: Կար նոյնիսկ խմորեղէնին գունաւոր գծանկարը, բոլոր անկիւններէն գծուած: Երբ գործը աւարտեցաւ, նշանակուեցաւ պատուիրակութիւն մը, թղթածրարը վերադաս իշխանութեանց ներկայացնելու համար:

Երբ ներկայացուեցաւ, հիմնարկութեան պետը աչք մը նետեց տեղեկագիրներուն վրայ եւ ըսաւ.

— Իվանին մեծ մայրը ձեզի խմորեղէն մը բերած է... Լա՛ւ, կրնաք ուտել...

. Շնորհակալ ենք, ընկե՛ր տնօրէն. պատասխանեց Սիտորով. Բայց այս մասին գրաւոր արտօնութիւն մը պէտք է

— Կը ծաղրէ՞ք զիս, որոտաց պետը. Դուրս ելէք անմիջապէս: Եւ կերէք խմորեղէնը: Ա՛յս է հրամանս...

Բոլորը դուրս ելան եւ խուժեցին խմորեղէնին վրայ:

Խմորեղէնը կուրծք կուտար Իվանովի դանակին:

Բերին տապար մը: Խմորեղէնը այնքան կարծրացած էր, որ տապարին չէրը կոտրեցաւ ջարդուփշուր:

Բոլորը նեղուեցան:

— Ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Իվա-

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

— Ես ծեր եմ, չորս դեռահաս կինեբէս ոչ մէկը պտուղ չտուեց, ասաց Հաջի Մուսան: Եթէ Սուլթանը գթայ ինձ, իմ որդին ու ժառանգը կը դառնան այդ մզկիթի սպասաւորները: Ես արդէն յարմարաւոր հողը գտել եմ Բէկչէկթէնի մօտ: Հարկաւոր է շուտափոյթ սկսել, որ գոնէ աչեւորիս աչքերը տեսնեն նրա գմբէթն ու աշտարակները եւ ապա գերեզման իջնեմ:

— Մեծ է Ալլահը, նրա շնորհները անբաւ, քեզ բազմանքէդ կ'արժանացնեմ, ասաց Սուլթանը եւ այնպէս նշան արաւ, թէ ընդունելութիւնն արդէն վերջացած էր: Արարողապետը, Հաջին եւ Յօճան կրկին երկրպագեցին Խալիֆային ծնկաչոք, համբուրեցին ոսկեփունջն ու դուրս ելան:

Եօթանասուն հազար քիսա ոսկին մեծ գանձ էր, մանաւանդ 1747 թուին: (Այժմեան փողով մօտաւորապէս 350.000 ոսկի): Սուլթանի Յօջան ամէն ջանք գործ դրեց, Խալիֆայից հրովարտակ առացաւ մզկիթը կառուցանելու: Թէեւ Շէյխ–իւլ–Իսլամը քիչ հակառակեց այս ծրագրին, առարկելով որ Հաջի Մուսան քրիստոնեայ ժամանակն էր դիզել այդ գանձը, որով չէր կարելի թոյլատրել աղօթատուն շինել հաւատացեալների համար, բայց Խալիֆայի Յօջան նրան պապանձեցրեց փաստերով թէ՝ «այսեաթը խալմի գրառն է, նրա աշխատանքն ու գոյքը երկրի տիրոջն է պատկանում: Մանաւանդ որ Հաջի Մուսայի վրայ արդէն ընկել էր մարգարէի հաճելի հայեացքը եւ նա մտել էր իսլամի հետեւորդների լուսափիւռ փարախը»:

Ամէն բան պատրաստ էր սակայն ճարտարապետ չկար որ գոհացնէր Հաջի Մուսային: Թէեւ մի քանի «մէհմարներ» ուրուագիծ ներկայացրին, բայց ոչ մէկի չհաւանեցին Յօջան, Հաջին, պալատականներն ու մոլլաները: Փորձառու վաճառականը միջնորդներ գտաւ, որոնք տուեց ամբողջ Կ. Պոլիսն ու գաւառները մի տաղանդաւոր ճարտարապետ գտնելու: Փնտռողը միշտ կարող է գտնել եւ Հաջի Մուսան գտաւ իր ցանկացած մարդը:

Ինչպէս որ աննշան գործարանից դուրս եկած վաճառական էր Հաջի Մուսան, որ մայրաքաղաքում միլիոնատէր էր դարձել, այդպէս էլ մի անյայտ վարպետ գտաւ, որ նոր էր Կ. Պոլիս եկել Բաբերդից եւ մայրաքաղաքի ճարտարապետների ուշքն էր գրաւել իր գեղեցիկ գործերով:

Վարպետ Թաղոսը — այս էր ճարտարապետի անունը — իր ծննդավայրից պարտատէրների ձեռքից էր փախել, որոնք նրա հայրենի տնակն ու այգին էին յափշտակել: Ընչազուրկ էր Թաղոսը, բայց մտքի թռիչք ու գեղեցիկ տաղանդ ունէր, որ բարձր էր բոլոր հարստութիւններից: Նա հաճճարեղ գլուխ, սրատես աչքեր եւ ճարտար ձեռքեր ունէր, որոնք հրաշալիքներ էին գործում: Միեւնոյն ժամանակ նա թէ՛ քար էր տաշում, մարմար քանդակում եւ թէ թղթի վրայ ուրուագծում էր: Վարպետ Թաղոսը իր ուրուագիծը պատրաստեց ապա թղթի վրայ օրինակեց եւ վերջապէս փայտից փոքրիկ մոտէլը շինեց ու ներկայացրեց Հաջի Մուսային: Ճարտարապետն այնպէս արագ էր չարժում կարկինն ու մատիտը, որքան արագ էր գործածում ուրագն ու մուրճը:

Յօջան ճարտարապետին եւ նրա շինած մոտէլը տարաւ սարայ ու ներկայացրեց Սուլթանին, ուր ժողովուած էին Վէզիրներն ու իւլէմաները (կղերը) եւ ուր գործը մանրազնին քննութեան ենթարկեցին:

Վարպետը այնքան անձնավստահ էր, որ չցիշեց մի խազ անգամ փոփոխելու իր պատրաստած ուրուագծից: Մոտէլն այնպիսի հրճուանք առաջացրեց, որ Սուլթանը հրամայեց ծաղկուն լահօր խալաթ հագցնել ճարտարապետին: Ապա հրովարտակ արուեց մզկիթի հիմքը փորելու եւ անմիջապէս գործի անցնելու:

Մզկիթի մոտէլը զլին սարայի արտաքին մասի մի մեծ պատուհանում, ուր ժողովուրդը խումբ խումբ լցւում էր դիտելու: Այնքան նուրբ ու գեղեցիկ էր շինուած այդ մոտէլը, որ տեսնողները անհամբեր սպասում էին այդ շինութեան աւարտին: Մինչ այդ՝ Կ. Պոլսում Սուլթանները, Սուլթանի տիկինները, վեզիրներն ու ներքինապետները շատ մզկիթներ էին շինել, բայց դեռ եւս ոչ մի վաճառական այսպիսի քայլ անելու չէր յանդըգնել: Մանաւանդ Արարկերցին ինչպէս էր միլիոն վատնել պէտք, այնպէս էլ մի յիշատակ փառաւորապէս զարդարելու եւ յաւիտենական յիշատակ թողնելու խելք ունէր:

Մզկիթի քառակուսի հիմքը եօթանասուն ոտք երկարութեամբ իւրաքանչիւր կողմի, յիսուն ոտք խորութեամբ եւ տասնեւ ոտք լայնութեամբ փորել տուեց վարպետ Թաղոսը եւ մեծ եռանդով սկսեց հիմքի քարերը կոփել տալ: Հիմքը հասել, թէեւ ծովի մակերեւոյթէն չէր, բայց արդէն ջուրն երեւցաւ, որով ճարտարապետի մտորանքին պատճառ դարձաւ:

ԱՏՐՊԵՏ

(Շար. — 2)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅՐԷ.— Հովեպարար տրամադրութեամբ կը համակուիմ, երբ բարձրանալով Նիկոսիայէն ճամբէն, ինքզինքս կը գտնեմ բարձրութեան մը վրայ շինուած հսկայ շէնքի մը սեմին: Ետագոյնը, հայերէն լսուող խօսակցութիւններն ու երգերը, եւ մանաւանդ խանդավառ երիտասարդութեան մը աջ ու ձախ եռուզեռը երեւակայել կուտան Արարատի փէշերուն ծուարած՝ հայրենի գողտրիկ պատառիկ մը....

Սպասելով կէսօրուան դադարին, կը մօտենամ պատասխանատու ընկերոջ մը.

— Ինչպէս կ'անցընէք ձեր ժամանակը:

— Կ'արթննանք երգով. — ձայնասփռուած հայկական երգով կամ նուագով մը: Նախաճաշէն անմիջապէս ետք «սորվելու» պահն է, այսինքն դասախօսութեանց:

Ինչ նիւթերու մասին կը խօսուին:

— Յատուկ դասախօսներու առաջնորդութեամբ, առհասարակ ազգային հարցեր կը լուսաբանուին՝ պատմական, գրական, մշակութային: Երեկոները վիճաբանական ասուլիսներ ալ տեղի կ'ունենան, ինչպէս նաեւ ընթերցումներ գրական էջերէ, եւայլն:

— Իբրեւ զբօսանք կամ հաճոյք ի՞նչ ունիք:

— Ծովը հեռու չէ: Պանդոկը, ինչպէս կը տեսնէք, շրջապատուած է գեղատեսիլ անտառներով. պտոյտներ՝ խմբական թէ առանձին ու վերջապէս խաղադաշտ մը՝ զանազան խաղերով: Ունինք մինչեւ իսկ հեռատեսիլի գործիք:

— Գո՞հ էք կազմակերպութենէն:

— Դժգոհելու պատճառ չունինք: Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը գրեթէ ամէն ինչ պատրաստած էր, թէեւ միշտ ալ նման մեծ ձեռնարկներու մէջ, պատահական ու աննշան մոռացութիւններն ու անկանոնութիւնները արդարանալի են: Ճամբարի վարիչն է փորձառու մեր ընկերներէն՝ Նուպար Նիկողոսեան: Իր շուրջը հաւաքած է տասնեակ մը «գործակիցներ»:

— Ցարդ, ամէնէն տպաւորիչ պահը

Ե՞րբ եղաւ:

— Առաջին օրը, երբ դրօշի պարզումը տեղի ունեցաւ, «Մշակ բանուորի» խմբային երգեցողութեամբ: Պէտք էր տեսնել մեր երիտասարդութեան հպարտութիւնը եւ անխառն յոյզը ի տես եռագոյնին այս վայրին մէջ: Այդ օրուընէ ի վեր «հոգեկան հայրենիք»ի մը վերածուեցաւ կարծես, այս մեր փոքրիկ կայանը: Բոլորիս ականջին մէջ են մեր վարիչին խօսքերը.— «... Անոր ծալքերուն տակ ամբողջ ամիս մը մենք պիտի ապրինք հայկական մթնոլորտի մէջ՝ կենդանի պահելու համար մեր ազգային սրբութիւններն ու աւանդութիւնները»:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՏՈՅԵԱՆ

նով.

Մտքով մտածեց եւ ապա ըսաւ.

— Պէտք է գիտնալ կատարենք նոր տապար մը ստանալու համար: Պատրաստենք առօրական թղթածրար մը:

Եւ գրիչը չարժեցաւ Իփանափի ձեռքին մէջ.—

«Անհամբերաբար կը խնդրենք նոր տապար մը ստանալու արտօնութիւնը»...:

«Խիղճ ու ծայր»

(«Զնամէ» թերթէն)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՀԱՅ «ՄԱՅՐԻԿՆԵՐ»

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ վերջերս մեռած է Տիկին Մարիամ Արմաղանեան, բնիկ Ամասիացի:

— ՖՐԱՆՍԱ, Վալանսի մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան աչքերը փակած է Տիկին Շուշանիկ Մութաֆեան, բնիկ Կարնեցի: 1915ի եղեռնին իր ամուսինը՝ Յակոբ Մութաֆեան եւ հայրը՝ Միխա Ապաճեան կախուած էին Պոլսոյ մէջ:

— ԱՆԳԼԻԱ, Լոնտոնի մէջ մեռած է Տիկին Տօնապետեան՝ բնիկ Անգլուհի: Մեծ հայասէր, օգնած է միշտ եւ անխտիր բոլոր Հայերուն որ դիմած են իրեն: Մանաւանդ հայ ուսանողները վայելած են անոր գուրգուրանքը եւ «հայ մայրիկ» դրած էին այդ ազնիւ Անգլուհիին անունը:

Երեքն ալ իրենց բարեսիրտ կեանքով, կարօտալին, հիւանդին ու դժբախտին հասնողի մարդասէր ոգիով, իրենց բնակավայրին մէջ ապրող Հայերուն հանդէպ ցոյց տուած անձնուէր վարմունքով, իրենց մահով սուգի մատնած են շատ ու շատերը:

Անոնց մահով չարքը կ'երկարի այն գթոտ սրտերուն, որոնք կ'անհետանան «հայ մայրիկի» մը արժանի յիշատակը ձգելով:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կինը ինքզինքին կը ներէ այն սխալները, զորս իր գեղեցկութիւնը գործել կու տայ իրեն:

×

Շողոքորթութիւնը այն կեղծ դրամն է, որ մեր ունայնութեամբ շրջաբերութեան կ'ելլէ:

×

Փառքի պսակը միայն մեռեալներուն ճակտին վրայ է որ կը ճառագայթէ:

×

Մորթը աւելի մօտ է մարդուն քան շապիկը:

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի համալսարանին մէջ բացուեցաւ Արեւելագէտներու միջազգային 25րդ համագումարը: Ըստ կազմակերպողներուն, մասնակցող ժողովականներու քանակով եւ որակով մինչեւ հիմա կատարուածներուն «ամէնէն պատկառելին» է: Բացումին ներկայ եղած են վաթսուն երկիրներէ 2000 պատուիրակներ: Աշխատանքները պիտի տեւեն վեց օր, որոնց ընթացքին մասնայատուկ հաւաքոյթներու մէջ պիտի լսուին 760 տեղեկագիր-զեկոյցներ: Միայն երկու օր ընդհանրական նիստեր տեղի պիտի ունենան, նախագահութեամբ յայտնի արեւելագէտ Կաֆուրովի: Կաֆուրով, խորհրդային ծանօթ արեւելագէտ մըն է, եւ համագումարի կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահը:

Նախատեսուած է շրջագայութիւն մը, դէպի Խորհրդային կեդրոնական Ասիա: Համալսարանի շէնքին մէջ, Խորհ. Միութեան այդ հողամասին պատմութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է:

Արեւելքի նուիրուած բոլոր գիտութիւններն ալ պիտի ներկայացուին միջազգային այս մեծ համագումարի ընթացքին: Աւելին, քանի որ չինական, արաբական եւ ասորական խնդիրներու կարգին, ափրիկեան հարցեր ալ քննութեան պիտի առնուին: Մասնակցողները կ'ակնկալեն որ զուտ գիտական հարցերու առընթեր, հրապարակ դրուին նաեւ, նախկին գաղութներու ժողովուրդներուն ազատագրութեան անհրաժեշտութիւնը, եւայլն:

Խորհ. Միութեան ամէնէն յայտնի արեւելագէտները, ինչպէս Կաֆուրով եւ Փրոֆ. Փօթէքին — այս վերջինը ափրիկեան հարցերու թիւ մէկ մասնագէտ — ծանօթ են քաղաքական իրենց տեսակէտներով և իրենց կատարած գործօն դերով: Առաջին օրուան նիստին, կազմակերպիչները օրակարգի հարց դարձուցին զեկոյց մը, որուն նպատակն էր ի յայտ բերել «գաղթատէրերու անհիմն ու կեղծ տեսաբանութիւնները»:

Մեծ թիւ կը ներկայացնեն համագումարին մասնակցող արեւմուտքցի արեւելագէտները: Ամերիկացիները կը մասնակցին 200 հոգիով, Անգլիացիները՝ 80, Ֆրանսացիները՝ շուրջ հարիւր, գլխաւորութեամբ Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆեսէօր Տրնիէվիլի: Ասիոյ եւ Ափրիկէի գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ փութացած են իրենց պատուիրակները ղրկել, ինչպէս նաեւ «ընկերվարական ճակատի» երկիրները, մէջն ըլլալով Հիւս. Վիէթնամ եւ Հիւս. Քորէա:

Ցատկանշական եւ աչքի զարնող մէկ բացակայ մը կայ. Համայնավար Չինաստան: Այս բացակայութեան իբրեւ պատճառաբանութիւն, կազմակերպիչները հետեւեալ բացատրութիւնը կուտան:— Չինացիք երբեք չեն ընդունած պատմագիտութենէն, փիլիսոփայագիտութենէն եւ լեզուաբանութենէն անկախ՝ արեւելագիտութեան մը առանձին գոյութիւնը: Սակայն, անցեալ Հոկտեմբերին, Կաֆուրով հաղորդեց թէ հինգ հարիւր չինացի գիտնականներ պիտի մասնակցին այս համագումարին, բայց վերջին պահուն «մտքերնին փոխած են»:

Կ'իմացուի նաեւ թէ նախատեսուած երիտասարդ չինագէտներու խորհրդաժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Օգոստոս 18էն 23, այսինքն այս համագումարէն անմիջապէս ետք, տեղի պիտի չունենայ:

Արտասահմանէն եւ Հայաստանէն ալ, համագումարին կը մասնակցին որոշ թիւով հայ արեւելագէտներ:

ՊԱՐՏԷԶԸ

Պարտէզն՝ որուն աւազանին շուրջն ,ահա՛
Խարտեաշ տղաներ եւ աղջիկներ
կը խաղան,
Հոն կերպարանքն իմ անցեալիս կ'երեւայ,
Գիշերին մէջ յանկարծ վառող բոցի նման:

Ծառուղին ես մինչեւ ծայրը, հեռուն,
Անրջայած եւ մտորուն կ'երթայի,
Մինչ տերեւներ կ'անձրեւէին սօսի
Շրշիւնին մէջ աղաւնի թեւերուն...

Կեանքի ձայներ կը մրրկէին լուսեղէն
Աղբիւրներով, երբ տենչա՞նք էր ամէն բան,
Հոյատեսիլ մեհեան մըն էր ապագան...

Կը մնայ սոսկ այդ փոթորկոտ կանչերէն
Երբ մեհեանին կամարներն են
խորտակուեր,
Եզրը ճամբուն, կոյր երաժիշտ
մ'ալեհեր...:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒԼԻՍ 28ին, 76 տարեկան հասակին, Երեւանի մէջ վախճանած է ծանօթ երգահան, Հայկական Արուեստի վաստակաւոր գործիչ, Երգահաններու Միութեան հին անդամ՝ Նիքոլա Ալեքսանդրի Թէյմուրազեան:

Ինքն է որ հիմը դրած է փողային առաջին նուագախումբին, Հայաստանի մէջ: Եղած է պիոններներու եւ ոստիկաններու նուագախումբերուն խմբավարը: Իր շունչին տակ նորեր հասած են: Ն. Ա. Թէյմուրազեան անխոնջ աշխատող մը եղած է եւ իր արժանի տեղը գրաւած հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Լուր տարածուեց, որ Ալին գալիս է Մարգարէից ստացուած չտեսնուած շնորհով. Այդ շնորհին արժանացել էր նա բոպիկ ոտքերով մինչեւ Մեքքէ քայլած լինելուն համար, այրելով իր ճակատը եւ ոտքերը արաբական կիզիչ արեւի տակ եւ աւազների վրայ:

Երկու օրից Ալին բէյ հռչակեցին — Ալի բէյ. Այս տիտղոսը նա ստացաւ ինքնաբուխ կերպով հաւատացեալ ժողովրդից, իր ժամանումից առաջ:

Ամէն մի հաւատացեալ իսլամ պատրաստուեց դիմաւորել նրան նուէրներով:

Ամառ է: Դաշտի օդն ալիքաւորւում է միջօրէի տապից, այրւում է հողը, մի դաժան եւ անկարեկիր արեւ վառում է դաշտի ցորենները.

Բազմահազար ժողովուրդ լցուած է փոշեթաթախ ճանապարհին, երկու երեք մղոն գետնին փռուած արեւելեան գորգերը կորցրել են իրենց կախարդական գոյները փոշուց:

Հեռուից նշմարւում է մի կէտ: Մօտենում է: Ճանաչելի է դառնում: Ալին է,— գլխին մի կանաչ ապարօշ, հագին երկար եւ կանաչ արա, ձեռքին նոյն երկար եւ անտաշ գաւազանը, կուրծքը բաց, բոպիկ, նա բաց է արել իր թեւը, որի վերայ, Մարգարէի հաճութեամբ դրոշմուած է հաջին. տես այն շնորհը, որին նա արժանացել է ի փոխարէն իր բոպիկ եւ ցնցոտիապատ ուխտագնացութեան:

Խռնւում է ժողովուրդը նրա շուրջը եւ անձկալի անհամբերանքով, սկսում են երկիւղածութեամբ համբուրել Մարգարէի շնորհիւ արժանացած նրա արութեան խորհրդանշանը՝ հաղորդակից լինելով իսլամական դրախտի շնչին: Ամէն համբուրող, նրա քղանցքներին եւ գաւազանին դիպչող ամէն մի մարդ մատուցանում է իր նուէրը բոպիկ ընտրեալին:

Ոմանք բերում են ձիեր իբրեւ նուէր, ոմանք նուիրում են իրենց կալուածների մի մասը, մի ամբողջ խանութ, յայտարարում են իրենց նուէրները համբուրելիս, բերում են մետաքսներ, արծաթներ, ոսկիներ, բերում են կահկարասիներ, խալիչաներ, սփռոցներ, խուանի խումաշ անկողիններ, մահճակալ, վառարան, հագուստեղէններ: Նուէրների համար պատրաստուած կառքերը լցւում են եւ շարքը քանի գնում՝ երկարում է:

Ալին լուռ է, փոշեթաթախ եւ դողահար:

Մտնում է քաղաք:

Տանիքները լիքն են հետաքրքրուող ժողովուրդով, լուսամուտների վանդակների ետեւ ծակում են աչքերը կանանց, մարմրում են սրտերն իսլամ մայրերի իրենց փոքրիկ աղջիկներին ընծայաբերելու մարգարէի ընտրեալին:

Ալին լուռ է: Փոշին եւ քրտինքը ակօսներ են փորել նրա ճակատի վրայ եւ քունքերից վար: Քայլում է դանդաղ, պարտասուն:

Հասնում է քաղաքի մէջտեղը, շոյում է դրան շէմքին, համբուրում է մաշուած մարմարը, աղօթում է երեսը դէպի հարաւ, մտնում է ներս, էլի աղօթում:

Ալիին առաջնորդում են մէջիտի կողմից իրեն նուիրուած գաւառական պալատ՝ ուր հանելիս նա ցանկութիւն է յայտնում քնել:

Հայրս նրա մօտ չգնաց, բայց կէս գիշերին Ալին մարդ էր ուղարկել հօրս եւ խնդրել նրանից «շնորհ բերել» իր մօտ:

Երբ հայրս մտնում է Ալիի սենեակը՝ նա ոտքի է կանգնում, վազում եւ համբուրում նրան:

— Հաջի էֆէնդի, քու շնորհիւ աշխարքին բէյն անիծեցի, — ասում է նա:

Բաժանումից առաջ Ալի բէյը առաջարկում է հօրս նա վերցնել իր տուած փողը: Հայրս կտրականապէս հրաժարւում է:

— Ես իմ հոգու համար եմ տուել, — ասում է հայրս:

Ալի բէյը խոստանում է մինչեւ անգամ իր կեանքի գնով օգնել հօրս իր նեղութիւնների մէջ: Հայրս շնորհակալութիւն է յայտնում:

×

Մի ամսից յետոյ, Ալին Նպարեղէնի խանութ բաց արեց, որի մէջ կշիռք եւ չափ չկար, որովհետեւ յաճախորդներին ապրանք չէր ծախում:

Նա նստում էր խանութում, մետաքսէ, խուանի խումաշ բարձերով շրջապատուած, մարգարէական կանաչ արան հագին, մի արշին երկար մունշտուկը բերնին, կանաչ ապարօշով: Անցնող հարուստներին նա հրաւիրում էր խանութը:

— Ձեր տունն ի՞նչ ուղարկեմ, — հարց էր տալիս:

Հարուստները նրանից խնդրում էին ուղարկել խանութի ապրանքի ամէն տեսակից եւ դնում էին մետաքսէ բարձերի վերայ մի քանի դեղին ոսկի:

Ալի բէյն ապրում էր անհամանալի ճոխութեան, շռայլութեան եւ շուայտութեան մէջ, ապրում էր նա ժամանակակից հազար ու մէկ գիշերները:

Իրար ետեւից նա կնութեան առաւ 8 աղջիկ, բոլորն էլ 12 տարեկան:

(Շար.) ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵԱՆ

Այրի Տիկին Հայկ Մատոյեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մատոյեան եւ զաւակը՝ Վարդուհի, Յովհաննէս Մատոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նազարեան եւ զաւակը՝ Երուանդ, Պ. Մարգար Գալիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Մատոյեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Նշան Սարեան (Արժանթէօ) եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 11ին, 59 տարեկանին, իր բնակարանը՝ 72, Ռիւ Ժան-Ժագ Ռուսօ (Քոլոմպ): Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր շաբաթ, Օգոստ. 13, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի Նոր գերեզմանատունը, Ռիւ տը Լ'էկալիթէ:

Հաւաքուիլ գերեզմանատունը ժամը 15,45ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իլլալ այդ նկատի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար	8.696
Տէր եւ Տիկ. Պ. Զպուքճեան	10
Կապ. Խաչի Պանթէօ-Քաշանի մ.ճիւղ	30
Կարապետ Բալըօեան	50
Տիկին Հայկանոյշ Երամեան	10
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան	30
Միսաք Սարգիսեան	10
Կարապետ Կարապետեան	10
Լինօ տի Լէնա	300
Կոնքըրօ	150
Փաժէս	150
Գաբրիէլ Վարդանեան	20
Ընդհ. գումար	9.466

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Ցաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ թանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէ արարողութիւն ժամը 4ին: Ազի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ԳՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Գօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Իսկ յաջորդ օր, Յիշատակ Մեռելոց, թէ՛ պատարագ եւ թէ հոգեհանգիստ ազգիս ընդհանուր ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի Գօմոնի եւ Շրջ. հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեանց:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ (Գամբաներ-Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք այս կիրակի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Վարդան խաչակիր քհնյ. Ժամկոչեան:

Նոյն օրը ժամը 15ին, տեղւոյն Ֆրանսական եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէս մը, նախագահութեամբ Տէր Հօր: Պ. Թրադօշի խումբը պիտի ներկայացնէ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուի Թաղին եւ շրջանի Հայութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները՝ Լեւիկ, Էտիկ եւ Ասողիկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՑԻՒԴԻԹ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 17 AOUT 1960

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8875 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4676

ՄՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄՄԸՐՇՈԼՏ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

«ՈՒՐԻՇ ՄԷԿԸ ՂՐԿԵՑԷՔ» Կ'ԸՍԷ ԼՈՒՄՈՒՄԲԱ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԷՆ ԴԺԳՈՀ Է

Համմըրշոլտ, յուսահատած, Նիւ Եորք կը վերադառնայ և Ապահովութեան Խորհուրդի յատուկ նիստ մը կը պահանջէ որպէսզի կարենայ իր ճամբորդութեան տեղեկագիրը տալ:

Համմըրշոլտ Քաթանկայէն վերադարձին ծանր տարակարծութիւններ ունեցած է վարչապետ Փաթրիս Լումումպայի հետ որ աւելի քան երբեք գլուխ կը բռնէ եւ պայմաններ կը դնէ: Չոմպէ իր կարգին կը շարունակէ պնդել անկախութեան վրայ եւ կը մերժէ Քաթանկա ընդունիլ Լումումպա որ միտքը դրած էր «յաղթական մուտք մը գործել»:

Լումումպա շատ դժգոհ է Ապահովութեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարէն. Ինչ՞ կը սպասէր: Քոնկոյի վարչապետը երկու բան կը պահանջէր ՄԱԿէն. Ա) Ապահովել երկրին ամբողջականութիւնը եւ ՄԱԿի ուժերուն միջոցաւ օժանդակել Քոնկոյիններուն որ պահպանեն ազգային հողամասի այդ ամբողջականութիւնը: Համմըրշոլտ չէ ըրած այս երկուքը, տեսնուած է Չոմպէի հետ, ընդունած անոր պայմանները եւ նոյնիսկ սիրալիրութիւնը մինչեւ հոն հասած է որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Էլիզապեթվիլի օդակայանը կէս ժամ Չոմպէին սպասած է հրաժեշտ առնելու համար: Լումումպա դժգոհ է այս բոլորէն, եւ կը յայտնէ թէ այլեւս վստահութիւն չունի Համմըրշոլտին վրայ: Այսօր հասած թղթածրար մը պատրաստ է Համմըրշոլտ – Լումումպա տարակարծութեանց մասին, որ կրնայ միջազգային ծանր տագնապի մը կամ նոր Քորէայի մը դուռ բանալ:

Ի՞նչ կ'ուզէ Լումումպա այսօր.—

Ա) Քոնկոլեան ուժերը պէտք է փոխարինեն ՄԱԿի ուժերը որ գրաւած են Քոնկոյի բոլոր օդակայանները:

Բ) Աֆրիկեան զօրք (Մարոք, Կինէ, Գանա, Հապէշիստան, Թունուզ, Սուտան, Լիպերիա) ղրկել Քաթանկա: Հոս կարելի է յիշել որ Չոմպէ միայն «ճերմակ» ըսած էր իբրեւ ՄԱԿի ուժ եւ Համմըրշոլտ ընդառաջ երթալով Չոմպէի բաղձանքին, Շուէտացիներ ղրկած էր:

Գ) Քոնկոյի կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել օդանաւեր քոնկոլեան զօրքի փոխադրութեան համար, երկրին մէջ:

Դ) Գրաւել, անմիջապէս, բոլոր զէնքերը զորս Պելժերը բաժնած են Քաթանկայի մէջ «խամաճիկ կառավարութեան կողմնակիցներուն» եւ այդ զէնքերը ու զինամթերքը Քոնկոյի կեդր. կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել:

Ե) Քաթանկայէն քշել ոչ-ափրիկեան բոլոր զօրքերը:

Եւ Փաթրիս Լումումպա կ'եզրակացնէ. «Եթէ գոհացում չստանամ, ուրիշ միջոցներ ձեռք կ'առնեմ»: Օգոստոս 14 թուակիր այս նամակին, Համմըրշոլտ պատասխանած է Օգոստոս 15ին: Ընդհ. քարտուղարը կը մերժէ մինել «անարդար եւ չհիմնաւորուած վերագրումներու» դէմ: Կ'ըսէ թէ Ապահովութեան Խորհուրդին պէտք է ներկայացնէ Լումումպայի նամակը եւ ընդհանուր կացութիւնը: Լումումպա կը պատասխանէ այս նամակին եւս, բայց այս անգամ շատ աւելի խիստ տոնով: Ինք «վերագրումներ» չէ ըրած այլ միայն «ճշմարտութիւն» բաւած է. Համմըրշոլտի մեկնումէն առաջ, վէճը սաստկացած, շարունակուած է երկուքին միջեւ, Լումումպա կ'ըսէ «Ուրիշ մէկը ղրկեցէք»:

ԱԲԲԱՀԱՅՐ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ՝ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Աբբահայր Ուլուհոճեանի աբբայու – թեան 25 ամեակին առթիւ, Պապը Արքեպիսկոպոսի աստիճան շնորհած է Ուլուհոճեան վարդապետի: Այս լուրը հաղորդող հեռագիրը ստացանք Վենետիկէն.— «Ն. Ս. Յովհաննէս ԻԳ. Արքեպիսկոպոս հռչակեց մեր Աբբահայրը՝ Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան:

ՀԱՅՐ ՓԵԶԻԿԵԱՆ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ եւ միջմոլորակային գիտութեանց պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացին ամերիկացի գիտուններն եւ անձրեւոտի(?) մասնագէտները, Օգոստոս 13ին իրենց կատարած աննախընթաց յաջող փորձով: Մէջն ըլլալով մինչեւ հիմա խորհրդային մասնագէտներու կողմէ ալ կատարուած փորձերը, առաջին անգամն է որ երկրէն արձակուած եւ երկրագունտի շուրջ դարձող ծիրի մը վրայ զետեղուած տուփ(?), կարելի եղաւ անվնաս(?) տարին արբանեակին մէկ մասը երկիր վերադարձնել ըստ կամս, որոշուած վայրը եւ հեռավար միջոցով մը:

1959էն ի վեր, 12 ապարդիւն փորձերէ ետք, «Տիսքովըրըր 13» ամերիկեան արբանեակը այս անգամ բոլոր սպասուած արդիւնքները իրականացուց: Այդ արբանեակին միացած եւ անոր հետ դէպի անջրպետ արձակուած մեծ պարուրակ մը, որուն մէջ դրուած էին զանազան գիտական գործիքներ, երկրէն տրուած հեռավար մեքենական հրամանով մը արբանեակէն անջատուելով երկիր իջած է: Այս այնքան փորձուած եւ վերջապէս յաջողած արդիւնքով, դէպի Լուսին, այլ մոլորակներ կամ աստղագնաց մարդուն ողջ եւ առողջ երկիր վերադարձը ապահովող միջոցներուն դրական լուծումին նախօրեակին հասած է անջրպետի միջազգային գիտութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկու զինուորները որ մահուան դատապարտուած էին Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ, հրացանի բռնուեցան առջի օր: Միշէլ Քասթերա 22 տարեկան էր, ինչպէս իր ընկերը՝ Քլոթէր Լը Կալ որ չէր գիտեր թէ 3 չարթուան մանչու մը հայր էր: Ֆրանսական պետական շրջանակները ահիր կը նկատեն այս արարքը: Ցայտնի չէ թէ ո՞ւր կատարուած է գործողութիւնը: «Ալժերիոյ կառավարութեան» զեկոյցը կ'ըսէ՝ ալժերական հողի վրայ, կրնայ ըլլալ սակայն թէ այդ բացատրութիւնը ծառայէ միայն Պուրկիպայի նեղ կացութենէ մը ազատելու: Զուիցերական մամուլը կը կարծէ թէ երկու զինուորներուն սպանութիւնը անդարմանելի արարք մըն է Ֆրանսայի եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի միջեւ: Վերջին լուրերու համաձայն կը հաստատուի որ երկու զինուորները հրացանի բռնուած են Թունուզեան հողամասին վրայ:

ՋՐՕՍԱՆԱՒ ՄԸ ընկղմած է Վիլեր Լը Լաքի մօտ (Տու): 7 հոգի խեղդամահ եղած են, որոնց 3ը նոյն ընտանիքէն: Անպատասխան է որ պատճառ դարձած է այդ եղերական արկածին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոս 17ին պիտի բացուի ամերիկացի Ու 2 օդանաւորդին դատավարութիւնը: Այս առթիւ Խրուշչեւի արտօնութեամբ Մոսկուա հասած են Ամերիկացիին կինը եւ ծնողքը որ մինչեւ դատին օրը իրաւունք չունին տեսնուելու Փաուըրսի հետ:

ԿԻՊՐՈՍԻ անկախ Հանրապետութիւնը ծնաւ երէկ, 82 տարուան անգլիական հովանաւորութենէ ետք: Մակարիոս արք. կազմեց նոր դահլիճը որուն երիցագոյն

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Թերթը մամուլի տակ էր երբ հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Պէյրութէն, Օգոստոս 16 թուակիր.—

Մեր վեթերան ընկերը՝ Հրաչ Փափազեան մեռաւ այս առաւօտ:

Մեր ընկերը վերջին տարիներուն ծանր հիւանդ էր եւ Պէյրութ կ'ապրէր իր կնոջ հետ: Երեսփոխան եղած է Սուրիոյ խորհրդարանին մէջ, արտօնատէրն էր «Արեւելք»ի եւ քանիցս եղած է Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի անդամ, պատասխանատու պաշտօններ վարելով:

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՀՌՈՄ (Յատուկ).— Չորս տարի միջոցէ մը վերջ, յառաջիկայ հինգշաբթի, Օգոստոս 25ին Հռոմի մէջ, պիտի բացուին 17րդ միջազգային ողիմպիական խաղերը, համանուն միջին մարմնի հովանաւորութեան տակ:

Ողիմպիականէ ողիմպիական, զգալիօրէն կը բարձրանայ թիւը, թէ՛ մասնակցող ազգերու եւ թէ նոյն համեմատութեամբ մրցորդ մարզիկներու համրանքը:

Զարմանիչ եւ աննախընթաց պարագայ է, երբ յիշենք թէ 87 ազգեր, երկրագունտի հինգ ծայրամասերէն, աւելի քան 8000 երկսեռ մարզիկներով, պիտի մասնակցին 17րդ միջազգային ողիմպիական սոյն խաղերուն:

Սովորական տարիներուն, երբ Հռոմը խճողուած կ'ըլլայ բազմազգի եւ բազմահազար այցելուներով, ողիմպիական խաղերու բուռն հետաքրքրութիւնը յաւելեալ պատճառ դարձած է որ այժմէն արդէն վերապահուին բոլոր պանդոկներու, փանսիոններու տրամադրելի անհատական տուներու, շատ մը դպրոցներու սենեակները, որոնք դժուար թէ կրնան գոհացում տալ մարդասէր այցելուներուն:

Հռոմ քաղաքը այժմէն իսկ ողիմպիականի մթնոլորտին տակ կ'ապրի: Խորամանկ խանութպանները, ճաշարաններու եւ խմիչքի վայրերու վարիչները, ամէն ինչ ձեւափոխած են հետաքրքրել եւ գրաւիչ դարձնելու, եւ այդ ողիմպիականի հինգ օղակներ – զարդապատկերներ – նկարները օգտագործելով: Բոլոր ցուցափեղկերուն եւ հասարակաց վայրերու մէջ լեցուած են շապիկ, փողկապ, գլխարկ, դրօշակ, դրոշմաթուղթ՝ մակագրուած Olimpiade 1960, Roma գրութիւններով: Խմիչքներ, ճաշեր մինչեւ իսկ կը կրեն նոյնը անունը:

Որքան բազմամարդ պիտի ըլլայ հանդիսականներու թիւը, նոյն համեմատութեամբ նաեւ բարձրաստիճան հիւրեր, թագաւորական ընտանիքի անդամներ ներկայ պիտի ըլլան թէ՛ խաղերուն եւ թէ մանաւանդ բացումի պաշտօնական արարողութեան:

Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ Կռոնքի պիտի նախագահէ այդ օրուան հանդիսութիւններուն, իր կողքին ունենալով Հոլանտայի Ժուլիանա թագուհին եւ իշխան Պեռնարը, Անգլիոյ Էտինպուրկի դուքսը, Մոնաքոյի իշխան Ռենիէն եւ իշխանուհի Կրէյսը, Մարոքի գահաժառանգ իշխան Մուլէ Հասան, Յունաստանի իշխանն ու իշխանուհին: Կ'ըսուի նաեւ թէ Իրանի Շահն ու Կայսրուհի Ֆարահ Տիպան եւս ներկայ պիտի ըլլան:

Մարզադաշտերն ու զանազան խաղերու սրահները իրենց բոլոր անհրաժեշտ պահանջներով արդէն պատրաստ են: Մարզիկներու գիւղը որ բուն մարզավայրէն կը զատուի փոքրիկ գետակով մը, վերապահուած է միայն մրցորդներուն, ուր անոնք երեք շաբաթ բանտարկուած պիտի մնան, անհաղորդ մնալով դուրսի աշխարհին: Մօտ հազար աշխատաւորներ տրամադրուած է անոնց ծառայելու համար:

Կ'ենթադրուի թէ բոլոր մրցումներու մէջ, մրցակցութիւնը միշտ ալ սուր բնոյթ ունենալով հանդերձ՝ առաւելագոյն եւ գերագոյն պայքարը իր ծայրագոյնին պիտի հասնի Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ, եւ այդ մասնաւորապէս աթլէթիք խաղերուն մէջ որ ինքնին ողիմպիականի բուն հիմքը կը կազմեն:

Ի՞նչ է սակայն Խորհրդայինի ունեցած հաւանական շահելու վիճակը ներկայիս:

Այս առթիւ այժմէական կը գտնենք մրցումներու նախօրեակին, ռուսական խումբի մարզիչ Գ. Քորոպքովի յայտնած կարծիքը ռուսական խումբի մարզիկներու վերջին պտոյտի փորձէն յետոյ:

Գ. Քորոպքով կ'ըսէ թէ ինք շատ մեծ յոյսեր ունի Հռոմի մէջ իր խումբին հաւանական շահելու մէջ. աւելցնելով անմիջապէս թէ, Ամերիկացիները շատ կարծր մրցակիցներ են, եւ ունին փայլուն խումբ մը, լաւագոյնը թերեւս ինչ որ ցարդ ունեցած ըլլան:

Գ. Քորոպքով կը շարունակէ հաւանական գէշ անակնկալները նախատեսելով:

«Բնական է մենք չենք յուսար յաղթանակել բոլոր խաղերուն մէջ (միշտ աթլեթիք խաղերու նկատմամբ), բայց կը հաւատանք որ նոյնքան յաջողութիւններ պիտի արձանագրենք յայտագրի այլ ստորաբաժիններուն մէջ, ու ընդհանուր կէտադրութեան, առաջին տեղը պիտի կըրնանք գրաւել»:

Ճշմարիտ է ռուս մարզիչը, աթլէթիք խաղերու մէջ անգերազանցելի են Ամերիկացիք ու այժմէն կարելի է նախատեսել թէ այդ բաժանումի 19 խաղերուն մէջ, Ամերիկացիք 15ին մէջ շահելու բոլոր առաւելները ունին, ցարդ արձանագրած լաւագոյն չափանիշերով:

Նոյնը եղած է նախորդ երկու ողիմպիականներու ընթացքին: Այսպէս անոնք Հելսինքիի մէջ 1952ին 14 ոսկի մետալներ շահած են, իսկ վերջինին՝ Մելպուրն 1956ին, 15 մետալներ:

Լրացնելէ առաջ աւելցնենք նաեւ թէ, ողիմպականի ջահը որ ձեռքէ ձեռք կը փոխանցուի, այս անգամ եւս ճամբայ ելած է Ողիմպոսի պատմական վայրէն (Յունաստան) եւ մօտ 20.000 քիլոմեթր ճամբայ պիտի կտրէ, 1187 անգամ փոխուելով, հասնելու համար Օգոստոս 25ին Հռոմ:

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

ՎԱՅՐԻ ԾԱՂԻԿԸ

Հայր Վահան Յովհաննէսեան վաստակաւոր դրող մըն է, սկսած 1917էն։ Վենետիկ, Մխիթարեան տպարանէն լոյս տեսած են իր քերթուածներու եւ պատմուածքներու հատորները, եւ 1954էն ի վեր հեղինակն է Հայոց պատմութեան վեց դասագիրքերուն, տարրական եւ բարձրագոյն դասընթացքներու համար։

Վերջին հատորը, «Ես ու Դու», քանի մը բաժանումներով կը ներկայանայ։ Հաժանուն շարքը նախ եւ յետոյ «Սիրոյ Պարգեւ», «Աղօթք», «Հայրենական», «Նուագներ ամէնուն համար», «Մայր հողին հետ», «Մահուան մօտ» եւ «Երանի որ․․․»։ Ունի նաեւ վերջաբան մը, «Կտակը» վերնագրով, որուն առաջին տողը խոստովանութիւն մըն է․— «Այս գիրքն է իմ վերջին կտակը սրտիս»։ Բոլոր քերթուածներն ալ հոգեկան ապրումներ ըլլալով, հեղինակը իր տուրքը այս հատորով ալ կուտայ քնարերգական բանաստեղծութեան, խորապէս անձնական, ենթակայական ապրումներով։ «Կտակը» պատմութիւնն է նաեւ իր բանաստեղծութեան ընդհանրապէս, զոր դրած է իր սրտին կաթիլներով։ Իսկ հատորը խտացումն է իր հոգմացրիւ երգերուն եւ յիշատակներուն, ուր արձանագրուած են սրտին հառաչանքները, յոյսերով բաբախուն, բայց յաճախ տխուր, մայլ եւ երերուն։

Առաջին շարքը «Ես ու Դու» ներշնչուած է Արիէլ Աճէմեանի բանաստեղծութեան *պաղատարական նկարէն, որ նուիրուած է հեղինակին։ Այս ներշնչումը չէ՞ք կարծեր որ նկարչական ըլլալէ աւելի հոգեկան եղած է, ինչպէս ցոյց կուտան այդ շարքին գրեթէ բոլոր քերթուածները, ջերմ սիրով ու համակրութեամբ, որով կապուած են երկու հոգիները, երկու զգայուն բանաստեղծներ, նկարչութիւնն ալ ըլլալով գոյներու եւ գիծերու բանաստեղծութիւնը։*

Հակառակ քերթուածներու զանազան գլուխներու բաժանումին, ի՞նչ հիմնական տարրեր կը գտնենք, որոնցմով ներշնչուած է մեր վարդապետը, ինչպէս իր նախորդ հատորներուն մէջ։

Աւետարանին եւ աղօթքներուն իր տուրքը պէտք էր տար անտարակոյս, խոստովանելով որ Տիրոջը համար կը մերժէ աշխարհի սէրը։ Բայց կ'երգէ պլղատոնական սէրը, անոր որ քոյր կ'անուանէ, ուրիշ բառով, վայրի ծաղիկը։

Իր բոլոր քերթուածներուն մէջ, երէկ ինչպէս այսօր, իր հոգեկան տառապանքը կը զգացուի խորհրդաւոր կերպով, քիչ անգամ յայտնի ու համարձակ, որովհետեւ կուսակրօնի տարազը եւ ուխտը կ'արգիլեն ամէն խոստովանութիւն։ Եւ քիչերն են սր իրենց վրայէն նետած են այդ տարազը համարձակօրէն, իրենց սիրտին ու հոգիին արդար ու մարդկային պահանջներուն գոհացում տալու համար, քանի որ իբրեւ մարդ անոնք ալ ունին «կատաղի տենչանքներ», հակառակ նաբեկեան աղօթքներուն, որոնք պէտք էր յանդէին Երանելիներու․․․ շարքին, որով կը վերջանայ «Ես ու Դու» հատորը (*)։

Երկրորդ հիմնական տարրը իր քնարին, հայրենի արեւոտ երգերն են, ուր կ'ոգեկոչուին Ս. Մեսրոպն ու մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը, մշտավառ կանթեղը, հայրենի տուներն ու բանաստեղծ Մեծարենցը։ Ա՛յնքան բնտանի էին եւ հոգիին հարազատ այս երգերը, որոնց արձագանգը անգամ մըն ալ կ'առնենք։ Ինչպէս նաեւ բնութեան երգը, մայր հողին հետ հաւատարիմ ընտանութեամբ, իբրեւ մեր վերջին ապաստարանը։

Շարքը որ «Մահուան հետ» խորագիրն ունի, ընտանի ներկայութիւն մըն է միշտ քերթողին համար, որուն լռիկ ոտնաձայնը, որուն կասկածը ամէն վայրկեան կը տանջէ զինքը։ Իրենց պարզութեանը մէջ որքան խորհրդաւոր, այնքան փիլիսոփայական են։

Բայց ամէնէն հարազատը սիրոյ երգերն են «Դու եւ Ես», ինչպէս նաեւ «Սիրոյ Պարգեւ» շարքերուն։ Մարկային հոգեկան ապրումներ, երբ երկու բանաստեղծ հոգիներ զիրար կը սիրեն ու կը լսեն․—

Արեւ կ'ուզես՝ աչքերս առ,
Բաժակ կ'ուզես՝ սիրտըս կուտամ.
Լեցուր սիրոյ գինին ոսկեայ,

Դուն արբենաս, ես արբենամ։
Ու թեւ թեւի երկու ճերթող՝
Երգենք մեր կեանքն արեւաշող։
(«Քեզ կը բերեմ»)

Բանաստեղծին համար տակաւին քերթուած ու ծաղիկ են սիրելի էակին չաղոտ աչքերը եւ ջերմ համբոյր շուշանաթոյր թեւերը։ Կը նմանին երկու ճաճանչներու, որոնց հպումէն պիտի զգան սարսուռներ։

Ինչպէս կը տեսնուի քերթողին համար կարելի եւ բնական են շատ մը երեւոյթներ ու պատկերներ, որոնք սովորական մտածողի մը համար յաճախ անբնական կը թուին, որովհետեւ «Ես ու Դու»ի հեղինակը բնութեան ամէնէն աննշան կարծուած երեւոյթները բանաստեղծական ներշնչումով կը ներկայացնէ։

Առաջին շարքին «Մարմին եւ Հոգի» խորագրով քերթուածը, իր վերջաւորութեան մէջ գերազանցապէս գեղեցիկ պատկեր մը կուտայ, որ Ակնայ ժողովրդական բանաստեղծութենէն ուրիշ պատկեր մը կը յիշեցնէ, պատկեր որ բազմաթիւ ուրիշ Անտունիներու հետ միջնադարեան մեծ քերթող Նահապետ Քուչակի ստեղծագործութեան կը վերագրուի։ Անհաւասիկ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի քերթուածը նախ․—

Այս տափորին մէջ հողէ,
Ուր կը ցոլայ իմ հոգիս,
Անմահութիւնն ես կեանքիս
Խորհրդաւոր օրերէ։

Դու միացած ես ինծի,
Լոյսն ինչպէս իմ աչքերուն.
Մէկ պատկեր ենք ես ու դուն
Գեղեցկութեան Արարչի։

Դուն հոգի ես, ես մարմին,
Ինչպէս արեւ եւ երկիր.
Ափերուն մէջ զարունին
Դուն ծաղիկ ես եւ ես հող։

Մահն երբ գայ մեզ բաժնելու,
Հին յանցանքի մ'անունով,
Դուն աստղ եղիր եւ ես ծով
Միշտ նայելու իրարու։
(«Մարմին եւ Հոգի»)

Վերջին տունին մէջ քերթողը կը բաղձայ որ իր սիրածը աստղ մը ըլլայ եւ ինք՝ ծով, որպէսզի միշտ իրարու նային, առանց իրարու հանդիպելու, իբրեւ անկարելիութիւն։

Նահապետ Քուչակի Ակնայ ժողովրդական Անտունին, հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ․—

Աստղիկ մը երկնուց ի վար
Կու սիրէ ձկնակն ի ծովուն.
Ո՛չ աստղիկն է վար գալու
Ո՛չ ձկնակն ի վեր գնալու․․․

Անզուգական խորհրդապատկեր մը ճըշմարիտ եւ անկարելի սիրոյ, երբ երկու զիրար սիրողներ չեն հասնիր իրենց մուրատին։ Առաջինը երկինքի անեզրութեան եւ երկրորդը ջուրերու ենսահմանութեան մէջ, աստղիկն ու ձկնակը երբեք իրարու պիտի չհանդիպին․․․։

«Ես ու Դու» քերթուածներու հատորին քանի մը էջերը կ'արժէ կրկին կարդալ։ Ամէն մէկ ընթերցումին հետ նոր գիւտ մը, նոր գեղեցկութիւն մը, նոր ներշընչում մը, նաեւ նոր իմաստութիւն մը պիտի գիմաւորէ ընթերցողը հակառակ մելամաղձոտ եւ անհունօրէն մարդկային վշտահար շունչին, եւ լացող աչքերուն, որոնք աստղերու կը նմանցուին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Ես ու Դու», Հ. Վահան Յովհաննէսեան (*Հոգեկան Ապրումներ*) 1942–1946, Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1960։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ․— Հայր Վահան Յովհաննէսեան ծնած է Կովկաս, Ախլցխա քաղաքին մէջ, 1 Սեպտեմբեր 1894ին։ Իր նախնիքը 1828ին գաղթած են Կարնոյ Տապաթ գիւղէն, կազմելով բազմանիւ ընտանիք մը։ 1908ին Վենետիկ կ'երթայ, ուր ինը տարի կ'ուսանի եւ 1916ին անցնելով Հռովմ, իմաստասիրական եւ աստուածաբանական շրջան մը կը բոլորէ, վարդապետական աստիճան առնելով։ 1922ին քահանայ ձեռնադրուելով, կը դառնայ նորէն Ս. Ղազար եւ կը զբաղի ուսուցչութեամբ, Մուրատ-Ռափայէլեանի մէջ հայերէն, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն աւանդելով։ 1930ին «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը կը ստանձնէ եւ տարի[illegible] բած, Մուրատ-Ռափայէլեանի ու[illegible] պետ կը նշանակուի Հայր Վարդա[illegible] ցումի տեսչութեան օրով։ [illegible] կ'անցնի Փարիզ, Սամուէլ-Մո[illegible] եան վարժարանը, իբրեւ ուսուցիչ հա[illegible] րէնի, մատենագրութեան եւ ուսու[illegible] պետ։ 1937ի վերջերը, իտալական կառա[illegible] թեան խնդրանքով Մխիթարեան Միաբանութիւնը զինքը Ատիս-Աբեբա կը [illegible] մայրաքաղաքի ազգային վարժարա[illegible] կառավարելու։

Բանաստեղծական յօդուածներէ [illegible] 1925էն ի վեր քերթուածներ գրել կը [illegible] եւ իրարու ետեւ լոյս կը տեսնեն [illegible] րենի Կրակարան» 1930ին, «Սրտեր[illegible] գը, Վայրի Ծաղիկներ» 1939ին, «[illegible] Մարդկութիւն» 1948ին, «Հայկական Գի[illegible] ղը» 1948ին, «Մարեմական» 1954[illegible] «Ես ու Դու» 1960ին, բոլորն ալ քեր[illegible] թուածներ։ Պատմուածքներու երկու [illegible] քերը «Հայրենի արեւին տակ», Արդ[illegible] յի զանգակները եւ Անիէն քար մը բեր[illegible] 1957ին։ Ունի նաեւ «Տաւրոսի առիւծը» երգախառն ողբերգութիւն մը, չորս արարով, 1960ին։ Աշխարհաբարի վերածած է Հ. Ղ. Ալիշանի «Եղ[illegible]» (խորհրդածութիւն մենաւոր բնութեան մէջ) 1930ին։ Այս բոլորին կը յաւելուին 1954էն ի վեր Հայոց պատմութեան դասագիրքերը, տարրական եւ բարձրագոյն դասարաններուն համար։ Կը խմբագրէ նաեւ պատանիներու Ընտանիք ամսաթերթը։ Գրական ծածկանունն է Վանատուր։

ԱՆՏՈՒՆԻ․— Ակնայ ժողովրդական բանաստեղծութիւններուն յատուկ քերթուածի ձեւ մըն է, որ անհատի մը զգացումներուն անձնական դրոշմը չի կրեր. [illegible] Գուսանի մը գոյութիւնը ուրանալ կարելի չէ[illegible]։ Անտունիները իրենց գոյութիւնը կը պարտին դարերու ընթացքին Ակնայ ժողովրդական հաւաքական աշխատանքին։ Այս տարի [illegible] կարդալ յօդուածագրին Ակն եւ Ակնցիք ստուար հատորը, որուն մէջ ոչ միայն երկու հարիւր էջերէ աւելի Անտունիներ կան ամէն նիւթերու շուրջ, այլ եւ խղճամիտ եւ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը ստորագրուած [illegible] Վահան Գույումճեանի կողմէ։

ՍԵՒ ՈՍԿԻԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՌԷՕՅԹԷՐ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ԿԱՅՍՐԸ

1872. Գ. Եուլիուս տը Ռէօյթէր, որ շատ հեռատես մարդ մըն էր, իր ժամանակակիցներուն նկատմամբ, քարիւղային առաջին դաշինքը կը կնքէր Պարսկաստանի կայսեր հետ։ Ան, փոխան շահագործման իրաւունքի, յանձն կ'առնէր վճարել 40.000 սթերլին, ինչ որ շատ բարձր գումար մըն էր, ժամանակուան համար։

Այն ժամանակ, մարդիկ չէին հասկնար քարիւղին յարգը, ինչպէս այսօր։ Դժբախտաբար հեռատես Ռէօյթէր չկրցաւ օգտուիլ իր իրաւունքէն, որովհետեւ պարսիկ կայսրը չեղեալ նկատեց դաշինքը։ Ռէօյթէր ցաւէն մեռաւ։

Առաջին քարիւղային Ընկերութիւնը հիմնուեցաւ 1909ին. «Անգլիական-Պարսկական Քարիւղի Ընկերութիւն»ը, 1912ին ծնունդ կ'առնէր «Թրքական Քարիւղային Ընկերութիւն»ը։

ՉԸՐՉԻԼ ԵՒ ՔԼԷՄԱՆՍՕ

Քարիւղը տակաւին չունէր իր քաղաքական ուժը։ Սակայն, առաջին Աշխարհամարտի առթիւ, գտնուեցաւ մարդ մը, որ անոր յարգը գիտցաւ. Սըր Ուինսթըն Չըրչիլն էր։

Չըրչիլ Ծովային նախարար էր. «Պարոններ, ըսաւ իր աշխատակիցներուն, պատերազմը մօտալուտ է. պէտք է որ Նորին Վեհափառութեան նաւատորմը ունենայ վառելանիւթի իր սեփական աղբիւրը»։

Զարմանալի է, թէ մինչ Չըրչիլ այսքան հեռատեսութիւն կը ցուցնէր, Ֆրանսայի այն ատենուան ղեկավարը, Քլէմանսօ, բոլորովին անհոգ կը գտնուէր քարիւղի կարելի օգտագործման նկատմամբ։

Երբ Աշխարհամարտը վերջ գտաւ, յաղթականները միասին նստան աշխարհը վերստին իրարու մէջ բաժնելու համար

ԼՕՅՏ ՃՈՐՃԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Լօյտ Ճորճ անգլիացի վարչապետ իր

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Սրա առաջն առնելու համար հարիւրաւոր գերաններ բերել տուեց, ծայրերը սրեց, ածխացրեց ու ձիւթեց եւ մխեց յատակի մէջ։ Ցատուկ մեքենաներով մեխեցին այն գերանները յատակի չորս համահաւասար չափերով։

Սուլթանը իր ամբողջ պաշտօնակալութեամբ շինութեան այցելեց, հիմնաքարը զետեղեց, կրաշաղախը լցրեց եւ հարիւր ոչխար մատաղ անելով ցրուեց բանուորներին եւ աղքատներին։ Վեզիրներն ու մոլլաները ոսկի ու արծաթ դրամներ շաղ տուին շինութեան հիմքում, հիմնաքարերը իջեցրին, շաղախեցին եւ նուէրները բաշխելով հեռացան։ Սուլթանը կրկին խիլայով ու խալաթով վարձատրեց ճարտարապետին։

Ամբողջ մի տարի աշխատեց, հիմքը շարեց կոփածոյ ժայռ քարերով, որոնք մեծ հմտութեամբ իրար հիւսեց ու կապեց վարպետ Թադոսը։ Ճարտարապետը խիստ զգուշութեամբ հետեւեց կրաշաղախին, այնպէս կազմեց որմերը, որ միաձոյլ իրար կապուեցին։ Մինչ այդ՝ նաւերն Եգիպտոսից գրանիթ, Զմիւռնիայից մարմարիոն էին կրում եւ թափում շինութեան շուրջը։

Հէնց որ ցոկոլը շարեց, կշռեց ու վերջացրեց, ճարտարապետ Թադոսը թողեց ու հեռացաւ։

Ո՛չ Հաջի Մուսան, ո՛չ մեծ Վեզիրը, ո՛չ ներքինապետն ու ենիչերիպաշին, ոչ էլ պալատական լրտեսները չկարողացան նրա հետքը գտնել։

Մի քանի ամիս զուր որոնումներից յետոյ Հաջի Մուսան, Վեզիրները եւ պալատականները ուրիշ ճարտարապետ ասպնեցին, որ գործը շարունակէր։ Բարեբախտաբար Ն. Պոլսի ճարտարապետներից ոչ ոք չյանդգնեց ստանձնել այդ կիսատ թողնուած եւ խիստ պատասխանատու գործը եւ կամ լրացնել ուրուագիծը։

Ամէնքը միաբերան ասում էին թէ անհնար էր չորս սիւների գլխին մի այնպիսի թմբուկաւոր գմբէթ դնել, որի նըմանը կարողացել էին կրել Այա-Սոֆիայի գրանիթէ սիւները եւ թանձր ու պինդ որմերը։

Ամբոխին համոզել ու հաւատացրել էին թէ ճարտարապետ Թադոսը զգալով որ պիտի խայտառակուի, նրա կառուցուածքը դեռ չվերջացած պիտի քայքայուի, կործանուի, այդ պատճառով թողել ու փախել է։

Ամբողջ երկու տարի ճարտարապետ փնտռեցին, որ շարունակէ շինուածքը, բայց մարդ չգտան։

Իսկ Հաջի Մուսա Թաջիրը վախենալով թէ կարող է չուտով մեռնել եւ գործի վախճանը չտեսնել, մտորմունքից օրէց օր ծերանում էր ու քայքայւում։

Երբ ամէնքը յուսահատուած՝ չէին իմանում թէ ի՛նչ ընթացք տան այդ կիսատ մնացած գործին, մի առաւօտ վաղ՝ ծերունի Հաջի Մուսա աղայի ներկայացաւ ճարտարապետ Թադոսը, բարեւեց եւ ասաց.

— Հաջի աղա, եկայ գործը շարունակելու եւ վերջացնելու։ Վեր կաց գնանք սերայ Խօջայի տեսնելու։

Հրճուանքից երիտասարդացաւ Հաջի Մուսան, անմիջապէս դուրս եկաւ խանութից եւ արագ քայլերով վնացին սերայ։

Խօջան ասպչած՝ ասաց.

— Գեավուր (անօրէն) Սուլթանը վըճռել է քեզ կախել տալ, ես ի՞նչպէս նրան յայտնեմ քո վերադարձը։

— Թող Սուլթանը բարեհաճի բացատրութիւնս լսելու, եթէ չներէ, ես ուրախութեամբ կը բարձրանամ կախաղան․․․

ԱՏՐՊԷՏ

(Շար. — 3)

ամէն կարելին ըրաւ, որպէսզի Ֆրանսա տիրանար Մուսուլի աւազանէն, որ ա՛յնքան հարուստ էր քարիւղով։

«Այս շրջանը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէր», բսաւ խորամանկ Անգլիացին։

— Հո՞ն ի՞նչ կայ, հարցուց Քլեմանսօ։

— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ. հին քարեր եւ առասպելներ. հնախոյզներու եւ մայրապետներու նախասիրած վայրն է։

— Բայց հոն քարի՛ւղ ալ կայ, յարեց Ֆրանսացի մը, Ֆիլիփ Պերթըլօ։

Բայց, Քլեմանսօ, որ թշնամի էր կրօնի եւ մայրապետներուն, նախընտրեց հրաժարիլ Մուսուլի շրջանէն, հետեւեալ աներեւակայելի խօսքերը արտասանելով.

«Գա՛հ, քարի՞ւղ. երբ պէտք ունենամ քարիւղի, կ'երթամ գտնել նպարավաճառիս քով...»։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Այս ծիծաղաբանութեամբ վերջ գտաւ խօսակցութիւնը։ Մուսուլի քարիւղային աւազանը յատկացուեցաւ Իրաքի, որ Անգլիոյ իշխանութեան տակ կ'անցնէր, եւ «Թըրքիշ Փեթրոլիըմ Քըմփընի»ն կը դառնար այլեւս «Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփընի» (Իրաքեան Քարիւղային Ընկերութիւն)։

Որպէս վարձատրութիւն իր «հրաժարման», Քլեմանսօ ստացաւ Իրաքեան Ընկերութեան շահերուն 25 առ հարիւրը։ Անգլիա ինքն իրեն կը վերապահէր 70 առ հարիւր, մինչ 5 առ հարիւր կը մնար քարիւղի աշխարհահռչակ մասնագէտ Գալուստ Կիւլպէնկեանին։

(Իր ստացած շահաբաժինին համաձայն, Գալուստ Կիւլպէնկեան կոչուեցաւ «Պ. Հինգ առ Հարիւր»։ Ան դարձաւ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը, եւ անոր հսկայ հարստութիւնը իր մահէն յետոյ յատկացուեցաւ, մեծ մասամբ, բարեգործութիւններու)։

Անգլիա շատ ճարպիկ կերպով խաղացած էր իր դերը։ Արեւելեան Քարիւղային կայսրութիւնը գործնականապէս իր ձեռքին մէջ մնացած էր։

ՆՈՐ ՄՐՑՈՐԴ ՄԸ

Սակայն, շատ չանցած, երեւցաւ մեծ մրցորդ մը, Ամերիկացին։

Միացեալ Նահանգները կը շահագործէին արդէն իրենց քարիւղային հորերը, սակայն արեւելեան քարիւղը չէր կրնար զանոնք չհետաքրքրել։

1920ին, անգլիական «Շէլ» ընկերութիւնը եւ ամերիկեան «Սթանտըրտ»ը իրարու դէմ կը պայքարէին։ Ի վերջոյ, անգլիականը պարտուեցաւ եւ ստիպուեցաւ հանդուրժել «Ամերիկեան Պահրէյնի Քարիւղային Ընկերութեան»։

Սէուտական Արաբիոյ Թագաւորը, Իպն Սէուտ, որ այն ատեն երիտասարդ էր, վարանեցաւ. չէր գիտեր ո՛ր կողմը հակէր, Անգլիացիներո՞ւն թէ Ամերիկացիներուն. ի վերջոյ այս վերջիններս ընտրեց (1933)։

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ

Ամերիկացիները մեծ եռանդով լծուեցան աշխատանքի, եւ 1 Մայիս 1939ին, ամերիկեան առաջին քարիւղատար ընկերութիւնը մեկնեցաւ Սէուտական Ռաս Թանուրայէն, բեռնաւորուած՝ սեւ ոսկիով։

Հասաւ երկրորդ Աշխարհամարտը։

Քարիւղի պէտքը շատ աւելի զգալի դարձաւ, պատերազմական գործողութիւններու պատճառաւ։ Սակայն, պարագաները չթոյլատրեցին արեւելեան նաւթահորերու արտադրութեան աչքառու յաւելումը։

Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, արեւելեան քարիւղի արտադրութիւնը շուտով ստացաւ հսկայական համեմատութիւններ։

26 միլիոն թոն, 1945ին. 57 միլիոն՝ 1948ին. 121 միլիոն՝ 1953ին. 171 միլիոն՝ 1956ին. 190 միլիոն՝ 1957ին. Ներկայիս տարեկան արտադրութիւնը 200 միլիոնէն շատ աւելի է։

Ըստ մասնագէտի մը, տակաւին գէթ 150 տարի կրնայ տեւել արեւելեան նաւթահորերու աչքառու արտադրութիւնը։

ՔՈՎԷՅԹԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Քարիւղ արտադրող արեւելեան երկիրներու մէջ, առանձին տեղ կը գրաւէ փոքրածաւալ երկիր մը, Քովէյթ, որ հազիւ Լիբանանի կէս տարածութիւնը ունի, եւ բնակչութիւնը հազիւ 200 հազար է։

«Քովէյթի Քարիւղային Ընկերութիւն»ը ծնունդ առաւ 1951ին. անոր շահաբաժիններուն կէսը կը պատկանէր Ամերիկացիներուն։

1950ին, Քովէյթ օրական 344.000 տակառ քարիւղ կ'արտադրէր. 1956ին, օրական արտադրութիւնը հասած էր մէկ միլիոն 144 հազարի եւ այսօր կրկնապատկուելու վրայ է։

ՄՈՍԱՏԵՂԻ ՍԽԱԼԸ

Քարիւղային մեծագոյն արեւելեան Ընկերութիւնը «Անգլիական — Պարսկական»ն էր, մինչեւ 1951։ Այն տարին տեղի ունեցաւ Ընկերութեան ազգայնացումը վարչապետ Մոսատեղի ձեռքով։

Հետեւեցաւ երկար տագնապ մը, որ տնտեսական փլուզումի վտանգին ենթարկեց Իրանը։ Սա ստիպուեցաւ ազգայնացումէ հրաժարիլ եւ Անգլիական-Պարսկական Ընկերութիւնը վերակազմուեցաւ «Պարսկական Քարիւղի Շահագործման Մասնակցողներ» անուան տակ։

Այսպէսով յայտնի կ'ըլլար որ չէր բաւեր, երկրի մը համար, առատ քարիւղ ունենալ, այլ թէ հարկ էր զայն շահագործել գիտնալ եւ կարենալ։

ՇԱՀԱԲԱԺԻՆՆԵՐԸ

Ստուգիւ, ազգայնացում մը, առանց շահագործումի կարելիութեան, պիտի զրկէր երկիրը մեծամեծ շահերէ, զորս կ'ապահովէին քարիւղի ընկերութիւնները։

Սկիզբը, ատոնք կը վճարէին, ամէն քարիւղի արտահանուած տակառի վրայ, 16 սենթ (շուրջ 80 Ֆրնս. Ֆրանք)։ Ապա այս տուրքը բարձրացաւ 20ի, 40ի եւ վերջապէս 75ի։

1956էն սկսեալ, ընկերութիւնները ընդհանուր շահաբաժինին 50 առ հարիւրը կը վճարեն։

Ահա մի քանի թիւեր, որոնք կը ցուցնեն թէ ինչ հսկայ գումարներ կը շահին քարիւղ պարունակող երկիրները, քարիւղային տուրքերու հետեւանքով։

Ներկայիս, Իրաք տարեկան շուրջ մէկ միլիառ տոլար կը ստանայ Իրաքեան Քարիւղային Ընկերութենէն. Սէուտական Արաբիա եւ Քովէյթ այդ գումարէն շատ աւելի. եւ այս թիւերը արագօրէն կը բարձրանան, ամէն տարի։

ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Սակայն, հակառակ ընկերութիւններու վճարած հսկայական տուրքերուն, 50 առ հարիւր սկզբունքը արդէն իսկ հիմնականէն վտանգուած է։

Ճափոնական ընկերութիւններ շահաբաժնին 56 առ հարիւրը խոստացած են Սէուտ Թագաւորին. Իտալական Քարիւղային Ընկերութեան նախագահը շահաբաժնին 75 առ հարիւրը խոստացած է պարսկական կառավարութեան։ Սակայն, պէտք է ըսել, որ այս ընկերութիւնները դրական աչքառու արդիւնք մը ձեռք բերած չեն տակաւին։

Թարգմանեց Վ. Վ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ Խ. Միութեան ախոյեանական երթի մրցումներուն 2–0ով Երեւանի Սպարտակը պարտութեան մատնող՝ Խարքովի Աւանկարտ խումբը, դարձի մրցումներուն, Երեւանի մէջ 4–1ով պարտուեցաւ Երեւանցիներէն։ Սակայն, այս յաղթանակէն առաջ, Երեւանցիք կորսնցուցած էին երկու կարեւոր մրցումներ, մին երթի յետաձգուած մրցում մը Թիֆլիսի մէջ, տեղւոյն Տինամոյին դէմ 7–4 արդիւնքով, իսկ միւսը Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն Տինամոյի խումբին դէմ 2–1ով։ Այս վերջին մրցումը դարձի բնոյթ ունէր եւ երթին Երեւանցիք միեւնոյն խումբէն, Երեւանի մէջ պարտուած էին 4–0 արդիւնքով։ Սպարտակ նախապէս հաւասար մնացած է նաեւ Քալեւայի Տինամոյին դէմ 2–2ով։

Ընդհանուր դասաւորման մէջ 18րդ օրուան մրցումներէն ետք Երեւանցիք այժմ ունին, ի նպաստ իրենց, 18 կէտ։ Ախոյեանական շարքով 5րդ տեղը կը գրաւեն։ Մրցումները կը շարունակուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը

*

ՎԱԼԱՆՍ (Ցառաջ) — Հակառակ շաբաթներէ ի վեր տեւող աննպաստ օդին եւ տեղատարափ անձրեւներուն, տեղւոյս գաղափարապաշտ եւ անձնուէր հոյլ մը ընկերներու շնորհիւ, մեր փոքրիկ գաղութն ալ, իր կարգին, տօնեց արժանավայել շուքով՝ Խանասորի արշաւանքին 63րդ տարեդարձը։

Օգոստոս 7ի կիրակին, Սէն Տընիի ամէն ինչով յարմար անտառը հաւաքուած էր հայրենասէր ընտիր հասարակութիւն մը։ Հայրենակիցներ եկած էին նոյնիսկ Ռոմանէն, Քրէէն եւ այլ մօտ ու հեռու վայրերէ։

Կէսօրէ ետք, ժամը 3ին օրուան նախագահը՝ ընկեր Ց. Կոչկակարեան քանի մը խօսքով դաշտահանդէսը բացուած յայտարարեց ու հրաւիրեց ներկաները՝ վայրկեան մը, յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր բիւր բիւրաւոր հերոսներուն։

Աւանդական «Կարկուտ տեղաց»էն ետք, գործադրուեցաւ յանպատրաստից գեղարուեստական բաժինը։ Ցաջորդաբար մեներգեցին՝ Տիկ. Ս. Կարապետեան, Տ. Միքայէլեան, Վալանսի մեր «հայրիկը», Պալեան վարդապետ, իսկ արտասանեց Մարսէյլէն հայ օրիորդ մը։

Խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօսին՝ ընկ. Գ. Քիրէճեանի, որ իրեն յատուկ շեշտով պատմականը ըրաւ այդ մեծ հերոսամարտին։ «Հակառակ այն իրողութեան, քսաւ ընկերը իր ճառի ընթացքին, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հազիւ 7–8 տարիներ բոլորած էր, արիւնհեղձ անձնուիրացութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին այնքան մեծ էր իր մօտ, որ յաջողեցաւ շատ կարճ ժամանակուան մը մէջ ոտքի հանել 250 հոգինոց մարտական գումարտակ մը, եւ այս ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան վսեմ գաղափարին»։

Ընկերոջ խօսքերը ջերմ ընդունելութեան արժանացան։

Այս առթիւ ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ եղան։ Ներկաներէն Ա. Փ. 10 Ն. Ֆրանք նուիրեց. իր օրինակին հետեւեցան ուրիշներ ու կարճ ժամանակի մէջ հաւաքուեցաւ 500 Ն. Ֆրանքի կոկիկ գումար մը։

Մինչեւ երեկոյ, Վալանսի գեղատեսիլ այս վայրին մէջ՝ երգ ու խմբերգով, պար ու արտասանութեամբ ստեղծեցինք մանրանկար հայրենիք մը։ Անմոռանալի եւ հոգեպարար պահեր ապրեցանք։

Փառք մեր հերոսներուն։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Նա աշխատեց իր ընկերներին սարից ցած բերել, խոստացաւ նրանց փող, տուն, խանութ եւ պաշտպանութիւն, բայց նրանք չհամաձայնուեցին թողնել սարը եւ քաղաք իջնել։

Մի օր քաղաքում իրարանցում էր։ Ալին ապտակել էր մի կատաղած համբաւ ունեցող ոստիկանապետի։ Ալին տեսել էր որ ոստիկանապետը ձգել էր իր մտրակի տակ մի քիւլխան բէյի եւ ծեծում էր։ Քիւլխան բէյը ճչում էր մտրակի հարուածների տակ այնպէս, ինչպէս հարիւրաւոր անգամներ ճչացել էր Ալին ինքը. նա նախ ժամանել էր անտարբեր անցնել, բայց ճիչը նրան պարտադրել էր ետ դառնալ եւ մի ապտակ իջեցնել ոստիկանապետին։

— Քիւլխան բէյին կը պաշտպանէ, — ասում էին բոլորը զարմանքի անկիւններում, չհամարձակուելով հրապարակով դէմ գնալ մարգարէի ընտրեալին։

Մոխրակոյտերի բոլոր իշխաններն օրական երեք անգամ խմում էին բէյի տան դրան առաջ։ Ալին նստում էր պատուհանի եռեւ, ամբոխից աննշմարելի, մինչեւ սպասաւորները իւրաքանչիւր անգամին 50ական օխա հաց էին փրթում։ Ստեղծւում էր մի դաժան տեսարան, «իշխաններ»ը իրար էին բզքտում մի կտոր աւելի կորզելու համար, քաշքշում էին իրար, տասնեակներ թափւում էին իրար վրայ, ճխլտելով տակի մնացածներին։ Եւ վերջ ի վերջոյ մնում էին ամենաթշուառները, որոնց ձեռքը մի փշուր անգամ չէր անցնում։ Ալին նրանց կանչում էր ներս եւ իր ձեռքով բոլորին էլ մէկ-մէկ բաժին տալիս եւ ուղարկում

Ալին մի օր ասել էր հօրս.

— Մոխիրներու մէջ պառկելը ինչպէս եմ կարօտցեր...

Մետաքսների, խլամ հուրիների եւ ոսկիների մթնոլորտում անձկում էր երբեմն անցեալ կեանքը։ Հրամայում էր իր սպասաւորներից մէկին՝ կապել կարմիր եւ կեղտոտ գօտի, դրսի թուրք գայֆէճիների նման, եւ թրքական մի սուրճ բերել. խմելուց յետոյ խնդրում էր սպասաւորից, որ փող չունի վճարելու, պէտք է ապառիկ գրի։ Սպասաւորը սենեակի դրան ետեւ ածուխով մի գիծ էր քաշում իբրեւ սուրճի պարտք, այնպէս, ինչպէս դրսի մարդիկ անում էին գայֆէխանաներում։

— Բոչայից փաշա դուրս չի գայ, — ասում էր հայրս։

Ալիի Մեքքէից վերադարձից յետոյ՝ հայրս նրա միջոցով գլուխ բերեց զանազան գործեր — ետ առաւ դրաւուած հողեր, իր բարեկամներին եւ ազգականներին բանտից հանել տուեց, մինչեւ անգամ արտօնութիւն ստացաւ ընդարձակելու Հայոց գերեզմանոցը, մի հարց, որի համար մի ամբողջ սերունդ չարչարուել էր, մինչեւ անգամ Պոլիս Սուլթանի մօտ պատգամաւորութիւն էր գնացել եւ մերժուած վերադարձել։

ԺԹ.

Մենք մի հարեւան ունէինք, որ աղաւնի էր խաղցնում — աղւընիկ խաղցնող Ակոբը։ Մօտաւորապէս հարիւր թեւ աղաւնի ունէր նա։

Աղւընիկ խաղցնելը համարւում էր ամենաստոր զբաղմունքը։

Ծերերն ասում էին, «Աղւընիկն անմեղ է, բայց մահ է»։

Մինչեւ անգամ, երբ աղաւնի էին տեսնում երազում — սարսափում էին նրանք։

Ամէն անգամ, երբ մայրս տեսնում էր աղաւնին մեր կտուրի վրայ իջած — ահով էր բռնւում։

— Աղւընիկը տէններին (կտուր) վրէ է նստեր, — ասում էր եւ խաչակնքում դողահար։

Հին այդ երկրում ոեւէ մէկին անարգելու համար «աղւընիկ խաղցնող» էին կանչում, եթէ մինչեւ անգամ աղաւնիների հետ կապ էլ չունենար։

Դպրոցում մեր կրօնի վարժապետը դասը չիմացող աշակերտի երեսին թքում էր եւ բղաւում.

— Դասդ չես գիտեր, աղւընի՛կ խաղցնող։

Մենք կարող էինք գանգատել դպրոցի տեսչին, որ խօսակցութեան ընթացքում մի աշակերտ մի ուրիշ աշակերտի «աղւընիկ խաղցնող» ածականով է որակել։ Սա աւելի ստոր հայհոյանք էր համարւում, քան մօր հայհոյելը։

Իսկ իսկական աղւընիկ խաղցնողին մատով էին ցոյց տալիս, ինչպէս պոռնիկին եւ գողին։

Ոչ միայն աղւընիկ խաղցնողին աղջիկ չէին տալիս եւ աղւընիկ խաղցնողի տղին, այլ նաեւ աղջկան չէին ուզում։ Որոնում էին մինչեւ անգամ թէ՝ տղի կամ աղջկայ «ճինսին» մէջ աղւընիկ խաղցնող եղե՞ր է թէ չէ։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

նախարարը 50 տարեկան է։ Կիպրոս ունի 520.000 բնակիչ որուն 380.000ը՝ յոյն, 90 հազարը՝ թուրք։ Մայրաքաղաքը՝ Նիկոսիա ունի 45.000 բնակիչ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Փեքինի միջեւ տագնապ մը սկսած է ըստ եւրոպական շրջանակներուն։ Նկատելի է որ վերջերս Խ. Միութիւն կը վերադառնան բոլոր ռուս մասնագէտները եւ փորձագէտները որ Փեքին էին ղրկած վերջին տարիներու ընթացքին։ Տնտեսակարծութեան գլխաւոր պատճառը խաղաղ համակեցութեան զաղափարն է զոր Խրուշչեւ կը պաշտպանէ։ Չինացիներուն եւ Մաօ-Ցէ-Թունկի համար դրամատիրութիւն եւ համայնավարութիւն չեն կրնար խաղաղ համակեցութեամբ չարունակուիլ. պատերազմը ոչ միայն անխուսափելի չէ այլ նոյնիսկ բաղձալի, միշտ Չինացիներուն համար, եւ համայնավարութեան վերջնական յաղթանակը ապահով է։

ԼԱՈՍԻ կառավարութիւնը յանձնուեցաւ «վարդագոյն իշխանին», այսպէս կոչուած էր չէզոքութեան համար որուն բուն անունն է՝ Սուվաննա Փումա։ Նախկին աշակերտ Փարիզի Հանրօգուտ Շինութեանց դպրոցին եւ Կրընոպլի ելեկտրականութեան վարժարանին, իր ներկայութիւնը որոշ ապահովութիւն կու տայ արեւմտեաններուն։

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ, յանուն տը Կոլի, մշակութային նախարար՝ Անտրէ Մալրօ Քոնկոյի (նախկին ֆրանսական) անկախութեան առթիւ ըսաւ.— «Թող մեզի հանդիսատ ձգեն գաղթատիրութեան մասին խօսելով։ Այս երկրագունտին վրայ, զօր. տը Կոլ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ազատութեան ներկայութիւնը։ Ազատութենէն զատ, ուրիշ լեզու չունինք»։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԵՆ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Թուրքիոյ նախագահը՝ Կիւրսէլ ամերիկացի լրագրող մը ընդունելով, պատասխանած է անոր կարգ մը հարցումներուն։ Այս առթիւ Կիւրսէլ յայտարարած է թէ քաղաքական բազմաթիւ կուսակցութիւնները վնասակար կը նկատէ։ «Համոզուած չեմ որ Թուրքիոյ մէջ մեծաթիւ կուսակցութեանց հիմնումը օգտակար կ'ըլլայ։ Ինչպէս կարգ մը արեւմտեան պետութիւններու մէջ անհամար կուսակցութիւններ երկպառակութեան ծնունդ կու տան, չեմ բաղձար որ հոս ալ այդպէս ըլլայ։ Թուրքիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւն մը կայ։ Արտօնեցի անոր գործունէութիւնը։ Ընկերվարական կուսակցութիւն մը Թուրքիոյ համար վնասակար չէ։ Թերեւս շատ ալ օգտակար ըլլայ, այնքան ատեն որ յոռի նպատակներ չմտնեն գործին մէջ։ Ըստ իս, սակայն, այս կուսակցութիւնը առայժմ հրապարակ ելլելու համար պէտք եղածին չափ զօրաւոր չէ»։ Կիւրսէլի հարց տրուած է թէ ինք ալ Նասըրի չափ գործի գլուխ պիտի մնա՞յ։ «Ես Նասըր չեմ երբեք։ Մեր երկրին կացութիւնը անպայման անհրաժեշտ կը դարձնէր յեղափոխական շարժում մը։ Մենք ասիկա առանց արիւն թափելու ըլլալու հանեցինք։ Հիմա մեր ամբողջ բաղձանքն է ուղղամիտ ընտրութիւններով կառավարութիւնը քաղաքական վարչութեան փոխանցել եւ վերադառնալ բանակի մեր պարտականութեանց»։ Պատասխանելով լրագրողի ուրիշ հարցումներուն, Կիւրսէլ յայտնած է «Մենք ամէնուն հետ կ'ուզենք եղբայր ըլլալ։ Խաղաղութիւն երկրին մէջ, խաղաղութիւն տիեզերքի վրայ, այս է մեր նշանաբանը որմէ պիտի չշեղինք։ Նախորդները յանձնուած են թրքական օրէնքներուն եւ թըրքական արդարութեան։ Անոնց մասին վերջին խօսքն ալ թրքական օրէնքն ու արդարութիւնը պիտի արտասանէ»։ Այս տեսակցութենէն նաք, ամերիկացի լրագրողը յայտնած է թէ շատ գոհ մնացած է Կիւրսէլի հետ ունեցած խօսակցութենէն, ցարդ տեսակցած այլազան պետական մարդոց մէջ, այսքան համակրելի մարդու չէ հանդիպած եղեր, Ամերիկացին։

Հակառակ նախապէս տրուած լուրերուն, նախորդներու դատավարութիւնը Սեպտեմբեր 1էն առաջ չի կրնար սկսիլ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լա Քոթ Սէնթ-Անտրէէն Գ. Նազարեան 10 Ն. Ֆրանք։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Գէլֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Այրի Տիկ. Առաքելեանէ (Լիոն) 4 քիլօ կեռասի անուշ։ Գ. Ամիրայեանէ (Լիոն) 30 քիլօ դեղձ եւ տանձ։ Գ. Գամպէրեանէ 10 Ն. Ֆ.։ Գ. Գրիգորեանէ (Լիոն) 10 Ն. Ֆ.։ Այրի Տիկ. Արապեանէ (Տէսին) 5 քիլօ շաքար։ Գ. Սաթըճեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Մանուկեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Ս. Սիսլեանէ (Կրընոպլ) 30 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Գարաճեանէ (Փարիզ) մէկ քիլօ պոնպոն։ Տէր եւ Տիկ. Սապունճեանէ (Փարիզ) երեք քիլօ պոնպոն եւ շոքոլա։ Տէր եւ Տիկ. Սուրեանէ (Փարիզ) 20 Ն. Ֆ.։ Գ. Յակոբ Խաչատուրեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.։ Գ. Գէորգ Նիկողոսեանէ (Փարիզ) 20 Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Գրիգորեանէ եւ Գ. Լեւոն Մոմճեանէ (Փարիզ) 20ական Ն. Ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ — JEUDI 18 AOUT 1960

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8876 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4677

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ

«...ՄԸ ԵՍ, ԿԱՄ ԱՆ» ԸՍԱՒ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՀԱՍՆԵԼՈՒ ԱՏԵՆ

...Քոնկոյի կառավարութիւնը նկատի առ...ով կացութեան «լրջութիւնը», պատե...րազմական վիճակ յայտարարեց վեց ամ...սուան ժամանակաշրջանի մը համար եւ ...ողջ բովանդակ երկրին մէջ։ Հրամա...գիրը ստորագրած են նախագահը եւ ...վարչապետը, Քազավուպու եւ Լումում...պա։

...Միւս կողմէ ժամուլի ասուլիսի մը ըն...թացքին Լումումպա պահանջած է ՄԱԿի ...սպիտակ զինուորներու պարպումը, ...ըստ «չատ գէշ գործ տեսած են»։ ...Պատճառած է նաեւ գրաւել Պելճերու ...ստացուածքները եթէ երբեք «Քոնկոյի ...ին» չվերադարձնեն։ Յառաջիկայ օր ...ժամանակամիջոց տուած է։ Հարցումի մը ...պատասխանելով յայտարարած է թէ զին...ուորական յատուկ դատարաններ պիտի ...կազմէ, որոնք պիտի փախարինեն քաղա...քային դատարանները եւ անմիջապէս վճ...ռներ արձակեն։

Լումումպա խիստ միջոցներու սկսած է ...։ Առջի օր տարակարծիք գտնուե...ցաւ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Հա...մըրշոլտի հետ եւ պահանջեց որ փոխա...րինուի։ Ներկայիս իր ուշադրութիւնը ...կեդրոնացուցած է Պելճերու վրայ։ Ամէն ...միջոցի կը դիմէ զրպարտելու համար այս ...երկիրները. Այսպէս, երկու հարիւր ...Քոնկոյի զինուորներ, հրամանատարու...թեամբ զօրավար Վ. Լիւնտուլայի, յար...ձակած են Լէոփոլտվիլի օդակայանը ըս...տասն 33 պելճ վայրաչտաններու վրայ, ...որոնք փախուստի դիմած են օդանաւով։ ...Միւս կողմէ պելճ քաղաքացիներ ձեր...բակալուած կամ արտաքսուած են։ Ձեր...բակալուածներուն մէջ է Սապենայի ...պելճ օդանաւային ընկերութեան) փոխ...նախագահը՝ Կաստոն Տի։

Լումումպա անդրիջող է նաեւ ՄԱԿի ...անդամ Արդարեւ, պելճ «կրտսեր»... ...ներու պատրուակով խուզարկութիւն ...կատարել տուած է ՄԱԿի զինուոր...ներու եւ պաշտօնեաներու մօտ։ Առանձ...նօր ոստիկանատուն առաջնորդուած ...հարցաքննուած են։ Հարցաքննուած... ...ներուն մէջ են անգլիացի եւ ֆրանսացի ...զինուորներ, որոնք Ղանայի եւ Մալիի զօրա...միասներուն մէջ կը ծառայեն, իբրեւ հրա...հանգստար։

...միջազգային դէպքերու կարծիքով, Լու...մումպա հաւաքի ցուցադրութիւն» մըն է որ ...ուղղուած ՄԱԿի դէմ։ Կ'ուզէ ճնշում ...բանեցնել որ Ապահովութեան Խորհուրդը ...հեռացնէ Համըրշոլտը եւ Զոմպէն, ի...րենց իրեն որոշում տայ։ Այսուհան...դերձ վարչապետը, իր իշխանութեան գը...լուխ գալէն 45 օր ետք, նոյն կացութեան ...մատնուած է։ ՄԱԿի Ափրիկէի եւ Ասիոյ ...ներկայացուցիչները չեն ծածկեր Լու...մումպայի հանդէպ իրենց դժգոհութիւ...նը։ Միացեալ Նահանգները եւ արեւմտ...եան պետութիւնները զօրավիգ պիտի ...ըլլան Համըրշոլտի։

Միւս կողմէ Քաթանկայի նախագահ՝ ...Չոմպէ յայտարարած է։ «Վստահութիւն ու...նիմ ՄԱԿին» յայտարարեց ան։ Լրագրող...ներուն դիտել տուաւ, թէ պատրաստ է ...ընդունելու որպէսզի կարելի ըլլայ լու...ծել Քոնկոյի եւ Քաթանկայի հարցերը։ ...Զոմպէ հաւանաբար չեշտեց՝

...Քաթանկա անկախ պետութիւն մըն ...է։ Նախկին պելճիական Քոնկօն դաշ...նակցային պետութեան մը պէտք է վե...րածուի։

Սոյն օրէն Քաթանկա գտնուող «կա...պոյտ սաղաւարտներու» թիւը 4000ի պի-...տի հասնի։ Քաթանկայի մէջ կացութիւ-...նը հանդարտ ու բնականոն է։

Պրիւսէլի մէջ, պելճ խորհրդարանը լիակատար նիստ պիտի գումարէ եւ Էյսքէնսի կառավարութեան քաղաքականու - թեան շուրջ պիտի արտայայտուի։

Ամէն բան կախում ունի Ապահովու - թեան Խորհուրդի որոշումներէն։ Խոր - հրդային պատուիրակը Կուզնեցով պիտի պաշտպանէ Լումումպան, բայց Համըր - շոլտ վճռական է. — Կամ ան, կամ ես։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզ-Ուիք թերթը կը գրէ թէ Մաօ-Ցէ-Թունկ ետ կանչած է 1300 չին ուսանողներ որ Մոսկուա կը գտնուէին, համալսարանական ուսման համար։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ առաջնորդը՝ Կարդինալ Սթեֆան Վիշինսքի հարիւր հազարաւոր հաւատացեալներու առջեւ խիստ քարոզ մը խօսած է, Աստուածածնայ տօնին առթիւ։ Կարդինալը ըսած է թէ «Եկեղեցւոյ համբերութիւնը հատած է»։ Վերջերս եկեղեցւոյ եւ կառավարութեան միջեւ պայքարը սուր հանգամանք ստացած է, որովհետեւ Կոմուլքա սկսած է միջոցներ ձեռք առնել կրօնական դաստիարակու - թեան դէմ, դպրոցներու մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Փաուըրսի դատը, 2000 հոգիի ներկայութեան։ Ամերիկացի օդաչուորդը ընդունեցաւ բոլոր յանցանքները եւ իբրեւ մեղապարտ պիտի դատուի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներու վրայ Օգոստոս 15ի շաբաթավերջին, 107 հոգի մեռած են եւ 500 հոգի վիրաւորուած կառքի արկածներու հետեւանքով։

ՄԱԿ-ի Զինաթափութեան յանձնաժողովը սկսաւ իր աշխատանքները։ Ք. Լոճ, Ամերիկայի պատուիրակը առաջարկեց որ կողմերէն իւրաքանչիւրը — Մ. Նահանգներ եւ Խ. Միութիւն — խաղաղ նպատակներու գործածութեան տրամադրեն 30 հազար քիլոկրամ իւրանիոմ 235։ Այս ձեւով կորիզային ռումբերու շինութիւնը կը նուազի։ Երկրորդ առաջարկ մը եւս ներկայացուց։ Հանդրուան առ հանդըր - ուան կրճատել ռումբերու շինութիւնը։ Կուզնեցով, խորհրդային պատուիրակը «Իւ. 2» օդանաւի մասին արտայայտուած է, եւ ներկայ եղած է նիստին, հակառակ որ որոշած էր պոյքոթի ենթարկել այդ ժողովը։

ԱՆԳԼԻՈՅ Աշխատաւորական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մորկան Ֆիլիփս կաթուած ունեցած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է։ Աշխատաւորականներուն համար ծանր հարուած մըն է։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Պետութեանց Կազմակերպութեան ժողովը բացուեցաւ Սան Խոզէի մէջ (Քոսթա Ռիքա)։ Հերթըր, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յոյս յայտնեց որ ամերիկեան երկիրներուն սերտ գործակցութիւնը թոյլ պիտի տայ որ խաղաղութիւնը եւ ժողովրդավարու - թիւնը պահպանուին։

ԿԻՊՐՈՍ դիմում ըրաւ որ ՄԱԿի ան - դամակցի։ Դիմումը ներկայացուցին նորաստեղծ հանրապետութեան նախագահը՝ Մակարիոս Արք. եւ փոխ-նախագահը՝ Քիւչիւք։

ԿԻ ՄՈԼԷ կառավարութեան պիտի չանդամակցի ըստ ամերիկեան «Նիւզ-Ուիք» շաբաթաթերթին։ Տը Կոլ վերջերս նոր դիմում ըրած է ընկերվարական պարագլուխին, բայց այս վերջինը բացարձակապէս մերժած է։ Թէեւ Էլիզէի շրջանակներուն մէջ, այս լուրը կը հերքուի։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ գիւղի մը մէջ մօտ 1000 կաթողիկէներ ուղղափառ եկեղեցւոյ յարած են։ Այս առթիւ Պապը զիրենք բանադրած է իբրեւ «հերձուած» եւ Ցիսուեան մը գրկած որպէսզի դարձի բերէ «ըմբոստները»։ Տարակարծութիւններ ծագած էին 1959ին տեղւոյն քահանային մահուան վաղորդայնին։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն առաջարկ մը սկսած է քննել փոխելու համար առժամեայ Սահմանադրութեան 21րդ յօդուածը, ըստ որուն նախարար չի կրնար ըլլալ ոեւէ անձ որ Մայիս 27էն կը պատկանէր քաղաքական որեւէ կուսակցութեան։ Եթէ 5ի վրայ 4 ձայնով այս առաջարկը ընդունուի, կուսակցական մը պիտի կրնայ նախարար ըլլալ։

× Ներքին նախարար Մուհարէմ Իհսան Քըզըլօղլու Պոլիս ժամանած ու ժամուլի վերաբերեալ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է. — «Պիտի չխօսիմ մինչեւ որ թղթակիցները սորվին ըսուած խօսքերը ճիշդ գրել։ Դժբախտաբար ըրած յայտարարութիւններս սխալ լոյս կը տեսնեն։ Անդրադառնալով «Հիւրրիյէթ»ի մէկ լուրին, աւելցուցած է. — «Ես որեւէ նամակ ստացած չեմ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղար Սփաքէն։ Այսքան անխորհուրդ կերպով գրել կը չարժէ՞ մարդ միջազգային անձնաւորութեան մը անունով խօսելու համար։ Լրագրողները եւ թղթակիցները դաստիարակութեան պէտք ունին»։

× Վերջին ամիսներուն՝ անհամեմատելի կերպով բարձրացած է թիւը այն առեւտրականներուն, որոնք կը մերժեն վճարել իրենց ստորագրած պարտամուրհակները, եւ այս կացութիւնը աւելի եւս կը ծանրացնէ հրապարակին տաղնապալի վիճակը, շատ մը հաստատութիւններու համար սնանկութեան վտանգ յառաջացնելով։ Այս պատճառաւ, դատական նախարարութիւնը ձեռնարկած է նոր օրէնքի մը պատրաստութեան պարտքերու գանձումին համար։ Այս նոր օրէնքով, անպարտաճանաչները խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին։

× Նախկիններու մասին մերկացումները կը շարունակուին։ Նոր յայտնի եղած է որ նախկին նախագահ Ճելալ Պայար իր զինուորական ծառայութիւնը չէ կատարած։

× Անատոլուի մէջ վարժապետները սկսած են ծեծ ուտել։ Անգարայի Պէյփազար գաւառակին մէջ ալ վարժապետ մը անխնայ ծեծ կերած է գիւղացիներէն, որովհետեւ պաշտպանած է Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը։

× Շրջապտոյտը վերջացնելով Կիւրսէլ Անգարա վերադարձած է։

× Օսմանեան կայսրութեան վերջին Սուլթաններէն Ապտիւլ Համիտի աղջիկը՝ Այշէ Օսմանօղլու յանկարծամահ եղած է, առջի օր։

× Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ տնտեսական բանակցութիւնները սկսան Օգոստ. 13ին։ Ամերիկացի ծանօթ տնտեսագէտ՝ Թորնպուրկ այս առթիւ յայտարարած է թէ եթէ Մենտերէս չորս տարի առաջ իր առաջարկը ընդունած ըլլար, Թուրքիա ներկայ տնտեսական վատթար կացութեան մատնուած չէր ըլլար։ Ամերիկացին աւելցուցած է. —

«Այն ատեն Թուրքիոյ մէջ կատարած քննութիւններուս հետեւանքով տնտեսական կարգ մը սխալներ տեսնելով տեղեկագրիս մէջ պարզեցի, որ ինչպէս կարելի է սրբագրել զանոնք։ Նախ բազմաթիւ գործարաններու շինութիւնը չլրացած, ուրիշներու շինութեան ձեռնարկումը քննադատեցի։ Դիտել տուի որ այս պատճառաւ մեծաքանակ ստորագրած պարապ տեղը կը ծախսուի։ Ջանացի հասկցնել որ եթէ այս ճամբան շարունակուի, արժէքազրկում յառաջ պիտի գայ։ Իմ նպատակս էր գործարաններուն շինութիւնը ամբողջացնել եւ երկրին տարողութիւնը եկամուտը աւելցնել։ Կարգ մը գործարաններ մեքենայի եւ զետեղումի տեսակէտով ամբողջացած էին թէեւ, բայց նախանիւթ, ածուխ կամ որակեալ բանուորէ զուրկ էին։ Միայն ամէն գործարան կատարեալ արտադրութիւն տալէ յետոյ կարելի էր աւելցնել արտադրութիւնը եւ կասեցնել արժէքազրկումը։

«1955ին Մենտերէսի կառավարութիւնը օտար երկիրներու գործի մարդոց վստահութիւնը կատարելապէս կորսնցուց։ Ասոր մեծագոյն ապացոյցը այն է որ ընկերութիւնները բնականոն կերպին կրկնապատիկը ուզեցին այն գործարաններուն, ամբարտակներուն եւայլնի համար, զորս Թուրքիոյ մէջ պիտի կառուցանէին։ Այս միջոցին դիմած էին չգիտնալով որ երբ պիտի առնեն իրենց դրամները։ Տեղեկագրիս մէջ ցոյց տուի որ օտար գործի մարդոց վստահութիւնը ինչպէս կարելի է վերաշահիլ, բայց բնականաբար խօսք չկրցայ հասկցնել։

«Տեղեկագրիս կարեւորագոյն առաջարկն էր հիմնել տնտեսական խորհուրդ մը որ վարչապետին յանձնարարութիւններ պիտի ընէր։ Միայն Զօրլու եւ Մենտերէս տեսան տեղեկագիրս։ Երկուքն ալ հաղորդեցին որ չեն բաժներ կարծիքներս։

«Այն ատեն Թուրքիա կը ջանար երեք հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ապահովել։ Վստահ եմ որ եթէ իրենց պահանջներուն իբրեւ հիմ տեղեկագիրս ցոյց տային, ոչ միայն իրենց բաղձացած կարճ պայմանաժամով երեք հարիւր միլիոն տոլարը այլեւ աւելի երկար պայմանաժամով մեծ դրամ մը կրնային առնել։ Անձնապէս կը խորհէի որ Թուրքիա այդ թուականին 400-500 նոյնիսկ 600 միլիոն տոլարի կը կարօտէր։ Եթէ ծրագիրը ընդունուէր ձեր դիմած հաստատութիւնը այս դրամը 15-20 տարի պայմանաժամով անտարակոյս կու տար»։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

*

Երուսաղէմի Հայոց նորընտիր Պատրիարք Ամեն. Տ. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան ստացուեցաւ հետեւեալ հեռագիրը.

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Անթիլիաս

Նորին Վեհափառութիւնը շնորհեց վաւերացման Թագաւորական Պէրաթը եւ մեզ պատուեց Քավաքայի Ա. կարգի շքանշանով։ Գահակալութեան հանդէսի թուականն ճշդուեցաւ Օգոստոս 21ը։ Ջերմապէս կը հրաւիրենք ձեր Սրբութիւնը։

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

11 Օգոստ. 1960, Երուսաղէմ

×

Սոյն հեռագրին՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յղեց հետեւեալ պատասխանը.

ՆՈՐԻՆ ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
Տ. ԵՂԻՇԷ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ
Երուսաղէմ

Խոր ուրախութեամբ իմացանք ստացումը Թագաւորական պէրաթին Ձեր ամենապատուութեան ընտրութիւնը վաւերացնող, ինչպէս նաեւ տուչութիւնը բարձրագոյն շքանշանի։ Կը ներկայացնենք շատ անկեղծ եւ սրտագին շնորհաւորութիւններ։ Խորէն Արք. պիտի գլխաւորէ պատուիրակութիւնը, որ մեզ պիտի ներկայացնէ գահակալութեան հանդիսութեանց։

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

12, Օգոստ. 1960, Անթիլիաս

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(Կճիճ)

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ

Բ.

Ուրեմն երբ կինը դուռը գոցեց ու գնաց, այդ վայրկեանէն սկսաւ կեանքը հիւանդ մարդուն եւ Անտոանին միջեւ:

Անտոանին սենեակը հիւանդ մարդուն սենեակին հետ կապուած էր, ան խոշոր պատշգամովը, որ առաջին վայրկեանէն տեսած էր ան: Այնպէս որ դէպի հիւանդը գալու համար, անիկա նախ կ'անցնէր հոնկէ եւ կը հաղորդակցէր խիտ ու բարձր ծառերով պարտէզին հետ, որ առաջին օրէն իր օգնականը նկատած էր:

Անտոանին համար, հիւանդարանին կեանքը խենթեցնող պարապութիւն մը ունէր. իր միակ պաշտօնն էր հիւանդին քովը նստիլ, հսկել, զբաղեցնել:

Բայց մարդը, անգամ մը թիկնաթոռին մէջ զետեղուած, անմիջապէս ամբողջովին կը դրաւուէր դորգին վրայի քառակուսիներէն, որուն մէջ սակայն, բարեբախտաբար, դեղին ծաղիկ մը կար… Իսկ Անտոան անշարժ, գիրք մը կը կարդար, եւ երբեմն ակնարկը կը պտըտցնէր մարդուն եւ դորգին քառակուսիին մէջտեղ…:

Այդ սկիզբի օրերէն քիչ ետքը, սակայն, գարունը եկաւ եւ հիւանդարանին խոշոր պարտէզը լեցուեցաւ արեւով եւ պզտիկ ճնճղուկներով: Հիմա, ամէն օր կէսօրէն ետք, հիւանդը կառքի մը մէջ կը դնէին, եւ Անտոան կը քշէր կառքը պարտէզին ընդարձակ ճամբաներուն մէջ: Անիւներուն ճռոցը աւազին վրայ, աղջկան սիրտը կը բզքտէր…:

Հիւանդ մարդուն կինը ամէն օր կու գար, ժամերով կը մնար իր անտարբեր ամուսինին քով, որ անոր երեսն իսկ չէր նայեր: Յետոյ կը հարցուփորձէր Անտոանը, կը հետեւէր անձկութեամբ բժիշկներուն տուած խնամքներուն. դրամը առատօրէն կը վճարէր: Այդ պարագային բժիշկները երբեք չէին յուսահատեր զայն փրկելէ…

Եւ խնամքները, սակայն, սկսան իրենց արդիւնքը տալ, հարուստ հիւանդին վրայ: Հիմա, անիկա կրնար քալել քիչ մը, եւ աջ ձեռքը շարժելով, տանիլ եւ բռնել բազկաթոռին բազրիկը: Սկսաւ նոյնիսկ բառեր արտասանել եւ դորգին քառակուսիէն դուրս ակնարկը սկսաւ պտըտցնել սենեակին շուրջ: Հիմա Անտոան ալ կը ճանչնար եւ կը կանչէր: Բայց երբ ան քովը երթար, ըսելիքը չէր գտներ…:

Օրերը կ'անցնէին այսպէս, մեռցնող միօրինակութեամբ մը: Անտոանին միտքը կէս թմրութեան մը մէջ կ'երերտկար:

Երբեմն ան Փարիզ կ'իջնէր, եւ ուղղակի իր սենեակը կ'ելլէր: Հոն, քանի մը նամակներ կը գրէր, կեանքին հետ շփում մը պահելու համար: Յետոյ, պատուհանին մէջ, անպէտ տեղը կախուած հագուստներուն կը նայէր, որոնք հոն անշարժացած կարելիութիւններ էին միայն…:

Եւ յետոյ ալ, դարձեալ հիւանդարանին ճամբան կը բռնէր, ուր իրիկուան հետ, հիւանդին թմրութիւնը եւ անոր ակնարկին մէջ վերամփոփումը դորգին քառակուսիին վրայ, կը հաստատէին գինքը, անգամ մը եւս, իր արդի կեանքին սպաննող կշռոյթին մէջ…:

×

Օր մը, երբ դարձեալ Փարիզ իջած էր, որոշեց քիչ մնալ սենեակը, եւ այդ օրը պտըտիլ Սէնի եզերքներուն վրայ, որոնք շատ կը սիրէր:

Քաղցր իրիկուն մըն էր: Քարափներուն վրայի ծառերը թեթեւ շուք մը ձգած էին, քարերուն եւ Սէնի կանաչ ջուրերուն վրայ: Օդին մէջէն ծիծեռնակներ կ'անցնէին: Գետին վրայէն՝ նաւեր:

Անտոանին քայլը դրամով լեցուն էր: Ուզեց իրեն հաճելի բան մը ընել այդ օրը, բան մը գնել, տեղ մը երթալ…

Նայեցաւ ամէն ուղղութեամբ սուրացող օթօպիւսներուն ետեւէն: Նոյնիսկ յառաջացաւ դէպի մէկ քանին: Պատահեցաւ ալ որ ոտքը, քանի մը անգամ, տատամսումով վեր դրաւ ու վար առաւ, մինչեւ որ տոմսակավաճառը պոռաց եւ մեկնումի զանգակը քաշեց զայրացած…:

Անտոան օթօպիւսներէն հրաժարեցաւ, եւ փափաքները կեդրոնացուց Սէնին վրայէն ալացող շոգեմակոյկներուն: Գետին եզերքի նաւամատոյց մը իջաւ: Խորհեցաւ դէտէն վեր երթալ: Քանի մը նաւեր եկան՝ մարդերով լեփ-լեցուն… Մէջը մտնելու շարժումներ ըրաւ, բայց չհամարձակեցաւ: Թողուց որ անցնին երթան… Միւսը պիտի նստէր… Միւսն ալ եկաւ. ան ալ չնստաւ… Քիչ Սէնին հրաւիրող ջուրերուն նայեցաւ…:

Յետոյ փախցաւ ինքզինքէն, իր անոռոչութենէն: Տեսաւ որ իր մտածումը եւ ոտքերը բոլորովին հակոտնեայ շարժումներ ունէին… Եւ շտապով ելաւ դարձեալ ճամբուն վրայ: Զէ՛, ո՞ւր երթար: Ահաւոր ձանձրոյթ մը, շուրջի կեանքին այնքան լեցունութեան չափով, պարապութիւն մը զգաց մէջը: Եւ պայուսակը սեղմած թեւին տակ, բռնեց վերադարձի ճամբան, գլուխը կախ՝ քարափներուն վրայէն…:

Յանկարծ, անհամար թռչուններու ճըլվըլոց մը լսեց մօտը, շուրջը, կարծես ամէն տեղ: Գլուխը դարձուց եւ տեսաւ որ, կ'անցնէր թռչուններ ծախող խոշոր խանութի մը առջեւէն: Ծօճող վանդակներու մէջ, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ թռչունները հարիւրաւոր, կը ճռուողէին, կը թռչտէին, զիրար կը սիրէին, ստեղծելով տեսակ մը նոր աշխարհ, Փարիզի մայթերուն վրայ…:

Անտոան կանգ առաւ հիացած: Խանութպանը սեւ գոգնոցը հագած, նստած էր դրան առաջ: Անտոանին վերջնական կանգնումը տեսնելով, ոտքի ելաւ: Այդ տեսակ երազատեսի աչքերով անցորդներու համար էին արդէն այս չնաշխարհիկ թռչունները եւ ինք անոնց կը սպասէր:

«Աստնք ի՞նչ թռչուններ են, պարոն», ըսաւ Անտոան, վանդակներուն մօտեցած:

— Սը սոն տէ զ'ուազօ տէ զ'իլ, մատամ, պատասխանեց մարդը: Խաղաղականի կղզիներու թռչուններ… Իլ սոն թրէ ժանթիյ: Միշտ կ'երգեն, կ'երգեն… Տեսէք ի՞նչ հրաշալի գոյներ ունին…:

Անտոան կը նայէր շլացած: Խաղաղականի կղզիներ… Հեռո՜ւն, արեւին տակ… Միտքովը գնաց դէպի հոն, բայց ոտքերը գամուած էին Փարիզի կարծր ասֆալթին վրայ…: Ծանր թաթ մը դարձեալ ճմլեց ուսերը:

«Կ'ուզէ՞ք զոյգ մը, տիկին: Իլ սոն սի ժանթիյ…. Տեսէք ինչպէս անդադար կ'երգեն: Տեսէք ի՞նչ հրաշալի գոյներ…:

Եւ մարդը ցոյց կու տար զոյգ մը, պզտիկ վանդակի մը մէջ, ուր անոնք կը թռչտէին, կ'երգէին, իրենց բոյնին փոքր տարածութիւնը լեցնելով տարաշխարհիկ գոյներով եւ ձայներով…:

Անտոան կախարդուած, գրեթէ մեքենաբար տարաւ ձեռքը պայուսակին, մարդուն վճարեց, եւ վանդակը բռնած, սկսաւ դարձեալ քալել քարափներուն վրայէն: Բայց այս անգամ իր քայլերը փոխուած էին: Թեւէն վար կախուած կային երկու ճակներ, որոնք իրենն էին եւ որոնց կապուած կը զգար արդէն ինքզինքը: Խենթութիւն մը ըրած ըլլալու եւ երջանկութիւն մը ձեռք ձգած ըլլալու տարօրինակ խառնուրդ մը ունէր մէջը:

Երբ հիւանդարան հասաւ, շտապ անցաւ նրբանցքներէն, ջանալով վանդակը փէշերուն տակ պահել: Եւ անգամ մը սենեակը, արդէն ապահով էին հոն իր խուցին բարեկամները եւ ինք: Վանդակը զետեղեց սեղանին վրայ, նոր ջուր դրաւ կեր դրաւ, թարմ սալաթի տերեւ մը խոթեց թելերէն ներս: Թռչունները կեանքով եւ գեղեցկութեամբ լեցուն էին…

Յետոյ, հագնելով դարձեալ իր ճերմակ զգեստը, պատշգամէն դուրսէն մտաւ հիւանդին սենեակը, եւ առաւ իր հսկողի պաշտօնը, մրափող մարդուն քով:

Բայց այս վերադարձը անոր քով տարբեր եղաւ: Գիտէր որ քովի, իր սենեակին մէջ, պզտիկ ճակներ կային հիմա, որոնք ի՛րն էին…:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՆՈԹԵՐ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ահա Քարքասոն, իր անուանի բերդաքաղաքով: Հոյակերտ շինութիւն մը որ առջեւ կ'արժէ կանգ առնել, դիտել եւ ներշնչուիլ: Շքեղութիւն [illegible] ու թ[illegible] ոչ դարերու ընդերքէն խօսող տեսած ժամանակավրէպ տեսիլք մը: Տասներկու[illegible] դարուն կառուցուած այս ամրոց[illegible] կարծես հեղինակի մը պէս բազմած [illegible] քաղաքին դարու վկայուն: Երանելի եւ Ֆրանսա որ ներշնչարաններով կանգ[illegible] էն մնացած: Հապա՛ մեր բերդերը, [illegible] Արտաշերս, Լամբրոն… Բայց [illegible] վերջ տալ այս երազանքին ու լծուիլ [illegible] խօսելու:

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ քանի մը ժողովրդական ակումբներու[illegible] ու նոյն փառատօնին կազմակերպիչներու, որոնք Շէյքսփիրի Համլէթի պատրաստական աշխատութիւններուն լծուած են: Այս ներկայացումը մասնաւոր խնամքի առարկայ է, լաւագոյնս հետաքրքրութեան համար: Գլոտ Գարմա՝ ծանօթ բեմադիր ըը իր օգնականներով, պատկերացումն

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Սուլթանը միեւնոյն սրահում երկրորդ անգամ ընդունեց այն վարպետին, որ ծննդավայրից վերադարձել էր դարձեալ լեփ ձեռքերով: Նա մայրաքաղաքից տարած ոսկով ետ էր գնել հայրենի տունը, այգին ու ագարակը, վերաշինել, մշակել ու ապահովել էր հօր օջախը, յանձնել էր իր փոքր եղբայրներին, նրանց փրկել խեղճութիւնից ու եկել էր իր պարտքը կատարելու:

Երբ դէմ առ դէմ կանգնեց գաւազանաւոր ճարտարապետը, Սուլթանն ասաց.

— Անհաւատարիմ, գաւաճան, դու ո՞րտեղ էիր:

— Ես գիտէի որ աշխարհի տէրս անհամբեր ինձ պիտի ստիպէր անմիջապէս շարունակել կերտուածքը եւ աւարտել, չսպասելով մզկիթի հիմքի ամրանալուն եւ հաստատուելուն: Ջրային հիմքի վրայ կառուցուածքը չի կարող դիմանալ, եթէ կիրն ու քարը որոշ ժամանակի ընթացքում չկարծրանան: Ես չէի կարող թոյլ տալ, որ քո շինելիք կոթողը տասը-քսան տարի յետոյ կործանուի ու անհետանայ: Այժմ ես հաւատացած եմ, որ այդ հիմքի վրայ կանգնելիք մզկիթը, եգիպտական բուրգերից շուտ չի կործանուիլ, չի ճեղքուիլ եւ չի նստիլ: Ո՛չ մի երկրաշարժ չի կարող նրան քայքայել: Նա կը շարժի, կը ճօճայ, բայց երբեք չի՛ գլորուիր: Ես չէի փախել քո ծառայութիւնից, այլ եքեսս պահել էի, որպէսզի քո հրամանով կանգնեցնելիք այս կոթողը դարէ դար ապրի եւ նրա ճակատին փայլի ձեր անմահ անունը:

— Հասկացայ, ասաց Սուլթանը, ես քեզ ներում եմ: Գնա՛, եւ վաղուանից շարունակիր քարերը տաշել ու շարել: Տըղե՛րք, խալաթ տուէք վարպետին:

— Ալլահը երկար կեանք տայ բարերարիս, ասաց ճարտարապետը եւ Սուլթանի բաշխած խալաթը հագին, Խօջայի եւ Հաջիի հետ գնաց զննելու այն հիմքը որ շաղախուած էր իր քրտինքով:

Ապա սկսեց տաշել շինութեան չորս սիւների գրանիթները եւ կամարների մարմարները, խոյակներն ու խարիսխները հարթեց ու յղկեց:

Ճարտարապետը եօթ տարի աշխատեցաւ, կանգնեցրեց գմբէթը, զետեղեց գագաթին ոսկեզօծ մահիկը: Բարձրացրեց զոյգ մինարէները կրկնակի պատշգամբներով, զարդարեց նրանց ծայրերը ոսկեզօծ լուսնաստղով: Քանդակեց ու յղկեց սիւները, կամարները, գմբէթը, լուսամուտները ներսից ու դրսից:

Ամէն ինչ աւարտելուց յետոյ, մզկիթի ոսկի բանալիները տարաւ յանձնեց Սուլթանին, բայց ոչ Մահմուդին, որին արդէն կղերը խեղդել էր, այլ նրա յաջորդ Սուլթան Օսման Գ.ին, որ գահ էր բարձրացել 1754 թուականի վերջերին:

Կ. Պոլսում հազարի չափ մզկիթ կայ, բայց այդ հազարի շարքին ճարտարապետ Թաղոսի կառուցուածքը իր ոճով, մանաւանդ սքանչելի քանդակներով եզակի է, ո՛չ օրինակն է ունեցել ո՛չ նմանողը, այլ միայն սքանչացողը: Շատ ճարտարապետներ ձգտել են նրան նմանեցնել իրենց կերտուածքը, բայց ոչ մէկը այն շնորհն ու ճաշակը չեն ունեցել, որ իրենց գործի մէջ որեւէ ինքնուրոյն գեղեցկութիւն մտցնեն:

Այս մզկիթը նման է մի քառակուսի վրանի, որի իւրաքանչիւր կողմը եօթանասուն վեց ոտնաչափ երկարութիւն ունի եւ կանգնած է չորս անկիւնի սիւների վրայ: Այս չորս սիւները իրար կապուած են չորս կամարներով, որոնք ցոկոլից քառասուն ոտնաչափ բարձրութիւն ունեն: Չորս սիւներն ու չորս կամարները մի հսկայական բոլորակ են կազմում քանդակեց մեթր տրամագծով, որի գլխին բազմած է թմբուկաւոր գմբէթը:

Գմբէթը բոլորուած է քսանեւութ լուսամուտներով, որոնք իրենց ձեւով յիշեցնում են Այա-Սոֆիայի գմբէթը, այն տարբերութեամբ, որ Այա-Սոֆիայի գմբէթը դրուած է կարծր ու պինդ պորփիւրէ սիւների վրայ, որոնց շրջապատում են հաստ ու պինդ որմերը, իսկ սա սոսկական չորս սիւների վրայ:

Այա-Սոֆիայի գմբէթին շրջապատած են արեւելքից եւ արեւմուտքից կրկնակի կիսագմբէթները, որոնք կազմում են նախկին եկեղեցու խորանները, հիւսիսից եւ հարաւից հնգական փոքրիկ գմբէթներ, այնինչ ճարտարապետ Թաղոսը մէկ գմբէթ է դրել ամբողջ կերտուածքի վրայ, իսկ չորս գմբէթաձեւ թմբիկներ սիւների գլխին, որոնք յիշեցնում են Ս. Հռիփսիմէի գմբէթի շրջապատի չորս խուլ գմբէթիկները:

Ճարտարապետ Թաղոսը այս մզկիթի չորս արտաքին որմերի փոխարէն կանգնեցրել էր մարմարի սիւնաձեւ շրջանակները, որոնց մէջ զետեղուած ապակիներից լոյսը սփռւում է աղօթարանի ներսը: Ճարտարապետը այնքան լուսապաշտ է եղել, որ չի գոհացել գմբէթի 28 լուսամուտներով. նա ամբողջ շէնքի չորս որմերի փոխարէն չորս հսկայ լուսամուտներ է թողել ամբողջ պատերի երկարութեամբ եւ լայնութեամբ:

Ցատակն ամբողջապէս յղկուած պորփիւրով եւ յարդարուած: Գմբէթը այնպիսի ոսկեզօծ քանդակներով է զարդարուած, որ այցելուն կարծում է թէ վարպետի ձեռքերը միայն վերջին օրերն են հեռացել այդ տեղից:

Գմբէթի գագաթի ներքին կողմի վրայ մեծ տառերով փորագրուած է Ղուրանի 34րդ սուրայի 35րդ այաթի հետեւեալ խօսքերը.—

«Ալլահից է բխում երկնքի եւ երկրի լոյսը…»:

Սուլթան Օսման Գ. իր գահակալութեան առաջին տարեկիցին (5 Դեկտեմբեր 1755) կատարեց այս հրաշակերտի պաշտօնական բացման հանդէսը: Այնտեղ հրաւիրուած կղերին ու պաշտօնակալներին սամուրի մուշտակ բաշխեց, իսկ ճարտարապետ Թաղոսին ոչ միայն կրկնակի մուշտակով պատուեց, այլ նրա մէջքը քիրման գօտիով ամրացրեց եւ գլուխը քիշմիր շալով պսակեց:

Միայն Հաջի Մուսա Թաջիրը [illegible] բաղձանքին: Նա ծախսեց եօթանասուն հազար քիսա ոսկին, տեսաւ մզկիթի սիւների կանգնումը, նրանց ծայրին բարձրացած ոսկեզօծ մահիկը լուսնով պսակուած, հրճուեց մզկիթի ներքին ու արտաքին քանդակների վրայ փորուածքներով, բայց ոչ միայն այդ [illegible] դէսին Սուլթանի շնորհ ստանալուն [illegible] նելու չարժանացաւ, այլ նոյնիսկ նրա անունը չդրոշմուեց մզկիթի դրան ճակատին, ոչ էլ ներքին ու արտաքին որմերի վրայ:

Նա այդ հանդէսից երեք ամիս առաջ վերեզման էր իջել եւ յաւիտեան մոռացութեան մատնուել:

Ճարտարապետ Թաղոսը իր այս վիթխարի կերտուածքով մեծ հռչակ ստացաւ օսմանեան մայրաքաղաքում:

Բոլոր մեծամեծները, պալատական ափիճները նրան էին հրաւիրում իրենց ապարանքները վերաշինելու եւ զարդարելու:

Արաբկերցի ուխտաւոր Հաջի Մուսայի անունը չդրոշմուեց մզկիթի որմերի վրայ, ոչ նոյնիսկ մզկիթի հիմնարկող Սուլթան Մահմուդ Ա.ի անունը:

Մզկիթը ոչ միայն հիմնադրի, ճարտարապետի անունները կրելու պատուին չարժանացաւ, այլ նա մինչեւ օրս կրում է աղօթարանի դռները հասարակութեան առաջ պաշտօնապէս բացող Սուլթան Օսման Գ.ի անունը — «Օսմանեան Լոյս» — «Նուրի Օսմանիէ»:

(Ալեքսանդրապոլ, 1917) ԱՏՐՊԵՏ

(4 եւ վերջ)

...գլխին կարգադրութիւնները կ'ընէ։

Այս նոյն վիճակուած էր Մոլիէրի Տոն Ժուանի հեռասփռումը։ Ժան Տէշան, բեմադրիչը եւ միանգամայն գլխաւոր դերակատարը, թեթեւութիւններ կուտայ իր խաղարկին մասին եւ կը ներկայացնէ իր խաղընկերները՝ Մարիա Մօպան եւ Տանիէլ Սորանօ։ Ժան Տէշան կը բացատրէ թէ Մոլիէր անձամբ, այս պատերուն մէջ, ներկայացուցած է իր մէկ ստեղծագործութիւնը «Լը տէփի ամուրէօ»։ Երեք դար անցած է այդ թուականէն եւ նոյն մեծ վարպետին շուքին տակ, հաւատարիմ աշակերտներ, իրենց յարգանքի տուրքը կը մատուցանեն անոր, որուն կը պարծի արդի թատրոնը։

Հոս ալ փորձ-խաղարկութիւն մը հեռատեսիլին համար։ Տանիէլ Սորանօ վաւերական տաղանդ մըն է եւ Սկանարելի դերին մէջ ինքնուրոյն տիպար մը։ Նոյնը չեմ կրնար ըսել Ժան Տէշանի համար իր Տոն Ժուանի դերով։ Ոչ թէ սխալ մեկնաբանած ըլլայ Տոն Ժուանի անձնաւորութիւնը, այսուամենայնիւ իր դերասանական յատկութիւնները անհամապատասխան են, այսպիսի խրթին տիպար մը, պատշաճօրէն ներկայացնելու համար։ Բայց [illegible] կատարելապէս է։ Հարաւային Ֆրանսայի շարք մը բացօթեայ թատրոններ իր ստեղծագործութիւններն են։ Թատրոնի մարդ մը, որուն նմաններուն կը պարտինք Ֆրանսական թատրոնի կենսունակութիւնը։

Այս միջոցին շատ մը նոր վայրեր, ձեռնարկած են բացօթեայ թատրոններու ցնծութեան։ Մօտ ատենէն գաւառ պիտի դադրի մայրաքաղաքին աղքատ խնամին նկատուելէ, դէթ այս մարզին մէջ։ Շնորհիւ իր ծառաներուն, թատրոնը մեծ ժողովրդականութիւն պիտի վայելէ։ Այս կը փաստէ հազարաւոր մարդոց ներկայութիւնը վերոյիշեալ փառատօններուն։ Վայելքի եւ ներշնչման նոր աղբիւր մը հասարակութեան եւ թատերագիրներուն համար, որովհետեւ այդ ամբոխները իրենց բնական յարմարութիւններով, ստեղծագործումի նոր եւ ընդլայնուած սահմաններ կ'ընծայեն։

Արդ, շնորհիւ Վիլարներու, Փլանշոններու, Մորշաններու, Տէշաններու եւ նմաններու աշխատանքին, դարերէն մեզ ժառանգ եկած այս մեծ արուեստը, ընդունակ պիտի ըլլայ նոր թռիչքներ կատարելու։ Այս պարագային մեզ ուրախացնողը այն փառատօնները չեն որ թատրոնը պիտի շահի իր նոր սլացքներով, այլ այն փաստը որ դժոխային գործիքներ արտադրող այս դարու մէջ, դեռ կան մարդիկ որ կը հաւատան թէ ժողովուրդները կ'ապրին ու կ'անմահանան շնորհիւ իրենց արուեստին։

Այս պատգամ մը որու արժէքը եթէ այնքան հզօր չէ որքան ռումբի մը պայթիւնը, այսուհանդերձ պէտք չէ մոռնալ որ ան դարերէն կուգայ, դարերուն երթալու համար։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Մօտ օրէն պիտի վերաբացուի Երեւան քաղաքի Պատմութեան Թանգարանը։ Արդէն իսկ ձեւաւորուած եւ վերանայուած են հին եւ միջին դարերու Երեւանի պատմութեան նուիրուած բաժինները։ Ցուցադրուելիք շատ մը իրերը, նորութիւն են։

Ուշադրութեան արժանի նիւթեր պիտի ըլլան՝ Արին-բերդի պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած իրերը՝ գինիի կարասը, աղօրիքը, սանդաքարը, մետաղէ գործիքները, ինչպէս նաեւ սեպագիր արձանագրութիւնները։

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի Հայաստանի 1751 եւ 1849 թուականներու աշխարհագրական քարտէսները, ուր մանրամասն վերարտադրուած են այդ օրերու բնակավայրերը եւ առեւտրական ճամբաները։

Կարեւոր բաժին յատկացուած է հին Երեւանի կենցաղին։ Ցուցադրուած են տաբազներու նմոյշներ, տնական սպասներ եւ զանազան այլ իրեր, արհեստները ցուցնող լուսանկարներ։

Թանգարանին մէջ կան նաեւ, «Երեւանը նախախորհրդային շրջանում» եւ «Խորհրդային Երեւանը» բաժինները, իրաքանչիւրը համապատասխան նիւթերով։

ԳԻՒՂԱՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄՆԱՑՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի արեւմուտքը, 26 հեկտար տարածութեան վրայ գեղատեսիլ վայր մը դարձած է՝ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մնայուն ցուցահանդէսը։ Այդտեղ, դէպի կապոյտ երկինք կը սլանան զալար բարտիներ, դեղձենիներ, ծիրանիներ եւ խաղողի որթատունկեր։ Ցատուկ վարդաստաններու մէջ կ'աճին, Ալմա-Աթայէն բերուած 350 տեսակ վարդենիներ։

Ներկայիս զանազան տուներ շինուելու վրայ են, ուրտեղ պիտի ցուցադրուին Հայաստանի արդիւնաբերութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի նուաճումները։ Գլխաւոր ծառուղիի աջ կողմը արդէն իսկ բարձրացած է տուֆակերտ հոյակապ շէնք մը։ Գիտութեան եւ մշակոյթի տունն է այդ, (հեղինակ՝ ճարտարապետ Ֆ. Դաւթեան) 1200 քառակուսի մեթր մակերեսով։ Ցուցահանդէսի կեդրոնական մասին մէջ, ճարտարապետներ՝ Լ. Գէորգեանի, Զ. Վարդանեանի եւ շինարար Ռ. Մելքումեանի նախագիծով շինուելու վրայ է արդիւնաբերութեան տունը։ Այս շէնքը պիտի ունենայ երկու հազար քառակուսի մեթր մակերես, հոն պիտի ցուցադրուին մեքենաշինութեան, հաստոցաշինութեան, ելեկտրական, քիմիական, թեթեւ անունդի, արդիւնաբերութեան, փոխադրութեան եւ ելեկտրական ուժի մարզերէն ներս ձեռք բերուած նուաճումները։

Ցուցահանդէսի գլխաւոր ծառուղիի կեդրոնական մասին մէջ, վեր պիտի ցայտէ Հայաստանի ամենամեծ շատրուանը։

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ Վրաստանի մաս կազմող Ջաւախք հայաշատ գաւառը այցելած է, վերջերս։ Ուզած է տեսնել Թումանեանի այնքան գովերգած Թմբկաբերդը եւ գեղատեսիլ Փարուանա լիճը։

Օգտուելով այդ առիթէն, շրջանի Հայութիւնը ի պատիւ մեծ հիւրին հանդիսութիւն մը կազմակերպած է, բացօթեայ։ Հայ մեծ գիտնականը իր գործերուն շուրջ խօսած է, հայերէն եւ ռուսերէն։ Այցելած է նաեւ Վահան Տէրեանի ծննդավայրը՝ Գանձակ ու դիտած՝ մեծ բանաստեղծին տուն-թանգարանը եւ տեղւոյն երիտասարդական ճամբարը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ կը գործեն 11 մանկական առողջարաններ։ Ամէն տարի կանոնաւորաբար, հազարաւոր մանուկներ կը հանգստանան եւ կը բուժուին այնտեղ։ Մանկական առողջարանները ունին գեղեցիկ ննջարաններ, լողանքի աւազաններ, եւ բուժուելու յարմարութիւններով օժտուած դահլիճներ։ 200 բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ կ'աշխատին։

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ եղեւիններու հինաւուրց անտառին մէջ, աւելի քան երեք տասնեակ ճամբարներ շինուած են, երիտասարդներուն եւ պատանիներուն համար։

Ամառուան ընթացքին 10 հազար պատանիներ պիտի հանգստանան այս ճամբարներուն մէջ։

Այս անտառին մէջ կը գտնուի նաեւ զբօսաշրջիկներու կայանը։ Երկրի զանազան շրջաններէն երեք հազար զբօսաշրջիկներ պիտի այցելեն եղեւիններու այս գեղեցիկ անտառը։

ՄԵԾԵՐՈՒ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Պեռնըրտ Շօ, որ շատ կը յարգէր Չըրչիլը եւ փոխադարձաբար կը յարգուէր անկէ, օր մը կը գրէ անգլիացի պետական մարդուն.

— «Ներփակ կը գրկեմ քեզի երեք տոմսակ, իմ ամենավերջին թատերախաղիս առաջին ներկայացման համար։ Երկուքը ձեր տիկնոջ եւ ձեզի եւ երրորդը ձեր բարեկամներէն մէկուն, եթէ ունիք այդ մէկը»։

Զուշանար Չըրչիլի պատասխանը.

— «Սիրելի բարեկամս, ջերմօրէն շնորհակալ եմ ձեզի, ձեր կողմէ ազնուօրէն գրկուած երեք տոմսակներուն համար։ Դժբախտաբար պիտի չկրնամ ներկայ գտնուիլ ձեր թատերախաղի առաջին ներկայացման։ Հաճոյք մը պիտի ըլլայ ինծի համար ծափահարել ձեզ երկրորդ ներկայացումին, եթէ այդ երկրորդը տեղի ունենայ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ (Յառաջ).— Ինչպէս ամէն տեղ եւ ամէն տարի, այս անգամ եւս Նիսի մէջ տօնուեցաւ Խանասորի 63րդ տարեդարձը, ուրախ, խանդավառ եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ։

Օգոստոս 7ի կիրակին՝ Փլաթօ տը Մոնպօրօնի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզին մէջ, ամբողջ օրը հայ պարն ու երգը, տաղն ու խաղը շուրջի անտառները արձագանգեցին՝ զարմանք եւ հիացում պատճառելով օտար այցելուներուն։

Հակառակ փոփոխական օդին, հանդէսին եկած էր սպասուածէն աւելի բազմութիւն մը, ամէն խաւէ եւ դասակարգէ։

Ժամը 4ին սկսաւ հանդէսին պաշտօնական մասը «Կարկուտ տեղացը»ով։

Օրուան նախագահը ընկ. Շահան Զօտեան յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին եւ Նիսի Գէորգ Զավուշ խումբին, բացուած յայտարարեց հանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս, լռութեամբ յարգել հերոսներու յիշատակը։ Ցետոյ ըրաւ ամփոփ պատմականը ձեռնարկին ու թելադրեց չմոռնալ մեր անցեալը, եւ հաղորդուիլ անոնցմով։

Նիսն ըլլալով աւելի արձակուրդի վայր, ամէն տարի Խանասորը կ'ոգեկոչուի Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն եկող այցելուներով եւ ատոր համար ալ կ'ունենանք գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Այդ տեսակէտէն առանձին գնահատանքի արժանացաւ շնորհալի երգչուհի Տիկ. Արաքսի Մուրատեան, իր բազմաթիւ եւ բազմասեռ երգերուն համար։

Ցաջող կերպով արտասանեցին Տիկին Մարգրիտ Կէրկէրեան, Արամ Գէորգեան եւ Վարուժան Զօտեան։ Պատանի Օսմանեան, Աքսլանեան եւ Արա Տարօնեան ձեռնադաշնակով եւ արմոնիքայով.

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Վահրամ Մխիթեր (Մարսէյլէն) որ գեղեցիկ ճառով մը նախ գծեց այն պայմանները որոնց մէջ կ'ապրէր հայ ժողովուրդը, բացատրեց այն պատճառները որոնք առիթ տուին Խանասորի արշաւանքին. Ոգեկոչեց 250 մարտիկներու յիշատակը եւ փառաբանեց Դաշնակցութեան հատու բազուկը։

Օրուան նախագահը աճուրդի դրաւ պաստառ մը թերթանուշ, որմէ գոյացաւ 42,500 Ն. Ֆրանք, որ շահեցան Տէր եւ Տիկին Քարախանեան եւ Տէր եւ Տիկ. Աչճեան։

Հաւաքոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն, շինիչ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զավուշ խումբը հաւատարիմ իր անցեալ փառքերուն, ջանք չի խնայեր գաղութիս մէջ վառ պահելու ազգային ոգին, մաքառելու օտարացման դէմ եւ պահել-պահպանելու հայ մշակոյթը։

ՔՐՄՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Եթէ մէկն ու մէկը ասէր թէ՝

— Կ'ըսեն քի՝ աղջկայ (կամ տղի) մօր հօրեղբօր փեսի ախպարն աղւընիկ խաղցնող է եղեր։

Եւ եզրակացութիւնը պարզ էր — անմիջապէս նշանը (եթէ մինչեւ անգամ արած էին) ետ էին ուղարկում, խնամիական բոլոր կապերը խզում։

Բայց մենք՝ մանուկներս՝ սիրում էինք աղաւնիները, մեր աչքում հերոսներ էին։

Մանուկների համար այդ բոլորն անհասկնալի, այդ բոլորը տարօրինակ, այդ բոլորն ապշեցնող էին։

Չէ՞ որ եկեղեցում ոսկեայ աղաւնու բերանից էին կաթեցնում մեռոնը — թեւաբաց ոսկեայ աղաւնու։

Աղաւնին գովաբանւում էր իբրեւ անմեղութեան նշան, բոլոր երգերում։

Մանկութիւնը անմեղութիւն է։

Եւ մենք սիրում էինք աղաւնիներին։

Մենք մի փոքրիկ մարմարեայ արձան ունէինք. դա մի մերկ, սիրուն աղջիկ էր՝ աջ ուսին մի աղաւնի թառած։

Այդ արձանը հայրս Ստամբուլից էր բերել։ Դրուած էր իր սենեակում, ընկուզէ փայտից շինուած պատուանդանի վրայ, սեւուռ թաւշեայ սեւ ֆոն։

Որքան որ մայրս սարսափում էր աղաւնուց, բայց էլի լաւ բաները նմանեցնում էր աղաւնու։

Երբ մեծ եղբօրս երեխայ էր ծնւում, գրկում էր, սիրում, վեր վեր թռցնում եւ ասում.

— Ձագուկս, աղւընիկի կլմանիս։

Իսկ երբ բաղնիսում մի սիրուն, ջահել աղջիկ էր տեսնում, ասում էր.

— Լուսնկայի պէս մարմին ունի, թամամ ճերմակ աղւընիկ։

Ես հրճւում էի, որ մայրս այդպէս բարձր էր գնահատում աղաւնիները. տխրում էի որ սարսափից խաչակնքում էր։

Ինձ այրում էր մի տենչանք — ուզում էի, որ ծնողներ չունենայի, լինէի որբ, բոլորովին ազատ եւ աղւընիկ խաղցնող։

Հրդեհում էր ինձ այդ ցանկութիւնը։

Ես ամէն օր բարձրանում էի կտուրը, որպէսզի դիտեմ Ակոբի աղաւնիները։

Կտուր էի բարձրանում գաղտնի, որ ոչ ոք չիմանայ։ Ամօթ էր մեր ընտանիքի ուէէ անդամի համար, թէկուզ ինձ նման աննշան անդամի համար, բարձրանալ կտուրը դիտելու աղւընիկ խաղցնող Ակոբին, ամօթ էր հրճուել աղաւնիների թըռիչքով։ Բայց ես, անդիմադրելի մղումով, բարձրանում էի եւ դիտում։

Նրանք գլխիկոնծի էին տալիս մաքուր, ջինջ, կապոյտ օդում։

Հրճւում էի ես խելագարի նման։ Երբեմն պահւում էի կտուրի լողուրի ետեւ, որպէսզի աղաւնիները չվախենան, իջնեն մեր կտուրի վրայ, եւ ես կարողանամ, թերեւս, բռնել նրանցից մէկն ու մէկը, դպցնել մատներս փետուրներին։ Ոչ մի անգամ էլ չէր յաջողւում այդ։

Լողուրի ետեւում պահուած՝ ես տեսնում էի, որ նրանցից մի քանիսն իջան մեր կտուրի քիւի վրայ։ Ես միայն սասը քայլ հեռու եմ նրանցից, դիտում եմ ագահութեամբ, այնպէս զգոյշ, շունչս փորս գցած, որպէսզի շուտ չթռչեն։

Ես երազումս տեսնում էի Ակոբի աղաւնիները։ Իջել են նրանք գլխիս, ուսերիս, թեւերիս։ Լսում եմ նրանց մրմունջը։

Սկսում եմ ցատկել, պարել։

Նրանցից ոչ մէկը չի փախչում, բռնում եմ, շոյում, սիրում, զգւում, համբուրում, դնում ծոցիս մէջ։

Ցանկարծ զգում եմ, որ երազ է, բայց շարունակւում է երազը, աղաւնիները գլխիս վրայ են, ուսերիս, ծոցումս։

Զարթնում եմ, ամէն ինչ չքանում է, միայն դեռ ես, կարծես շարունակում եմ լսել նրանց մրմունջը։ Երկար շարունակւում է սպիտակ աղաւնիների երազի անիմանալի խայտանքը։

Ես չէի կարողանում հասկանալ թէ ինչո՞ւ արհամարհում էին աղաւնիները, ինչո՞ւ էին անարգում, անպատւում աղւընիկ խաղցնողներին, մանաւանդ աղւընիկ խաղցնող Ակոբին։

×

Երեկոյ է։ Արեւը դեռ չի թաղուել հեռաւոր սարերի ետեւը, քիչ տեղացող անձրեւը մաքրել է երկրի դէմքը։

Պայծառ լոյս է։ Լուսամուտների ապակիները կայծկլտում են։

Ակոբը բարձրացաւ կտուրը, բաց արեց աղաւնիների դռնակը։

Աղաւնիները թռան դուրս ուրախ համերգով։

Ոմանք սպիտակ են, կաթնագոյն։ Թռչելիս մի բլրուլ է պոկւում, օրօրուելուց ընկնում գետին, մանուկները վազում են, իրար ձեռքից խլում, ձեռք բերողը ամբարցնում է գտակին։ Ոմանք ժայռային մուգ-կապոյտ գոյն ունին, ոմանք՝ տեղտեղ սպիտակ, մուգ գոյնով, լուսնկայի կաթնային սկաւառակի վրայ մուգ գոյնի թղթի կտորներ փակցուածի նման, ոմանք՝ ծխախոտ բոցի գոյնով, արեւմարի վերջին շողերի նման, ոմանք՝ դեղնագոյն կարմիր, կարծես աշնան տերեւներ են հագել։

(Շար.)

ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵՆՑ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Լոնտոնէն Նիկողոս Թարայեան 10 սթեռլին կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Յովհ. Զալըքեանի և հայ ուսանողներու «մայրիկին», Տիկին Տօնապետեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Գրիւսէլէն Փափազեան ընտանիքը 10 հազար Հին Ֆրանք կը նուիրէ Ֆրանսական Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին, իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Կարպիս Փափազեանի մահուան Յրդ տարեդարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ,

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի *երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—*

Ա) Տարրական Զափագիտութիւն

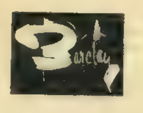
Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ZU ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

1918 — H.U.C.U. — 1958

ՅՈՒՇԱՄԱՍՏԵԱՆ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի

Այրի Տիկին Խաչեր Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան եւ զաւակները՝ Անդրանիկ եւ Մկրտիչ, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակը՝ Միհրան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճիլէմճեան եւ զաւակները՝ Վրէժուհի եւ Ազատուհի, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԵՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 15ին, իր բնակարանը, 7 Ռիւ Փասթէօր, Իսի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Հինգշաբթի Օգոստ. 18ին, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը: Թաղումը՝ ժամը 17,15ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է Երուսաղէմէն:

×

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մօր եւ եղբօր Երեմիա, Կինօ *եւ* Մխիթար Ալեքսանեանի *յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:*

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի *գործողութիւնները* ձրի, *կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:*

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն անգէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958):

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան:

500 գեղատիպ էջ եօթսօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ:

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915:

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները:

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս:

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOLM
BEYROUTH LIBAN-

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին հարկ եղածը ըրաւ ապահովելու համար Օր. Նաթալի Պասմաճեանի ուղեւորութիւնը դէպի Էջմիածին, ուր ան պիտի լրացնէ Հայց. Եկեղեցւոյ ծիսական երաժշտութեան մասին իր ուսումնասիրութիւնները:

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը բարեհաճեցաւ հոգալ Օր. Պասմաճեանի Փարիզ-Մոսկուա օդանաւային երթեւեկի ամբողջական ծախքը:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկալ խմբագրած

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16.50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐԶԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ խանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՍՏՕՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

*Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոպում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սունճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ; (*քարավան եւ մոքա)*, համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, բարամա, լաճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, եւ այլն:*

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ — VENDREDI 19 AOUT 1960

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8877 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4678

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ Կ'ՈՒԶԷ ՋՈՄՊԷԻ ՀԱՇԻՒԸ ՄԱՔՐԵԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար՝ Համըրշոլտի պահանջին վրայ, այսօր, ուրբաթ, Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի հաւաքուի ու չորրորդ անգամն ըլլալով քննութեան պիտի առնէ Քոնկոյի եւ Քաթանկայի հարցերը:

Մինչ այդ, կողմերէն իւրաքանչիւրը դիրք ճշդած է: Խորհրդային ներկայացուցիչը՝ Կուզնեցով տեսակցութիւն մը ունեցած է Համըրշոլտի կցորդին հետ, որու ընթացքին դիտել տուած է թէ սատարած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին դէմ Պաշտպանած է Լումումպայի տեսակէտները: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած է Համըրշոլտի:

Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներու ՄԱԿի ներկայացուցիչները չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը Լումումպայի բռնած դիրքին: Այսուհանդերձ անհաւանական է որ բացէ ի բաց դիրք բռնեն ու քննադատեն այս վերջինը: Թերեւս միջին ճամբայ մը առաջարկեն: Մ. Նահանգները ի նպաստ Համըրշոլտի պիտի քուէարկեն: Հաւասարաբար նոյնը ընեն նաեւ արեւմտեան երկիրներու ներկայացուցիչները:

Անշուշտ մտահոգ է: Կը վախնայ որ Քոնկոյի վարչապետը ընդառաջ երթալով խորհրդային խորհրդատուներուն, ՄԱԿի ուժերու պարպումը պահանջէ: Այդ պարագային ՄԱԿը հարկադրաբար պիտի քաշուի:

Լումումպա անգամ մը եւս մամուլի ներկայացուցիչները իր տունը կանչած է, ու խիստ եւ ծանր բառերով պախարակած ՄԱԿ-ու անոր ընդհ. քարտուղարը: Քոնկոյի կառավարութեան համբերութիւնը հատած է, ամիս մըն է որ կը սպասենք որպէսզի Քաթանկայի հարցը կարգադրուի ՄԱԿի կողմէ» յայտարարած է: Այս առթիւ սպառնացած ալ է: Եթէ չկրցաւ դէտեր չղրկուին Քոնկո, կառավարութիւնը ուրիշ միջոցներու պիտի դիմէ ի հարկին օգնելու տրամադիր պետութեան մը պիտի դիմէ: Կը սպառնայ նաեւ Քաթանկայի վրայ քալել իր զինուորներով: «Մէկ շաբթուան մէջ կը կարգադրենք Քաթանկայի խնդիրը» ըսած է Լումումպա: Ջուզեր նաեւ որ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը Քոնկո վերադառնայ:

Լումումպա կը շարունակէ գրգռութիւններ սանձել: Լէոփոլտվիլի մէջ ՄԱԿի զինուորներ կեցնել կուտայ իբր թէ ինքնութիւնը ճշդելու համար: Օդակայանին մէջ սպասող 16 նորվեկացի «կապոյտ սաղաւարտներ» պաշարուած են Քոնկոցիներու կողմէ: Բայց կռիւ չէ ծագած եւ խնդիրը կարգադրուած է պաշտօնութեամբ: Գրիւսէլի մէջ խորհրդարանը քննելու վրայ է Էյսքենսի կառավարութեան Քոնկոյի քաղաքականութիւնը:

Կառավարութեան քաղաքականութիւնը պաշտպանած են՝ Ափրիկեան հարցերու նախարարին եւ Պաշտպանութեան նախարարներ՝ Շրիվէր, Վինեի եւ Ժիլսոն: Երեքն ալ շեշտած են՝ 1) Թէ Քոնկո պէտք ունի պետութիւն դառնալ: 2) Մասնաւոր էին միջամտելու եւ պաշտպանելու Քոնկոյի Պելժերը եւ զօրավիգ կենալու Քաթանկայի վարչապետին: Ընդդիմադիրները ու յատկապէս ընկերվարական՝ կոր քննադատած են կառավարութեան քաղաքականութիւնը: «Ամէն ինչ կարելի է փրկել» դիտել տուած են անոնք:

Էյսքենսի դիրքը աւելի ամրացած է Լումումպայի բռնած դիրքէն: Ընկերվարականները խստօրէն կը քննադատէին

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Հոլանտայի հետ: Սուքառնօ, Ինտոնեզիոյ նախագահը այս յայտարարութիւնը ընելէ ետք աւելցուց. — «Այսուհետեւ պիտի կռուինք մեր իրաւունքներուն համար»: Երկու երկիրներուն միջեւ տարակարծութիւն կայ արեւմտեան Նոր Կինէի շուրջ, որ Հոլանտացիներու սեփականութիւնն է, տարիներէ ի վեր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը համաձայն գտնուած է եւ վաւերացուցած, կառավարութեան առաջարկած 500 միլիոն տոլարի նպաստը՝ Լատին Ամերիկեան երկիրներուն:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցած է Մօրիս Թորէզի հետ, Եալթայի մէջ: Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Սոչի կը մեկնի հանգստանալու համար:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ընդհ. քարտուղարը՝ Ապտիւլ Խ. Հասունա վերադարձած է Մոսկուայէն: Գահիրէի մէջ յայտարարած է.— «Հասարակաց խնդիրներ քննեցինք: Մոսկուա ըմբռնեց Արաբներուն տեսակէտները»:

ՔՈՒՊԱՅԻ նախագահը՝ Քասթրօ եւ իր եղբայրը՝ Ռաուլ Քաստրօ Գիւանքայի նաւատորմի կայանը մեկնած են, անձամբ քննելու համար իրենց դէմ կատարուած դաւադրութեան մը ծալքերը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թասս» գործակալութեան նոր տնօրէն եւ պատասխանատու նշանակուած է՝ Տ. Կորիունով: Նախկին տնօրէնը՝ Փալկունով հրաժարած է առողջական պատճառներով:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, 200 հոգի վիրաւորուած են երբ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է ընդդիմադիրներու վրայ, որոնք կը փորձէին ընտրական զրասենեակ մը թալանել: Միջադէպը պատահած է Ատրպէյճանի Միանտոապ շրջանին մէջ: Գաւառի մէջ ընտրութեանց արդիւնքը յայտնի դարձաւ: Ազգայնական Միլիուն կուսակցութիւնը՝ 102, Ժողովրդականները (ընդդիմադիր) 46, իսկ անկախները 3 աթոռ շահած են: Մեճլիսը (խորհրդարան) 200 անդամ պիտի ունենայ: Թեհրանի քուէարկութիւնները տեղի կ'ունենան այսօր եւ վաղը շաբաթ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մամուլի հերթական ասուլիսին անդրադարձաւ միջազգային կարգ մը հարցերու շուրջ: Քոնկօ՝ վստահութիւն ունի ՄԱԿի առաջնորդութեան վրայ: Ամերիկայի օժանդակութիւնը եւ նպաստը ՄԱԿի միջոցաւ պիտի ըլլայ: Լատին Ամերիկա՝ որեւէ օժանդակութիւն համագործակցութեան վրայ պէտք է հիմնուի: Դէմ է Մարշըլի ծրագրի մը գործադրութեան: Փաուըրս՝ ամերիկացի օդանաւորդը «ուղեղի լուացք» չէ ունեցած: Չէ յարգուած պաշտպան փաստաբան մը ընտրելու միջազգային օրէնքը: Մոսկուա իրաւունք չունի Փաուըրսի միջոցաւ Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը դատելու:

կառավարութիւնը որ փորձած է Քաթանկան պահել Քոնկօն ձգելով, բայց հաշիւը սխալ ելած է: Վերջին օրերուն Լումումպայի անզիջող եւ մենատիրական ընթացքը ցոյց տուաւ թէ ո՛վ էր Քոնկոյի վարչապետը:

Վերջին լուրերու համաձայն ՄԱԿի կարգ մը պատուիրակութիւններ կը փորձեն ջուրը ձգել Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը: Ամէն պարագայի մէջ, նոյնիսկ եթէ գումարուի, միայն շաբաթ օր կրնայ ժողովը տեղի ունենալ, բայց բոլորը կ'ուզեն խուսափիլ ՄԱԿի առջեւ տանելէ Լումումպա – Համըրշոլտ հարցը:

Օրը Օրին

«ՄԵՆՔ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՆՔ»

Դիւցազներգական շունչ մը կայ «Հայաստան սիրող» մէկ հատիկ կուսակցութեան այս բառերուն մէջ, որոնք կը յիշեցնեն, նման այլ երգերու կարգին, երգը որ կ'ըսէ.

Մենք թոռներն ենք Քէօրօղլուի հարազատ...

Այսման մարտունակութիւն ներելի է ամէն Հայու, նոյնիսկ անոնց որ «ազատութիւն *սպասած են* քրիստոնեայ բարեկամներէ», ինչպէս կ'ըսէ «Մուրհանդակ» (Պուէնոս–Այրէս):

Այսման մարտունակութիւն կամ մանկունակութիւն ներելի էր, սակայն, եթէ նոյն այդ կուսակցութեան «ընտրանին» գիտնար չշփոթել Հայութեան «սրբազան իտէալը» սրբապիղծ գաղափարներու հետ:

«Փարի՜լ այսօրուան Հայաստանին», տեսակէտ մըն է, զոր ռամկավար խմբագիրը գիտ մը ընդդի ձեւով կը նետէ հրապարակ, առանց յիշելու, կարդացածը շուտ մոռցող դպրոցականի մը նման, թէ Դաշնակցականները միշտ «կարիգ» համարած են «այսօրուան Հայաստանը»: Բայց երբ Ռամկավարը «կը փարի այսօրուան Հայաստանին» եւ «այսօրուան» մէջ կը տեսնէ իր «սրբազան իտէալներուն» պսակումը, կը դառնայ եզկելի խմբագիր մը:

Ո՛չ, տեարներ, մեզի համար «սրբազան իտէալ» մը չեն ներկայացներ «այսօրուան» պայմանները եւ պարագաները: Ուրիշ բան է համակերպիլ կացութեան մը՝ որոշ հարկադրանքներու տակ, ուրիշ բան է ցանկալ սրբազան իտէալներու:

Չենք կրնար պարծենալ առաջին պայմաններուն տակ, որոնց ընտրութիւնը ոչ «մենք»երը կատարեցին, ոչ ալ «դուք»երը, այլ... «անոնք», — գիտէք թէ ո՛վ:

Եթէ բախտը չունենանք պարծենալու՝ հասնելով այն պայմաններուն որոնք կը կազմեն Հայութեան սրբազան իտէալը, յաւիտեա՞ն պիտի ցանկանք այդ պայմաններուն՝ առանց սրբապղծելու մեր պատմութեան արդար յաւակնութիւնները եւ իրաւունքները:

Մենք, որ ռամկավար – ազատականներ չենք, ամօթ կը համարինք «սրբազան իտէալներու» հասած ներկայացնել հայ ժողովուրդը «այսօրուան Հայաստանով»: Վատութիւն կը համարինք հրճուիլ «այսօրով», որ գինը չէ մեր ժողովուրդին կատարած անհամար զոհողութեանց եւ մեր անհամար հերոսներուն թափած արեան: Այսօրուան Հայաստանը Հայաստան է, բայց ոչ... *քափիթիւլասիոն սան քոնտիսիոն*:

Որքան ալ փառք տանք «այսօրուան», չենք կրնար մոռնալ մեր դառնութիւնը բոլոր անոնց դէմ, որոնք տաղանդաւոր այս ժողովուրդին զլացան ինչ որ շնորհեցին այն ժողովուրդներուն՝ որոնց, սակայն, տիկին Քաղաքակրթութիւնը կը զլանայ շնորհել իր բարիքները:

Ո՛չ, «այսօրը» համակերպութիւն միայն կը նշանակէ, բայց երբեք «սրբազան իտէալ»:

Սրբազան իտէալը կը թելադրէ մեզի որ բարձրաձայնակ յայտարարենք.

— Մենք պաշ չենք, որ այս կամ այն ժողովուրդը կցէ իր ետեւը՝ երբ ուզէ Մեֆիսթոֆելէս խաղալ: Ոչ ալ կոտոշ՝ որ ճակտին յարէ իբրեւ զէնք, փոքր ժողովուրդներու կեղծ ախոյեան երեւալու համար աշխարհի առջեւ: Մենք մակաբոյծ չենք, որ հայրենիք կազմենք ուրիշի մը հայրենիքին մէջ՝ լարձակալի իրաւունքով: Ի հարկի՛ «Արարատ քնեակ» մատրուակողի պատիւով:

Մենք ռամկավար–ազատականներ չենք, որ շփոթենք սրբազանը սրբազանցին հետ, — մենք արդարութիւն կ'ուզենք, ազատութիւն կ'ուզենք, մարդկային պայմաններ կ'ուզենք, մեր հայրենի՛քը կ'ուզենք՝ հիւսիսէն ու հարաւէն, իբրեւ սրբազան իտէալ:

Սրբազան իտէալները կը ծնին ժողովուրդներու ստեղծագործական տաղանդէն, կ'անցնին պատմութեան հետ եւ յաւիտենական են, — «այսօրական»ներուն տրուած չէ քանդել զանոնք: Վասնզի եթէ իրենց տրուէր քանդել, «այսօրականները» պատրաստ են զոհանալու Հայաստանով մը, այսօրուանէն ալ պակաս եւ աւելի անհանդուրժելի:

Մեզի համար սակայն իտէալականը իտէալական է, միշտ սրբազան, — համակերպութեան պայմանը չի կրնար փոխել բանը:

ԱՐԱՉ

ԿԻՊՐՈՍԻ անկախութեան հռչակման առթիւ, նախագահ Մակարիոս Արք. գոհաբանական մաղթանք կատարեց Նիկոսիոյ մայր տաճարին մէջ: Ցիւրիխի համաձայնութեան հիման վրայ անգլիական ուժերը քաշուելու վրայ են (բացի անոնցմէ որոնք պիտի մնան) իսկ Ֆամակուստա հասած են՝ 9500 յոյն եւ 6500 թուրք զինուորներ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ օդանաւորդին դատավարութեան առաջին նիստը մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ: Փաուըրս «յանցաւոր եմ» ըսաւ եւ ընդունեցաւ ամէն բան:

Իր պաշտպանները այն տպաւորութիւնը թողուցին թէ գիտէր որ լրտեսութիւն կ'ընէր:

ԲԵՄԱԴԻՐ Ա. ՔԱՑԱԹի գողերը գտնուած են՝ Յոյն մը եւ Թուրք մը: Իրենց մօտ գտնուած են նաեւ բոլոր գողցուած ադամանդները եւ դրամները:

ԼԱՈՍԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, հակայեղափոխութիւն մը կը պատրաստուի երկրին մէջ:

ՔԱՄԸՐՈՒՆԻ մէջ Օգոստոս 15ին, Սեւերու կողմէ սպաննուած է Հայր Քուրթրքեմա որ տասը տարի առաջ որոշած էր քահանայ ըլլալ Ափրիկէի մէջ:

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Մահուան առթիւ Կ. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Պէյրութ.

Չափազանց զգացուած, կը խոնարհինք մեր սիրելի ընկեր Հրաչ Փափազեանի ցուրտ դագաղին առջեւ:

ԱՐԵՒՄ. ՆԻՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ընկ. Հրաչ Փափազեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի, Արեւմտ. Եւր. Կ. Կոմիտէն 250 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Կը շարունակենք մեր քաղը՝ ամբողջացնելու համար կատարուած ուսումնասիրութիւնները այս հարցին մասին եւ ընթերցողին տալու համար լայն ծանօթութիւններ, որոնք պիտի դիւրացնեն մեր եզրակացութիւնը: Այս ուսումնասիրութիւնները *առաջին անգամ է* որ լոյս կը տեսնեն արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, այսինքն այստեղ: Յաջորդաբար պիտի տանք Փրոֆ. Հ. Աճառեանի, Ստ. Մալխասեանցի, Գ. Լեւոնեանի ուսումնասիրութիւնները: Յետոյ հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխման առթիւ կազմուած ակնաբոյժներու խորհրդակցութեան եւ գրաշարներու խորհրդակցութեան արդիւնքները: Ամէնէն ետքը՝ ակադեմական յանձնախումբին քուէարկութեան արդիւնքը:

Տարիներից ի վեր խօսւում է հայերէն տպագրական տառերին աւելի լաւ եւ կատարելագործուած ձեւ տալու անհրաժեշտութեան մասին: Մինչեւ այժմ արուել են չատ փորձեր մասնաւոր անհատների և յատուկ այդ նպատակի համար կազմուած յանձնաժողովների կողմից, որոնք ցոյց են տալիս թէ ընդհանուր առմամբ ի՛նչպէս է հասկացւում առաջադրած բարեփոխութեան էութիւնը:

Բոլոր եղած առաջարկութիւններից կարելի է հանել այն եզրակացութիւնը, որ տառային բարեփոխութիւնը պիտի ունենայ մասնակի երեւոյթ: Նկատի առնւում է տպարանական տառերի մի տեսակը միայն, *այն որ սովորականն է եւ ամենագործածականը: Դրանք այն տառերն են, որոնցով տպւում են գրքերն ու լրագիրները եւ բաղկացած են հասարակ տառերից եւ իրանց պատկանող գլխագրերից: Կան եւ ուրիշ չատ տեսակի տառեր եւ գլխատառեր, բայց դրանց մասին հարց չկայ դրուած: Ուրեմն մեր այս ուսումնասիրութեան մէջ նկատի կ'առնենք բացառապէս առօրեայ սովորական տառերի (գրքերի եւ լրագիրների) հարցը:*

×

Այս հարցը, չնայած իր մասնաւոր բնաւորութեան, մի քանի նկատառումներով նոյնիսկ աւելի կարեւոր է քան ուղղագրութեան հարցը, ամէնից առաջ հէնց այն պատճառով որ տպարանական տառերի ձեւափոխութիւնը կապւած է ահագին ծախքերի հետ, որոնք պիտի զուր կորչեն, եթէ ենթադրուած բարեփոխութիւնը չընդունուի Հայութեան մեծամասնութեան կողմից: Զափազանց կարեւոր է եւ հետեւեալ հանգամանքը: Եթէ ուղղագրական բարեփոխութիւնից պահանջւում է որ բառերը չկորցնեն կամ գոնէ չատ քիչ կորցնեն իրանց պատկերը, ապա ո՛րքան այս պահանջը պիտի խիստ լինի տպագրական տառերի վերաբերմամբ, որպէսզի մեր տպագրութիւնները ընթեռնլի լինեն ընդհանուրի համար: Իւրաքանչիւր ժողովրդի տառերը կրում են իրանց առանձնայատուկ տեսքը, որ եւ կոչւում է բնաւորութիւն (քարաքթէր): *Այս տարբերութիւններից չեն խուսափում եւ մի ընդհանուր մայր-այբուբենից ծագած յատուկ ազգային այբուբենները, օրինակ լատիներէն տառերը՝ Գերմանացիների ընդգրկած գոթիկ ձեւով, լեհական այբուբենը, հունգարականը եւայլն: Հայերէն այբուբենն էլ ունի իր չատ ինքնատիպ կերպարանքը, որ չի կարելի փոխել անճանաչելի դառնալու չափ, առանց ըստեղծելու Հայոց բազմադարեան դպրութեան մէջ մի աներեւակայելի քաոս:*

Այս կարեւոր հանգամանքի հետ հաչիւ չեն տեսել մինչեւ այժմ մէջ բերուած առաջարկութիւններից չատերը: Կան նրանց մէջ այնպիսիները, որոնք իսկապէս անճանաչելի են դարձնում հայերէն տառերը: Բարեփոխութիւն առաջարկողներից ոչ մէկն էլ նկատի չէ առել այն հանգամանքը, որ ներկայումս Հայերն ունին գործածութեան մէջ հարիւրից աւել տեսակ տառեր եւ եթէ ընդունուի առաջարկուած նորաձեւութիւնը, այն ժամանակ կերպարանափոխութիւնների պիտի ենթարկուեն եւ գործածութեան մէջ եղած տառերը: Իսկ այս բանը, չխօսելով ուրիշ անյարմարութիւնների մասին, կը պահանջէ այնպիսի ծախքեր, որոնց չի դիմանայ մեր պետութեան նման եւ ոչ մի պետութեան գանձարան:

Ուղղագրութեան նուիրուած պատմական տեսութեանս մէջ ես ցոյց եմ տուել որ գոյութիւն ունի ժողովուրդների մէջ ազգային պահպանողական հոգեբանութիւն, որ դիմադրում է յախուռն նորաձեւութիւններին: Միեւնոյնը պիտի մատնանշեմ եւ տառերի հարցի մէջ: Այստեղ ամենախոշոր օրինակը մեզ տալիս է այն մեծ ազգը, որ տուել է աշխարհին տպագրութեան սքանչելի գիւտը եւ որ այսօր էլ ամբողջ աշխարհի ուսուցիչն է տպագրութեան գործի մէջ, — այն է Գերմանիան: Մեր նորասէր ռեֆորմիստների համար տարօրինակ, անհասկանալի պիտի լինի այն փաստը, որ Գերմանացին այսօր էլ պինդ կառչած է իր ծուռ ու մուռ, մազային գծերով բեռնաւորուած, դժուար ընթեռնլի գոթիկ տառերին եւ չի ուզում բաժանուել նրանցից ոչ դպրոցում, ոչ գրականութեան մէջ: Միանգամայն անխորհուրդ մի հնամոլութիւն, — գուցէ այսպէս որակեն մեր ռեֆորմիստները, բայց Գերմանացու համար, ի հարկէ, այս այսպէս չէ:

Այս թռուցիկ ակնարկն էլ բաւական է, կարծում ենք, որ պարզէ թէ ի՛նչ պահանջով պիտի մօտենանք մենք տառերի բարեփոխութեան: Գլխաւոր ու անժխտելի պահանջն այն է, որ մենք չկորցնենք մեր տառերի պատկերը, որ մեր բարեփոխութիւնը չլինի եւ ոչ մի դէպքում ձեւափոխութիւն:

Ձեւը, պատկերը, էութիւնը չենք փոխում: Բայց այս չի նշանակում թէ անելու բան այլեւս չունինք: Ոչ, կայ միւս խոշոր պահանջը, — բարելաւել ձեւերը, գեղեցկացնել, նրբութիւններով եւ կատարելագործութիւններով ճոխացնել եւ բազմապիսացնել նրանց: Այս, սակայն, ոչ նոր պահանջ է, ոչ էլ յատուկ հայկական: Այս մի համատարած պահանջ է բոլոր ժամանակների եւ ազգերի համար, մի պահանջ որ կապւած է տպագրական արուեստի հետ՝ Գուտտեմբերգի օրից եւ մինչ կայ ու գոյութիւն ունի եւ գնալով ոչ թէ պակասում է եւ թուլանում, այլ մեծանում է եւ անհունապէս բազմակողմանի դառնում:

Հայկական տպագրութեան պատմութիւնն էլ ունի իր մէջ այդ պահանջի կատարումը պատկերացնող փայլուն էջեր: Մենք անցեալում չատ գեղեցիկ եւ չատ խոշոր աշխատանք ենք կատարել այդ ուղղութեամբ: Այժմ մենք պիտի չարունակենք այդ աշխատանքը: Բայց չարունակել կարող ենք լաւապէս այն դէպքում, երբ իմանանք թէ ի՛նչ է եղել, ի՛նչ է կատարուել, երբ, այսպիսով, կ'իւրացնենք տպարանական արուեստի այն նուրբ ճիւղը, որ կոչւում է տառագիտութիւն:

×

Բայց նախ եւ առաջ մի չատ կարեւոր հարց: Ո՞վ պիտի իրագործէ տառերի բարելաւման պահանջը:

Սովորաբար կարծւում է որ տառերի գեղեցկացման եւ կատարելագործման կարելի է հասնել նկարիչների միջոցով: Այստեղ կայ մի խոշոր անճշտութիւն: Նկարչութիւնն, ի հարկէ, մեծ տեղ ունի ամէն մի բանի մէջ, որ պահանջում է գեղեցկութիւն, նրբութիւն, ճաչակ: Բայց այս չի նշանակում թէ իւրաքանչիւր, անգամ տաղանդաւոր, նկարիչ վարպետ է տպարանական տառերի գիտութեան մէջ: Այստեղ խօսքը պատկանում է մասնագիտօրէն պատրաստուած գծագրողին եւ փորագրողին: Ստեղծագործական աչխատանք տառագիտութեան մէջ կարող են մտցնել այդ համեստ եւ համարեա միչտ անյայտ մնացող գործիչները, որոնց միջավայրն է ձուլարանը: Այնտեղ են պատրաստւում հարիւր ու մի ձեւեր ու նորութիւններ, որոնք եւ տեղ են նուաճում տպագրական աչխարհում:

Մի օրինակ: Եթէ 1860ական թուականների սկզբից ռուսական տառերն ընդունում են նոր, գեղեցիկ ու բազմատեսակ ձեւեր, այդ այն պատճառով չէր որ Ռուսաստանն ունէր չատ քանքարաւոր նկարիչներ: Այդ մեծ բարեփոխութիւնը Ռուսաստան մտցնողը եւ նրա՛ ամէն անկիւն տարածողը եղել է Ֆլինչի ձուլարանը Ֆրանկֆուրտում (Մայնի վրայ): Եւ առհասարակ կարելի է ասել որ Ռուսաստանի ամբողջ ձուլարանական գործը գտնուել է եւ այժմ էլ գտնւում է Գերմանացիների ձեռքում:

Զափազանց նշանակալից բովանդակութիւն է ստանում այս պատմական իրողութիւնը, երբ հարցը դալիս է այն միջոցներին ու հնարաւորութիւններին, որ կարող է ունենալ Խորհ. Հայաստանն իր ընդունած բարելաւութեան ծրագիրը իրագործելու համար:

Հայերն ահա 400 տարուց աւելի է, որ ունին սեփական տպագրութիւն, բայց այսքան ժամանակի ընթացքում միայն մի հատ մասնագէտ փորագրիչ եւ ձուլող՝ Միւհէնտիսեանը Կ. Պօլսում: Մնացած բոլոր դէպքերում Եւրոպացիներն են եղել, որ հայերէն տառեր են գծագրել ու փորագրել: ԺԷ.-ԺԸ. դարերում՝ [illegible] վաճառականներն էին, որ տառեր էին պատրաստել տալիս Հոլանդացի, Իտալացի եւ այլ ազգութիւնների պատկանող փորագրիչներին: Մենք ունինք, ի՛նչպէս կը տեսնենք չուտով, եւ այնպիսի մի դէպք, երբ տառերի գծագրումը կատարում է մի Հայ, բայց չի կարողանում արդիւնաւորել այդ գործն առանց Փրանսացի մասնագէտների աշխատակցութեան:

Հետեւում է այս բոլորից, որ հայ նկարիչները, որքան եւ տաղանդաւոր լինեն նրանք, չեն կարող, եթէ, ի հարկէ, մասնագիտօրէն չեն ուսումնասիրել ընդհանուր եւ հայկական տառագիտութիւնը, ձուլարանական արուեստի տեխնիկան, բաւարարութիւն տալ տառերի բարեփոխութեան պահանջներին: Այստեղ ուրեմն պէտք է մասնագէտ գծագրողների եւ տպագրողների գործօն մասնակցութիւնը

ՓՐՈՖ. Ա. ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ
(ԼԷՕ)

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՉԷԶՈՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ վերջին պետական հարուա[illegible] ծէն օգտուելով, միջազգային [illegible] դէպքին պատմականը ընելու պատ[illegible] կին տակ, կը շարունակէ խարազանել [illegible] Ինէօնիւի եւ Թէ՛ Մենտերէսի իշխ[illegible] թեանց օրով կատարուած ապիկարու[illegible] թիւնները ու անարդարութիւնները [illegible] պէս, «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը [illegible] Ռուլօ, յօդուածաշարք մը նուիրած է այս խնդիրներուն՝ «Ցեղափոխ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] նակներուն մէջ: Ստորեւ կը [illegible] ցնենք յօդուածաշարքին վերջին [illegible] ուր հեղինակը կը մատնանշէ [illegible] արդի ղեկավարները փորձութեան են[illegible] թարկող խնդիր մը՝ չէզոքավարութիւ[illegible]

Պետական հարուածին յաջորդող առաջին ժամերուն, յեղափոխութեան ղեկավարները ուզեցին առանց այլեւայլի վերահաստատել արեւմտեան պետութիւններ[illegible]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԷՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ծերունի սրնգահար Ֆրանսէ Մամայ, որ յաճախ կուգար իմ մօտս գիշերելու, անցեալ իրիկուն եփած գինի կոնծած պահուն, ինծի պատմեց փոքրիկ գիւղական տռամ մը, որուն ականատես վկան եղած էր իմ ջաղացքս մօտաւորապէս քսան տարիներ առաջ:

Ծերուկին պատմութիւնը զիս չափազանց յուզեց: Զայն պիտի փորձեմ ձեզի պատմել այնպէս՝ ինչպէս լսեցի:

Երեւակայեցէք վայրկեան մը, սիրելի ընթերցողներ, որ դուք նստած էք հոտաւէտ գինիով լեցուն փարչի մը առջեւ եւ ծերունի սրնգահար մըն է որ կը խօսի ձեզի —

Մեր քաղաքը, սիրելի պարոն, միշտ ալ մեռեալ ու անանուն վայր մը չէ եղած, այնպէս ինչպէս այսօր: Ժամանակին հօն ջաղացպանութեան ծաղկեալ կեդրոն մըն էր եւ ամբողջ շրջակայքի բնակչութիւնը կը խուժէր իր ցորենը աղալու: Քաղաքին շրջակայքը գտնուող բարձունքները ծածկուած էին ջաղացքներով:

Աջ ու ահեակ կը տեսնուէին հովմաղացքներ, որոնք միսթրալէն *քշուած, կը բարձրանային մինչեւ սոճիներու գագաթը: Երկար ճամբաներէն կ'երթային ու կուգային պարկերով բեռնաւորուած աւանակներու կարաւաններ: Կատարեալ հաճոյք մըն էր ամբողջ շաբթուան ընթացքին լսել մտրակներու աղմուկը, առագաստներու շաչիւնը եւ ջաղացպաններու օգնականներուն* տիէ-հի՛ն…

Կիրակի օրերը ամբողջ խումբով կ'երթայինք ջաղացք:

Հոն, վերը, ջաղացպանները մեզի միւսքա *կը վճարէին:*

Ջաղացպանուհիները գեղեցիկ էին՝ նման թագուհիներու, իրենց ասեղնագործուած շղարշներով եւ ոսկեայ խաչերով:

Ես սրինգս հետս կը տանէի եւ մինչեւ մութ գիշերը կը դառնայինք շուրջպարեր:

Այդ ջաղացքները, արդարեւ, մեր երկրին ուրախութիւնն ու հարստութիւնը կը ներկայացնէին:

Դժբախտաբար, փարիզցի Ֆրանսացիներ շոգիով դարձող ջաղացքներ հիմնելու գաղափարը յղացան, Թարասքոնի ճամբուն վրայ:

Ինչ որ նորոյթ է՝ գեղեցիկ է…

Մարդիկ սկսան իրենց ցորենները աղալու ղրկել նոր ջաղացպաններուն մօտ, եւ հովով դարձող խեղճ ջաղացքները մնացին անգործ:

Կարճ ժամանակ մը անոնք փորձեցին պայքարիլ, եւ սակայն շոգին զօրաւոր հանդիսացաւ եւ իրարու ետեւէ ամէնքն ալ սկսան փակել իրենց դուռները:

Այլեւս փոքրիկ աւանակները չտեսնուեցան ճամբաներուն վրայ:

Գեղանի ջաղացպանուհիները ծախեցին իրենց ոսկեայ խաչերը…

Այլեւս չկային ո՛չ միւսքա *եւ ոչ ալ շուրջպարեր…*

Որքան ալ շաչէր միսթրալը, *հովմաղացները կը մնային անշարժ…*

Եւ օր մը, համայնքային վարչութիւնը քանդեց բոլոր հովմաղացները եւ անոնց աւերակներուն վրայ հաստատուեցան խաղողի այգիներ եւ ձիթենիներ…

Սակայն, այս ընդհանուր աղէտին մէջ, միայն մէկ ջաղացք կը շարունակէր իր բարձունքին վրայ մնալ եւ արիաբար գործել՝ նորելուկ ջաղացպաններու քթին տակ:

Վարպետ Քորնէյի ջաղացքն էր անիկա, ճիշդ այն, ուր այժմ նստած կը կատարենք մեր հաւաքումը:

×

Վարպետ Քորնէյ հին ջաղացպան մըն էր, վաթսուն տարիէ ի վեր կ'ապրէր ալիւրաթաթախ: Նոր ջաղացքներու հաստատումը խենթեցուցած էր զինքը: Ամբողջ ութ օր անիկա շրջեցաւ բոլոր գիւղերը, իրար անցուց բոլոր ժողովուրդը, ահազանգ հնչեցնելով թէ՝ «նոր ջաղացքները իրենց ալիւրով կ'ուզէին թունաւորել բովանդակ Փրովանսը»:

— Մի՛ երթաք հոն, կ'ըսէր անիկա. այդ աւազակները հաց շինելու համար շոգի կը գործածեն, որ սատանայի գիւտ մըն է, մինչդեռ ես կ'աշխատիմ միսթրալով եւ լեռներու հովով, որոնք բարի Աստուծոյ ներշնչումներն են…

Եւ սակայն անոնց նման գեղեցիկ խօսքերու ամբողջ հաւաքածոյ մը [illegible] կը թափէր, բայց ոչ ոք մտիկ կ'ընէր զինքը:

Ասոր վրայ, բարկութենէն կատղած, ծերունին փակուեցաւ իր ջաղացքին մէջ եւ սկսաւ հոն ապրիլ միայնակ՝ վայրենի կենդանիի մը նման:

Զուզեց նոյնիսկ իր քովը պահել թոռնիկը՝ փոքրիկ Վիվէթը, որ իր ծնողքին մահէն ետք մեծ հայրիկէն զատ ոչ ոք ունէր աշխարհի վրայ:

Խեղճ փոքրիկը իր կեանքը շահելու համար ստիպուեցաւ հոս ու հոն ծառայութեան մտնելու, օր մը հունձքի համար, ուրիշ օր մը՝ այգեկութի եւ ձիթապտուղի հաւաքման:

Կը թուէր սակայն թէ ծերունին կը սիրէր իր թոռնիկը:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

(«Նամակներ Ջաղացքէս» հատորէն)

(1 — Շար.)

թէ հաւատարիմ պիտի մնան Մենտերէսի օրով կնքուած դաշինքներուն։

Թուրքիոյ նոր արտաքին նախարար Սէլիմ Սարփէրի անձն իսկ բաւարար գրաւական մըն էր. արդարեւ, Ս. Սարփէր Ամերիկեան Ուխտի շրջանակներուն վստահութիւնը կը վայելէ եւ Թուրք հանրապետական կուսակցութեան հետ սերտ կապեր ունի։

Հանրապետական կուսակցութեան ղեկավարն ալ, Իսմէթ Ինէօնիւ, հակառակ [illegible] ազգայնական մը ըլլալուն, յայտարարեց թէ իր նախընտրութիւնը կ'երթայ Արեւմուտքին. «Ոչ մէկ դիտողութիւն ունիմ Մենտերէսի արտաքին քաղաքականութեան ընդհանուր ուղղութեան մասին, որ իմ իշխանութեան գլուխ գտնուած ատենուանս քաղաքականութեան շարունակութիւնն էր», կը յայտարարէր Ինէօնիւ՝ պետական հարուածէն անմիջապէս վերջ։

Սակայն, զինուորական կառավարութեան առաջնորդէն հազիւ շաբաթ մը ետք, Յեղափոխութեան Խորհուրդի ազդեցիկ անդամներէն մին, խօսակցութեան մը ընթացքին հետեւեալը ըսաւ ինծի. «Ռուսերուն հետ միշտ բարեկամական եղած են մեր յարաբերութիւնները։ Այժմ ալ լաւ տրամադրուած ենք իրենց հանդէպ եւ յարձակողական ոչ մէկ ծրագիր կը սնուցանենք»։

Յիշեցուցի՝ այդ զինուորականին, թէ վերջին երեք հարիւր տարիներուն ընթացքին երկու երկիրները տասնեակ անգամ պատերազմած են իրարու դէմ եւ թէ Ռուսերը ատեն առ ատեն մէջտեղ կը հանեն Կարս–Արտահանի եւ Նեղուցներու հարցը։ Բարձրաստիճան խօսակիցս ձեռքի շարժումով մը մէկդի դրաւ դիտողութիւնս. «Կ'ուզենք լաւ յարաբերութիւններ հաստատել, եւ եթէ կարելիութիւն ըլլայ՝ Միացեալ Ազգերու Ուխտին ոգիով լաւ դաշինքներ ալ կնքել մեր դրացիներուն հետ»։

Խօսակիցս պարզամտօրէն անձնական կարծիք մը չէր կ'արտայայտէր, այլ՝ ինչպէս կը թուի, Թուրքիոյ արդի ղեկավարներուն ընդհանուր տեսակէտն է, որ կը պարզէր։ Այս ղեկավարները, իրենց արդի դաշինքներուն հաւատարիմ մնալ ուզելով հանդերձ, կը ջանան Թուրքիոյ դիրքը զօրացնել եւ Մ. Նահանգներէն կախում ունենալու վիճակէն կարելի եղածին չափով ձերբազատուիլ։ Հակառակ պարագային՝ պիտի չվարանին Ռուսերուն մերձենալու. Այս տեսակէտը կը բաժնեն նաեւ Թուրք ժողովուրդին զանազան խաւերը, որոնք թէեւ ատելութիւն ունին Ռուսերուն դէմ, բայց սկսած են նաեւ չսիրել Ամերիկացիները, հակառակ անոր որ Ուաշինկթըն միլիառներով տոլար կը հոսեցնէ դէպի Թուրքիա։ Շատերու կարծիքով, հակամերիկեան այս զգացումներուն աղբիւրը ամերիկեան օժանդակութիւնն իսկ է, որքան ալ հակասական թուի երեւոյթը։ Հանրապետական կուսակցութեան ազդեցիկ ղեկավարներէն մէկը այսպէս կը բացատրէ կացութիւնը. «Թուրքիոյ տրամադրուած ամերիկեան օժանդակութիւնը ցարդ գործածուած է կա՛մ պետական պիւտճէին բացը գոցելու (բաց՝ որուն համար մասամբ պատասխանատու են), կա՛մ Մ. Նահանգներէն ներածելու անհրաժեշտ սննդանիւթեր։ Բայց Թուրքիա առաւելապէս պէտք ունի իր արդիւնաբերութիւնն ու հողամշակութիւնը զարգացնելու, եւ արտածումներուն քանակը աւելցնելու։ Արդ, Մ. Նահանգները ոչ միայն դրական կերպով օժանդակած չեն մեր տնտեսութեան զարգացման, այլ նաեւ ստեղծած են առեւտրական փոխանակութեանց սխալ մը, որ իրենց ի նպաստ կը բանի»։

Իրականութիւնը բոլորովին այսպէս չէ։ 1948էն 1954 Մ. Նահանգները մասնաւոր ճիգ մը ըրին թրքական տնտեսութիւնը առողջ հիմերու վրայ դնելու համար։ Ամերիկեան օժանդակութեան գլխաւոր մասը կը կազմէին ճարտարարուեստական մեքենաներն ու երկար պայմանաժամով դրամագլուխներու յատկացումը։ Բայց վերջին վեց տարիներուն, այնքան ապիկարութիւններ գործուեցան Թուրքիոյ մէջ, որ Ամերիկացիները ստիպուեցան բացառիկ օժանդակութիւններ հասցնել Մենտերէսի կառավարութեան՝ նիւթական սնանկութենէ փրկելու համար զայն։

Այսպէս, հարիւրաւոր միլիոններու արժէքով սննդանիւթ ուղարկուեցաւ Թուրքիա։ Բայց այս առատաձեռնութիւնը լաւ ընդունելութիւն չգտաւ թրքական մամուլին որոշ մէկ հատուածին կողմէ։ «Միլլիյէթ» անկախ օրաթերթը «Ամերիկան խեղդել կ'ուզէ մեր կենդանաբուծութիւնը» խորագրով յօդուածի մը մէջ վերջերս կը դժգոհէր թէ «ամերիկեան կաթնատնտեսութեան թագաւորները» իրենց արտադրութիւնները Թուրքիա հասցնելով, Թուրք գիւղացիներուն կործանման պատճառ կը հանդիսանան։ «Մանր ապրանքատէրերը, կ'աւելցնէր թերթը, ալիւր արցունք կը թափեն։ Թէ Ամերիկան մեզ կը սիրէ՝ այդ շատ լաւ բան է. սակայն այնքան ուժով կը գրկէ մեզ, որ կը խեղդուինք»։

Միւս կողմէ, Թուրք սպաներն ալ չեն ուզեր այլեւս «հրահանգներ ստանալ» ամերիկեան զինուորական առաքելութենէն, որուն 2000ի հասնող անդամները կը ղեկավարեն թրքական բանակը։ Իրենց արժանապատուութեան մէջ վիրաւորուած կը զգան ամէն անգամ որ կը յիշեն թէ ամերիկեան զինուորական ակումբներէն ներս իրենց մուտքը արգիլուած է։ Դժուար չէ չափել երկու դաշնակից բանակներու իրարմէ բաժնող փոսը երբ Թուրք հազարապետին ամսականը հազիւ կը հաւասարի ամերիկացի տասնապետի մը ստացածին։

Այս բոլորը կարելի է «մանր-մունր» բաներ նկատել։ Սակայն շատ աւելի լուրջ խնդիրներ ալ կան. ինչպէս, օրինակ, ամերիկեան զինուորական կայաններուն պարագան, մասնաւորաբար Ու–2 օդանաւին դժբախտ արկածախնդրութենէն ի վեր։

Թուրքիոյ հարաւային ծովեզերքը, եւ մանաւանդ Ատանայի ու Տիգրանակերտի շրջանները ծածկուած են ամերիկեան օդային կայաններով։

Գործի գլուխ անցնելնէն յետոյ, Թուրք արդի ղեկավարները առաջին առթիւ պահանջեցին ամերիկեան իշխանութիւններէն, որ «Ու–2ի դէպքը» չկրկնուի։ Կ'ուզեն հետեւիլ զօր. տը Կոլի օրինակին. այսինքն՝ պահանջել, որ ամերիկեան խարիսխները ենթակայ ըլլան թրքական հսկողութեան եւ գործածուին Թուրք իշխանութեանց համաձայնութեամբ։

Ակներեւ է, որ Անգարա կ'ուզէ աւելի անկախութիւն ձեռք ձգել հանդէպ դաշնակից Ամերիկայի, եւ կը մերժէ [illegible] այս վերջինին բոլոր վճիռները։ Ներկայ կառավարութեան առաջին մտահոգութիւնն է կարգ ու սարք հաստատել ներքին խնդիրներուն մէջ, բարձրացնել ժողովուրդին կեանքի մակարդակը։ Թերեւս լրջօրէն կը խորհին զեղչել զինուորական ծախքերը, որոնք երկրին պիւտճէին 40 առ հարիւրը կը կազմեն։ Այս համեմատութիւնը բաւական արտակարգ է թերաճ երկրի մը համար։ Քորէա ուղարկուած Թուրք զինուորները արդէն իսկ ետ կանչուած են՝ «խնայողական պատճառներով»։

Ռուսերն ալ, միւս կողմէ, նորանոր առաջարկներ կ'ընեն Թուրքիոյ։ Մոսկուա արդէն իսկ 25 միլիառ ֆրանքի փոխատուութիւն մը առաջարկած է՝ Անգարայի մէջ ջրաբաշխական ծրագիրը իրագործելու համար։ Այս փոխատուութեան պայմաններն ալ աւելի հետաքրքրական են քան ամերիկեանը. տարեկան 2.5 առ հարիւր տոկոս կը պահանջեն միայն։ Եւ այս՝ սկզբնաւորութիւն մըն է միայն։

Կարելի չէ Թուրք զինուորական կառավարութեան արդի քաղաքականութիւնը «չէզոքամէտ» որակել առ այժմ. ամէնէն առաջ՝ ազգային է այս քաղաքականութիւնը, եւ կը ձգտի հաւատարիմ մնալ Աթաթիւրքի սկզբունքներուն, որոնք կը կայանային ամէն ազգի հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակելով երկու լարի վրայ խաղալու մէջ։

Հարցը այն է, այսօր, թէ Արեւմուտքը պիտի գոհացնէ՝ Թուրքիոյ տնտեսական ու քաղաքական ձգտումները։ Հակառակ պարագային, կրնայ պատահիլ, որ «Արեւմուտքի յառաջապահը» ուշ կամ կանուխ հրաժարի իր այս դերէն ու գործադրէ չէզոքամէտ քաղաքականութեան մը սկզբունքները։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Փարիզի ձայն եւ պատկերասփիւռ կայանը յատուկ յայտագրով եւ յաջորդաբար ներկայացուց մայրաքաղաքի երաժշտանոցին զանազան դասարաններու եւ նուագարաններու մրցումները յաղթող աշակերտները։

Այդ շարքին վերջին յայտագիրը նուիրուած էր ջութակի մրցանակաւորներուն։ Քննիչ յանձնախումբը, միաձայնութեամբ, առաջին մրցանակը տուած է Իրաքահայ Վարդան Մանուկեանի, որ այդ առթիւ զովեստով ներկայացուեցաւ հեռատեսիլէն։

Երիտասարդ հայ ջութակահարը իր երաժշտական նախնական ուսումը կատարած է Պաղտատի Գեղարուեստից Վարժարանը։ Ի տես անոր բացառիկ ձիրքերուն՝ ղրկուած է Փարիզ ուր յաջողած է մտնել մայրաքաղաքի խիստ երաժշտանոցը։ Ուսեալ երիտասարդ մըն է, արուեստագէտի լայն խառնուածքի տէր եւ երաժշտութեան հետ օժտուած է նկարչութեան ձիրքերով։

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեռնելէն քանի մը շաբաթ առաջ, Պեռնըրտ Շօ կ'ընդունի այցելութիւնը տիկնոջ մը, որ այցելած էր իրեն իր [illegible] հարցնելու համար։ Խօսակցութեան ընթացքին, տիկինը ծիքծեքուն ձեւով մը հարցուց վարպետին, թէ կրնա՞ր գուշակել տարիքը։

Շօ, հազիւ երեք վայրկեան մտածելէ յետոյ ըսաւ.

— Ձեր մազերուն գոյնը եթէ նկատի առնեմ, ըլլալու էք 19 տարեկան մը, եթէ նկատի ունենամ ձեր մորթին փայլն ու փափկութիւնը՝ հազիւ 18 տարեկան էք։ Իսկ ձեր ակռաները կը հաստատեն, թէ 16 տարեկանէն աւելի չէք։

— Օ՛, շնորհակալ եմ, որքա՜ն ազնիւ էք ու կնամեծար, վարպե՛տ, պատասխանեց տիկինը հիացած։

— Այո՛. Վրայ բերաւ Շօ պաղարիւնութեամբ. միայն նկատի ունեցէք, որ 19 առաւել 18 առաւել 16 կ'ընէ 53 տարեկան, հետեւաբար շնորհակալ ըլլալու պատճառ մը չունիք...։

Երկու բարեկամներ կը խօսին իրենց շուներուն մասին։ Առաջինը կ'ըսէ.

— Մենք մեր շունը տունէն ներս չենք առներ, որովհետեւ, մեզ անհանգիստ կ'ընէ մասնաւորաբար ճաշի պահուն։ Սեղանին վրայ կը ցատկէ եւ մեր կերակուրէն ուտել կ'ուզէ։

Երկրորդը կ'ըսէ.

— Մեր շունը բնաւ անհանգիստ չըներ մեզ։ Առաջ, ան ալ նոյն բանը կ'ըներ, բայց դասը տուի։

— Ի՞նչ ըրիր, կը հարցնէ առաջինը հետաքրքիր։

— Մասնաւոր՝ ոչինչ։ Կնոջս եփած կերակուրէն քիչ մը տուի։ Անկէ ի վեր երբ տեսնէ որ ճաշի կը նստինք, անմիջապէս դուրս կը փախի...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Օդում երբ կաթնագոյները հանդիպում են բամպակի կոյտերի նման սպիտակ ամպերի ֆոնին, էլ չեն երեւում, կարծես հալչում են, իսկ երբ ամպերը մթին էին լինում՝ մոխրագոյններն էին անէանում, կարծես լուծւում մթին ամպերում։

Ահա մի զոյգ, կրծքերը կլորաձեւ կանաչին է տալիս, բայց երբ մի ակնթարթ փոխում են դիրքերը, կանաչը կորչում է եւ մանիշակագոյնին է տալիս։

Նազանքով եւ մրմունջներով կտուրի վրայ փայլում է մի ուրիշ խումբ, ամբողջովին շագանակագոյն — սուրճի եւ շաքարի փոշու խառնուրդ — երբ թռչում են, սրունքերն աղեղնաձեւ բացած՝ քչքչում են, վիզերը յարատեւ շարժման մէջ, ջրի նման շարժուն — այնքան թեթեւ, դարձիկ ու լոյծ՝ ալիքի վրայ նետուած գնդակի նման։

Եւ աղաւնիները մահ էին, չար, սե՛ւ մահ։

Ես երբեք չէի կարող հասկանալ մթին այս առեղծուածը։

«Աղւընիկ խաղցուց, տունը մոխիր դարձաւ» — ասում էին հին մի աղւընիկ խաղցնողի մասին։

×

Աղւընիկ խաղցնողները մշտական կռուի մէջ էին։ Երբ նրանք տեսնում էին աղաւնիները օդում ճախրելիս՝ բաց էին թողնում իրենց լաւագոյն աղաւնին, որպէսզի գնայ, նրանցից մէկն ու մէկին քաշի բերի։

Իրար ձեռքից աղաւնիներ էին խլում — սա էր աղւընիկ խաղցնելու հմայքը։

Աղաւնին չափազանց դարպասող թռչուն է, դիւթող ու դիւթուող։

Սէրն աղաւնու ամենաուժեղ բնազդն է։

Տաքացած տափակ կտուրի վրայ, երբ արեւի շողը կաթկթում է հեղուկի նման, կտուցներն այրւում են սիրուց, քչքչում են, թփրտում, կտուցներն ընկղմում իրենց փետուրների մէջ, կացահարում են մարմինները խայտանքից հարբած, մօտենում են իրար, սիրուց կրակուած, քսւում են, կտուցները զարնում իրար, թաղւում իրար վրայ։

Աղւընիկ խաղցնողը տեսնում էր, որ մի կտուրից համարձակ օդը բարձրացաւ մի մարի (էգ)։

Գեղեցիկ է։ Փոփոխակի մանիշակագոյն եւ կանաչ կուրծքը փոփոխւում է արեւի շողերի տակ։

Հանում է մի դարպասող պապի (արու), «ծիծու» աղաւնի, տասնեակ յաղթանակներ տարած։

Պապին գնում էր, օդում դարձդարձիկ շարժումներ գործում, դառնում էր, անվերջ դառնում, մինչեւ հմայէր միւսին, քաշէր, բերէր իր բոյնը։

Աղաւնիների այդ պայքարի ժամանակ, երկու աղաւնիների տէրերը, տարբեր կտուրների վրայ, բռնւում էին անսահման անձկութեամբ։ Նրանք սրտատրոփ սպասում էին վախճանին, ներքեւից բնական սուլոցներ բաց թողնելով, ոգեւորելու եւ քաջալերելու իրենց պայքարող աղաւնիներին։

Մինչեւ պայքարի վախճանը նրանք ապրում էին կէս հոգեւարք։ Մութը պատում էր նրան, որի աղաւնին — հմայուած միւսից — գնում էր նրա ետեւից։

Դրանից սկսւում էր մահացու թշնամութիւն, — մինչեւ արիւն, մինչեւ մահ։

Պարտուած աղաւնու տէրը զգում էր իրան ցեխի մէջ տրորուած, անպատուուած։ Նրա համար աւելի նախընտրելի էր, որ կնոջը բռնէին բոզութեան մէջ, խայտառակւէր ամբողջ քաղաքում քան թէ պարտուէր աղաւնիների պայքարում։

Թշնամութիւնը տեւում էր սերունդից սերունդ, չէր մոռացւում ահաւոր անպատուութիւնը։

Եւ յաճախ պարտուած աղաւնու տէրը, չհամբերելով, որ մի օր անցնի եւ պատահարը դառնայ պատմութիւն, գալիս, կանգնում էր յաղթանակող աղաւնու տիրոջ տան շէմքին։

Փայլում էր դանակը։

Հաւաքւում էր աղւընիկ խաղցնողների եւ աղաւնու սիրահարների խումբը, բաժանւում երկու մասի։

— Արդարութեամբ տարաւ աղւընիկը, — գոչում էր պարտուողը։

Ի՞նչ խարդախութիւն կարող էր լինել անմեղ թռչունների սիրային պայքարում, այն էլ օդում։

— Ես տի տաս աղւընիկս, չէ նէ... եւ ցոյց էր տալիս դանակը։

Յաղթանակող աղաւնու տէրը, շողացնելով մի ուրիշ դանակ, յայտարարում էր.

— Ոչ կ'ուզես նէ գնա, չեմ տար, էրիկ մարդ ես՝ դիմացիր։

Դանակները զարկւում էին իրար, նրանց զիլ եւ սուր զնգոցը ճեղքում էր օդը — իրարանցում, խռնւում, ճչչոց, շորերի պատառոտում, կանանց եւ երեխաների լաց եւ... հոսում էր արիւնը մէկն ու մէկից։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանը Աստուածածնի տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղողի նուիրատուութիւն, հետեւեալ ազգայիններէ.—

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապոնճեան եւ զաւակները (իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, ողբացեալ Ներսէս Սապոնճեանի մահուան տարելիցին առթիւ) 10 կողով խաղող: Տէր եւ Տիկին Միհրան Գալէջեան մէկ կողով, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 2 կողով, Տէր եւ Տիկին Շահինեան մէկ կողով, Տէր եւ Տիկին Գարեամ Թերզեան, Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Շահինեան (Գալվատոս), Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Զաքչաքեան 2ական կողով: Գ. Փայլակ Միքայէլեան, Գարոններ Նոտարեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Գերեմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան (Իսի), Էքիզեան ընտանիք, Տիկին Հայկանոյշ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Սթատեան, Գ. Տէր Ղուկասեան Նուպար, Տիկին Ոսկի Աստուրեան, Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Աղաբէկ Կարիպեան, Տիկին Լուսի Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Գարգին Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շիրվանեան եւ զաւակներ 1ական կողով:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք: Արտասահման 20 Նոր փրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգինը պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէ՛ք խմբագրին գործը, ցոյց տուէ՛ք ձեր բարեկամութիւնը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի *դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի *եւ* պաքալորէայի *քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:*

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01-72:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է Երուսաղէմէն:

×

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մօր եւ եղբօր Երեմիա, Կինօ *եւ* Մխիթար Ալեքսանեանի *յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:*

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

×

Վարդերեսեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ԱԳՐԻՊԱՍ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, *Ազքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը* (ասիսթանթ սոսիալ) *պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը:*

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորէի (պաքալորէա) *Ա. եւ Բ. վկայականները:*

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանցի Երեմ Գասպիկեանի ազգականն՝ Արտաւազդ Ալաջանեան Երեւանի կամ Աշտարակի շրջանի Կարբի գիւղում բնակած: Հօր անունը Վասիլ, մօր անունը Սիրանոյշ. ընկերոջ անունը՝ Միքայէլ Շահբազեան, Կարբեցի, հօր անունը Աբրահամ:

Իրենց մասին տեղեկութիւն եւ կամ հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958):

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան:

500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ:

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915:

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները:

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս:

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOLM
BEYROUTH LIBAN-
ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

•

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

•

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMENIENNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ
եւ
Վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 *Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:*

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 *Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:*

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

SAMEDI
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
ՇԱԲԱԹ
20 AOUT
1960

Ն. Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4679

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Օգոստոս 13, 14, 15, 16) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.

Անգարայի մէջ նոր օրէնք մը ընդունուած է, որուն համաձայն Սահմանադրութիւնը կը կորսնցնէ իր առժամեայ անկախութիւնը եւ տեւական կը դառնայ: Բարեփոխութեան ենթարկուած է նաեւ ուրիշ օրէնք մը որ կը ջնջէ արգելափակման համար նախապէս ընդունուած 30 օրուան սահմանափակումը: Այս բարեփոխումը կը վերաբերի Մայիս 27էն ի վեր արգելափակուած կամ հսկողութեան տակ առնուած անձերուն, որոնք հսկողութեան տակ պիտի պահուին առանց ժամանակի եւ առանց դատավարութեան՝ այնքան ատեն որ հարկ տեսնուի:

× Նախկին Նախագահ Ճէլալ Պայարի Քալաքլըտէրէի յարկաբաժնին մէջ գտնուած են անօթներ մը լեցուն կօշիկ, 50 պայուսակ հագուստ, 20 պարկ սուրճ եւ 20 անօթ ուիսքի:

× Պայարի եւ Ներքին Նախորդ Նախարար Կէտիկի գործունէութիւնն ու կատարած դերը, անկեալներու մասին կատարուած քննութեանց կարեւորագոյն մասը կը կազմեն, ըստ Թրքական մամուլին:

Կը յիշուի որ Մայիս 3ին, Մենտերէս խոյանդուած է Քըզըլայի հրապարակին վրայ՝ հոն հաւաքուած ամբոխին կողմէ: Բազմութեան մէջ կը գտնուէին նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը Ճէլալ Պայար, Ներքին նախարարը, Հարցաքննիչ Յանձնախումբի կարգ մը անդամներ, Անգարայի կուսակալը, Ապահովութեան տնօրէնը եւ ուրիշներ: Երբ Մենտերէս հրապարակ ելաւ, ամբոխը սկսաւ աղաղակել «հրաժարէ՛»: Հայհոյանքներ ալ կը տեղային: Ոստիկանութիւնը չէր յաջողած արգելք հանդիսանալ Մենտերէսի խոյանդուելուն: Պայար եւ Կէտիկ անկիւն մը կը դիտէին տեսարանը: Մենտերէս երբ կառքովը յաջողած է վարչապետարան հասնիլ, հոն Թիկնաթոռի մը մէջ ինկած է: Նոյն վիճակին մէջ եղած են Կէտիկ եւ կուսակալը: Այս մթնոլորտին մէջ բացառութիւն կազմած է Պայար որ ժպտուն էր եւ դառնալով Կէտիկին ըսած է. «Ներքին նախարար, հիմա Քըզըլա պիտի իջնէք, բարձրախօսէն պիտի գոռաք. անոնք որ մեզմէ են, անոնք որ մեզմէ չեն եւ ձեր ուժերուն պիտի հրամայէք համազարկ բանալ անոնց վրայ, որոնք մեզմէ չեն». Կէտիկ «այլուս վերջ» ըսելով Մենտերէսին նայած է, բայց տեսնելով որ ան ալ համամիտ է, դուրս ելած:

Արդիւնքը, սակայն, չէ գործադրուած .. անգործադրելի ըլլալուն պատճառաւ:

× «Ցեղապաշտական» շարժումները կը շարունակուին երկրին մէջ: Քարամիւրսէլի մէջ ձերբակալուած են վեց հոգի որոնք յեղաշրջութեան դէմ յետադիմական գործունէութիւն ունէին: Մզկիթին իմամը, միւէզզինը եւ քարոզիչները որոնք արաբերէն Թռուցիկներ պատրաստած ու պատերու եւ ծառերու վրայ կախած էին, յանցանքի վրայ բռնուած եւ անմիջապէս Պոլիս փոխադրուած են:

Զափալի բարձր. ուսումնարանի Թուրքերէնի դասախօս Շերէֆ Հոճափաշայի մզկիթին մէջ քարոզելով ըսած է. «Պէտք է նախ ըսենք թէ Գուրանը գէրիմը հրաշքմըն է: Հրաշք մը չի կրնար Թարգմանուիլ: Գուրանի ոչ մէկ Թարգմանութիւնը Գուրան է: Արդէն մեղք է արաբերէնէ տարբեր Գուրան կարդալ: Անոնք որ կ'ըսեն թէ Գուրանը պէտք է Թարգմանուի, չեն գիտեր թէ ան հրաշք մըն է: Այդ բանի պահանջող լրագրողները գոնէ թող լռեն: Ամէն դարու մէջ այս տեսակ ան-

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը վտանգաւոր դարձած է, ի մասնաւորի ՄԱԿի պաշտօնեաներուն եւ զինուորականներուն համար: Արդարեւ, Քոնկոյի զինուորներ, պելժ լրտեսներ փնտռելու պատրուակին տակ չեն խուսափիր խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարելէ: Լէոփոլտվիլի օդակայանին մէջ Քանատայի «կապոյտ սաղաւարտներ» յարձակում կըրած են խումբ մը Քոնկոյի զինուորներու կողմէ: Քանատացի սպան վիրաւորուած է, իսկ մնացեալները մերկացուելէ ետք, կողոպտուած են: Ղանացի զինուորներ, հրամանատարութեամբ անգլիացի սպայի մը, օգնութեան հասած ու ազատած են: Էլիզապէթվիլի մէջ Թունուզցի տասը զինուորներ սպաննուած են, Քոնկոցիներու կողմէ: ՄԱԿի ուժերը կրակ բանալու հրաման ստացած են: Արդէն իսկ գրաւած են Լէոփոլտվիլի օդակայանը: Պիտի կրակեն ռեւէ մէկու վրայ որ փորձէ օդակայան մտնել: ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Համըրշըլտ ծանր եւ վտանգաւոր կը գտնէ Քոնկոյի այժմու կացութիւնը: Քաթանկացիք իրենց նահանգը տանող բոլոր ճամբաները եւ երկաթուղիի գիծերը փշաթելերով և ականներով ծածկած են: Լումումպա մերժեց ընդունիլ Համըրշըլտի կցորդը՝ Պընչ: Այս վերջինը բողոքելու համար վարչապետին հետ տեսակցիլ կ'ուզէր: Հինգշաբթի օր ամերիկեան դեսպանը որ ժամադրութիւն ունէր Լումումպայի հետ, դուռը գոց գտաւ եւ պահակ մը ըսաւ. «հոս չէ»: «Բայց ժամադրութիւն ունիմ» չեշտեց դեսպանը: «Ձեզի կ'ըսեմ հոս չէ»: Ամերիկացին կէս ժամ սպասելէ ետք տեսաւ որ Փաթրիս Լումումպա դուրս կ'ելլէ առանց երեսը նայելու...:

ՓԱՐԻԶԻ վրայ 40 օր է անձրեւը չէ դադրած եւ արեւոտ օրերու՞ոչ մէկ յոյս կայ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ օդանաւորդին դատին, Բ. Նիւտին առեան կանչուած էին դէպքին ականատես վկաները եւ եօթը մասնագէտներ: Փաուըրս յայտարարեց թէ երբեւ զինուորական իր գերադաս սպաներուն հրահանգին հնազանդած է միայն: Ընդհանուր դատախազը՝ Ռուտենքօ 15 տարուան արգելափակում պահանջեց:

ՍԻՏԻ ՊԵՆՈՒՐԻ (Մարոք) բացերը Ֆրանսական զինուորական օդանաւ մը կրակ առած է, անծանօթ պատճառներով: 19 ճամբորդներ, որոնց մէջ Ֆրանսացի զինուորականներ, մեռած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ 25 տա-

Սրբ Սրբն

ԽՆԴԱ՞Ս ԹԷ ԼԱՍ...

— Օգնութի՜ւն, օգնութի՜ւն... Մեռա՜նք, կորա՜նք... Հաց չունինք, պանիր չունինք, ջուր չունինք, ատամնաբոյժ չունինք, հիւանդապահ չունինք, դեղ չունինք, վրայ-գլուխ չունինք, կօշիկ չունինք, շապիկ չունինք, ոտ չունինք, աճ չունինք...

— Հապա ի՞նչ ունիք...

— Անկախութիւն...

— Քանի՞ օրէ ի վեր անկախ էք:

— Այսօր, Օգոստոս 20, ճիշդ ու ճիշդ յիսուն օր կ'ըլլայ իրաւունք ստացած ենք որ մեր ճակատագիրը մեր ձեռքով որոշենք...:

— Բայց երէկ ամէն բան ունէիք...

— Այո՛, երէկ ունէինք, այսօր չունինք:

— Ինչո՞ւ չունիք...

— Ելած գացին...

— Գացողնե՞րը ով են... Դուք չպահեցի՞ք որ երթային...

— Սա Պելժերը... Մեզ երեսի վրայ ձգեցին, ամչիտածնե՜րը... Օգնութի՜ւն, զըմնմէն տարան, զըմմէն կերան, հասկէ՛ ... Երկաթուղի ունինք, չենք կրնար բանեցնել, հեռաձայն ունինք՝ գիծերը իրարու չենք կրնար կապել, հեռագիր ու-նինք՝ ի՛նչպէս կը գործածեն գիտցող չկայ, շոգենաւի պէս բաներ ունինք գետերուն վրայ, շոգին ի՛նչպէս կը պատրաստուի չենք գիտեր, գրի մեքենայ ունինք, ինչպէս կը բանի մարդ չի գիտեր ... Օգնութի՜ւն...

— Ձեր կօշիկին կապերը կապել գիտե՞ք...

— Է՛, սանկ մը, երբեմն անոր մէջէն ալ չենք կրնար ելլել...

— Բարեկա՛մ, եթէ այդքան խեղճ էիք, ալ ինչո՞ւ անկախութիւն պահանջեցիք...

— Ատ բաղդ եղա՞ւ... Ազգ ենք, անկախ ըլլալու ենք... Խրուշչեւի ճառերը չե՞ս կարդար...

— Դուք իմացա՞ծ էք որ կատուն չկեռած խոտը ուտէ՝ կը խեղդենայ... Ին՞չո՞ւ Պելժերուն հետ չկրցաք ապրիլ, շնորհիւ մարդիկ են...

— Ան՛ըը տեսնէք... Ազգային անկախութենէն շնորհիւ բան չկայ այս աշխարհին մէջ... Խրուշչեւը ատանկ կ'ըսէ...

— Խրուշչեւն այդ շնորհիւ բանը ուրկէ՞ շին տուած ունի՞...

— Ձեմ գիտեր, մենք ատանկ բարակ բաներու խելք չենք կրնար հասցնել... Բայց Խրուշչեւը կ'ըսէ որ գաղթատէր կապիտալիստ — իմպերիալիստներուն դէմ կռուելու ենք...

— Այդ կապիտալիստները քեզ օգտուած չեն...

— Ո՛չ մէկ... Մենք աշխատած ենք, մեր մատներով հողը փորած ենք, մեր քրտինքով ցորեն հասցուցած ենք...

— Այդ ցորենը որո՞ւն շինած մանգաղով քաղած էք... Հողը որո՞ւն շինած արօրով հերկած էք: Ձեր ճամբաները ո՞վ շիներ է... Ձեր երկաթուղի՞ն, ձեր հեռաձա՞յնը, ձեր հեռագի՞րը, ձեր շէնքե՞րը, ձեր հիւանդանոցնե՞րը, ձեր կամուրջնե՞րը, ձեր վրայ-գլո՞ւխը, ձեր գործածած դեղե՞րը, ձեր դանակն ու պատառաքա՞ղը... Ո՞վ ձեզի կարդալ-գրել սորվեցուցած է... Քեզի վրայ հանգչող անկողնը ո՞վ բերի տուած է... Սա ժամացո՞յցդ, տանդ ծայնասփի՞ւռը...

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, բայց մենք անկախութիւն կ'ուզենք... Խրուշչեւը ատանկ կ'ըսէ: Դուն ալ իմպերիալիստներուն կողմը մ՛ բռներ... Օգնութի՜ւն...

— Իմպերիալիստներէն մենք մեր դասը առած ենք, Աֆրիկեցի բարեկամ... Հրեշտակներ չեն, գիտենք, բայց չե՞ս կարծեր որ չափի գիտակցութիւն ըսուած բան մը կայ... Երբ մէկը քալել չի գիտեր, ա՛լ ինչպէ՞ս կրնայ վազել...

— Ձենք ուզեր, թող երթան, գետնի՛ն սակը անցնին...

— Օգնութիւնը ո՞վ պիտի հասցնէ...

— Ո՞վ... Իմպերիալիստ, կապիտալիստ կողոպտիչները...

×

Բայց, անկախ են... Խնդա՞ս թէ լաս...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

...րեկան երիտասարդ մը 7 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ ըսած է թէ նացիներու վերադրուած հըրկիզման փուռերը 1943էն վերջ Ամերիկացիները շինած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Տեղեկատուութեանց Նախարարը խնդրեց Արտաքին նախարարէն, որ օտար դիւանագիտական առաքելութեանց տեղեկացնէ թէ իրենց հրատարակած պարբերական տեղեկագիրերը, ինչպէս իրենց բոլոր հրատարակութիւնները պէտք է Լիբանանեան իշխանութեանց հաւանութիւնը ստանան հրապարակ հանուելէ առաջ: Նախարարը կը յիշեցնէ նաեւ գործակալութեանց թէ 1952ի օրէնքը կը ստիպէ որ Լիբանանցի տնօրէն մը ունենան:

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ԷՑՍՔԵՆՍ (պելժ) վստահութեան քուէ ստացաւ: Ընդդիմադիրները դժգոհ էին կառավարութեան քաղաքականութենէն, յատկապէս Քոնկոյի նկատմամբ: 115 խորհրդարանականներ ի նպաստ քուէարկած են: 82 հոգի դէմ:

ԷՍՕ-ՍԹԱՆՏԸՐՏ վեց տարի ապարդիւն հետազօտութիւններէ ետք որոշած է ձեռք քաշել Թուրքիայէն: Այդ ապարդիւն աշխատանքները 20 միլիոն տոլար արժած են:

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՑ, համայնավար Չինաստանի վարչապետը յայտարարեց թէ Չինաստան կողմնակից է միջին խաղաղ համակեցութեան, ընկերային տարբեր դըրութիւններ ունեցող երկիրներու միջեւ:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ որոշած են խիստ միջոցներու դիմել, առաջքն առնելու համար օտար գրամագլուխներու «խուժումին»: Յուլիս 1էն ետք յանձնուած դրամագլուխները տոկոս պիտի չբերեն: Իսկ անոնք որ առկէ ետք կը յանձնուին եռամսեայ 0,25ի տուրքի մը պիտի ենթարկուին: Զուիցերացիք պիտի կարենան նոյնիսկ մերժել դրամագլուխները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ նոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին Տիսքովըրըր 14ի արձակումով: Նախորդին հետ տարբերութիւնը միայն գործիքներու թիւն է, որ այս անգամ աւելի քիչ է:

ՍՊԱՆԻՈՑ Սանթանտէր նահանգին մէջ ջրամբար մը փլած է եւ 21 հոգի մեռած են: Աւելի քան 4000 հոգի անապաստան են:

ՎԱՌԵՆՁԷԻ (Իտալիա) մէջ Սեպտեմբեր 2ին վարչապետ Ատընաուըր պիտի տեսնուի Աֆինֆանի Ֆանֆանիի հետ: Գերմանիոյ վարչապետը ներկայիս կը հանգըստանայ Քոմոյի ափին՝ Քատէնապպիա:

ԿՈՅԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Վատիկանէն կը հաղորդեն թէ Յովհաննէս Իգ. նշանակած է Տիեզերական ժողովի կարգ մը նախապատրաստական աշխատանքներու (կրօնական եւ աշխարհական կարգապահութիւն) յանձնախումբին 20 անդամները: Անոնց կարգին է Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական փոխանորդ Գերապայծառ Կոյեան եպիսկոպոս:

...պատկան նախարարը որ վերջերս սպառնացած էր լրագրողներուն, յետս կոչում ըրած է, մամուլի ընկերակցութեան բուռն բողոքին վրայ:

...բաններ, անմիտներ, տխմարներ կը հասնին»:

× Տէնիզլիի մէջ, երկու վարժապետներ որոնք ազգ. յեղափոխութեան շարժումին իմաստն ու կարեւորութիւնը բացատրելու եկած էին գիւղացիներուն, անոնց կողմէ քարկոծուած են: Պատասխանատուները ձերբակալուած են:

× Կիւրսէլ, Ատանայի մէջ այցելութիւն մը կատարած է որ մեծ «ցաւ» պատճառած է: Արդարեւ, Նախագահը ներկայ եղած է ընդունելութեան մը Հաճը Էօմէր Սապանճի Էմիրկեանի ապարանքը եւ կարգ մը Թերթեր միասին քաշուած, անոնց նկարը հրատարակած էին: Այս առթիւ Ենի Ատանա կը գրէ թէ Հաճը Էօմէր անկեալներու թիւ 1 մարդոցմէն էր, նոյնիսկ 1957ի ընտրութիւններուն կէս միլիոնի օժանդակութիւն մը ըրած էր դեմոկրատ կուսակցութեան: Բողոքի հեռագիրներ քաշուած են Կիւրսէլի, ցաւ յայտնելով այս այցելութեան առթիւ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Հայկական տպագրութիւնը հաստատ-ւում էր, ԺԶ. դարի սկզբից, Եւրոպա-յում, հայկական միջավայրից շատ հե-ռու: Հայերէն տպարան նշանակում էր հայերէն տառեր: Տպարանական մարդիկ, հողեւորականներ եւ վաճառականներ տա-ռեր էին ձուլել տալիս եւրոպացի վար-պետներին, տպագրութիւններ էին ա-նում: Եւրոպացի վարպետը հայ տառերի պատկերը պիտի վերցնէր հայերէն ձեռա-գիր գրքերից, որոնց մէջ տիրապետողը բոլորագիր ասուած գրութեան ձեւն էր: Եւ փորագրուած տառերը, բնականաբար, պիտի այն պատկերը կրէին, ինչ տալիս էին ձեռագրերը: Առաջին տպագրութիւն-ները, որոնք լոյս տեսան 1512-1513 թը-ւականներին, գրեթէ մշակման եւ բարե-լաւման ոչ մի հետք չեն կրում: Ձեռա-գրի եւ տպագրի մէջ տարբերութիւնը շատ թոյլ է, այնպէս որ այսօր տպա-գիրներ կան, որոնք ձեռագիր են համար-ուել երկար ժամանակ եւ պահուել են ձեռագիրների հետ: Տառերն ընդհանրա-պէս տձեւ էին, կոշտ ու կոպիտ, հետե-ւաբար եւ տպագրական արուեստը շատ անկատար եւ նախնական:

Բայց հետզհետէ անհարթութիւնները չքւում են, տպագրական տեխնիկան գե-րազանցող է հանդիսանում: ԺԷ. դարի կէսից մենք արդէն ունենք տպարանական տառերի որոշ եւ հաստատուն պատկեր, որ այնուհետեւ մնում է անշարժ երկար ժամանակով եւ տարածւում է ամէն տեղ: Օրինակն, ի հարկէ, դարձեալ ձեռագրե-րի բոլորագիրն է, որ անպայման է պա-հում իր գծագրական բոլոր մանրամաս-նութիւնները եւ այսպիսով մի շարք պա-հանջներ է անում տպագրական արուես-տին, պահանջներ՝ որոնց բաւարարու-թիւն տալու համար տպագրական տեխ-նիկան պիտի կողմնակի շատ բաներ աւե-լացնէր, իբրեւ հայերէն տառերի ան-հրաժեշտ եւ անխուսափելի սեփականու-թիւն:

Ահա թէ ի՛նչպէս:

Հայերէն տառերից եօթը հատը, գ, ղ, դ, շ, չ, ջ եւ վ, պոչաւոր են: Այդ պո-չերից նրանց գրկել անհնարին էր համար-ւում, եւ որովհետեւ պոչերը չէին թող-նում որ վերեւից ներքեւ իջնող տառերը կանգնեն իրանց յետեւում, ուստի բացի սովորական 39 տառերից, ձուլւում էին եւ քսան հատ կարճ տառեր, — բ, գ, դ, զ, թ, ի, լ, խ, կ, ղ, յ, շ, չ, պ, ջ, վ, ր, ց, փ, ք, որոնք կոչւում էին ծոցա-գիր կամ ծոցատառեր, որպէսզի նրանք, առանց պոչաւոր տառերի պոչերին վնաս տալու, մտնեն նրանց ծոցի եւ այդպէս հանդիստ կանգնէին շարքի մէջ:

Ցետոյ գալիս էր մ տառի հարցը: Նրա քիթը, որ երկարում եւ դուրս էր գալիս տառի մարմնից, շարունակ կոտրւում էր, երբ նրանից յետոյ միեւնոյն բառի մէջ գալիս էին տողի վերեւի մասին հասնող տառեր: Եւ ահա մ տառի կնճիթը կոտր-ուելուց ազատելու համար կազմում էին 6 հատ ջուխտակ ձուլուած տառեր, — մե, մէ, մթ, մի, մխ, մկ. երկու տառ ձուլուած եւ մէկ տառ կազմած, ինչպէս կան արաբական, նոյնիսկ ֆրանսական տառեր):

Դեռ ն տառն էլ իր պահանջն էր անում մ եւ վ տառերի կողքին կանգնելու հա-մար, ուստի նրան էլ միացնում էին այդ տառերի հետ եւ ստացւում էին նորից եր-կու միացեալ տառեր, «երկուորեակներ», — մն եւ վն: Երբեմն ն տառը եւս միաց-ւում էր ն տառի հետ, ու դառնում նն:

Եւ ահա հայերէն տպագրական այբու-բենը դառնում էր բաղկացած 68 հասա-րակ տառերից: Եթէ աւելացնենք սրա վրայ եւ 38 գլխագիր, կը ստանանք 116 տառեր: Բացի դրանից, պէտք է հաշուել մինչեւ 55 հատ զանազան նշաններ, «պա-տիւ» անունով նշանը կրող տառեր, փա-կագրեր, կէտադրական եւ առոգանական նշաններ, եւ այն ժամանակը կը ստանանք մի գրաշարական արկղ, որ պիտի ունե-նար 171 խորշ....: Հասկանալի է թէ ո՛ր-քան բանդ պիտի նստէին հայերէն տա-ռերը եւ ո՛րքան պիտի թանգացնէին տը-պագրութիւնը:

Այս հանգամանքն, անշուշտ, պակաս ազդեցութիւն չէ արել այն երեւոյթի վը-րայ, որ ԺԶ. դարից մինչեւ ԺԹ. դարի կէսն առհասարակ չափազանց աղքատ են մեր տառերը բազմատեսակութեան կող-մից: Գրեթէ միայն երկու տեսակ մեծու-թիւն ունին, 12 եւ 10 ատոմեան, շատ հազուադէպ է 16 ատոմեանը: Բայց ա-ւելի եւս շատ է աչքի ընկնում գլխատա-ռերի աղքատութիւնը: Նրանք միայն եր-կու տեսակ գծագրութիւն ունեն, 12 ա-տոմեանի եւ նրանից բարձր ատոմեանների գլխագրերն աչքի են ընկնում իրանց տը-ձեւութեամբ: Նրանք բաղկացած են իրա-րից կտրուած մասնիկներից, այնպէս որ, օրինակ, Զ գլխագիրը չորս առանձին կը-տորներ ունէր: Այդ տառերի խոշորու-թիւնը ազդեցնում էր տպագրութիւնը: Եւ որովհետեւ նրանք տարբերւում էին ոչ թէ ձեւերի պէսպիսութեամբ, այլ մի-այն ատոմեանների մեծութեամբ, ուստի շատ միօրինակ եւ անճաշակ տպաւորու-թիւն էին թողնում:

Ներկայումս այս հին տեսակ տառերը պահել են իրանց գոյութիւնը միայն Վիէննայի Մխիթարեանների տպարա-նում, ուր այսօր էլ կարելի է նրանց տես-նել գործածուելիս Հանդէս Ամսօրեայ ամսագրի մէջ: Վանքի այս յամառ հնա-պաշտութիւնը այսօր էլ մեծ թիւրիմա-ցութիւններ է պատճառում հայերէն տա-ռերով հետաքրքրուողներին, կարծել տա-լով նրանց թէ մենք տակաւին ապրում ենք ծոցատառերի ժամանակները, մինչ-դեռ նրանք վաղուց են անցել:

Իսկ 10 ատոմեանի տառերի գլխագրերը տարբերւում էին նախորդից նրանով, որ նրանք կտորտանքներից չէին կազմուած, այլ այդ անջատ կտորտանքները միաց-ուած էին իրար հետ գծերով:

Այս էր ահա այն տպագրական գոյքը, որ մենք ունէինք գրեթէ երեքուկէս դա-րերի ընթացքում: Շատ փոքր ու շատ աղքատ էր այդ գոյքը՝ համեմատու-թեամբ այն բազմազան ճոխութիւնների, որ ունէին եւրոպական ազգերը: Մեր գրքերը թէեւ մեծագոյն մասամբ տպւում էին Եւրոպայում (Վենետիկ, Վիէննա), բայց մեր տառերը ներկայացնում էին մի շատ յետամնաց մշակոյթ:

×

Բայց հայ տպագրական տառագիտու-թիւնն էլ ունեցաւ վերածնութեան ոսկե-դար: Երկու անձնաւորութիւններ էին, տարբեր գիրքերի եւ ընդունակութիւննե-րի տէր մարդիկ, որոնց հայկական մշա-կոյթը պարտական է այդ ոսկեդարը, — մէկը մի Մխիթարեան վարդապետ, Գաբ-րիէլ Այվազովսկի, միւսը՝ մի հասարակ արհեստաւոր, Ճանիկ Արամեան, Նիկո-միդիա քաղաքից: Ոսկեդարի հիմնադիրն ու հոգին Այվազովսկին էր, հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսկու եղբայրը, որ նոյնպէս ժառանգել էր գեղարուեստագէ-տի տաղանդ, բայց բացառապէս գծա-գրական արուեստի մէջ եւ այդ տաղանդը նուիրեց հայերէն տառերի գեղեցկացման մեծ եւ արդիւնաւոր գործին:

Վերածնութեան սկիզբը Այվազովսկին գնում էր Վենետիկում՝ 1840ական թուա-կաններին, երբ նա կազմում էր բազմա-թիւ քարտէզներից բաղկացած աշխարհա-գրական Ատլասը, մի հոյակապ գեղար-ուեստական գործ, որի նմանը մինչեւ այսօր չէ եղել Հայերի մէջ: Քարտէզները ծածկող աշխարհագրական անունները ներկայացնում են բազմատեսակ տառա-նմոյշներ, որոնք առաջին անգամն էին ե-րեւան գալիս մեզանում եւ որոնց ձեւերը, մանաւանդ գլխագրերը, այնուհետեւ տի-րապետող են հանդիսանում մեր մէջ:

1850ական թուականներին՝ Այվազովս-կին, Մուրատեան վարժարանի վարիչի պաշտօնով, հաստատւում է Փարիզում, ուր այդ ժամանակ ապրում էր Ճանիկ Արամ-եանը: Սա արհեստով դերձակ էր, բայց թողնում է այդ արհեստը եւ եռանդով նուիրւում է հայ տպագրութեան գործին: Մենք ունենք այս նշանաւոր մարդու գրութիւնը եւ տեսնում ենք որ նա առան-ձին գծագրական եւ գեղագրական ընդու-նակութիւն չունէր, բայց, ինչպէս ինքն է խոստովանում, գործել է Այվազովսկու ցուցմունքներով եւ աշխատակցութեամբ (Մասեաց Աղաւնի, 1865, էջ 190): Այդ գործը եղել է գլխաւորապէս այն, որ Արամեանը սրոնել է եւ գտել հայերէն տառերի գրութեան զանազան ձեւեր հին ձեռագրերի մէջ: Այսպէս է նա վկայում իր Դասարան Հայկազն Մանկանց այբբե-նարանի յառաջաբանում: Բայց երկուսն էլ, թէ՛ Այվազովսկին եւ թէ Արամեանը վկայում են որ իրանց գործը վերջնական ձեւով գծագրողներն ու փորագրողները եղել են Ֆրանսացի ճարտար վարպետնե-րը (տես անդ եւ Արեւելեան Մամուլ 1880): Ստացւում է, ուրեմն, այն, որ երկու Հայեր, մէկը հմուտ գծագրիչ և միւսը ժիր հնախոյզ, իրանց հոտ նի-թերն են բերել Ֆրանսական արուեստին եւ սա իրան յատուկ նուրբ գեղարուես-տական ճաշակով կերտել է հայկական նորատեսակ տառեր:

1855 թուին Ճանիկ Արամեանն ունի իր գրաշարանոցը Փարիզի Ֆրանսական տը-պարաններից մէկում եւ շարում է երկու հայերէն պարբերական հրատարակու-թիւններ, — Արեւելք, երկշաբաթաթերթ Ստեփան Ոսկանի, եւ Մասեաց Աղաւնի ամսագիր, որի խմբագիրներից մէկն էր Այվազովսկին: Առաջինի տառերը հին ձեւի էին, այսինքն շեղ, երկրորդի տա-ռերը նորաձեւ էին, միանգամայն անյայտ մինչեւ այդ: Սակայն երկու տեսակ տա-ռերն էլ բերում էին այն չափազանց խո-շոր նորութիւնը, որ այլեւս չկային ծո-ցագրեր և ջուխտակ գրեր: Ստեղծուած էր հայկական գրերի նոր ոճ, — Փարիզեան տառեր:

Այս տեսակ տառերի հետ միաժամանակ ձուլուեցին նրանց շատ նման, բայց և իրանց տարբերութիւնն ունեցող տառեր, որոնք ապագայում դուրս մղեցին առաջին տեսակի տառերը գործածութիւնից եւ ընդարձակ տարածում գտան: Ներկա-յումս էլ այս տառերը միահեծանօրէն տիրում են մեր գրականութեան եւ մա-մուլի մէջ:

Այսպիսով, ուրեմն, հին ձեւի տպարա-նական տառերը ենթարկուած էին արմա-տական բարեփոխութեան, որի հետեւան-քով նրանք գեղեցկանում էին, տեխնիկա-կան յարմարութիւններին աւելի մեծ չա-փով էին համապատասխանում: Մանա-ւանդ այն հանգամանքը, որ հին ձեւի տգեղ գլխագրերը տեղի էին տալիս նոր ձեւի՝ գեղեցիկ, ճաշակաւոր յօրինուած եւ նուրբ գծագրուած գլխագրերին, մի ամբողջ յեղաշրջում էր մտցնում հայ տպագրական գործի մէջ, բաց էր անում մի ամբողջ նոր դարագլուխ:

ՓՐՈՖ. Մ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ
(Շար.) (Լէօ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Շատ մեծ սխալ է բան մը չընել, շատ քիչ բան կարենալ ընելուդ համար:

ՍԻՏՆԷՅ ՍՄԻԹ

×

Ցաւէն խուսափող մարդը երբեք վիշտ չհասնի յաղթանակին: Եթէ կ'ուզէ յա-ղ երթալ, պէտք է տենի եւ տառապի:

ԳԱՍՓԱՐ

×

Մի՛ տրտնջար: Աղած բաները միա-ւումելու, խմելու եւ հագնելու համար պէտք եղածներն են — երջանկութիւն գինը միեւնոյնն է միշտ:

ԺՈՐԺ ԷԼԻՕԹ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԻՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ցաճախ կիպիչ արեւուն տակ անիկա հեռուոտ երկար ճամբայ կը կտրէր եր-թալ իր թոռնիկը տեսնելու համար հոն՝ ուր ան կ'աշխատէր, եւ երբ հասնէր ա-ղջնակին քով, ամբողջ ժամերով կը դի-տէր զայն լալագին...

Քաղաքին մէջ կը կարծէին թէ ծերու-նին Վիվէթը ճամբած էր պարզապէս կծծիութենէն մղուած, եւ այս բանը իրեն պատիւ չէր բերեր, վասնզի այսպէսով իր թոռնիկը ենթարկուած էր ըլլալ աշ-խատցնողներու խստութեանց եւ օրուան երիտասարդներու անճոռնի վերաբեր-մունքին:

Ցետոյ, կը գտնէին թէ Վարպետ Քոր-նիյի ցարդ վայելած բարի համբաւին խը-տոր կը համեմատէր 'որ հիմա անիկա այլեւս փողոցներէն կ'անցնէր խակական գնչուի մը նման՝ բոկոտն, ծակ գդակ մը գլխուն եւ ցնցոտիներու մէջ...

Հարցը այն էր որ երբ կիրակի օրերը զինքը կը տեսնէինք պատարագին, մենք 'ն որ իրեն համար ամօթ կը զգայինք եւ Քորնիյ գիտէր այդ բանը եւ բնաւ չէր գար ու նստէր նստարաններուն վրայ, այլ կը քաշուէր եկեղեցիին խորը, քով վի-կը ջրհեղեղ ջուրի աւազանին, ու կը խառնուէր չքաւորներուն...:

×

Վարպետ Քորնիյի կեանքին մէջ բան մը կար որ պայծառ չէր: Երկար ժամանակ էր արդէն որ այլեւս ոչ ոք իրեն ցորեն կը տանէր, եւ սակայն իր ջաղաց-քին հողմաղացները միշտ կը դառնային բառ առաջնոյն:

Իրիկունը, երբեմն կը պատահէինք ծե-րունի ջաղացպանին, երկար ճամբանե-րուն վրայ: Ալիւրի պարկերով բեռնաւոր-ուած աւանակը առջեւը ձգած, անիկա կը յառաջանար աշխատունակ:

— Բարի՛ն Աստուած, Վարպետ Քոր-նիյ, կը պոռային գիւղացիները, կը քա-լէ՞, միշտ կը քալէ՞ ջաղացքին գործը...

— Մի՛շտ, տղա՛քս, կը պատասխանէր ծերունին աշխոյժ չեշտով մը. փա՛ռք Աստուծոյ, գործը չէ որ կը պակսի...

Երբ իրեն հարցուէր թէ ո՞ւրկէ էր որ կուգար իրեն այդքան գործ, այն ատեն մատը շրթունքներուն տանելով ծանր ու խորհրդաւոր՝ կը պատասխանէր. «Մը-թիւս... արտածման համար կ'աշխա-տիմ...»: Երբեք ուրիշ բան կարելի չէր իմանալ իրմէ:

Իր ջաղացքէն ներս մտնելը անկարելի էր: Այդ մասին մտածել իսկ պէտք չէր: Փոքրիկ Վիվէթն անգամ չէր կրնար մուտք գործել հոն:

Երբ առջեւէն կ'անցնէինք, դուռը միշտ գոց էր եւ հսկայ հողմաղացները չարու-նակ շարժման մէջ: Քիչ մը անդին իշու-կը զբաղած էր մարգագետնին կանաչները կրծոտելով եւ նիհար ու սեւ կատուն պա-տուհանին եզերքը արեւու լոգանք կ'առ-նէր, չար հայեացքով մը չորս բոլորը դիտելով:

Այս բոլորը գաղտնիքի մը բոյրը ունէին եւ ամէնուն համար խօսակցութեան նիւթ կը հայթայթէին:

Ամէն ոք իր գիտցածին պէս կը բացա-տրէր Վարպետ Քորնիյի գաղտնիքը, բայց շրջան ընող ընդհանուր չշուկը այն էր թէ այդ ջաղացքին մէջ աւելի շատ ոսկիի տոպրակներ կային քան՝ ալիւրի պար-կեր...:

×

Ի վերջոյ, սակայն, ամէն բան յայտնի եղաւ, ահա՛ թէ ինչպէս:

Օր մը երբ սրինգ կը նուագէի երիտա-սարդներու պարահանդէսի մը մէջ, նըշ-մարեցի որ մանչերէս անդրանիկն ու Վի-վէթը իրարու սիրահարած էին:

Խորքին մէջ այս բանը անհաճոյ չթուե-ցաւ ինծի, որովհետեւ ի վերջոյ Վարպետ Քորնիյի անունը ի պատուի էր եւ միւս կողմէ ալ սիրունիկ Վիվէթին ներկայու-թիւնը իմ տանս մէջ՝ հաճոյք պիտի պատճառէր ինծի:

Եւ սակայն, այս երիտասարդ սիրա-հարները միշտ միասին ըլլալով կը վա-խնային թէ օր մը կրնար արկած մը պա-տահիլ: Ատոր առաջքն առնելու համար, որոշեցի գործը անմիջապէս կարգադրել եւ բարձրացայ ջաղացք, ծերունիին հետ քանի մը խօսք փոխանակելու:

Ա՜հ, զառամեալ վհուկը... պէտք էր տեսնել թէ ի՛նչ ձեւով ընդունեցաւ զիս: Գէշ: Անկարելի եղաւ դուռը բանալ տալ: Պակ բացատրեցի իրեն այցելութեանս շարժառիթը, միշտ ի հարկէ բանալիին ծակէն խօսելով իրեն հետ: Ամբողջ խօ-սակցութեանս ընթացքին չար ու նիհար կատուն ներկայ էր եւ կարծես սատանայի մը նման իր չունչը կը փչէր գլխուս վը-րայ:

Ծերունին ժամանակ իսկ չթողուց ինծի որ խօսքս վերջացնեմ եւ չափազանց ան-ճոռնի ձեւով մը պոռաց երեսս ի վեր որ վերադառնամ սրինգիս քով եւ բաւ որ եթէ չափազանց աճապարուած էի մանչս ամուսնացնելու, կրնայի երթալ ու անոր համար աղջիկ մը ճարել նորահասուն ջաղացպաններու շրջանակին մէջ:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

(«Նամակներ Ջաղացքէս» հատորէն)

(2 — Շար.)

ՄԷԿ ՉԱՓ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

ԽՄԲ.— «Հէրըլտ Թրիպիւն»ի մէջ, ծանօթ լրագրող Տ. Լորընս կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ Քոնկոյի մէջ ՄԱԿի միջամտութեան առթիւ եւ առընչութեամբ:

Նոյն հեռանկարով նախընթաց մը ըստեղծուելու վրայ է Քոնկոյի մէջ, միջազգային հարցերու կապակցութեամբ։ Զինուորական միջազգային ուժի մը հրաման տրուեցաւ միջամտել անկախ երկրի մը մէջ «կարգ ու կանոնը» վերահաստատելու համար. Տրուած պատասխանատուութիւնն է՝ Քոնկոյի Հանրապետութեան մէջ կարգ ու կանոնի վերահաստատումը պէտք է նպաստէ միջազգային խաղաղութեան պահպանումին»։

Այս է Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22ի որոշումին բուն իմաստը։

Սակայն, եթէ կարելի է Քոնկոյի մէջ գործադրել այս, ինչո՞ւ. նոյնը կարելի պիտի չըլլայ ուրիշ երկիրներու համար։ Այսօր խորհրդային ուժեր իրենց իշխանութեան տակ կը պահեն Հունգարիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլ ընկճուած երկիրներ։ Խորհրդային ուժերը կը շարունակեն պարտադրել իրենց բիրտ ուժը ու կը միջամտեն խօսքի, մամուլի եւ ազատ ընտրութիւններու մէջ։

Եթէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վիճակուած է աշխարհի ոստիկան դառնալ, այդ պարագային նախասահմանուած դեր ունի կատարելիք Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Ապահովութեան Խորհուրդը իր բանաձեւած որոշումին մէջ կը շեշտէր թէ ՄԱԿի ուժերը «կողմ պիտի չըլլան ու ոչ մէկ պարագայի տակ պիտի միջամտեն եւ կամ ազդեցութիւն բանեցնեն այս կամ այն ձեւով լուծելու համար երկրի մը ներքին խնդիրները»։

Այսուհանդերձ Քաթանկան — անջատման ձգտող Քոնկոյի նահանգը — պաշտպանուած է պելժ ուժերու կողմէ եւ ՄԱԿ հրամայեց որ անկէ քաշուին։ Անոնք եկած էին իբրեւ արգելք Լէոփոլտվիլի մէջ պատահած միջադէպերուն, որոնց ընթացքին քանի մը տասնեակ պելժ կիներ բռնաբարուեցան այն ուժերուն կողմէ, որոնց կառավարութիւնը յանձնած էր, ՄԱԿի զինուորական միջամտութեան դիմեց։ Անկերեւ փաստ է, թէ որեւէ ծրագիր մշակուած ըլլայ պաշտպանելու համար օտարներուն դէմ եղած դատապարտելի արարքները։ Աւելին, շեշտը դրուեցաւ պելժ զինուորներու քաշուելուն վրայ։ Անգամ մը որ անոնք հեռանային եւ տրուած որոշումը զօրաւոր, ՄԱԿի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պահպանել երկրին կարգը, կանոնը ու անդորրութիւնը։ Այդ ուժերը ձգողական չեն։ Վերջին հաշուով հարց պիտի ծագի թէ Քոնկոյի կառավարութիւնը, որուն զինուորները պատասխանատու են տեղծուած անկարգութիւններուն, ի վիճակի պիտի ըլլա՞ն թէ ոչ պահպանելու երկրին կարգն ու կանոնը։ Լումումպա կը սպառնայ Քաթանկայի վրայ քալել, իր զինուորներով։

Ասիկա «ներքին» հարց մըն է, թէեւ ՄԱԿ կ'աշխատի միջազգային չպարով պատել։

Թերեւս օր մը, միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը Քուպայէն ներս անհրաժեշտութիւն մը ըլլայ։ Այդ ուղղութեամբ Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութիւնը արդէն եղած նախնական աշխատանքները կը տանի, առ այժմ, իսկ ՄԱԿ կը խուսափի միջամտելէ։

ՄԱԿի միջամտութիւնը իր նախընթացը ունի։ Քորէայի մէջ միջամտել ուղղուած վերջ դնելու համար երկրին երկու հատուածներուն միջեւ տեղի ունեցող պատերազմին, գոնէ այս էր իր նպատակը։ Այս որոշումը տուող Ապահովութեան Խորհուրդի նիստէն Խորհ. Միութիւնը, պատահմամբ կը բացակայէր՝ այլապէս իր վեթօն գործած պիտի ըլլար։ Պարզ քուէ մը պատճառ պիտի դառնար, որովհետեւ Ապահովութեան Խորհուրդը ամլութեան դատապարտուէր եւ Համայնավար Չինացիներն ու Հիւսիսային Քորէացիները, որոնք Քորէայի Հանրապետութիւնը տապալելու կը ձգտէին, յաջողէին իրենց նպատակին մէջ ու հիւսիսին կցէին երկրի հարաւային մասը։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, պաշտօնական քուէարկութեամբ մը յայտարարեց 1951ին, թէ Համայնավար Չինաստան նախայարձակ մըն է, այնուհանդերձ. պատժական ոչ մէկ քայլ առնուեցաւ այս ուղղութեամբ։ Մինչեւ իսկ գտնուեցան այնպիսիներ որոնք ուզեցին ՄԱԿէն ներս ընդունիլ Հ. Չինաստանը, կարծես վարձատրելու համար այս վերջինը։ Հակառակ այն իրողութեան որ զինադադար կնքուած էր համայնավարներու եւ ՄԱԿի ուժերու միջեւ, զինադադարի պայմանները չյարգուեցան բազմաթիւ պարագաներու մէջ։

Անվիճելի իրականութիւն է նաեւ, որ Խորհ. Միութիւնը զինեց կարմիր Չինացիները եւ Հիւսիսային Քորէացիները։ Վիշինսքի խոստովանեցաւ։ ՄԱԿի դէմ այս դաւադրութիւնը մնաց անպատիժ։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան օրինագիծը կ'ըսէ — «Բոլոր անդամներն ալ պէտք է օժանդակեն ՄԱԿին, որեւէ պարագայի տակ երբ օրինագիծի տրամադրութեանց համաձայն գործի մը ձեռնամուխ կ'ըլլայ։ Ու պէտք է խուսափին օժանդակութիւն ընծայելէ որեւէ պետութեան, որ ՄԱԿի դէմ դիրք կը բռնէ»։

Բայց որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը վեթոյի իրաւունք ունի, ոչ մէկ կարելիութիւն չի տար այս ազդարարութեան։ Ասոր համար է արդէն որ Քոնկոյի առընչութեամբ խորհրդային սպառնալիքներուն խօսքը անգամ չեղաւ։

Կը թուի թէ Պելժիոյ պէս փոքր երկիրներն են միայն որ պէտք է հնազանդին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ - ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԽՄԲ.— Ամերիկահայ «անպաշտօն» պատուիրակութենէն ստացանք հետեւեալ «պաշտօնական» զեկոյցը, հրատարակութեան խնդրանօք.

ԶԵԿՈՅՑ

Ստորագրեալներս, նկատի ունենալով Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ներկայ պառակտեալ անմխիթար վիճակը եւ նկատի ունենալով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Տ.Տ. Վազգէն Ա.ի վերջին թիւ 171 սրբատառ Կոնդակը, որուն մէջ Վեհափառ Հայրապետը բուռն բաղձանք մը կը յայտնէր վերահաստատելու մեր դարաւոր եկեղեցիին խախտած ներքին անդորրութիւնը, անհատապէս՝ որոշեցինք երթալ Անթիլիաս, Լիբանան, անձնական տեսակցութիւններ ունենալու համար տեղւոյն վրայ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին Միաբանութեան անդամներուն, տեղւոյն հայ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ ծանօթ ազգայիններուն հետ, ստուգելու համար թէ՝ ի՛նչ կարելիութիւններ կային բաղձացուած միութիւնը եւ համերաշխութիւնը վերահաստատելու համար մեր Եկեղեցիէն ներս։

Ուրեմն, մեր Պէյրութ այցելութեան գլխաւոր եւ միակ նպատակն այս էր, անպաշտօն հանգամանքով եւ զուտ մեր անհատական նախաձեռնութեամբ։

Յուլիս 7ին հասանք Լիբանան։

Ամբողջ 12 օր մնացինք Պէյրութ։ Մեր բովանդակ ժամանակը յատկացուցինք բազմաթիւ տեսակցութիւններու։ Մեր տեսակցութիւններու ընթացքին, անդրադարձանք այն բոլոր կէտերուն շուրջ, որոնք տարակարծութիւններու աղբիւր կը հանդիսանային։ Լուսաբանեցինք բառ կարելւոյն եւ լուսաբանուեցանք ու մեր վերջնական եզրակացութիւնն այն եղաւ, թէ տակաւին միութեան եւ համերաշխութեան պայմանը հարկ եղածին չափ չէ հասունցած։

Կիլիկեան Աթոռին Իշխանութեանց կողմէ մեզի ընծայուեցաւ ամէն յարգանք եւ դիւրութիւն, որ մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յիշենք։

Պէտք է ըսենք, թէ ստորագրեալներս յուսախաբ վերադարձանք մեր անպաշտօն առաքելութենէն։ Մեզի այնպէս կը թուի, թէ մեր դարաւոր ու պատուական եկեղեցւոյ բարիքին համար զոհողութիւններ ընելու տրամադրութիւնն ու ոգին տակաւին կը պակսին ոմանց մօտ, որ հիմնականէն աւելի այլ մտահոգութիւններով կ'առաջնորդուին։

Ստորագրեալներս խորապէս համոզուած ենք, որ մեր գաղութներու ներկայ վիճակը կրնայ խաղաղիլ եւ իր բնականացութեան վերադառնալ, եթէ օր առաջ լուծում մը գտնէ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ տագնապը։ Մեր կարծիքով այդ տագնապին պատճառները անլուծելի չեն։

Բաղձալի է, որ այդ լուծումը օր առաջ իրականանայ, ապահովութիւն պատճառելով համայն Հայութեան եւ վերադարձնելով հայ կեանքին մէջ սիրոյ եւ համերաշխութեան ոգին, յօգուտ մեր բոլորին եւ մեր ազգային եւ կրօնական հաստատութիւններուն։

Իբրեւ վերջին նկատողութիւն, ցաւով կ'ուզենք նշել հոս, որ զուտ կրօնական հարցի մը լուծումը, այսօր ենթարկուած է քաղաքական մտայնութիւններու ազդեցութեան, որ իր տեղն ունենալու չէ եկեղեցական գործերու մէջ։

ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒԳՃԵԱՆ
ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ Ս. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՏԱՏՈՒՐ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Նիւ-Եորք, Ն. Ե. Յուլիս 29, 1960

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ԿԻՆԵՐԸ ԱՌԱՋԻՆԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ՝ ՊԷԿԻՒՄԸ

Կը կարծուէր թէ աշխարհի ամենահարուստ կիները Ամերիկա կը գտնուին, սակայն տեսնուած է որ աւելի Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ կը գտնուին անոնք։ Ամերիկեան «Լէյտիզ Հոմ Ճըրնըլ» հանդէսին համաձայն, ամենահարուստ կիները չեն Պարպարա Հաթթընը կամ Տորիս Տայքը, այլ աշխարհի ամենահարուստ կինը Հոլանտայի նախկին Թագուհին Վիլհէլմինան է։ Ութսուն տարեկան Թագուհիին հողերուն վրայ կարելի է Թագաւորութիւն մը հիմնել։ Իր մուրհակներն ու գոհարեղէնները ինքնին հարստութիւն մը կը կազմեն։

Ծեր Թագուհիէն վերջ կուգայ Աղա Խանի կինը, 1930ի Ֆրանսայի գեղեցկութեան Թագուհին՝ Պէկիւմ։ Աղա Խան դայն ամէն տարի իր ծանրութեան չափ ոսկիով կը կշռէր։

Յետոյ կուգայ Անգլիոյ սիրուն Թագուհին Էլիզապէթ որ տարին մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար տոլար ամսաթոշակէ զատ տէր է նաեւ իր հօրը ահագին ժառանգութեան ու գոհարեղէններուն։

Չորրորդ կարգի վրայ կուգայ Արմըսթրոնկ Ճոնսի մօր դքսուհի Սիֆիլտ՝ որ իր առաջին ամուսինէն 1957ին բաժնուած յետոյ միլիոնատէրի մը հետ ամուսնացած ու դայն կորմնցուցած է արկածի մը հետեւանքով։

Յետոյ կուգայ հնդիկ միլիոնատիրուհի մը որուն կալուածներուն ու հարստութեան քանակութիւնը չի գիտցուիր։

Շարքը կը շարունակուի դարձեալ Եւրոպացիով մը՝ Փարիզի օփերայի պարուհիներէն Սիւզան Վոլթէրրա։ Ան աղքատ ու աննշան դերասանուհի մըն էր սկիզբէն, յետոյ ամուսնացաւ Փարիզի բոլոր թատրոններու եւ զբօսավայրերու տիրոջ հետ, որուն մահուամբ ահագին հարստութեան տիրացաւ պարուհին։

Կրնանք շարունակել դեռ եւրոպացիներու անուններ՝ հելլէն մը, հնդիկ մը, քանատացի մը եւ սպանացի մը, իսկ Ամերիկացիները հազիւ տասներորդէն վերջ կրնան շարքին մէջ տեղ գրաւել։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Երբ պարտուող աղաւնու տէրն էր արիւն Թափողը, ամենքով նրան չէր կարելի տեսնել քաղաքի փողոցներում։ Նա փակւում էր տանը, լուսամուտների վարագոյրները քաշում։

— Կնկանը վարտիկն է մտեր, դուրս չիլեր, — ասում էին նրա հակառակորդները։

Իսկ երբ յաղթանակող աղաւնու տէրն էր արիւն Թափողը, վէրքը կապելուց յետոյ դուրս էր գալիս փողոց, գլուխը բարձր բռնած, Փէսը հասցրած մինչեւ յօնքերը եւ ծոյն սասքը — ամենադրոշ եւ ամենակէսի Փէս դնելու ձեւը — քայլում էր ոչ ոքին չբարեւելով, ոչ ոքի երեսին չնայելով։ Թաղմի դաշտից վերադարձած արիւնարբու հերոսի նման։

Ասա թէ ինչու ծերերն ասում էին, որ աղունիկն անմեղ է, բայց մահ է աղաւնու կաթնագոյն թեւերի տակ արիւն կար եւ մահ։

Բայց այդ զարհուրանքից եւ արիւնից յետոյ էլ՝ իմ հոգին ձգտում էր դէպի աղաւնիները։

Երբ փողոցում դանակներն էին շողում եւ առեւլութեամբ զարկւում իրար, վիրաւում պաղպաղջուն եւ կապոյտ երկնքում, աղաւնիները շարունակում էին ճախրել եւ դառնալ իրենց անմեղութեան պարը։

Ի՞նչ կապ ունէին աղաւնիները մարդկանց պատուի, դիրքի եւ չարութեան հետ։ Նրանք ճախրում էին արեւի շողերի ծովում, շողերի հեչտալին ալիքներում, ի՞նչ փոյթ թէ ներքեւում մարդիկ արիւն էին Թափում եւ Թափուած արեան յանցանքը փաթաթում իրենց սպիտակ եւ անմեղ վզերին։ Մէկը հմայւում էր միւսից, յանձնւում էր նրան, հետեւում էր, դառնում, իջնում էր նրա տաքուկ բոյնը, գիշերը ամբողջ քչքչում — կտուցը կտուցին զարկում, հարբում սիրուց եւ առաւօտեան, արեւի շողերի տակ, շարունակում սիրոյ անմեղ խաղը։

×

Մեր հարեւան աղունիկ խաղցնողը Ակոբն արհեստով սափրիչ էր։

Նա այդ արհեստին օրուայ քիչ ժամանակն էր նուիրում։ Նա գրեթէ միշտ կտուրի վրայ էր, աղաւնիներն էր Թռցնում, յետ կանչում, նորից բաց Թողնում — հետեւում էր իւրաքանչիւր աղաւնու Թռիչքին, հետեւում սրտատրոփ եւ յափշտակուած։

Ակոբը Թէեւ լաւ ածիլող մաքրասէր սափրիչ էր, բայց սակաւաթիւ յաճախորդներ ունէր, որովհետեւ յաճախորդ փառաւելու ջանք չէր Թափում։

Մենք, մանուկներս, գնում էինք նրա կրպակը։ Ակոբը գործի վրայ է, սապնել է յաճախորդի երեսը, սպիտակ փրփուրով լցրել, միայն քիթն ու աչքերն են ազատ։ Ակոբը հէնց փորձում է ածելին սրել կաշուի վրայ, որպէսզի սկսի սափրել, մենք սկսում ենք խօսել քաղաքում մի որեւէ անուն հանած աղաւնու մասին։

— Կ'րսեն քի՝ Պէյրոսի չիլը երկու ձագ հաներ է, — ասում է մեզանից մէկը եւ գաղտագողի ժպտում։

Մենք միայն իրար հետ ենք խօսում եւ իբր թէ սպասում ենք մազերնիս խուզելու, բայց Ակոբը չի դիմանում, Թողնում է յաճախորդին եւ մօտենում մեզ։

— Ո՞րկէ լսեցիք, ո՞վ ըսաւ, — հարցնում է անձկագին։

— Մինասն ըսաւ։

— Չէ, Ջանըմ։

— Հա, իրաւ է, երկու ձագ։

— Մինասը սուտ կը խօսայ...

Յաճախորդը դառնում է, երեսի օճառի փրփուրները հետզհետէ ամքում են, քթի տակը, օճառի պղպջակների պայթելուց՝ քերւում է։

— Ածիլէ երթամ, բէ Ջանըմ։

— Շատ մի խօսայ, էատեղ գործ ունեմ, — պատասխանում է Ակոբը եւ շարունակում վիճել չարաճճի մանուկների հետ աղունիկ խաղցնող Պէյրոսի չիլ աղաւնու մասին։

— Ծօ, չուտ ըսէ, ո՞վ ըսաւ, քիփի կ'ըսիմ, — նորից հարցնում է Ակոբը մտահոգ։

— Աչուրներովս տեսանք։

Ակոբը տխրում է։ Դա նշանակում է, որ Պէյրոսը շուտով առաւելութիւն է ձեռք բերելու։ Պէյրոսի չիլը Դիարբեքիրից են բերել, համարւում է Փոքր Ասիայի ամենազնիւ ցեղերից մէկը. երկնքից կարող է քաշել տանել որեւէ աղաւնի եւ նա աճել է երկուսով։

Մութը պատում է Ակոբին։

— Ջիլի անունը մեծ է, ամա աղքատ չէ, — յարում է Ակոբն իրան մխիթարելու համար. բայց Թախիծը Թանձրանում է նրա աչքերում։

Յաճախորդը զայրանում է։

— Տ'ածիլե՞ս թէ չէ, — եւ հայհոյում է։

Ակոբի աչքերը Թարս ու Թուրս են նայում, յաճախորդը վախենում է այդ աչքերից — Ակոբը, յանկարծ, կարող է փոխել ածելիի բնական դերը։ Ակոբը մօտենում է յաճախորդին — ածելին ձեռքը։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Գ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Խրտրչեան, Իրասոնցի)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 18ին, 53 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Նուրեան եւ Թորոսեան ընտանիքներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը ՓԷՔ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք)։

Որ եւ է լուսաբանութեան համար դիմել, գրաւոր կամ հեռաձայնով, վարժարանի տեսչութեան։

ECOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

●

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է։ Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն։

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան։

SŒURS ARMENIÈNNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel. :N° 179 à Gonesse

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով։

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927.01.72։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանցի Երեմ Պապիկեանի ազգական՝ Արտաւազդ Աղաջանեան Երեւանի կամ Աշտարակի շրջանի Կարփի գիւղում բնակած։ Հօր անունը Վասիլ, մօր անունը Սիրանոյշ. ընկերոջ անունը՝ Միքայէլ Շահրազեան, Կարբեցի, հօր անունը Աբրահամ։

Իրենց մասին տեղեկութիւն եւ կամ հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

●

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին։

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8։

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան։

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք։ Արտասահման 20 Նոր փրանք։

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ. – Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ողեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է Երուսաղէմէն։

×

Վարդերեսեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ԱԳՐԻՊԱՍ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց-22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. — Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ — DIMANCHE 21 AOUT 1960

ԼԳՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8879 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4680

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈՍ ՄԸ ԵՒՍ

Հանրային կեանքի եւ մտաւոր անդաստանի մէջ բացուած փոսերը ոչ հաստատուն կը փակուին, ոչ ալ աքցունքով։ Այսպէս կը գրէր, մեր խմբագրապետը, անցեալ Յուլիսին, Վահան Նաւասարդեանի անակնկալ կորուստին առթիւ։

Այսպէս պիտի գրենք այլեւս, ամէն անգամ որ հանրային դէմք մը անհետանայ, պարապ մը ձգելով իր ետին։

Այսպէս կը գրենք ուրեմն այսօր, երբ Հրաչ Փափազեան կ'երթայ միանալու արդէն բաժնուած Մեծ Ընկերներուն։

Ռուբէններու, Վ. Նաւասարդեաններու, Շ. Միսաքեաններու եւ բոլոր անդարձ մեկնողներու ձգած պարապը ոչ միայն մեծ է, այլեւ վերջնական։ Ամէն մեկնող իր տեղին մէջ անփոխարինելի է։ Կը փորձէ՞նք անոնց գործը ձեւով մը շարունակել։ Չկան սակայն նորեր որոնք անոնց գործը կատարեն, այնպէս ինչպէս իրենք կը կատարէին ու միշտ պիտի կատարէին։ Այնպէս ինչպէս պէտք է որ կատարուէր։

Մեր երէցներու ձգած պարապը մեծ է, մանաւանդ երիտասարդութեան համար։ Մեկնեցան բոլոր անոնք, որոնք գիտէին ու կ'րսէին թէ ի՛նչ պէտք է ընել, ինչո՛ւ պէտք է ընել, ի՛նչպէս պէտք է ընել։

Այս զգաստ խորհրդածութիւնները՝ նոր կորուստի մը ժամուն, ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահուան առթիւ։

Կոստանդին Փափազեան, որ Հրաչ անուամբ ծանօթ էր իբրեւ կեղծ անուն, ծնած էր Կեսարիա, 1892ին։ Մեծ Եղեռնէն՝ աքսորուած է Անատոլու, կէս ձգելով համալսարանական իր ուսումը զոր աւարտած է Զինադադարէն ետք միայն։ Կոստանդնուպոլսեցի, երիտասարդ տարիքէն, Հրաչ Փափազեան կարեւոր գործունէութիւն ունեցած է Պոլիս, հետապնդելով Թուրք ...արքները եւ երեւան հանելով անոնց թերութիւնները։

Պարզ եւ համեստ, Հրաչ Փափազեան չէր սիրեր իր մասին խօսիլ։ Իր բերնէն չէ որ պիտի լսէինք այն պատասխանատու պաշտօնները զորս ստանձնած էր եւ յաջողութեամբ գլուխ հանած։ Ինք չէ որ պիտի պատմէր այն դերը զոր խաղացած է Ջեմալ Ազմիի եւ Պեհաէտտին Շաքիրի ահաբեկումներուն մէջ։

Պոլսէն անցած է Ռումանիա եւ վերջապէս հաստատուած Հալէպ ուր 30 տարի ունեցած է ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն։ Երկու անգամ երեսփոխան ընտրուած է Սուրիոյ Խորհրդարանին եւ մեծ համակրանք կը վայելէր արաբական շրջանակներու մէջ։

Հրաչ Փափազեան մասնակցած է Հ. Յ. Դ.ի գրեթէ բոլոր ընդհանուր ժողովներուն, բազմիցս ընտրուելով Բիւրոյի անդամ։

Վերջին տարիներուն մեր ողբացեալ ընկերը հաստատուած էր Պէյրութ։ Մանր տկարութիւն, կը հանգստանար Շթորայի մէջ երբ Օգոստոս 16ին մահը խլեց զայն մեզմէ։

Ամբողջ սերունդ մը կ'անհետանայ մեր աչքերուն առջեւ, ամայացնելով քաղաքական թէ մտաւոր անդաստանը՝ ստուերոտ մթութեան մէջ։ Ամէն նոր փոս որ կը բացուի, կոչ մըն է, ճիգ մը աւելի փորձելու, պատասխանատուութիւն մը աւելի ստանձնելու, որպէսզի կտրուած ճամբան աւելի զարգանայ եւ ամրանայ, մէկ սերունդէն միւսը։ Այս էր մեր խմբագրապետին պատգամը, երէկ։

Այս պիտի ըլլար իր Խօսքը նոր փոսին առջեւ։

Մանաւանդ այսօր։ Շատ են փոսերը, խոր են փոսերը եւ նեղ սերունդը՝ երեւելով կարծես անհաղորդ անոնց գործին, հակառակ որ հաւատարիմ է անոնց խօսքին։

Հրաչ Փափազեանի մահով, փոս մը եւս։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ԶԱՓԱԶԱՆՑԷ

ԳՈՒԻՆԷԱ ԵՒ ՆԵՀՐՈՒ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Քանի մը յետաձգումներէ ետք, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը տեղի պիտի ունենայ կիրակի։ Ծանօթ է որ այս նիստը գումարուած է Համըրշըլտի դիմումին վրայ որ դժգոհ՝ Նիւ-Եորք վերադարձած էր Լէոփոլտվիլէն։

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուցած է Քոնկոյի վերջին անցուդարձերուն շուրջ։ Յիշած է Լէոփոլտվիլի օդակայանի միջադէպը, որուն ընթացքին քանատացի զինուորներ խոշտանգուած էին Քոնկոցիներու կողմէ, Յիշած է նաեւ, թէ ՄԱԿի պաշտօնեաները եւ զինուորականները գէշ վերաբերումի կ'ենթարկուին Լումումպայի ներկայացուցիչներուն եւ զինուորներուն կողմէ։ Տեղեկագրին մէջ, Համըրշըլտ դիտել տուած է, թէ «եթէ այժմու պայմանները չբարելաւուին, ՄԱԿը պիտի չկարենայ իր առաքելութիւնը շարունակել, Քոնկոյի մէջ»։

Լէոփոլտվիլի մէջ ՄԱԿի քաղաքային եւ զինուորական ներկայացուցիչները յարձակումներու կ'ենթարկուին։ Առջի օր ՄԱԿի երկու պաշտօնեաներ պիտի գնդակահարուէին։ Ընչ, ՄԱԿի ներկայացուցիչը երկու պաշտօնեաներ (մէկը Ճամայիքէն միւսը Գրազիլացի) ղրկած է Լումումպայի մօտ։ Երկուքն ալ ՄԱԿի զինանշանները կը կրէին իրենց վրայ։ Այսուհանդերձ ձերբակալուած ու տեղւոյն վրայ մահուան դատապարտուած են։ Ղանացի զինուոր մը, որ դէպքին ականատես եղած է, վազած է լուր տալու՝ Հասած են ՄԱԿի սպաներ եւ մազապուրծ ազատած երկու «մահապարտները»։

Լումումպայի համար «հասարակ միջադէպեր» են այս տեսակ բաները։ Աւելորդ, յայտարարութեամբ մը կը մեղադրէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը որ «դիտմամբ կը մեծցնէ» պատահարները։

Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրները դէմ են Լումումպայի բռնած ընթացքին։ Գուինէա, Թունուզի նախագահը ճառով մը քննադատած է Լումումպայի ընթացքը Համըրշըլտի եւ ՄԱԿի հանդէպ։ Այս առթիւ գովասանքով խօսած է Համըրշըլտի անձին եւ կատարած աշխատանքներուն մասին։ Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած են Լիպերիոյ նախագահը եւ ուրիշներ։ Ափրիկեան եւ ասիական շատ մը թերթեր ի նպաստ Համըրշըլտի յօդուածներ եւ խմբագրականներ գրած են։ Եգիպտական «Ալ Ահրամ» թերթին համար ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը «խաղաղութեան կողմնակից անձնաւորութիւն մըն է»։ Իսկ Նեհրու հեռագիր մը ղրկած է Լումումպայի ուր ցաւ կը յայտնէ անոր բռնած դիրքին համար։

Ըստ երեւոյթին Քոնկոյի վարչապետը կ'ուզէ շարունակել իր քաղաքականութիւնը, քանի որ անգամ մը եւս լրագրողներուն իր առաջ կանչելով յայտարարած է.

Ա) ՄԱԿի ճերմակ ուժերը պէտք է հեռանան Քոնկոյէն։ Բ) Քոնկօ պէտք չունի ՄԱԿի օժանդակութեան եւ վերջապէս Համըրշըլտ դաւաճանեց ՄԱԿին։

Լումումպա կ'րսէ թէ առանց ՄԱԿի կրնան իրենք դիրենք կառավարել։

Միացեալ Ազգերու կողմէ 5 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը եղած է Քոնկոյի։ Հարիւր բժիշկներ եւս ղրկուած են, որոնք պիտի վճարուին Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան կողմէ։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԵՍ ՀԱՅ ԵՄ

Այս աղաղակը յիշեցի, կարծես լսեցի. — Մեր մեծարժէք գրագէտներէն մին, Արփիար Արփիարեան, գետին կ'իյնար եղբայրասպան գնդակով մը Գահիրէի փողոցներուն մէջ։ Երբ օգնութեան կը հասնին ու կը վերցնեն, «Ես Հայ եմ» կ'ըսէ իր վերջին շունչով ու կը մեռնի։

«Ես Հրեայ եմ», կ'երգէ Էտմոն Ֆլեկ, այն տառապանքներուն եւ անարգանքներուն մէջ, կոտորածներուն ու թշնամութեանց դէմ, որոնք «հանապազօրդ հացը» կը կազմէին Հրեաներուն՝ դարերու ընթացքին։

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ, Իսրայէլի զաւակ՝ կորսնցնելէ ետք Իսրայէլը, զգացի որ կը վերակենդանանայ իմ մէջս աւելի կենդանի քան իմ գոյութիւնս։

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ ամէն ուր որ տառապող սիրտ մը կուլայ՝ Հրեան եւս կուլայ միասին։

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ Իսրայէլի եւ բոլոր ազգերուն վերեւ՝ Իսրայէլ դրած է մարդը եւ մարդկային միութիւնը։

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ մարդուն վերեւ, որ պատկերն է Աստուծոյ, Իսրայէլ դրած է աստուածային միութիւնը»։

Տառապա՛ծ է մեր ժողովուրդը եւս, եւ շա՛տ տառապած։ Այդ տառապանքին մէջէն, որ փշապատ գօտիի մը պէս փաթթուած է իր մէջքին, Հայութիւնը կրցած է բերել աղաղակը. «Ես Հայ եմ»։

Այդ աղաղակը արեան ժայթք մըն է կարծես, տաք բոց մը, որ այսօր կը հասնի Նոր Սերունդին։

Նոր Սերունդը չտեսաւ իր ցեղին տառապանքները։ Բայց անիկա պատճա՞ռ մըն է որ մոռնայ, ուրանայ ինչ որ պատմութիւնը կ'աւանդէ իրեն։

Տեսէք թէ ի՛նչ կը գրէ Էտմոն Ֆլեկ 1927ին, իր թոռնիկին ծնունդէն առաջ, իր օրագիրին մէջ, խօսքը ուղղելով թոռնիկին՝ որ չէ ծնած դեռ, կ'ըսէ. «Քսան տարեկան էի՝ երբ կը կարծէի թէ մէջս ոչինչ ունիմ հրէական։ Համոզուած էի թէ Հրեան այլեւս պիտի կորսուէր անհետանալու աշխարհի երեսէն։ Յանկարծ վերստին հրէացայ, այնքան որ շատեր կը հարցնէին ինծի թէ ինչո՛ւ Հրեայ դարձայ վերստին։ Ինչ որ պատահեցաւ ինծի, կրնայ պատահիլ նաեւ քեզի, թոռնիկս։ Եթէ կարծես թէ մէջդ մարած է Հրէութեան բոցը, սպասէ եւ պիտի տեսնես, — օր մը նորէն պիտի վառի»։

Հրէութեան այդ բոցը քանի՛ քանի՛ անգամներ մարած է եւ վերստին վառած իսկական Հրեաներու հոգիին մէջ։ Էտմոն Ֆլեկ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս մարած էր այդ բոցը իր մէջ։

Մեծցաւ իբրեւ Հրեայ։ Մայրը, Ուրբաթ երեկոները, կը մարէր իւղին մէջ վառող պատրոյգները։ Հայրը աւանդական կարմիր գօտին կը կապէր մէջքին՝ մատաղի սեղանին առջեւ։ Երբ սկսաւ դպրոց յաճախել, պարտաւորուեցաւ աշխատիլ շաբաթ օրերը՝ պարտականութիւններ գրելով։ Երբ ճամբորդեց, խոզի միս կերաւ ճաշարաններու մէջ։ Համալսարանական կրթութիւնը մոռացութեան յանձնեց Իսրայէլի Աստուածը։ Այլեւս բան չմնաց իր Հրէութենէն։

Մացեցաւ Տրէյֆիւսի վէճը։ Յանկարծ արթնցաւ Հրէութիւնը։ Կարդաց Հին Կտակարանը արցունքը աչքերուն մէջ։ Սորվեցաւ եբրայերէն, ծանօթացաւ իր ցեղին իմացական գանձերուն, պրպտեց իր ժողովուրդին պատմութիւնը, ուսումնասիրեց թալմուտական աւանդութիւնները։ Զմայլեցա՛ւ։

Անմեղ Հրեայի մը դատապարտութիւնը պատճառ դարձաւ որ վերստին վառի Հրէութեան բոցը եւ աղաղակէ, սքանչելի տաղաչափի մը մէջ.

— Ես Հրեա՛յ եմ։

Հայոց Նոր Սերունդ, բարեկեցութեան եւ հաճոյքի ձեր կեանքին մէջ պիտի պատահի՞ որ օր մը բանաք ձեր ժողովուրդին պատմութիւնը, մեծասքանչ գանձերուն պահարանը եւ յանկարծ աղաղակէք.

— Ես Հայ եմ։

Դուք պարծիք ձեր Հայութեամբ եւ Հայութիւնը պարծի ձեզմով։

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը 9ի դէմ 78 ձայնով վստահութիւն ստացաւ։ Դէմ քուէարկած են Րեմոն Էտտէի Ազգային Պլոքի երեսփոխանները եւ Քամիլ Շամունի։ Սայէպ Սալամ նախապէս կարդացած էր կառավարական յայտարարութիւնը՝ որուն մէջ կը սահմանէր «Լիբանանականութեան» իր ըմբռնումը։ Սալամ չեշտեց — «Կ'ուզենք Լիբանան մը՝ արաբական երկիր, անկախ, ամուր հիմերով, հանրապետական, ժողովրդավար Լիբանան մը, բաց բովանդակ աշխարհին վրայ»։ Ցալանծիտ նախարարներու դիմումին վրայ, Սալամ ստիպուած եղած էր ճշդումներ կատարել իրեն վերագրըուած կարգ մը յայտարարութիւններուն առթիւ զորս հրատարակած էր Գահիրէի Ալ Կումհուրիէհ թերթը։ Հոն, Սալամ ըսած է թէ կողմնակից է «միութենականութեան» այսինքն արաբական երկիրներու միացման։ Դէմ քուէարկող երեսփոխանները բաւարար չէին գտած Սալամի ճշդումները։

ՍԵՆԵԿԱԼԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ չաբաթ առաւօտ։ Ծանօթ է որ վերջերս անկախ հռչակուած Մալիի հանրապետութիւնը կազմուած է Սենեկալէն եւ Սուտանէն, նախագահը Սուտանցի էր, մինչ փոխ-վարչապետը Սենեկալցի։ Սուտան գոհ չէր այս ձուլումէն, այդ պատճառով Սենեկալ փորձեց անջատուիլ։ Կացութիւնը ծանր եւ անորոշ է։ Սուտանցի նախագահը բանտարկուած է պալատին մէջ։ Ոչ մէկ լուր Տաքարէն։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ օդանաւորդ Փաուըրսի դատավարութիւնը վերջացաւ։ Վճիռը տրուեցաւ.— «Տասը տարուան համար կը զրկուի ազատութենէ»։ Փաուըրս յայտարարած է.— «Ծանր ոճիր մը գործեցի. արժանի եմ պատիժիս»։ Ընդհանուր դատախազը դիտել տուած է, թէ Ամերիկայի քաղաքականութիւնն է որ պատիժի եւ մեղադրանքի արժանի է։ Արդարեւ, Փաուըրսի դատավարութիւնը խորքին մէջ դատավարութիւնն էր՝ Այզընհաուըրի, Նիքսընի, Տըլըսի եւ ամերիկեան քաղաքականութեան։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ գիտուններու անցեալ շաբթուան անջրպետային յաջողութիւններէն ետք, ռուս գիտնականներն ալ, իրենց կարգին, գիտական նոր եւ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին։ «Բնակուած» արուեստական արբանեակ մը արձակած են, որուն մէջ բազմաթիւ կենդանիներ տեղաւորած են. ի շարս որոնց երկու էգ շուներ։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

Մեր պատմութեան չորրորդ դարու անցքերն ու դէպքերը ընդգրկող շատ շահեկան վէպը՝ որ անցեալ տարի լոյս տեսաւ «Պետհրատ»ի մամուլէն։

ԿԱՅԱՐԱՆԸ

—o—

Սպասումներ։ Վերադարձներ։ Մեկ–նումներ։ Բազմաժխոր աշխարհ մը՝ ուր երբեմն յանկարծ կը խորանայ լռութիւ–նը, փոթորիկէն հանդարտող ծովի մը պէս։

Սպասումը կարօտահար սիրտերու՝ ո–րոնք աւելի սուր կսկիծով դեռ կ'ապրին անցեալը։

Վերադարձը ծաղկահիւս պատմուճան հագած՝ հրապուրիչ իր տեսիլքով։

Մեկնումը՝ նոր վէրքերու եւ ցաւերու դալուկներով։

Ահա՛ պառաւ մը սպիտակահեր՝ որ բռնած է խարտեաշ աղջնակի մը թաթի–կէն։ Աղջիկը գրկած է իր հասակին չա–փով խարտեաշ պուպրիկ մը։ Որո՞ւն կը սպասեն անոնք։ Մամիկը կորաքամակ՝ հեւալով կը քալէ. կանգ կ'առնեն անոնք քարափին վրայ եւ կը սպասեն։ Գահ մը եռք նորէն կը հանդիպիմ։ Տժգոյն պա–տանի մը ընկերացած է անոնց։ Հագիւ կը ժպտի։ Աչքերուն մէջ անհուն թախիծ մը կայ։ Ուրկէ՞ եկած է ան։ Կազդուրման կայանէ մը անշուշտ՝ ուր կեանքի բոցա–վառ կրակը չէ տաքցուցած անոր հիւանդ մարմինը։

×

Ուշադրութիւնս գրաւեց կայարանը ըս–պասող մէկը՝ որ տխրութեամբ քօղար–կուած խորունկ աչքեր ունէր։ Երիտա–սարդ մըն էր ան՝ որ ակնկառոյց կը դի–տէր հեռուն՝ ուրկէ մութ կամուրջին տակ պիտի յայտնուէր վայրաշարժը։

Ճերմակ շոգիի ամպ մը ծածկեց կա–մուրջը՝ ուրկէ սեւ վիշապի մը նման հե–ւալով եկաւ անիկա իր ետեւէն քաշելով երկար կառաշարը։ Ուղեւորներու բազ–մութիւնը իջաւ քարափին վրայ։ Ձայները փոթորկեցան։ Կարօտներ լեցուցին սիր–տերը, որոնք յուզումնահար բաբախեցին վայրագօրէն։ Երիտասարդը կը սպասէր միշտ։ Հետզհետէ կ'ամայանար քարափը՝ ուր քանի մը յետամնաց համբորդներ կա–յին սակ։ Երիտասարդը դանդաղ քայլե–րով մինչեւ ծայրը գնաց իւրաքանչիւր բաժնեակին մէջ փնտռելով իր հոգիին մարմնացեալ երազը։ Բայց չգտաւ։

Հետեւեցայ անոր։ Ցուսահատութեան մռայլ շող մը կը վառէր աչքերուն մէջ։ Կանգ առաւ գրավաճառի մը կրպակին առջեւ եւ գիրք մը գնեց։ Մօտեցայ եւ գողունի նայուածք մը նետեցի մատեա–նին վրայ՝ «Մոռացում»։ Սփոփանքի լու–սահոս աղբի՞ւր մը կար մատեանին էջե–րուն մէջ, թէ համակերպումի խաղաղե–ցնող բաժակ մը։ Մոռացում, որպէսզի անցեալը բիւրեղանար սեւ ադամանդի մը պէս եւ ցոլացնէր միայն շիջած արեւի մը անփայլ ոսկին։

×

Ուրիշ օր մը հանդիպեցայ երկայնահա–սակ երիտասարդի մը՝ որ նստարանին վրայ նստած՝ կը կարդար։ Իր քովը նըս–տեցայ ե՛ս ալ։ Կարդացած գիրքը, «Վեր–ջին օրուան իշխանը», տեսած էի ժամա–նակ մը առաջ գրավաճառի մը ցուցա–փեղկին մէջ։

Ան երբեմն կը դադրեցնէր՝ընթերցումը եւ մտահոգ աչքերը կը յառէր դիմացը մուտքի դրան։ Ցայտնորոշ էր թէ մէկուն կը սպասէր։ Ոտքի ելաւ եւ սկսաւ քալել։ Եկաւ աղջիկը։ Մազերը սպիտակ ոսկի էին։ Ունէին աչքերը Եգիպտոսի երկինքին խորունկ չափիւղան։ Մէջքը բարակ էր և կուրծքը՝ պատանեկան։ Ձեռքը բռնած էր իտալական սակառ մը կարմիր կեռասի փունջով մը զարդարուն։

Ժպտեցան իրարու եւ անոնց շրթները միացան հեւասպառ համբոյրով մը։ Կար–ծես երկուքն ալ կը վախնային փշրելէ սրբազան արբեցումի մը երկնային բիւ–րեղը։

Անոնցմէ ո՞վ պիտի երթար նոր հորի–զոնի մը տակ իր ճակատագրին համա–կերպելու։

Շոգեկառքը սուլեց եւ անոնք արագա–ցուցին իրենց քայլերը։ Վերջին օրուան իշխանը կը փորձէր ցոյց չտալ իր սիրտը դաժանօրէն ճմլող վիշտը։ Կը ժպտէր աղջկան աչքերուն՝ որոնք յանկարծ պըղ–տորեցան արցունքով, երբ ժամացոյցը մեկնումի վայրկեանը հնչեցուց։

Քարափին վրայ քարացած մնաց եր–կարօրէն ան՝ որ պիտի քալէր, առաջին օրուան առանձնութեանը մէջ, յաւիտե–նական տառապանքին տատասկները։

Գիրքը բացաւ ոչ իսկ քայլ մը առնելով դէպի մեծ ոստանին փոթորկալից սիրտը, եւ քանի մը տող կարդալէ ետք գոցեց զայն։

Լին թերեւս գրուած հոն Ցոյսը եւ Մա–հը հրապուրող գեղեցիկ բառեր։

Կէս գիշեր էր։ Հոն էի դարձեալ։ Կու–գայի հեռաւոր բարեկամի մը տունէն։ Գիւղ պիտի երթայի։ Կայարանը լեցուն էր ուղեւորներով՝ որոնք նոր հասած էին եւ պիտի շարունակէին իրենց ճամբան, երբ կառաշարը կազմուած ըլլար։

Քարափին վրայ խումբ մը մարդիկ տեսայ, խումբ մը սաւերներ, առանց պայուսակի, անխօս։ Մօտեցայ եւ նկա–տեցի թէ դեղեւկոտ մոլորուն քայլերով կը շարժէին, կարծես դինովներ ըլլային։

Մէկուն թեւէն բռնեցի, որովհետեւ զգացի որ պիտի իյնար։ Բայց ան կառչե–ցաւ կուրծքիս եւ հարցուց.

— Ե՞րբ կը մեկնի վերջին վայրաշարժը։

Ձայնը կարծես անդունդի մը խորու–թենէն կը հանէր ինծի։ Միւսները շըր–ջապատեցին զիս եւ բոլն միաբերան.

— Մենք կայարանին ճակատը գետեղ–ուած յիշատակարան մարմարին մէջ կը բնակինք։ Գնդակահարուեցանք Մեսի եւ Սթրազպուրկի մէջ։ Մեր աշխարհը, մեր յոյսերուն, մեր տառապանքին, մեր աշ–խատանքին աշխարհը վայրաշարժն էր։ Եւ հիմա, ամէն գիշեր, երբ վերջին վայ–րաշարժը կը մեկնի սրեւելեան կայարա–նէն, կ'իջնենք յիշատակարան գերեզմա–նէն եւ մեր յարուցեալ մարմիններուն բոլոր ուժովը կը կառչինք անոր անիւ–ներուն, կ'երթանք մինչեւ Մեսս, մինչեւ Սթրազպուրկ եւ կը վերադառնանք։ Մեր անունները փորագրուած են հոն. բայց մեր յաւերժութիւնը վայրաշարժին վի–շապահեւ դանդուածն է...

Անհետացան սաւերները եւ խոր լռու–թեան մէջ անսահման եւ սրտակեղեք ա–ղաղակ մը բարձրացաւ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Բայց այս բարեփոխութիւնը բաւական չհամարեց Այվազովսկին։ Մասեաց Ա–ղաւնիի մէջ տպուած իր յօդուածում նա հին ձեւի տառերի մէջ երկու խոշոր պա–կասութիւն էր գտնում.

1 — Որ հայերէն տառերը ուղղահայ–եաց չեն, ինչպէս եւրոպական ազգերի տառերը, այլ դէպի առաջ են թեքուած, շեղ են եւ այս հանգամանքը դարձնում է նրանց տեսողութիւնը յոգնեցնող, դըժ–ուարընթեռնելի։

2 — Որ հայերէն տառերը գրեթէ ամ–բողջովին զուրկ են եւրոպական տառերի կոլորակութիւնից, քառակուսի են եւ այդ պատճառով էլ չափից դուրս միակերպու–թիւն ունին, որի շնորհիւ շուտ են ձան–ձրացնում ընթերցողին։

Այս պակասութիւնները վերացնելու համար նա գծագրեց ուղղահայեաց տա–ռեր, որոնք դեռ չտեսնուած նորութիւն էին կազմում հայ տպարանական արուես–տի մէջ։ Ամենայն խստութեամբ պահ–պանելով բոլորագիր տառերի բուն հայ–կական ձեւը, Այվազովսկին ճարտար գը–ծագրական կառուցուածքով տալիս էր նրանց եւրոպականին մօտեցող արտաքին կերպարանք, որ միանգամայն գեղեցիկ էր, տալիս էր մի ինքնուրոյն գեղարուես–տական ներդաշնակութեան տեսարան ի... այս տառերի մէջ Այվազովսկին աշխատ... էր վերացնել այն շփոթութիւնը, որ ա... ռաջ էր բերում մի քանի տառերի (գ... գդ, ալք, ա...) իրար շատ նման լինելը. Սրա համար նա գ եւ զ տառերի գլուխնե... րին տալիս էր կիսաբոլորակ ձեւ, ի... դ եւ ղ տառերի գլուխներին տալիս... շատ ընդգծուած որոշութիւն, այնպէ... որ այդ տառերը իսկ որ անկարելի է... իրար հետ շփոթել։ Սակայն միւս տառե... րի նմանութիւնները (ա..., ու) նա չկա... րողացաւ նոյն յաջողութեամբ վերաց...

Այս ուղղահայեաց տառերի տառ... նմոյշն էր։ Պատրաստելով նրա... մեծութեան (12, 10, 8 տառեր... ռեր, Այվազովսկին նրանցով բազմաթ... տպագրութիւններ արաւ Թէ՝ Փարիզ... եւ Թէ Թէոդոսիայում։

Այնուհետեւ Այվազովսկին տուեց ուղ... ղահայեաց տառերի եւ մի երկրորդ օրի... նակ, որ նախկինից աւելի աչքի է ը... նում իր գեղարուեստական նրբութիւ... նով եւ մանաւանդ գլխագրերի գործ... նալի համաչափ դասաւորութեամբ ո... քնքոյշ գծագրութեամբ։ Այստեղ Այվա... զովսկին աւելի եւս մօտեցրել է իր տա... ռերը հայկական ձեւին, պահպանելով եւ... րոպական ձեւին մօտեցնող բոլորակու... թիւնը։ Այս տառերով են տպագրուած մ... քանի հայ տպագրական գլուխ գործո... ներ, օրինակ Տէլեմաքի Փարիզի... հրատարակութիւնը։

Ճանիկ Արամեանն էլ իր համար... պատրաստում ուղղահայեաց տառերի եր... կու տեսակ։

Առաջին տեսակն ունի իր մէջ Այվա... զովսկու ազդեցութեան շատ նշաններ եւ... ամէնից առաջ այն որ, այստեղ էլ Այ... վազովսկու առաջին տեսակի նման պա... ւոր տառերի պոչերը ծալուած (կլո... րացրուած) կէտի տեսք առած։ Այստեղ... մ տառի կնճիթն անպէս է փոքրացրուած... եւ ոլորուած, որ նրա հետ կարող են ա... արդել կանգնել ն, ի եւ այլ տառեր... Բայց միաժամանակ այս ուղղահայեաց... բոլորագիրը Այվազովսկու բոլորագիր... պատճէնը չէ, այլ ներկայացնում է... տարբերութիւններ, օրինակ ն տառն այ... տեղ բոլորովին այլ ձեւ ունի։ Արտաքի... երեւոյթով, սակայն, այդ երկու տեսակ... տառն ալ երկուորեակներ են։

Երկրորդ տեսակի մէջ Արամեանը կա... աւելի ճիշտ, նրա համար աշխատող փ... րանսացի արուեստագէտը, մի կողմ... Այվազովսկու նման, աշխատել է մօտե... ցնել նոր ձեւը հին ձեւին։ Երկուսն էլ... Այվազովսկին եւ Արամեանը, այլեւս... ծալում կծկում տառերի պոչերը, ... րատ աւանդականին՝ մազային գծի կեր... պարանք են տալիս պոչերին։ Երկուսն... սահմանում են երկու տեսակ մ ունենա...

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼԴ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԻՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

—o—

Կ'երեւակայէք անշուշտ որ այս անբար–եացակամ խօսքերը իմանալով արինը գլուխս խուժեց եւ սակայն բաւական համբերութիւն ունեցայ ինքզինքս զսպե–լու։ Ցիմար ծերուկը ձգեցի իր ջաղաց–քին մէջ եւ վերադառնալով երիտասարդ զոյգին մօտ, անոնց պատմեցի իմ յուսա–խաբութիւնս։

Խեղճերը չէին կրնար հաւատալ ըսած–ներուս, ուստի ինծմէ շնորհ մը խնդրե–ցին՝ երկուքը միասին ուզեցին երթալ ջաղացք եւ խօսիլ մեծ հայրիկին...։

Քաջութիւնը չունեցայ իրենց խնդրան–քը մերժելու եւ ահա՛, պը՛րր... սիրա–հարները մեկնեցան։

Ճիշդ այն պահուն երբ կը հասնէին հոն, վերը, Վարպետ Քորնիյ դուրս էր ելած։

Դուռը գոցուած էր, եւ սակայն ծերու–նին մեկնած պահուն իր սանդուխը դուր–սն էր ձգած։

Այս հանգամանքը երիտասարդ սիրա–հարներուն մտքին մէջ կը ծագեցնէ գա–ղափար մը— պատուհանէն ներս մտնել եւ տեսնել թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ այդ խորհրդաւոր ջաղացքին մէջ...։

Տարօրինակ բան...։ աղօրիքին սենեակը պարապ էր։ Ոչ մէկ պարկ, ոչ իսկ հատիկ մը ցորենի, ոչ ալ ալիւրի փոշի պատե–րուն վրայ։ Չկար նաեւ այն ախորժալի բուրմունքը աղուած հատիկներուն, որով առհասարակ կ'ողողէն ջաղացքի մը ներքնամասերը։

Ջաղացքի քարին մեծ գերանը ծած–կուած էր փոշիներով, որուն վրայ կը մրափէր նիհար կատուն։

Վարի յարկի սենեակը միայնութեան եւ լքումի նոյն պատկերը կը ներկայացնէր. — աղտոտ անկողին մը, քանի մը ցնցո–տիներ, սանդղամատին վրայ հացի կտոր մը եւ անկիւն մը՝ երեք կամ չորս հատ ծակոտած պարկեր, որոնցմէ դուրս կը թափէին քարի եւ հողի կտորներ։

Այս է եղեր գաղտնիքը Վարպետ Քոր–նիյի։

Այդ ծակոտած եւ կիրով ու հողով լե–ցուն պարկերն են եղեր որ ամէն երեկոյ ճամբաներուն վրայ կը տարուէին ու կը բերուէին Վարպետ Քորնիյի կողմէ, փըր–կելու համար իր ջաղացքին պատիւը եւ այնպէս հաւատացնելու համար թէ՝ հոն ալիւր կ'աղացուէր...

Խե՜ղճ ջաղացք, խե՜ղճ Քորնիյ...։

Երկար ատենէ ի վեր նոր հաստատուած շոգի ջաղացքները խլած էին ամէն գործ։

Հողմաղացները կը դառնային եւ սա–կայն աղօրիքին քարը պարապին կ'աշխա–տէր...

Երիտասարդները վերադարձան ար–ցունքոտ աչքերով եւ պատմեցին ինծի ինչ որ տեսած էին...

Սիրտս մղկտաց իրենց պատմութիւնը լսելով։ Առանց վայրկեան մը կորսնցնե–լու, վազեցի դրացիներուս մօտ, երկու խօսքով պատմեցի անոնց եղելութիւնը, եւ անմիջապէս որոշեցինք որ պէտք էր իսկոյն Վարպետ Քորնիյի ջաղացքը տա–նէինք այն բոլոր հացահատիկները որ կային մեր տուներուն մէջ։

Ինչ որ խորհեցանք, իսկոյն գործադրե–ցինք։ Ամբողջ գիւղը ճամբայ ինկաւ եւ հասանք վերը մեր իշուկներուն վրայ բեռցուած ցորենի պարկերով, այս ան–գամ իրական ցորեն...։

Ջաղացքին դուռը կռնակի վրայ բաց էր։ Վարպետ Քորնիյ, դրան առջեւ պար–կի մը վրայ նստած, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած կ'արտասուէր։

Երբ վերադարձած եւ ներս մտած իր ջաղացքէն, անդրադարձած էր թէ իր բացակայութեան մարդիկ ներս մտնելով թափանցած էին իր տխուր գաղտնիքին։

— Ո՜հ, թշուառս, ինծի այլեւս մեռ–նելէ զատ ուրիշ բան չի մնար... Ջաղաց–քըս անպատուուած է...

Եւ սրտակեղեք կերպով կը հեծկլտար, իր ջաղացքին հետ կը խօսէր, կը կանչէր զայն ամէն տեսակ անուններով, կարծես թէ խօսէր իսկական անձի մը հետ...։

Այդ պահուն բեռնաւորուած իշուկները հասան ջաղացքին դիմաց գտնուող տա–րածութեան վրայ եւ բոլորս միաձայն սկսանք պոռալ, ճիշդ այնպէս ինչպէս կ'ընէինք մեր ջաղացքներուն աշխատու–թեան երանելի օրերուն.

— Օհէ՜... ջաղացպա՛ն, օհէ՜ Վարպետ Քորնիյ...

Եւ ահա՛ պարկերը սկսան դիզուիլ իրա–րու վրայ, դրան առջեւ, եւ կարմրագոյն հացահատիկները սկսան թափիլ գետնին վրայ, ամէն կողմ...

Վարպետ Քորնիյ աչքերը խոշոր բա–ցած էր։ Մօտեցաւ, ափով առաւ հացա–հատիկները եւ խնդալով ու միանգամայն լալով ըսաւ.

— Ցորե՜ն է, Ցիսո՜ւս Քրիստոս... ա... նիւ ցորե՜ն... Թողէք որ նայիմ...

Ապա մեզի դառնալով.

— Ա՜հ, գիտէի որ պիտի գայիք... բո... լոր միւսները գողեր են...։

Ուզեցինք զինքը յաղթականօրէն տանի... գիւղ։

— Ո՛չ, ո՛չ, տղաքս, ամէն բանէ առա... պէտք է երթամ եւ ուտելիք տամ ջաղաց... քիս։ Երեւակայեցէք որ երկար ատենէ ի... վեր բան մը չէ դրած իր ակռաներուն... տակ իմ ջաղացքս...։

Եւ արցունքոտ աչքերով կը դիտէինք... խեղճ ծերունին որ կը վազէր աջ ու ա... եակ, կը բանար պարկերը, կը նետէր... ցահատիկները ջաղացքարին տակ, ... հիացիկ աչքերով կը դիտէր վազող ալի... րը, որուն փոշին կը բարձրանար դէպ... առաստաղ։

Ի պատիւ մեզի պէտք ըսեմ որ այդ օրէ... սկսած մենք ծերունին առանց գործ... չթողուցինք։

Ցետոյ, առաւօտ մը Վարպետ Քորնի... մեռաւ, եւ մեր վերջին ջաղացքին հողմ... աղացները դադրեցան դառնալէ, այս ան... գամ յաւիտենապէս...։

Քորնիյի մահէն ետք ոչ ոք առանձն... անոր գործին շարունակութիւնը։

Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն, ամէն բան վեր... մը ունի աշխարհիս երեսին եւ պէտք... հաւատալ որ հովով դարձող ջաղացքնե... րու շրջանը անցած էր այնպէս, ինչպէ... անցած էին Ռոնի վրայ ձիաքարշ նաւեր... երեսփոխանական ժողովներու եւ ծաղկ... զարդուած ժաքէթներու շրջանները...

ԱՆԹՈՆԻ ՏՈՏԷ

(«Նամակներ Ջաղացքէս» հատորէն)

(3 եւ վերջ)

մէջ՝ կնճիթաւոր, միւսն անկնճիթ՝ յատկապէս և, ի եւ այլ այսպիսի երկար եւ ձիգ տառերի կողքին կանգնեցնելու համար։

Բայց Արամեանն իր Երկրորդ տեսակի մէջ մտցնում է եւ միանգամայն չեղած ու չտեսնուած յեղափոխիչ Նորութիւն — ու՝ Մեր ու տառը դառնում է Ֆրանսերէն է. (անշուշտ գլխատառի հետ ունեցած նմանութեան պատճառով), մեր Ր տառը դառնում է Ֆրանսերէն Էռ, մեր Ֆ տառը դառնում է Ֆրանսերէն Էֆ։ Բացի դրանից՝ այս տառերի մէջ Շ տառը իր սովորական ձեւը չունէր, այլ գլխագրի ձեւն ունէր։ Այս մի համարձակ նորաձեւութիւն էր, որ եթէ շատ աչք ծակող չէր, պատճառն այն էր որ սահմանափակւում էր մի հատ տառով եւ կատարուած էր ճոռհալի կերպով։ Ֆրանսական Եռ եւ Էս տառերի կիրառութիւնը Արամեանը մտցնում էր նաեւ իր փոքրագրերուած հին ձեւի մի գեղեցիկ շղագրի մէջ։

×

Մենք տեսանք որ թէ՛ Այվազովսկին եւ թէ Արամեանն իրանց երկրորդ տեսակի ուղղահայեաց տառերի գծագրութեան մէջ ստիպուած էին զիջողութիւններ անել հին աւանդական գծերին։ Այս մի պատահական եւ քմածին երեւոյթ չէր։ Պարզապէս երկու բարենորոգիչները հանդիպեցին յետաշրջական քննադատութեան։ Արամեանը գրում է իր «Դասարան Հայկազն Մանկանց» գրքի յառաջաբանում (տպ. Փարիզ 1860), որ իրան բամբասում են իր տառերի համար։ Նորաձեւութիւնների դէմ էր այն ժամանակի հայ հասարակութիւնը եւ այս հակառակութեան պիտի ընդհարուէր ժամանակին Այվազովսկին, երբ 1850 թուականների վերջերում տեղափոխուեց Թուրքահայերի մէջ, որոնք միանգամայն անպատրաստ էին հանդիպելու տպարանական տառագիտութեան մէջ. Տեսնելով որ ուղղահայեաց բոլորագիրը չի ժողովրդականանում, դժուարութիւն յարուցանում է, նա վերադառնում է հին շեղ բոլորագրին, տալով նրան իր ստացանքին յատուկ ճարտար ու գեղեցիկ գծագրութիւն եւ պատրաստելով այդ նոր ձեւից երեք տեսակ (16, 12, 8 աստիճան) մեծութեամբ տառեր, նրանցով գլխաւորապէս տպագրում է Մասեաց Աղաւնին եւ ուրիշ գրքեր Թէոդոսիայում։

Իսկ Ճանիկ Արամեանն էլ տալիս է հին նօթքով փորագրուած մի տեսակ գծագրական ոճ, որի մէջ նա աշխատել էր հնար եղածին չափ մեղմացնել տառերի շեղութիւնը։ Այս միջին հաստութեամբ, նեղ տառերի մի տեսակ էր, որի մանրանոց 8 աստիճանը չափազանց գեղեցիկ էր եւ նրանցով նա մի շարք փոքրագիր հրատարակութիւններ կատարեց։

Այս է, համառօտ գծերով, այն մեծ բարեփոխութեան պատկերը, որ տեղի ունեցաւ Փարիզում 1850ական թուականներին եւ որ միանգամայն յեղաշրջեց հայկական տպագրութիւնը, բարձրացնելով նրան իր աղքատութեան խորխորատից եւ դնելով եւրոպական ազգերի մշակութային բարձունքի վրայ։ Հայ տպարանը տիրանում էր մի խոշոր եւ բազմապիսի հարստութեան։ Այստեղ է ահա Ճանիկ Արամեանի, որպէս մեծ տպագրիչի, անմահ նշանակութիւնը։

Գնահատել մեր երկու բարենորոգիչների գործը կարելի է հէնց նրանով, որ Փարիզեան տառերը մնացին անգերազանցելի մինչեւ այժմ։

ՓՐՈՖ. Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ
(ԼԷՕ)

(Վերջը յաջորդով)

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ

(ՎԻՊԱԿ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս, հիւանդ մարդուն վիճակը երթալով կը լաւանար։

Հիմա, սենեակին մէջ կը քալէր դաւազանով, եւ կ'երթար մինչեւ պատշգամբ, ուր կը նստէր թիկնաթոռին մէջ, ու կը նայէր ծառերուն գագաթներուն։ Իսկ պարտէզի պտոյտի պահերուն, հիմա Անտոն կը կեցնէր կառքը, եւ հիւանդը դուրս ելլելով, կը շրջագայէր, մէկ ձեռքը ցուպը, իսկ միւսով մտած Անտոնին թեւը։ Շատ դանդաղ կը քալէին, եւ Անտոն կը տեսնէր որ մարդը շուրջին ուշադրութիւն կ'ընէր եւ կը ջանար, խռպոտ ձայնով մը, բաներ մը կակազել։

Օր մը, կէսօրուան մօտ, դարձեալ կը քալէին երկուքը միասին ոլորկ ճամբու մը մէջ, կանաչ մարգագետնի մը եզերքը, երբ Անտոն, յանկարծ զգաց իր թեւին վրայ, կառչիլը մարդուն ձեռքին։ Շտապով աչքին դարձաւ եւ տեսաւ որ մարդուն շրթունքներուն վրայ լորձունքոտ ժպիտ մը կար, իսկ անոր մատները կը ջանային սեղմել աղջկան մատ թեւը…

Ցուսահատ սարսուռ մը զգաց։ Առաջին անգամն էր, իր անցուք կեանքին մէջ, որ մարդու մը ձեռքը կը զգար իր մարմնին վրայ։ Բայց ի՜նչ ձեռք, հիւանդ, մեռած… Եւ ի՜նչ շրթունքներ գէպի իրեն-նեն երկարող…։

Եւ այս թշուառութիւնը շարունակուեցաւ։ Այլեւս կնոջ ներկայութեան ալ, հիւանդ մարդը ձեռքերը կը դնէր Անտոնին վրայ, յետոյ աչքերը փայլ մը կ'առնէին, եւ բերանը կը փրփրէր… Ասիկա կնոջը կը պատճառէր մեծ հրճուանք, իբրեւ նշան անոր ապաքինման։ Եւ ներս կը կանչէր բժիշկները, որպէսզի տեսնէին անոնք ալ։ Եւ ասոնց բոլորին մէջտեղն էր, որ Անտոն կը ստիպուէր ինքզինքը ենթարկել վհատեցուցիչ փորձին…։

Հիմա, ազատութեան մեծ զգացումով մըն էր որ խեղճ աղջիկը, գիշերը կը վազէր սենեակը։ Եւ հիմա, հոն մինակ չէր այլեւս։ Դուրսին հանած ձայնէն, հոն, իրենց վանդակին մէջ, իր թռչունները կ'արթննային, կը սկսէին թռչտիլ, պզտիկ ձայներ հանել։ Անտոնին սիրտը կը բացուէր… Կը նստէր վանդակին դիմացը, կը նոյնանար անոնց հետ… Անոնց հետ կ'երազէր հեռաւոր գեղեցիկ կղզիներուն… Եւ այս թռչունները դարձան իր ընտանիքը, իր անձին ամբողջացուցիչ մէկ մասը։ Գիշերը, երբ անոնք վերջապէս հանգիստ կը թառէին իրենց ոսկեզօծ փայտիկներուն վրայ, ինք ալ խոր կը քնանար, անոնցմէ եկող երանութիւն մը ջիղերուն մէջ…։

Իսկ առաւօտները, վանդակը դուրս կը հանէր սենեակէն եւ կը զետեղէր պատշգամբին վրայ, իր եւ հիւանդին սենեակին մէջտեղի պատէն կախելով։ Թռչունները, պարտէզին ուրիշ թռչուններու մօտիկութենէն աւելի կեանք կ'առնէին եւ անոնց երգին ձայնը կը բռնէր հիւանդարանին ամբողջ տխուր շրջանակը։ Իսկ Անտոն կը նստէր անոնց մօտիկը եւ ամբողջ սրտովը կը սիրէր այս պզտիկ էակները…։

Օր մը, մարդը, յանկարծ կանգնելով տեղէն, յառաջացաւ դէպի պատշգամբ, տեսաւ վանդակը պատէն կախուած, եւ Անտոն յափշտակուած մէջի թռչուններէն…։

Անկէ յետոյ, ամէն անգամ որ աղջիկը թռչունները պատշգամբը կը հանէր, կը լսէր որ մարդը, յանկարծ կը կանգնէր նստած տեղէն եւ գաւազանը ուժով գետին զարնելով, կուգար պատշգամ եւ կը նստէր աթոռին մէջ, գէշ գիծ մը բերանին շուրջը։

Անտոն կը ջանար թռչունները սիրցնել անոր։ Հաճոյքի, զբօսանքի նոր ձեւ մը ստեղծել անոր համար։ Բայց մարդը կը մնար՝ փակուած եւ մռայլ անոնց առջեւ։

Ցետոյ, պիչ կը նայէր Անտոնին, որ զմայլումով կը հետեւէր թռչուններուն շարժումներուն, եւ ամէն տեսակ փաղաքուշ անուններով եւ ձայներով, կը կանչէր իր փոքրիկ սիրականները…։

Բայց ան չուտով տեսաւ, որ հիւանդ մարդը սաստկապէս կը տառապէր բանէ մը։ Ան յանկարծ, գաւազանին ուժովը ոտքի կանգնելով, խռպոտ ձայնով մը մռլտալէն, կը մտնէր սենեակը, լքելով թռչուններով հալածուած պատշգամբը…։ Եւ աղջիկը, ամէն անգամ որ ինք ալ պատշգամէն կը հեռանար, թռչուններուն վանդակը սենեակը կը տանէր եւ դուռը խնամով կը փակէր անոնց վրայ…։

×

Առաւօտ մը, մարդը լաւ չէր։ Այդ օրը զարմնալ, ան պիչ կը նայէր դուրսին վերայի քառակուսիին, որուն մէջի դեղին վարդը, ամառուան լոյսէն նոր երանգ մը առած էր։

Անտոնին երեւումը սենեակին մէջ, ոչ մէկ կերպով անոր ակնարկը շարժեց այդ կէտին վրայէն։ Սկիզբի գէշ օրերուն դարշը առած էր անոր դէմքը։ Միայն բերանին շուրջի սեւ գիծը նոր էր…։

Հիւանդապահ աղջիկը դէպի պատշգամը յառաջացաւ, դուռը բացաւ։ Արեւը եւ լոյսը ներս մտան։ Ցետոյ անցաւ իր սենեակը եւ առնելով թռչուններուն վանդակը, ամէն օրուան պէս բերաւ եւ զետեղեց պատին գամին։ Մարդը նստած էր իր տեղը եւ աւելի ու աւելի կը նայէր գորգին քառակուսիին։

Ինք նստաւ իր տեղը, վանդակին քով, մէկ ձեռքը գիրք մը, մէկ աչքը հիւանդին վրայ, եւ ամբողջ սրտովը միացած իր սիրական թռչուններուն…։ Այդ օրը անոնք ամէն օրէ աւելի կը թռչէին ու կ'երգէին վանդակին մէջ, կեանքով եւ գեղեցկութեամբ լեցուն։ Իր մի՛ակ, իր ամբո՛ղջ մխիթարութիւնը…։

Ցանկարծ զինքը դուրսէն կանչեցին, բժշկապետին կողմէ։ Անտոն շտապով վեր թռաւ, եւ անցնելով հիւանդին քովէն, որ ապշութեան մէջ մխրճուած գորգին քառակուսիին մէջ պարփակուած կը թուէր ըլլալ ամբողջովին, դուրս ելաւ իրենց յարկաբաժինէն եւ բարձրացաւ շէնքին վերի յարկը։

Հիւանդին վրայ տեղեկատուութեան մը համար հարցումներ ըրաւ իրեն բժշկապետը, որ բաւական երկար վայրկեաններ առաւ։

Եւ յանկարծ, այդ միջոցին, Անտոնին միտքին մէջ եկան դամուեցան իր թռչունները, որոնց վանդակը պատշգամին վրայ մոռցած էր…։ Տուած վերջին պատասխանները բժիշկին, եղան կարճ եւ ջղային։

Գրեթէ խենթեցած դուրս թռաւ սենեակէն եւ սկսաւ թաւալգլոր վար իջնել մարմարէ սանդուխներէն, ու չնչահեղձ վազել շէնքին անվերջ անցքերուն մէջէն։

Դժբախտութեան սուր նախազգացումով մը, միտքին մէջ կ'արշաւէին իր թռչունները, հիւանդ մարդուն բռունցքը իր թեւին վրայ, անոր աչքերուն շիլ նայուածքը, լորձունքով բերանը…

Եւ դարձեալ թռչունները, թռչուններ…։

Իր սենեակին դուռնէն ներս խուժեց եւ խելացնոր վազեց պատշգամբ։

Վանդակը միշտ կախուած էր պատին վրայ, բայց դռնակը բաց էր…։

Եւ թռչունները թռա՛ծ էին…։

Ձայն երկար աղաղակ մը արձակեց։

Եւ յետոյ յանկարծ հասկցա՛ւ։ Եւ ահաւոր առելութեամբ մը վառուած, խուժեց պատշգամէն՝ հիւանդ մարդուն սենեակը։

×

Դուռին առջեւ, հիւանդ մարդը գետին ինկած էր, երեսի վրայ։ Եւ քովը, գաւազանին հետ, փրփրոտ լորձունքի մեծ կայլակ մը կար…։

ՄԱՆՆԻԿ ՊԸՐՊԸՐԵԱՆ

×

Ծաղիկներն ասին՝ աստղեր տեսանք…
Ես հաւատում եմ՝ տեսած կը լինեն,
Թէ չէ՝ ո՞ւմ շնչով քնքշացան նրանք,
Ո՞ւմ սիրով, թէ քեզ տեսած չլինեն…

Կամ քեզ են տեսել, կամ քո աչքերը,
Որ այսքան նուրբ են այս ծաղիկները։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

«ՑԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

— Ի՞նչ կ'ուզես, հարցնում է հանգիստ, բայց սարսափելի է այդ հանգիստ տոնը, որովհետեւ դա դայրոյթի բարձրագոյն կէտն է։

Ցանախորդը մեղմանում է եւ աղաչական, յարում.

— Կ'ուզեմ քի, ածիլես երթամ։

Ակոբը քաշում է սրբիչը, մաքրում յաճախորդի երեսի օճառը եւ՝

— Վերջացաւ, եալլա՜…

Ցաճախորդը վեր է կենում նստարանից, ֆէսը դնում եւ հեռանում եզրակացնելով, որ ազատուեց սառոյց վտանգից։

— Ուրիշ գործ չունիմ դէ՝ իրեն երեսը տ'ածիլեմ, — մրթմրթում է Ակոբը յաճախորդի ետեւից։

Մենք էլ հեռանում էինք, Ակոբին թողնելով լուռ տանջանքում։ Իսկ նա մի սիգար փաթթում, քաշում արագ-արագ, փակում կրպակը, գնում տուն, ճանապարհին աչքերը երկինքին, տեսնելու համար թէ՝ ո՞ւմ աղաւնիներն են ճախրում երկնքում։

Ակոբը տուն գնալուց յետոյ՝ բարձրանում էր կտուրը։ Դուրս բերում իր աղաւնիները, մոռանում Պէյրութի շէնքին էլ ունի Փոքր Ասիական հռչակ վայելողներ։

Բռնում էր ոմանց, գլխները կոխում բերանը (դա նրա սիրելու ձեւն էր) եւ բաց թողնում։

Կտուրի վրայ, Ակոբի գլխավերեւը, գրնգում էին աղաւնիների թեւաբախումները։ Ամէն մի թեւաբախման՝ Ակոբը ներքեւից յափշտակութեամբ բացագանչում էր.

— Օխ, թեւերուդ ղուրբան, օ՜խ…

×

Մի օր, մի պարտուած աղաւնու տէրը կանգնեց Ակոբի դրանը, հետն առած կողմնակիցներին (գրեթէ բոլորն էլ Ակոբի աղաւնիներից գազուած աղւրնիկ խաղցնողներ)։

Եկաւ, կանգնեց եւ գոռաց.

— Դուրս եկուր։

Երբ Ակոբի կինը լսեց գոռոցը եւ փոքրիկ լուսամուտից տեսաւ փողոցում կանգնած աղւրնիկ խաղցնողներին, մանաւանդ երբ տեսաւ փայլփլացող դանակը, գլխաբաց, նիհար, ժամի նման տրժգոյն ձեռքերը պարզած՝ վազեց դէպի կտուր տանող սանդուխը։

Այդ ժամանակ Ակոբը, դանդաղ, ծանր քայլերով, իջնում էր կտուրից։ Դէմքն ամբողջովին այլափոխուած էր, շրթունքները դողում էին դայրոյթից։

Կինն ընկաւ ամուսնու ոտը.

— Ոտքդ պագնիմ, մ'երթայ։

Բայց Ակոբը հաւի նման շպրտեց կնոջը։

— Երիկ մարդ իմ, շատ մի խօսայ։

Նա լուռ առաջացաւ դէպի պահարանը, որի բանալին միայն իր մօտն էր լինում։ Բանալին ծակը խրելու հետ միասին՝ կինն ընկաւ սալայատակին ուշաթափ։

Ակոբը բաց արաւ պահարանը, դուրս բերեց հին, պատերազմական դանակը, քաշեց պատեանից, համբուրեց սուր պողպատը, նորից դրեց պատեանը եւ գնաց դուրս։ Աղջիկը տանը չէր. կինը մնաց սալայատակին ընկած։

Ակոբի դրան առաջ երեւնալը եւ դանակը բոցի նման շողացնելը բաւական եղաւ, որ հակառակորդները նահանջեն, որովհետեւ մինչեւ այդ Ակոբի կողմնակիցներն էլ հաւաքուեցին։

Քիչ անց ոչ ոք չմնաց Ակոբի դրանը. այն ժամանակ Ակոբն ամօթ զգաց ներս գնալու։

Ակոբը տեսաւ կնոջն ընկած գետին, բարձրացրեց նրան, մի քիչ ջուր արսկեց երեսին եւ երբ կինն ուշքի եկաւ, ասաց.

— Հէչ ջիգէր չունիս, կնիկ, մեղք որ իմ կնիկն ես։

×

Բայց Ակոբի կնոջ սիրտն ուրիշ վէրք էր կրծում. նա դանակից վախեցողը չէր շատ էր տեսել. տեսել էր եւ ամուսնու արիւն թափելը, շատ անգամներ էր նրա վէրքը կապել։

Կինը մտածում էր այն բանի մասին, որ աղջիկը մեծացել էր եւ եթէ ամուսինը ձեռք չքաշէր աղւրնիկ խաղցնելուց՝ սիրուն աղջիկը տանն էր մնալու։

Առհասարակ, երբ աղաւնի խաղցնողները հասակնին առնում էին, թողնում էին աղաւնիները։

Մինչեւ անգամ շատերը թողնում էին ամուսնութիւնից անմիջապէս յետոյ։ Բայց ոչ մի յոյսի նշոյլ չէր երեւում, որ Ակոբը թողնի աղաւնիները եւ խաղաղ դրաղուի իր արհեստով։

— Վազ անցիր աղւրնիկներէն, այ մարդ — աղաչում, պաղատում էր կինը, — աղջիկ զաւակ ունիս, տունը կը մնայ մեղք է։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ուժով սարքուած ելեկտրականութիւնը եւ ջեռուցումը իրականութիւն դարձան Շուէտի մէջ։ Արդարեւ, Սթոքհոլմի արուարձաններէն մէկը՝ Աակեսթա հիւլէական ուժով ելեկտրականութիւն եւ ջեռուցում պիտի ստանայ, 1963ին։ Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են։

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ յատկացուած ամերիկեան վարկը, 195 միլիոն Նոր Ֆրանքի հասած է, 1959–60 տարեշրջանի ընթացքին։ Շնորհիւ այս օժանդակութեան, Թուղթի գործարան մը պիտի հիմնուի Աղեքսանդրիոյ մէջ, իսկ շաքարի գործարան մըն ալ Իտֆուի մէջ։ Ուրիշ ծրագիրներ ալ կարելի պիտի ըլլայ գլուխ հանել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

Ա Ջ Դ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (assistante sociale) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը։

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորեայ (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները։

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը։ Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ
եւ
Վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 45 T. simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Գ. Աղեքսան Նուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Խըտըշեան, Կիրասոնցի)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 18ին, 53 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ժամը ճիշդ 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փեռ–Լաշէզ, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ։

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրները՝ հանրային կազմակերպութեանց։

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ նկատել։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է։ Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն։

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան։

SŒURS ARMENIENNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրրվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով։

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927·01·72։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ
եւ կուշտակուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն։

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը։

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լը Փէք
Բացուած են արձանագրութիւնները
1960-1961
Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Բուր քըլասիք)։

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1·500 Ն. Ֆրանք։

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք։ Արտասահման 20 Նոր փրանք։

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — Ç. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 23 AOUT 1960

ԼԵ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8880 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4681

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԳՈՐԾԵԼՈՒ ԱՄԷՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՉՏՈՒԱՒ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՅԻ

Քոնկոյի եւ Քաթանկայի հարցերը քննութեան առնուեցան, կիրակի, Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ: Համըրշոլտ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, պարզած է Քոնկոյի ներքին կացութիւնը եւ իր տարակարծութիւնները Լումումպայի հետ. Դժուարութեանց եւ տարակարծութեանց առաջին եւ հիմնական կէտը՝ պելճ. ուժերու ներկայութիւնը Քոնկոյի եւ Քաթանկայի մէջ, գրեթէ հարթուած է արդարեւ, այս վերջինները վերջնական մեկնած են, կամ մեկնելու վրայ են տեղականներէն: Մէկ շաբաթէն կը պարպեն իրենց վերջին երկու կայաններն ալ՝ Քամինա եւ Քիթոնա:

Համըրշոլտ դիտել տուած է նաեւ, թէ Քոնկոյի եւ Քաթանկայի մէջ կացութիւնը նախանձելի վիճակ մը ստացած է, ու այս՝ շնորհիւ ՄԱԿի ուժերուն: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը նպատակ ունի Քոնկոյի մէջ ուժեր ունեցող երկիրներէն՝ խորհրդակցական մարմին մը կազմելու, վճռած է Քոնկոյի կառավարութենէն եւ յատկապէս վարչապետէն: Լումումպայի քննադատութիւնները անհիմն են. կը ձգտին անվստահութեան մթնոլորտ ստեղծելու: Եթէ շարունակէ իր այս ընթացքը, Համըրշոլտ ստիպուած պիտի ըլլայ վերաքննել ՄԱԿի գործունէութիւնը:

Համըրշոլտի տեսակէտով, Քոնկոյի ժողովուրդին կ'իյնայ պատասխանատուութիւնն ու պարտականութիւնը, որոշելու իր ճակատագիրը: Քաթանկայի առնչութեամբ յայտարարեց.— «ՄԱԿի ուժերուն պարտականութիւնը չէ ջախջախել Քաթանկայի յեղափոխութիւնը»:

Համըրշոլտէն ետք, խօսք առած են յաջորդաբար, Քոնկոյի, Կինէի, Խորհրդային Միութեան եւ Թունուզի ներկայացուցիչները. Կիզէնկա, Քոնկոյի ներկայացուցիչը պահանջած է, որ Համըրշոլտ պատասխանատուութիւնը բաժնէ «մարմինի» մը հետ՝ կազմուած Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներէն: Կինէի եւ Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչները ի նպաստ Լումումպայի արտայայտուած են:

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին առթիւ Լումումպա հեռագրով մը պահանջած.— 1) Համըրշոլտ խօսակցութիւններ, բանակցութիւններ ունենայ միայն կեդրոնի կառավարութեան հետ: 2) ՄԱԿը պէտք է գործակցի միայն Կեդրոնի կառավարութեան հետ: 3) Քաթանկայէն բաժնուած պելճ. զէնքերը պէտք է յանձնուին: 4) Օդանաւեր՝ Քաթանկա զինուոր փոխադրելու համար:

Կուզնեցով բուռն ճառ մը խօսած է ՄԱԿի դէմ: Խորհրդային պատուիրակը ըսած է թէ Քոնկո ղրկուած ՄԱԿի ուժերը կազմուած են գլխաւորաբար Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութեանց երկիրներէ ինչպէս՝ Քանատացի: Կուզնեցով ամբաստանած է նաեւ Համըրշոլտը որ երկրի մը ներքին հարցերով զբաղած է: Ըսած է որ Ամերիկացիները ՄԱԿի դրօշին տակ կը գրաւեն արդէն Պելճերու տեղերը: Վերջապէս գործօն կը կանչի Լումումպայի:

Ապահովութեան Խորհուրդը որ առաջին անգամ ըլլալով կիրակի օր մը կը գումարուէր, ի վերջոյ պաշտպանեց ՄԱԿի քարտուղարը, ամէն ազատութիւն տալով որ ըստ կամս տնօրինէ: Խորհ. Միութիւնը եւ կարգ մը ափրիկեան եւ ասիական պետութիւններ եւս առին իրենց ձեռնձեռը: Լումումպա պարտուեցաւ: Անկէ առաջ սակայն ճայնասփիւռ ճառի մը մէջ, Ֆրանսայի վրայ կը յարձակէր: «Դաշնակցութիւն, համադաշնակցութիւն»: Այս բառերով է, որ Ֆրանսա «պալքանացուց» իր նախկին Հասարակածային Ափրիկէն, առանց շնորհելով չինծու եւ կեղծ անկախութիւն»: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանսական օդանաւ մը, որ զէնքեր կը փոխադրէր, գրաւուած է Քոնկոյի ոստիկաններուն կողմէ, Լէոփոլտվիլի օդակայանին մէջ: Անձնակազմը գերի է:

Քաթանկայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Քոնկոյի արդարադատութեան նախարարը, որ Էլիզապէթվիլ հասած օդանաւի մը մէջ կը գտնուէր: Պընչ, Համըրշոլտի կցորդը, փոխարինեց Հնդիկ մը՝ Տայալ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պուէնոս–Այրէսէն ետք ուր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատգամ մը ուղղեց Արժանթինի Հայութեան, Վազգէն Ա. Օգոստոս 19ին, հասած է Սան–Փաուլօ: Պրազիլիոյ կառավարութիւնը մասնաւոր օդանաւ մը դրած էր Հայրապետին տրամադրութեան տակ: Օգոստոս 21ին, Կաթողիկոսը պատարագած ու քարոզած է եւ այս պատարագին գլխաւոր մասը հաղորդուած է հեռատեսիլէն: Մաքս Գարոնեան, այս առթիւ կարգ մը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ կը հաղորդէ Պոլսոյ «Մարմարա»յին: Կառավարութեան հրաւէրով, Ամենայն Հայոց Հայրապետը պիտի այցելէ նոր մայրաքաղաքը՝ Պրազիլիա:

Այս այցելութեան առթիւ, «Մարմարա»յի թղթակիցը կը գրէ թէ բոլոր կազմակերպութիւնները անխտիր, միացեալ յանձնախումբ մը կազմած են, ընդունելութեան աշխատանքներուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ հեռագրեց Սենեկալի եւ Սուտանի ղեկավարներուն՝ Մամատու Տիա եւ Մոտիպօ Քայթա որ Փարիզ գան հետը տեսնուելու: Մամատու Տիա անմիջապէս ընդունած է, բայց ցարդ պատասխան չկայ Քայթայէն: Ծանօթ է որ երկու ամիս առաջ կը հիմնուէր Մալիի Դաշնակցութիւնը կազմուած Սենեկալէն եւ Սուտանէն: Գետական հարուածի դրդապատճառ էին նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւնները: Քայթա իբրեւ նախագահ ընդունած էր Սենեկալցիի մը ընտրութիւնը, իր թեկնածուն էր՝ կամինկէյէ ընդդէմ կաթողիկէ եւ շատ ազդեցիկ Լէոփոլտ Սենկորի որ, ցարդ Մալիի Դաշնակցային Ժողովին նախագահն էր եւ կ'ուզէր դառնալ Դաշնակցութեան նախագահը: Ընկերվարական, ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ, 53 տարեկան է եւ քանիցս փոխ–նախարարի պաշտօն ունեցած է Էտկար Ֆորի դահլիճին մէջ: Բանաստեղծ ալ է: Սենեկալցիներու դանգատն այն է թէ Սուտան չէ ուզած հաւասարէ հաւասար աշխատիլ, այլ իրեն ենթարկել Սենեկալը.— «Մեզի կնոջ տեղ դրին, մենք կին չենք» ըսած է Սենեկալցի պետական դէմք մը:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5ին Տը Կօլ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ: Երկու օր ետք նախագահը շրջապտոյտ մը պիտի ընէ Պրըթանի եւ 20 ճառ պիտի խօսի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բացուեցաւ արաբ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը: Կը բացակայի միայն Թունուզ: Պուրկիպա, Թունուզի նախագահը որոշած է պոյքոթի ենթարկել Արաբական Լիկան, ցորչափ այս վերջինը Գահիրէի ազդեցութեան տակ կը գտնուի:

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

Սրը Սրթն

ԵՐԲ ԽՕՍԻԼ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ

— Ա՞տ ինչ է… Ականջդ ուռեցեր է…

— Բան մը չէ, կ'անցնի… Օդերը այնքան տաք են որ… Մորթ է՝ կ'այրի…

— «Բան մը չէ» ըսելով մի՛ անցնիր… Առանց պզտիկ ցաւերէն մեծ ցաւեր յառաջ կուգան… Բժիշկի մը գնա՛…

— Պէտք չկայ… Երկու օր չի տեւեր, կ'իջնէ…

— Շատ անհոգ բան ես եղեր… Քեզի կ'ըսեմ՝ վտանգաւոր է… Աչքդ վախցնել չեմ ուզեր, բայց քեզի ըսեմ որ ես կը ճանչնամ մէկը, որ առանց ուռեցք մը ունէր ականջին վրայ, երկու օրուան մէջ անդին աշխարհը չուեց:

— Ան արդէն պիտի չուէ եղեր:

— Քեզմէ երիտասարդ էր… Այնպէս որ ուշադրութիւն ընելու ես… Ես քու տեղդ ըլլամ հիւանդանոց կ'երթամ… Եթէ նոյնիսկ չմեռնիս, ականջդ վրայ կուտաս, գիտցած ըլլաս… Վերջը «ինչո՞ւ ինծի չըսիր» չըսես… Ես գացի:

×

— Իմացայ որ կինդ հիւանդ է եղեր…

— «Հիւանդ» բառը շատ մեծ բառ է… Քիչ մը անհանգիստ է:

— Ո՞րտեղին չի հանգիր…

— Գլուխը կը ցաւի…

— Գլո՛ւխը… Մտքէս ալ անցաւ… Բարեկամ, գլխու ցաւին պէս վտանգաւոր ցաւ չկայ… Գլխու ցաւ բաւդդ կրնայ սրտի հիւանդութեան, յօդացաւի, շաքարախտի, թոքատապի, ցնցդատապի, քաղցկեղի, խլիրդի, հիւծախտի, աղեթափութեան, լեարդի բորբոքումի, ստամոքսի խիթերու, կուրութեան, խլութեան, անդամալուծութեան, կաթուածի եւ բազմաթիւ ուրիշ հիւանդութեանց հետեւանք կամ պատճառ ըլլալ… Առանց որ…

— Պարապ խօսքեր մի՛ ըներ Աստուածդ կը սիրես… Իմ կինս, փա՛ռք Աստուծոյ, շատ առողջ է: Երեսուն տարեկան աղջիկ, ուրկէ՛ ուր առանց հիւանդու…

— Հա՛, հիմա տեսա՞ր որ տգէտ ես… Ատ իմ ըսած հիւանդութիւններս երեսուն տարեկաններուն կը զարնեն, ամէնէն աւելի: Մտիկ ըրէ՛ որ ըսեմ… Իմ աներածագս գործի ընկեր մը ունէր… Այս մարդուն քենիին աղջիկը, որ երեսուն տարեկան ալ չկար, իրիկուն մը տուն կ'երթայ եւ կ'ըսէ մօրը թէ գլխու ցաւ ունի… Հայրիկ, մայրիկ իրար կ'անցնին, բժիշկ կը կանչեն եւ աղջիկը հիւանդանոց կը տանին… Ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեն մասնագէտները…

— Ի՞նչ… Հօրն ու մօրը վրան կը խընդան, անշուշտ…

— Կը սխալիս… «Այս աղջկան զանկը այսօր, վաղը պիտի պայթի» կ'ըսեն… Անանկ որ զգուշութիւն ըրէ… «Բան մը չէ, կ'անցնի» ըսելով գլուխդ մի՛ շարժեր… Կնոջդ գլխուն բան մը պատահի, մէջտեղը կը մնաս… Ցուզարկաւորութեան ծախքը անգամ վճարելու կարողութիւն չունիս… Մե՛ղք եղաւ, ի՛նչ ալ բարի, ազնուական կին մը ունէիր…

— Բարեկա՛մ, տակաւին ունիմ: «Ունէի՞ր»ս որն է…

— Այո, ունիս, բայց շատ չի դիմանար… Գէշ լուր տուիր… Աստուած հետդ ըլլայ…

×

— Իմացայ որ թոռդ վար ինկեր, ծունկը ցաւցուցեր է…

— Այո՛… Մեծնայ կը մոռնայ:

— Անհոգութիւն մի՛ ըներ… Մասնագէտի մը տար… Ծունկ ցաւցնել գիտե՞ս ինչ ըսել է… Գիտե՞ս ինչ հետեւանքներ կ'ունենայ…

— Ի՞նչ…

— Խլիրդ կ'ըլլայ, խլիրդ… Չե՞ս յիշեր, մեր գեղը Մուկուչենց տղուն ինչ պատահեր է, ժամանակին…

— Ի՞նչ պատահեր է որ…

— Տղան, քսան տարեկանին վար կ'իյնայ եւ ծունկը կը ցաւցնէ… Կարեւորութիւն չեն տար… «Մածուն քսեցէք, կ'անցնի», կ'ըսէ գեղին Տէրտէրը, որ միեւնոյն ատեն ալ բժիշկ է եղեր: Կը հաւատա՞ս տղան քանաէր կ'ըլլայ կը մեռնի:

— Քանի՞ տարի ետք…

— Եօթանասուն…

— Բարեկամ, երթաս բարով…

— Մե՛ղք եղաւ թոռանդ, շա՛տ մեղք…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՋՆՋԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն.—

Աշխատանք կը տարուի ջնջելու նկատելու համար այն համաձայնութիւնը որ դատական առանձնաշնորհում կը պարգեւէր Ամերիկացիներուն, եւ կնքուած էր նախորդ իշխանութեան օրով: Կ'ըսուի թէ այսպիսի համաձայնութիւն մը կնքելու համար՝ Մենտերէսի կառավարութիւնը Ազգային Մեծ Ժողովը անգամ խաբած է, ու այս պատճառով հարկ կը տեսնուի քննութիւն բանալ: Ըստ Թուրք պատմական օրէնքին, Թուրքիոյ մէջ գործուած յանցանքները դատելու իրաւասութիւնը Թուրք արդարութեան կը պատկանի: Ալ որ ալ ըլլայ յանցանք գործողը, Թրքական օրէնքները կը գործադրուին: Միայն դիւանագիտական մարմնի անդամներն են որ բացառութիւն կը կազմեն այս կանոնին մէջ: Երկրորդ բացառութիւն մըն ալ հաստատուած է Ատլանտեան Ուխտի պետութիւններուն միջեւ կայացած «ուժերու համաձայնութեամբ» մը, որուն համաձայն Օթանի պետութիւններէն մէկուն հպատակը, որ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի իբրեւ զինուորական, նթէ յանցանք մը գործէ «պաշտօնական պարտականութիւն ի գործ դրած ատեն», իր երկրին ատեանին կողմէ կը դատուի: Թուրք զինուորականներն ալ Օթանի երկիրներուն մէջ նոյն օրէնքէն կ'օգտուին փոխադարձաբար: Եւ Թուրք դատաւորը պէտք է ճշդէ թէ օտար զինուորականին յանցանքը պարտականութեան ատե՞ն գործուած է թէ ոչ: Բայց 1956ին, կառավարութիւնը ստիպողաբար օրէնք մը քուէարկել տուած էր Ազգ. Ժողովին, որով լիազօրութիւն կը ստանար յիշեալ օրէնքին գործադրութեան շուրջ օտար երկիրներու հետ ինքնագլուխ համաձայնութիւններ կնքելու՝ առանց Ժողովին վաւերացման: Մինչդեռ, ըստ Սահմանադրութեան, ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ առանց Ժողովին վաւերացման համաձայնութիւն մը ստորագրել:

Ահա՛ այդ ստիպողական օրէնքին կռթնելով, Թուրք կառավարութիւնը Ամերիկայի հետ կնքած էր համաձայնութիւն մը որ ցարդ չէ հրատարակուած, գաղտնի մնացած է: Այս գաղտնի համաձայնութեան վրայ, Դատական Նախարարութիւնը բոլոր դատախազութիւններուն հրահանգած էր որ ամերիկեան զին. ուժերու պատկանող անհատ մը եթէ յանցանք գործէ եւ ամերիկեան զին. օժանդակութեան մարմինը եթէ տեղեկացնէ թէ այդ յանցանքը գործուած է պաշտօնական պարտականութեան ընթացքին կամ միջոցին, յանցաւորը պիտի յանձնուի ամերիկեան զին. իշխանութիւններուն:

Այսպէսով, Թուրք արդարութիւնը իր ձեռքը բոլորովին քաշած էր ամերիկացի զինուորներուն գործած յանցանքներէն:

Այժմ, դիտել կը տրուի թէ Թուրքեւ–ամերիկեան վերջին գաղտնի համաձայնութիւնը անզօր է, քանի որ չէ վաւերացուած Ժողովին կողմէ, եւ պէտք չէ որ գործադրուի: Ցետոյ, նախկին կառավարութիւնը խաբած է Ժողովը: Որով կը սպասուի որ ջնջուի այդ համաձայնութիւնը:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այնուհետեւ բազմաթիւ փորձեր եղան նորատեսակ տառեր ստեղծելու, բայց այդ փորձերից յիշատակութեան արժանի են երկուսը միայն (*):

Առաջինը պատկանում է Կ. Պոլսի հմուտ փորագրիչ Միւհէնտիսեանին, որի փորագրած երկու տեսակ տառերը (12 եւ 10 աստիճան) 1860ական թուականներին մեծ ընդունելութիւն գտան արեւմտեան Հայութեան մէջ շնորհիւ իրանց գեղեցկութեան: Բայց այս տառերի մէջ հին տառակտական սկզբունքներից շատերը մընացին անխախտ, — օրինակ՝ ջուխտակ տառերը:

Իսկ երկրորդ փորձը տուել է Վիեննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը, 1900 թուականներին լոյս հանելով Գերմանիայում փորագրել տրուած երկու տեսակ տառեր, որոնք բաւական գեղեցիկ գծագրութիւն ունին եւ շատ յարմար են իբրեւ գրքական տառեր: Գծագրութեան հեղինակը չէ կարողացել ազատուել հնից ժառանգութիւն մնացած ջուխտակ տառերից, բայց եւ մի–երկու քայլ առաջ է գնացել բարենորոգման ուղիով: Այվազովսկու օրինակին հետեւելով՝ կիսակոր գլուխ է տուել գ եւ զ տառերին, դ եւ ղ տառերից զանազանելու համար: Իր իսկ սեփական նորմուծումն այն է՝ տ տառի միջին ճիւղը աւելի բարակ է, քան երկու կողքի ճիւղերը եւ այսպիսով այդ տառը չէ կարող շփոթուել ա տառի հետ: Նոյնպէս եւ ս տառը չի կարող շփոթուել ո տառի հետ, որովհետեւ ս տառը ներքեւում ունի կիսաբոլորակ ձեւ, որ նրան մօտեցնում է գլխագիր Ս տառին: Բայց պէտք է առհասարակ նկատենք, որ գծագրական տեսակէտից երկու տեսակ տառերն ունին եւ տարբերութիւններ, եւ ամէնից առաջ այն՝ որ փոքր տեսակի տառերն մօտ են ուղղահայեաց գիրքին, ինչպէս ցոյց են տալիս նրանց գլխագրերը: Նոյնիսկ մեր ցոյց տուած գծագրական բարեփոխութիւններն էլ հաւասարապէս յատուկ չեն երկու տեսակներին:

×

Այս է ահա համառօտ ուրուագիծն բարեշրջութեան, որին ենթարկուեցին հայերէն տպագրական տառերը 400 տարիների ընթացքում: Ինչպէս տեսնում ենք, շատ էլ մեծ չէ այդ շարժման չափը, եւ եթէ չլինէր Փարիզի մեծ բարեփոխութիւնը, այսօր էլ ամէն տեղ կառչած կը լինէին հայ տպարանները ծոցագրային նախնական տեխնիկային, ինչպէս կառչած է մնում Վիեննայի Մխիթարեան տպարանը:

Փարիզի բարեփոխութեան երկու հեղինակները տեղափոխեցին նոր տպարանական հարստութիւնը Արեւելք: Այվազովսկին Թէոդոսիայում հաստատեց տպարան, իսկ Արամեանը՝ Կ. Պոլսում: Կ. Պոլիսը պահեց եւ մինչեւ այսօր պահպանեց Արամեան տառերի բազմազանութիւնը, իսկ Թէոդոսիայի տպարանը շատ չնչին ազդեցութիւն գործեց Ռուսահայոց տպարանական գործի վրայ: Այստեղ բռնացած մնացին Վիեննայի ծոցագրերն ու անճաշակ գլխագրերը եւ միայն Համբարձում Էնֆիաճեանի տպարանն էր Թիֆլիզում, որ միացրեց Վիեննան Փարիզի հետ, տալով խառն շարուածքներ, որոնց մէջ գերակշռողը, սակայն, Փարիզն էր: Երկու գերմանական ձուլարաններ, Հերբեկինը Մոսկուայում եւ Մադերինը Թիֆլիզում, մի շարք փորձեր արին՝ հայերէն տառերին նոր ձեւեր եւ բարեփոխուած տեսք տալու համար: Բայց այդ փորձերն անյաջողութեան հանդիպեցին: Հերբեկի աշխատանքը Վիեննական տառերին կարկատան դնելուց հեռու չգնաց, իսկ Մադերն օգտւում էր Թիֆլիզի Հայութեան գեղագրական եւ գծագրական արուեստից, որ, սակայն, կոպիտ ու անճաշակ օրինակներ մատակարարեց նրան, ուստի եւ նրա ձուլած 3–4 տեսակ տառերը չէին կարող համեմատուել անգամ Կ. Պոլսի (այսինքն Արամեան) տառերի հետ:

Եւ այս արեւելեան աղքատութիւնը վերանալ սկսեց 1900 թուականից առաջ, երբ ինձ յաջողուեց բերել տալ Բագու եւ Թիֆլիզ «Արամեան տառերի» 6–7 տեսակները եւ նրանցից մէկի վրայ էր որ Մադերը փորագրել տուեց Գերմանիայում այն չորս մեծութեան գրքական տառերը, որոնք այժմ միակ գործածականն են մեզանում գրքերի եւ լրագիրների մէջ:

Բայց այս, ի հարկէ, մի իդէալական դրութիւն չէ: Ներկայումս մեր տպագրութիւնը դարձել է ապշեցուցիչ չափով աղքատ ու միանման, եւ այս՝ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ գործ են ածւում միայն մի տեսակ տառեր, մինչդեռ Փարիզեան բարեփոխութիւնից ի վեր հայ տպարանական տառերի բազմազանութիւնը ցուցադրւում է գրեթէ 50 օրինակներով: Մեր խօսքը միշտ գրքական տառերի մասին է: Իսկ եթէ աւելացնենք եւ ուրիշ տեսակի տառերը, ինչպէս, օրինակ, գլխագրերը, այն ժամանակ կը ստանանք 100 տեսակներից աւելի:

Ի՞նչ կարող է տալ մեզ այն բարեփոխութիւնը, որի մասին խօսում ենք այսօր: Նայելով բոլոր առաջարկութիւններին, նկատի է առնւում տառերի միայն մի տեսակ: Արդ, եթէ ընդունուի մի հատ տեսակ նորաձեւ տառերի, այս կը լինի մի կատարեալ դժբախտութիւն մեր մշակութային արժէքների տեսակէտից: Հաստկանալի կը լինէր, եթէ առաջարկուած լինէին գոնէ 5–6 տեսակներ, այսինքն տարբեր նկարներ ունեցող տառեր: Բայց այս դէպքում մեր պետական գանձարանը, ինչպէս այս ցոյց է տալիս Վրաստանի կառավարութեան ձեռնարկած տպարանական բարեփոխութիւնը, պիտի ծախսէ 400 հազար րուբլուց ոչ պակաս մի գումար, եւ այս մի շատ փոքր արդիւնք ստանալու համար:

Եւ սակայն մենք կարող ենք չափազանց համեստ ծախքեր անելով՝ վերակենդանացնել մեր տպագրութիւնը: Դրա համար հարկաւոր է որ Հայոց կառավարութիւնը վերակենդանէ Փարիզեան բարեփոխութեան տուած տառերի ամբողջ բազմազանութիւնը, գործածութեան մէջ մտցնելով այն բոլոր տառերը, որոնք այժմ մոռացուած են: Այս մի դժուար գործ չէ: Մեծ օգնութիւն ցոյց կը տան այս բանի մէջ Կ. Պոլսի ձուլարանները: Էջմիածնի տպարանում կային շատ սիրուն եւ բազմատեսակ տառերի մայրեր, որոնք այժմ, տարաբախտաբար, կատարեալ մոռացութեան են մատնուած:

Իսկ ինչի՞ մէջ կը կայանայ մեր քննութեան ենթարկուած բարեփոխութիւնը: Ես կարծում եմ որ նա պիտի լինի մասնակի եւ ոչ ամբողջական: Պէտք է քննել եւ որոշել թէ ի՛նչ պակասութիւններ են մնացել մի քանի տառերի վերաբերմամբ Փարիզեան բարեփոխութեան ընթացքին եւ ջնջել ու բարեփոխել այդ մասնակի, անհատական պակասութիւնները: Այս կարելի է անել առանց մեծ ծախքերի: Աւելի հեշտ ու ձեռնտու է բարեփոխել մի քանի տառեր մի տեսակաշարքի մէջ, քան փոփոխել ամբողջ տեսակաշարքը:

Հուսկ բանի պէտք է աւելացնել որ չափազանց ցանկալի է, ի հարկէ, որ այժմ էլ, այսուհետեւ էլ, հայերէն տառերը ճոխանան նրանց գծագրական նորութիւններով եւ ինքնուրոյն տիպերով, բայց այն պայմանով որ նորերը գան արդէն ունեցած պաշարը հարստացնելու եւ ճոխացնելու համար եւ ոչ թէ պաշարը անճանաչելի եւ անընթեռնլի դարձնելու համար:

ՓՐՈՖ. Ա. ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ
(ԼԷՕ)

(*) Մենք չենք մոռանում որ Վիեննայի Մխիթարեան վարդապետ Այտընեանը գծագրել է եւ ձուլել է տուել շատ տեսակ հայերէն տառեր: Բայց մեր խօսքն այստեղ լոկ գրքական տառերի մասին է, որոնցից բուին չեն պատկանում կամ շատ քիչ են պատկանում Վիեննական տառերը:

ԽՄԲ. — Այս ուսումնասիրութիւնը գրըուած է 1927ին, ներկայացուելու համար հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան քննիչ յանձնախումբին, որ կազմուած էր Հայաստանի կառավարութեան հրահանգով: Այս ուսումնասիրութեան կ'ընկերանան Աճառեանի, Մալխասեանցի եւ Գ. Լեւոնեանի ուսումնասիրութիւնները, զորս նոյնպէս պիտի արտատպենք *Յառաջի* մէջ, իբրեւ նիւթեր որոնք առաջին անգամ է որ կ'երեւան արտասահմանի հայ մամուլին մէջ: Այս ուսումնասիրութեանց մէջ կը ներկայացուին նաեւ նմոյշներ հին ու նոր տառաձեւերու, պատկերներ կատարուած փորձերու: Աւելորդ չէ թելադրել որ Երեւանի կառավարութիւնը, հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան առաջարկ ներկայացուցած ժամանակ, հաւաքէր եւ հրատարակէր բոլոր այս ուսումնասիրութիւնները եւ կատարուած փորձերու պատկերները, իբրեւ առաջնորդ անոնց որ պիտի նուիրուէին նոր փորձերու:

Ասով մեզի կը խնայուին անօգուտ վէճեր՝ ինքնակոչ եւ գործին անտեղեակ ռեֆորմատորներու կամ մրցորդներու ներկայացուցած նմոյշներու մասին:

ԵՐԵՒԱՆ
ԻՐ ՀՈՅԱՏԵՍԻԼ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԴԻՄԱՑ

(Զուիցերացի գիտնականի մը տպաւորութիւնները)

Այն պահուն՝ երբ օդանաւը կը հասնի Խորհ. Հայաստանի մայրաքաղաքը, Երեւան, գրօսաշրջիկներուն հիացիկ աչքերը կ'ուղղուի մեծվայելուչ Արարատի ձիւնափառ գագաթին: Այս տօթագին եղանակին, հրակէզ արեւին տակ, ամէնքս ալ կը զգանք անդիմադրելի տենչ մը վերելք մը կատարել սուրբ լերան գագաթին ի վեր, զովութիւն գտնելու համար. Բայց կրնայ կասկած ներշնչել ռուսերէն խօսող մեր ուղեկից–առաջնորդին, այդ ուղղութեամբ արտայայտուած ամենափոքր փափաքն անգամ: Որովհետեւ ընդմէջ Երեւանի եւ Արարատի, — որ կը գտնուի թրքական հողամասին վրայ, — կը տարածուի մեռեալ գօտի մը: Խորհ. սահմանագլուխը ամրապէս փակ է Թուրքիոյ եւ Պարսիկներու դիմաց: Միայն զինուորները եւ լրտեսները գիտեն արդիւնքը այդ գօտիին գաղտնիքը: Այսուհանդերձ հոդ չէ թէ հեռուէն, Արարատ տեսք կը գոյացնէ՝ երբ հասարակաց ինքնաշարժով կ'անցնինք հայկական ճամբաներէն.

Բարեբախտաբար մեր ճամբորդութեան նպատակակէտը, Երեւան, 1040 մեթր բարձր է ծովուն մակերեսէն եւ գիշերն ալ զով սիւք մը կը փչէ: Քաղաքը հովանոցական սիրունութեամբ մը կը տարածուի Զանգու գետին ափերուն, լեռնահովիտի մը երկայնքին: Դէպի հարաւ՝ մնացեալ հողամասը, որ կ'երկարի մինչեւ վեհափառ լերան ստորոտը, — այսօր իսկ այն հաւատքն ունին շատեր թէ Նոյեան տապանին լեռն է ան: Կարելի չէ խորհուրդ տալ օտարականի մը, որ քայլերը երկարէ Արաքսի այս չոր եւ արեւակէզ հարթավայրը: Խորհ. Հայաստանի ընդամէնը 1·100·000 բնակիչներէն 95·000ը կ'ապրի Երեւան մայրաքաղաքին մէջ, (Թարգմ.— Կը սխալի գիտնական ճամբորդը, վերջին մարդահամարին համաձայն Հայաստանի բնակչութեան թիւն է 1·780·000. իսկ Երեւանի բնակչութեան թիւը՝ 540·000. Բնակչութեան 85 առ հարիւրը՝ Հայերէ կազմուած: Ընդհանուր Հայութեան թիւ է 2·400·000, ցրուած՝ երեք երկիրներու մէջ, (Թարգ.— Ուղղել՝ 3·600·000. ի սփիւռս աշխարհի, — երեք երկիրներու սեւով՝ կ'ակնարկէ Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի, ըստ պատմական Հայաստանի բաժանման): Այս քաղաքական

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ Աւ. Իսահակեան իր չափածոյ եւ արձակ շարք մը երկերով («Անհուն վրէժի եւ ատելութեան···», «Ազատութեան զանգ», «Լեռների լանջում···», «Հիմա հեռաւոր, վեհ Հիմալայեան», «Շաքրօ Վալիշվիլի», «Գարիբալդիականը» եւ ուրիշներ) արձագանգ հանդիսացած է 20րդ դարու ազատագրական շարժումին՝ ընկերային թէ քաղաքական: Մեծ գրողին այդ երկերու շարքին կ'աւելնայ 1905 Նոյեմբերին գրած եւ վերջերս գտնուած «Արծուամանուկ» այլաբանական զրոյցը, որ հրատարակուեցաւ առաջին անգամ Սով. Գրականութեան Մայիսի թիւին մէջ:

Գիւղի լճափին մի քանի տղայ արեւի տակ խաղում էին:

Այդ միջոցին մի մեծ եւ հուժկու արծիւ, որ սաւառնում էր նրանց վրայով ճչտալի իջաւ դէպի նրանց, վերցրեց հզօր ճիրաններով մի երեք–չորս տարեկան երեխայի եւ սեղմելով իր երկաթէ կրծքին, բարձրացաւ վեր եւ տարաւ հեռո՜ւ, հեռո՜ւ, հեռո՜ւ....:

Տարաւ նա բարձր լեռները եւ մի ժայռագագաթի վրայ, իր բնի մէջ դրեց նըրան. արծուիկները, որ երեխային տեսան՝ ուրախութիւնից կտուցները չխչխկացրին՝ ախորժակները սրելով, բայց մայրը հասկացրեց նրանց, որ ձեռք չտան:

Արծուիկը յափշտակել էր երեխային յօշոտելու համար, բայց երբ նկատել էր նրա աչքերի աղերսող հայեացքը՝ խղճահարուել էր եւ խնայել նրա կեանքը:

Երեխան մնաց բնի մէջ, արծուիկների հետ. Հայր ու մայր արծիւները գնում, որս էին բերում եւ բոլորին գթառատութեամբ կերակրում. իսկ գիշերը բոլորին, երեխային նոյնպէս պատսպարում էին իրենց մեծ թեւերի տակ ու ծուարում մինչեւ լոյս:

Այդպէս ապրեց մանուկը արծիւների բնատանիքում եւ սիրեց բոլորին ու բոլորից սիրուեց:

Տարիներ էին անցնում. հին ձագերը թեւաւորւում էին ու թռնում ծնողներից հեռու. նոր ձագեր էին աշխարհ գալիս, բայց մանուկը մնում էր մեծ արծիւների մօտ:

Սկզբում, երբ մանուկը փոքր էր, բնի մօտից հեռու չէր գնում, բայց երբ մի քիչ մեծացաւ, նա աւելի եւ աւելի հեռու էր գնում բնից. որս էր անում՝ նապաստակ, թռչուններ, եւ բերում բունը ու կերակրում արծուի ձագերին:

Մանուկը չէր մոռացել, որ իրեն այստեղ բերել են հեռո՜ւ, հեռո՜ւ տեղից, ինչ–որ իր նմանների մօտից, որոնց անունները չէր մոռացել անգամ. Նա միշտ նստում էր մի բարձր ժայռի վրայ եւ նայում էր դէպի հեռաստանները՝ այն ուղղութեամբ, որտեղից իրեն բերել էին:

Նրա յիշողութեան մէջ պատկերներով անցնում էին գիւղը, մայրը՝ փայփայանքներով, հայրը, մեծ եղբայրները, խաղընկերները, նրանց հետ ունեցած ախորժ խաղերը, յիշում էր եւ ուրիշ շատ բաներ:

Նա երբեմն եւ արտասանում էր մարդկային բառեր, եւ նրա հոգին շարունակ ձգտում էր դէպի այնտեղ — հեռո՜ւ, հեռո՜ւ, այն վայրերը, դաշտերը, բայց չէր կարող գնալ, թեւեր չունէր, ճամբայ չգիտէր...:

Անցան մի երկու տարի, եւ նա, աւելի քան առաջ, սովորել էր արծիւների կեանքին եւ սիրում էր սուր, վեր վազող ժայռերն ու հզօր լեռնագագաթները:

Նա արշալոյսի հետ միասին զարթնում էր եւ թռնում ժայռերից ժայռեր, եղնիկների յետեւներից. Նրա գլխի շուրջը միշտ շառաչելով հզօր թեւերը պտըտւում էին իր խնամատար արծիւները եւ նրանց ժառանգները:

Եւ նայում էր նա նրանց, ժպտում, ձեռները թափահարում նրանց թեւերի նման եւ թռնում էր ժայռակատարներից ժայռեր. Նրան ոգեւորում էին արծիւների բարձր ճախրը դէպի արեւը եւ թեւերի շառաչը:

Եւ իրեն թւում էր, որ ինքն էլ է թըռնում, եւ սիրտ առած թռնում էր անդունդների վրայից դէպի լեռնագագաթները, դէպի արեւը:

Եւ լեռնագագաթներում, արծուեան թեւերի շառաչումների տակ, վառ արեւի ոսկի շողերի ներքոյ եւ բիւրեղային լազուրի միջից նա վեհութեամբ նայում էր հեռո՜ւ, հեռո՜ւ իր անյայտ, անորոշ յուշերով վառ ծննդավայրը, եւ հոգով սաւառնում էր այնտե՛ղ, այնտե՛ղ:

Եւ երբ երեկոյ էր գալիս, արեւը մայր մտնում, ձորերը մշուշով լցւում եւ ամպերի քարաւանը շարժւում էր լեռնագագաթների վրայով, նա յոգնած քուն էր մտնում արծիւների թեւերի տակ եւ երազում տեսնում էր՝ ընդարձակ երկիր, իր ծննդավայրը, եւ որ ինքը ճաճանչափայլ լեռներից թռնում է դէպի այնտե՛ղ, դէպի այնտե՛ղ....:

×

Անցան էլի մի քանի տարի. Մանուկը արդէն բաւական հասունացել ու խելահաս էր դառել. մեծանալով արծիւների հետ եւ թռնելով նրանց հետ լեռների բարձունքները, մարդուել էր, դառել էր յաղթանդամ, հզօր եւ վիթխարի:

Վայրենի այծեամներից արագ էր մագլցում ժայռերը եւ ոչ մի գազան չէր խուսափում նրա հարուածից եւ ոչ մի եղջերու չէր հասնում նրան:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(1 — Շար.)

[Հայ]րենի բաժանումները բոլոր Հայոց համար կը կազմեն դժխեմ ողբերգութիւն մը իր ծանրածանր հետեւանքներով, եւ այսպէս անհամար հայրենասէրներ իրենց ընտանիքներով կը տառապին դառնակսկիծ: Հայ ուսուցիչ մը, Երեւանի մէջ, արտասանեց հետեւեալ խօսքը. «Ժողովուրդ մը երկու ծովերու միջեւ»: Ասով ըսել կ'ուզէր թէ հայկական հողերը կը տարածուին Սեւ ծովէն մինչեւ Կասպից ծով ու Վանայ ծով: Իր պատմութիւնն իսկ, արեւելեան Եւրոպայէն դէպի Փոքր Ասիա ...կազմած աշխարհագրական դիրքին պատճառով, անխուսափելի եղած է դարերու ընթացքին, եւ հերոսական պայքարներու աւանդութիւն՝ հայ ազգային պատմութիւնը:

Այսպէս Հայերը կը թուի թէ յաջողած են ընդհանուր հնարամտութեամբ եւ իմաստութեամբ պահել իրենց մշակութային գանձերը ու պաշտպանել համայնավարութեան միակերպ ձուլման դէմ: Ճարտար հպարտութեամբ մը այցելուն կ'առաջնորդեն իրենց ազգային թանգարանի դահլիճներէն ներս, ուր հնագոյն ձեռագիրներ կ'ապացուցանեն թէ հայկական բարբառը կ'երթայ կը հասնի մինչեւ արամէական լեզուին աղբիւրները: Բնականաբար կ'օգտուինք պատեհութենէն՝ ունկնդրելով նաեւ հայ ազգային «Դաւիթ Բէկ» օփերան, որ մշտապէս մաս կը կազմէ Երեւանի խաղացանկին, այնպէս ինչպէս Սմետանայի «Ծախուած հարսը» Փրակայի օփերային մէջ: Միւս կողմէ հաստատեցինք որ հայ ժողովուրդին հետ մեր բոլոր հանդիպումներուն ընթացքին բարեմիտ կը զգուշանան քաղաքական խօսակցութիւններէ: Սոր. Միութեան մէջ Հայոց այս ընթացքը աչքի կը զարնէ մասնաւորապէս անով որ անոնք մարդիկ են, որոնք, ի բնէ, քաղաքական եղելութեանց կը հետեւին ներքին ցանկութիւններով: Ժամանակն էր որ իրենց սորվեցուց ինքնազսպումի արտայայտութիւնը:

«Այս միջոցին կը նուաճենք եւ կ'իրագործենք ինչ որ մեզմէ առաջ ուրիշ ազգեր յաջողած են ձեռք բերել», յարեց ճարտարապետ մը, երբ մեզի կը ներկայացնէր քաղաքին համայնապատկերը, ուր նախկին թաղերէն կը մերածնին նոր նոր բնակութիւններ, իրենց յաջորդական դիմայնցումներով:

Երեւան, իր տիպարային հարթ տանիքներով, գալարուն պարտէզներով, լայն պողոտաներով, որոնք կը բոլորին ծանրակառ շուկան, կը յայտնաբերէ արեւելեան դրոշմ մը՝ քրիստոնէական կոմնակի նշմարով մը: Առաւելապէս տուֆ ու պազալդ քարերով կառուցուած է քաղաքը, այնպէս որ մերկ պատերը գորշութիւն ու գունաւոր նոթ մը կուտան: Ճարտարապետները յաջողած են նորակերտ շինութեանց տալ բնատոհմիկ ոճի տարրերուն կնիքը: Այդ շինութեանց կարգին կ'իյնեն համալսարանը, բազմարուեստեան ուսումնարանը, բժշկութեան եւ այլ ճիւղերու ակադեմիաները, երաժշտանոցը: Հայը բացայայտօրէն երաժշտասէր է: Հայը յաջողած է տոհմիկ, փոլքլորային պարերը եւ երգերը այնպիսի վիրթուոզ ու քաջահմուտ վարպետութեամբ մշակել, որ այժմ արեւմտեան աշխարհի նուագահանդէսներուն մէջ շատ կը փնտռուին հայ երգչախումբերը եւ գեղարուեստի վարպետները:

Իսկապէս յուզիչ եւ հրապուրիչ է Հայոց հիւրասիրութիւնը, որով կ'ընդունին ամէն այցելու: Ճաշի կը հրաւիրեն, ընդհանրապէս երեկոյին, եւ հիւրին կ'ընծայեն շատ բարակ եփուած հաց մը, զոր «լաւաշ» կ'անուանեն, ու բազմատեսակ համադամներ, պանրուկի խորոված, բոլորը փռելով սեղանին վրայ: Այսպէս, յու. տան մը մէջ մինչեւ առաւօտեան լուսաբացը խօսակցեցանք ընտանիքի մը հետ, որ, ի՜նչ բազմանդամ ընտանիք, կը հաշուէր հայր, մայր, պապիկ, հանի, որդիներ, աղջիկներ, նաեւ նորածին թոռնիկ մը օրօրոցի մէջ: Անոնք բոլորը չարան չարան հաւաքուած էին ու շրջապատած հիւրերը, որոնք եկած էին Միջին Եւրոպայէն: Գերդաստանի մը տօնն էր: Խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրանսերէն, նաեւ գերմաներէն, շնորհիւ ուսանողի մը որ լեզուաբանութեան կը հետեւէր: Այսուհանդերձ ոչ մէկ բառ, ոչ մէկ վանկ, որ հասկնայինք թէ ի՛նչ կը խորհին Ռուսերու, Թուրքերու կամ Ադրուջչեւի մասին: Քաղաքականութիւնը այս ընտանիքին մէջ թաղուած էր պարզապէս:

Թարգմ. Հ. Ա.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

"ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ ՕՐ"

Թանկագին աւանդութեամբ մը, տարուէ տարի միշտ աւելի բազմամարդ եւ յաջող, Օգոստոսի կիսուն — այս տարի 14ի կիրակին — Նոր Սերունդի կայանը կը վերածուի «Նաւասարդեան»ի մը՝ ուր Ֆրանսայի Կեդրոնէն, Հարաւէն եւ Փարիզէն հարիւրաւորներ կուգան, վայելելու ամէն ինչով քաղցր ու հոգեպարար վայրկեաններ:

Գրենոպլէն եօթը քիլոմեթր դէպի բարձունք դալարուն ճամբան դարձած է «Հոգեկան վայելք» փնտռողներու ուղին: Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ինքնաշարժներ և շրջաններու ուխտաւորները փոխադրող հանրակառքեր կը յառաջանան դէպի վեր՝ «փոքրիկ Հայաստան», ինչպէս կ'որակէր աղ ու պղպեղ մազերով հայրենակից մը:

Կառքերու թիւերը ցոյց կուտան՝ Մարսէյլ, Վալանս, Լիոն, Սէնթ Էթիէն եւ մինչեւ իսկ Փարիզ:

Բարձունքն ի վեր ենք. փոքր դարձ մը ու ահա՝ եռագոյնը՝ վսեմ ու հպարտ: Հայկական երգեր կը լսուին հեռուէն: Ամէն տեղ երիտասարդութիւն, երիտասարդի խանդ ու կորով, ժպիտ եւ ողեւորութիւն:

Զառիվեր եւ գեղատեսիլ դաշտին մէջ բեմ մը երիտասարդներու խումբով մը. վարը՝ անհամբեր եւ հայկական կեանքի ծարաւ հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը:

«Մշակ Բանուորներով» եւ «Մարսէյլեզ»ով հանդէսը կը բացուի:

Կայանի ընդհանուր վարիչը՝ ընկ. Նուպար Նիկողոսեան նախագահի բացման իր խօսքը կ'ըսէ.

«Նաւասարդեան օր անուանեցինք մեր այս հանդիսութիւնը, որովհետեւ մեր նախահայրերուն նման կարօտ ենք ու կը սիրենք ժողովրդական մեր երգերը, պարերը եւ խաղերը: Հաւատաւոր եւ աղդանուէր երիտասարդութիւն մըն է որ կ'ուզէ լսելի դարձնել իր ձայնը, նաեւ իր իղձերն ու յոյզերը: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կայանը լոկ հանդիսութի եւ զբօսանքի վայր մը չէ, այլեւ, վայր մը ուր պատեհութիւն կը տրուի հետաքրքրուելու, սորվելու ու միաժամանակ սիրելու ամէն ինչ որ ազգային է, հայկական է: Դաշնակցութեան շունչով եւ գաղափարներով տոգորուն երիտասարդութիւն մը հասած ու ծաղկած է, երիտասարդութիւն մը որ հպարտ է իր ազգային անցեալով եւ արժէքներով: Մեր ձգտումն է Հայութեամբ հրահրել եւ վարակել դուրսը եւ հեռուն մնացած երիտասարդներն ալ: Առիթ տալ որ անոնք եւս, իրենց կարգին ճանչնան եւ գնահատեն մեր «փոքրիկ աշունս»:

Այս հաւատքով եւ նպատակով է որ ամէն տարի կը կազմակերպենք մեր բանակումները»:

Բազման խօսքին յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը: Անմամուած յայտագիր մը զօր ապրումով գործադրեցին Նոր Սերունդի ընկերուհիներ եւ ընկերներ:

Արտասանեցին Ալիս Ցարութիւնեան եւ Արամ Գրիգորեան: Առաջինը Ահարոնեանի «Մասիս»ը, իսկ երկրորդը Դաշտենցի «Հայերէն խօսինք»ը:

Գարեգ Վ. Թորոսեան նախ մենակ եւ յետոյ՝ ընկերուհի Ժ. Գեւորգեանի հետ: Երգեցին Նարդուհի Գյլճեան եւ Մ. Գողոսեան, երկրորդը հինգ երգ ներկաներու փափաքին ընդառաջելով:

Ցայտնութիւն մը եղաւ երգչախումբը: Ծանօթ խմբավար Կարպիս Ափրիկեան, յաջողած էր բանակող երիտասարդներէն, տեղւոյն վրայ կազմել 35 հոգինոց գնահատելի երկսեռ երգչախումբ մը: Ցաջորդաբար երգեցին՝ «Ցոլակ ջան», «Հմայեակ» «Սիրեմ կը», «Գինիին երգը» եւ «Լուսին չկար»:

Բոլորն ալ արժանացան ջերմ գնահատութեան:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Վ. Իշխանեան.—

«Նորօրինակ եւ միեւնոյն ատեն տարօրինակ հայրենասիրութիւն մը ստեղծուած է, այս վերջին քառորդ դարու ընթացքին: Ամէն ինչ որ խորհրդային պիտակ կը կրէ լաւ, ուստի անքննադատելի է: Գախարակել, տարակարծիք գտնուիլ կամ սխալներ մերկացնել համազօր է հայրենադաւութեան: Վարչակարգ եւ հայրենիք իրարու հետ շաղկապած են: Մենք, որ պատմութեան եւ ազգութեան ողիին հաղորդակից ենք, տարբեր տեսակէտ ունինք: Ազգութիւնը յաւիտենական արժէք մըն է, մնացեալը առժամանակեայ, ուրեմն վաղանցուկ: Ցոռետես չենք մեր երիտասարդութեան նկատմամբ: Թէեւ լակալ հայերէն մը խօսելով, այսուհանդերձ հայրենասէր, հայրենանուէր ու Հայութեան ազգային արժէքներով խանդավառ երիտասարդութիւն մըն է որ բոլորուած է մեր շուրջ: Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ վառ եւ կենդանի պահել անոնց մէջ Հայութեան եւ հայրենիքի գաղափարները»:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ փակման խօսքը ըրաւ ընկ. Ժ. Միրիճեան:

Մշակոյթի Տան ի նպաստ հանգանակութիւն տեղի ունեցաւ: Կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 110.500 հին ֆրանք: Հանգանակութիւնը ձեռնհասօրէն վարեցին՝ ընկերներ Քիրէճեան եւ Առաքելեան:

Անցնելով հպարտ եւ ապաղայով խանդավառ հայկական օր մը ապրեցանք:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿՈՉ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՏԻՐԱՆ ՋՐԱՔԵԱՆԻ (ԻՆՏՐԱ)

Այն հայրենակիցներս որոնք ունին գրագէտ - ճկարիչ Տիրան Ջրաքեանի վերաբերեալ կենսագրական (անձնական, ընտանեկան) յուշեր, նամակներու եւ այլ տեսակի ձեռագիրներ, խզանկարներ եւ ուրիշ գեղարուեստական գործեր, եւ ծանօթութիւններ Ջրաքեան տոհմի մասին (Ծաղ գիւղ, Արաբկիր, Մերձ. Արեւելք, Սթանպուլ, Եւրոպա եւ այլուր), կը խնդրեմ որ բարեհաճին օր առաջ յարաբերութեան մտնել ստորագրեալիս հետ:

Այս հանրային խնդրանքը (վերջինը) կ'ընեմ ազգականիս (Ինտրա) յիշատակին նուիրուած գործի մը համար — լրագիրներու, պարբերաթերթերու, գիրքերու, տարեցոյցներու մէջ ցարդ լոյս ընծայուած բանաստեղծական, իմաստասիրական, գեղագիտական, հոգեբանական, կրօնական, գրադատական եւ այլ գրական սեռի գործերուն (ուսանողութեան շրջանէն սկսեալ), անտիպ ձեռագիրներուն, գեղարուեստական ստեղծագործութեանց (հրատարակելի լուսանկարներ), ինչպէս նաեւ իր մասին գրուած հրատարակութեանց, Ի ՄԻ ՀԱՒԱՔԵԼՈՒ ԳՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻՍ ԱՌԻԹՈՎ:

Որեւէ աջակցութիւն կը ստանայ պատշաճ գնահատանք՝ հրատարակութեան առթիւ. Վերջին տարւոյն ընթացքին կատարած դրպատումներս խրախուսիչ արդիւնք տուած են:

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով՝

ԵՂԻՇԷ Գ. ՋՐԱՔԵԱՆ

Օգոստ. 15, 1960

Հասցէս՝

Professor Elisha B. CHRAKIAN
83, BARNARD Avenue
WATERTOWN 72, MASS. (U.S.A.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Ակոբը ցնցւում էր, մարմինը փուշփուշ լինում, երբ կինն աղջիկ զաւակի խօսքն էր մէջ գցում: Նրա հոգու առաջ անխուսափ էին կաչնագոյն աղաւնիները եւ կաթնագոյն եւ սեւ մազերով աղջիկը եւ չէր կարողանում ազատուել մէկն ու մէկից, մռայլւում էր, տանջւում. Թախիծը, թանձր, մթին մշուշի նման իջնում էր ճակատի վրայ, եւ չգտնելով ոչ մի ելք՝ ապտակում էր կնոջը եւ գոռում.

— Կնէ՛ք սկսար վավալ, հերիք է, մաշեցիր:

Կանչում էր աղջկան, դիտում նրա հասակը, ձմերուկի կտերի նման սեւ աչքերը, նստեցնում ծնկանը, շոյում մազերը եւ արցունքոտ աչքերով շշնջում.

— Գըզըմ, չինար բոյլի գըզըմ... (*):

(*) Աղջիկս, չինար հասակով աղջիկս:

Արցունքները չէին թողնում, որ շարունակի, վեր էր կենում, բարձրանում կտուրը, բաց թողնում աղաւնիները դէպի պնդղպաջուն եւ կապոյտ երկինքը, մոռանում աշխարհն ու իր չար օրէնքները:

Երբ օդում զրնգում էին աղաւնիների թեւերը, մռայլը փարատւում էր Ակոբի աչքերից, ճակատի թախիծը սրբւում եւ նրա ամբողջ դէմքը փայլում էր անձրեւից լցուած կանաչի նման:

Բայց կինը հանգիստ չէր տալիս նրան, հրկնում էր անդադար.

— Աղջիկ զաւակ ունիս, հողը գիր, ազատուի:

Բայց Ակոբն ի՞նչպէս ազատուէր աղաւնիներից:

Աղաւնիների ամէն մի թռիչքը կապուած էր նրա հոգու հետ:

Օրուայ ամէն մի բոպէն, ինչ էլ որ անէր, քնած թէ արթուն, նա ապրում էր աղաւնիների հետ, լսում էր նրանց մըրմունջը:

Փողոցում քայլելիս, յանկարծ մի թըռչուն էր թռչում նրա գլխի վրայից:

Ակոբը ցնցւում էր եւ աչքերը յառում վեր:

— Ես կարծեցի քի՛ ալըրնիկ է, — ասում էր Ակոբը եւ ժպտում:

×

Թափուեց տխեղերքի ձիւնը նրա գլխի վրայ: Դարձաւ ալեխառն — նման իր մոխրագոյն աղաւնիներին — բայց նա հոգով մնաց մանուկ. ինչքան հասակն առաւ, աւելի եւ աւելի մանկացաւ:

Սրերով խանութը չէր բաց անում, որովհետեւ կարող էր յաճախորդին վըշտացնել:

Ածխած ժամանակն աչքը լուսամուտից դուրս էր:

Երբ օդում աղաւնիներ էին տեսնում, թողնում էր յաճախորդին, դալիս կանգնում էր դրան առաջ, ածելին ձեռքը, սպիտակ խալաթը հագին, մոռանում էր, յաճախորդը սպասում է:

Երբ ալըրնիկ խաղցնողն ամուրի էր լինում, մարդիկ նրա մօրը, կամ եթէ մեծ քոյր ունէր՝ մեծ քրոջը, իսկ եթէ որեւէ հարազատ չունենար՝ իրեն էին հայհոյում:

Երբ կին ունենար՝ կնոջն էին հայհոյում, իսկ եթէ մեծ աղջիկ ունենար՝ աղջկան էին հայհոյում, մոռանալով բոլոր միւսներին:

Ակոբի աղջիկը մեծացել էր, մազերը հասել էին մինչեւ սրունքները, լցուել էին նրա կրծքերը, թշերն ու շրթունքները նռան նման կարմրել:

Էլ մոռացան նրա կնոջը եւ սկսեցին հայհոյել աղջկան:

— Վա՜յ ես քու աղջկանդ...

Ակոբի կինն աւելի ընկաւ սիրտուտես եւ տեւից.

— Ա՜յ մարդ, քիչ մի մտածայ, մեղք է աղջիկդ: Աստուած, աղջիկ զաւակ չունենայի, մուրայի ու ապրէի:

Մօր համար մեծ, անլուծելի պրոբլեմ էր — հասած աղջիկը տանը:

Ի հարկէ, աղջկան ուզողներ կային, բայց բոլորն ալըրնիկ խաղցնողներ էին:

Թէ՛ Ակոբը եւ թէ նրա կինը երդուել էին, որ իրենց աղջկան ալըրնիկ խաղցնողի չտային:

— Վո՛ւյ, ձունը մաղուի գլխիս, աղջիկս ալըրնիկ խաղցնողի՞ն տամ:

Անդուլ ու անդադար կինը կրկնում էր:

— Ալըրնիկները թող կ'ըսիմ, հերիք է սաղ քաղաքն աղջիկ զաւկիդ կը քֆրէ:

Ակոբն ի՞նչ կարող էր անել, ի՞նչպէս կարող էր փակել ողջ քաղաքի բերանը:

— Ես ըլ բիւղիւնին կնիկներն ու աղջիկները... — փոխադարձ հայհոյում էր Ակոբը եւ իրան մխիթարում:

Ժամանակի ընթացքում Ակոբն ինք էլ զգաց, որ փոխադարձ հայհոյանքը ոչինչով չէր կարող թեթեւացնել աղջկայ զազրելի բեռը:

Արդէն խեղճ աղջկան հասել էր կեանքի խոշորագոյն հարուածը — կիսատ էր թողել դպրոցը, որովհետեւ մինչեւ անգամ ուսուցիչները նրան «ալըրնիկ խաղցնողի աղջիկ» էին կանչում:

Հէնց որ դառը մի քիչ վատ իմանար, ասում էին.

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ արուեստական արբան – եակին մէջ զետեղուած երկու էգ շուները՝ Ցլեչէթ եւ Լքիւրէօյ, որոնք 27 ժամուան ընթացքին աշխարհի շրջանը ըրին 18 անգամ, Մոսկուա վերադարձան ողջ առողջ: Վարժառրուած են հեղվայով: Ճամբորդութեան ընթացքին կարկանդակի նման – նող ճաշ մը կերած են: Մուկերը, ճանճերը, որոնք Սպուտնիք Ե.ի մէջ կը գտնուէին, շատ յաջող ճամբորդութիւն մը կատարած են, քանի որ աշխարհ վերադառնալէն ետք ալ բնականոն վիճակի մէջ կը գտնուին:

Խորհրդային գիտնականները գոհ են իրենց յաջողութենէն: Ամերիկացիները կը խոստովանին թէ անմիջապէս ճամբորդող առաջին մարդը Ռուս մը պիտի ըլլայ: Արդարեւ, խորհրդային յաղթանակը աննախընթաց է: Լոնտոնի «Անողոք մար – դանքներու ընդդիմադիր Լիկան» բողոքագիր մը յանձնած է Խորհ. դեսպանատան ուր կ'ըսէ Խրուշչեւին.— «Ձեր ճառերուն մէջ, կը ներկայանաք իբրեւ պաշտպան մարդկութեան, այդ պատճառաւ, յանուն բոլոր անոնց որ կենդանիները կը սիրեն կոչ կ'ընենք որ այսուհետեւ ձեր գիտունները իրենց փորձերը կատարեն մարդ օգտագործելով եւ ոչ թէ կենդանի»:

Ա Զ Դ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (assistante sociale) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորէա (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ. 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն-Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին Ընկեր. Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սօսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար	9466
Լութֆիկ Քաչիքմէնեան	5
Տիկին Շաքէ Պետրոսեան	100
Շաւարշ Վանեան (Խարթում)	100
Ժիրայր Մինասի հարսանիքէն	70
Տէր եւ Տիկին Յ. Էսկիճեան	10
Ընդհ. գումար	9751

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մաագուցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուրաբ:

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փառեն: Ծնած է 1915ին Ազինի շրջանի Խարկով գիւղը: Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Ստեփան, Անգին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան: Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն, որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են: Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին Հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMENIENNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ գրավաճառատունը, 34 տարուան հաստատութիւն: Պատրաստ եւ շահաւոր գործ: Մանրամասնութեան համար դիմել՝

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ
13 Rue des Dominicaines, Marseille 1e

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք: Արտասահման 20 Նոր փրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալորէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Ջափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927-01-72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Փորթ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
24 AOUT
1960

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ...1 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4682

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Նշան Մայր Եկեղեցիին մէջ անախտաւոր շուքով տեղի ունեցաւ ազգային վաստակաւոր գործիչ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անձնուէր գեկավարներէն ընկ. Հրաչ Փափազեանի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի: Ազգային Առաջնորդարանի յատուկ ... կարգով, նկատի ունենալով հանգուցեալին ազգային բեղուն գործունէութիւնը երկու տարիներու ժողովական՝ պատասխանատու մարմիններու, մեր հանրային ընկեր արժանացաւ ազգային յատուկ պատիւին:

Ժամը 8.30ին, ընկերներու առաւօտեան մը գնաց Ամերիկեան Հիւանդանոց, ուր ընկերոջ մարմինը՝ Շթորայէն փոխադրուելէն ի վեր կը հանգչէր: Ժամը 9ին, եկեղեցին արդէն լեցուած էր պաշտօնական ընկերներու ... բազմութեամբ մը, երբ սկսան եկեղեցական արարողութիւնները, նախագահութեամբ Վեհափառ Հօր:

Դագաղին շուրջ, Վեհափառի կողքին կը գտնուէին Լիբանանի Թեմի առաջնորդ ... Արք., Ճէզիրէի առաջնորդ ... Տաճատ Եպիսկ. Ուրֆալեան, վարդապետներ, արեղաներ եւ քահանաներ. Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտները պատուոյ պահակ կեցած էին եռագոյնով ծածկուած դագաղին շուրջ, որուն վրայ դրուած էր Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի ծաղկեպսակը:

Արարողութիւններէն ետք, խորհրդաւոր ... մը խօսեցաւ Վեհափառ Հայրապետը, առաւելապէս ծանրանալով Հրաչ Փափազեանի ազգային գործունէութեան յայտնի գիծերուն վրայ, շեշտելով անոր նկարագրին հիմնական կէտերը, ... հաստատ եւ խոհուն գեկավար, ... ազգային գործիչ եւ սիրուած ... առաջնորդ:

Վեհափառ, գլխաւորապէս ընդգծեց Հրաչ Փափազեանի մօտ կիրքի ու քինախնդրութեան բացակայութիւնը, այլեւ անոր խորատեսութիւնը՝ հայ կեանքի բոլոր երեւոյթներուն հանդէպ:

Կաթողիկոսին դամբանականէն ետք, ... մարմնոյն շարականներու մեծ բազմութիւնը ... ուղղուեցաւ դէպի Ֆրն ... ազգային գերեզմանատունը, ... մատրան մէջ դամբանական խօսեցաւ ընկ. Կարօ Գէորգեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ կուսակցական մարմիններուն.

Ընկ. Գէորգեան նախ ամփոփ գիծերով ... ներկայացուց ընկ. Հրաչի փոքրիկ ու օրինակելի կեանքին գլխաւոր ... Եօզկատէն մինչեւ Պոլիս, ... յետոյ, ապա դարձեալ Պոլիս եւ ... յետոյ Ցուծաստան եւ ի վերջոյ ... ուր ունեցաւ ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն, պատասխանատու դեր կատարելով Մեծ Եղեռնի ... գլխաւոր պատասխանատուներու ... նուիրական գործին մէջ, ... լծուելով կուսակցական եւ ազգային ... աշխատանքի, միտ ... երբեւ գաղափարի ու գործի ...:

Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հըր ... եւ Լեռնավայրի Կեդր. Կոմիտէներուն դամբանական կարդաց ընկ. Մ. ..., որ շատ սեղմ, այլ ազդուօրէն ... տուաւ Հրաչ Փափազեան մարդուն ու ղեկավարի գլխաւոր արժանիքներ ... առաւելապէս ծանրանալով անոր ... վրայ, ուր միտքը, հոգին ... դրած էին իրենց արդիւնաւոր ... ուղղութիւնը:

... իշխան անվրէպօրէն մեծ բանաստ ... Թէքէեանի սահմանած խակական ... տեսաւ Հրաչ Փափազեանի մէջ,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

Կ'ՈՒԶԷ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ, ՄԱԿ-Ի ՀԱԿԱԿՇՌԻՆ ՏԱԿ

«Ալժերական Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութիւնը», երկուշաբթի, Թունուզի մէջ, զեկոյց մը հրապարակեց: Կը պահանջէ ինքնորոշման շուրջ հանրաքուէ ՄԱԿի կազմակերպութեամբ եւ հսկողութեամբ:

«Ալժերական Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութիւնը, կ'ըսէ իրենց հաղորդագրութեամբ, հաւաքուեցաւ Թունուզի մէջ եւ զինուորական ու քաղաքական որոշումներ տուաւ, դիւանագիտական գործունէութեան ծրագիր մը պատրաստեց:

«Ժամանակաւոր կառավարութիւնը արձանագրեց զօրավար տը Կոլի մերժումը բանակցելու ալժերական ժողովուրդին ազատօրէն կարծիքն առնելու պայմաններուն եւ երաշխաւորութիւններուն շուրջ:

«Ֆրանսական կառավարութիւնը, ժողովրդավար սկզբունքներէ դերծ կը դարձնէ ինքնորոշումը եւ միեւնոյն ատեն կ'ուզէ զինու ուժով, Ալժերիոյ «պալքանացումի» ծրագիր մը պատրաստել:

«Այս պայմաններուն տակ, Ալժ. կառավարութիւնը կը գտնէ թէ՝ Ալժերիոյ ժողովուրդին կարծիքը պէտք է առնուի հանրաքուէի մը միջոցաւ, կազմակերպուած Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ եւ անոնց հակակշռին տակ»:

Միջազգային դիտողներու կարծիքով «Ալժ. Ազատագրական Ճակատ»ի մարդիկը որոշած են միջազգայնացնել Ալժերիոյ հարցը: Այս որոշումին յանգած են նկատի առնելով՝ Մըլէօնի ձախողութիւնը, Քոնկոյի դէպքերը եւ Մալիի քայքայումը: «Ալժ. ժամանակաւոր կառավարութեան» զեկոյցին ոճը խիստ եւ անզիջող է: Անոնց կարծիքով «ազդարարութիւն» մըն է զոր կ'ուզեն ընել զօրավար տը Կոլի: Այլ խօսքով կա՛մ կը բանակցիք կամ Ալժերիա ՄԱԿի դէտեր եւ ուժեր բերել կուտանք:

Ցարդ այն դէպս, Փարիզի համար անակնկալ մը չէ եղած: Արդարեւ, Ֆրիմ Պելքասեմ, Պէյրութ մեկնելու պահուն — մասնակցելու համար արաբ երկիրներու արտաքին նախարարներու ժողովին — հեռուեւալ ձեւով բացատրեց իր առաքելութեան նպատակը՝ Թունուզի ձայնասփիւռի ներկայացուցիչին.— «Պիտի աշխատինք արաբ երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ, Ալժերիոյ մէջ գաղթատիրութեան վերջ դնող պայքարին գործ —

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

որ չէր ազդուեր փոթորիկներէ ու պառաւութիւններէ, այլ իրրեւ անխոնջ կամքի տէր ղեկավար ամէնէն դժուարին պահերուն իսկ կը գտնէր լաւագոյն լուծումը, իր իրատեսութեամբ եւ հեղինակութեամբ:

Դամբանականներէն ետք, ընկերոջ մարմինը ընդհանուր յուզումի եւ երկիւղած յարգանքի մէջ գերեզման դրուեցաւ, պարուրուած իր պաշտելի եռագոյնով:

× Ի յարգանս հանգուցեալին, ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօն, Հ. Յ. Դ. Հրատանդանի Կեդր. Կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Լեռնավայրի Կեդր. Կոմիտէն, Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ն. Փալանճեան Ճեմարանը, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման Կոմիտէն, Զահլէի ընկերները, եւ այլ բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ անհատներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ փաստաթուղթեր հրատարակած է որոնք Փոցտամի ժողովին կը վերաբերին: Հոն կը յայտնուի թէ Սթալին համոզուած էր որ Հիթլէր ողջ է եւ Ճափոն անցած է ընդծովեայով մը: Հիրոշիմայէն երեք շաբաթ առաջ, Թրումընի հետ համաձայն՝ Սթալին արդէն հանդիպած էր պատերազմը վերջացնելու ճափոնական փորձի մը, որպէսզի Ճափոն առանց պայմանի զինադուլ մը ընէ: Քննութիւն բացուած է հասկնալու համար թէ այս գաղտնի փաստաթուղթերը ինչպէս մամուլին ձեռքը անցած են:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ աղետալի հրդեհ մը պատահած է առջի օր, աւերելով ոսկերիչներու ամբողջ շուկան: Երեք մեռեալներ կան եւ 20 միլիոն սուրիական ոսկիի վնաս: Ոսկերիչներու շուկան որ Դամասկոսի հին քաղաքին ամէնէն նկարագեղ վայրերէն մէկն էր, 7000 քառ. մեթր տարածութիւն ունէր:

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը հանդարտ է: Ապահովութեան Խորհուրդի առջի օրուան որոշումը — զօրավիգ կենալ Համըրշըլտի — բարոյական մեծ յաղթանակ կը նկատուի ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին համար: Լումումպա իր բանբերին միջոցաւ յայտարարեց, թէ գոհ է Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումէն: Ոչ մէկ խօսք ըրած է Քաթանկան գրաւելու եւ ՄԱԿի ճերմակ ուժերը պարպելու մասին: Տեղական թերթերուն համաձայն «աուիւծը՝ գառնուկ դարձած է»: Քոնկոյի խորհրդարանի անդամներէն՝ 38 հոգի Ցելէի ազատ արձակումը պահանջած են: Ցելէ ձերբակալուած էր Լումումպայի քաղաքականութիւնը քննադատած ըլլալուն համար: Էլիզապէթվիլի մէջ, Քաթանկայի նախագահը՝ Չոմպէ ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ.— «Լումումպա գաւազաններ ձեռքն» յայտարարեց: Միւս կողմէ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Չոմպէի եւ Քոնկոյի կուսակցական պետերու միջեւ՝ «Քոնկոյի համադաշնակցութիւն»ը կազմելու մտադրութեամբ: Ապահովութեան Խորհուրդին հեռագիր մը ղրկած են, ուր իրենց ծրագիրը կը յայտնեն.— «Լումումպայի կառավարութիւնը համայնավարութեան թափանցումը կը քաջալերէ»: Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին ծանր բախումներ ունեցած են Կուզնեցով եւ Լորիտան: Պատասխանելով խորհրդային պատուիրակին ամբաստանութեանց Պելժիոյ ներկայացուցիչը ըսած է.— «Պելժիա դաս չունի առնելիք երկրէ մը՝ որ բիրտօրէն ճզմեց հայրենասէրներու ապստամբութիւն մը օտար երկրի մը մէջ, ոչ ալ Պ. Լումումպայէն որուն «ուժերը» վայրագօրէն յարձակեցան անպաշտպան ժողովուրդի մը վրայ»:

ՏԸ ԿՈԼԻ հրաւէրին պատասխանելով, Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը Փարիզ ժամանեց: Սուտանի վարչապետ՝ Մոտիպօ Քայթա մերժեց Փարիզ գալ: «Աւելի ուշ, կը նայինք ըսաւ: Մոսկուայի «Թաս» գործակալութեան համաձայն, Քայթա Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը պահանջած է, քննելու համար կացութիւնը: Լուրը չէ հաստատուած: ՄԱԿի դիւանը կը հաղորդէ թէ Սենեկալ ՄԱԿէն ներս իբրեւ անդամ-պետութիւն ընդունուելու դիմում կատարած է: Միւս կողմէ Տաքարի կառավարութիւնը (Սենեկալ) դիմած է նաեւ Անգլիոյ, որպէսզի զինքը ճանչնայ իբրեւ անկախ պետութիւն:

ԻՏԱԼԱՑԻ կրօնաւոր մը Գերապայծառ Ճիովաննի Քասթելլանօ Տիեզերական ժողովի պատրաստութեան մասին խօսելով, յայտարարեց.— «Բոլոր ժամանակներու ամէնէն հիմնական հերետիկոսութիւնը՝ համայնավարութիւնը պիտի դատապարտուի ամէնէն հանդիսաւոր անաթեմայով, զոր Եկեղեցին երբեք կարդացած ըլլայ»:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՕՁԸ ՉԷ ՄԵՌԱԾ, ԱՅԼ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ՑՑԷ ԵՐԲ ԱՌԻԹԸ ԳՏՆԷ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Կիւրսէլ Իզմիրի մէջ ճառ մը խօսած է եւ յայտնած թէ չքաւոր գիւղացիներու պարտքերը մասնավճարներու պիտի վճարուին, ապա շեշտած է.— «Օձը չէ մեռած, ամէն անգամ որ առիթ ունենայ գլուխը կը ցցէ: Ձեռքի տակէ կարգ մը քարոզչութիւններ կը կատարուին, սուտ լուրեր կը տարածուին: Կ'ըսուի թէ ունեւորութեան տուրք պիտի գանձուի, գիւղացիին արտադրութեան կէսը պիտի գրաւուի եւայլն: Այս բոլորը սուտ են: Ազատութիւն, արդարութիւն, իրաւունք եւ օրէնք պիտի տիրապետեն այս երկրին մէջ»:

Օգոստոս 20ին, Կիւրսէլ Իզմիրի միջազգային տօնավաճառին բացումը կատարեց:

× Պոլսոյ կուսակալը Ճեմալ Թուրալ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է, նոր ձերբակալութիւններու առթիւ.— «Հրամանատարութիւնս երախտագիտութեամբ կը դիմաւորէ այն հպատակութիւնն ու հաւատարմութիւնը զորս Իսթանպուլի ժողովուրդը ցոյց կուտայ պաշարման վիճակի կանոններուն հանդէպ:

«Կ'ուզեմ տեղեկացնել յարգելի հայրենակիցներուս թէ ձերբակալուած են քանի մը հոգիներ որոնք կ'ուզեն արմատախիլ ընել յեղաշրջական ոգին որ կը մղէ կորովի աշխատանք տանիլ յօգուտ երկրին:

«Յարգելի Պոլսեցիներէն կը խնդրեմ որ տեղեակ պահեն Պաշարման Վիճակի իշխանութիւնները, եթէ հանդիպին այնպիսի գործունէութիւններու, որոնք կը ձգտին խանգարել մեր հայրենակիցներուն անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը»:

× Յեղափոխական դատարաններու օրէնքը ընդունուած է: Պետական աւազանին կամ յեղափոխութեան դէմ որեւէ յանցանք գործող, վնասակար լուրեր տարածող անձեր 5էն 15 տարի բանտարկութեան, ի հարկին մահուան պիտի դատապարտուին:

× Պոլսոյ մաքսատան ընդհ. տնօրէնը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ 100 միլիոնի ապրանք, որ 10-15 տարի է մաքսատունը կը գտնուէր, աճուրդով պիտի ծախուի:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տոքթ. Մելիք Վարդանեան եւ իր ընտանիքը (Շիրազէն), Տէր եւ Տիկին Գուստոլեան (Պարսկաստանէն), Պ. Միհրան Մարգարեան (Տիւսելտորֆէն), Տիկին Ալիս Սիսեան (Ատիս-Աբաբայէն) եւ զաւակը՝ ուսանող Կալլէժի մէջ: Տիկին Սիսեան շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Եթովպահայ կեանքէն, ուր եկեղեցասիրաց եւ բարեսիրաց երկու կանացի կազմակերպութիւններ կարեւոր հանգանակութեամբ մը կրցած են ապահովել եկեղեցիին նորոգութիւնը:

ՀԱՅԸ
ԻՏԷԱԼԻ ՄԸ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Հանրանուէր գործիչներ կան, ինքնամուտ անհատականութիւններ, որոնց մասին կարելի է տասնեակ անգամներ խօսիլ, առանց միտքերդ ու խորհրդածութիւններդ կրկնած ըլլալու մտավախութեան։ Ազգին մեծերն են անոնք, որոնց հոգին բարդոյթ մըն է, քոմփլէքս մը, հոգեկան եւ իմացական կարողութիւններու, նոյնքա՜ն բազմազան ու գունագեղ, ինչքա՜ն առանձնայատուկ եւ խոր, ուր կը գտնես միայն եւ միայն հանրային մտահոգութիւններու շարժառիթ մը, զուրկ անձնական եսին ու հաճոյքին դոյզն չափով մը իսկ գոհացում տալու, բնազդական կամ գիտակցական մղումէն։

Ճիշդ ատոր համար է, որ երբ կը փորձես խօսիլ Նիկոլ Աղբալեանի մասին, կը դժուարանաս խօսքիդ շեշտը դնել անոր յայտնաբերած կարողութիւններուն, արժանիքներուն, վատորոշուած այս կամ այն կէտին վրայ։ Չես գիտեր թէ ո՞րն է Աղբալեանը յատկանշող հիմնական, ձեւաւորուած արժանիքը։ Ո՞րն է գերակշռողը, մտքի մարդ Աղբալեանի արժանիքներուն մէջ։ Գրական քննադա՞տը թէ մատենագիրը, պրպտողը, վերլուծո՞ղը թէ մանկավարժը կամ հանրային գործիչը։ Տեղին չէ Նիկոլ Աղբալեանի կապակցութեամբ նման հարցում մը։ Անոր միտքին ու հոգին համադրոյթն է այս բոլորին եւ շեշտը դնել իր կարողութիւններու այս կամ այն կէտին վրայ միայն, պիտի նշանակէր փուլ տալ տիտանեան այն հոյակերտ կառոյցը, որ Աղբալեանն էր եղած եւ Աղբալեանը մնաց, մինչեւ իր մահը։

Կէտ մը սակայն, որ ընդհանրապէս, մանաւանդ այս օրերուն, ամէն մէկս պարտական ենք մեր մտքերուն եւ խորհրդածութիւններուն առարկան դարձնել, այդ այն առաքելութիւնն էր, որուն նուիրուեցան ա՛յս մեր գաղութին երկու մեծ դէմքերը՝ Նիկոլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ։ Երկու առաքեալներ, որոնք հասան Լիբանան ճիշդ այն շրջանին, երբ գաղթականական դժխեմ պայմաններու տակ տուայտող լիբանահայը, հազիւ կը փորձէր իր աւերուած օճախներուն տեղը նորը կերտել, ճիգով եւ յամառ աշխատանքով։

Հարկադրաբար մայր հայրենիքէն հեռացած եւ հիւրընկալ ժողովուրդներու մէջ ապաստանած հայ ժողովուրդի այս բեկորին տնտեսական վերակառուցումը մտահոգութիւն մըն էր, բայց ոչ յուսահատական։ Ամենադժնդակ պայմաններու մէջ անգամ, հայ ժողովուրդը կրցած էր վերաշինել իր քանդուած օճախները եւ վերակառուցել քայքայուած իր տնտեսութիւնը։ Պէտք էր մտածել հայ հոգիի եւ մտքի վերակերտումին մասին։ Բնաշխարհին մեծագոյն մասը տիրապետուած էր բռնատէրերէ ու պարպուած Հայութենէն։ Հայը, դադրած էր իր վանքերէն, հայրենի բնաշխարհէն ըմպել հայ ոգիին նեկտարը։ Բնաշխարհին մէկ ուրիշ մասը, Արարատի հովտին տակ պատսպարուած Հայաստա՛ն մանուկ ազատութիւնը օտար եւ օտարոտի տարրերու շղթային ենթակայ, չինական պարիսպներ էր հիւսած բնաշխարհի եւ գաղթաշխարհի միջեւ։ Այս պայմաններուն տակ, նիւթական ափիւռքին հետ, հոգեկան ափիւռքը կազմելու ծանր մտահոգութիւնն էր բարդուած հայ ղեկավարներու ուսերուն։ Ահա հրնհրնուք մը. տնտեսապէս վերակազմուելու հոգերով տարուող Հայութեան համար. հայապահպանման, հայ մտքի եւ հոգիի հայեցի ձեւաւորման հրնհրնուքը։ Եթէ կար վստահութիւնը որ հայ շինող բազուկը շուտով պիտի վերակառուցէր իր տնտեսութիւնը, կար նաեւ վստահութիւնը որ հայ միտքը շուտով համընթաց վերելք մը պիտի ունենար իր տնտեսական վերելքին։ Մտքի այդ վերելքը սակայն շատ քիչ չափով պիտի ըլլար մխիթարական, եթէ այդ կերպով կազմուէր մտաւորական Հայը միայն։ Հայուն բնատուր հանճարն ու տաղանդը, գիտութեան եւ արուեստի մարզին վրայ, յաղթանակի դափնիներ միշտ խլած էր միջազգային բեմերու վրայ։ Փնտռուածը ուրեմն մտաւորական Հայը չէր. ինտելիգենդ Հայը, ինչպէս «Ցուսաբեր» պիտի ըսէր իր վերջին խմբագրականներէն միուն մէջ։

Ցանկալին ու փնտռուածը հայ մտաւորականն էր։ Իսկ հայ մտաւորականներ ունենալու բարձր առաքելութեամբ հաւորդուած էին հայ ժողովուրդի ազնուագոյն երկու զաւակները՝ Նիկոլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ, ինչպէս «Ցուսաբեր» կը մատնանշէ։ Աղբալեանի եւ Շանթի համար Հանրի Վերնէօյները, Երէկուան Թոտոսթոյի դաշնակցական Ցակոբ Մալաքեանի տղան, Ուիլեըմ Սարոյեան մը եւ ուրիշներ, նոյնիսկ Հանրի Թրուայա մը, որ նշանաւոր հակահայ Քլոտ Ֆարերի մը ակադեմական աթոռը գրաւեց վերջերս Ֆրանսայի մէջ, կրնային ցեղային ծագման ինքնացուցադրութեան առիթ տալ յաչս օտարներուն։ Բայց անոնք ոչ իսկ առորակէտ մը պիտի աւելցնեն հայ ժողովուրդի պատմութեան էջերուն վրայ, բացի աւելցնելէ թիւը անոնց, որոնք կ'իյնան «Սերմեր օտար հողերու մէջ» վերնագրին տակ։ Այդպիսին եղան, ամէն մշակոյթի եւ հանրային կեանքի մեծ վարպետները, յանձին փիլիսոփայ Փեթրովիչի, Սերբու Հարէթի, Թրանքա Հաշի, Մաճառուի եւ բազմաթիւ ուրիշներու, որոնցմէ շատ քիչերը հազիւ պահեցին «Լուսաւորչական Ռումանացիի» իրենց անուանակոչումը։ Ասոնք բոլորն ալ կրնան, աւելի կամ պակաս մտաւորական Հայեր դառնալ եւ սակայն ո՛չ երբեք հայ մտաւորականներ։

Նիկոլ եւ Շանթ մտաւորական Հայուն տեղ, հայ մտաւորական պատրաստելու բարձր առաքելութեամբ տոգորուեցան։ Այս միտքն էր, որ ի գին ամէն զոհողութեան գործի լծեց Աղբալեանին եւ Շանթին ու հիմը դրին անոնք Ճեմարանին։ Հայ մտաւորական պատրաստելու անոնց ճիգը, նիւթական ծանր պայմաններու տակ, խոստովանինք որ տուաւ իր արգասիքը։ Այժմ երբ Աղբալեան եւ Շանթ երկու առաքեալները ոչ եւս են, նոյն ոգի՞ն է արդեօք, որ կը թեւածէ անոնց սրբազան գործը շարունակելու ծանր պարտականութեան լծուած սերունդին հոգիներուն վրայ։ Պիտի սիրէինք կարծել, յուսալ, որ այո՛։ Բայց մեր կարծիքը, յոյսը, աւելի շատ բաղձանքի մը թելադրանքն է, քանի որ բազմահարիւր մտաւորական Հայերու մէջ, հետզհետէ կը նուազին հայ մտաւորականի կոչումին արժանիներուն թիւը։ Այս պարագան մտահոգիչ է մանաւանդ անոր համար, որ նոր սերունդը տատանումի մէջ է հոգեկան այս երկու աշխարհներուն մէջ։ Քիչ է թիւը անոնց, որոնք ի վիճակի են յստակ կողմնորոշումով քայլ նետել դէպի իրենց ապագան։ Շատերուն մէջ տիրապետող ոգին մտաւորական հայ դառնալու բաղձանքն է, որովհետեւ այդ ճամբով միայն կեանքի բարիքները լիովին վայելելու հնարաւորութիւնը կը տեսնեն ու նաեւ՝ թեթեւ մխիթարանքը, թէ իրենց հայեցի անունը դեռ հարազատ է իրենց համար։ Բայց Նիկոլի ուզածը այդ չէր։ Ան կ'ուզէր ունենալ, տեսնել մտաւորականներու փաղանգ մը, որոնք ապրին հայ ժողովուրդին բոլոր խռէչներով ու ըլլան աւանդապահն ու փոխանցողը հայ մշակոյթին, հայ աւանդութիւններուն, հայ ժողովուրդին ծառայելու «խենթերու» ոգիին։

Ահա թէ ի՞նչ պէտք է վերյիշեցնէ մեզի Նիկոլ Աղբալեանի մահուան տասներեքերորդ տարելիցի յիշատակի այս օրը։

Ս. ՍԱՐՈՒՆԻ

ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային քաղաքականութիւնը, ընկերային շարժումները կը դառնան համայնավար եւ հակահամայնավար հոսանքներու շուրջ։ Բուն համայնավարները կը խոստովանին թէ համայնավար ընկերութիւնը կազմուած չէ, ժամանակ պէտք է ընկերվարական կազմակերպութենէն համայնավար ընկերութեան անցնելու համար։ Ջինաստան ռուսում մը կատարած է հաւաքական, համայնական կեանք ստեղծելով, բայց վերջին սահմանին չէ հասած։

Հակահամայնավարները կազմակերպութեամբ իրաւակարգով տարբերութիւն չունին համայնավարներէն։ Ժօզէֆ Գարթելէմի, սահմանադրական իրաւաբանութեան ուսուցիչ, կը գրէ. «Ֆաշականութիւնը հակառակ կողմէն համայնավարութիւն է։ Համայնավար պետութեան մէջ անհատը սեփականութիւն չունի, պետութեան աշխատաւորն է։ Ֆաշական պետութեան մէջ անհատական սեփականութիւն կայ, բայց արդիւնքը պետութեան կը պատկանի։ Սեփականութիւնը անուանական է»։

Համայնավար եւ հակահամայնավար իշխանութեան կը հասնին յեղափոխութեամբ, խորհրդարանութիւն մը կը տրէ մեծամասնութեան, իշխանութիւնը կը յանձնէ իշխանապետի մը, Ստալին, Հիթլեր, Մուսոլինի, պետութիւնը կը ղեկավարէ միակ կուսակցութեամբ մը, կը մերժէ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը։

Համայնավար եւ հակահամայնավար պէտք ունին խանդավառելու զանգուածները։ Ստալին պիտի հաստատէ անձնական պաշտամունքին հետ համայնավար վարչաձեւի գերադասութիւնը։ Հիթլեր գերման ժողովուրդին Ֆիւրերն է, պիտի քարոզէ ցեղային պաշտամունք, գերման ցեղը բարձրագոյն ցեղ մըն է, պարտաւոր է կառավարելու ստորին ցեղերը։ Մուսոլինի պիտի ներշնչէ հռոմէական մեծութեան գաղափարը, կայսերական ծաւալում։ Ֆաշականը համոզուած էր որ «Տուչէն չի սխալիր»։

Համայնավար եւ հակահամայնավար պետականացուցած են ճարտարարուեստ, դրամատուներ, մամուլ։ Հիթլեր հաստատեց նաեւ պարտադիր աշխատանք, պետական գործարաններ։ Վարիչները կը պատկանին պետական կուսակցութեան, ընդդիմադիրը, կազմակերպէն հեռացողը կը բանտարկուի, կը հալածուի, երբեմն խիստ պատիժներու կ'ենթարկուի։

Երեսփոխանական ժողովները անուանական են, վերէն տրուած հրահանգի մը համաձայն ընտրուած կամ ուղղակի նշանակուած։ Ժողովներու մէջ մատ բարձրացնողներ պէտք են, իշխանապետին կամքը ամէնուն կամքն է, գաղափարը անվիճելի է, հրահանգը անդիմադրելի կերպով գործադրելի։

Աջակողմեան համայնավարութիւնը ունի, ամէն երկրի մէջ համակիրներ, հինգերորդ զօրասիւներ, ի հարկին յարմար մէջ գնելու համար։ Ազգայնական էր Հռոմի մէջ, Միւնիխի մէջ, կայսերական ծրագրումներով, հետեւաբար պատերազմի սպառնալիքով։ Էլի Հալեվի կը կոչէ այս շրջանը «բռնակալութեանց դարաշրջան» որ պատերազմ միայն կը խոստանայ, իսկ եթէ պատերազմը պայթի, ամբողջատիրութեանց կացութիւնը պիտի ըլլայ ողբերգական։

Բռնապետական վարչութիւնները հաւատարմութիւն կը պահանջեն քաղաքացիներէն, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին արտայայտուելու, նոր իրաւունք մը կը հաստատուի մարդուն համար, հրամանատարին քմայքին համաձայն։ Պետութիւնը ամէնէն վեր է, ամէն բան պետութեամբ, ոչ մէկ բան պետութենէն դուրս։ Իշխանապետն ալ անձնաւորումն է պետութեան։

Համայնավար իրաւակարգը ժառանգութեան փոխանցում չի ճանչնար, տուրքերը ծանր են, ընտանիքի մը ապրելուն չափ բաւարար։ Աջակողմեան հա-

ԱՐԾՈՒԻԱՄԱՆՈՒԿ

Նա արծուի պէս թադաւորում էր լեռների վրայ, բոլոր կենդանիները վախենում եւ պատկառում էին նրանից։

Իսկ նա յաճախ նստում էր ամենաբարձր ժայռերէն մի գահի վրայ եւ խորհում ու խորասուզւում էր։

Բայց նա ամէնից շատ սիրում էր լեռնային խրոխտ բարձունքները ահեղ փոթորկի միջոցին. երբ մռայլ եւ անհաղորդ ամպերը փաթաթւում ու գալարւում էին գագաթների շուրջը ու խառնւում ձորերի մէջ, երբ հրեղէն ու որոտընդոստ կայծակները ճեղքում էին ամպերն ու պայթում ժայռերի գլխին՝ նա այն միջոցին ոգեւորուած՝ թռնում էր ամենաբարձր ժայռի գագաթին եւ հիասքանչ դիտում տարերային կռիւը։

Որոտում էին լեռներն ու ձորերը, եւ որոտում էր նրա առնական կուրծքը ու աչքերը կայծկլտում...

Բայց նա առհասարակ տխուր էր միշտ և մռայլ այն մրրկային ամպերի պէս. նրա հոգում ամպրոպ կար՝ փոթորիկ եւ կայծակ գալարնող... Նա պայթել էր ուզում...

Նրան չէր բաւականացնում այս անսահման ազատութիւնը. նրան հովիտը, դաշտը քաշում էր ցած, ներքեւ. նրա հոգում ամպրոպ կար՝ փոթորիկ ու կայծակ գալարնող. նա էր ուզում։

Եւ արդէն նա վերջերը շատ էր բացակայում ընից. նա օրերով թափառում էր լեռներում, գագաթներից գագաթներ. իջնում էր ձորերը, բայց էլի ձգտում վեր. բարձրանում էր վեր եւ էլի ձգտում ներքեւ...

Եւ մի օր էլ նա իջաւ լեռներից, շատ ներքեւ իջաւ, մտաւ լերան լանջերի անտառները, կտրեց կաղնիի մի մատաղ ճիւղ, դրեց ուսին եւ դուրս եկաւ անտառից միւս կողմ։

Եւ տեսաւ այն՝ ինչ որ նա մանկութիւնից երազել էր՝ տեսաւ մի տնակ, որտեղից ծուխ էր բարձրանում, դրան առաջ կային երեխաներ, հասակով մարդիկ, որոնք փայտ էին կոտրում։

Նա մօտեցաւ նրանց, բայց որովհետեւ չգիտէր բարեւ տալու սովորոյթը, լուռ կանգնեց նրանց մօտ. սկզբում վախեցան այդ լուռ մարդուց, բայց նկատելով մեղմ արտայայտութիւնը՝ սիրտ առած հարցեր տուեցին, բայց նա չկարողացաւ պատասխանել։

Նրանք համբի տեղ ընդունեցին նրան եւ տեսնելով նրա առողջ ու գեղեցիկ կազմուածքը՝ շատ ափսոսացին, ներս տարան, հաց տուեցին եւ պահեցին իրենց մօտ։

Նա կամաց-կամաց սովորեց խօսել եւ հասկացնել իրեն ով լինելը. բոլորը զարմանում էին ու նրան սիրում՝ պաշտպանելով ու հրաշք համարելով. նա էլ օգնում էր նրանց փայտ կտրելու մէջ եւ անտառից մենակ բերում էր ահագին գերաններ։

Երբ նա բաւական խօսել սովորեց, մնաս բարեւ տաաց այդ հիւրասէր խրճիթին եւ ճամբայ ընկաւ՝ գտնելու իր ծընողներին, որոնց մտապատկերները վառ էին իր հոգում, դէպի որոնց ձգտում էր սլաքի պէս՝ կարօտանէնչ։

Եւ նա սկսեց թափառել ամէն ճանապարհներով եւ ամէն տեղ. հաց գտնելու համար աշխատում էր ծանր ու քրտնաթոր։

Եւ նա շա՛տ թափառեց եւ շա՛տ աշխատեց շարադատ գիւղացիների հետ դաշտերում շոգի ու ցրտի տակ, դարբինների հետ՝ ծանր մուրճերով, կրակի առաջ, եւ ուրիշ դաժան եւ ծանր աշխատանքներ։

Նա իր ուսերի վրայ զգաց ժողովրդի անէ աշխատանքի ամբողջ ծանրութիւնը եւ գոյութեան կռուի դժբախտութիւնը։

Նրա արծուային հոգին, որ լիքն էր արծուի թեւերի շառաչներով եւ փոթորկի որոտումներով՝ չէր կարող տանել այս սարուկ կեանքը, եւ հայեացքը սեւեռած դէպի լեռները՝ երազում էր իր անսահման ազատութիւնն ու իշխանութիւնը։

Բայց նա այնտեղ մենակ էր եւ ոչ մարդու պէս, իսկ այստեղ նա իր նմանների հետ է, նրանց պէս կապուած ու շղթայուած։

Եւ նա ապրելով կեանքում հասկացաւ, որ մի ինչ-որ ահաւոր անարդարութիւն է կատարւում մարդկանց մէջ՝ ամենաբեք մեծ։

Նա տեսնում էր, որ մարդկանց մասը անասունի պէս օր ու գիշեր աշխատում է ու չարքաշօրէն տանջւում, իսկ մի փոքր մասը ապրում է վայելքների ծովում՝ ուրախ ու պարապ, շուայտ ու հպարտ։

Եւ որ նա նստել է դարերի ծանրութեամբ աշխատաւորների վզին, որոնց խեղդում է իր երկաթէ օրէնքներով, եւ որոնք — այդ աշխատաւորները — դարերի շարքի սարկօրէն յամր գործիքի պէս տանում են նրանց... եւ իրենց արիւնն ու քրտինքը զոհ բերում նրան, եւ չեն զգում, չեն գիտակցում՝ խաւար են ու քարացած...

Բայց նա զգում էր, նրա արծուային հոգին սնուած ազատօրէն, սաւառնող ու հպարտ, իշխող ու ըմբոստ, նրա լեռնաբարձունքների բնակիչ հոգին չէր կարող կրել աշխատանքի, կեղեքման լուծը...

Եւ արիւնոտուեց նրա սիրտը։

Եւ նա թողեց աշխատանքը ու շտապեց գտնելու իր հայրենիքը. նրան թւում էր, որ իր հայրենիքը ազատ է ու անկապանք կանգ. այդպէս էր նրա հոգում մանկուց վառած երազը։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(2 — Շար.)

...այնավարը կ'ընդունի ժառանգութեան փոխանցումը պետութեան վերապահելով մեծագոյն բաժինը. տուրքերը որոշուած են անհատին շահերուն համեմատութեամբ ընկերութիւնը պիտի յառաջանայ հաւասարութիւն ազատութեան [illegible] մէջ

...արքս եւ Էնկելս «Համայնավար Մանիֆեստով» կը գծէին համայնավար ընկերութեան տնտեսական կազմակերպութիւնը. Ընկերվարական Շարլ Անտլէր կը թարգմանէ մանիֆեստը տասը կէտերու մէջ.

Կալուածազրկում հողային սեփականութեան. Պետութեան կը պատկանի երկիրը. երկրագործը պետութեան համար պիտի մշակէ հողը:

Պետութիւնը շահաբաժին պիտի առնէ [illegible] շահերէն 75 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Պետութիւնն է անհատներու ժառանգորդը, հետեւաբար ժառանգական իրաւունք գոյութիւն չունի:

Պետութիւնը գրաւելու է տարագիրներու, ընդդիմադիրներու ինչքերը:

Դրամատուն, առեւտրական ամէն ձեռնարկ պետականացուելու են:

Փոխադրութեան բոլոր միջոցները պետութեան կը պատկանին, ջնջուելու են անհատական եւ ընկերային ամէն ձեռնարկ

Մասնաւոր ծրագիրներով ղեկավարուած արտադրութեան՝ ճարտարարուեստի եւ [illegible]ային:

Պարտադիր աշխատանք ամէնուն, կազմակերպելով ճարտարարուեստական եւ հողագործական բանակներ:

Գիւղի եւ քաղաքի մերձեցում անհետացնելու համար երկուքին ընդդիմութիւնը:

Հանրային ձրի կրթութիւն ամէն ատենի, արգիլելով փոքրերու աշխատանքը գիւղերու թէ գործարաններու մէջ

Աջակողմեան համայնավարութիւնը կը յարգէ համայնավար կազմակերպութիւնները, բայց կը ջանայ իրականացնել [illegible] ծրագրին զանազան կէտերը: «Բռնակալութեանց Շրջանը» գործին հեղինակ Էլի Հալէվի կը գրէ թէ կարելի է համայնավար ըլլալ առանց Մարքսի պատմական նիւթապաշտութիւնն ընդունելու, ինչպէս Լուի Պլան եւ 48ի յեղափոխականները: Աջակողմեան համայնավարներն էին անոնք «Ազգային գործարաններ»ու կազմակերպութեամբ, ինքնագլխութիւն հաստատելու ծրագրով, աշխատանքի իրաւունք եւ ձրի կրթութիւն պահանջելով: Բանուորական միութիւնները նոյն պահանջներն ունէին, բայց նախակրթութեան համար, բանուորներու զաւակներուն համար: Ժամանակի ընթացքին պահանջները աւելցան, երկրորդական կրթութիւնն ալ ձրի ըլլալու էր, աղքատ ընտանիքներու վճարումներ յատկացուելու էին, որպէսզի պատանին ապրուստի համար, օրապահիկ մը վաստկելու համար չղրկուէր գործոցին: Հակահամայնավար Գերմանիա իրականացուց պահանջը: Երիտասարդ մը եւ երի-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՊԱԿԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ճերմակ բիւրեղատիպ ապակիէ պատրաստուած գեղեցիկ սկահակ մը իբրեւ նմոյշ ղրկուած է Մոսկուա՝ Արեւելագէտներու միջազգային 25րդ համագումարի ցուցահանդէսին: Թափանցիկ ապակիի վրայ կ'երեւան հայկական նախշեր: Սկահակը պատրաստած է Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի Արուեստի հիմնարկութեան մէջ աշխատող՝ Աղասի Լեյլոյեան, շրջանաւարտ Լենինկրատի գեղարուեստական արդիւնաբերութեան բարձրագոյն ուսումնարանէն:

Երեք տարիէ ի վեր հայկական ժողովրդական ապակեգործութեան լուրջ եւ չնչահատելի ուսումնասիրական աշխատանք կը կատարէ: Այս ուղղութեամբ կարգ մը արշաւախումբերու հետ մասնակցած է Դուինի, Կարմիր Բլուրի, Գառնիի, Լճաշէնի պեղումներուն:

Լենինականի մէջ շուտով շահագործման կը յանձնուի կիսաբիւրեղապակիի գործարանը: Այս ձեռնարկութեան համար Լեյլոյեան պատրաստած է զանազան ամաններու եւ սպասներու նախանմոյշներ: Արզնիի մէջ եւս, բիւրեղապակիի գործարան մը շինուած է: Պիտի օգտագործուին «Երեւանիտ» ապակիի հումքը: Շնորհիւ նոր գործարաններուն, Լեյլոյեանի արուեստին ու մանաւանդ «Երեւանիտ»ի գործածութեան՝ լայն հեռանկարներ կը բացուին Հայաստանի գունաւոր ապակեգործութեան զարգացման համար: Հնարաւորութիւն կ'ունենան նաեւ հին ձեւերը դնելու եւ զարգացնելու ապակիով եւ խճանկարներով գործադրուած արուեստի ճիւղերուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ մեքենաներու գործարանը պատրաստելու վրայ է օդաճնշիչ մեքենաներ (քոմփրեսէօրներ) Հնդկաստանի համար: Հաշուի կ'առնեն արեւադարձային կլիման: Գործարանը մեքենաներ կ'ուղարկէ շուրջ տասը երկիրներ, ի շարս որոնց՝ Նորվեկիա, Թուրքիա եւ Եթովպիա:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ տան երկու սրահներուն մէջ բացուած է ականաւոր ճարտարապետ եւ ակադեմիկոս՝ Ալեքսանտր Թամանեանի յուշարձանին նուիրուած նախագիծերու ցուցահանդէսը: Ցուցադրութեան դրուած են 16 գործեր: Մրցանակը շահող յուշարձանը պիտի կառուցուի Թամանեան եւ Մոսկովեան փողոցներու միջնաւորութեան գտնուող պուրակին մէջ:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ արհեստական մետաքսաթելի գործարանին համար որակեալ բանուորներ պատրաստելու մտադրութեամբ մասնագիտական ուսումնարան մը հիմնուած է: Ուսման երկու տարուան ընթացքին ուսանողները, իրենց փափաքին համաձայն, պիտի սորվին եօթը մասնագիտութիւններէն որեւէ մէկը: Ուսանողներու թիւը պիտի ըլլայ 200:

ԵՐԵՒԱՆ կ'ապրի շինարարական անընդհատ վերելք մը: Օրէ օր կ'աւելնայ գեղեցիկ, բազմայարկ շէնքերու թիւը:

Ամէն օր, միջին հաշուով, 60 Երեւանցիներ կը փոխադրուին նոր բնակարաններու մէջ: Այս տարուան առաջին կիսամեակին կառուցուած նոր շէնքերուն մէջ փոխադրուած են 2550 ընտանիքներ, որոնց անդամներու թիւը կը հասնի հազարի:

Վեց ամսուան ընթացքին, մայրաքաղաքի մէջ օգտագործուելու յանձնուած է 55 հազար 655 քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ օփերայի եւ պարախաղի խումբը Երեւան այցելած եւ ներկայացումներ տուած է, վերջերս: Ատրպէյճանցիք, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելեն Հայաստան, Երեւանի հանդիսատեսներուն ներկայացուցած են՝ «Քէօր օղլի», «Լէյլի եւ Մէջնուն», «Ասլի եւ Քէարամ», «Սեւիլ» օփերաները, ինչպէս նաեւ «Կոյսի աշտարակը», «Եօթը գեղեցկուհիները», «Գիւլշահը» եւ «Ոսկիէ բանալին» պարախաղերը: Ներկայացումները մեծ յաջողութիւն գտած են:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ ճարտարարուեստի կարեւոր կեդրոն մը դարձած է, Հայաստանի մէջ: Քիմիական եւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան կողքին, այժմ, կը զարգանայ՝ մեքենաշինութիւնը, հաստոցաշինութիւնը եւ սարքաշինութիւնը: Ճշգրիտ հաստոցներու, ջերմութեան հետ կապ ունեցող ելեկտրական գործիքներու սարքեր, Կիրովական Հայաստանի եւ արտասահմանի շուկաներուն մէջ սպառելի, կարեւոր մեքենաներ եւ քիմիական նիւթեր կ'արտադրէ: Օրինակ՝ հաշուական մեքենաներ, պարարտանիւթ գիւղացիներուն համար, թանկարժէք քարեր (կորունդ), սննդարբերութեան մեքենաներ, շինանիւթեր, բարձրորակ հայկական գորգեր, կահոյք, կօշիկ, կիներու եւ երախաներու վերարկուներ եւայլն:

Քաղաքի արտադրութեան տեսակները՝ 120ի կը հասնին:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

*

Ամերիկայի «Կալուփ» վիճակագրական հաստատութիւնը վերջերս ձեռնարկած է շատ հետաքրքրական վիճակագրութեան մը, ցոյց տալով տարբեր երկիրներու բանուորութեան եկամուտն ու գնելու կարողութիւնը հետեւեալ կարգով.—

Ամերիկացի հասարակ բանուորը կը ստանայ օրական 16 տոլար եւ կրնայ մէկ ամսուան ռոճիկով գնել հեռատեսիլի գործիք մը, սառնարան եւ լուացքի մեքենայ:

Անգլիացի հասարակ բանուորը կը ստանայ օրական 8 տոլար եւ իր մէկ ամսուան ռոճիկով ի վիճակի է գնելու հեռատեսիլի գործիք մը եւ ձայնասփիւռ գործիք մը:

Գերմանացի բանուորը կը ստանայ օրական 7 տոլար եւ կրնայ մէկ ամսուան իր ռոճիկով գնել ձայնասփիւռ գործիք մը եւ պտուղի հիւթ քամող մեքենայ մը:

Ֆրանսացի բանուորը կը ստանայ օրական 5 տոլար եւ կրնայ իր մէկ ամսուան ռոճիկով գնել մէկ ձայնասփիւռ գործիք եւ ելեկտրական արդուկ մը:

Իտալացի բանուորը կը ստանայ օրական երեք տոլար եւ կրնայ իր մէկ ամսուան ռոճիկով գնել ձայնասփիւռ գործիք մը:

Ռուս բանուորը կը ստանայ օրական մէկ տոլար եւ իր մէկ ամսուան ռոճիկով կրնայ գնել 26 թիւ... «Փրաւտա» միայն:

Ութը աղջիկներու հայր մը վերջապէս կ'ունենայ ամենաբաղձալի գահաժառանգը՝ մանչուկ մը: Ուրախութիւնը անչափ մեծ կ'ըլլայ, որ աշխատած դրամատունէն մէկ շաբաթ արձակուրդ կ'ուզէ եւ իրիկունները գինետուն երթալով տղուն կենացը կը խմէ:

Եօթներորդ օրուան իրիկունը, ծանօթ մը, գինետան մէջ անոր հանդիպելով կը հարցնէ հետաքրքրութեամբ.

— Բարեկամ, տակաւին մեզի չըսիր թէ որու՞ն կը նմանի մանչուկը, մօ՞րը թէ քեզի:

— Չեմ գիտեր, կը պատասխանէ երջանիկ հայրը: Դեռ երեսը նայած չենք:

×

Թերթի մը խմբագրապետը խմբագիրներէն մէկուն պարտականութիւն կու տայ որ կարելի եղածին չափ կարճ պատմուածք մը գրէ: Խմբագիրը «Ցլամարտ» խորագրով հետեւեալ պատմուածքը կը գրէ եւ կը ներկայացնէ խմբագրապետին. «Երկու ցուլեր, մէկ ցլամարտիկ: Մէկ ցուլ, մէկ ցլամարտիկ: Մէկ ցուլ»:

տասարդուհի մը չէին կրնար ամուսնանալ եթէ որոշ առողջական զարգացման վկայագիր մը չներկայացնէին: Իտալիա մինչեւ այսօր իրականացուցած չէ մինչեւ 11 տարեկանի ձրի կրթութիւնը նիւթական սատարներով:

Ազատ աշխարհը պիտի պայքարի աջակողմեան համայնավարութեան դէմ, անհատական իշխանութեան դէմ, կուսակցութեանց կաշկանդումին դէմ՝ ամբողջավարութեան համար, մարդկային իրաւունքներու համար, իրականացնելով խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ ընկերային յառաջդիմութիւններ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«Այգ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

— Հը՞, հարդ աղւէսիկ կը խաղցնէ՞ք:

Ինչ կապ կար աղւէսիկ խաղցնելու եւ [illegible] միջեւ, բայց ասում էին, անդադար երկնում:

Ակոբը մտաց արաւ, եւ գտաւ ճարը:

Մօրուք Թողեց:

Անհասարակ կասկ ժամանակ, երբ կտուրը մօրուք էր ունենում՝ կնոջը կամ մօրը չէին հայհոյում, հայհոյում էին մօրուքին:

Ակոբն էլ մօրուք թողեց, որ մօրուքին հայհոյէն:

Կինը չհասկացաւ մօրուք թողնելու նպատակը:

Մինչեւ անգամ ծաղրում էր ամուսնու մօրուքը:

— Գլխուդ աքլորէք դարձաւ, — ասում էր:

Նա էլի հետապնդում էր, որ իբրեւ հայր մտածի աղջիկի գալիքի բախտի եւ պատուի մասին:

— Ի՞նչ ա՛նես աղջիկդ, տանը թթո՞ւ տի դնես, — մի օր հարց տուեց կինը:

Ակոբը պատասխանեց.

— Շատ մի վռվռայ, իշդէ մօրուք թողուցի:

Ի հարկէ, մօրուքն էլ չօգնեց, որ մարդիկ մոռանային անմեղ աղջկան, նրանք շարունակեցին հայհոյել, երբ տեսնում էին հօրը կտուրի վրայ աղւէսիկ թռցնելիս:

— Վա՛յ քու աղջկանդ...

Ակորն իջնում էր կտուրից, տեսնում էր աղջկան աղի արցունքներ թափելիս — հարցնում էր:

— Աղւէսիկս, ինչ՞ու կուլաս:

— Նորէն քֆրեցին, — պատասխանում էր աղջիկն արցունքների միջից:

Ակոբը բռնում էր մօրուքը, հոգոց քաշում եւ հեռանում:

×

Տան եկամուտը հետզհետէ պակսեց: Խանութից ո՛չ մի յոյս չկար: Շաբաթուան մէկ երկու օրը հազիւ էր բաց անում, միայն պատահական յաճախորդներ ընդունում:

Ակոբը որոշեց զոհել իր սրտի կէսը:

Հինգ կարմիր ոսկիով նա ծախեց իր լաւագոյն ճինս աղաւնիներից մի զոյգ:

Այդ մի զոյգ աղաւնին նրա ամբողջ սիրտն էր, բայց որովհետեւ նրանցից ձագ էր ունեցել — հաշւում էր սրտի կէսը:

Ակոբը երբ ոսկիներն առաւ եւ ծոցից դուրս բերեց թանկագին աղաւնիները, յանձնեց նոր տիրոջը, նրա աչքերից արցունքի կաթիլներ ընկան աղաւնիների փետուրների վրայ:

Բայց արցունքները սրբեց, ուրախութեան մի ալիք ողողեց նրա երեսը: Հինգ ոսկին բաւական էր մի տարի ապրելու համար, եւ պարտաւոր չէր խանութը բաց անելու եւ յաճախորդների «քթի հոտը քաշելու»:

Երբ նա տուն եկաւ, աղջիկը դիմաւորեց նրան:

Ակոբը, յանկարծ, ուրախութիւնից բացականչեց.

— Աղւէսի՛կս, ճերմա՛կ աղւէսիկս:

Նրանք փաթաթուեցին իրար:

Մի քանի անգամ Ակոբը որոշեց ծախել աղաւնիները, ոչնչացնել տուն-տեղ, գնալ մի ուրիշ քաղաք, թերեւս մի ուրիշ երկիր, որպէսզի մարդիկ չիմանային թէ ինքը եղել է աղւէսիկ խաղցնող: Աղջիկը մեծանում էր եւ տանն էր մնում:

Որքան որ որոշում էր ծախել, բայց սարսափում էր այդ հեռապատկերից:

Գիշերները, կէս քուն, կէս արթուն, նրան այնպէս էր թւում, որ ինչ որ մարդիկ եկան, սարսափելի դէմքով, բարձրացան կտուրը, բաց արին աղաւնիների դռնակը եւ տանում են աղաւնիները, տանում են, տանում:

— Ձեռ տար, մի տանէք, — գոռում էր Ակոբը քնի մէջ, որից ահաբեկւում էին կինը եւ աղջիկը:

Վեր էր ցատկում այսահարի նման, տարօրինակ բարձրանում կտուրը, բաց անում աղաւնիների դռնակը, մտիկ տալիս նրանց մրմունջին, հանգստանում եւ իջնում ներքեւ:

Վերջապէս Ակոբը որոշեց ոչ թէ ծախել թռչունները, այլ մորթել ոչնչացնել:

Ակոբը չէր կարող հաշտուել այն մտքի հետ, որ աղաւնիներն ապրէին, լինէին ողջ, թռչէին, մրմնջէին եւ իրը չլինէին:

Մի երեկոյ Ակոբը յայտնուեց կտուրի վրայ:

Երկար ժամանակ էր նա կտուրը չէր բարձրացել:

Աղջկայ վիճակը տանջում էր նրան:

Երանի էր տալիս, որ աղջիկը չլինէր, ինքը ազատ լինէր:

Ինքը եւ աղաւնիները... դա կը լինէր դրախտային կեանք, կեանքի բաժակը կը լինէր քաղցրութեամբ լեփ-լեցուն:

Բայց աղջիկը կար եւ այրում էր իր հոգը:

Կտուր բարձրանալիս՝ աղջիկը տեսաւ հօրը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

նական միջոցներ գտնել»։

Փարիզ, ցարդ լուռ կը մնայ։ Ոչ մէկ պաշտօնական մեկնաբանութիւն տրուեցաւ։ Այսուհանդերձ, տեղական թերթերը գիտել կուտան, թէ կառավարութեան մօտիկ շրջանակները «փորձ» մը կը նկատեն էֆ. էլ. էն.ի վարիչներուն այս գեկոյցը։ Այսինքն, այս վերջինները կ'ուզեն գիտնալ Ֆրանսայի տեսակէտը եւ հակազդեցութիւնը։ «Ֆրանսայի դիրքը յստակօրէն ճշդուած է զօրավար տը Կոլի կողմէ. ոչինչ կայ աւելցնելիք» գիտել կուտան Ֆրանսական շրջանակները։

Թունուզի նախագահը՝ Պուրկիպա եւ «Ալժ. կառավարութեան» վարչապետը՝ Ֆերհաթ Ապպաս գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցան Սքանեզի մէջ։ Իրենց խօսակցութեան բնոյթը անծանօթ է սակայն։

Կը թուի թէ Պուրկիպա համակարծիք է Ապպասի։

Եազիտ «Ալժ. կառավարութեան» տեղեկատուութեան նախարարը», իր կառավարութեան տեսակէտը բացատրած է Նուեայօրք Փրէսի թղթակիցին.— «Ալժերիոյ հարցը նոր փուլի մէջ մտաւ։

«Ֆրանսայի և Ալժերիոյ միջեւ բանակցութիւններով կարելի չէ այլեւս լուծել Ալժերիոյ հարցը։ Միջազգայնացումը անհրաժեշտութիւն դարձաւ»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Նշան Ալթըփարմաքեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Պ. Կարապետ Սէմիրճեանէ 50 Ն. Ֆ., Միսաք Եմենիճեանէ 10 եւ Ժիւլ Փակտոյէ 5 Ն. Ֆ.։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վահագն Վարդանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Հրաչ Վարդանեանի (Լիոն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Զաքարեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան եւ Շ. Միսաքեան սրահներուն, իսկ իր տղան, իր առաջին աշխատավարձէն՝ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
ՄԵՌԵԼՈՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Ղուկասեան իր ննջեցեալ հարազատներուն յիշատակին 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Հ. կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

×

Օր. Արմենուհի իր ողբացեալ մօր յիշատակին 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ։

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սօսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը ։

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալօրէ (պաքալօրէա) Ա. եւ Բ. վկայականները։

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը ։ Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մուազոմցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուբար։

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փնտռեն։ Ծնած է 1915ին Ակնի շրջանի Խարկով գիւղը։ Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Ստեփան, Անգին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան։ Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են։ Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾՆՈՒԻ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանրամասն պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք։ Արտասահման 20 Նոր փրանք։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգինը պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով ։

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927.01.72 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք)։

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք։

ECOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
25 AOUT
1960

Լ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8882 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4683

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՄԱԼԻ, ՔԱԹԱՆԿԱ, ԱԼԺԵՐԻԱ

Ափրիկէ կը շարունակէ աշխարհի ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացնել: Մալիի Դաշնակցութեան փլուզումը կը յաջորդէ Քոնկոյի անստոյգ կացութեան, առանց մոռցնել տալու Ալժերիոյ հարցը:

Սենեկալ որոշած է բաժնուիլ Մալիի դաշնակցութենէն: Սուտան, ընդհակառակն, դէմ է այս բաժանումին եւ չուզեր ընդունիլ որեւէ փոփոխութիւն, Դաշնակցութեան մէջ:

Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը Փարիզ եկաւ երեքշաբթի առտու եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին եւ վարչապետ Տըպրէի հետ: Այս հանդիպումներէն առաջ, Մամատու Տիա հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.— «Չեկեցի Սենեկալի գիրքը: Անջատուիլ Մալիի Դաշնակցութենէն եւ անկախութիւն հռչակել: Կ'ուզենք նաեւ կարելի եղածին չափ շուտ, համաձայնութիւններ կնքել Ֆրանսայի հետ: Զօրավար տը Կոլ նկատի առաւ մեր առաջարկները»:

Սետար Սենկոր, ընդհանուր քարտուղարը Սենեկալի Ցառաջդիմական Միութեան, որ Մալիի նախագահութեան թեկնածու ալ էր, ժամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած է.—«Սենեկալ անկախ է. այս անկախութիւնը պիտի պաշտպանենք ի գին ամէն զոհողութեան»:

Տաքարի մէջ, Սենեկալի խորհրդարանը արտակարգ նիստ գումարեց, առջի օր: Նոր սահմանադրութիւն մը մշակեցին, նոր փոխերգ եւ նոր դրօշ մը ստեղծեցին:

Մինչ Տաքար, Սենեկալի մայրաքաղաքը, անկախութեան տրամադրութիւններով տոգորուած է, անդին Սուտան դժգոհ, չուզեր նոր կացութեան հետ հաշտուիլ: Արդարեւ, Մոտիպօ Քայթա, Սուտանի վարչապետը, նամակ մը ղրկեց տը Կոլի.— «Սենեկալի անջատումը ճանչնալ պիտի նշանակէր դուռ բանալ միջազգային մեծ եւ ծանր բարդութիւններու»: Այս առթիւ մեղադրանքներ ալ ըրած է Ֆրանսայի հասցէին: «Ֆրանսացի սպաներ ի նպաստ Սենեկալի դիրք բռնած են, Տաքարի մէջ»: Ֆրանսական շրջանակները կը հերքեն այս մեղադրանքները: Ոստիկանութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուին Ֆրանսացի սպաներ եւ ենթասպաներ, իրենց հրահանգները կը ստանան Սենեկալի եւ Սուտանի կառավարութիւններէն:

×

Քոնկոյի եւ յատկապէս Լէոփոլտվիլի մէջ կացութիւնը հանդարտ է: Նոյնը չէ սակայն Քաթանկայի համար: Արդարեւ, Ալպերվիլի մէջ, արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Լումումպայի եւ Զոմպէի կողմնակիցներուն միջեւ: ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտներուն» պատկանող վեց հարիւր Մալիցի (Սուտան—Սենեկալ) զինուորներ ըմբոստացած եւ Լումումպայի կողմնակիցներուն միացած են: Կացութիւնը բաւական ծանրակշիռ հանգամանք առած է, քանի որ Քաթանկայի ներքին նախարարը՝ Միւնոնկօ, ոստիկաններու կարեւոր ուժի մը գլուխն անցած, Ալպերվիլ մեկնած է: ՄԱԿի սպայակոյտը նեղ կացութեան մատնուած է: Կախմներու ընթացքին երկու խափշիկներ սպաննուած են: Միւս կողմէ, Քամինայի զօրանոցին պելճ. հրամանատարը՝ Ռըմի վան Լիէր, մերժեց պարպել զօրանոցը ու հեռանալ: «Զեզ մեկնիր քանի մը շաբաթէն առաջ» յայտարարած է: Կը վախնայ որ իր ուժերուն մեկնումով վտանգաւոր կացութեան մատնուին շրջանի Եւրոպացիները.

(Շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եղիշէ Պատրիարքի գահակալութեան առթիւ, Վազգէն Կաթողիկոս ղրկած է հետեւեալ շնորհաւորական հեռագիրը, որ պաշտօնական ճանաչումի բնոյթ կը կրէ.

«Նորին Ամենապատուութիւն

Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեան

Երուսաղէմ

Կը շնորհաւորեմ Ձեզ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրութեան առթիւ, ինչպէս նաեւ Ձեր ուրախ գահակալութիւնը: Կը շնորհաւորեմ նաեւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը:

Սրտանց կը մաղթեմ Սրբոց Յակոբեանց Ս. Աթոռին յաջողութիւն իր սրբազան առաքելութեան մէջ, խաղաղութեան եւ միութեան ոգիով՝ Ս. Էջմիածնի օրհնութեամբ:

Հայկազուն Եպիսկոպոս պիտի ներկայացնէ Մեզ Պատրիարքական գահակալութեան հանդիսութեանց:

Սիրոյ Ողջունիւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.»

ՓՐՈՖ. ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սով. Հայաստան» (13 Օգոստ.) կը գրէ թէ երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը ետք՝ մեռաւ Փրոֆ. Արշակ Յակոբեան, 74 տարեկան:

Տոքթ. Ա. Յակոբեան միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Բագուի մէջ, իսկ բարձրագոյնը Պերլինի բժշկ. համալսարանը:

Հիմնադիրներէն մէկն է Երեւանի բժշկ. համալսարանին, որու բնախօսութեան ամպիոնը կը վարէր 1922–1936, յետոյ ջղային հիւանդութեանց ամպիոնը: Իր նախաձեռնութեամբ կատարուած են Հայաստանի հանքային ջուրերու առաջին ուսումնասիրութիւնները: Շնորհիւ իր աշխատանքներուն կազմակերպուեցաւ բընարուժութիւնը,— կուրորտաբանութեան եւ բնարուժութեան ինստիտուտը, որու տնօրէնը մնաց քսան տարի: Հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ, հրատարակած է աւելի քան 70 գիտական ուսումնասիրութիւններ: Վարձատրուած է Լենինի եւ Կարմիր Աստղի շքանշաններով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի Ֆրանսայի պատուիրակը առաջարկեց որ երկու անկախ Քոնկոները տարբեր անուններ ստանան, շփոթութեան տեղի չտալու համար: Նախկին Ֆրանսական Քոնկոյի համար արդէն «արեւմտեան Քոնկօ» բացատրութիւնը կուտայ Ֆրանսայի պատուիրակը, զատորոշելու համար եւ հաւանաբար այդ ձեւը ընդունուի իբրեւ վերջնական:

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Մոլոթով, Խորհրդային Միութեան ներկայացուցիչ նշանակուած է հիւլէական ուժի յառաջիկայ ժողովին: Տարիներէ ի վեր շուքի մէջ էր իբրեւ Մոնկոլիոյ դեսպան:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ (Քուպա) մէջ, կաթողիկէ երիտասարդներու համագումարի բացման առթիւ, բախումներ տեղի ունեցան երիտասարդներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Վեց երիտասարդներ ծեծ կերած եւ բանտ առաջնորդուած են: Մէկ եկեղեցական վիրաւորուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՐ

Նոյեան աղաւնին տապան վերադառնալէն ի վեր, մարդիկ աղաւնիները կ'օգտագործեն իբրեւ սուրհանդակ: Արդարեւ, աղաւնիով մըն էր որ, Հայոց Կիլիկեան փառահեղ թագաւորութեան վերջալոյսին, մայրաքաղաք Սիսի անկումը հաղորդուեցաւ Գահիրէ՝ յաղթական բանակներու հրամանատարին կողմէ:

Ի՞նչ փոյթ թէ, հիմա, հեռագիրը կամ հեռաձայնը աւելի արագ կը գործէ, բազմաթիւ ընկերակցութիւններ կազմուած են Եւրոպայի մէջ՝ յատկապէս աղաւնեբուծութեան համար, եւ սուրհանդակ աղաւնիներու միջազգային մրցումներ կը կազմակերպուին պարբերաբար:

Լուրերը, այս տարի, խոր մտահոգութիւն կը պատճառեն: Յուլիս 31ին, սուրհանդակ աղաւնիներու մրցումներ կատարուեցան Անգլիոյ, Պելժիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, — աղէ՜տ, աղէ՜տ, չեն վերադառնար արձակուած աղաւնիները: 15.000 սուրհանդակ աղաւնիներ թռած են Օսթանտէն, Հավրէն եւ այլ վայրերէ, բայց եօթիւրէն մէկը միայն հասած է տեղը:

Ստուգուած է թէ մեծ աղաւնիներէն կորուստը քիչ է, փոքրերն են որ չեն վերադառնար՝ «նախընտրելով ազատութիւնը»:

Երեւոյթը խոր ուսումնասիրութեանց նիւթ դարձած է աղաւնեգէտներու մօտ, — ինչո՞ւ տապան չեն վերադառնար աղաւնիները, մանաւանդ «երիտասարդ» աղաւնիները:

Նպատակ չունիմ ձեզի պատմելու կատարուած քննութեանց մանրամասնութիւնները, ոմանց պատճառաբանութիւնները, այլոց ենթադրութիւնները, — ձայնասփիւռին ալիքները, ռատարին գործունէութիւնը, հիւլէական փորձերուն ազդեցութիւնը, վերջապէս տիեզերաբանական թաքուն ներգործութիւններ ապահովաբար խանգարած են, կ'ըսեն գիտնականները, աղաւնիներու ուղեխուզական զգայարանքը, շուարումի մատնելով այսպէս ազնիւ այս սուրհանդակները իրենց թռիչքին ուղղութեան մէջ: Ո՛վ գիտէ, նոյն պատճառներուն հետեւանքով, թերեւս, վաղն ալ ագռաւները կորսնցնեն ժամանակը հաշուող իրենց զգայարանքին ներդաշնակութիւնը եւ մոռնան գիշերային կուկուլիկուն:

Այս աղէտը, մեզի կը թելադրէ խոր — հրդածել ուրիշ աղէտի մը մասին:

Մեր աղաւնիները մեր... երիտասարդներն են:

Մենք, հիներս, մենք մեզ կը ճանչնանք: Ծանօթ են մեր սովորութիւնները, մեր վարժութիւնները, մեր աւանդութիւնները, մեր հետաքրքրութիւնները, — մենք գիտենք «տունին» ճամբան:

Մեր տունը... մեր երկիրն է: Երբ կ'երգենք, երբ կը խօսինք, երբ կը ճաշենք, երբ կ'երազենք, մենք միշտ... Հայաստան կ'երթանք, կը վերադառնանք մեր հին սէրերուն, նոյնիսկ յանախ հեզնանքի առարկայ դառնալով երիտասարդներուն:

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, նոր սերունդի մատղաշ տղաքը սկսած են մոռնալ... «տունին» ճամբան կամ հին տապանը: Կը նմանին իրենց ճամբան կորսնցուցած աղաւնիներու, — կը թռին հեռո՜ւ, բայց չեն գիտեր թէ ո՛ւր կ'երթան:

ԱՐԱԶ

ԹՂԹԱՊԱՏՈՒՄ

«ՄԵՐ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՏԱԳՆԱՊԸ՝ ՑՐՒՈՒԹԻՒՆՆ Է» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Կիւրսէլ որ Իզմիր կը գտնուի, երկու հանդիպումներ ունեցած է եգէական համալսարանի դասախօսներուն եւ ուսանողներուն եւ մշակութային ընկերակցութեան տեղական ժամանակիդի անդամներուն հետ: Այս առթիւ հրաւիրած է որ բոլորը պայքարին տգիտութեան դէմ, որ երկրին մեծագոյն տագնապն է: Մասնաւոր ուղերձ մը կարդալով ուսանողներուն ըսած է.— «Երկրին ունեցած փոփոխութիւնը մութէն դէպի լոյս երթալ կը նշանակէ: Այս շարժումին գլուխը գիտութիւնը կայ: Գիտութիւնն է որ առաջին անգամ գլուխ ցցեց չարիքներուն դէմ: Այսինքն դուք էք որ պայքարեցաք բռնակալներուն դէմ: Մեր մեծագոյն տագնապը տգիտութիւնն է: Տղա՛ք, պէտք է շատ աշխատիք: Մեզի ժամանակակից ազգերը շատ առաջ գացած են, մինչ մենք նոյն համեմատութեամբ ետ գացած ենք:

Պարապութիւնը լեցնելու համար պէտք է շատ աշխատիք: Մեր ազգը խաւարի մէջ կ'ապրի: Քանի մը դասակարգերու յառաջդիմութիւնը երբեք իմաստ մը չունի: Ստիպուած ենք ազգովին միասնաբար յառաջդիմել եւ բարձրանալ: Մեր երկրին դժբախտութիւններէն մին ալ այս է: Մեծ գանձատուներին եւ ժողովրդական դասուն միջեւ մեծ պարապ մը կայ. այս պարապը արգելք եղած է որ միահամուռ ազգ մը ըլլանք: Մեծ վիշտով տեսայ որ երկրին այս գեղեցիկ շրջանը զարդարող 6–7 անտառները կը մոխրանան: Բանի կարելի չէ առաջքն առնել: Մեր մշակութային ընկերակցութեանց կ'իյնայ հրձիգներուն աղտոտ ձեռքերը լուալ, ժողովուրդը լուսաբանել, սորվեցնելով որ ծառ մը այրել, մարդ մը այրելու չափ յոռի է»:

× Տասնուհինգ միլիոն տոլարի ապրանք պիտի ներածուի Խորհ. Միութենէն:

× Փաքիստանի մէջ քոլերայի համաճարակ մը ծայր տուած է որ կը մտահոգէ Անգարայի Առողջապահական նախարարութիւնը: Սահմանին վրայ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են:

× Անտառներու հրդեհները կը շարունակեն մեծ վնասներ պատճառելով: Անտալիայի մէջ մանաւանդ հսկայ տարածութիւններ հրոյ ճարակ եղած են եւ ինչպէս կ'երեւի կարելի չէ այս աղետալի կացութեան առաջքն առնել:

ՄԱՂԹԵԼԻ ԲԱՑ ԻՐԱ՞Ի

Հայաստանի խորհրդայնացումի 40րդ տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ կատարուած մեծ պատրաստութիւններուն հետ՝ մեծ լուր մը կը հիւի ղոր կուտանք ամենայն վերապահութեամբ:

Խորհրդային կեդրոնական իշխանութեանց պատրաստած ներքին աշխարհագրական նոր ծրագիրով մը, որուն մէջ նախատեսուած են Հայաստանի ի նպաստ սահմանային բարեփոխումներ, Խորհրդային Հայաստանի շրջանները պիտի յարատարուին Նոր Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ:

Կ'ըսուի նաեւ թէ խորհրդային վարչապետը՝ Խրուշչեւ անձամբ պիտի նախագահէ պաշտօնական հանդիսութեանց:

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐ»(1)

Կարդալով այս բազմադունեան վերարտադրութիւններով ճոխացած չքեղ հրատարակութիւնը՝ կը տեղեկանանք, որ հաւանաբար Արեւելքի խաշնարած եւ վաչկատուն ցեղերն են եղած որ առաջին անգամ գաղափարն ունեցած են գորգ չինելու, օգտագործելով իրենց կենդանիներուն բուրդն ու ստեւը, արտադրելով հաստատուն կերպաս մը, որուն վրայի խիտ եւ կակուղ խաւերը կենդանիներու մորթին ակներեւ նմանութիւնն ունէին, ինչպէս ցուրտին դէմ պաշտպանելու մեծ յատկութիւն։ Այս կտաւը իրենց կը ծառայէր իբրեւ վրան, վերմակ եւ անկողին, եւ բազդատմամբ մորթին՝ նուազ ծանր ըլլալուն՝ դիւրաւ ալ փոխադրելի։

Հաւանաբար առաջին գորգերուն կակուղ խաւերը շատ երկար էին, ժամանակի ընթացքին, գաղափարը ունեցած են ա՛լ աւելի դեղեցկացնել կապերտները, անոնց չինուածքին մէջ ներմուծելով խայտաբղէտ գոյներ եւ կանոնաւոր գծեր, միեւնոյն ժամանակ կարճեցնելով կակուղ խաւերը։

Թիւրքեստանի մէջ գտնուած Գ. եւ Զ. դարերու պատկանող գորգի կտորներէն կը հաստատուի, որ վերոյիշեալ ժամանակաշրջաններէն ի վեր արդէն սկսած էր կիրարկուիլ զանազան գոյներով եւ երկրաչափական կանոնաւոր գծերով զարդաշինութիւն մը։

Այս հաստատման հիման վրայ, եթէ թոյլատրելի է ենթադրել որ գորգագործութեան հայրենիքը Թիւրքեստանը ըլլայ (որ ներկայիս ալ գորգավաճառութեան կարեւոր կեդրոն մըն է) այնուհանդերձ ցարդ հնարաւոր չէ եղած ճշդել թէ արհեստին ծագումը ե՞րբ տեղի ունեցած է։

Մինչեւ մօտ ատեններս, կը կարծուէր թէ խնդրի նիւթ գորգարուեստի ծագումը սկսած ըլլայ Քրիստոսէ մէկ-երկու դար առաջ, սակայն 1949 թուականին Ալթա լերանց շրջանին կատարուած հնագիտական պեղումներէն յայտնաբերուած գորգի կտորներէն կարելի է հետեւցնել թէ ծագումը պէտք է շատ աւելի ետ տանիլ։ Արդարեւ, Ե. դարէն (Ն. Ք.) մնացած գերեզմաններու մէջ սառած վիճակի մէջ գտնուեցաւ հին հեղինակներու կողմէ յիշուած բաբելոնեան եւ պարսկական ըսուած ճերմակ գորգ մը, որ գրեթէ քառակուսի կտոր մըն է, զարդարուած վագրի ձիաւորներով եւ եղնիկներով, վարդագոյն գծերու ցանցով մը գեղազարդուած։ Նկատելով ձեւի, աշխատութեան եւ արհեստի կատարելութիւնը (մօտաւորապէս 3600 հանգոյց իւրաքանչիւր տասնորդամեթրի վրայ) գորգագործութեան արհեստին սկզբնաւորութիւնը տասնեակ մը դարեր ետ պէտք է տանիլ, մեր ի վայր

չրջելով անոր ծագման ցարդ եղած բոլոր վարկածները։

Արեւելեան բոլոր երկիրները հաւասարապէս «խալի» կ՚ըսեն գորգին։ Այս բառը, ըստ Եագուպի — ԺԴ. դարու արաբ հեղինակի մը — Գալիգալայէ կուգայ, որ Էրզրումի արաբական անունն է, եւ որ կրնայ աղաւաղումն ըլլալ հայերէն «Կարին քաղաք» բացատրութեան, Կարին՝ որ Միջին Դարուն մեծ գորգերու չինութեան կարեւոր կեդրոն մըն էր։ Թէ Հայերը շատ հինէն գորգի գործով զբաղած են, ըլլայ իբրեւ չինող եւ թէ իբրեւ վաճառական՝ պատմականօրէն հաստատուած է։ Մարքօ Փոլօն, որ ԺԳ. դարու վերջերը Վենետիկէն մեկնելով, ցամաքի ճամբով երկար ճամբորդութեան ընթացքին՝ այցելեց Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքները, Անատոլուն եւ Կովկասը յիշատակած ատեն՝ կ՚ըսէ թէ Հայեր եւ Յոյներ արհեստագործութեամբ եւ վաճառականութեամբ կը զբաղին, եւ այդ շրջաններուն մէջ գեղեցկագոյն գորգեր կը պատրաստուին։

Քազաք գորգերու որոշ մէկ տեսակը Կովկասի, Պարսկաստանի եւ Անատոլուի զանազան կողմերը ցրուած փոքրաթիւ հայ գաղութներու կողմէ կը չինուէին, եւ ըստ կարգ մը մասնագէտներու կարծիքին՝ այդ գորգերը ծագումով զուտ հայկական են։

Նախնական շրջանին, Արեւելքի վաչկատուն ցեղերուն համար գորգը կը ծառայէր իբրեւ վրան, անկողին եւ վերմակ. բայց, երբ վրանաբնակը հետզհետէ կը հաստատուի աւաններու, գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, ան կը դառնայ տան անհրաժեշտ պիտոյք, ծառայելով գետնին մերկութիւնը ծածկելու, եւ յաճախ իբրեւ բազմոց։ Հազիւ 700 տարի է որ գորգը մուտք գործած է Արեւմտեան երկիրները, ուր առաւելապէս գործածուեցաւ պատի իբրեւ եղական գունագեղ զարդ։

Ջանք ընելով ինչ որ գորգագիտութեան մէջ հնութիւն « Անթիքա » կը նկատուի՝ հեղինակին նպատակն է եղած ծանօթացնել վերջին երկու հարիւր տարուան ընթացքին զանազան երկիրներու մէջ արտադրուած հանգուցաւոր գորգերու բոլոր տեսակները։

Անոնց թուումին անցնելէ առաջ՝ կը բացատրէ թէ ինչպէս կը պատրաստուին նախանիւթերը, ինչպէս կը ներկեն բուրդը, ինչպէս չինուած են տէսքիեահները, հանգոյցները ինչպէս կ՚անցընեն, եւ վերջապէս այն բոլոր համբերատար աշխատանքը՝ որ կը տարուի նախ քան գորգին՝ կատարելապէս լմնցած մէջտեղ գալը։

Այս ընդհանուր ծանօթութենէն յետոյ, մնացեալ մասը նուիրած է գորգերու դասաւորումին, որ 0.27×0.21 մեծածաւալ 330 էջնոց գրքի մը 270 էջերը կը բռնէ։

Հոս կը ներկայացնէ մի առ մի աւելի քան յիսուն տեսակ պարսկական, թրքական, կովկասեան, Արեւելեան եւ Կեդրոնական Ասիոյ, չինական, հնդկական գորգ-կապերտներու տեսակները, անոնց տարբերակներով, բացատրելով իւրաքանչիւրին մասնայատուկ ձեւերը, գծագրութիւնը, գոյները, ճոխացած՝ անոնց լուսանկարներով, մեծ մասամբ բազմագունեան։

Մասնաւոր գլուխներ նուիրուած են բացատրելու համար թէ ի՞նչ բաներ գորգի մը համար թերութիւն կը համարուին, եւ ի՛նչ պէտք է ընել գորգերը լաւ պահելու համար։

Մէկ խօսքով, գերազանցապէս Արեւելեան այս գեղարուեստին նուիրուած պատկառելի գործին մէջ ոչ մէկ բան զանց առնուած է մասնագիտական համայնագիտարան մը դարձնելու համար զայն, հաւասարապէս օգտակար վաճառականին, ինչպէս նաեւ գորգի սիրահար ընթերցողին։

Գիրքը կը ներկայանայ, ինչպէս ըսուեցաւ, նիւթին համապատասխան ոչ նուազ գեղեցիկ եւ չքեղ տպագրութեամբ մը, որ պատիւ կը բերէ հեղինակին եւ հրատարակիչին միանգամայն։

Չմոռնանք յիշել, որ երախտապարտ հեղինակը իր գործին ներածականին մէջ հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք որեւէ կերպով սատարած են իր ձեռնարկին լաւագոյն յաջողութեան, մասնաւորապէս իր հօր, Գէորգ Խանկէլեանի, որ Լոմպարտիայի նահանգին մէջ ճանչցուած է որպէս հեղինակաւոր գորգագէտ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

TAPPETI D'ORIENTE

(1) Հեղինակ՝ Արմէն Խանկէլտեան, հրատարակիչ՝ Antonio VALLARDI Միլան, 1959։

ԱՅՍՊԷՍ ԿԸ ԽՕՍԻ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԵՐԵՆՍԿԻ

ԽՄԲ.— Փարիզի «Լը Մոնտ» օրաթերթի ֆաղաֆական աշխատակիցը՝ Էտուար Սապլիէ անակնկալ հանդիպում մը ունեցած է, այս օրերուս, Աղեքսանդր Կերենսկիի հետ։ Իր շահեկան տեսակցութիւնը հետեւեալ կերպով ամփոփած է Ամերիկայէն ղրկած թղթակցութեան մը մէջ.

Մերթ ընդ մերթ ումպ մը սուրճ խմելու համար խօսքն ընդհատելով, մեղմ ձայնով եւ սքանչելի ֆրանսերէնով մը, որ յատուկ է նախասթալինեան շրջանի Ռուսերուն, Աղեքսանդր Կերենսկի հանդարտութեամբ պարզեց իր տեսակէտները ընկերային շարժումի մը արդի յեղաշրջումին մասին՝ համայնավարութեան վրայ, որուն քաջածանօթ է։

« Խաղաղ համակեցութիւնը միջազգային համայնավարութեան ամէնէն ահեղ զէնքն է, ընդդէմ ազատ աշխարհի»։ Այս եղաւ իր առաջին խորհրդածութիւնը։

Իր անձնական դրասենեակին մէջ ենք։ Փոքր սենեակ մը, երկրորդ յարկ, Սան Ֆրանսիսքոյի ծոցը դիտող թերակղզիին վրայ՝ Սթանֆորտի համալսարանի չէնքերէն մէկուն մէջ։ Պատուհանէն կը տեսնուին միօրինակ չինութիւններ սպանական ոճով եւ կարմիր տանիքներով, ճաշակով յարդարուած մարմանդներ եւ լաւ խնամուած ուղիներ, որոնք զուարթ եւ սիրուն երեւոյթ մը կուտան Քալիֆորնիոյ այս անկիւնին, որուն վրայ կառուցուած է անդրատլանտեան այս բարձր ուսումնարանը։

Հանդիպումին օրը, առաւօտուն, փարամնի հատորակաց ճաշարանին մէջ սեղանակից էի համալսարանի ուսուցիչներուն։ Բարեկամներէս մէկը, առանց թեթեւ հարուածով մը հարցուց.

«Գիտէ՞ք թէ ով է մեր դէմը գտնուող սեւազգեստ պարոնը»։

Նիհարակազմ եւ շուրջ 70նոց մարդ մըն էր, ծանր կոպերով վառվռուն աչքեր հաստ ակնոցներու ետեւ, պարուկաձեւ յօնքեր եւ խորշոմած ճակատ մը սպիտակ մազերու ներքեւ։

— «Ո՛չ, չեմ ճանչնար այդ պարոնը».
— «Կերենսկի, Փետրուարեան յեղափոխութեան պետը»։

Ամերիկայի անսահման եւ գործնապաշտ հողին վրայ այցելուն ամէն տեսակ հանդիպում կրնայ ակնկալել, բայց դժուար թէ այս տեսակ պարագայի մը առջեւ անակնկալի մը չդայ. — Քալիֆորնիոյ ուսուցիչի մը կերպարին տակ գտնել 1917ի ողբերգութեան դերակատարներուն ամէնէն յայտնի միջամտիչներէն մէկը։ Հասկնալի է, թէ հրմշտկելով համալսարանին այցելութեան համար կանխապատրաստուած ժամանակացոյցս, նախընտրեցի քանի մը վայրկեան խօսակցիլ մարդուն հետ, որուն անունը հոմանիշն է բոլոր անոնց, որոնք կարծեցին յաղթել իրենց համայնավար մրցակիցը՝ ի վերջոյ անկէ պարտուելու համար։

Նոյնինքն Կերենսկի, թէեւ մեծամասնութեան կարօտ խօսքերով, բայց բաւական յօժարութեամբ կ՚արտայայտուի իր ձախողութեան պատճառներուն վրայ։

« Ձախողութեանց մէջ պատմական օրէնք մը կայ։ Մղուած պայքարները իսկ անգամ կը յանգին կանխաւ որոշուած քաղաքական նպատակներուն։ Փորձած էի Ռուսիոյ մէջ ժողովրդավար քաղաքականութիւն մը ստեղծել։ Սակայն ստիպուած էի նկատի առնել կարգ մը տարրեր, որոնք տարբեր նպատակներու կը ձգտէին։ Պայքարի պահանջներու բերումով, այդ բուն նպատակները տակաւ առ տակաւ չքացան»։

Կարճ լռութենէ մը ետք, Կերենսկի կը շարունակէ.—

«Բարեբախտաբար համայնավարները ալ, նեղակայ են նոյն երեւոյթին...»։

— Կրնայի՞ք ձեր այս հաւաստումը քիչ մը աւելի ճշդել։

— Լաւ ուրեմն։ Միջազգային քաղաքականութեան տուեալները փոխուեցան Ամերիկեան « մեկուսացումը » մեռած. Սովետները իրրեւ ռազմական տարր գոյութիւն չունին այլեւս։ Այս պայմաններն են որ կը բացատրեն Ստալինի եւ Խրուշչեւի միջեւ տարբերութիւնը։ Մէկն ու միւսը համոզուած համայնավարներ են։ Սակայն Ստալին վարդապետութիւն մը ունէր։ դրամատիրական աշխարհի դէմ Լենինի սկսած յարձակումը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, դրամատէր երկիրներու միջեւ պա-

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

Բայց ուր գնում էր, լսում էր նա հեծեծանքների ձայները եւ շղթաների շառաչիւնը՝ օր ու գիշեր, գիշեր ու ցերեկ..

Բայց ուր գնում էր, լսում էր նա իր գլխի վերեւ շառաչումը արծիւների թեւերի, որը նրան խանգարում ու թեւաւորում էր՝ օր ու գիշեր, գիշեր ու ցերեկ...

Եւ երկար թափառումից յետոյ՝ վերջապէս գտաւ իր ծննդավայրը, ծանօթ լեռը եւ իր ծնողների տնակը։

Նա իրր հիւր մտաւ իր հայրական օջախը եւ սրտի խորունկ կսկիծով տեսաւ իր մօրը՝ մէջքը կոր. չորքաչ հայրը՝ յոգնած ու խորշոմած, եղբայրները՝ ծանրութեան տակ բեռնաւորուած եւ ամբողջ գիւղը հեծում էր իշխող, կեղեքող բռունցքի տակ։

Եւ նա խորապէս համոզուեց, որ մարդկանց մեծամասն վրայ իշխում է ու ճըմլում բռնակալութիւնը իր ճիրաններով, որ ծծում է ժողովրդի հիւթն ու նիւթը... Եւ որ ոսկալին ու նողկալին է բոլորից՝ ժողովուրդը համբուրում է արիւնոտ ճիրանները հպատակհարութեան եւ գիշատումի...

Թշուառ ժողովուրդը, տզրուկ, գերի, մեծ բանտի մէջ, բարի ու չարի սուտ օրէնքներով շահագործուած, հիւծող շղթաների տակ՝ բայց կոյր ու խուլ, բայց խաւար ու անլոյս...

Ամբողջ աշխարհի վրայ կեղեքման հսկայ ու վիթխարի բռունցքն է ծանրանում, բայց չեն տեսնում, բայց չեն զգում...

Եւ յուզուեց ու ալեկոծուեց նրա արծուային ու լեռնագագաթային հոգին. լեռների բոլոր փոթորիկները որոտացին նրա մէջ, եւ բոլոր կայծակները փայլատակեցին նրա մէջ։

Նրա հոգին, որ պայթել էր ուզում, զգաց, որ հասել է պայթման, գերագոյն հատուցման ժամը, եւ նա ուխտեց վրէժխնդիր լինել բոլոր հարստահարողներից ու բռունցքներից եւ ամբողջ աշխարհը դարձնել ազատ, եւ մարդկանց՝ արծիւների պէս՝ հպարտ ու սաւառնող։

Եւ երբ նա մի օր՝ այրուող արեւի տակ, մտազբաղ թափառում էր եւ խորհում էր ելք գտնելու աշխարհը փրկելու համար, նրա յոգնած քայլերը մօտեցան մի աղբիւրի, որ զանգի պէս զնգում էր նշխուն քարերի մէջ։

Նա նայեց աղբիւրին, որի արտասունքի պէս յստակ կաթիլները փայլփլում էին նշխուն քարերի վրայ. նստեց նրա մօտ եւ ասաց.

— Երանի քեզ, այ զանգակ աղբիւր, որ ուրախ ու պայծառ զնգում ես ու կարկաչում, չես տեսնում մարդկանց տառապանքն ու արիւնը։

Երանի՛ քեզ, ա՛յ զանգակ աղբիւր, որ քու անուշ խոխոջը չի այլանդակուել լացի ու անէծքի ձայներով, եւ զուլալ ջրերդ չեն պղտորուել իշխողների աղտեղութեամբ...

Եւ երբ նա վշտահար ու լռիկ նայում էր աղբիւրին՝ իր պղտաստէր ճակատը խոժոռած եւ մտատանջ գլուխը կախած վիթխարի կրծքի վրայ, նրա առաջ կանգնեցին երկու քնքուշ եւ նազելի յաւերժահարսներ եւ բարեւեցին...

Նա աչքերը վեր բարձրացրեց եւ տեսաւ նրանց. մէկը ձեռքին սուր ունէր բռնած, միւսը՝ ճրագ լուսավառ։

— Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ էք ուզում ինձնից, — հարցրեց նա։

— Մենք յաւերժահարսներ ենք. եկել ենք քո վիշտը ամոքելու. ի՛նչ որ ուզեսնաս, քեզ կը տանք...

— Դուք, որ այնքան միամիտ էք, բարի ոգիներ, ասացէ՛ք՝ ո՞վ կարող է ամոքել իմ մեծ վիշտը. նա աշխարհի հսկայ վիշտն է. ո՞վ կարող է փրկել տառապող աշխարհը։

— Մենք ցոյց կը տանք քեզ փրկութեան միջոցը։

— Ո՛վ դուք միամիտ, բարի ոգիներ, գիտէ՞ք որ աշխարհը արեան ծով է, եւ մարդիկ՝ ստրուկներ ու զոհեր. ինչով կարող եմ ազատել նրանց. ցո՛յց տուէք ինձ փրկութեան ուղին, եթէ գիտէք. ով է կարող՝ ասացէ՛ք։

— Ես, — պատասխանեց ճրագակիր յաւերժահարսը, — ա՛ռ իմ ճրագը — գիտակցութիւնն է ինքը. իմ ճրագով շրջիր մարդկանց մէջ եւ լուսաւորիր նրանց խաւար հոգին, հասկացրու նրանց, որ մարդը ազատ պիտի լինի, որ ոչ ոք իրաւունք չունի ուրիշի իրաւունքը յափշտակելու, որ ամէն մարդ ինքն է իր տէրը, եւ արդարութիւնը իրաւունքի մէջն է, իրաւունքը՝ ազատութեան։

— Ո՛չ, ո՛չ, — պատասխանեց միւսը, — դա շա՜տ ձանձրանալի գործ է՝ սովորեցնել, հասկացնել այս հազար-հազար մարդկանց. ո՞վ կը լսէ քեզ. կը հանդչեն իրենց ճրագը, որովհետեւ, ով ուժ ունի՝ իրաւունքը նրանն է։

Ահա՛ միակ ուժը եւ ուղին — սո՛ւրը. վերցրո՛ւ եւ դէպի կռիւ, ընկի՛ր աշխարհը, կոտորի՛ր ու ջնջի՛ր բոլոր չարերին ու բռնակալներին, չարը պիտի մեռնի եւ բարին ապրի. գնա՛ եւ մեռցրո՛ւ չարին. այն ժամ բարին կը զօրանայ եւ արդարութիւնը կ՚իշխէ միահեծան։

Կռուով միայն ձեռք կը բերես քո իրաւունքը։

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(3 — շար.)

...ներամժեշտ էն: 1930էն ի ... ամբողջ քաղաքականու... պիտի ըլլար, եթէ ... ռազմագիտական ... Դրամատէր երկիր... պատերազմը անխուսափելի ... այդ պատերազմը փու... եւ անկէ առաւելագոյն չափով ... մէջն է:

... ընկերվարականները առեղծ... , թէ գերման եւ խորհրդային ... ռազմամիտ գործ մըն էր առ... համար երկրորդ համաշխարհա... պատերազմը»:

Մեր խօսակիցին նայուածքը երազկոտ ... Անտարակոյս, կը մտածէր այն ... ճախողութիւններուն, որոնց ... էին ընկերվարականները աշ... կողմերը, համայնա... իրենց կատարած մրցակ... մէջ: Այս մասին ուսումնասի... թիւն մըն ալ պատրաստած է Կերենսկի... որուն փորձերը ցոյց տուաւ ինծի եւ ... պատմականը կ'ընէ այդ մշտնջենա... պայքարին իրադարձութիւններուն:

«... որ ալ ըլլայ, կ'աւելցնէ ան, հա... մաշխարհային երկրորդ պատերազմին ... ները մեր առջեւն են: 19րդ դա... Եւրոպան, որ կ'իշխէր աշխարհի վը... , շնորհիւ իր ուժին, իր հարստու... թեան եւ, ինչ որ ալ ըսենք, շնորհիւ իր ... , անհետացած է... ... Ամերիկան, սակայն անիկա ան... Անգլիոյ նման կղզիացած ... մը մէջ չէ:

«Անկէ կը ծագին Խրուշչեւի եզրակա... , որոնք բացարձակապէս ... են: Խ. Միութիւնը ա'լ ... պատերազմ յառաջ բերել դրա... մատէր երկիրներուն միջեւ, մասնաւորա... պէս ունենալով ռազմավարու... թեան հսկայ յեղաշրջումը, որ իր պատե... րազմական հնարքներով ջնջած է հեռա... ւորութիւնները եւ մէկ կամ միւս կողմին ... ստեղծելու կարելիութիւնն... Այսօր համայնավար դիւանագիտու... թեան ... դեռ բաց ճամբան մէկ հաւա... խաղաղ համակեցութիւն կազմակեր... երկու աշխարհներու միջեւ:

«... կրեմլինի վարիչներու մըտ... պատերազմը պիտի շարունակ... նակատներու վրայ. օրինակ՝ ... տնտեսական պայքարի եւ ... փորձերու յարաբերաբար ... Եւ անոնք կը յուսան... յաղթանակը իրենց պիտի ... որովհետեւ ըստ իրենց վերլու... միջազգային ձգտումները ի ... են նոր կարգին»:

— Անձնապէս ի՞նչ կը մտածէք այս ... մասին,

... իմ կարծիքս, թէ ինչպէս ... կ'անհետանան նա... ծրագրուած նպատակները: Հի... աշխարհն է որ իր բանելիք ... պիտի պայացուցանէ այս հաշիւին ... կամ ունայնութիւնը: Մոսկուայի ... նոր պայքարին թշնամին Մ. Նա... են խսկ խնդրոյ առարկան՝

Ափրիկէի եւ Ասիոյ թերաճ երկիրներու աշխարհը:

«Այս նոր տուեալները լայնօրէն կը բացատրեն Խրուշչեւի բռնած քաղաքական ընթացքը, Զօրսեբու վիժած ժողովին առ... : Իր նպատակն էր ընդունիլ տալ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքը, ջանալով հանդերձ ազատ աշխարհը անջատել Մ. Նահանգներէն»:

— Կը կարծէ՞ք թէ Ափրիկէ — Ասիա «երրորդ աշխարհ»ի նպաստաւոր գետին մըն է համայնավար աւետարանի քարոզչութեան համար:

— Անոր թափանցումը կը կատարուի ... կերպով, մինչեւ իսկ առանց որ ... բնիկները գիտակցին եղելու... թեան: Մահմետականները, խափշիկները ... համայնավար չեն, բայց այս ժողովուրդները Մոսկուայի մղած տնտեսական եւ քաղաքական պայքարին գործիքներն են:

«Սակայն ամէնէն աւելի յատկանշական կէտը այն է, որ իրենց ալրդի քաղաքականութեան մէջ, ռուս ղեկավարները չեն հետեւիր «սթալինեան» մնացած ուրիշ ... , օրինակ Մաօ Ցէ-Թունկի մը տրամաբանութեան:

«Ռուսական գաղափարաբանական հաստատակութիւնները ամէն օր, կը հաստատեն տեսակէտներու այս տարբերութիւնը»:

Ծիշդ այդ պահուն Կերենսկի ինծի կ'երկարէ Փրաւտայի մէկ թիւին լուսօրինակը: Ձախին ռուսերէն բնագիրը, աջին անգլերէն թարգմանութիւնը: Այս մասը աչքէ անցուցած ատեն, Կերենսկի ժպիտով մը կը հարցնէ ինծի.—

«Գիտէ՞ք թէ ով է կատարած այդ թարգմանութիւնը... ելեկտրոնական մեքենայ մը որ ամերիկեան գիտերուն վերջիններէն է: Տեսէք.— Աւետարանի Մարքսիստ կուսակցութիւններու ամէնէն վարդապետական նկատուող գերմանացի ընկերվար — համայնավարներու, Մարքսի Ծրագրական Յայտարարութենէն (Մանիֆեսթ) խզումի որոշումը: Տնտեսական օրէնքները տարբեր ճամբով զարգացած են եւ նախատեսուած սկզբնական գիծէն դուրս ելած: Եւ ահա Խրուշչեւ որ կը պահանջէ չկառչիլ Լենինի գրութեանց տառացի իմաստին, երբ անոնց նիւթն է գաղթատէր երկիրներու միջեւ անխուսափելի պատերազմներու նախատեսութիւնը:

«Մաօ Ցէ-Թունկ, ինքը անձնապէս կը թուի թէ չի հետեւիր նոյն տրամաբանութեան: Ան համոզուած է, թէ համայնավար եւ դրամատէր աշխարհներու միջեւ պատերազմը անխուսափելի է եւ կը ջանայ քաջալերել ու միշտ վառ պահել երկու աշխարհներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հակամարտութեան շարժառիթները: Համայնավար աշխարհի միասնութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ է լոկ, որ ռուս ղեկավարները կը զգուշանան ցոյց տալու Փեքինի հետ իրենց գաղափարաբանական խզումը:

«Բայց կայ ու կը մնայ իրականութիւն մը: Սպիտակ ցեղը պէտք է պատրաստուի աշխարհի կեանքին մասնակցելու, իբրեւ փոքրամասնութիւն մը: Ինչ որ ճիշդ է նաեւ Ռուսերուն համար...

— Ըսել կ'ուզէք թէ բացէ ի բաց բախում մը անխուսափելի՞ է Ռուսերուն եւ Չինացիներուն միջեւ:

Կերենսկի վայրկեան մը կը տատամսի: Ապա ժպիտով մը կը պատասխանէ.—

«Կը նախընտրեմ շատ չծանրանալ այս մասին. որովհետեւ ճիշդ այս հաւանականութեան վրայ խաղալով է որ Մաօ կը ստիպէ, որ Մոսկուա՝ տեսակ մը հարկադրանքով, օրէ օր աւելի մեծ չափով օգնէ իրեն»:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ
ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ԻՄԱՍՏԸ

Մարդկութեան պատմութեան մէջ, կարգ մը առիթներով երբ տեղեկութիւններ կը պակսին, քաղաքներու եւ անձերու անուններու մէջ կը գտնեն կարեւոր ցուցմունքներ՝ ցեղերու տեղափոխութեանց եւ քաղաքակրթութեանց յառաջդիմութեան եւ տարածման շուրջ: Այս անունները կ'արտայայտեն պատմութիւնը, մշակոյթը եւ իմաստութիւնը մարդոց, որոնք կը բնակին երկրին մէջ:

Եթէ երեւակայութեամբ վերադառնանք նախապատմական շրջաններուն, կը տեսնենք վաչկատուն մարդոց փոքր խմբակներ, կիսավայրենի եւ որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը խօսի նախնական լեզու մը:

Այս նախնական լեզուներէն ծագում կ'առնեն երէկի, այսօրուան եւ վաղուան մեծ լեզուները: Եթէ այս լեզուները տարբեր են, այսուհանդերձ անոնք կը պարունակեն բառ մը, որ կը յայտնէ գոյութիւնը նիւթի մը, առանց որուն ցեղախումբը պիտի անհետանար... «Ջուր»:

Խումբ մը զայն կը կոչէ «ապ», ուրիշ մը «տաս», երրորդ մը «աքվա»:

Երբ ցեղախումբ մը մօտենայ վայրի մը, ուր ջուր կը հոսի, ցեղապետը յաղթական երեւոյթով զայն ցոյց կուտայ եւ կը կոչէ.

«Ապ»: Ապա, ցեղախումբին անդամները կը կրկնեն բառը:

Դարեր յետոյ, երբ թափառական ցեղախումբին յիշատակն իսկ կորսուի, բառը զոր կը գործածէր ջուրը նշանակելու համար, պիտի գտնուի ջուրի հոսանքի մը անուան մէջ: Ցեղախումբ մը որ ջուրը կը կոչէ «տաս», այս անունը կուտայ գետերու, որոնք յետագային պիտի դառնան Տոն՝ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ, Դանուբ Պալքաններուն մէջ, եւ առաջին Ցոյները որոնք ծովափի վրայ կը հաստատուին, պիտի կոչուին «Տանաոյ» (ջուրի ժողովուրդ): «Աքվա» ցեղախումբը ջուրի անունով պիտի մկրտէ կարգ մը վայրեր, ինչպէս Աքուիլէ (Իտալիա) եւ Աքուիսկրանա (Արեւմտեան Գերմանիա):

Սակայն, վաչկատուններու ուրիշ ցեղախումբ մը, որուն լեզուն բոլորովին տարբեր է, անշրջի այրող ուրիշ շրջանէ մը անցնելով անոր պիտի տայ անուն մը, որ կը նշանակէ «ընդարձակ», «տափարակ», «այրող», սահարա եւ այսօր ալ աշխարհի մեծագոյն անապատը կը կրէ Սահարա անունը:

ԼԵՌՆԵՐ ՈՒ ԾՈՎԵՐ

Բանաստեղծական պատկերներու զօրածութիւնը նաեւ անպակաս է լեռներու անուններուն մէջ. այսպէս, Քալիֆորնիոյ «Սիէռա Նեվատա»ն կը նշանակէ «ձիւնածածկ լեռնաշղթայ», Կոլկաս կը նշանակէ «բոցկլտուն սառ». «Զուիցերիան ունի իր Եունկֆրոն որ կը նշանակէ «երիտասարդուհի». Մեքսիկայի մէջ «ծխող լեռ»ը (Փոփոքաթափէթլ):

Ծովերն ու ովկիանոսները աւելի ուշ շրջանի մը ստացան իրենց անունները: Միջերկրականի նման անուն մը չինելու համար հարկ եղաւ այս ծովու շրջանը ընել եւ յայտնաբերել, որ ան գրեթէ ամբողջովին ցամաքով շրջապատուած է:

Հռոմայեցիները, զայն ատեն մը կը կոչէին Մարէ Ինթեռնոս՝ «Ներքին ծով»: Արշալոյսը ծագում առած է Մեծ Արջ համաստեղութենէն: Սակայն այս անունները երեւան կուգան պատմական շրջաններուն եւ Խաղաղականը իր անունը կը պարտի այն իրողութեան, թէ այս ովկիանոսը գիպուածով մը խաղաղ էր, երբ Սպանացի Քոնքուիստատոր Փիզառօ զայն առաջին անգամ տեսաւ ԺԶ. դարուն:

ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ

Պատմութիւնը ի վերջոյ իր տեղը ունի քաղաքներու անուններուն առեղծման մէջ, որովհետեւ վայրերը հռչակաւոր մարդոցմէ կ'առնեն իրենց անունները: Մանչեսթէրը ...ին Ծըրզի եւ Նիւ Ծըրզի Միացեալ Նահանգներէն, իրենց անունի կը ստանան Կեսարէն (Կեսարիա կը նշանակէ «Կեսարի քաղաք»):

Բազմաթիւ քաղաքներ կը կրեն Աղեքսանդր Մակեդոնացիի անունը.— Աղեքսանդրիա, Եգիպտոսի մէջ Ալեքսանտրէթ կամ Իսկէնտէրուն, Թուրքիոյ մէջ. Քանտահար, Աֆղանիստանի մէջ: Պարսելոնա ծագում առած է Պարքա ընտանիքի անունէն (այս ընտանիքին կը պատկանէին Համիլքար եւ Աննիբալ): Կոստանդնուպոլիս կը կրէ Մեծն Կոստանդինի անունը: Օրլէան՝ Ֆրանսա եւ Նիւ Օրլիընզ՝ Ամերիկա, իրենց անունները կը պարտին Օրէլիան Հռոմայեցի կայսեր: Մ. Միութեան մէջ, բազմաթիւ քաղաքներ ու վայրեր մկրտուած են Սթալինի եւ այլոց անուններով:

Ուրիշ օրինակներ՝ Ուաշինկթըն, Քրիսթիանա, Փրիթորիա, Մոնրովիա ծէյմս Մոնրոյի անունով: Շարլըրուա, Լէոփոլտվիլ, Փորթ Սայիտ, Ճիպրալթար՝ «Ճէպէլ Թարիք», Թարիքի լեռ, Թարիք, Մաւրիտանացի պետ մը՝ որ Սպանիան սկսաւ գրաւել 711ին:

Բացառութիւն կը կազմէ Գահիրէն «Էլ Գահիրա» որ կը նշանակէ յաղթական եւ արաբերէն անունն է Հրատ մոլորակին, որ յստակօրէն տեսանելի էր երբ քաղաքը հիմնուեցաւ:

«ԽՕՍՈՂ ԼԻՃԸ»

Մ. Նահանգներու մէջ, շատ մը քաղաքներ վերացական անուններ կը կրեն. Լիպըրթի (ազատութիւն), Ինտիփենտըս (անկախութիւն), Հոփ (յոյս): Քոլոմպիայի մէջ կը հանդիպինք Կլորիա (փառք) անունին, Պուլկարիոյ մէջ՝ Սոֆիա, որ կը նշանակէ իմաստութիւն, Ռումանիոյ մայրաքաղաք՝ Պուքրէշ ծագում կ'առնէ հաճոյք բառէն: Բանաստեղծական անուններու մէջ կը հանդիպինք «Խօսող Լիճին» Մինեսոթա նահանգին մէջ, Արժանթինի մէջ Պուէնոս-Այրէս, որ կը նշանակէ «բարի հովեր», Չիլիի մէջ՝ Քանթօ-տէլ-Ակուա (ջուրին երգը) եւ Վենա-տէլ-Մար (ծովու այգին), Պըրազիլիոյ մէջ՝ Պէլօ Հորիզոնթէ (գեղեցիկ հորիզոն), Զինաստանի մէջ՝ Թիէն Ցին (երկնային վայր):

Այսպէս, կասկածէ դուրս է թէ վայրերու անուններուն գիտութիւնը մեզի թոյլ կուտայ աւելի լաւ ճանչնալու եւ ըմբռնելու այն աշխարհը, ուր կ'ապրինք:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (70)

ԿԵԱՆՔԸ
ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ
ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Նրա դէմքը պարզապէս զարհուրելի էր, աւելի զարհուրելի, քան երբ դանակը վերցնում էր եւ փողոց դուրս գալիս ...:

Աղջիկան այնպէս թուաց, որ հայրը ներսի, չափազանց ծերացել է:

Աղջիկը վազեց անմիջապէս մօրը մօտ: Չկարողանալով ոչինչ ասել, փաթաթուեց նրան եւ սկսեց հեկեկալ:

— Ինչո՞ւ կուլաս, կինէ՞ զքրեցին:

Աղջիկը հազիւ կարողացաւ արտասանել

— Հայրիկը...

Մայրը վազեց դէպի կտուրը:

Իսկ Ակօբը բարձրացաւ կտուրը, բայց որս աղաւնիների դռնակը: Աղաւնիները դուրս թռան:

Նրանց համերգը տարածուեց օդում:

Շատերը թառեցին Ակօբի վրայ — կարկառել էին:

Ակօբը լուռ կանգնեց մի պահ, յետոյ դարձաւ հեռաւոր սարերի եւ մայր մտնող արեւին, հանեց փէսը, բռնեց աղաւնիներից մէկը, քաշեց դանակը...

Թռցրեց աղաւնիներից մէկի գլուխը:

Արիւնը ժայթքեց նրա կրծքի սպիտակ շապկի վրայ:

Ձեռքերը դողում էին:

Բռնեց երկրորդ աղաւնին, բայց ձեռքերը թուլացան, դանակն ընկաւ գետին:

Այդ ժամանակն էր, որ կինը բարձրացաւ կտուրը, տեսաւ արիւնոտ դանակը գետնին, ամուսնու արիւնոտ կուրծքը եւ նրա սարսափահար աչքերը:

Կինը չնշմարեց մորթուած աղաւնին, որ ընկած էր մի քանի քայլ հեռու եւ կարծեց, որ Ակօբը դանակով վիրաւորել է իրան:

Կտուրի վրայ բարձրացաւ աղիողորմ ճիչ:

Աղջիկը վազեց վեր, փաթաթուեց մէկ մօրը, մէկ՝ հօրը:

Կնոջ ճչից եօ վազեցի մեր կտուրը:

Շատերն էին հաւաքուել թէ՛ փողոցում, թէ կտուրների վրայ:

Դիտողները չիմացան թէ ինչ էր կատարւում: Նրանք կարծեցին թէ աղւընիկ խաղցնող Ակօբը կնոջն էր ծեծում եւ աղջիկն աշխատում էր մօրն ազատել հօր ձեռքից:

Եւ էլի հայհոյեցին անմեղ աղջկան:

Վա՛յ եօ քու աղջկանդ...

Իսկ աղւընիկ խաղցնողը, արցունքոտ աչքերով, սեղմեց իր մէկ հատիկ աղջըկան աղաւնու արիւնով ներկուած իր կրծքին եւ շշնջաց.

— Իմ ճերմակ աղւընիկս... իմ բիւրիւն աղւընիկներս քըզի զուրբան կ'ենիմ...

Ներքեւում այդ ալեխառն գլխով մանուկը լաց էր լինում, թափում էր կոպերն այրող արցունքները:

Իսկ երկնքից մաղւում էր ժանիշակագոյն մոխիր աշխարհի վրայ:

Ի.

Վերջին, վերջին անգամ իմ քայլերս ուղղւում են դէպի գերեզմանատուն, վերջին այցը տալու իմ հօր շիրմին:

Ինչքա՛ն է աճել այն թթենին, որ տընկել ենք մենք նրա շիրմի գլխավերեւում:

Ուզում եմ խօսել հօրս հետ: Նա կանգնած է իմ առաջ իր բարձր հասակով: Տըխուր է, տխո՛ւր ինչպէս մի մենաւոր ծառ ամայի հովտում: Լռութիւն, անսահման լռութիւն...

Նայում եմ թթենուն, աչքերս խորասուզւում են դէպի նրա արմատները, որոնք բիւրաւոր մազմզուկներով մտել են հօրս գանկի մէջ եւ կերել ամբողջ ուղեղը, ահա բերանից ու աչքերից ներս են խուժում ծարաւ թելիկները դէպի գանկի խորքը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Հաւանական է որ ՄԱԿի զինուորներ, որոնք անդորրութիւնը ապահովելու համար Քաթանկա կը գտնուին, միջամտեն: Զոմպէ դիմած է ՄԱԿի որ փոխէ Մալիի զինուորները:

Քամինայի կայանը պործողութեան 8000 քիլմ. շրջապիծ մը ունի: Եօթը միլիառ պելժիական ֆրանք արժած է Պրիւսէլի կառավարութեան: Կայանին մէջ կը գտնուին 2000 զինուորներ, 600 մասնագէտներ եւ 15.000 պաշտօնեաններ: Միջազգային չափանիշով մեծ կայան մըն է:

Վերջին լուրերուն համաձայն, Լումումպա Քոնկոյի նահանգը գրաւելու համար զօրծնական միջոցներ ձեռք կ'առնէ:

Խրիմ Պելքասեմ, էֆ. էլ. էն.ի ներկայացուցիչը՝ Շթօրայի մէջ (Պէյրութ) գումարուող Արաբ արտաքին նախարարներու ժողովին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց իր «կառավարութեան» նպատակները.—

1) Դիւանագիտական աշխատանք Ափրիկէի, Ասիոյ, Լատին և Արաբ երկիրներուն մօտ, որպէսզի ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէի ի նպաստ քուէարկեն, Ապահովութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին: 2) Ֆրանսա պոյքոթի ենթարկուի արաբ երկիրներու կողմէ; 3) Արաբ կամաւորներ ղրկուին Ալժերիա:

Արաբ արտաքին Նախարարները քննութեան պիտի առնեն Պելքասեմի առաջարկները: Այս վերջինը Թունուզ վերադարձած է:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը մեկնաբանելով «Ալժ կառավարութեան» նոր առաջարկը, հանրաքուէի մասին, յայտարարեց — «Ալժերիոյ հարցը դարձած է բացառաբար Ֆրանսան չահագրգռող հարց մը ըլլալէ»: Այս առթիւ խօսնակը՝ ձաղկեց Ֆրանսայի Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը:

ՃՇԴՈՒՄ — Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովի ընթացքին, ի նպաստ օգափոխութեան կայանի շէնքին եղած նուիրատուութիւններու ցանկին մէջ, Սիսլեան 100 Ն. Ֆ. կարդալ՝ Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղ 100 Ն. Ֆ.:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պիտի պատարագէ Երուսաղէմ ձեռնադրուած, Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը խնդրէ ծուխերէն որ՝ մկրտութեան, պսակի, յուղարկաւորութեան եւ մասնաւոր հոգեհանգիստի արարողութիւններու համար հաճին կանխապէս դիմել քարտուղարութեան, անձամբ կամ հեռախօսով, օր եւ ժամ որոշելու համար, եւ կարգադրուած ժամադրութիւնը ճշդապահօրէն յարգելու չթերանալ: Անակնկալ կերպով ուզուած արարողութիւններու եւ չյարգուած ժամադրութիւններու պատճառած անկոյծ կնճիռներուն պատասխանատուութիւնը եկեղեցին կը ցաւի որ չի կրնար ստանձնել: Հեռախօս 77.84.70:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

- Տիկին Աւրինէ Նուրեանի (ծնեալ Խրտրչեան) կսկծալի մահուան առթիւ, Փոն տը Շէրիւէն Յովհաննէս Պիչաքճեան ընտանիքը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Ալեքսան Նուրեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Յովհաննէս Թորոսեանի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սօսէ Թաթուլեան, իր հայրենակից Աբրահամ Սաֆարեանի աղուն՝ Դանիէլի արկածալի մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան արահին եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԶԴ
ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ — Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորեայ (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք: Արտասահման 20 Նոր փրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ԴԻՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927.01.72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

●

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մոազումցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուրբար:

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փնտռէ: Ծնած է 1915ին Աղինի շրջանի Խարկով գիւղը: Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Սահփան, Անգին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան: Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են: Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ — VENDREDI 26 AOUT 1960

ԼԵ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ՆՆԸ — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4684

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԹՕՐԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

"ԱՄԷՆ ԿԱՊ ԽԶԵՑԷՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ"

ԿԸՍԷ ՖԷՐԻՀԱՏ ԱՊՊԱՍ ԻՐ ԱՐԱԲ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

Երէկ քանի մը տողով յայտնած էինք որ առաջարկները զորս Ֆէրհաթ Ապպաս ըրած էր, Շթօրայի մէջ (Լիբանան) արաբ արտաքին նախարարներու ժողովին։

Բացայայտ է որ Ալժերացիք ամէն ջանք ի գործ կը դնեն միջազգայնացնելու համար ալժերական հարցը եւ այս օրերուն ՄԱԿի անջատումը որ մեծ ձախողութիւն մըն է Ֆրանսական Հասարակապետութեան համար, նոր ուժ տուաւ ազատագրական ճակատին։

Ինչ ալ ըլլայ զօր. տը Կոլի ըսելիքը Սեպտեմբեր 5ին, տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսայի դիրքը շատ փափուկ է եւ աչքառու բացակայութիւնը ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին ալ աւելի դժուար կացութիւն մը պիտի ստեղծէ Ֆրանսայի համար։

Որդ անգամն է որ ալժերական հարցը ՄԱԿի առջեւ պիտի ներկայանայ։ Հետզհետէ կը տկարանայ Ֆրանսայի դիրքը եւ կը բազմանան «Ալժերիոյ կառավարութեան» բարեկամները։ Նախորդ նստաշրջանին աւելի կան ափրիկեան անկախ պետութիւններ, որոնք այսօր քուէի իրաւունք ունին եւ այդ քուէները Ֆրանսայի աննպաստ են, անշուշտ։ Առջի նստաշրջանին, Սեպտեմբեր 16ի ճառը (ինքնորոշում) թոյլ տուած էր որ ալժերական հարցը չարծարծուէր օրակարգին վրայ։ Նոյնը չի կրնար ըսել, Սեպտեմբեր 5ի յայտարարութիւնը, եթէ տը Կոլ մնայ իր դիրքին վրայ զոր իր ներկայացուցիչները պարզեցին Մըլէօնի խօսակցութեանց ժամանակ։

Ի՞նչ կ'ուզէ այսօր «Ալժ. ժամանակաւոր կառավարութիւնը» իր «արտաքին ծրագրին» բերնով։ Ա) Քաղաքական եւ դիւանագիտական գործունէութիւն մը բարեկամ եւ ոչ-բարեկամ բոլոր պետութեանց մօտ, որպէսզի զօրավիգ կանգնին ինքնորոշման սկզբունքին, ՄԱԿի հակակշռին տակ։

Բ. Խզել դիւանագիտական, մշակութային եւ տնտեսական բոլոր կապերը Ֆրանսայի հետ։

Գ. Մասնաւոր գործունէութիւն մը առաջնորդելու համար ֆրանսական եւ օտար ընկերութեանց պարպումը արաբական եղբայր երկիրներէն, ուր կան տակաւին այդ ընկերութիւնները։

Դ. Ամէն դիւրութիւն տրուի արաբ եւ ափրիկեան կամաւորներ զրկելու համար ալժերական ռազմաճակատներուն վրայ։

Ե. Արաբ պետութեանց ղեկավարներու ժողով մը ալժերական հարցին համար։

Զ. Երեւան հանել Ատլանտեան Ուխտի այն երկիրները որոնք ուղղակի կը քաջալերեն Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսայի զինուորական եւ գաղթատիրական գործունէութիւնը։

Այս ամբողջը ըսելէ ետք, Ֆէրհաթ Ապպաս վերապահած է «շատ կարեւոր հարցեր իրեն կը պատկանին»։

Շթօրայի ժողովը գոնփակ է եւ կարելի չէ գիտնալ թէ ինչ է ժողովին մասնակցողներուն կարծիքը այս բոլորին մասին. կան անշուշտ պետութիւններ որոնց մէջ կարգին Լիբանանը, որոնք չեն կրնար մէկ օրէն միւսը ամէն կապ խզել Ֆրանսայի հետ։ Նոյն վերապահութիւնը ունին նաեւ Մարոքի պատուիրակութիւնը, քանի որ Մանտէ Պէյրութի Թեթւակիցին՝ Հա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱԶԱՅԻ ՄԷՋ

Քաթանկայի եւ յատկապէս Ալպերվիլի մէջ կացութիւնը խառնակ է։ Հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդեն։ Վերջին լուրերուն համաձայն, առջի օրուան ընդհարումներու ընթացքին չորս խափշիկներ սպաննուած են։ Երեք պելժ զինուորներ եւ երկու եւրոպացի քաղաքացիներ վիրաւորուած են։ Ինչ կը վերաբերի ՄԱԿի Մալիի զինուորներու բռնութեան, Չոմպէ, Քաթանկայի նախագահը, դեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ.— «Մալիի պատկանող կարգ մը տարրեր» են որ ժամանկած են կռիւներուն։ Մինչեւ երէկ կը պնդէր թէ վեց հարիւր Մալիցի զինուորներ բռնանեցրուն (Լումումպայի կողմնակիցներուն) կողմը անցած են։

Էլիզապէթվիլի ՄԱԿի զինուորական շրջանակները, իրենց կարգին, դեկոյցով մը դիտել կուտան, թէ բացարձակապէս սխալ է որ Մալիի զինուորները «անուղղամիտ կեցուածք» ունեցած են։

Ռուանտա-Ուրունտիի մէջ, Պաթուցի եւ Պահութիւ ցեղերը իրարու դէմ կը կռուին, նետերով եւ աղեղներով։ Ուզումպուրա գաւառի ցեղապետը Կոմա հասած է՝ ռուսական Իլիուշին օդանաւով մը։

Անդին Լումումպայի 1000 զինուորները հասած են Քասայի նահանգը, որ հարուստ հանքային շրջան մըն է եւ դէմ է Լումումպայի քաղաքականութեան։ Վարչապետը իր զինուորները փոխադրած է Պելժերէն գրաւած եւ Սապենայի ընկերութեան պատկանող օդանաւերով։ Քասայի մէջ երկու թշնամի ցեղեր՝ Լիւլիւաներ եւ Պալիպաներ կանոնաւոր «պատերազմ» մղած են, առջի օր։ Ցարդ սպաննուածներուն թիւը 300ի հասած է։ Նոր կռիւներ կը նախատեսուին։ Քասացիք իրենց «անկախութիւնը» հռչակած էին՝ «Քասայի հանքային պետութիւն» անուանին տակ, քանի մը օր առաջ։ Լումումպա դէմ է բաժանումին։ Հաւանական է, որ Չոմպէ իր կարգին զինուորներ զրկէ Քասայ, պաշտպանելու համար այս վերջինները կեդրոնի կառավարութեան դէմ։

Լէոփոլտվիլի մէջ բացումը կատարուեցաւ միջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդաժողովին։ Մասնակցող երկիրներու անունները չեն ճշդուած, ոչ ալ օրակարգը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ոստիկանութեան պատկանող 58 հոգիներ ձերբակալուած են եւ արգելափակուած որովհետեւ «մինչեւ սատիզմի հասնող չարչարանքներու» ենթարկած են երիտասարդներ, յայտարարած է Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնը՝ Նեճիպ Սան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին։

Աւելի գատ 400 ոստիկաններ հանգստեան կոչուած կամ արձակուած են։ Անոնցմէ ոմանք, ըսած է ընդհանուր տնօրէնը «Հանրային ապահովութեան՝ եւ հանգստութեան վնասակար կրնային ըլլալ»։

600 ուրիշ ոստիկաններ ալ տարբեր պաշտօններու կոչուած են։

17ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ խաղերու բացումը կատարուեցաւ Հռոմի մէջ՝ Հինգշաբթի։ Բացման հանդիսութեան նախագահած է՝ Իտալիոյ նախագահը՝ Կրոնքի։ Զօրս հազար մարզիկներ տողանցած են, իւրաքանչիւր ազգ իր անունը կրող վերտառութեամբ մը եւ ազգային դրօշակը առաջնորդուած։ Ըստ աւանդութեան, Յոյներն են որ տողանցողներուն գլուխը անցած են։ Իտալերէնով՝ նախագահ Կրոնքի ողիմպիականին բացումը յայտարարած է։ Թնդանօթի հարուածներուն տակ, ճերմակ աղաւնիներ արձակուած են, ի նշան խաղաղութեան եւ եղբայրութեան։ 17րդ ողիմպիականին կը մասնակցին 86 ազգեր, 7000 մարզիկներով։ Մասնակցողներուն անունով՝ իտալացի մարզիկ մը պաշտօնական երդումը կատարեց։ Խաղերուն մասնակցող ամէնէն զօրաւոր երկիրները կը նկատուին՝ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը։ Ողիմպիական խաղերու յայտագիրը հետեւեալ ձեւով կազմուած է.— Աթլեթիզմ՝ Օգոստոս 31էն Սեպտեմբեր 8։ Մարաթոնը տեղի կ'ունենայ շաբաթ օր։ Լողի մրցումները՝ Օգոստոս 30էն՝ Սեպտեմբեր 3։ Պասքեթ-պոլը՝ օգոստոս 26էն Սեպտ. 8։ Հեծելարշաւը Օգոստ. 26էն 30։ Ըմբշամարտութիւնը՝ Օգոստ. 25էն՝ Սեպտ. 3։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Էլիզէի մէջ հաւաքուեցաւ, առջի օր։ Կարեւոր միակ որոշումը եղած է՝ ընտանեկան նպաստի (Ալոքասիոն Ֆամիլիալ) հինգ առ հարիւր յաւելում, Օգոստ. մէկէն սկսեալ։ Առաջին ժողովն էր Յուլիս 27էն ի վեր, ալժերական հարցի մասին չէ խօսուած։

ՏԸ ԿՈԼ պատասխանեց Խրուշչեւի նամակին ապազինման մասին։ Դէմ է որ այդ հարցը ՄԱԿի մէջ ծեծուի որովհետեւ ՄԱԿի նիստերը «խառն, կրքոտ եւ աղմկալից են» կը գրէ տը Կոլ։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտնեց թէ Քուպայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ եղած տագնապը անլուծելի չէ։ Նախագահին հարցուեցաւ Փոցտամի դաշնի փաստաթուղթերու շուրջ, ուր կ'ըսուի թէ «Սթալինի համար Այզընհաուըր պարկեշտ մարդ մըն էր որովհետեւ 135.000 գերման պատերազմական գերիներ յանձնած էր Ռուսերուն, թ. աշխարհամարտի վերջաւորութեան։ Նախագահը պատասխանեց թէ հազիւ կը յիշէ այդպէս բան մը, ամէն պարագայի մէջ թիւը միտքը չէ։

ԿԻՊՐՈՍԻ դիմումը ընդունուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ եւ անկախ կղզին ՄԱԿի անդամ դարձաւ։

ՄՕՊԻՏՕ ՔԱՅԹԱ խիստ ճառ մը խօսեցաւ Պամաքոյի (Սուտան) ժողովուրդին, ծանրանալով Սենեկալի վրայ։ Ըստ Քայթայի Սենեկալցիներ ուզած են Ֆրանսացիներէն աւելի Ֆրանսացի ըլլալ դիրք չճշդելով Ալժերիոյ հանդէպ։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ շարժանկարի միջազգային փառատօնը բացուեցաւ հինգշաբթի օր։

Սրէ Սրին

ՓՈՒՇԵՐ ԷԻՆ...

— Եթէ մեր ազգը խելօք կեցած ըլլար Թուրքիոյ մէջ, այս փորձանքները մեր գլխուն պատահած կ'ըլլայի՞ն...

— Քու խելքովդ, ի՞նչ ընած պէտք է ըլլայինք «խելօք կեցած» ըլլալու համար։

— Շատ պարզ է... խելօք կեցած կ'ըլլայ այն փոքրամասնութիւնը, որ երկրի մը օրէնքներուն կը հպատակի եւ տիրապետող տարրը իրեն դէմ չի գրգռեր...

— Այդ մարզին մէջ եղած ենք մէկ հատիկ... Այսինքն, Թուրքիոյ մէջ, մեզմէ աւելի օրինապահ ու խելօք փոքրամասնութիւն գոյութիւն ունեցած չէ... Մենք ո՛չ մէկ ատեն Թուրքը մեզի դէմ գրգռած ենք եւ ջարդերու պատճառ եղած ենք...

— Բայց, անցեալ օր, դուն էիր ըսողը թէ մենք ալ պզտիկ մեղքեր ունեցած էինք...

— Կ'ակնարկէի այն մեղքերուն, որոնք հետեւանք էին մեր ուրախութեան, խանդավառութեան եւ միամտութեան... Ատոր համար ազգ մը ուրիշ ազգ մը չի ջարդեր, եթէ բարբարոս չէ... Այդ մեղքերը գործուեցան 1908ի Սահմանադրութենէն ետք... Բայց, այդ թուականէն առաջ, մենք, Օսմանեան կայսրութեան եւ անոր օրէնքներուն դէմ շարժած չէինք, երբեք...

— Մեր յեղափոխական շարժումներո՞ւն ինչ պիտի ըսենք...

— Մենք յեղափոխական շարժում ալ սարքած չէինք ըլլար, եթէ Թուրքը համատարած ջարդ ու կողոպուտ սարքած չըլլար... Կը խնդրեմ որ «պատճառ» ու «հետեւանք» իրարու հետ չշփոթես... Եթէ Թուրքը մեզի հետ մարդու պէս վարուած ըլլար, մենք Պերլին գրկած չէինք ըլլար մեր Խրիմեան Հայրիկը...

— Ինչո՞ւ գրկեցինք...

— Որովհետեւ, կացութիւնը անտանելի էր Հայաստանի մէջ...

— Ղրկելո՞վ ինչ շահեցանք...

— Ոչինչ... Աւելի գէշ եղաւ...

— Նայէ՛, հիմա, իմ ըսածի՛ս եկար... Իմ ուզածս ալ ատ էր... Ըսել է որ եթէ մենք խելօքիկ մը տեղերնիս նստած ըլլայինք, աժանով կ'ազատէինք... Այսինքն, Թուրքը քանի մը «գ՛աւառացի» կը ջարդէր, քանի մը «գաւառացի» հարս կը փախցնէր, քանի մը «գաւառացի»ներու ցորենն ու ոչխարը կը գողնար, քանի մը «գաւառացի»ներ կախաղան կը հանէր, բայց ազգերնիս, իր ամբողջութեամբ, ողջ ձգած կ'ըլլար...

— «Գաւառացի՞» ինչ ըսել է, բարեկամ...

— *Ժանը՛մ*, սա Վանեցի՞ են, Տարօնցի՞ են, Մշեցի՞ են, Խարբերդցի՞ են... Ատոնք...

— Անոնք ազգին մաս չէ՞ն կազմեր...

— Այո՛, բայց, որչա՛փ ալ ըլլայ նէ մեզի պէս չեն...

— Մե՞նք ինչ ենք որ... ի՞նչպէս ենք որ... Մենք վերի արտին ցորե՞նն ենք...

— Քաղաքներու մէջ ապրած ենք, ուսում առած ենք, դրամ շինած ենք... Անոնք գեղացի... Անոնց երեսէն է որ կարծանեցանք։

— Ուրեմն, մե՛նք քաղաքներու մէջ ապրած Հայերս թոյլ պիտի տայինք որ Թուրքը երթայ կոտորէր այդ «գեղացի-գաւառացի»ները, որոնք մեր աբլտը կը ...ին... Բարեկամ, դուն նեւանդ ես... Մենք բա՛ն չհասկցինք... Մեր «գաւառն» էր որ քաշեց ամէն բան...

— Ուրեմն, ըսել կ'ուզես որ մե՞նք չկըրգեցի՞նք Թուրքը, մեզի դէմ...

— Ո՛չ... Թուրքը Հայ ու Յոյն, Պուլկար ու Արաբ կոտորելու համար գրգռութեան չի սպասեր... Անգարան գրգռո՞ղ եղաւ 1943ին եւ 1955ին... Ո՛չ... Կը կրկնեմ. — մեզմէ աւելի հաւատարիմ փոքրամասնութիւն չէ եղած Թուրքիոյ մէջ... Այսօր ալ չկայ...

— Է՛, ինչո՞ւ ջարդեցին...

— Որովհետեւ, մեր խելքը, մեր աշխատասիրութիւնը, մեր ազգային ձիրքերը, մեր քաջութիւնը, մեր տոկունութիւնը եւ մեր չարքաշութիւնը փուշեր էին՝ Թուրքին կուշտը մտած...

ԵՐ.ՐՈՊԱՑԻ

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Փիլիսոփայական գիտութիւնների թեկնածու» Վ. Սնեան, «Կրօնական մնացուկների եւ դրանց յաղթահարման հարցի շուրջը» խորագրեալ յօդուածով մը, որ հրատարակուած է «Սով. Հայաստան» թերթին մէջ (4 Օգոստոս), կը ներկայացնէ այն պայքարը՝ զոր Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը կը մղէ կրօնքին դէմ, եւ այս առթիւ կը յայտարարէ. «Մեր երկրի (Հայաստանի) բնակչութեան գերակշռող մասը դարձել է համոզուած անաստուած»: Յօդուածը, սկիզբը՝ շանճարօզ, կուտանք ամբողջութեամբ, արեւմտահայերէնի վերածուած, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ ձեւով կը պայքարի կոմունիստ կուսակցութիւնը կրօնքին դէմ, — երկրին մէջ՝ «անաստուածութեան», բայց... «էջմիածնական»՝ երկրէն դուրս: Այս յօդուածին մէջ կը տրուին հետաքրքրական տեղեկութիւններ եւս պայքարին միւս ճակատին «փրրկիչներուն» մասին, ուրիշ ցաւ մըն ալ ատիկա:

Ա.

Կոմունիստ կուսակցութեան գաղափարական – դաստիարակչական միթխարի աշխատանքին շնորհիւ արմատական ձեւով փոխուած է խորհրդային մարդուն հոգեւոր կերպարը, — մեր մօտ ձեւ կ՚առնէ նոր մարդը նկարագրի կոմունիստական գիծերով, օժտուած՝ սովորութիւններով ու բարոյական վեհ սկզբունքներով, ազատագրուած՝ անցեալի մնացուկներէն, մասնաւորապէս կրօնական նախապաշարմունքներէն: Կոմունիստ բարոյականի սկզբունքներուն ու կոմունիզմին՝ մինչեւ վերջ նուիրուածութեան խոր գիտակցութիւնը հետզհետէ կը դառնայ խորհրդային մարդու հոգեւոր ու բարոյական նկարագրի բնորոշ գիծը: Կոմունիստական գիտակցութեան լաւագոյն վըկայութիւնը կը կազմեն աշխատանքի մասնաւոր ջոկատներ, որոնք կրօնքով սրբագործուած քաղքենի բարոյականին հակապաշտութեան «ամէն ոք իրեն համար, Աստուած ամէնքին համար» պատուիրանքին կը հակադրեն կոմունիստ բարոյականին, այսինքն «կոլեկտիվիզմի հիւմանիստական» վեհ սկզբունքը, «ամէնքը մէկի համար, մէկը ամէնքի համար»:

Ընկերային կեանքի բոլոր բնագաւառներուն մէջ շնորհիւ ընկերվարութեան լիակատար յաղթանակին եւ չահագործող դասակարգերու պարտութեան, քայքայուած են կրօնքին ընկերային արմատները, ոչնչացուած է այն խարիսխը, որուն վրայ հիմնուած էր եկեղեցին: Խորհ. Միութեան աշխատաւորները դարձած են երկրին «լիիրաւ» (լիովին իրաւ, — ուշադրութիւն կը գրաւէ այս բառին գործածութիւնը այստեղ. — ԽՄԲ.) տէրերը, «կոմունիզմի ակտիւ կառուցողներ»: Ամրացած եւ տիրող է դարձած ընկերվարական գաղափարաբանութիւնը, որուն գիտական հիմը կը կազմէ մարքսիզմը, «դիալեկտիկական, պատմական մատերիալիզմը»: Նկատելի է նաեւ որ գիտութեան, ճարտարարուեստի դարակազմիկ նուաճումներն ու յայտնագործութիւնները, տուանց կարգին՝ տիեզերական տարածութեանց նուաճումը խարխլեցին կրօնական հաւատքին հիմը կազմող բոլոր փաստարկութիւնները:

Մեր երկրի բնակչութեան գերակշռող մասը վաղուց ազատագրուած է կրօնական աշխարհահայեացքին ազդեցութենէն եւ դարձած համոզուած անաստուած:

Այսուհանդերձ չենք կրնար մոռնալ, թէ դեռ կան քաղաքացիներ, որոնք կը գտնուին կրօնական հաւատալիքներու ազդեցութեան տակ:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ որո՞նք են մարդկային գիտակցութեան մէջ անցեալի վնասակար մնացուկների, կրօնական նախապաշարումների գոյութեան պատճառները:

Բազմազան են այդ պատճառները: Քըննենք միայն ամէնէն կարեւորները:

Խորհրդային մարդուն գիտակցութեան մէջ մեր կրօնական մնացուկներուն առկայութիւնը, պէտք է, ամէնէն առաջ, բացատրել ընկերային կեանքի զարգացումէն գիտակցութեան ետ մնալու ընկերաբանական ընդհանուր օրէնքով: Կը նըշանակէ թէ ընկերային կեանքի մէջ տեղի ունեցած արմատական փոփոխութիւնները մէկ անգամէն, անմիջապէս մարդոց կրօնական պատկերացումներուն մէջ արմատական փոփոխութիւններ չեն յառաջացներ: Աւելին, կրօնքը, որ իրականութիւնը կը ներկայացնէ աղաւաղուած, ֆանթաստիկ ձեւով, տնտեսական պայմաններու հետ իր հեռաւոր կապերով, յարաբերական ինքնուրոյնութեան մեծ ուժ կը ստանայ հանդէպ նորին ու զարգացողին, մնալով պահպանողական: Իր այս առանձնայատկութեանց շնորհիւ, կրօնքը, իբրեւ ընկերային գիտակցութեան ձեւերէն մէկը, ետ կը մնայ ընկերային կեանքէն՝ պահպանելով իր կենսունակութիւնը: Ուստի մարդիկ մէկ անգամէն չեն կրնար ազատագրուիլ կրօնական աշխարհահայեացքներէ, սովորութիւններէ, ծիսակատարութիւններէ, բարքերէ: Հաւատացեալներէն շատեր կրօնական տօներուն եւ ծիսակատարութեանց կը հետեւին ըստ սովորութեան:

Կրօնական մնացուկներու կենսունակութեան միւս էական պատճառներէն մէկն ալ այն է որ մարդոց կեանքին տնտեսական յարաբերութիւններուն մէջ երկար ժամանակ կը պահպանուին ընկերային հին կեանքի որոշ հետքեր: Մարքս կը գրէ թէ երկունքի երկար տառապանքներէ ետք՝ դրամատիրական կարգերէն դուրս ելլելով հանդերձ, ընկերվարական կարգերը իրենց վրայ կը կրեն դրոշմը այն կարգերուն, որոնց ընդերքէն դուրս ելած են: Ճիշդ է, ընկերվարութիւնը ոչնչացուց հին կեանքի մնացուկները տնտեսական պայմաններու մէջ, բայց դեռ կը մնան սեփականատիրական, անհատապաշտական հոգեբանութեան եւ բարոյականի մնացուկները: Անկէ զատ, ընկերվարական կեանքի զարգացման ընթացքին դեռ եւս գոյութիւն ունեցող այս կամ այն դժուարութիւնը, հակասութիւնները, չլուծուած հարցերը աշխուժութիւն կուտան գերբնական ուժերու նկատմամբ կոյր հաւատքի մնացուկներուն, նոյնիսկ կը նպաստեն անոնց տարածման:

Այսպէս, կրօնքը դարձած է անցեալի մնացուկ այն պատճառով որ, արմատ չունենալով տնտեսական հիմերու վրայ, կը կրթնի կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւններու եւ դժուարութիւններու վրայ:

Կարելի չէ անտեսել նաեւ դրամատիրական աշխարհի գոյութեան նպաստը: Աշխարհակալական քաղքենիութիւնը գաղափարական ներգործութեան բոլոր հնարաւոր միջոցներով (մամուլ, ձայնասփիւռ եւայլն) կը փորձէ խորհրդային մարդուն մէջ վերակենդանացնել կրօնական նախապաշարմունքները: Հարկ է նըկատել թէ վերջին պատերազմին զըրկանքները, տառապանքները, վիշտը, հարազատներու կորուստը զգալի կերպով աշխուժացուցին կրօնական հաւատալիքները:

Միացեալ Նահանգներու սնանկացած քաղաքական վարիչները եւ ռազմապաշտները պատերազմի նոր վտանգներ կը ստեղծեն: Բայց քանի որ պատերազմները ճակատագրական անխուսափելիութիւն մը չեն ներկայացներ, եւ խաղաղասէր ժողովուրդներու վճռական կամքը կրնայ խափանել աշխարհակալական քաղքենիութեան արկածախնդրութեանց ծրագիրները, մեր օրերուն՝ պատերազմը եւ անոր կապուած արհաւիրքները կորսնցուցած են կրօնական մնացուկներու պահպանման եւ աշխուժացման իրենց կարեւորութիւնը:

Վ. ՍՆԵԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԿԻՆԸ ՄԻՇՏ ԳԻՏԱԿԻՑ ԻՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿՈՉՈՒՄԻՆ

Դեռ նոր «Յառաջ»ի մէջ տուինք պատկեր մը, հայ կնոջ ընկերային կեանքէն. Ահա եւ ուրիշ մը, շատ աւելի ծանօթ... խօսուն ու պատուաբեր, ոչ միայն հայ կնոջ հանրային վարկին՝ այլեւ մանաւանդ, ցայտուն մէկ ապացոյցը, հայ ժողովուրդին ունեցած ձեռներէց, շինարար ոգիին...

Երբ աստղին Լաֆրէյի գեղածիծաղ ... մօտերը, Ֆրանսահայ երկսեռ երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասը, երկու հարիւրէ աւելի խանդավառ երիտասարդներ բանակումի են եկած, որոնց ... բիտասարդ ըսկաւտներուն ցոյց տուած նուիրումի, զոհաբերութեան ոգին, ... գնահատանքէ վեր է: Եւ անպայման ... կազմէ գլխաւոր ազդակը՝ բանակումի նման գործերուն, եւ առկայն ... ազդօրուտ ձեռնարկի մը յաջողութեան, անդին, Ժիւրայի լեռներու փէշին, ազատութեան ծոցը՝ հայ մանուկը, իր սեփական տան մէջ, հայ մայրերու եւ քոյրերու գուրգուրոտ հոգածութեան ներքեւ, իրեն համար ստեղծուած խաղաղ ու անդորր, հայկական մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ, անհոգ ու զուարթ իր ... օրերը կ՚անցընէ: Կը կազդուրուի ան ոչ միայն մարմնով, այլեւ հոգիով, սրտով...:

Եւ մենք հաւատացած ենք, որ ոչ միայն հայ մանուկը, այլ եւ ... կազդուրման կայանը այցելող ամէն մէկ Հայ, տեսնելով հոն կատարուած հսկայական գործը՝ պիտի ունենայ ... թեան, ազգային հպարտութեան, ... կան ապրումի խանդավառ պահեր ... մղուած իր այդ անխառն զգացումներէն, պիտի գոչէ. — Փա՜ռք ու պատիւ քեզ, ո՛վ Հայկեան շինարար, ձեռներէց ոգի, որ ոչինչէն մեկնելով, կարողացար այդ բոլորովին անշուք ագարակը վերածել հայ մանուկին համար, այս օրուան ... պատուահաննելով, ամէն յարմարութիւններով օժտուած, հանգստաւէտ մանկական բոյնի մը, որուն մէջ ամբողջ երկու ամիս, մօտ երկու հարիւր սիրուն ... աչքերով փոքրիկ Հայիկներ հայերէն կ՚երգեն, հայերէն կը ճառեն... Այնտեղ, հայ մանուկը ոչ միայն արեւին հետ առողջութիւն կ՚ամբարէ, եւ նաեւ հայկական շունչ ու հոգի:

Միայն թէ, գոնէ մէկ օր պէտք է ըլլալ հոն, տեսնելու համար թէ որքան ... դաստիարակուած են տղոց հանդիսութ... հերը: Տեսնելու համար թէ, ի՛նչ սիրով ու գուրգուրանքով շրջապատուած ...

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

Բոցավառուեց նրա արծուային հոգին, փայլատակեց սիրտը վրէժի՝ կայծակներով, գըրգռաց կուրծքը լեռնաբարձունքների ոստոններով, լսեց շառաչումը արծուի թեւերի իր գլխի վերեւ, խլեց յաւերժահարսի ձեռքից հրեղէն սուրը եւ նետուեց դէպի աշխարհ՝ մարդկանց մօտ...

×

Մտաւ նա մարգաշատ ամբոխի մէջ, որ մէջքակոր աշխատում էր հարուստի եւ կեղեքողի դարպասների առաջ, շարժեց սուրը եւ գոչեց.

— Արծիւների ազատութիւնն եմ բերում ձեզ եւ լեռնագագաթների վեհութիւնը. հրեղէն է իմ սուրը եւ արդարութիւն բերող. հերի՛ք է տանջուէք չարաչար, հետեւեցէ՛ք ինձ. ես ձեզ դէպի կռիւ եմ տանում՝ արդար եւ ազատարար կռիւ. ջախջախենք մեր տէրերին եւ մենք լինենք մեր ազատ տէրերը...

Եւ որովհետեւ նա խօսում էր հրեղէն ու անկեղծօրէն՝ ամբոխը յուզուեց ծովի պէս, ալիքներով փռուեց նրա ոտների շուրջը եւ մռնչաց.

— Տա՛ր մեզ դէպի կռիւ, դէպի՛ մահ, դէպի՛ կեանք:

Եւ նա նորից դարձաւ դէպի ամբոխն ու ասաց.

— Դուք գերի էք ու տարուկ իրաւազուրկ, ձեզ հարստահարում են ու մորթում, ձեզ վայելում են ու յօշոտում. ես ձեզ ասում եմ՝ միացէ՛ք, բոլոր աշխարհների չարաղատ ամբոխներ. միացէ՛ք ձեր գիշատիչների դէմ. շարժուէ՛ք, տարուկ ամբոխ, մի անգամ կռուի՛ էլ, դու ոչինչ չունես կորցնելու՝ միայն քո շղթաներից բացի, իսկ գտնելու՝ ամբողջ աշխարհ կը գտնես...

Եւ որովհետեւ նա խօսում էր հրեղէն եւ անկեղծօրէն — ամբոխը յուզուեց ծովի պէս. ալիքներով փռուեց նրա ոտների ներքեւ եւ մռնչաց.

— Տա՛ր մեզ դէպի կռիւ, դէպի՛ ազատութիւն, դէպի՛ մահ...

Եւ ծովածաւալ ամբոխը հետեւեց նրան՝ զինավառ եւ սուսերավառ յարձակուեցին բոլոր իշխողների եւ տէրերի վըրայ, բոլոր հարուստների եւ կեղեքողների վրայ, բոլոր չարերի եւ բռնակալների վրայ:

Եւ սպաննեցին նրանց, մորթեցին, սրածեցին, գնդակահարեցին. աւերեցին գիւղեր ու քաղաքներ, տներ ու պալատներ, այրեցին, հրդեհեցին, յափշտակեցին նրանց գոյքն ու ինչքերը, տիրեցին նրանց անսահման հարստութիւնները:

Եւ յաղթական ամբոխը դառաւ երկրի տէրը. այլեւս չկային իշխողներ եւ բռնաւորներ, կեղեքողներ եւ կեղեքուողներ. թւում էր, որ հաւասարութիւնն է տիրողը միակ, որովհետեւ յափշտակած հարստութիւնները հաւասար էին բաժանել իրար մէջ:

Եւ Արծուամանուկին թւաց, որ ահա թագաւորեց արդարութեան ու իրաւունքի երազած կեանքը:

Բայց երբ անցաւ մի փոքր ժամանակ, եւ երբ նա ուշով լարեց իր աչքն ու ականջը դէպի կեանքը, նա տեսաւ դարձեալ անարդարութիւն եւ տառապանք, նա լսեց դարձեալ հառաչանքներ եւ անէծքներ...

Նա տեսաւ, որ ուժեղը նորից ճնշում է թոյլին եւ հարստահարում, նորից կազմուում է իշխողների եւ բռնակալների տիրական դասը եւ բանուորների ու հարըստահարուողների գործիք հլու դասը:

Նա տեսաւ, որ հին, աւեր կեանքի վըրայ աճում է նոյն տեսակ կեանքը՝ կաթիլը կաթիլին նման անձրեւի. նա, արիւնոտուած սրտով, համոզուեց, որ ինքը չկարողացաւ չարիքը արմատախիլ անել:

Այդ մեծ չարիքի արմատը մարդկանց հոգու մէջն է՝ հազար-հազար տարիների սերունդների մէջ թաղուած, եւ ահա այդ արմատի վրայ բարձրանում է նոյն չարիքի բազմաճիւղ ծառը:

Եւ նա համոզուեց, որ ծառը կտրեց միայն, եւ այս անգամ խորապէս յուսահատուեց նա, թեւերը կախեց. լեռան մըռայլ կնճիռները ակօսուեցին նրա արեւառ ճակատը. ազատասէր եւ մրրկային գլուխը կախեց խորտակուած կրծքի վրայ եւ նզովեց մարդկանց երեք անգամ...

Ապա վերցրեց սուրը, կոտրեց ու շպըրտեց հեռու. թօթափեց աշխարհի չորս հողմերի դիմաց ոտների փոշին, ու քայլերն ուղղեց դէպի լեռները, արծիւների մօտ, դէպի լեռնագագաթների լազուրը...

Եւ նա գնում էր՝ լուռ, յոգնած, բառուերի նման. հասաւ այն աղբիւրի մօտ. նստեց, նայեց զուլալ ջրերին, լսեց զանգակ ձայնին, եւ լացեց. առաջին անգամ նա լացեց:

Այդ ժամանակ դուրս եկաւ ճրագակալ յաւերժահարսը՝ ճաճանչազեղ ու պայծառ. քնքուշ ձեռքերով գրկեց նրա գլուխը եւ ասաց.

— Մի՛ լար, մի՛ լքիր. դեռ կորած չէ մարդը. գնա՛ լոյսի հետ եւ խաւարի մէջ որոնի՛ր, գտի՛ր մարդուն: Խաւարի դէմ սրով չեն կռուիլ, այլ լոյսով, եւ ազատութեան դէմ՝ գիտութեամբ:

Մի՛ լար, մի՛ լքիր. ա՛ռ լոյսը եւ գնա մարդկանց մօտ, լուսաւորի՛ր մարդու գլուխը, վանի՛ր նրա միջից խաւարը, փըրկի՛ր նրա մտքի անապաշտ, ստրկային շղթաները. ամէնից առաջ ազատիր մարդու հոգին, — մարդու միտքը՝ ապա ինքը մարդը իրեն կարող է ազատել:

Տո՛ւր գիտակցութիւն իր կոչման, իր նպատակի, իր արժէքի, իսկ գիտակցութիւնը ազատութեան աղբիւրն է եւ ստրկութեան մահը. թո՛ղ մարդը հասկանայ, որ իրաւունք ունի, եւ նա իրաւունք ձեռք կը բերէ:

Արդարութեան, ազատութեան եւ եղբայրութեան լուսաւոր գիտակցութիւնը վառիր ամէնքի հոգու մէջ, եւ ամէնքի խըճիճում, եւ ապա դու կը տեսնես, որ շուտով երկրի վրայ կը բարձրանայ գեղագոյն կեանքի համատարած, անմահ ... բերը...

Նա, որ ծարաւի լսում էր յաւերժահարսին, ալեկոծուեց նորից. փայլեցին ու շողշողացին աչքերը յոյսի եւ ոգեւորման արեւներով, նորից խռովեաց ... կատար, ծովի նման ուռեց կուրծքը:

Եւ նորից, աւելի ուժգին լսեց կայծակնային լեռնագագաթների որոտմունքը եւ շառաչումը ազատասէր արծուի թեւերի, նա լսեց այդ ամէնը իր շուրջը, իր գլխի վերեւ, իր սրտի մէջ...

Եւ վեհագոյն լռութեամբ ... եղաւ յաւերժահարսից, առաւ լոյսը նրա ձեռքից եւ ճառագայթի նման արագ ու շողշողուն, ու անընկճելի՝ նետուեց եւ մեխուեց, ու սուզուեց խաւարների ամբոխների մէջ...

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

Որովհետեւ յանձին Օր. Փափազեանի, Կապոյտ Խաչի կայանն ունի խղճամիտ, իր գործին գիտակից, մանկավարժ անօրէնուհի մը, որ իր կողքին ունի որպէս օգնական, Երիտասարդ ու խանդավառ ուժեր, որոնք գործին կը մօտենան առաքելական, գաղափարական ըմբռնումով: Նո՛յն ոգին, մինչեւ խոհարարական կազմը: Ահա թէ ինչ ձեռքերու յանձնուած է Կապ. Խաչը իրեն վստահուած մանուկներու խնամքը:

Մեր այցելութեան ընթացքին, տեսանք Երուսաղէմէն եկած ուսանողուհի Օր Ա. Շօթիկեանը՝ տղոց հայերէն երգ սորվեցնելու պահուն: Օրիորդը օժտուած վարակիչ, հաճելի ձայնով մը, գիտէ խանդավառել այդ հարիւրի մօտ փոքրիկ ունկնդիրները, որոնք իր ցուցմունքներուն կը հետեւին ուշադրութեամբ:

Կ'արժէ տեսնել այս ամէնը, մեզի հետ համոզուելու համար թէ՝ ստեղծուած այս խանդաղատանքի ու գուրգուրանքի մթնոլորտին մէջ, հայ մանուկի հոգին, ազգային ըմբռնումի տեսակէտէն ինչ բարերար ազդեցութիւն կրնայ կրել... Թէ գաղութահայ կանացի այս կազմակերպութիւնը՝ որքան կարեւոր նպաստ մը կը բերէ ազգապահպանման գործին, իր պահած դպրոցներով եւ իր մանուկներու պաշտպանութեան կայանով:

Ահա մեր երկրորդ այցելութիւնն է: Հոն կը գտնենք նաեւ Կապ. Խաչի ատենակալ տիկիններու վարիչ — քարտուղարուհին՝ Տիկ. Ա. Թաղչոսեան, որ ներկայ է գործին ամէն հետեւելու մտահոգութեամբ:

Ու ամէն այցելութեան, կը գտնենք նո՛ր բան մը շինուած, նո՛ր յարմարութիւն մը ստեղծուած: Գիտենք թէ ո՛չ Կապ. Խաչը եւ ոչ ալ իրեն բարոյապէս ու նիւթապէս նեցուկ եղող ժողովուրդը, հարուստ են: Ու չեն կարող սկսուած գործը մէկ անգամէն վերջացնել: Եւ սակայն, ե՛ւ մէկը, ե՛ւ միւսը՝ ունին Հայկեան ցեղին յատուկ աննկուն, հզօր կամք: Վհատիլ չեն գիտեր: Եթէ կ'ըլլան կամաց-կամաց, կ'ըլլան սակայն հաստատուն ու յար:

Ու ինչպէս չխորհրդածել, որ երբ անդին, մեր հօրենական տունէն ու տեղէն մեզ զրկող, մեզ այսպէս վտարանդի դարձնող, մեր պապենական ամբողջ հարստութիւնը յափշտակող, ժողովուրդն ու երկիրը անգամ մը եւս սնանկութեան, թշուառութեան դուռը հասած, օգնութեան ձեռք է կարկառած Հեռաւոր Ամերիկայի... Այստեղ, գաղթական Հայը, ոչ միայն տուն-տեղ եղած, իրեն համար բարեկեցիկ կեանք է ստեղծած, այլ նաեւ լումայ առ լումայ իրարու քով բերած, յանուն սերունդի պահպանման, Կապոյտ Խաչի կազմակերպման շէնքի նման եւ մեր մշակոյթին նպաստող ի՛նչ ձեռնարկներ է մէջտեղ բերած: Երեւոյթ մը, որ ինքնին կը բացատրէ, թէ ինչու դարերու դրացնութիւնն իսկ չէ կարողացած երկու ժողովուրդներուն միջեւ ստեղծել իրերհասկացողութեան, իրար հանդուրժելու դետին մը...:

Երկու ամիս առաջ, Կապոյտ Խաչի 17րդ պատգամ. ժողովն էր Ծիւրայի իր սեփական տան մէջ: Երեսուներկու պատգամաւորուհի ընկերուհիներ, երեսի վրայ թողած անհատական գործ ու ընտանիք, եկած բոլորուած են մէկ նպատակի շուրջ: Կը վիճին, առաջարկներ կը բերեն, եւ այդ առաջարկներուն մէջ անհատական հաշիւներ տեղ չունին: Էական, իրենց համար կազմակերպութեան բարգաւաճ. գործունէութիւնն է:

Կը գիտենք զիրենք, բոլորն ալ ընտանեկան հոգերով բեռնաւորուած համեստ տիկիններ են: Համե՜ստ, բայց որքա՜ն մեծ ու հիացումի արժանի, հասարակական գործին հանդէպ իրենց ցոյց տուած զոհաբերութեան, անձնազոհութեան ոգիով: Ու այս համեստ ուժերով չէ՞ որ կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը, բոլորած է հանրային գործունէութեան երեսուներկու տարիներու պատմութեան շրջան մը, որու ընթացքին, այդ համեստ ուժերով հայ կիները՝ թէեւ բեռնաւորուած ապրուստի ու ընտանեկան հոգերով, սակայն տոգորուած հայ կնոջ յատուկ անձնուիրումի, զոհաբերութեան ոգիով, իրենց նկատելով ընկերային, ազգային ցաւերը, օգնած, ամոքած են հիւանդն ու ծերը, որբն ու աղքատը: Իրենց գուրգուրանքին առարկան դարձուցած են նորահաս սերունդին ու անոր հայեցի դաստիարակութիւնը:

Ու այսօր, ի՜նչպէս գոհ եւ ուրախ չըլլան անոնք որ իրենց թափած հաւաքական ջանքերով, յաջողած են միութեան տարեկան մեծագոյն ձեռնարկը հաստատ հիմերու վրայ դնել՝ օժտելով զայն Ծիւրայի գեղեցիկ շէնքով:

Ահա հանրային կեանքին մէջ հայ կնոջ դիմագիծը բնորոշող աղօտ մէկ պատկեր... Եւ մենք հաւատացած ենք, որ ապագայ պատմաբանը, եթէ ուզէ օր մը խօսիլ դարուս հայ կնոջ եւ իր ընկերային ու ազգային կեանքին մէջ կատարած դերի մասին, անպայման որպէս օրինակ պիտի բերէ գաղութահայ կանացի այս սքանչելի կազմակերպութիւնը:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՄԱՆ...

(Տիկին Տօնապետեանի անթառամ յիշատակին)

Ծնունդով եւ լեզուով օտար, սակայն իր հոգիին վսեմութեամբ եւ իր մայրական գուրգուրանքովը քաղցր հայ մամա մըն էր Տիկին Տօնապետեան, որ երկու շաբաթ առաջ իր հոգին աւանդեց յաւիտեան:

Մեր սիրելի մաման էր ան, պարզ, ժպտադէմ եւ հոգատու: Անսահմանօրէն բարի էր, օգնող եւ հիւրասէր: Կը յիշեմ եւ կը յիշեն հետս բոլոր այն հայ ուսանող եւ ուսանողուհիները թէ ինչպէս երբ կը խմբուէինք, մաման հակառակ իր 82 տարիներուն, մեղուի աշխուժութեամբ կը դիմաւորէր մեզի: Կը կատակէր եւ իր հարազատներուն տեղը դնելով մեզ ան կը զրուցէր, թէեւ իր խօսքերը հին էին եւ յոգնած, սակայն այդ պարզունակ խօսքերուն մէջ մենք կը գտնէինք սէր մը, մայրական գուրգուրանք մը եւ իր բարի հոգիին ժպիտը: Կը սիրէր աշխատանքը:

Մամային յիշողութիւնը զօրեղ էր. անգամ մը երբ հանդիպէր հայ դէմքի մը, այլեւս այդ կը բաւէր. գալիք անգամներուն կը յիշէր մաման իսկոյն, ենթակային թէ՛ դէմքը եւ թէ անունը:

×

Օր մը մեր մաման իր տկարութեան պատճառաւ անկողին ինկաւ եւ բժիշկներու խորհուրդով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ. Կը յիշեմ ընկ. Ջալըղեանին խօսքերը այս առթիւ, որ կ'ըսէր հպարտութեամբ. «Մամային սիրտը տոկուն է, որովհետեւ ան հայ մամա է, որովհետեւ ան մեր մաման է, բոլորիս մաման՝ անխախտ»:

Ո՛չ եւս է այլեւս մեր մաման: Կենդանի պատկերը մեր յիշողութեան մէջ պիտի մնայ մարմնացած շարունակ:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն եւ ի մասնաւորի մեզի սիրելի ընկ. Ջալըղեանի որ իր երկար տարիներու գուրգուրանքովն ու զոհաբերութեամբը միշտ ժպտուն ու քաղցր պահեց մեր սիրելի մաման:

Ցարգա՜նք անթառամ յիշատակիդ, սիրելի՛ մամա: Ցարգանք զոհաբերող հոգիիդ.

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԿՏԱԿՆԵՐ

Եւրոպայէն՝ Լարինջուրի գործարանատէր մը, իր կտակով հազարաւոր ոսկիներ կտակած է, որպէսզի Պրենթրէի «Ոսկի Եղջիւր» գարեջրատան կանոնաւոր յաճախորդները ամէն օր գարեջուր խըմեն... իր յիշատակին:

Այս կտակը ամէնէն տարօրինակ կտակներէն չէ: Կան ուրիշ կտակներ, որոնք կրնան իսկապէս «արտառոց» որակուիլ:

ԿԵՆԴԱՆԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԿՏԱԿՆԵՐ

Կենդանասէր Անգլուհի մը, 961 ոսկի կտակած է Ճօ անունը կրող իր կատուին: Ըստ կտակին, այդ գումարը պէտք է ծախսուի, որպէսզի, Ճօ, իր ամբողջ կեանքի տեւողութեան, «կարելի եղածին չափ լաւ սնունդ ստանայ»: Բախտաւոր Ճօյի տիրուհին՝ կտակի գործադրութիւնը ձգած է Կենդանիներու Պաշտպան Ընկերութեան:

Ուրիշ կենդանասէր Անգլուհիի մը կտակին հիման վրայ, Ֆօքս Թերիէ անուն շունիկ մը ժառանգ ձգուած է վաթսուն հազար ոսկիի ապահովցուցիչ գումարը եւ նաեւ Հանգուցեալ տիրուհիին մահճակալն ու լոգարանը գործածելու իրաւունքը:

Իտալուհի մը, իր պաթոկական կատուին կտակած է երեսուն հազար ոսկի, որպէսզի ամէն օր, անոր տրուի իր սիրած կերակուրը՝ ոլոռով (պեզելիա) եփուած մաքարոնի:

Հարաւային Ափրիկէէն կին մը, յիսուն հազար ոսկի կտակած է իր չորս մողէզներուն: Հանգուցեալը ոչինչ ձգած է իր ամուսինին, որ այդ մեծ ժառանգութեան տիրացած է չորս մողէզներու սատկելէն ետք միայն:

Փենսիլվանիայէն Ամերիկացի մը, մեծ գումար մը ձգած է իր ամէնէն մօտիկ 12 ազգականներուն, որպէսզի մինչեւ Քուպայի մայրաքաղաքը Հաւանա ճամբորդութիւն մը կատարեն իր յուղարկաւորութենէն անմիջապէս յետոյ, իրենց վիշտը մոռնալու համար:

ԱՆԵՐԵՒԱԿԱՅԵԼԻ ԻՆՔՆԱՏԻՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կտակներ գրուած են զանազան կերպերով եւ անոնցմէ մէկ քանին շատ դժուարաւ ներկայացուած են դատարաններու: Կին մը իր կտակը «ծեծել տուած է» իր կռնակին վրայ, վստահ ըլլալու համար թէ պիտի չկորսուի կամ պիտի չխարդախուի:

Կարի մեքենաներու «Սինկըր» մեծ ընկերութեան ժառանգորդ տիկին Տէյզի Ալեքսանտր բազմաթիւ կտակներ գրած, շիշերու մէջ դրած եւ ապա զանոնք ծով նետած է:

Այդ կտակներէն մէկը գործազուրկ նաւաստի մը գտած է Սան Ֆրանսիսքոյի ծովեզերքը. Կտակին մէջ գրուած է. «Կը փափաքիմ որ, ներկայ կտակը գտնողը, մահէս յետոյ ստանայ յիսուն հազար տոլար»: Եւ այն օրէն ի վեր, անհամբեր սպասած է տիկին Ալեքսանտրի մահուան: Մահէն ետք, իսկապէս ստացած է «ովկիանոսին բերած նուէրը» յիսուն հազար տոլար:

Ուրիշ տարօրինակ կտակ մըն ալ ամերիկեան դատարանի մը ներկայացուցած է փաստաբան մը: Կտակը գրուած էր պատին վրայ բանտի այն խցիկին, ուր մեռած էր հարուստ կտակարարը: Փաստաբանը պատին մէկ մեծ մասը հանած եւ դատարան տարած է, կտակի հարազատութիւնը հաստատելու համար:

Մեծահարուստ ամերիկացի մըն ալ, իր ամբողջ հարստութիւնը կտակած է ամերիկեան համալսարանի մը, կրթաթոշակ տալու համար միայն այն ուսանողներուն, որոնք չեն... ծխեր: Կտակին մէջ գրած է թէ կ'ատէ ծխելը, որովհետեւ դրամի անխնայ վատնում մըն է: Եւ այն կարծիքը յայտնած է թէ՝ ծխախոտ գնելու համար դրամ վատնող ուսանողները, կրնան իրենց ուսման ծախքերն ալ վճարել, հետեւաբար, նիւթական օժանդակութեան պէտք չունին...

ԽԵՂԴՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

Աւստրալիացի մը, իր կտակով միայն երկու շիլին ձգած է իր կնոջ, որպէսզի հանրակառքի տոմս մը գնէ եւ կրցածին չափ հեռու երթայ... ծով նետուելով խեղդուելու համար:

Երեք հարիւր տարի առաջ մեռած անգլիացի ազնուական մը, 500 ոսկի կտակած է Լոնտոնի պանդոկներէն մէկուն սենեկապանուհիին: Մէկէ աւելի սենեկապանուհիներու գոյութեան պարագային (ինչպէս այսօր, երբ հին ու փոքր այդ պանդոկին տեղ հսկայ պանդոկ մը շինուած է) գումարը պիտի դրուի վիճակի եւ շահողը պիտի առնէ զայն:

Հարպորրոյի շուկային մէջ, օր մը, անակնկալ կերպով ցուլ մը յարձակած է կնոջ մը վրայ: Ճիշդ այդ պահուն, նաւաստի մը վազելով անցած է ցուլին առջեւէն, որ յանկարծակիի գալով, կնոջմէն հեռացած է: Մահէ փրկուած կինը իր կտակին մէջ գրած է որ, ամէն տարի, այդ օրը, ցուլի միսով մեծ քանակութեամբ ղաթա պատրաստուի եւ Հարպորրոյի շուկային մէջ այդ ժամուն գտնըւողներուն բաժնուի: Այսպէսով, այդ կինը, 86 տարիէ ի վեր վրէժ կը լուծէ ցեղակիցներէն այն ցուլին, որ եթէ նաւաստակը չհանդիպէր, զինք մեռցուցած պիտի ըլլար: Ամէնէն տարօրինակը այն է որ, վրէժխնդիր այդ կինը, մեռած է... կով մը սատկած աքացիին հետեւանքով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆ հասած են ընկերներ Հրանդ Սամուէլ եւ Կարօ Սասունի: Բազմաթիւ ընկերներ զիրենք դիմաւորած են օդակայանը: Առաջին առթիւ ընկերներ այցելած են «Հայրենիք»ի խմբագրատունը:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Աստուածածնայ վերափոխման տօնակատարութիւնը մեծ շուքով տօնուած է այս տարի: Առաւօտեան ժամերգութիւնը սկսած է ժամը 4ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ի.

Թթի այն հատիկը, որ լցուն է քաղցրութեամբ, վերցրել է իր հիւթը հօրս գանկից եւ սրտից...

Թթենին — նա իմ հայրն է ճիւղաւորուած եւ կանաչած: Քամին երգում է նրա տերեւների մէջ: Ո՛չ թէ հայրս է լսում այդ երգը, այլ ինքն է երգում իր տերեւներով: Թթենու ստուերները գրկում են ինձ — հօրս թեւերն են փաթթւում ինձ ու բարձրացնում վեր:

Հա՛յր, դու գրկում ես ինձ մահուան ջերմաջերմ քո թեւերով եւ քամին երգում է:

Ես լսել եմ քամու այդ երգը, լսել եմ իմ սրտում, երբ կարօտով, կարօտով, կարօտով երազել եմ քեզ, հա՛յր, դա քո արեան երգն է, որ կարկաչում է իմ երակներում, դա այն երգն է, որ արեւն է երգում, երգում է իւրաքանչիւր փոքրիկ խոտ, երգում է լուսնի ամէն մի արծաթեայ շող, որ թափառում է մեր պարտէզի վարդերի կածաններում:

Ե՛րգ, երգ անվերջանալի եւ յաւիտենապէս սարսռուն, երգ, որ կաթում է երկնքի մանիշակների բաժակներից, կաթում է արեւագոյն հողի մէջ եւ նորից բարձրանում վեր իբրեւ ծաղիկ եւ իբրեւ արեւ, երգ, որ վազում է գարնան հեղեղների հետ, գետի ալիքներով, երգ որ փռւում է անսահման ծովերի վրայ իբրեւ կապոյտ անդորր:

Համբուրում եմ շիրիմը, փաթաթւում եմ թթենու բունին — ահա փաթաթւում եմ հօրս մէջքին:

Քամին երգում է, թթենու տերեւները սարսռում են:

Անվախճան երգ, անվախճան կեանք, անվախճան մահ, անվերջ թախիծ եւ անվերջ խնդութի՛ւն...

×

Վերջին անգամ երեւում է քաղաքն իբրեւ ոսկեայ մի ծառ լեռների կապոյտ ծոցում:

Ճամբորդութի՛ւն...

Կառքը սլանում է հին հռովմէական ճանապարհով դէպի ծովը, դէպի Բիւզանդիոն եւ Հռոմ:

Առաւօտ: Ձիերի սմբակները կայծեր են արձակում:

Գիշեր: Ձիերն ուտում են, իսկ մենք՝ յոգնած աստղերը դիտելուց՝ խորասուզւում ենք եւ քնի քնարն օրօրում է մեր յոգնածութիւնը:

Մի առաւօտ տեսնում եմ ծովը: Ո՞ւր է ծովը եւ ո՞ւր է երկինքը: Սահմանագծերը գրկել են իրար:

Ծո՛վը... յիշեցի հպարտութեամբ, որ հայրս ինձ կանչում էր — «իմ ծովաչուի տղան»:

Երկու գիշեր եւ ահա կը գտնեմ ինձ Պոլսում — իմ երազների քաղաքը:

Ես կ'ուզէի, որ Պոլիսը լինէր այնպէս, ինչպէս երազել էի: Թերեւս աւելի չքնաղ էր քան իմ երազածը: Աւելի չքնաղը ես չէի ցանկանայ: Ես ձգտում էի իմ երազին:

×

Այդ հին երկրում արեւը ճչում է մրգի հատիկներով, հողը շնչում է անպարտօսով, առուակները կարկաչում են, բացւում են մեծ առաւօտներ եւ իջնում են հրաշէկ վերջալոյսներ, բարձրանում եւ կապոյտում լողանում է մի արծաթեայ լուսին՝ մէջը լիքը նոր կթած կաթով, տեղերանում է գիշերն աստղահնչուն, ծառները սլանում են դէպի երկինք եւ բոլոր ծաղիկները սարսռում են եւ շշնջում:

Այժմ ես կ'ուզէի հանգչեցնել իմ յոգնած գլուխն այդ երկնքի կապոյտ մարմարին եւ լսել այն երգը, որ հեղեղում են ծառերը, առուակներն ու աստղերը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Վերջ)

լիմ Սաաայ :

Բացատրութիւններ տալով իր եւ «Ալ–ժերական կառավարութեան» վերջին յայտարարութիւններուն մասին, Պելքասըմ մանւաւորապար ամբաստանած է որ Կոլըրուն քաղաքականութիւնը «պայթատի–բական», խոտոր կը համեմատի Ֆրան–սայի ժողովուրդին բուն բաղձանքին հետ՝ խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ:

Հարկ է նշել նաեւ թէ միջազգային կարծիքը մտահոգ է եւ Ֆրանսայի բարե–կամ երկիրները չեն ծածկեր իրենց յոռե–տեսութիւնը: Համպուրկի անկախ Տի Վելթ կը գրէ — «Ափրիկեան այն տասը պետութիւնները որոնց անդամակցութիւ–նը առաջարկեց Ֆրանսայի պատուիրակը ՄԱԿին, կրնան Ֆրանսայի դէմ քուէար–կել, ինչ որ ա՛լ աւելի պիտի մեծցնէ Հա–սարակապետութեան մէջ տիրող լարուած կացութիւնը»: Նիւ–Եորք Թայմզ կը գրէ — «Ցոռետեսութեան շատ պատճառներ կան: Ալժ. կառավարութեան յայտարա–րութիւնը ցոյց կուտայ թէ այլեւս բա–նակցութեան յոյս չկայ Ֆրանսայի եւ Ալ–ժերիոյ միջեւ»: Իսկ Մոսկուայի ձայնա–սփիւռը, արաբերէն լեզուով, բացէ ի բաց կը մեղադրէ Ֆրանսան որ կ'ուզէ «Զօմպէ մը դտնել Ալժերիոյ մէջ»:

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

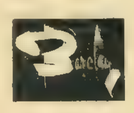
Շեթօրայի ժողովը վերջացաւ 5 կէտերէ բաղկացած բանաձեւի մը քուէարկու–թեամբ: Ինչպէս վերը կ'ըսէինք, ժողովը չընդունեցաւ Պելքասըմի առաջարկը՝ Ֆը–րանսայի հետ խզել յարաբերութիւնները: Առայժմ Արաբները հետեւեալ որոշումնե–րը տուած են — 1) Համաձայն են որ ՄԱԿը մասնակցի Ալժերիոյ ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին:

2) Կը մաղթեն որ ափրիկեան եւ ասիա–կան պետութիւնները ճանչնան Ալժերիոյ ամժամեայ կառավարութիւնը:

3) Ազդարարութիւն մը կ'ուղղեն Ֆը–րանսայի, այն ծանր հետեւանքներուն մասին որոնք կրնան ծագիլ եթէ Ֆրան–սա Ատլանտեան զինուորական ուժը գոր–ծածէ Ալժերիոյ մէջ:

4) Կոչ կ'ընեն որպէսզի կամաւորներ միանան ազատագրման–բանակին:

5) Խորհրդակցութիւններ ըլլան արաբ պետութեանց միջեւ, որպէսզի հասարա–կաց գիծ մը բռնեն ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Կակոյեան – Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մու–րատեան եւ զաւակները իրենց խորին շը–նորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր ազ–գականներուն ու բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր, վշտակից եղան իրենց սուգին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԿԱԿՈՅԵԱՆ – ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ու–նեցաւ Օգոստոս 19ին, Փուժի սիւր Ար–ժանս (Վառ):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միքայէլ Քոչարեան, իր անմոռանալի հայրիկին՝ Ստեփան Քոչարեանի մահ–ուան 5րդ տարեդարձին առթիւ 35 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Աճարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ըս–տացած է Տէր եւ Տիկին Ալակէօզեանէ (Փարիզ) 100 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Ալ–թունեանէ (Լիոն) 30 Ն. Ֆ., Օր. Աղա–սուհի Ղազարեանէ (Լիոն) մէկ քիլօ սուրճ եւ 40 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եզ–նիկեանէ (Լակառէն) 10 քիլօ կտոր շա–քար: Փոքրիկն Աստղիկ Տէվէճեանէ (Ա–նիէռ) վեց քիլօ պիսքիւի: Տէր եւ Տիկին Արապեանէ (Կաննի) 20 քիլօ խաղող եւ երկու քիլօ պիսքիւի: Պ. Ս. Առաքելեանէ (Տէսին) 20 Ն. Ֆ. եւ հինգ քիլօ պիս–քիւի: Տէր եւ Տիկ. Տէր–Պետրոսեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ա. Գու–յումճեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ., Պ. Վ. Միլօշեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ–ցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներ–կայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպ–տեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլ–լալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ — «Հաւանում Սէն Ռաֆա–յէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տե–ղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակ–ցութեան Գործունէութեան Ֆրանքօհայ–կական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ–Ար–մէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

ԴԻԻԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Ա Զ Դ

ՀԱՑ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍ–ՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղ–քատախնամ Ընկերակցութեան տրամա–դրութեան տակ դրած ըլլալով կէս մի–լիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստու–թեան ուսուցման թոշակին համար, թեկ–նածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ — Թեկնածուն պէտք է ըլ–լայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսա–կաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայա–կանները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրու–թիւնը: Գրել —

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպ–տեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկա–յանալ:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկ–ներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւն–ներ Հայաստանի մասին, գրական վկա–յութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք: Արտասահման 20 Նոր փրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՞ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբա–գրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան եւ եկեղեցւոյ հո–գաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պիտի պատարագէ Երուսա–ղէմ ձեռնադրուած, Տէսինի հոգեւոր հո–վիւ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան, դպրա–պետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոս–եանի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սոր–պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպ–րոցներու մասնակցութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս–օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ–բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա–ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա–պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան–դէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակնե–րը արձանագրել, պէտք է փութան այ–մէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէ–նութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի–սէներու պաշտօնական ծրագրի աշակեր–տուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմու–թեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927-01-72:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ — SAMEDI 27 AOUT 1960

… ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8884 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4685

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

…ՂԵՐՁՆԵՐ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՆ ՑԱՆՈՒՆ …ԱԶԳԻՆ ԵՒ ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն Պէյրութի …

…, 21 Օգոստ., անմոռանալի օր … Ս. Յակոբեանց միաբանութեան … Յորդանանի Հայութեան համար: Այդ … հանդիսութեամբ եւ … ուանդութեանց ոգիով տեղի ու… գահակալութեան հանդէսը Երու… նորընտիր պատրիարք Եղիշէ … Տէրտէրեանի:

Յորդանանի բոլոր մասերէն, Երուսա… եւ արտասահմանէն մեծ բազմու… մը առաւօտէն փութացած էր վանք՝ … ներկայ գտնուելու համար մեծահանդէս … արողութիւններուն: Գահակալութեան … սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, … Յակոբայ Տաճարին մէջ, որ կը յոր… հաւատացեալներու բազմութեամբ: … Յորդանանեան իշխանութիւնները կը ներ… Երուսաղէմի կառավարիչը:

Դասին աջ կողմը տեղ գրաւած էին դի… կան մարմնի անդամները եւ … Կաթողիկոսութեան պատուիրա… Զարեհ Կաթողիկոսի կողմէ … պատուիրակութիւնը կը գլ… Լիբանանահայոց առաջնորդ Խո… Արք. Բարոյեան: Պատուիրակութեան … կը կազմէին Կիլիկիոյ միաբանութե… Վարդան եւ Ներսէս վարդապետնե… Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու… Ազգ. Ընդհ. Ժողովի ղիւանէն Գ. … Հերարտեան, Ազգ. Կեդրոնական … թեան ատենապետ Գ. Գառնիկ …, ատենադպիր՝ Տոքթ. Ե. …, անդամներ՝ Գ. Գ. Սուրէն …, Օննիկ Ձերքէզեան, Տոքթ. …, լիբանանահայ Գաւառական … ատենապետ Գ. Միսակ Ակիր… Մանաւոր հրաւէրով Երուսաղէմ … էին նաեւ լիբանանահայ ծանօթ ազ… Գ. Գ. Գեղամ Խանամիրեան, … Շամլեան, Յակոբ Թերճանեան, … Եղիայեան եւ բազմաթիւ ուրիշ…

… Եղիշէ պատրիարք ճաչ մը … ի պատիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ … Կաթողիկոսութեան պատուիրակութեան:

… Յակոբայ վանքը տօնական բացառիկ … երեւոյթը առած էր: Ամէն … լոյսերով եւ դրօշակներով զարդար… էր: Սկաուտներ պատուոյ պահակ … էին տաճարի մուտքին: Անհամար … պերճանքով կը լուսաւոր… եկեղեցիին ներսը: Դասին ձախ կող… գրաւած էին օտար եկեղեցական… եւ պաշտօնեաներ:

… ճիշդ 5ին դպիրներու, միաբան… եւ հայ եկեղեցականներու առաջ… եկեղեցի մուտք գործեց … պատրիարքը, որ նախ աղօթեց … խորանին առջեւ, յետոյ բազ… խորան, շրջապատուած եպիսկո…:

… կարդացուեցաւ եւ յորդորակ… արքայական հրովարտա… արաբերէն բնագրով, ապա՝ նոյն … հայերէն եւ անգլերէն … թիւնները:

… Հայրիկ սրբազան կարդաց … եւ յանուն միաբանութեան, … առան յանձնեց Եղիշէ …:

… խօսք առաւ Ամենայն Հա… Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Հայկա… եպիսկոպոս, որ յանուն Էջմիածնի … թիւններ բերաւ:

… յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ … իր ուղերձը կարդաց Խո… արքեպիսկոպոս, շնորհաւորելով Ե… աթոռին նոր գահակալը:

Այս ուղերձներէն ետք պատրիարքը գարձաւ դէպի խորան, ծունկի եկաւ եւ կատարեց իր պատրիարքական ուխտը: Որմէ ետք ներկայ եպիսկոպոսները իրենց ձեռքերը դրած անոր գլխուն վրայ «պահպանիչ» ըսին: Նոր գահակալը ոտքի ելաւ, օրհնեց ժողովուրդը եւ կարդաց իր ուղերձը: Պատրիարքը վար իջնելով խորանէն, բազմեցաւ իր գահին վրայ, ապա, գարձեալ ոտքի ելլելով, օրհնեց միաբաններն ու եկեղեցականները, որոնք իր առջեւէն տողանցեցին, աջը առնելով:

Ի վերջոյ թափօրը առաջնորդուեցաւ պատրիարքարանի դահլիճը, ուր տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն, որ տեւեց աւելի քան երկու ժամ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Հիւրասիրութեան ներկայ եղան նաեւ յորդանանեան քաղաքային եւ զինուորական անձնաւորութիւններ, որոնք շնորհաւորեցին պատրիարքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԻՐԱՐ Կ'ՈՒՏԵՆ

Ինչպէս գրած էինք, Լէոփոլտվիլի մէջ բացումը կատարուեցաւ միջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդաժողովին: Լումումպա, որ նախաձեռնարկ եղած էր այս ժողովին, ուզ կ'ներկայ բաղկացած ծրագիրով մը ներկայացուց ժողովին նպատակները: Հիմնական միտքը այն է, թէ Ափրիկէի երկիրները պէտք է գործակցին իրարու հետ, որպէսզի վերջ դնեն գաղթատիրութեան եւ ապահովեն ափրիկեան երկիրներու անկախութիւնը: Տնտեսական, մշակութային եւ թեքնիք ծրագիրներ ալ ներկայացուց:

Այսուհանդերձ, ժողովը կարելի է ձախողած նկատել, նախ որովհետեւ հրաւիրուած երկիրներէն շատեր բացակայ են, ուրիշներ պարզ նախարարներ ղրկած են, փոխանակ վարչապետներու, ինչպէս կը փափաքէր Քոնկոյի վարչապետը:

Խորհրդաժողովի բացման առթիւ միջադէպեր տեղի ունեցած են: Ընդդիմադիր Ապաքօ կուսակցութեան պատկանող հազարաւոր անձեր բուռն ցոյցեր կատարած են Լումումպայի դէմ: «Անկցի օտարամեաց Լումումպա», «անկցի ֆաշիստ կառավարութիւնը», «արիւն պիտի վազէ» պոռացած են: Ոստիկանութիւն եւ բանակ միջամտած ու հրացանի կոթերով հարուածած են ցուցարարները: Հիւսուածեղէնի գործարան աշխատող շուրջ 1500 բանուորներ ցոյց կատարած եւ աշխատավարձքի յաւելում պահանջած են. Ոստիկանութիւնը միջամտած եւ կրակած է: Վիրաւորներ կան:

Ժողովի բացման առթիւ շնորհաւորական հեռագիր ղրկած է Խրուշչեւ:

Քաղաքի շրջանին մէջ, Լիւլիւաները եւ Պալիւպաները կը շարունակեն կռուիլ եւ զիրար ջարդել: Խումբեր կազմած իրարու վրայ կը յարձակին եւ անխնայ զիրար կը կոտորեն: Քարոզիչ մը իր աչքերով տեսած է, թէ ինչպէս Պալիւպացիներու խումբ մը հանրակառք մը կեցուցած եւ մէջը գտնուող Լիւլիւցիները կոտորած են: Չեն խնայած մինչեւ իսկ ծծկեր երախաները: Թունաւոր նետեր կը ղրկեն իրարու եւ նոյնիսկ իրար կ'ուտեն, բառին իսկական իմաստով: Այս երկու ցեղախումբերու կռիւը նոր չէ, բայց դադրած էր Պելժիքացիներուն շնորհիւ, թէեւ այդ դադարն ալ համեմատական էր: Լիւլիւաները կ'ամբաստանեն Պալիւպաները որոնք աւելի պատրաստուած են, ատոնց մէջէն Պելժերը վարչական կազմի անդամներ կ'առնէին եւ երկար ատեն Պալիւպաները կը պաշտպանէին: Ներկայիս Պալիւպաները

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԴՈՒՔ ԱՆՆԱՍՈ՞ՒՆ ԷՔ ՈՐ…

Օրը նոր, լուրը նոր: Այս մէկը՝ շիտա՜կ Լոնտոնէն:

Շուներու Պաշտպան Ընկերակցութեան նախագահը, Պերնարտ Ուըրրըն անունով մարդ մը, կ'ազդարարէ Լոնտոնի Ոստիկանական վարչութեան Տնօրէնին.

— Կը լսեմ որ հրաման հաներ եք եղեր որ, այսուհետեւ երբ մէկը բանտարկութեան դատապարտուի, իր շունը, կատուն կամ թութակը փողոց նետուին եւ անոնց համար նոր բնակարան չփնտռուի … Մեծապատիւ պարոն… դուն լուր ունի՞ս որ բրածդ օրինազանցութիւն է… Ասկէ 93 տարի առաջ, 1867ին, մեր խորհրդարանէն անցած է օրէնք մը, որ կ'ըսէ թէ վեց ամսուան բանտարկութեան կը դատապարտուի այն անձը, որ չարամտօրէն վնաս կը հասցնէ անասունի մը կամ կը սատկեցնէ զայն… Հետեւաբար, աչքդ բա՛ց… Կրնամ քեզ բանտ նետել տալ, գիտցած ըլլաս, եթէ այդ հրամանդ չեղեալ չյայտարարես, անմիջապէս…

Անգլիոյ մէջ, շուները ու կատուները անգամ բախտաւոր են, որովհետեւ պաշտպաններ ունին: Եւ իրենց համար օրէնքներ մշակուած են:

Գնա՛ խարազանդ վերցուր, եթէ քաջ ես, ու լաւ տփոց մը քաշէ սա կառքին լծուած ձիուն, որ յամառութիւն ըրեր է ու տեղէն չի շարժիր — ոստիկանը ականջէդ կը բռնէ ու շիտա՜կ դատարան կը տանի քեզ:

— Պարոն Դատաւոր, ես իմ աչքերովս տեսայ որ այս անսիրտ մարդը իր ձին կը մտրակէր…

— Ծի՞շդ է ոստիկանին ըսածը:

— Պարոն Դատաւոր, անկիրթ ձի մըն է, խօսք մտիկ չըներ ու զիս կը նեղացնէ… Անցեալ օր…

— Շատ մի՛ խօսիր ու վճարէ երկու ոսկի տուգանք…

Հերո՞ս ես, բռնէ կատուիդ պոչէն ու չորքոտանին քանի մը անգամ օդին մէջ պտըտցնելէ ետք, փողոց նետէ զայն — դրացիներդ լուր կուտան ոստիկանութեան.

— Վայրենի մը կայ մեր թաղը:

— Ի՞նչ կ'ընէ որ… Երախաներուն, աղջիկներուն վրա՞յ կը յարձակի…

— Ո՛չ, աւելի գէշ բաներ կ'ընէ… Երէկ առտու, կատուին պոչէն բռնածին պէս փողոց նետեց՝ այս ցուրտին, այս օդին…

Յաջորդ օրը.

— Ամբաստանեա՛լ, ըսելիք ունի՞ս…

— Ըսելիքս այն է որ, Տէր Դատաւոր, անպիտան կատու մըն էր: Մուկ բռնել անգամ չէր գիտեր… Առտուընէ մինչեւ իրիկուն, բազմոցին վրայ երկննայ, քնանայ, ուրիշ բանի խելքը չէր հասներ… Մաքուր ալ չէր… Կինս շատ դժգոհ էր … Այնպէս որ…

— Անբան անասունին դէմ ամբաստանութիւն ընողը կը պատժուի… Վճարէ՛ հազար շիլին…

*

Ուրիշ տեղ մը, որ դատարանի կը նմանի, բայց դատարան չէ, այլ… թատրոն.

— Քրիստոնեա՞յ, մարդասէ՞ր, Աստուածասէ՞ր ազգեր, ճար մը, ճարակ մը … Ձեր սրտակից բարեկամը, իմ ժողովուրդս կը կոտորէ — այր, կին, երախայ… ինչե՞ր, ինչե՞ր կ'ընէ, չէք գիտեր… Իրեն դաս մը տայիք… Օրէնք մը չկա՞յ՝ ջարդարար ազգը պատժող…

— Այդ տեսակ օրէնք չկայ… Դուն ալ շատ լալկան բան ես, հա՛… Մժեղը կնէ՝ աչքէդ արցունք կուգայ… Ատանկ բաներ ամէն ատեն պատահած են… Մատդ մի՛ փաթթեր… Դուք դիւրին դիւրին հատնող ազգ չէք… Թուփի ծառին պէս, քանի ձեր ճիւղերը կտրեն, այնքան կ'աճիք, կը զօրանաք… Եւ, ինծի նայէ, մեզ մի՛ զբաղեցներ… Մենք մեր ցաւերը ունինք… պատմե՞մ, ինչ որ… Հարկաւ դուն ալ բաներ մը ըրեր ես, աղուրներ մը կերեր ես… Պարապ տեղը ազգ մը ուրիշ ազգ մը չի ջարդեր… Բացուէ…

— Ուրեմն միջազգային օրէնք մը չկա՞յ որ…

— Չկայ… Ի՜նչ ալ մեծամիտ էք… Դուք անասո՞ւն էք որ ձեզի համար, ձեր պաշտպանութեան համար օրէնքներ մշակած ըլլայինք… Բացուէ…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Միութեան Կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ կառավարութեան 10 անդամներ՝ 19ի վրայ: Նորերուն անունը ցարդ ծանօթ չէ: Նոր Սահմանադրութեան համաձայն, Ազգ. Միութիւնը Խորհրդարանի դեր կը կատարէ եւ կառավարութիւնը իր առջեւ պատասխանատու է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ աշխարհի բոլոր համայնավար կուսակցութեանց մասին փեստ մը կը բաժնէ, Փեքինի դէմ, Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն որ այս լուրը կը հրատարակէ կ'ըսէ թէ այդ մանիֆեստին մէջ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ որ Չինաստան «պաղպատերազմին Քարանթինայի» ենթարկուի. Եթէ չհետեւի Խրուշչեւի գծած քաղաքական ուղիին:

«ՏԷՅԼԻ ՀԵՐԸԼՏ» անգլիական օրաթերթը պիտի դադրի Աշխատաւորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը ըլլալէ: Այս որոշումը առած է թերթի տնօրէնութիւնը, համաձայնութեամբ աշխատաւորական ընկերակցութեան. Բայց բաժնեթուղթերուն 49 առ հարիւրը աշխատաւորական ընկերակցութեան ձեռքը պիտի մնայ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ Մաճլիսի (Խորհրդարան) ընտրութիւնները վերջացան: Նախատեսուածէն աւելի յաղթական դուրս եկած է, երեք տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ գտնուող Մելլիուն (պահպանողական) կուսակցութիւնը: Մեծամասնութիւն պիտի ունենան նոր Խորհրդարանի կազմին մէջ: Ընդհանուր առմամբ, ընտրութիւնները խաղաղ անցած են, թէեւ հոս ու հոն բախումներ եւ ընդհարումներ տեղի ունեցան: Ընդդիմադիրները (անկախները) կառավարութիւնը կը մեղադրեն իրրեւ մեղսակից ապօրինութեանց: Ընտրութիւնները չեղեալ կ'ուզեն յայտարարել:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ մեռած է Ալի Մահիր փաշա, եգիպտացի պետական յայտնի դէմք մը: Վեց անգամ վարչապետ եղած է եւ 16 անգամ նախարարական կարեւոր պաշտօններ վարած էր: Յեղափոխութենէն ի վեր շուքի մէջ մնացած էր:

ԴՈՆԻ կառավարական բանբերը յայտարարեց թէ 1951էն մինչեւ 1959, 1799 խորհրդային երկիրներու լրտեսներ դատապարտուած են Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Ձերբակալուած, սակայն փաստերու չգոյութեան պատճառաւ անպարտ արձակուած լրտեսներու թիւը եղած է, 12 հազար 182: Վերջապէս, 1270 խորհրդային լրտեսներ ոստիկանութեան յանձնուած են:

ՀԱՆԱԿԱԹՈՂԻԿԷ թռուցիկներ սկսած են շրջիլ ամերիկեան զանազան քաղաքներու մէջ, նախագահական ընտրութեանց առթիւ: Կը կարծուի թէ կրօնական հարցը թաղուած չէ եւ Քէննետիի կաթողիկէ ըլլալը մեծ դեր պիտի խաղայ ընտրապայքարին մէջ:

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Վ. Սեւեանի յօդուածին հետեւեալ պարզ յիշատակութիւններէն կը հասկցուի թէ քանի կառավարութիւնը կը պայքարի կրօնքին դէմ, ժողովուրդը, հոգեկան մխիթարութեան կարօտ, հակազդեցութեան օրէնքով՝ այնքան աւելի առարկայ կը դառնայ խաչագողներու շահատակութեանց: Այսպէս, ուրեմն, եկեղեցին երկու թշնամի ունի Հայաստանի մէջ, — կառավարութիւնը որ կը փակէ եկեղեցիները, մակաբոյծ դասակարգ մը որ կը խաթարէ, կ'աղաւաղէ, կ'եղծէ, ծիծաղելի կը դարձնէ ժողովուրդին հաւատքը

«Գիրք-բացող» գուշակութիւնները գործի վրայ.— Կոյր ու խուլ Զախար խենթերու «հէքիմ». — Նորքի «Սուրբ Աստուածածին» հրաշք կը գործէ անդամալոյծներուն վրայ. — «Սուրբ Հոգին» ի՞նչպէս իջած է Եղեգնաձորի «Սուրբ Խաչ» վանքին մէջ. — Սպիտակ գաւառին «Սուրբ Յովհաննէս» ուխտատեղին. — Անգեղակոթ գիւղին «Վարդան Զօրավար» ուխտատեղին. — Կապուտան գիւղի «Սուրբ Նշան» ուխտատեղին. — Թափառաշրջիկ քահանաներ գիւղէ գիւղ՝ խաչ ի ձեռին. — Ահմեդ Բաքիրով մոլլային հրաշագործութիւնները:

Կրօնական մնացուկներու պատճառներէն մէկն ալ այն է որ մարդիկ կը կարծեն տակաւին թէ ամէն ինչ կախում ունի բնութեան տարերային ուժերէն: Յետամնաց որոշ խաւեր «ամենազօր» Աստուծոյ «ողորմածութեան» կը կապեն բերքին նուազութիւնը, երաշտը, ցրտահարութիւնը, անասուններու ոչնչանալը: Անկէ զատ, գիտութեան, մասնաւորաբար բժշկութեան կողմէ չլուծուած հարցեր, որոնք կապուած են մահուան, հիւանդութեանց, արկածներու եւ այլ դժբախտութեանց, կը վերագրուին նոյն պատճառին: Ահա թէ ինչո՛ւ հաւատացեալներ կան, որոնք կը դիմեն գիրք-բացողներու, գուշակներու, հէքիմներու եւ սրբավայրերու օգնութեան:

Այսպէս, Սիսիանի շրջանին մէջ, Անգեղակոթ գիւղին ստորոտը, ճամբուն եզերքը, քարաժայռերուն տակ կայ ուխտատեղի մը, որ չես գիտեր ինչու կոչուած է «Վարդան զօրավար»: Այստեղ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտար կէս-խուլ, կէս-կոյր ոմն Զախար, «բուժելով» մարդոց հոգեկան հիւանդութիւնները: Դիւրահաւատ մարդիկ կը դիմէին այս «հրաշալի բժիշկին»:

Կոտայքի շրջանին մէջ Կապուտան գիւղն ալ ունէր ուխտատեղի մը, «Սուրբ Նշան» անունով, ուր «բեղուն» գործունէութիւն ցոյց կուտար «գիրք-բացող» Իսկուհի Պետրոսեան, որ «կը գուշակէր» մարդոց ճակատագիրը կորզելով մեծ գումարներ:

Միամիտ մարդոց վրայ ներգործելու համար, անոնք կը դիմեն նաեւ ստահակութեան: Օրինակ, հաստատելու համար Նորքի «Սուրբ Աստուածածին» ուխտատեղիին «ամենափրկիչ ուժը», երիտասարդ մը յենակներու կռթնած կը մօտենայ մոմերու ծուխէն սեւցած քարին, պահ մը կը մնայ անշարժ, յետոյ գլուխը կը բարձրացնէ դէպի երկինք եւ հանդիսաւոր լռութեան մէջ կը համբուրէ քարը: Եւ ահա տեղի կ'ունենայ «հրաշքը», — երիտասարդը վճռական շարժումով մը մէկ կողմ կը նետէ յենակները եւ, բոլորովին «առողջացած», կ'սկսի պարել ու ցատկոտել: Ուխտատեղիին «հրաշագործութեան» այս տեսարանը բերնէ բերան պիտի տարածուէր, եթէ Նորքի մանկական սանատորիումին բժիշկը չմերկացնէր այս խաբէութիւնը:

Ուրիշ օրինակ մը: Եղեգնաձորի «Սուրբ Խաչ» վանքի բակին մէջ կ'ապրէր ոմն Մինաս Կօշկարեան, որ կատաղօրէն, փրփուրը բերնին, կ'ոստոստէր շարունակ, ու կաշիէն դուրս ելլելու աստիճան կ'աշխատէր համոզել մարդիկը թէ «Սուրբ Հոգին», վար սահելով ճակատէն, յաղթելով քիթին յամառ դիմադրութիւնը, մտեր է բերնին խոռոչը եւ այնտեղէն ալ իջեր է մինչեւ որովայնը: Այս պատմութեան «փաստով» սկսած էր գուշակութիւններ ընել եւ ցնդաբանութեանց երկար շարք մը: Շուրջը հաւաքուած բազմութեան մէջ գտնուեցան ողջամիտ մարդիկ, որոնք մերկացուցին «հրաշագործ»ին խաբեբայութիւնը:

Այս եւ նման բազմաթիւ դէպքեր կը հաստատեն թէ կրօնական խաւարամոլութեան եւ սնահաւատութեան մնացուկներու գոյութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ անաստուածութեան գիտական փրոփականտը թոյլ ձեւով կը կատարուի: Շատ անգամ այդ փրոփականտը չի կատարուիր յարձակողական մարտնչող ձեւով: Յաճախ կեանքին ու տեղական պայմաններուն կապուած չէ այդ փրոփականտը: Որոշ դասախօսութիւններով, պատկերասփիւռով կատարուած այդ պայքարը մակերեսային է, անեկդոտներ եւ առակներ պատմելէն անդին չանցնիր: Անաստուածութեան գիտական թեմաներով պատրաստուած գրականութիւնը, զոր լոյս կ'ընծայէ Հայպետհրատը, չի գոհացներ ընթերցողին պահանջը: Լոյս չէ տեսած հայկական կրօնական տօներու եւ այլ նախապաշարումներու էութիւնը մերկացնող որեւէ գիրք, նոյնիսկ գրքոյկ: Իսկ քաղաքական ու գիտական գիտելիքներու տարածման հայկական ընկերութեան կողմէ մղուած անաստուածութեան գիտական փրոփականտը կը կրէ «կամպանիոն բնոյթ»:

Օգտուելով այդ փրոփականտին թուլութենէն, նաեւ այն իրողութենէն որ կոմունիստ երիտասարդական ու մշակութային մարմինները պատշաճ ձեւով չեն զբաղիր հանգիստի, ուրախ ժամանցի կազմակերպութեան հարցերով, հոգեւորականները նուիրուած են եռանդուն գործունէութեան:

Նորքի «Սուրբ Աստուածածին», Սպիտակ շրջանի «Սուրբ Յովհաննէս» եւ այլ ուխտատեղիները, որոնք դարձած էին ընկերութեան հակառակ տարրերու վայրեր, յաճախ հակառողջապահական, ժողովուրդին պահանջով արգիլուած են այժմ: Հակառակ այս իրողութեան, երբեմն այս վայրերուն մէջ կը հաւաքուին բազմաթիւ մարդիկ, իսկ տեղական իշխանութիւնը անտարբեր կը մնայ: Յաճախ կը տեսնուին թափառաշրջիկ քահանաներ, որոնք իրաւունք չունին կրօնական ծիսակատարութիւն կատարելու: Այսպէս, Կալինինոյի շրջանը, Սարչապետ գիւղին մէջ տենդագին գործունէութիւն ցոյց կուտար անկոչ քահանայ մը, որ պարբերաբար հաւութարեր շրջագայութիւններ կը կատարէր գիւղէ գիւղ: Իսկ Միխայլովկա գիւղին մէջ բոյն դրած էր մոլլա մը, Ահմեդ Բաքիրով, որ ոչ միայն իր «հոգեւոր պարտքը» կը կատարէր, այլ եւ «հրաշագործութիւններ», ամէն տեսակ հիւանդութիւն բուժելով»: Մէկը Քրիստոսի անունով, միւսը Մուհամմեդի արեւով, կ'երդուրեննային, երկուքն ալ «կը նահատակուէին» իրենց «բարձր» առաքինութեամբ, որ էր ժողովուրդէն կորզել դրամ, միս, իւղ, պանիր եւ այլ մթերքներ:

Հոգեւորականներու գործունէութեան աշխուժացումը կը վկայէ թէ ոչ իսկ մէկ վայրկեան պէտք չէ մոռնալ Լենինեան պատգամը, — ընկերվարական գաղափարաբանութեան ազդեցութեան նուազագոյն թուլացումը անխուսափելի կերպով պայմաններ կը ստեղծէ քաղքենի գաղափարաբանութեան ազդեցութեան ուժեղացման համար:

Մարդոց գիտակցութեան մէջ կրօնական մնացուկներու պատճառներէն մէկն այն է որ հաւատքի սպասաւորները շահագրգռուած են առասպելներու ստեղծումով՝ եկեղեցիին շուրջ: Ըստ այս մարդոց, ժողովուրդներու պատմութեան մէջ եկեղեցին դրական մեծ դեր է կատարած: Սակայն պատմութեան եւ փաստերու տրամաբանութիւնն անողոք է, պերճախօս կերպով կը վկայէ թէ եկեղեցին իր էութեամբ կը մնայ յետադիմական գաղափարախօսութեան քարոզիչը, սնահաւատութեան եւ նախապաշարումներու տարածիչը:

Կրօնական աշխարհահայեացքի մնացուկները, հաւատք առ Աստուած, նախապաշարումներ, սնահաւատութիւններ, կրօնական բարոյականի կոյր հնազանդութեան պատուիրանքներ, ուխտագնացութիւն, զոհաբերութիւն, եւայլն, լուրջ վնաս կը հասցնեն կոմունիզմ կառուցող խորհրդային ժողովուրդին: Կոմունիզմը գիտակից մարդոց գործն է, անոնց ստեղծագործական աշխատանքի արդիւնքը, հիմը՝ գիտութիւնը: Կրօնքը կը թուլցնէ մարդոց ստեղծագործական աշխուժութիւնը, կը թմրեցնէ անոնց գիտակցութիւնը, եւ կը շեղեցնէ ուշադրութիւնը զոր պէտք է ուղղել երջանիկ ապագայի պայքարին:

Կրօնական մնացուկները չեն մեռնիր եւ անհետանար ինքնաբերաբար, ինչպէս նշուած է «Բնակչութեան մէջ տարուած անաստուածութեան գիտական փրոփականտային սխալները» Կենտկոմի որոշման մէջ, ընդհակառակն անոնց դէմ պէտք է պայքարիլ յամառ կերպով, առանց երբեք թուլութիւն ցոյց տալու: Այդ պայքարին գլխաւոր մեթոտն է համոզել:

Գիտական անաստուածութեան աշխատանքներուն մէջ լայն չափով պէտք է օգտագործել գաղափարական ներգործութեան բոլոր միջոցները, — մամուլ, ձայնասփիւռ, պատկերասփիւռ, արուեստ, գիտութիւն, ճարտարապործական բոլոր նուաճումները, մշակութային ամէն ձեռնարկ: Գործադրել Կենտկոմի որոշումը, — զօրացնել գիտական անաստուածութեան փրոփականտը, հանրամատչելի ձեւով բացատրելով բնութեան եւ ընկերութեան մէջ տեսնուած կարեւոր երեւոյթները, աշխատաւոր զանգուածը զինել մարքսեան մատերիալիզմի փիլիսոփայութեամբ:

Կրօնական նախապաշարումներու դէմ մղուող պայքարին մէջ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ երիտասարդութեան մշակութային հանգիստի, կոմունիստ երիտասարդներու հարսնիքներուն հանդիսաւոր կազմակերպութիւնը, ժողովրդական (կրօնքի հետ ծագումով ոչ մէկ առընչութիւն ունեցող) տօներու կատարումը, որոնք չես գիտեր ինչու՝ մինչեւ այժմ մուտք գործած չեն մեր կեանքին մէջ: Կրօնական տօներուն պիտի հակադրենք ոչ միայն յեղափոխական, այլ եւ ազգային ժողովրդական տօները: Այս բոլորը անոր համար որ կրօնքի եւ եկեղեցիի ազդեցութենէն ազատագրենք երկրին բնակչութիւնը: Փորձը ցոյց կուտայ թէ կոմունիզմի ոգիով դաստիարակելու, կրօնքին եւ անցեալի մնացուկներուն յաղթելու լաւագոյն միջոցն է կոմունիզմ կառուցանող աշխատաւորները նուաճել: Աշխատանքի մէջ է որ մարդիկ կ'ազատագրուին կրօնքին հոգեկան ճնշումէն:

Կոմունիստական շինարարութեան համաշխարհային պատմական նուաճումները կը պատռեն կը նետեն միսթիսիզմի մշուշային քողը, կրօնական նախապաշարումները: Մարդկային ընկերութեան զարգացումով աստիճանաբար կը չքանայ ժողովուրդին խորթ ու վերջին ուժը, որ դեռ մինչեւ այսօր կը ցոլայ կրօնքին մէջ, ատոր հետ կ'անհետանայ նաեւ ինքը, կրօնքը:

Վ. ՍԵՒԵԱՆ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ

ԽՄԲ.— Միջազգային յուզումի պատճառ՝ Քոնկոյի քննուկին առիթով, փրանսացի ծանօթ հրապարակագիր եւ Ֆիկարոյի աշխատակից Ռեմոն Արոն, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ միջազգային քաղաքականութեան իրական եւ իրաւական հակասութիւններու վրայ:

Քոնկոյի տագնապը աննախընթաց ու դժուարին գործի մը կը լծէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը: Ամբաստանութիւնները, որուն ենթակայ է միջազգային կազմակերպութիւնը, մերթ ընդ մերթ մեր բարեկամ Պելժիքէն եւ Լումումպայի կառավարութենէն, Արեւմուտքէն եւ Արեւելքէն, ցոյց կուտան քաղաքական եւ օրէնսգիտական այն հակասութիւնները, որոնց առջեւ կը գտնուի ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար՝ Համըրշոլտ:

Սկզբունքով, ՄԱԿ իրարու հաւասար պետութիւններ կը ճանչնայ միայն: Այն օրը որ Քոնկօ, պելժիական նախկին գաղութը, անկախ հռչակուեցաւ, բոլոր միւս պետութիւններուն նման պետութիւն մը դարձաւ: Մարդիկ որ անոր օրինաւոր կառավարութիւնը կը կազմեն, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ կը խօսին, միւս պատուիրակներէն ոեւէ մէկուն հաւասար հեղինակութեամբ: Երկրի մը նախկին գաղթատէր պետութիւնը անոր վրայ ունի այլեւս այն իրաւունքները զորս երկրին նոր պետերը կը հաճին տալ հիներուն: Անուհետեւ Լումումպայի կամքին հակառակ, պելժ զօրքին Քոնկոյի մէջ միջամտութիւնը համազօր է նախայարձակումի, ըստ օրէնսգիտական ձեւապաշտութեան: ՄԱԿի Ուխտը կ'արգիլէ օտար զինուորներու ներկայութիւնը ինքնիշխան պետութեան մը հողին վրայ, առանց անոր համաձայնութեան:

Սակայն Ապահովութեան Խորհուրդը, կամ Ընդհանուր Ժողովը քաղաքական մարմիններ են: Նկատի կ'առնեն պարագաները եւ ըստ պարագային կ'ընդունին կամ կը մերժեն գործադրել սկզբունքները: Ապահովութեան Խորհուրդը [illegible] ժեց ընդունիլ այն մեկնութիւնը որ Լումումպա եւ Խորհ. Միութիւն կուտա[illegible] պելժ զինուորներու միջամտութեան [illegible] կայն, քանի որ ըստ Պրիւքսէլի պաշտօնական մեկնութեան, այս միջամտութիւ[illegible] արդար եւ անհրաժեշտ եղած էր իր քաղաքացիներուն պաշտպանութեան համա[illegible] պելժ կառավարութիւնը ստիպուած [illegible] ընդունելու իր զինուորները ետ կանչ[illegible] ՄԱԿի զօրքին՝ «կապոյտ սաղաւար[տ]ներու հետզհետէ Քոնկօ ժամանումով [illegible] պարագային համաձայնութեան [illegible] գտնուած էր եղելութեանց եւ [illegible] միջեւ:

Զոմպէ սկիզբը մերժեց եւ չուզեց [illegible] տալ որ «կապոյտ սաղաւարտ»ները [illegible] հողամասը մտնեն: Անիկա պարագաւ[illegible] եւ սկզբունքներու երկրորդ հակասութի[illegible] մը կը ստեղծէր: Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը կը յիշատակէր Քոնկոյի պետութեան ամբողջութիւնը [illegible] այս վերջինը նախկին գաղթատէր պետութեան օրհնութեամբը, ՄԱԿի անդամ կ'ընդունուէր: Ուրեմն, տրամաբանօրէն, «կապոյտ սաղաւարտ»ները պէտք է փոխարինէին ըլլայ Քաթանկայի, ըլլայ միւս գաւառներուն մէջ գտնուող պելժ զօրաբաժինները:

Զոմպէի մեկնութիւնը, ըստ որու ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն մը չէր, քանի որ ոչ մէկ քաղաքացի վտանգի տակ կը գտնուէր, պելժ կառավարութեան դէմ կը դառնար: Այս վերջինը կրնա՞ր պաշտպանել իր տեսակէտը՝ թէ պելժ վայրաշուներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր իր ազգայիններուն ապահովութեան համար, մինչ [illegible] միջոցին, երբ Քաթանկայի պետը կը յայտարարէր թէ ոեւէ մէկու պէտք չունէր այս ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար:

Եթէ միջազգային դետնի վրայ Քաթանկա ճանչցուած ըլլար իբրեւ անկախ [illegible]տութիւն, ի հարկին, կրնար պաշտպանողի մը դիմել, ինչպէս ըրին Լիբանան եւ Յորդանան 1958ին:

Սակայն Քաթանկայի ինքնավարութիւնը եւ Զոմպէի անձը [illegible] Համըրշոլտի խոհեմ [illegible] թեամբ չէզոքները տրամաբանօրէն [illegible] առարկութիւն մը ներկայացուցին [illegible] թէ Քաթանկայի պետութիւնը [illegible] մեկնումին եւ «կապոյտ սաղաւարտ[illegible] ժամանումին: Մեր բարեկամ [illegible] բէն եւ մեծ մասամբ Ֆրանսայի [illegible] կարծիքէն, անկախ Անգլիացիները [illegible] Ամերիկացիներ Ռուսերուն հետ [illegible] քուէարկէին ի նպաստ այն [illegible] որ կը հրամայէր «Քաթանկայի [illegible] կան պարպումը» պելժ զինուոր[illegible] կողմէ:

Կացութիւնը փոխուեցաւ, [illegible] Զոմպէ եւ Քաթանկայի կառավարութիւնը, ի վերջոյ հանդուրժեցին ՄԱԿի [illegible] րու ներկայութեանը: Համըրշոլտ [illegible] գնելով Պետութեանց ներքին գործերու միջամտելու չըլլալու սկզբունքը, այս [illegible] դամ բախեցաւ Լումումպայի [illegible] ծրագիրներուն եւ խորհրդային [illegible] հերուն: Համըրշոլտ Զոմպէի հետ [illegible] նակցի իբրեւ Քաթանկայի նախագահ [illegible] րայ իրապէս իշխանութեան տէր [illegible] Ան կը ջանայ չէզոք մնալ Լէոփոլտ[illegible] եւ Էլիզաբէթվիլի կառավարութիւն[illegible] իրարու դէմ հանող վէճին մէջ: Կ'արգ[illegible] ՄԱԿի ուժերուն որ նպաստեն, ըլլայ Լ[illegible] մումպայի միութենական, ըլլայ Զոմ[illegible] դաշնակցային ծրագիրներուն:

Այս չէզոքութիւնը համապատասխան[illegible] ՄԱԿի Ուխտին եւ ընդհ. քարտուղ[illegible] թղթածրարը անթերի է: Գործ[illegible] ՄԱԿի ուժերը, ամրացնելու կամ [illegible] րահաստատելու համար կառավարութ[illegible] մը իշխանութիւնը, նուաճելու նա[illegible] մը որ ինքնավարութիւն կը պահանջէ [illegible] անկախութեան կը ձգտի, պիտի [illegible] կէր դուռ բանալ ամէն տեսակ [illegible] ներու: Փաստարկութիւնը անհերքելի [illegible] սակայն տարօրինակ հետեւանքի մը [illegible] տանի.— Մինչ պետութիւններու [illegible] պատերազմը օրինազանցութիւն է, [illegible] հակառակ՝ օրինաւոր կը դառնայ [illegible] քացիական պատերազմը: Զինու[illegible] թենէն դուրս ի՞նչ միջոցով հարթել [illegible] րոնական եւ նահանգային կառավարու[illegible] թիւններու միջեւ ծագած տարակարծութիւնը: Անշուշտ, կարելի է հանրաք[illegible]

մը կազմակերպութիւնը նախատեսել, որուն միջոցաւ բնակչութիւնը կարենայ, ազատօրէն արտայայտել իր կամքը (ենթադրելով թէ ան կամք ունի): Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է որ օրինաւոր եւ ինքնավար իշխանութիւնները կարենան համաձայնիլ, ժողովրդական խորհրդակցութեան պայմաններուն վրայ:

Լումումպա եւ Չոմպէ դէմ յանդիման Կոնգոյ պայքարին նման պարագայի մը, երեք կարելի լուծում կայ: Զինուորական գործողութիւն, հանրաքուէ, բանակցութեամբ համաձայնութիւն.

Դժուար է երեւակայել Քաթանկայի գրաւումը Քոնկոյի, Ղանայի կամ Կինէի զօրամասերու կողմէ, «կապոյտ սաղաւարտներու» կրաւորական ներկայութեամբ: Ժողովրդական հանրաքուէի մը կազմակերպումը ժամանակի եւ բոլոր շահագրգռուողներուն հաւանութեան կը կարօտի: Բանակցութեան միջոցաւ համաձայնութեան մը գալ լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլար, սակայն ատոր համար պէտք է որ միւս Պետութիւններ քաջալերեն բանակցութիւնները, փոխանակ անելի մատնելու:

Ցամենայն դէպս, Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները պիտի ազդեն դէպքերու ընթացքին վրայ: Իրականութեան մէջ, Միացեալ Ազգերը չեն կրնար միջամտել Քոնկոյի ներքին հարցերուն, ինչպէս մարդը՝ ըստ Փասքալի չի կրնար գրաւ չդնել. Գրաւ չդնել՝ գրաւ բռնել է, չմիջամտել՝ միջամտել է:

Քանի որ միջազգային օրէնքին նախատեսած իրականութիւնները, այսինքն ազգերն ու Պետութիւնները, իրապէս գոյութիւն չունին, միջազգային կազմակերպութիւնը պէտք է գործէ վերին Պետութեան մը պէս կամ, առ նուազն, Եւրոպական Ուխտին պէս որ կը գործէր դարու սկիզբը: Ամէն բանէ առաջ պէտք է սկսել առնել պարագաները, պէտք է ջանալ պահպանել կամ վերանորոգել պետական կազմը եւ տնտեսութեան ընթացքը: Դժբախտաբար, Պետութեանց նպատակները, որոնց պատուիրակները Նիւ-Եորք կը հաւաքուին, հակառակ են: Նոյնիսկ, եթէ Մեծերէն ոչ մէկը կը փորձէ ուղղակի իր ազդեցութիւնը կամ ներկայութիւնը պարտադրել, այսուհանդերձ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը վախնայ որ դիմացինը, առիթէն օգտուելով, ինքն իրեն պարտադրէ մնայուն կերպով:

Ցեղախումբերու ցեղուցան վիճակին մէջ վերստին իյնալու սպառնալիքին առջեւ, Քոնկօն ուրիշ կերպով կարելի չէ փրկել եթէ ոչ հաւաքական գործունէութեամբ մը, որուն կատարեալ յաջողութեան արգելք կը հանդիսանան միջազգային թշնամութիւնները: Միակ յոյսը այն է որ մեծ Պետութիւնները, գիտակից ըլլալով ատոր ստեղծելիք վտանգներուն, ուզեն միանալ զայն կանխելու ի շահ իրենց եւ խաղաղութեան:

Վերջին շաբաթներու դէպքերէն դատելով՝ յոյսը մեծ չէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԵՐԳ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի մէջ ծանօթ են պատարագները, որոնք կը կատարուին բարձր լեռներու վրայ, բացօթեայ, հովիւներու համար: Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած է ուրիշ նորութիւն մը, — համերգ միայն հովիւներուն համար, լեռներուն վրայ:

Այսպէս, Սով. Հայաստան (14 Օգոստ.) կը գրէ թէ Շամշադինի պարի եւ երգի խումբը 12 օր շարունակ պտըտած է լեռներուն վրայ՝ համերգներ տալու համար ի վայելումն հովիւներուն, ամառնային արօտավայրերուն մէջ աշխատող անասնապահներուն: Ձեռնարկը... հերոսական էր, որովհետեւ պարի եւ երգի խումբը պէտք է յաղթահարէր լեռնային ճամբաներու դժուարութեանց: Թերթը կ'աւելցնէ թէ պարուհիները եւ երգիչները պատուով կատարած են իրենց առաքելութիւնը: — Մէ՞ղք որ մեր Քալանթարը չի կրնար լսել ձեր համերգը, ըսին Կեռմրուտի անասնապահները, որովհետեւ կը մնայ Ցխուրտի վրայ եւ 300 ոչխար կը պահէ, մինակ է:

Խումբը որոշեց բարձրանալ Ցխուրտ, գտնել հովիւ Քալանթարը եւ անո՛ր համար եւս ճոխ համերգ մը տալ: Ահա խումբը բարձր սարին վրայ: Ծաղկաւէտ գիւղի անասուններուն պահապան Քալանթարի մօտ:

Համերգը կը սկսի, — լեռներն ու ձորերը կ'արձագանգեն: Վազգէն Մելիքեան քամանչէով կը նուագէ «Աշխարհ կանչը», ու նուագը մեղմօրէն կը ծփայ ձորերուն վերեւ: Նինա Աղամեան երգչուհին կ'երգէ «Ա՛յ գառներ»-երգը, զոր մտիկ կ'ընեն 300 ոչխարներ արածելով շարունակ: Կ'երգէ նաեւ Աստղիկ Ռոկանեան, իսկ Ալբերդ Շառեան թմբուկով եւ Արշակ Բաղալեան թառով կ'ընկերակցին երգչուհին: Կը յաջորդեն պարերը:

Համերգ ու պար կը տեւեն մէկ ժամ: Ունկնդիր կամ հանդիսական ունենալով մէկ մարդ միայն, — հովիւ Քալանթարը: Նաեւ 300 ոչխար:

Քալանթար շնորհակալութիւն յայտնեց իր կողմէ, (նաեւ ոչխարներուն կողմէ), այս բացառիկ պատիւին համար:

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԲԼՈՒՐԻՆ» ՎՐԱՅ

Լենինականի մօտ «Պատուոյ Բլուր» կոչուած վայրը կը գտնուի առողջարան մը (սանատորիում) մանուկներու համար: Սաղարթախիտ ծառերու ստուերին մէջ, կանաչապատ բլրակներու վրայ կը հանգստանան ու կը զուարճանուին Երեւանի Լենինականի, Կիրովականի, Ալավերդիի եւ այլ քաղաքներու դպրոցական պատանիները: Այս տարի հայ պատանիներուն համար հիւր եկած էին ռուս, վրացի եւ ադրբէջանցի պատանիները եւս:

Այս առողջարանին մէջ կը կազդուրուին 400 մանուկներ: Մանկական այս առողջարանը ունի խաղավայր, աւազան եւ այլ զբօսատեղիներ: Վարիչները կ'աշխատին հետաքրքրական դարձնել մանուկներուն առօրեայ կեանքը: Զբօսցներ, խաղեր, արշաւներ դէպի տեսարժան վայրեր:

Առողջարանը ունի ջրաբուժական ու շողաբուժական անհրաժեշտ սարքաւորումը:

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀՆԵՐ

Մեծ աշխուժութիւն կը տիրէ Երեւանի պատկերասրահին մէջ: Ցուցադրուած են հայկական, ռուսական եւ եւրոպական մեծանուն արուեստագէտներու գործեր, — կտաւ, արձան, քանդակ: Գիւրջեանի քանդակները եւ Է. Շահինի կտաւները դրուած են առանձին սրահի մը մէջ: Վերջերս բացուեցաւ հայկական խեցեգործութեան նմոյշներու սրահ մըն ալ:

Կիրովականն ալ ունեցաւ իր պատկերասրահը, ուր ցուցադրուած են Մ. Սարեանի «Սեւանայ լեռնանցքի ծաղիկները», Է. Իսաբէկեանի «Տանիա», Գ. Խանջեանի «Անահիտ», Ս. Մուրադեանի «Կոմիտասին վերջին գիշերը» կտաւները, Գիւրջեանի «Ալավերդիի պղնձաձուլական գործարանը», Ա. Նալբանդեանի «Հետաքրքրական գիրքը», Մ. Սեդրակեանի «Մինչեւ ե՞րբ», Ս. Սաֆարեանի «Հարազատ մեղեդիներ» կտաւները:

ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ ԿԸ ՉՈՐՑՈՒԻՆ

Դարեր շարունակ Բասարգեչարի շրջանին հողերը անօգտագործելի կը մնային ճահիճներուն պատճառով: Շնորհիւ ճարտարագործական նորագոյն միջոցներու՝ այդ տարածութիւնները դարձան մշակելի: Վերջին տասը տարուան ընթացքին 400-450ական հեկտար մշակելի հող շահեցան Նորակերտ, Ծովակ, Թուսկիւլու, Զախրլու, Մեծ ու Փոքր Մազրա գիւղերը: Այս հողերուն մէջ կը մշակուին այժմ հացահատիկ, կորնգան, եգիպտացորեն, որոնք բարձր բերք տուին: Ցուլիսէն ի վեր սկսած են չորցնել Նորակերտ գիւղին Ճահճուտ կոչուած վայրը:

ԱՐԶՆԻ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ԱՄԱՌԱՆՈՑԸ

Յատուկ ծրագրով, օրէ օր ծաւալ կը ստանայ կանաչապատ տարածութիւններու վրայ ձգուած եւ բնակչութեան հանգիստին համար նախատեսուած, քաղաքամերձ ամառանոցներու կառուցումը: Այդպիսի ամառանոցները անփոխարինելի են յատկապէս ամառը, հարաւային տաք օդ ունեցող վայրերուն մէջ:

Երեւանի բնակչութեան հանգիստը ապահովելու համար, քաղաքէն ոչ հեռու, Արզնիի շրջանին մէջ, սկսած են ամառանոցի մը շինութեան:

Ամառանոցի յատակագիծը պատրաստուած է երիտասարդ ճարտարապետ Ա. Գրիգորեան, իսկ կանաչապատման նախագիծը՝ անտառագէտ Անահիտ Այրապետեան:

Նոր ամառանոցին ընդհանուր տարածութիւնը, մէջն ըլլալով Արզնիգէսի բնակավայրը, 18 հեկտարէ կազմուած պիտի ըլլայ: Նախագիծին մէջ նկատի առնուած են բնակավայրի բնոյթը ինչպէս նաեւ, առողջապահական եւ կլիմայական պայմանները: Նոր ամառանոցը այնպէս մը պիտի շինուի, որ հոն հանգստացողները բնութեան մէջ զգան իրենք զիրենք: Այդ նպատակով ճարտարապետը առանձին բնակարաններու սկզբունքը ընտրած է: Արզնիգէսի շէնքերը, որոնք շինուած են ճարտարապետ Տ. Մարութեանի նախագիծով, հիմնապէս կապուած են ամառանոցի ընդհանուր յատակագծին: Շէնքերը պիտի ունենան պարզ եւ անպաճոյճ ճակատներ, երեսապատուած պիտի ըլլան վարդագոյն տուֆ քարով:

Ամառանոցին գլխաւոր փողոցը պիտի սկսի՝ Երեւան-Արզնի խճուղիի ճիւղաւորումէն: Մօտ ապագային, երեսուն մեթր լայնք ունեցող այդ փողոցի կեդրոնական մասին վրայ կը տնկուին՝ ծաղիկներ: Փողոցի վերջաւորութեան շինուած ակումբի շէնքին առջեւ պիտի ցայտեն մեծ շատրուանի մը ջուրերը, ստեղծելով ծիածանի խաղեր: Խիտ ծառատնկումը հնարաւորութիւն պիտի տայ զբօսնելու փողոցներուն մէջ: Իւրաքանչիւր տան կողքին պիտի շինուին, բակ եւ մանուկներու լողաւազան ունեցող փոքրիկ հրապարակ: Ամառանոցը պիտի ունենայ՝ մանկապարտէզ եւ մանկամսուր: Յատուկ վայրի մէջ պիտի շինուին՝ շարժանկարի եւ թատրոնի սրահ, պարելու հրապարակ ինչպէս նաեւ մարզական խաղերու դաշտեր:

Քանի որ ամառանոցը ծրագրուած է չոր կլիմայ ունեցող սարահարթի վրայ, յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է ջրային մակերեսներ ստեղծելու համար (աւազաններ, արհեստական լիճ):

Ճաշակով պիտի յարդարուի հանրային մեծ պարտէզը: Ամենուրեք ծառեր, թուփեր եւ ծաղիկներ: Տուներուն ճակատները եւ պատշգամները փաթթուող բոյսերով պիտի ծառապատուին: Գետի զառիթափէն հիանալի տեսարան մը պիտի երեւայ՝ երկնագոյն լեռնաշղթային գեղատեսիլ համայնապատկերը:

Երկու մուրացիկներ քով քովի նստած կը զրուցեն:

— Գիտե՞ս, շաբաթ մըն է որ սիկար չեմ ծխած, կ'ըսէ առաջինը:

— Ինչո՞ւ: Կոկո՞րդդ կը ցաւի, կը հարցնէ երկրորդը:

— Ո՛չ: Մէջքս կը ցաւի եւ չեմ կրնար ծռիլ ու կտորները հաւաքել, կը յարէ առաջինը:

×

Մարդուն մէկը կը հանդիպի իր նոր ամուսնացած բարեկամին եւ կը հարցնէ անոր.

— Է՛հ, բարեկամ, ի՞նչպէս է նոր կեանքդ:

— Բայց, երբեք չփոխուեցաւ, կը պատասխանէ միւսը:

— Ի՞նչպէս թէ չփոխուեցաւ: Միթէ կարելի՞ է:

— Դժբախտաբար կարելի է: Առաջ մօրս ծառան էի, իսկ հիմա՝ կնոջս:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սկսենք, որտեղից արժանի է սկսել պատմութիւնն այն քաղաքի, որի կառուցումն այնքան յուզում ու խռովք բերեց Աշխարհին Հայոց:

Արեւոտ կէսօր էր:

Երասխաձորը թնդում էր գարնան աղմուկով. յորդացած Արաքսը մի տեղ եռում էր ժայռեղէն հունի մէջ սեղմուած եւ ալիքներն ասես խեղդում էին միմեանց գազանների մռնչոցով. մի այլ տեղ սուլում էր տենդագին խշշոցով. ափամօտ եղէգնուտներն ու մարգերը լիքն էին բազմատեսակ հաւքերով. ճիչ, կանչ, ճռուողիւն ու դեղդեղանք խառնուել էին իրար. եւ տարբեր այդ ձայներից օդը զրնգում էր ձորում... Թւում էր երգում է իւրաքանչիւր թուփ ու ծառ, ջրերի հետ միասին:

Ցորդացած գետի աջ ափով, հոսանքին հակառակ, ձորընթաց նեղ ճանապարհով գնում էին հինգ հեծուոր՝ մի իշխան. իր չորս թիկնապահներով: Առջեւից գնում էր իշխանը՝ կապտորակ նժոյգի վրայ, յետեւից՝ թիկնապահները յարգալից հեռաւորութեամբ: Սրանք բոլորը երիտասարդներ էին՝ կորովի վզերով, խուզարկու աչքերով, ու բոլորը զինուած՝ ոմանք սրերով, ոմանք նետ-աղեղով ու նիզակով: Ձիերը վարելով տիրոջ յետեւից՝ նրանք երբեմն խօսակցում էին, երբեմն ծիծաղում, բայց այնպէս չափաւոր ու զգոյշ, որպէսզի տէրը չլսի, որովհետեւ նկատում էին, որ նա մտահոգ է այսօր եւ անգամ տխուր, ինչ անսովոր, արտակարգ բան էր նրանց համար:

Այդ իշխանը Գարեգինից տէր Սահակն էր, որի հարուստ կալուածները տարածւում էին Արշարունիքից մինչեւ Բասեն՝ բարեբեր հողերով ու մեծ շէներով: Սակայն նա անուանի էր ոչ այնքան իր կալուածներով, որքան իր մշտագուարթ բնոյթով ու կենցաղով. նշանաւոր տօներին, երբեմն էլ ոչ տօների, տարեկան մի քանի անգամ, նա սարքում էր մեծ խրախճանքներ, որոնց, նրա յատուկ հրաւէրով, մասնակցում էին շատ նախարարներ՝ հարեւան եւ հեռու գաւառներից: Եւ նրա այդ խնջոյքները տեւում էին օրեր, երբեմն շաբաթներ՝ կերուխումով ու որսով, որ կատարւում էին նրա անտառներում ու սարերում...

Այսօր սակայն այդ զուարթ մարդը մտահոգ էր: Նրա կալուածի հարեւանը՝ իշխան Ներսէհ Կամսարականը, սուրհանդակի միջոցով հրաւիրել էր նրան «գալ անյապաղ», եւ այժմ Սահակ իշխանը գնում էր ու մտածում, թէ ի՛նչ է նշանակում այդ օտարոտի հրաւէրը, որ նման էր հրամանի. «գալ անյապա՛ղ»... Ճշմարիտ է, իշխան Կամսարականը մեծ է, ազդեցիկ, տէր է ամուր բերդերի, սակայն ինչո՞ւ է հրաւիրում այդպէս չոր բառերով. դժգո՞հ է իրենից, թէ... եւ Սահակ իշխանը, խորհելով այդ բառերի վրայ, անում էր զանազան ենթադրութիւններ:

Խորհում էր Սահակ իշխանը եւ ոչինչ կռահել չէր կարողանում: Միայն թռչունների գեղընթաց չուն էր, որ նրան թւում էր բարեգուշակ, ուստի եւ առանձնապէս չէր տարւում մռայլ մտքերով:

Նա հագել էր նախարարական իր սեւ կապան եւ մէջքը պնդել կամարով, որից կախուած էր նրա կարճ սուրը ձախ կողքին. ոտքերին դեղնաւուն մոյկեր էին, որոնց ճոթերը հասնում էին մինչեւ ծնկները, իսկ գլխին դրել էր սրածայր գդակ, որ կարուած էր գառան սեւագանգուր մորթուց: Նա միջին տարիքի ադամարդ էր՝ տակաւին թուխ մազերով. մօրուքի մէջ միայն երեւում էին մի քանի արծաթ թելեր, որոնք սակայն աւելի էին ընդգծում նրա մազերի սեւութիւնը, որ փայլում էր սաթի պէս:

Բաւական ժամանակ այդպէս մենակ առաջ ընկած գնալով՝ նա ձին կանգնեցրեց մէկէն՝ աջ կողմից եկող ճանապարհի հեռւում նկատելով հեծեալների մի խումբ, որ սրընթաց, նժոյգների ամբողջ թափով գալիս էին դէպի իրեն:

Սահակ իշխանը ակամայ նայեց ետ՝ իր թիկնապահներին եւ ապա զննական հայեացքն ուղղեց եկողների կողմը, ո՞վքեր են եւ ո՞ւր են շտապում այսպէս սրարշաւ. վտանգաւոր մարդիկ չե՞ն արդեօք... Մինչ այդ թիկնապահները, մօտենալով, նոյնպէս կանգնեցրին իրենց ձիերը. նրանց աչքերում նոյնպէս կարդացւում էին իրենց տիրոջն զբաղեցնող մտքերը, ուստի եւ նրանց ձեռքերը բնազդաբար գնացին դէպի զէնքերը:

Եւս մի քանի վայրկեան՝ հեծուորները մօտեցան, բոլորի առջեւից մի ամրակազմ ադամարդ՝ նոյնպէս կապա հագած եւ գանգուր գդակ դրած:

— Ա՛, բարեողջո՜յն, տէր Վանանդայ, բարեողջո՜յն, — բացականչեց Սահակ իշխանը, ուրախութիւնից ձին խթանելով: — Բարեողջո՜յն...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Լումումպայի դէմ են։

Լէոփոլտվիլի կառավարութեան Քոնկոյի (Լումումպայի) զինուորները սկսած են Քաթանկայի վրայ քալել։ Ինչպէս գրած էինք, Քաթանկա անկախութիւն հռչակած էր, բաժնուելով կեդրոնի կառավարութենէն։

Քոնկոյի երկրին ծանօթ անձերու կարծիքով, Լումումպայի զինուորները մեծ դժուարութիւններու պիտի հանդիպին, Քաթանկայի մէջ, որ Ֆրանսայի տարածութիւնն ունի։ Ստիպուած պիտի ըլլան կոյս անտառներէ անցնիլ ու ամէն քայլափոխին վայրի կենդանիներու եւ թունաւոր նետերու թիրախ պիտի դառնան։

Կ'ըսուի թէ ՄԱԿի ուժեր կ'օժանդակեն Լումումպայի։

ՄԱԿի շրջանակները հաշիւ ըրած են, թէ 750 միլիոն Նոր Ֆրանք պիտի արժէ Քոնկոյի տրուած նպաստը, տնտեսական եւ զինուորական։

×

Տաքարի մէջ (Սենեկալ) կացութիւնը հանդարտ է։ Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը որ Փարիզ կը գտնուէր քանի մը օր առաջ, այժմ կ'աշխատի հաստատուած իրականութիւն դարձնել Սենեկալի անկախութիւնը։ Այս իմաստով օրէնսդրական մարմինը նոր սահմանադրութիւն մը կը մշակէ։ Բայց թեքնիք դժուարութիւններ կան։ Մոտիպօ Քայթա, Սուտանի վարչապետը, որ դէմ է Մալիի բաժանումին, մամուլի ասուլիս մը տուաւ, առջի օր։ Կ'ամբաստանէ Տաքարի եւ Փարիզի Ֆրանսական իշխանութիւնները, իբրեւ կազմակերպիչ անջատումի շարժումին։ Ըստ իրեն, Ֆրանսան է որ դրդեց Սենեկալցիները որպէսզի անջատուին եւ անկախութիւն հռչակեն։ Իր ամբողջ ճառի ընթացքին, Սուտանի վարչապետը չնշեց բազմաթիւ անդամներ, թէ Մալի գոյութիւն ունի եւ բաժանումը անկարելի բան մըն է։ Դիմում կատարած է ՄԱԿի, որպէսզի «կապոյտ սաղաւարտ»ներ ղրկուին, այլ խօսքով՝ միջազգային զինուորներ դարձնել Մալիի տարածքին։ Նիւ–Եորքէն կը հաղորդեն, թէ նման դիմումէ մը լուր չունին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏ. ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Միացեալ Նահանգներէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող

ՏԷՐ ԱՌՆԱԿ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քլասիք)։

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք։

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

Ա Զ Դ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը։

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորէա Ա. եւ Բ. վկայականները։

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը։ Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք։ Արտասահման 20 Նոր ֆրանք։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ համոզուի՞ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին։

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8։

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան։

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 28 AOUT
1960

Լ. Դ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8885 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4686

ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

Հռոմ՝ 1960 Օգոստոս 25։

Միջազգային ամէնօրեայ հաւաստու- մով, աշխարհի բոլոր ճամբաները Հռոմ կ'առաջնորդեն։

Այսօր, աշխարհի 85 ազգերու գերա- գոյն հաւանութեամբ, ԺԷ. Օլիմպիական խաղերու փառաւոր ճամբան Ցաւիտենա- կան Քաղաքը կ'առաջնորդէ մարմնակրը- թանքի միջազգային նուիրեալներու ըն- տանին՝ 6500 մարզիկներու երկսեռ բոյլը։

Ալժինքէն Հռոմ հասած եւ ակին հարա- զատ, մարդկային անգերազանց քաղա- քակրթութեան հունը լուէական ուխտա- գնացութիւն մը կը կատարէ, ողիմպիա- կան մարզիկներու տիեզերական թափօրը։

Ողիմպիականներու նախահայր Հերակ- լէսի 27 դարու թոռները, մարմնի եւ հոգիի կատարեալ անդրադարձի մեր օ- րերու գիք ու դիցուհիները՝ արժանի են որ իրենց պատգամը կարդան հոլովաչար դարերու կայսերական հովիտին մէջ։

Աշխարհի ո՞ր մէկ քաղաքը, Հռոմի նը- ման, ունի վաւերական փառքի այնքան ճենդանի անցեալ, քաղաքակրթութեան որրանի անմոռաց առաջին երգը չչնջող քար ու մարմար, անմահութիւն ծորող լոյս երկինք եւ դարերու երկունք՝ թա- քուն մարդկայնութեամբ հպարտ ժողո- վուրդ։

Այնտեղ, մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմ- բեր 11, խաղերու մրցադաշտին վրայ, ողիմպիական անարատ բոցն ու երդումը վկայ, հինգ աշխարհներու միասնութիւ- նը խորհրդանշող՝ հինգ օղակներու հիւս- քով կերտուած սպիտակ դրօշին ծածան- քին տակ, ազգերու ախոյեան սերունդնե- րը համաշխարհային մրցումներու հերքին ճակատով պիտի ապրին։ Հոն են ամէն ազգի, իրենց մորթով, քաղաքական եւ կրօնական դաւանանքով ամէն գոյնի մարզիկներ։

Մարմնակրթանքի եղբայրութեան հա- ւատացեալներ են անոնք։ Խաղերու զոր- ծադրութեան ընթացքին ամէնքն ալ՝ եւ մանաւանդ կեանքի ընթացքին չատերը, հաւատարիմ իրենց ողիմպիական երդու- մին, իրարու հետ պիտի մրցին մկանի եւ անդրադարձի իրենց բոլոր ուժով, կո- րովով, յարատեւ ու վճռական կամքի անսասան զօրութեամբ։ Ողիմպորդները կը մրցին պատուով եւ անխառն պարկեշտու- թեամբ։

Անոնցմէ իւրաքանչիւրը, Խաղերու փառքին եւ իր երկրին պատուին համար դրօշը ջանքը թափելէ ետք՝ հանդարտ սրտով, ճիգէն քրտնաթոր ճակատը բարձր կը հեռանայ մրցարանի մարմանդէն։ Ար- դարեւ, պարտուողին զլուխը՝ յուսա- խաբութեան արցունքի կայլակը աչքե- րուն, պարտի խոնարհիլ միայն յաղթա- կան ախոյեանին դրօշին առջեւ, երբ ան մրցանակի բեմը կ'ելլէ եւ ողիմպիական երկինքին է վեր կը բարձրանան անոր ազ- գային նշանակն ու փառքերին հունչը։

Վեհանձն եւ ասպետական է ողիմպիա- կան սերունդը։

Հոգիով եւ արիւնով թրծուած մարդ- կային մարմինը, մարդը լրիւ արժեւորող հերոսական պարկեշտութեամբ մրցիլ՝ այս է Ողիմպիական ոգին։

Անցեալին, անդրանիկ ողիմպիական խաղերու օրերուն, Հելլէն ցեղը նուիրա- կան եւ լիակատար ռազմադուլ կը հռչա- կէր։ Երկրէն ներս ու դուրս խաղաղու- թիւն՝ մարդոց սրտերուն մէջ մարդասի- րութիւն միայն կը տիրէր։ Ողիմպիական ոգին բարիքն էր։

Այսօր, այդ ոգին ուրացող, քաղաքա- կան կեդծիքի եւ անտեսական անպար- կեշտ մրցանքի խաղերով խեղակերպ՝ աշխարհ իր մեծագոյն չար օրին ճամբուն վրայ է։

Աշխարհի ճակատագրին հետ խաղացող երկիրներուն կը մնայ լսել եւ գործադրել Ողիմպիական Ոգին։

Կ. Մ. ԱԼԽՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ.Ի ՈՒԺԵՐՆ ԱԼ ԹՈՂ ՔԱՇՈՒԻՆ ԿԸՍԷ ԼՈՒՄՈՒՄԲԱ

ՔԱԹԱՆԿԱ ԵՒ ՔԱՍԱՅ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

Միջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդա- ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքնե- րը։ Ժողովի նախագահ ընտրած են Քոն- կոյի արտաքին նախարարը՝ Ն'Գոմպօքօ։ Առջի օրուան նիստին 12 երկիրներ մի- այն ներկայ գտնուած են։ Նիստերը դռնփ- փակ տեղի կ'ունենան։

Լէօփոլտվիլի մէջ, Լումումպա մամու- լի ասուլիս մը տուաւ ու յայտարարեց.— 1) «Համբերչուտ պատուոյ խօսք տուաւ, թէ ութ օրուան ընթացքին պելժ զինուոր- ները եւ մասնագէտները մեկնած պիտի ըլլան Քոնկոյէն։ Եթէ մինչեւ կիրակի զինուոր մնայ, պիտի նշանակէ թէ խա- բած են»։

2 «Երբ Պելժերը մեկնին, ՄԱԿի ու- ժերու հանդրուան առ հանդրուան պար- պումը պիտի պահանջենք»։ Քաթանկայի մասին մտահոգ չէ։ Անոնց ալ հաշիւը պիտի մաքրէ։

Միջազգային դէտերը այն կարծիքն ու- նին թէ Լումումպա խորհրդային դեսպանին խորհուրդով նոր ձեւի գործելա- կերպ մը ընտրած է։ Նախ Պելժերը քաշ- ուին, յետոյ ՄԱԿի ուժերը։ Վերջապէս իր կողմնակիցները խլրտումներ պիտի ստեղծեն Քաթանկայի մէջ. այս ձեւով իրաւունք պիտի ունենայ «կարգն ու կա- նոնը» հաստատելու պատրուակին տակ զինուորներ ղրկելու Քաթանկա։

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ կերի ինկած եւ 10 տար- ուան համար «ազատութենէ զրկուած» օդանաւորդին հայրը, Օլիվըր Փաուըրս, Մոսկուայէն Նիւ-Եորք վերադարձին յայտարարեց.— «Տղաս չի կրնար թէ իր օդանաւը վար առնուած ըլլայ, այլա- պէս պիտի գգար։ Այս մասին ոչինչ ըսաւ դատարանին մէջ եւ ոչ ալ դուրսը»։ Ամե- րիկացիք միշտ կը պնդեն, թէ օդանաւը որ 20.000 մեթր բարձրութենէ կը թռչէր, խանգարում ունեցած եւ հարկադրաբար վար իջած է։ 20.000 մեթրի վրայ խոր- հրդային հակաօդային թնդանօթները ի վիճակի չեն հարուածելու որեւէ օդանաւ։ Օդանաւորդին կինը՝ Պարպարա Փաուըրս Փարիզ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտարարեց թէ ոչ մէկ օգուտ ունի իր Մոսկուա մնալը։

ԻՐԱՔՑԻ11 սպաներ, գլխաւորութեամբ սպայակոյտի պետ՝ զօրավար Ահմետ էլ Ապտիի, Խ. Միութիւն պիտի մեկնին, պաշտօնական այցելութեան։

ՓՐԱՒՏԱՅԻ մէջ, ակադեմական ժու- կով յօդուած մը տպագրած է ուր կ'ը- սէ.— «Վարդապետականները եւ աղան- դաւորները չեն հասկնար ընկերային յա- ռաջդիմութեան օրէնքները։Եւ այդ պատ- ճառով կը պնդեն թէ Լենինի խաղաղ հա- մակեցութեան սկզբունքին գործադրու- թիւնը պիտի խաթարէր ազգային ազա- տագրման շարժումին ընթացքը»։

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ մահ ունեցան Ֆրանսա- ցի չորս երիտասարդներ։ Եօթը ընկերներ եղնիկ որսալու գացած էին, Սահարայի մէջ։ Հաւանաբար կորսուած են։ Ծարա- ւէն եւ տաքէն սոսկալի տառապանքի են- թարկուած, խումբին մաս կազմող երի- տասարդներէն միայն երեքը ողջ մնացած են։ Ասոնք ազատած են շնորհիւ Սահա- րայի մէջ ծարաւի դէմ փորձեր կատարող խումբին (Լա.Օ.Լա. — Սահարա)։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Օգոստոս 24-25) կ'ամփոփենք հետեւեալ լուրերը։

Հաւանական կը նկատուի որ Նախորդ- ներու դատավարութիւնը Հոկտեմբեր 1ին սկսի, Եասսըատայի մէջ։ Առջի օր վեր- ջացան Պայարի եւ Մենտերէսի հարցա- քննութիւնները, Սեպտեմբեր 6-7ի, Թոփ- քափուի եւ Ապրիլ 28ի դէպքերուն շուրջ։ Ասկէ ետք պիտի սկսի նոր հարցաքննու- թիւն մը Սահմանադրութեան բռնաբա- րումին համար։

Դատավարութեան շուրջ Պոլսոյ թեր- թերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւն- ները կը հրատարակեն.—

Հարցաքննիչ Բարձր Մարմնին 24 ան- դամները, որոնք լրացուցած են Սեպտեմ- բեր 6ի, Համալսարանի, Թոփղաբուի դէպքերուն քննութիւնը եւ ձեռք առած են մնացեալ նիւթերը, իրենց տրուած հրամանով մը՝ Եասսըատա գացած են, միասին տանելով իրենց անկողինները ու այլ պիտոյք։ Իրենց հրահանգուած է Եասսըատայէն չբաժնուիլ մինչեւ քննու- թեան վախճանը։ Նոր հարցաքննութիւն- ները կը կեդրոնանան հետեւեալ չորս կէ- տերուն վրայ.— 1) Սահմանադրութեան բռնաբարման հետեւանքով հայրենադա- ւութիւն։ 2) Հակաժողովրդավարական օ- րէնքներու պատրաստութիւն եւ գործա- դրութիւն. այս յանցանքով պիտի դատ- ուին երեսփոխանները, որոնց տրուելիք պատիժը նուազագոյն 15 տարի է։ 3) Ազգ. Ժողովին բնականոն աշխատանքը եւ ան- կողմնակալութիւնը խանգարել, սոր պատիժն ալ առնուազն 15 տարի է։ 4) Անձնական զեղծումներ եւ կողմնակ- ցութեան քաղաքականութիւն։ Ստուգ- ուած է թէ գրեթէ բոլոր անկեալներն ալ այս ճամբաներով անձնական նպաստ ա- պահոված են։

×

Հանրապետական կառավարութիւնը կազմուելէ առաջ, Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ 1920ին ընդունուած «Հայրենադա- ւութեան» օրէնքին՝ 1925ին աւելցուած էին երկու յօդուածներ, որոնք հայրենա- դաւ կը նկատէին կրօնքը քաղաքականու- թեան գործիք դարձնողը եւ կը տրամա- դրէին յանցաւորներուն կախուիլը։ Այս օրէնքին հիման վրայ հետապնդումի ձեռնարկուած է Դեմոկրատ կուսակցու- թեան վարիչներուն դէմ։ Քննութեան միջոցին բազմաթիւ փաստեր ձեռք ան- ցած են՝ թէ կրօնքը իբր գործիք ծառա- յած է քաղաքականութեան։

×

Կը հաղորդուի թէ անկեալներու դա- տավարութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հրապարակային դրութեան որ ի գործ դրուեցաւ Բ. աշխարհամարտի վախճանին՝ նացի պատերազմական յան- ցաւորները դատող Նիւրէնպերկի միջ- ազգային Ատեանին կողմէ։ Այսպէս, ամ- բաստանեալներուն յայտարարութիւնը, դատախազին ամբաստանագիրը դատա- ւորին խօսքերը եւ փաստաբաններու պաշտպանողականները անմիջապէս անգ- լերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի պիտի թարգմանուին միաժամանակ ու օ- տար լրագրողներն ու թղթակիցները ամ- բողջ աշխարհի պիտի տարածեն։

Մինչ այդ, վերջնականօրէն հաստատ- ուած է թէ «պահնչէ» թիւով 1500 հոգի- նոց շրջենաւ մը պիտի յատկացուի դա- տավարութիւններուն հետեւողներուն հա- մար։ 200 թուրք լրագրողներ պիտի կըր- նան հետեւիլ դատավարութեան։

Կը հաղորդուի թէ միայն Սահմանա- դրութեան հռչակումէն եւ դատավարու- թիւններու վախճանէն յետոյ պիտի ար- տօնուի քաղաքական գործունէութիւնը։

Ճեմալ Կիւրսէլ Համալսարան այցելեց, մասնակցեցաւ Սահմանադրութեան յանձ- նաժողովին աշխատանքներուն ու բացա- տրութիւններ ստացաւ փրոֆեսէօրներէն։ Կիւրսէլ յայտարարեց.

— Շատ լաւ աշխատեր են ընկերներս։ Յառաջիկայ ամսուան վախճանին պատ- րաստ կ'ըլլայ Սահմանադրութիւնը։

Ցետոյ լրագրողներուն դառնալով յա- րեց.

— Դուք ալ շատ անհամբեր էք. ձեզի ըսի թէ ամսոյս 27ին մամուլի ասուլիս պիտի ընեմ, տակաւին նեղը կը դնէք զիս։

Յանձնաժողովին անդամներէն Փրոֆ. Նայիլ Քուպալը, Նախագահին այցելու- թենէն յետոյ, հետեւեալը ըսաւ.

— Կ'աշխատինք առանց տեղեկութիւն ունենալու իրարու գաղափարներու մա- սին։ Այսօր մեծ ուրախութիւն զգացինք հասկնալով թէ կատարելապէս համակար- ծիք ենք Նախագահին հետ։

Զօր. Կիւրսէլ Վերատեսչութենէն բաժ- նուելէ յետոյ այցելած է բժշկական պատ- մութեան տունը եւ ըսած թէ «մաայ[?] օրերը ետ պիտի չգան այլեւս»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ԳԱՐՆԱՆ ԱՌԱՒՕՏԸ

Այսօր աշխարհին իմ սիրտն եմ բացել
(Ինձ շատ էր այրել գարնան կարօտը)
Իմ շրթին այրող երգեր է դրել
Գարնան անձրեւոտ այս առաւօտը։

Այսօր շրջում եմ ու խորհում անվերջ.
Սիրտս յուզմունքից խփում է արագ.
Հալւում է ամեն կապոյտ օդի մէջ
Անձրեւը լուսէ, անձրեւը բարակ։

Ահա ամպերը ցրւում են վերում,
Օդում մնում է անձրեւի փոշին,
Ամպերը դանդաղ գնում են նստում
Հեռւում երեւող սարերի լանջին։

Թեթեւ օդի մէջ հովիկն է խաղում,
Նստում է ցօղը այգու կանաչին,
Աշխարհին մի ջերմ զգացմունք են մաղում
Գարնան արեւի շողերն առաջին։

Անուշ բուրմունքով լցւում է օդը,
Անձրեւից յետոյ ջրերն են հոսում,
Հոգիս գերում է այս առաւօտը —
Գարնան լեզուով է իմ սիրտը խօսում։

×

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Դու անափ մի ծով,
Ես փոքրիկ ալիք,
Կապուած եմ սիրով
Քեզ, իմ հայրենիք։

Դու խիտ մի անտառ,
Մեծ ու անառիկ,
Ես փոքրիկ մի ծառ,
Քո մէջ, հայրենիք։

Դու հարազատ մայր,
Ես խենթ մի բալիկ,
Կապուած ենք իրար
Մենք, իմ հայրենիք։

Դու խարոյկ անմար,
Ես բոց մի փոքրիկ
Այրւում եմ պայծառ
Քեզ հետ, Հայրենիք։

ԱՐԵՒՇԱՏ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Վրոցլաւ-Կրակովում (Լեհաստան) 1959 թուականին հրատարակուել է Տադէուշ Մանկովսկու «Արեւելքը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» աշխատութիւնը, որպէս «Գեղարուեստի պատմութեան հետազօտութիւններ» շարքի երրորդ հատորը, Միխալ Վալիցկու խմբագրութեամբ:

Գրքի յառաջաբանը գրել է Մեչիսլաւ Գեմբարովիչը, հեղինակի կեանքի եւ ստեղծագործութեան համառօտակի վերլուծութեամբ: Գիրքը բաղկանում է երկու մասից՝ «Քրիստոնէական Արեւելք» եւ «Իսլամական Արեւելք»: Առաջին մասը (էջ 27–86) ամբողջութեամբ նուիրուած է Լեհաստանում եւ յատկապէս Լվովում հայ ճարտարապետութեանը:

Հեղինակը ծնուել է 1878 թուականին Լվովում: Աւարտել է Լվովի համալսարանի իրաւաբանական համալսարանը եւ զբաղել լեհ իրաւունքի պատմութեամբ: Նա գրել է արուեստի պատմութեան վերաբերեալ աւելի քան 200 ուսումնասիրութիւններ, որոնց մէկ մասը նուիրուած է հայկական արուեստին Լեհաստանում:

Ըստ Մանկովսկու գիտական ուսումնասիրութեան, Մերձաւոր Արեւելքի արուեստի լրիւ պատկերը ներկայացնել հնարաւոր չէր, առանց յատուկ ուշադրութիւն դարձնելու արտակարգ եւ եռանդուն այն մասնակցութեան վրայ, որը նրա զարգացման մէջ ցուցաբերել են Լեհաստանի Հայերը:

Մանկովսկին մի շարք աշխատութիւններ է նուիրել բուն հայկական արուեստին, ինչպէս նաեւ լեհական գեղարուեստական մշակոյթի զարգացման մէջ Նրա խաղացած դերին:

1934 թուականին լոյս է տեսել Մանկովսկու «Լվովի Հայերի արուեստը»: Հեղինակը ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձրել սեւծովեան մարզերում գտնուող հայ գաղութները, որոնք վերջին հանգրուանն էին հանդիսանում պատմական Հայաստանի եւ Հայերի նոր հայրենիքի միջեւ: Նա ուսումնասիրել է նաեւ Իրանի հայ գաղութները: Արժէքաւոր այդ աշխատութիւնը գիտութեան վերջին խօսքն է տուեալ ասպարէզում:

«Արեւելքը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» գրքի յառաջաբանը գրող Մ. Գեմբարովիչն ասում է, որ «Մանկովսկու մեծ ծառայութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա կարողացաւ փաստերով ցոյց տալ Հայերի գործօն դերը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի ձեւաւորման, մշակման մէջ» եւ եզրակացնում, որ «մեծ է Հայերի դերը եւ նրանց ազդեցութիւնը լեհական գեղարուեստական ճաշակի մշակման մէջ»:

Բաղդատաբար տալիս ենք Տադէուշ Մանկովսկու «Արեւելքը Լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» գրքի առաջին մասի թարգմանութիւնը (Էջմիածին, Յունիս 1960):

Ա.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Յայտնի է, որ Ղրիմի (Կաֆա) Ջենովական գաղութից, ԺԴ. դարի սկզբերին Լվով եկաւ իտալացի մի շինարար՝ այնտեղ կառուցելու համար Ս. Եղիշէի կամ Երեմիա մարգարէի անուան եկեղեցի եւ հայկական տաճար:

Ցիշատակութեան արժանի է հայկական ոսկերչութիւնը, որը Լեհաստան էր բերուել Հայերի ասիական հայրենիքից եւ մինչեւ օրս էլ պահպանում է իր սեփական, ոճային առանձնայատկութիւնները: Այդ ոսկերչութեան հնագոյն նմոյշներին է պատկանում արծաթէ մի գաւաթ, որն այժմ գտնւում է Լենինգրադի Էրմիտաժում եւ որի վրայ եղած հայերէն արձանագրութիւնից երեւում է, որ անպատրաստուած է եղել հայկական տոմարի 998 թուականին (1549) Լվովի հայկական համայնքում, հայ արհեստաւորների ձեռքով: Գաւաթի վրայ նշուած է գայն շինող վարպետի անունը՝ «Վարպետ Գէորգ ոսկերիչ»: Եւ իրօք, 1549 թուականին Լվովում աշխատում էր հայ ոսկերիչ վարպետ Գէորգը: Այդ գաւաթը պատրաստուած է միջին դարերից դէպի նոր ժամանակները անցնող շրջանի հայկական արուեստի ոճով: Հայերը այդ ժամանակ գործածում էին այդպիսի գաւաթներ:

Բ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ԶԱՐԳԱՐՈՒԵՍՏԸ

Լեհաստանում Ջենովացիք ունէին առեւտրական գաղութ: Նրանց օգնում էին Հայերը:

Հայաստանի քաղաքական անկախութեան վիճակը, պատերազմները ստիպեցին հայ բնակչութեան զգալի մասին թողնել հայրենի երկիրը եւ այլ երկրներում փնտռել կեանքի աւելի ապահով միջոցներ: Նրանց մէկ մասը ապաստան գտաւ Լեհաստանում, յատկապէս Լվովում:

Ի ծնէ առեւտրական ընդունակութիւնները եւ հայաստանամերձ մի շարք երկրների լեզուներին տիրապետելը օգնում էին Լեհաստանի Հայերին յաջողապէս առեւտրով զբաղուելու: Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ առեւտուրը Ջենովացիների ձեռքումն էր, եւ Նրանք իրենց մօտ ծառայութեան էին վերցրել Հայերին, որոնք յայտնի էին որպէս հմուտ առեւտրականներ եւ Լեհաստանի հաւատարիմ քաղաքացիներ:

Հայերի գաղթը դէպի Արեւմուտք սկսել է ԺԱ. դարից, 1064 թուականին, Անիի կործանումից յետոյ: 1239 թուականին Հայաստանի մայրաքաղաքը կրկին կործանուեց Մոնղոլների ձեռքով: Հայ գաղթականների հոսանքներ նորից հոսեցին դէպի տարբեր երկրներ, բայց նրանք դեռ եւս չէին հասնում Եւրոպային, ուր եկան ԺԴ. դարում միայն Ղրիմից: Լեհաստանի հայ գաղութներից ամենամեծը Լվովումն էր: Հայերը Լեհաստան բերեցին հայկական հին արուեստի տարրերը, իրենց հեռաւոր Հայրենիքի քաղցր յիշողութիւնները, ինչպէս նաեւ Ղրիմում սովորած թաթարերէն լեզուն: Իրենց մայրենի լեզուն նրանք արդէն մոռացել էին եւ գայն լսում էին միայն եկեղեցիներում: Լեհաստան եկած Հայերը նոյնիսկ գրում էին թաթարերէն, բայց հայկական տառերով: Այս ձեւով էին գրւում հայկական բոլոր պաշտօնական թղթերը Լվովում, մինչեւ ԺԷ. դարը:

Երբ միջնադարի վերջում թէ՛ Արեւելքում եւ թէ՛ Արեւմուտքում աւարտուեց Ջենովայի առեւտրական դերը, Հայերը իրենց ձեռքը վերցրին առեւտրի գործը, թէեւ ոչ այնքան լայն չափերով, ինչպէս անում էին Ջենովացիները:

Սակայն Հայերը հետաքրքրւում եւ զբաղւում էին ոչ միայն առեւտրով. Նրանք զբաղւում էին նոյնպէս արուեստներով՝ ճարտարապետութեամբ, մանրանկարչութեամբ: Հայկական ճարտարապետութեան զարգացման եւ ծաղկման շրջանը Հայաստանում ընդգրկում է Դ.-ԺԴ. դարերը, որից յետոյ նոր բան համարեա չի ստեղծուել, միայն կրկնուել են հին ոճերը:

Եւրոպական հայ գաղութների արուեստը, յատկապէս ճարտարապետութիւնը, համեմատած բուն Հայաստանի արուեստի հետ, զգալի տարբերութիւններ է հանդէս բերում: Ապրելով օտար երկրներում, Հայերը թէեւ ձգտում էին կառուցել հայկական ոճով, այնուամենայնիւ, անխուսափելի էր նոյնպէս նոր միջավայրի ազդեցութիւնը: Ամենահին փայտաշէն հայկական եկեղեցին շինուել էր Լվովում, մօտաւորապէս 1183 թուականին: Հայ ճարտարապետական արուեստի յաջորդ յուշարձանը հայկական փորագրուած արձանագրութեամբ մի քար է 1264 թուականից: Այդ քարը գտնուեց մի ջրհորում, որը մի ժամանակ եղել է եկեղեցու եւ Հայոց արքեպիսկոպոսարանի միջեւ:

1363 թուականին Լվովում կառուցուեց հայկական տաճար: Այդ եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի բոլոր հայկական եկեղեցիները լուսաւորչական էին եւ ենթարկւում էին Էջմիածնի կաթողիկոսին:

Բացի այդ տաճարից, Լվովում կային հայկական եւս երեք եկեղեցիներ: Հայկական համեմատաբար մեծ գաղութներ, իրենց եկեղեցիներով, բացի Լվովից կային Լեհաստանի Կամենեց-Պոդոլսկ եւ Կազզովեւ քաղաքներում, ինչպէս նաեւ Բրոդիում, Զամոսցում, Ստանիսլավում, եթէ չյիշատակենք փոքրաթիւ այն Հայերին, որոնք բնակութիւն էին հաստատել Լեհաստանի այլ քաղաքներում:

Սակայն Լեհաստանում գտնուած հայկական այդ տաճարներից եւ եկեղեցիներից միայն Լվովի տաճարն է մնացել այնպիսի վիճակում, որ դեռեւս կարող վերականգնել իր նախկին ճարտարապետական ոճով:

Լվովի հայկական այդ տաճարը կառուցել է երկու հայ հարուստներ Ղրիմի Կաֆա քաղաքի բնակիչ Շը… որդի Ցակոբի եւ Աբրահամեանց Փան… նախաձեռնութեամբ: Վերջինիս [illegible] յայտնի չէ: Հաւանաբար [illegible] Ղրիմում գտնուող հայ [illegible] միջից եկած լինի: Այդ [illegible] Հայերը Լվովի թեմից չէին. [illegible] Լվով հայկական [illegible] կով: Հիմք կայ ենթադրելու, որ [illegible] Համեանց Փանոսի որդիները յետագայում հաստատուեցին Լվովում:

(1 — Շար.)

ԶՐՈՅՑ՝ ՓՐՈՖ. ՊԸՆՏԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — Մեր ընթերցողներուն ծա[illegible] է ռումէն մեծ պեղագիտակար Գ[illegible] Պընտըլեանու, որու հետ [illegible] մը ունեցած է Պուքրէշի «Նոր [illegible]» թերթին խմբագիրը, նախ քան [illegible] մեկնիլը՝ մասնակցելու հայ[illegible] արեւելագէտներու Ի՛Ե. համագումար[illegible] Մոսկուայի մէջ:

— Մտադի՞ր էք մասնակցելու [illegible] լագէտներու Համագումարին:

— Այո՛, մտադիր եմ մասնակցել[illegible] ներկայացնելու «Հայ ցեղաբանութ[illegible] հարցեր» խորագրով տեղեկագրութի[illegible] մը: Ուրախ եմ, որ այս Համագումար[illegible] պիտի հանդիպիմ Հայաստանի, ինչպէ[illegible] նաեւ Արեւմուտքի հայագէտներուն, [illegible] բովանդակ հայագիտութեան [illegible] մէջ պէտք ուղենշել բոլոր հայագէտնե[illegible]րու գործակցութիւնը:

— Ի՞նչպէս կ՚ըմբռնէք այս գործակ[illegible] ցութիւնը:

— Այս տարուան Մարտ ամսուն, Հայաստանի Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի տնօրէն Փրոֆեսոր Յա[illegible] րութիւնեանէն ստացայ պաշտօնակա[illegible] գրութիւն մը, որով ան կ՚առաջարկ[illegible] սերտ գործակցութիւն մը հայկական Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտ[illegible] եւ ռումանական Ակադեմիայի Պատմու[illegible] թեան Ինստիտուտի միջեւ: Յօւքը համատեղ ուսումնասիրութիւններու մասին, որոնք պէտք է կատարուին Հայաստանէ[illegible] դուրսը եւ ռումանական մարմինի մը [illegible] նպատակ ունենալով ուսումնասիրել ռումանական հողամասին վրայ հաստատուած հայկական գաղութներու պատմութիւնը:

Ռումանական Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի պահանջին վրայ [illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՋՍՈՒՔԵՐ

Հիմա էլ կայ Շամխալ ամին:

Ծեր է, աչքերի լոյսը փոքր-ինչ պակասել է, մէջքը փոքր-ինչ կորացել, բայց դեռ բանում է այգիներում, գոհ է շրջապատի մարդկանցից, հայրենի Դովուղլի գիւղից, որ կպած է այգիներին՝ գլխին Առանց ձորի Ջրվէժը, ապա մի լեռ, լեռան միւս կողմին Քարաքունջ չինը:

Հիմա շատ այգիներ ունի Դովուղլին: Այգիների մէջ թթենիներ կան, մեղրատանձի, խնձորենի ու անթիւ գեղձենիներ: Եւ թէկուզ փոքր-ինչ պակասել է Շամխալ ամու աչքերի լոյսը, բայց էլի ժայռամուտին նա բարձրանում է Առանի Ջրվէժի քարափը, նայում ձորի միւս կողմին ծուալուած Քարաքունջ գիւղին, հայեացքով գտնում գիւղի գլխոցը, գլխոցից վերեւ՝ Զօպան Առաքելի տանը:

Ապա երկար նայում է իրենց այգիներից հեռացող երիտասարդ բարեկամին, մինչեւ սա ծածկւում է Քարաքունջի այգիներում, ու կապոյտ մշուշն է իջնում ձորերի մէջ, եւ Զօպան Առաքելի տանը բռնկւում է ելեկտրական լոյսը: Ապա սարերի թանձր ստուերների հետ Շամխալ ամին դանդաղ իջնում է դէպի տուն:

Իջնում է Շամխալ ամին աշնան բարիքներով նախշուած հին արահետով ու բաց թողնում մտքի կծիկը: Ջրվէժը քրքջում է, անհրեւ ջարդերը սատկացնում են իրենց աղմուկը, իսկ այգու ծառերի տակ ճողփում է առուի ջուրը, վազում, երկարում Շամխալ ամու յուշերի պէս...

Մի ժամանակ ամայի ցաքուտ էր այս ձորը, անհրեւ ջարդեր չկային, ջուր չէր ճողփում եւ չկային տհա այս դանդուր այգիները, այս թթենին, այս մեղրատանձին, հրէ՛ն, դեղձենիների այն երկար շարքը:

Այս ձորում այգիներ չկային:

Շամխալ ամին ի՞նչպէս մոռանայ բոլորից մոռացուած հին ցաքուտը, որի մէջ այծ էլ չէր մտնում: Ի՞նչպէս մոռանայ փոքրիկ, պարսպապատ այն մի պատառ այգին, որ հիմա միխուել է այգիների յորձանքին, որի առուերները սակայն աւելի երկար են ու ծառերի տակի կանաչն աւելի փարթամ:

Վաթսունհինգ տարի առաջ քարաքունջեցի Ներսէսն իր ձեռքով այդտեղ տնկեց առաջին շահ-թթենին եւ ուրիշ ծառեր էլ տնկեց: Յետոյ ինքն ու Ներսէսը մի ափ ջուր խլեցին Ջրվէժի չուրթից, առու բերին, փոքրիկ մի այգի ստեղծեցին ցաքուտի մէջ եւ Դովուղլեցիք իրենց ձորում ծաղկած ծառ տեսան, այգի եւ այգում պտուղներ:

Յետոյ շատ ջրեր հոսեցին: Նոր մարդիկ եկան ու նոր կարգեր: Յետոյ կոլտնտեսութիւն ստեղծուեց: Քարաքունջից պատուաստի կտրոններ ու շիւեր բերին բանիմաց մարդիկ, բերին ու վայրի ցաքուտը կտրտելով՝ Շամխալ ամու մի ափ այգու շուրջը մեծ այգիներ տնկեցին:

Հիմա էլ դեռ նշմարւում է հին ցաքուտի միջով ոլորուող արահետը, որ մի ժամանակ բարակ պարանի պէս Դովուղլին կապում էր Քարաքունջի հետ: Հիմա տարին բոլոր կանաչ է այդ արահետը, ծածկուած ծառերի ստուերներով, թափած մրգով, խաղողով: Հիմա Դովուղլեցիք մեծ խճուղով են գնում Քարաքունջ: Շամխալ ամին ի՞նչպէս մոռանայ բոլորից մոռացուած այս արահետը՝ ոլորուն, վայրենի, բայց եւ հարազատ ու ճաճաչ:

×

Առաջին անգամ այս արահետով Շամխալ ամին Քարաքունջ գնաց, երբ տասնհինգ տարեկան էր: Հայրը նրան տարաւ իր քիրվա Զօպան Առաքելին հիւր: Յիշում է աշնան այդ օրը: Նրան հրաշք թուաց ժայռերի մէջ ծուալուած Քարաքունջը, տասներկու կամարի վրայ շինած աղբիւրը, եկեղեցին՝ գմբէթով, գմբէթի շուրջը թեւերը ծափծափող աղաւնիներ: Բայց մեծ հրաշքը Առաքել քիրվայենց տունն էր՝ խնձորի ու սերկեւիլի բուրմունքով, Նանախանում գերդաստանի պղպջաններում [illegible] ցեխ, անկողնեղ շամիչ, չէր եւ քիրվայենց երեխաները, մանաւանդ Ներսէսը [illegible] տարեկից այդ տղան: Նանախանում գիրկեց իրեն, համբուրեց մօր պէս

— Տղէդ էլ ես չէմ քից չկարուի, բայց

Իսկ Ներսէսը Շամխալին տարաւ իրեն այգին, ու պայթում էր մրգերի առատութիւնից:

— Մերդ կեր, Շամխալ, բայց [illegible] փեչքէշ:

Հիմա էլ կայ Զօպան Առաքելենց [illegible] գին մուտքի մօտ վիթխարի բլուր [illegible] դեղձենիներ, խնձորենիներ, [illegible] կուացած մի համեստ հօնի:

Ամէն ինչ յիշում է Շամխալ ամին

×

Սարում էին: Հայրը, ինքը, եղբայրները: Լուսաբաց էր՝ ամպոտ, անձրեւ[illegible] Յանկարծ իրենց բինայի վրայ յարձակ[illegible] ուեցին Սուլթան բէկի մարդիկ: Շամխալի հօրը ջարդեցին մահակով, ոչխարը [illegible] գոմերից քշեցին... որո՞տ էր, որ [illegible] թեց սարի ուսից, թէ փոթորիկ

— Աղա, էդ ո՞վ քիրվի բինան էլ [illegible] խում, հէ՞յ... — լսուեց Զօպան Առաքելի դղրդացող ձայնը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(1 -- շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻԱ. ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Օգոստոս 24ին՝ Վենետիկի Մերձաւոր Լիտօ կղզիին մէջ, բացումը կատարուեցաւ շարժանկարի միջազգային ԻԱ. Փառատօնին, որ աշխարհի շարժարուեստի ամէնէն գնահատուած ցուցահանդէսը կը նկատուի:

Փառատօնը պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 7: Այդ օրը, իր ամբողջութեանը մէջ լաւագոյն նկատուած ժապաւէնին պիտի յատկացուի Փառատօնին առաջին մրցանակը՝ Ս. Մարկոսի Առիւծին փոքրադիր ոսկի նմանակը: Ուրիշ մրցանակներ եւ յաղթանշաններ պիտի տրուին լաւագոյն բեմադիր, մեկնարկու, երաժիշտ, նկարահան եւ այլ նկատումով յաջող հանդիսացողներուն:

Այս տարի Փառատօնին կը մասնակցին 10 ազգեր, ընդամէնը 16 երկարատեւ ժապաւէններով: Ութ երկիրներու պատուիրակներով կազմուած քննիչ յանձնախումբին կը նախագահէ Ֆրանսայի Թատերագիրմարսէլ Աչառ: Փառատօնին պատուոյ նախագահ ընտրուած է հանրածանօթ Ֆրանսացի բեմադիր Րընէ Քլեր:

Բերնէ բերան կը շրջի արդէն եւ շատ հաւանական կը համարուի, թէ այս տարուան Փառատօնին մրցանակաւոր դերասաններու ցանկին առաջին տեղը պիտի հայ անուն մը՝ Շարլ Ազնաւուր:

Արդիական պարերու, թեթեւ երաժշտութեան այնքան ծանրիմաստ բանաստեղծ եւ զգայուն եղանակագիր Շարլ Ազնաւուր, իր Հայութեամբ պարծենալու ոչ միայն առիթ չփախցնող՝ այլ եւ առիթ ստեղծող մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը, շարժարուեստի մէջ ալ մեծ եւ վաւերական համբաւի տիրանալու ճամբուն վրայ է: Ազգասէր նախազգացումով եւ արուեստագէտի դատողութեամբ, Յառաջի շարժարուեստի պաշտօնական քննադատին կարծիքն է՝ թէ Շարլ Ազնաւուր ֆրանսական շարժանկարի Ֆրանք Սինաթրան կրնայ ըլլալ:

Փառատօնին քննիչ յանձնախումբին վերջնական որոշումները, կատարած ընտրութիւնը եւ մրցանակներու յատկացումը անակնկալներով լեցուն եղած են ամէն տարի: Այսուհանդերձ, այժմէն իսկ ամէնէն տարածայնուած կարծիքն է թէ այր դերասանի՝ լաւագոյն մեկնարկութեան մրցանակը Շարլ Ազնաւուրի պիտի վիճակի, Ֆրանսան պաշտօնապէս ներկայացնող երկու ժապաւէններէն մէկուն՝ «Հռենոսի անցքը» գործին մէջ անոր յաջողութեամբ եւ բնական ապրումով կատարած ռազմագերիի մը դերին համար:

Մրցումին բացումը կատարուած է՝ մրցակցութենէ դուրս ներկայացուած Ֆրանսական ժապաւէնով մը.— «Մէկ երկու, երեք չորս»՝ աւելի աչքը յագեցնող սիրուն եւ հաճելի ժապաւէն մը, զոր գործադրած է բեմադիր Թերենս Եունկ, Րոլան Փըթի պարախումբի փայլուն դրուագներով:

Մրցակից երկիրները եւ ժապաւէններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ: Երկրորդ աշխարհամարտի մէկ էջէն ներշնչուած՝ բեմադիր Անտրէ Քայաթ, «Հռենոսի անցքը»: Կախարդական հէքեաթ մը նիւթ առած, Ալպեր Լամորիսի «Օդապարիկով ճամբորդութիւնը»:

ԻՏԱԼԻԱ: Այս երկրին մասնակցութիւնը, իր ցուցադրած ժապաւէններու քանակով ամէնէն մեծն է: Մէկ հատ մրցումէ դուրս, իսկ 4 հատ ալ պաշտօնական: Առաջինը՝ «Քափօ», արդելափակման դաշտի մը մէջ կատարուող դրուագ մըն է, գործ Ճիլլօ Փոնթեքորվօ բեմադրին: Միւսներուն անուններն ու բեմադիրներն են.— «Րոքքօ եւ իր եղբայրները»՝ բեմադիր Լուքքինօ Վիսքոնթի. «Թաղաժառանգները»՝ Ֆրանչիսքօ Մազելլի. «43ի Երկար Գիշերը»՝ Ֆլորեսթանօ Վանչինի. «Աստուա»՝ Անթոնիօ Փիէթրանճելի:

Միւս մրցակից երկիրները՝ Միացեալ Նահանգներ, Դաշնակցային Գերմանիա, Անգլիա, Խորհ. Միութիւն, Ճափոն, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Եուկոսլաւիա, կը մասնակցին իւրաքանչիւր մէկ ժապաւէնով: Անգլիա կը ներկայացնէ Րոնալտ Նիմի «Փառքի փողերը»: Ամերիկա՝ Ջիլլի Վելտըրի «Լա կարոսէէր». Խորհ. Միութիւնը՝ Վլատիմիր Վենկերովի «Լենինկրատի երկինքը»:

Մրցակից ժապաւէններու ներկայացումներուն հետ եւ մէջ ընդ մէջ տեղի պիտի ունենան նաեւ շարժարուեստի յետահայեաց ցուցադրութեան երեկոյթներ, որոնց համար ընտրուած ժապաւէններն են Չարլի Չափլինի «Դիկտատորը» եւ Ս. Այզէնշթայնի «Բոյարներու դաւադրութիւնը» դասական դարձած գործերը:

Այս տարուան Փառատօնը, մրցակից ժապաւէններուն քանակով եւ որակով՝ ամէնէն ճոխերէն մէկը կը դառնայ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՏԱՐԻՔՆ ԱՌԱԾ ԿՆՈՋ ՍԱՐՍԱՓԸ

Տարիքն առած կին մը, որ կը ճամբորդէր երկրորդ կարգի խցիկով, ինկած էր զողերու մէջ: Նստած էր դէմն ու դէմը երկու մարդոց եւ կը հետեւէր անոնց խօսակցութեան:

Երկու ճամբորդները, որոնցմէ մէկը նիհար ու երկարահասակ, իսկ միւսը կարճ ու գիրուկ էր, իրենց արտաքինով կասկած հրաւիրող կամ վախցնող բան մը չունէին: Իրենց բառերն էին, որ սկըսած էին վախով համակել կնոջ սիրտը:

— Կարմիր Քիթ. կ'ըսէր գէրը պաղ շեշտով մը: Նիհարը համաձայն չէր միւսի բառին:

— Խոզ, եղաւ արտասանած բառը անոր ի պատասխան:

— Աւազակ, վրայ բերաւ գէրը:

— Ծովահէն, պատասխանեց միւսը:

Ծեր կինը աչքերը բարձրացուց դէպի վտանգի ազդանշան զանգակը, մինչ միւսները կը շարունակէին իրենց խօսքերը, հետզհետէ աւելի բորբոքած եւ աւելի յարձակողական:

— Անձնասպանութիւն, ըսաւ գէրը եւ չարագուշակ լոյս մը փայլեցաւ աչքերուն մէջ:

Նիհարը, սակայն, նորէն տարբեր կարծիք ունէր:

— Ջեմ կարծեր: Մերժուած սիրահար: Գէրը, այս անգամ, իրապէս բարկացաւ եւ պահ մը բերանը չբանալէ յետոյ, պոռթկաց մէկ անգամէն.

— Փորը լեցուած կաֆաւ:

Առիւծի աչք:

— Գիշերային խենթութիւն:

— Լիբանանի մայրի:

— Խարտեաշ հրեշտակ:

Կինը, առաւել եւս մտահոգ, աչքէն չէր հեռացներ ահազանգը, որուն տակէն կախուած էր փոքրիկ, կլորիկ կապար մը: Կը մտածէր, թէ ինչ պէտք էր ընէր, եթէ այդ երկուքը վրան յարձակէին զինքը խեղդելու համար: Մինչդեռ անոնք, առանց հետաքրքրուելու իրենց դրացուհիով, կը շարունակէին իրենց ծածկագիր խօսակցութիւնը:

Ու յանկարծ, անոնցմէ մէկը պոռաց.

— Զարկ պառաւին:

— Նօֆ առուք:

— Պառաւ կաչաղակ:

— Ոճիր, ոճիր...

— Օո՛ւ... օո՛ւ...

Նիհարը աչք մը ըրաւ գիրուկ-կարճուկին.

— Ի զէն...

Սպառնալիքը երթալով կը ծանրանար:

— Ձեռքերդ վեր... պատասխանեց գիրուկը:

Տարիքը առած կնոջ աչքերը սեւցան, սիրտը ճմլուեցաւ, մինչ գիրուկը, աչքը անոր վրայ սեւեռած, բացագանչեց.

— Հասեա՛լ է ժամ...

Կինը սարսռաց անգամ մըն ալ եւ երբ նիհարը՝

— Հիմա կամ երբե՛ք...

Խօսքերը արտասանելով կասկածելի շարժում մը ըրաւ, մէկ անգամէն ցատկեց տեղէն եւ իր ամբողջ ուժով քաշեց ահազանգը:

Կառախումբը կեցաւ անմիջապէս եւ ահա իրենց առջեւ անկուեցաւ պաշտօնեան:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց իրար անցած:

Կինը հազիւ կրցաւ թոթովել.

— Այս երկու մարդիկը... խենթ են... ոճրագործ են...

Պաշտօնեան դարձաւ գիրուկին:

— Ի՞նչ բրիք տիկնոջ:

— Նուազագոյն գաղափարն իսկ չունիմ, թէ մօքէն ինչ կրնայ անցուցած ըլլալ, պատասխանեց գիրուկ ճամբորդը զարմացած երեւոյթով մը:

— Իսկ դո՞ւք ինչ կ'ընէիք, հարցուց այս անգամ նիհարակազմ մարդուն:

— Ոչինչ, պատասխանեց ան: Ոչի՛նչ մասնաւոր: Կը խօսակցէինք երկուքով: Բարեկամս ու ես ամէնէն յարմար անունը կը փնտռէինք ձիու համար, որ մօտատենէն պիտի մասնակցի ձիարշաւին...

Տարիքն առած կնոջ ուշքը գացած էր արդէն եւ նուաղած էր նստարանին վըրայ...

Աստ՛նկ ալ կատակ...

պարտատեցի զեկուցում մը, ուրուագծելով աշխատանքի ծրագիր մը, ի մասին ուսումնական հողամասին վրայ Հայերու անդաստման պատմութեան եւ ուսումնասիրութիւնը ճարտարապետական արուեստի յուշարձաններուն, որոնք կը ներկայացնեն հայկական ճարտարապետական արուեստի ազդեցութեան հետքեր եւայլն: Առաջարկեցի հրաւիրել երկու խորհրդահայ հետազօտողներ ու կազմել մարմին մը ուսմանացի վեց հետազօտողներով, որոնք գործակցին զանազան աշխատանքներու, Ակադեմիայի երկու ինստիտուտներու հովանաւորութեամբ: Ռումանական Ակադեմիայի Գատմութեան Ինստիտուտը զբաղած ըլլալով մեծ կարեւորութիւն ունեցող աշխատանքներով, հարցը քննեց այս տարուան Յունիս ամսուան մէջ միայն, եւ Երեւանի ինստիտուտին պիտի առաջարկէ գործակցութիւն մը, որ սկսի 1961ին:

— Համագումարի կազմակերպիչ կոմիտէն նախատեսած է նաեւ շրջապտոյտ մը Հայաստանի մէջ: Մտադի՞ր էք մասնակցիլ Հայաստան կատարուելիք այս այցելութեան:

— Անշո՛ւշտ: Շատ ուրախ եմ, որ պիտի տեսնեմ այն վայրերը, զորս կը հետապնդեմ քարտէզին վրայ, պիտի տեսնեմ Երեւանը, Մատենադարանը, Արարատ լեռը, Բիւրակն, Արին Բերդի կամ այլ աւերակներու պեղումները, որոնք դիս կը հետաքրքրեն: Ինծի կը հետաքրքրէ հանդիպումը Երեւանի հայագէտներուն հետ, տեսնել թէ ի՛նչպէս կ'աշխատին անոնք, տեսնել տնտեսական եւ մշակութային յառաջդիմութիւնը այն երկրին, որուն կեանքը եւ անցեալը դիս կը հետաքրքրեն երկար տարիէ ի վեր: Կը ցաւիմ որ Համագումարի կոմիտէին կազմակերպած շրջապտոյտը նախատեսուած է միայն երկու օրուան համար, քանի որ ուրիշ երեք օրեր յատկացուած են Վրաստան կատարուելիք այցելութեան: Այնուամենայնիւ, առիթը պիտի ունենամ գաղափար մը կազմելու Հայաստանի մասին, զոր երկար տարիներէ ի վեր կը բաղձայի այցելել:

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Բարի հանդիպում, Սահակ իշխան. բարի տեսութիւն, — եւ եկուորը ձեռքը, նախ յարգանքով սրտին դնելով, նժոյգի վրայից մեկնեց Գարեգինից տիրոջը, որ փոքր-ինչ տարիքով էր իրենից: Եւ երբ բարեւել էր ակնածանքով՝ հետաքրքրուեց:
— Սակայն առա՞ջ բարի, Սահակ իշխան:
— Տէր Կամսարականի ամրոցը:
— Ա՛, ուղեկից ենք ուրեմն, — ուրախացաւ նորեկը: — Ես նոյնպէս այնտեղ. յատուկ հրաւէր ունեմ Կամսարականաց նահապետից:
— Ի՞նչպիսի հրաւէր, — հետաքրքրուեց Սահակ իշխանն ակամայ:
— Որ այսօր իսկ լինեմ իր ամրոցում:
— Հրաւէր, որ նման է հրամանի. «զալ անյապաղ»... այնպէս չէ՞:
— Ճիշդ այդպէս, Սահակ իշխան: Այդ իսկ բառերով է գրուած եւ իմ հրաւէրս:
— Եւ սակայն չի՞ ասուած ինչո՛ւ համար եւ ի՛նչ նպատակով է հրաւիրում մեզ Կամսարականաց տէրը...
— Ոչ, իշխան, ոչ մի այլ բառ:
— Յոյժ զարմանալի է, — եւ Սահակ իշխանը քմծիծաղ. տարուբերեց գլուխը: — Գնանք այնուամենայնիւ եւ տեսնենք պատիւ է ապասում մեզ, թէ պատիժ: Խիստ է. Հրաւէրը՝ արքունի հրամանի նման...

Վանանդի տէրը Սահակ իշխանի խօսքի մէջ դժգոհութիւն նկատելով, որ իրեն կանչել են այդպէս արքունի հրամանի ձեւով, հետաքրքրուեց յանկարծ.
— Իսկ դու, իշխան, երբեւէ եղե՞լ ես արքայի մօտ:
— Արքայի՛ մօ՞տ... Երբեք, — եւ Սահակ իշխանը գլուխը շարժեց բացասաբար: — Չեմ եղած, սիրելիդ իմ, եւ ջանացել եմ հանապազ՝ հեռու մնալ արքայից եւ արքունիքից:
— Եւ ինչո՞ւ, եթէ իրաւունք կը տաս հարցնելու:

Սահակ իշխանը ձին կանգնեցրեց:
— Հարցնում ես՝ ինչո՞ւ: Ամէնքին ոչ, բայց քեզ, որպէս բարեկամի, կարող եմ ասել: Չեմ եղել եւ չեմ լինելու, վասնզի՝ թագաւորին մօտիկ՝ կը նշանակէ մահին մօտիկ... Եթէ թագաւորն ինքը չսպանէր քեզ, թագաւորի թշնամիներ կը սպանեն: Ահա ինչո՛ւ... Ոչ, բարեկամս, հեռու մնանք այդպիսի կապերից ու կապանքներից: Աստուած մեզ տուել է կալուած, ծառաներ, այրենք եւ վայելենք... Կապերը արքունիքի հետ թերեւս պատուաբեր են, բայց վտանգաւոր: Ո՛չ, իշխան, լինենք ազատ եւ հանդիստ. կեանքը յաւիտեան չէ տրուած մեզ, որ տանենք նետենք վտանգների մէջ:
— Ճշմարիտ է, իւրաքանչիւր ոք պէտք է պաշտպանի իր անձը, իշխան, բայց կապերը անհրաժեշտ են: Իսկ մերձաւորութիւնը արքայի եւ արքունիքին՝ բերում է միշտ ե՛ւ փառք, ե՛ւ պատիւ:
— Ծուխ ու մոխիր: Ամէնը չարժի ուրախ մի երգի եւ կթղայ մի գինու: Իսկ մահը մոռանալու համար՝ խմիր աստուածների ըմպելին, երգիր եւ ուրախ արա ամէնքին:

Նա լռեց մի փոքր, ապա աւելացրեց.
— Կապերը, թերեւս անհրաժեշտ են, այո, բայց երբ այդ կապերը դառնում են կապանքներ՝ ծանր է:
— Յուսամ՝ այս նոր հրաւէրը ծանր չի լինելու, — խօսքը փոխեց Վանանդի տէրը:
— Իցէ եւ հրաւէր է դարձեալ, — ժպտաց Սահակ իշխանը: — Գուցէ՞ եւ իշխան Կամսարականը խրախճանք է տալու մեզ:

Եւ երկուսն էլ ժպտացին բաղձաւոր — հուրդ ու խթանեցին նժոյգները՝ շուտ տեղ հասնելու: Նրանց թիկնապահները, իրար խառնուելով, հետեւեցին նրանց՝ նոյն ընդունուած յարգալիր հեռաւորութիւնը պահած:

Ճանապարհը դարձեալ դնում էր Երասխաձորով, ուր մերթ բարձր ժայռերից ջրեր էին դահավիժում Արաքսը՝ ահագին աղմուկով, մերթ քարայծեր էին մագլցում այդ ժայռերն ի վեր, կամ ժայռերի կրծքին բուսած մենաւոր ծառերը անվերջ դողում էին ջրերի հոսքից, ինչպէս քամուց: Իսկ ներքեւում երբեմն վարազներ էին երեւում եւ հապճեպ թաքնւում շամբուտներում... Բայց եւ այնպէս ոչինչ չէր խանգարում յորդացած Արաքսի միօրինակ, հեւալին ընթացքը, եւ թռչուններ չուն, որ զոյգերով կամ երամներ կապած թեւածում էին ձորից վեր՝ դարնան ջինջ օդում:

×

Կամսարականի ոզկակը հեռու չէր. նա դտնւում էր մի գեղադիր եւ անմատչելի վայրում: Այնտեղ, ուր Արաքս եւ Ախուրեան գետերը խառնւում են իրար եւ կազմում փարթամ բուսականութեամբ հարուստ ու պտղաբեր այգիների մի հարթ թերակղզի, այդտեղ էր գտնւում Հայոց Աշխարհի այդ անուանի, մեծազդեցիկ նախարարներից մէկի՝ Ներսեհ իշխանի ապարանքը, որ հիմնադրել էր նրանց տոհմի առաջին նահապետը եւ վերաշինել էին յետագայ սերունդները՝ իրենց պահանջի ու ճաշակի համեմատ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Քոնկոյէն հասած վերջին լուրերուն համաձայն, Նասր տրամադիր է ՄԱԿի դրօշին տակ գտնուող եգիպտացի վաշտերը Լումումպայի տրամադրութեան ներքեւ դնելու: Վաշտերը Քամինա պիտի մեկնին, այսինքն Քաթանկայի սիրտը:

Քոնկոյի պելժ ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ զօրավար Զէյլընգ, յայտարարեց, թէ մինչեւ ամսու վերջ պելժ ուժերը մեկնած պիտի ըլլան երկրէն: Այս առթիւ աւելցուցած է — «Կատարեալ յիմարութիւն է...»:

Քասայ եւ Քաթանկա միացեալ զեկոյցով մը հաղորդեցին — «Օգոստոս 25ին սկզբնական դաշնակցութեան մը հաստատման շուրջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Քաթանկայի եւ Քասայի հանրապետութիւններուն միջեւ»: Պայմանագրութիւնը ստորագրած են երկու նախագահները՝ Չոմպէ եւ Քալոնճի:

Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ՝ հասարակաց պաշտպանութիւն, ինչպէս նաեւ հաստատում՝ տնտեսական սերտ գործակցութեան: Երկու նահանգներուն միջեւ վերջ կը դրուի մաքսային դրութեան:

Ինչ կը վերաբերի Լումումպայի սպառնալիքին, Չոմպէ յայտարարեց — «Երբեք ամիսէն, երբ զինուորները մարզուին, ոչ մէկ յարձակումէ պիտի վախնանք»: Ալպերվիլի եւ Էլիզապէթվիլի մէջ, Չոմպէ մաքրագործումներ կը կատարէ: Կը ձերբակալէ կամ կը զինաթափէ Լումումպայի կողմնակիցները:

×

Համըրշոլտ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, տեղեկագիր մը առաւ Սուտանի վարչապետ Մօտիպօ Քայթայէն: Այս վերջինը «կապոյտ սաղաւարտ»ներ կը պահանջէ Մալիի համար, ինչպէս նաեւ Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը:

ՄԱԿի շրջանակները դիտել կուտան թէ ոչ-անդամ պետութիւն մը չի կրնար Ապահովութեան Խորհուրդի գումարում պահանջել, ի բաց առեալ, եթէ, ընդունի գործադրել եւ հնազանդիլ Ապահովութեան Խորհուրդի տալիք որոշումները:

Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը, «ծիծաղելի» գտած է Սուտանի վարչապետին այս դիմումը:

×

ԽԱԶԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ նախարար նշանակուելուն առթիւ, Մարսէյլի Լը Փրովանսալ «Մարսէյլցիի մը եղբօրորդին նախարար» խորագրին տակ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ եւ կը շնորհաւորէ՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ անհատական ոչ մէկ մահազդ ղրկուած էր:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալթուն Նաճարեանէ, իրենց զաւկին արկածէ ազատուելու առթիւ, 20 Ն. Փրանք: Մասնաճիւղը կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ:

×

Այրի Տիկին Խաչեր Կարապետեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱԶԵՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միլանոյէն ճարտարապետ Արման Սարեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան որահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Վ. Թ. Զարզարեան, իր քրոջ՝ Տիկին Էլմասեանի յիշատակին 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ 50 Ն. Ֆ. Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր օդափոխութեան կայանին համար շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեանէ Ատրինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 9ԷՆ 18

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01-72:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր Փրանք:
Արտասահման 20 Նոր Փրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Միացեալ Նահանգներէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող

ՏԷՐ ԱՌՆԱԿ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 30 AOUT 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8886 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4687

ՀՌՈՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

100.000 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

ՀՌՈՄ.— Երէկ՝ Հինգշաբթի, Օգոստոս 25ին Հռոմի Ողիմպիականի մարզադաշտին վրայ, կատարուեցաւ պաշտօնական բացման արարողութիւնը 17րդ Միջազգային Ողիմպիական խաղերուն։

Հակառակ կիզիչ արեւին, հոծ բազմութիւն մը՝ 100.000ի հասնող, լեցուցած էր դաշտի բոլոր տրամադրելի մասերը, ուր զբօսաշրջիկական այս եղանակին, նշմարելի էին մեծ թիւով ամենազգի օտարներ, որոնց մէջ ամէնէն աչքառու թիւը կը կազմէին Ամերիկացիք։

Խաղերու վերին հովանաւորը, Իտալիոյ նախագահը՝ Կռոնքի, դաշտ ժամանեց ճիշդ ժամը 4,30ին, ուր ազգային փառերգին հնչումով ժողովուրդը համակրանքի ծափերով ընդունեց զինք։

Անմիջապէս սկսաւ մարզիկներու տողանցքը առաջնորդութեամբ յունական խումբին, որուն դրօշակը կը կրէր գահաժառանգ Կոստանդին իշխանը։ Աւելցնենք անմիջապէս որ բացման արարողութեան պատուոյ բեմին վրան է նաեւ Յունաստանի Թագուհին եւ իշխանուհի Սոֆիա որ ի պահանջել հարկին մաս պիտի առնէ նաւարկութեան մրցումներուն։

Հետզհետէ քալեցին ազգերու շարքը այբբենական տառերու կարգով։ Բոլոր տողանցողները արժանացան ջերմ ընդունելութեան, որոնց մէջ սակայն Միացեալ Նահանգներու խումբը բացառիկ ընդունելութիւն մը գտաւ։ Հազիւ դաշտ մտած, արդէն ժողովուրդը ոտքի էր ու ուռաներով եւ ծափողջիւններով կը թնդար ամբողջ մարզադաշտը։ Ամերիկեան խումբի աստղազարդ դրօշակը առաջին անգամ ըլլալով կը կրէր սեւամորթ մը Ռ. Ճոնսըն, տասնախաղի ախոյեան։

Գոյնզգոյն եւ գրաւիչ տարազներու ամբողջ բանակ մը կը տողանցէր ժողովուրդին առջեւ որոնց մէջ իրենց առանձնայատուկ ուշքի կը զարնէին Աւստրալացիք, Տանիմարքացիք, Ֆրանսացիք, Ճափոնցիները, Գերմանացիք, Հնդիկները իրենց բուրաստանի գլխու դեղին փաթթոցներով, Անգլիացիք եւ Ամերիկացիները։ Արեւելեան երկիրներու մարզիկներուն տարազները բազմատարազ լուրջ եւ մութ գոյներ ունէին. Տպաւորիչ էր Խորհրդային մարզիկներու Երկսեռ խումբին տողանցքը։

Երբ բոլոր մարզիկները շարուեցան պատուոյ բեմին վրայ, Իտալական Ողիմպիականի կազմակերպիչ մարմնի նախագահ Ճ. Անտրէօթթի բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան ուղերձ մը ըրաւ, որմէ անմիջապէս վերջ Միջազգային Ողիմպիականի Նախագահը հակիրճ քանի մը խօսք ըրաւ ու ապա Հանրապետութեան Նախագահը բացուած յայտարարեց 17րդ Միջազգային խաղերը։

Ապա Ողիմպիականի փառերգի հնչիւնին տակ, հսկայական մեծ դրօշակը պարզուեցաւ դաշտին վրայ, եւ ուրիշ մը որ մինչ օրս կը գտնուէր Մելպուրն, անոր քաղաքապետը յանձնեց Հռոմի քաղաքապետին որ պահ պիտի մնայ Հռոմի մէջ, մինչեւ յաջորդը՝ որ տեղի պիտի ունենայ Ճափոնի մէջ 1964ին։

Անկասկած որ հանդէսի ամէնէն յուզիչ պահը Ողիմպիականի ջահին հասնիլն եղաւ, մարզադաշտ։ Ջահակիրները հազիւ ոտք կոխած դաշտին վրայ, երեք թնդանօթի հարուածներ արձակուեցան։ 6000 աղաւնիներ արձակուեցան եւ Հռոմի բոլոր եկեղեցիները սկսան ղօղանջել։ Ամբողջ ժողովուրդը մէկ հոգիի պէս կը թնդացնէր մարզադաշտը ու անդադար կը ծափահարէր։ Ջահակիրը շրջան մը ըրաւ դաշտին շուրջ, ապա գնաց վառելու Ողիմպիականի կրակարանը, որուն անմար բոցը պիտի շարունակուի մնալ մինչեւ ամբողջ խաղերու ընթացքին։

Բացման հանդիսաւոր այս արարողութիւնը վերջ գտաւ իտալական ազգային եւ Ողիմպիականի փառերգներով, որու մաս կազմեցին Քարապինիէրներու նուագախումբն ու ազգային Ակադեմիայի Սանթա Չեչիլիա երգչախումբը.

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԷ

ՄԱԿ-Ի ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԹԱՆԼԷՎԻԼԻ ՄԷՋ

Միջափրիկեան ժողովը կը շարունակուի Լէոփոլտվիլի մէջ։ Շահեկան է նշել թէ ժողովի հրաւիրողը՝ Լումումպա ձըգած է հիւրերը եւ գացած Քազայով զբաղելու։ Ցարդ, խնդրոյ առարկայ եղած են ընդհանուր սկզբունքներ միայն, ինչպէս՝ ափրիկանացում, ափրիկեան երկիրներու եղբայրակցութիւն, եւայլն։ Առջի օր քննութեան առած են Քաթանկայի հարցը։ Ժողովները գոցիփակ ըլլալով ոչ մէկ տեղեկութիւն կարելի եղած է ձեռք ձգել, տրուած որոշումներուն մասին։ Ֆիկառոյի թղթակիցը՝ Մաքս Քլօ, զաղտնի տեսակցութիւններ ունեցած է ժողովի քանի մը պատուիրակներու հետ, եւ կ'եզրակացնէ.— Սկզբունքով, արաբ եւ ափրիկեցի բոլոր պատգամաւորներն ալ դէմ են Քաթանկայի անջատման, սակայն, չեն ուզեր ծայրայեղութեան երթալ, այսինքն ընդառաջ երթալ Լումումպայի ծրագրին։ Այս վերջինը զինուորական օժանդակութիւն կը պահանջէ Ափրիկէի ազատ երկիրներէն, որպէսզի զինու զօրութեամբ Քաթանկայի հաշիւը մաքրէ։

— Ի՞նչ կը նախատեսէք, հարցուցած է Մաքս Քլօ։

— «Լումումպայի կ'ինյնայ գտնել լուծում մը։ Պարզ է թէ զինուորական ուժ պիտի գործածէ, քանի որ ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է կեդրոնի կառավարութեան դէմ։ Այսուհանդերձ զինուորներ չենք կրնար տրամադրել, այլ միայն, մասնագէտներ եւ սպաներ»։

Արդէն իսկ, Քոնկոյի վարչապետը առանց բառերը ծամծմելու, այս մասին արտայայտուած է առջի օր, Ունիթայի (իտալ. համայնավարներու պաշտօնաթերթը) թղթակիցին.— «Քաթանկայի հարցը պիտի կարգադրուի, շնորհիւ Քոնկոյի բանակին անմիջական միջամտութեան»։ Միւս կողմէ սակայն, Չոմպէ շատ ինքնավստահ է։ Արդարեւ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարեց.— «Եթէ Լումումպայի զինուորները գան, անոնց կը սպասենք վճռական կեցուածքով»։

Ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են Սթանլէվիլի մէջ։ Լումումպայի ժամանումին սպասող Քոնկոյի զինուորներ եւ քաղաքացիներ, ՄԱԿի զինանշանը կրող ամերիկեան օդանաւի մը վրայ յարձակած եւ մէջը գտնուող անձնակազմը — ութ Ամերիկացիներ — վիրաւորած են, հրացանի հարուածներով։ Լինչի պիտի ենթարկուէին, եթէ վրայ չհասնէին ՄԱԿի Հապէշ զինուորներ։ Միջադէպէն երեք քառորդ ժամ ետք, Լումումպա Սթանլէվիլի օդակայանը հասած է։

Ուրիշ միջադէպեր ալ պատահած են, Սթանլէվիլի մէջ։ Գնդացիրներով զինուած Քոնկոյի զինուորներ, ՄԱԿի քաղաքային սպայակոյտի անդամները ձերբակալած են...

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

Սէր Սէրին

ԴԵՂՆ ՈՒ ԴԱՐՄԱՆԸ...

— Մեր սրտէն խօսած էր ձեր թերթը, անցեալները... Մե՛նք ալ ունինք այդ ցաւը...

— Ո՞ր ցաւը...

— Մեր Հայրենակցական Միութիւնն ալ, տարիներով, սաներ պահած է, բայց կրնամ առանց վարանումի յայտարարել, թէ յուսախաբ եղած է՝ շատերէն...

— Ուրեմն, մեր թերթը մատնանշած էր համատարած երեւոյթէ մը...

— Այո՛, «երախտամոռութիւն» բառը շատ տեղին է... Եղբայր պատուական, երբ նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ են, աղերսագիր կը գրեն եւ օգնութիւն կը խնդրեն... Կ'ըսեն թէ դպրոց, համալսարան պիտի երթան, բայց դրամ չունին... Որբ են կամ չքաւոր ընտանիքի մը զաւակը... Իրենց աղերսագիրներուն մէջ ալ մե՜ծ, մե՜ծ խոստումներ... «Երբ, օր մը, դրամ շահիմ, կը վերադարձնեմ»... Մենք ալ կը հաւատանք եւ պէտք եղած օգնութիւնը կ'ընենք... Ուզես չուզես պիտի հաւատաս... Մէկը Երկրորդականի վարժարան կը ղրկենք, ուրիշ մը համալսարանական ծախքերը կը ստանձնենք, երրորդի մը գիրքերը կը գնենք...

— Ետքը՞ ինչ կը պատահի...

— Ձեր մտքէն անցածը... Դպրոցէն, համալսարանէն ելա՞ն, մարդ եղա՞ն, ա՛լ կը մոռնան իրենց բարիք ընող Միութեան գոյութիւնն ալ, անունն ալ... Կը ճանչնանք այնպիսիներ, որոնք մեր Միութեան դրամներով մարդ եղած են, տուն-տեղ շինած են, դրամատունն ալ ափ մը կարկուտ պահ դրած են, բայց նորէն մեր երեսն անգամ չեն նայիր...

— Ատ ի՞նչ զզուելի երեւոյթ է։

— Զզուելին ալ խօ՞սք է... Սիրտդ կըտոր կտոր կ'ըլլայ, երբ կը տեսնես այս վրան-բաց ապերախտութիւնը... Մեր Միութեան ծանօթ են քանի մը նախկին սաներ, որոնք այսօր նիւթական շատ լաւ վիճակ ունին, բայց մեզի բարեւ ալ չեն տար... Ինքնաշարժ ունին, փառաւոր տուն ունին, իրենց կնոջը ականջէն ադամանդ օղ կախած են, բայց մեզի ականջ չեն կախեր... Անգամ մը, մեր նախկին սաներէն մէկուն, մեր Միութեան պարահանդէսին տոմսակը ղրկեցինք... Գիտէ՞ք ինչ ըրաւ — ետ ղրկեց՝ առանց խպնելու... Անպիտա՛ն արարածը, մեր Միութեան տոլարներով մարդու կարգ անցեր է, մեր քովէն ալ անցնիլ չուզեր... Ըսեմ ձեզի որ մեր Միութեան անդամներուն սրտէն արիւն կ'երթայ, երբ այս տեսակ ապերախտութիւններ կը տեսնեն։ Ա՛լ անանկ եղած ենք որ կարծեմ մեր յաջորդ Պատգամաւորականին, պիտի որոշենք սենքչյատկացնել աղքատիկ ուսանողներու։

— Քանի մը հոգիի մեղքին համար մըյնացեալները մի՛ պատժէք, անարդարութիւն ըրած կ'ըլլաք...

— Այո՛, ատ ատանկ է եւ ինչպէս որ ձեր թերթը ըսած էր, ամէնը մէկ ջուրով ալ չենք կրնար լուալ, բայց չէ՞ք կարծեր որ «փորձեալը կրկին փորձելը յիմարութիւն է»... Աս ալ աւելցնեմ որ ամէն տարի այս գանգատները կ'ընենք, բայց երբ նոր աղերսագիր մը հասնի մեզի, աղերսախոսները կը մոռնանք եւ նորէն կ'օգնենք... Սիրտ է, չի դիմանար... Ազգին զաւակներն են, մեր զաւակներն են, ինչպէ՞ս կրնաս ետ նամրել... Վերջապէս, մեր Հայրենակցականները ինչո՞ւ հիմնուեր են — ազգին եւ անոր զաւակներուն հոգ տանելու համար... Չեմ գիտեր ինտո՞ր այս ցաւը պիտի դարմանենք...

— Այդ ցաւը չի դարմանուիր... Երախտագիտութեան զգացումը փողկապ չէ որ առնես մէկու մը ճիտէն կախես... Դաստիարակութեան հարց է...

— Ուրեմն դուք ալ դեղ, դարման չունիք...

— Ունի՛նք — ամէն Հայրենակցական իր թերթին մէջ կը հրատարակէ անուններն իր ապերախտներուն, որոնք իրենց բարերարներուն բարեւ չեն տար այսօր... Այդ «կրաւորական» պատիժը կրնայ «ներգործական» ազդարարութիւն մը ըլլալ յաջորդ աղերսագիրները ստորագրողներուն համար...

ԵՒ-ՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Ֆինլանտա, Սեպտեմբերի սկիզբը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Հանրապետութեան Նախագահի ծննդեան 60րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսութեան նախարարը՝ Էհրարտ Տիւսէլտորֆի մէջ յայտարարեց.— «Բարձր Սիլեզիոյ գերմանական հող էր եւ ոչ լեհական։ Ներկայիս Լեհաստանի կողմէ կառավարուիլը ոչինչ կը փոխէ կացութենէն»։

ՇԹՕՐԱՅԻ ժողովը, նոր անելի մը մէջ մտաւ պաղեստինեան հարցով, որուն համար որոշում չկրցաւ առնել։ Գահիրէ եւ Պաղտատ տարբեր նպատակներով կ'ուզեն արաբական Պաղեստին մը ստեղծել ի հեճուկս Յորդանանի, որուն անհետացումը իրենց գործին կու գայ։ Քասըմի համար «պզտիկ Թագաւորին» (Հիւսէյին) տապալումը պիտի ամբողջացնէր 1958ի Իրաքեան յեղափոխութիւնը, իսկ Նասըր գէշ աչքով կը նայի Հիւսէյինին որ ապարէկ կը կարդայ տարիներէ ի վեր։ Պաղեստինեան անկախ պետութեան մը գաղափարը շատ գէշ ընդունելութիւն գտաւ Յորդանանի ներկայացուցիչին մօտ որ ժողովասրահը ձգած գացած է։ Ի վերջոյ միջին ճամբայ մը գտած են եւ քուէարկուած բանաձեւին համաձայն, բարձրագոյն մարմին մը պիտի ստեղծուի որ պիտի զբաղի պաղեստինեան հարցով։ Ասոր քննութիւնը յետաձգուած է յառաջիկայ տարուան։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ, 3 օտար թերթեր արգիլուեցան.— Տեփէշ տը Թանժէ, Սթօք է Մարշէ եւ անգլերէն՝ Թանճիըր Կազըթ։

ՄԱՐԻՈՒՍ ՄՈՒԹԷ, Տոմի ընկերվարական ծերակուտականը խօսելով Սուտանի անջատման մասին ըսած է.— «Լաւ չեմ տեսներ թէ ինչպէս, նոյնիսկ իր բարձր հեղինակութեամբ, տը Կոլ պիտի կարենայ հաստատուն եւ տեւական համաձայնութիւն մը վերահաստատել նման կացութեան մը մէջ»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 18 լրագրողներ Ֆրանսա եկած են այցելութեան։ Անոնց կարգին՝ Տոքթ. Մոժեեան որ հեղինակն է Ֆրանսական փիլիսոփայութեան մասին շարք մը հրատարակութիւններու, կը գրէ Իւմանիթէ։

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը Մոտիպօ Քայթա հաւանաբար Փարիզ գայ այս շաբաթ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 25ին «Ալիթալիա» օդանաւով Հռոմէն Պէյրութ ժամանեց Կարդինալ Գրիգոր Պետրոս Աղաճանեան, որ քանի մը օր հանգստանալէ վերջ Պէյրութ, պիտի անցնի Հնդկաստան, նախագահելու համար այդ շրջանի եպիսկոպոսական համաժողովին եւ այցելելու առաքելութիւնները։

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Բ.

Լվովի տաճարի կառուցումը շարունակուել է 1356–1363 Թուականներին: Ցայտնի է տաճարի ճարտարապետի անունը: Նա իտալացի էր, Դորխի անունով, ծագումով նոյնպէս Ղրիմի ջենովական գաղութներից եւ ծանօթ Ցակորին ու Փանոսին, որոնք նրան յանձնարարեցին Լվովի հայկական տաճարի կառուցումը: Հայ Եկեղեցու կանոնի համաձայն, նոր կառուցուող ամէն եկեղեցու նախագիծը հաստատւում էր Թեմի եպիսկոպոսի կողմից: Ուրեմն Թէ՛ ճարտարապետը եւ Թէ՛ բարերար հիմնադիրները պէտք է ձգտէին տաճարը կառուցել հայկական ոճով:

Վերածնունդի յետագայ ժամանակաշրջանում իտալացի ճարտարապետները ողողեցին ամբողջ Եւրոպան: Դժուար չէր նրանց համար կառուցել օտարների ճարտարապետական, ազգային ոճի պահանջների համաձայն նոր շէնքեր:

Դեռեւս Ղրիմում Դորխին տեսած պէտք է լինէր մի շարք հայկական եկեղեցիներ եւ ծանօթ՝ հայկական ճարտարապետութեան:

Լվովի հայկական տաճարը պահպանել էր բուն ազգային ոճի հիմնական գծերը: Ղրիմի հայկական եկեղեցիները եւ Լվովի տաճարը իրենց ոճով Թէեւ մօտ են հայկական բուն եկեղեցական ճարտարապետութեան ոճին, սակայն որոշ չափով կորցրել էին հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան բնորոշ մի քանի գծերը եւ դրա փոխարէն ենԹարկուել յոնա–բիւզանդական ազդեցութեանը: Սակայն չհաշուած այդ օտար ազդեցութիւնները, Թէ՛ Ղրիմի եւ Թէ՛ Լվովի հայկական եկեղեցիները, յատկապէս Լվովի տաճարը, ընդհանուր առմամբ կառուցուած են հայկական ոճով: Նրանց համաչափութիւնները տարբեր են բիւզանդական եկեղեցիների համաչափութիւններից: Վերջինները աւելի զանգուածային են եւ աւելի լայն նստած, տարածուն, մինչդեռ հայկական եկեղեցիներին բնորոշ է նրբութիւնը, բարեձեւութիւնը, սլացքը:

Լվովեան հայկական տաճարի ներքինը նոյնպէս բարեձեւ տպաւորութիւն է Թողնում: Իր ամբողջութեան մէջ վերցրած, հայկական ճարտարապետական ոգու եւ հին գեղարուեստական մշակոյԹի արտայայտութիւնն է: Այդպիսին է Լվովի տաճարը, այդպիսին են նաեւ Ս. Ցովհաննէս Մկրտչի, Ս. Միքայէլ եւ Ս. Գաբրիէլ հրեշտակապետների նուիրուած Կաֆայի գլխաւոր եկեղեցիները, որոնք հայ գաղուԹների միջնադարեան ճարտարապետութեան յուշարձաններից են: Հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան այս ոճի մէջ ներմուծուել են բիւզանդական ազդեցութիւնները, ձեւաւորուած Կաֆայում եւ Ղրիմի հայկական գաղուԹներում ու տարածուելով՝ հասած հիւսիսարեւմտեան ուղղութեամբ մինչեւ Լեհաստան, այսինքն Լվով:

ԺԴ. դարի վերջերին կառուցուած Լվովի տաճարի գմբէԹից հետք չի մնացել: Նա զոհ է գնացել 1527 Թուականի հրդեհին, իսկ 1571 Թուականին նրա փոխարէն կառուցուեց նոր գմբէԹ, որն իր հերԹին վերակառուցուել է ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերում:

Նախկին գմբէԹը ցածր յարկում (յարուսում) յենւում էր չորս մեծ սիւների վրայ եւ բաց էր չորս կողմից. վերեւում սիւները միանալով՝ կամարներ էին կազմում, որոնց վրայ բարձրանում էր շէնքի յաջորդ յարկը՝ աւելի Թեթեւ եւ յենուած աւելի բարակ սիւների վրայ եւ նոյնպէս բոլոր կողմերից բաց եւ վերեւից ծածկուած սրածայր կտուրով: Ամենայն հաւանականութեամբ, նա նման էր մինչեւ օրս պահպանուած Ս. Սարգիս եկեղեցու գմբէԹին (Կաֆայում), որը բնորոշ էր միջնադարեան հայկական գաղուԹային ճարտարապետութեան համար:

Այլ ազդեցութիւններ զգալի են արխիտեկտոնիկ դեկորացիայում: Պաշտամունքի պահանջները եւ աւանդութեամբ հաստատուած ոճային ձեւերի անսասանութիւնը չէին Թոյլ տալիս, որ հայ գաղուԹային նոր եկեղեցական ճարտարապետութիւնը շեղուի եւ հեռանայ հնից: Բայց հայկական ճարտարապետական դեկորատիվ զարդարուեստը, ժամանակի ընԹացքում, անցաւ զանազան փուլեր:

Լվովի հայկական տաճարի շինութիւնը եւ նրա ներքին սարքաւորումն ու յարդարումը համընկաւ այն ժամանակաշրջանի հետ, երբ հայկական զարդարուեստի ոճը ենԹարկուած էր օտար ազդեցութիւններին: Այդ տեղի ունեցաւ այն ժամանակ, երբ Սելջուկները ԺԱ. դարում գրաւեցին Պարսկաստանը, Հայաստանը եւ Փոքր Ասիայի մեծ մասը: Սելջուկների մայրաքաղաքն էր Իկոնիա (Գոնիա) քաղաքը: Սելջուկ իշխանաւորները, իրենց նուաճած երկրների զարգացած ճարտարապետութեան ազդեցութեան տակ, սկսեցին շինարարական նոր գործունէութեան: Հայ քարտաշ – դեկորատորները, ծառայելով իրենց ապրած երկրի տէրերին, աստիճանաբար իւրացնում էին ոճային ձեւեր, որոնք իրենց հասկացողութեանը մօտ էին, ըմբռնելի եւ հասկանալի իրենց: Դեռեւս նուաճուած երկրներում հաստատուելուց առաջ, Սելջուկներն ունէին, ինչպէս Թուրքական միւս ժողովուրդները, զարդաքանդակների զգացողութիւնը: Սելջուկների Թափառաշրջիկ կեանքը պատճառ դարձաւ, որ նրանց արուեստի մէջ մտնեն այլազան տարրեր եւ մոտիւներ, որոնք ժամանակի ընԹացքում իւրացւում էին նրանց կողմից: Այստեղ նշանակալից դեր խաղացին մանաւանդ պարսկական ազդեցութիւնները, սակայն սելջուկեան զարդապրութիւնը միշտ էլ հեշտ է նրանից տարբերել: Սելջուկների զարդապրութեան զգացողութիւնը լաւագոյն կերպով արտայայտուել է ճարտարապետական զարդարանքի մէջ:

Հայկական արուեստի սահմաններում, ըստ Թորամանեանի («Պատմութիւն հայկական ճարտարապետութեան»), այդ ոճը բնորոշ գիծ է կազմում հայ ճարտարապետութեան այն ժամանակաշրջանի համար, որը տեւեց մինչեւ ԺԳ. դարի կէսերը, որից յետոյ վերջանում են բուն Հայաստանի արուեստի գործերը եւ այն ժամանակից կարելի է խօսել այն էվոլիւցիայի (յեղաշրջումի) մասին, որն ապրեց հայ գաղուԹային, Սփիւռքի արուեստը: Հայ գաղուԹների արուեստի մէջ տեսնում ենք հայ հին աւանդութիւնները հին հայրենիքից բերուած, եւ միւս կողմից՝ օտար տարրերի ազդեցութիւնը, յատկապէս իսլամական արուեստի ազդեցութիւնները, որոնք ընդունւում եւ իւրացւում էին հայ շինարարների եւ քարտաշների կողմից, որոնք Սելջուկների, իսկ յետոյ Օսմանցիների տիրապետութեան ժամանակ դառել էին նրանց գործակատարները:

Այս բարդ եւ խաչաձեւ ազդեցութիւնների մէջ միայն հասկանալի է դառնում, Թէ ինչ ճանապարհով հեռաւոր Պարսկաստանի արուեստը եւ նրա ճարտարապետական մշակոյԹի ազդեցութիւնները հասել են հին Լեհաստանի սահմանները: Այն ժամանակ զարմանալի չի Թուի այնպիսի յուշարձանների առկայութիւնը Լեհաստանում, ինչպիսին է Լվովի հայկական տաճարի զարդարանքը, որն ի միջի այլոց իրենից ներկայացնում է այդ տիպի միակ յուշարձանը, որի նմանները առաջ շատ աւելի բազմաԹիւ էին: Գեղարուեստական մշակոյԹի այդ շրջանին է պատկանում Լվովի հայկական տաճարի ճարտարապետական զարդարանքը, որն աչքի է ընկնում իր իւրայատկութեամբ իր շրջապատից: Նրա մէջ պակասում են փոխյարաբերական պատկերացումները, աչքի է ընկնում խճճուած, հիւսուած կամ բուսական մոտիւներով զարդաքանդակը: Այսպիսի զարդաքանդակներ կան ե՛ւ տաճարի ներսում ե՛ւ դրսում, ե՛ւ նրա մօտիկ շրջակայքի շիրմաքարերի վրայ, ինչպէս նաեւ տաճարից ոչ հեռու կանգնած աշտարակաձեւ զանգակատան վրայ, եւ նոյնիսկ հարեւան՝ Հայկական անունը կրող փողոցի տների վրայ: Այդ զարդաքանդակներում Արեւելքն ու Արեւմուտքը խառնուած են միմեանց:

Մենք ի վիճակի չենք ստոյգ որոշելու ժամանակը, Թէ ե՛րբ է արուած զարդարանքը, որն անմիջականօրէն կապուած է տաճարի ճարտարապետութեան հետ եւ անկասկած յառաջացած է նրա հետ միասին: Նոյնպէս չենք կարող որոշակի նշել ժամանակը կենտրոնական կամարը կողքիններից բաժանող սիւների քարերի վրայ արուած զարդաքանդակի, որը կազմուած է բարակ, վերեւից ներքեւ զուգահեռ հոլանիկներից, որոնք որոշ հատուածներում բեկւում են որոշ անկիւնի տակ եւ կտրում միմեանց: Այդ զարդաքանդակը հաւանաբար արուած է 1363 Թուականից առաջ: Նոյն ժամանակ արուած պէտք է լինի մէջտեղի վերին գըմբէԹը եղերող քարեքանդակ քիւը: Դա իսլամ արուեստի ամենատարածուած մոտիւներից մէկն է, ինչպէս արաբական, այնպէս էլ սելջուկեան արուեստում, յետոյ օսմանեան Թուրքական:

Զարդաքանդակների իւրայատուկ համադրութիւնը իրենից ներկայացնում է բարբարոսների աւերումից պաշտպանուած լինելու համար ձախ պատի մէջ մտցուած մկրտութեան աւազանը:

Հայկական աւանդութեան պէտք է վերագրել եկեղեցիներում սրբապատկերների սակաւութիւնը, որը գալիս է Հայաստանում բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակից (1004–1084 Թ. Թ.): Սրբապատկերների փոխարէն ամէն տեղ ընդգծուած էր խաչի խորհրդանշանը, որը պահպանուել է որպէս պաշտամունքի օժանդակ առարկայ, նոյնիսկ սրբապատկերների եկեղեցի մուտք գործելուց յետոյ: Դրա արտայայտութիւնը եղան տաճարի կամ եկեղեցու ներսը եւ դուրսը կամ սրբավայրում դրուած, քարի վրայ քանդակուած զանազան նախշերով խաչեր՝ խաչքարեր: Փոքր անցք էր արւում քարի ներքեւի մասում, որի մէջ մտցւում էր ձողը շղԹաներով, որոնցից կախուած էր կանԹեղը, որը լուսաւորում էր խաչքարը: Խաչքարերն ունէին յունական հաւասարաձեւ խաչի ձեւ: Երբեմն մի քարի վրայ գտնում ենք միմեանց կողքի երեք խաչ պատկերուած: Երբեմն խաչերի մօտ, ոչ մեծ շրջանակների մէջ դրուած է լինում քարը դնողի անունը: Փոխանակ պատին քանդակելու, պատրաստի խաչքարը մտցւում էր պատերի մէջ, սիւների մէջ: Լվովի հայկական տաճարում եղած խաչքարերից ամենահինը 1427 Թուականից է:

(2 — Շար.)

ՊԱԼՔԱՆԱՑՈՒՄ ԱՓՐԻԿԷԻ

Սեւ ցամաքամասին աշխէքԹները հետզհետէ անկախութեան կը տիրանան, ազգերու կարգը կ'անցնին, Ազգերու Միութեան անդամակցութեան կը դիմեն: Հզօրներ, որոնք կէս դար առաջ իրենց մէջ բաժնած էին ժողովուրդներ եւ երկիրներ տեղի կուտան անյաղԹելի իրողութեան առջեւ: Հիւսիսային աւելի կամ նուազ ինքնավարութեան վարժ ժողովուրդներ անկախ են Թօթափելով եւրոպական պետութեանց տիրապետութիւնը: Հարաւի երկիրները ցեղային պայքարներու կեդրոններ են: Կեդրոնի կայսրութեան տիրապետող տարրը կը ջանայ պահել իր իշխանութիւնը այլատարր ցեղախումբերու վրայ:

Ափրիկեան ժողովուրդներու համար անկախութիւնը փոխանցիկ հիւանդութիւն մը դարձած է: Պատրաստուա՞ծ են անկախութեան, ունի՞ն վարիչ դասակարգ մը, որոշ աստիճանի տնտեսութիւն, պաշտօնէութեան շրջանակներ: Արտաքին դրդումով երբեմն ընտրանի մը, երբեմն հասարակ դէմքեր ղեկավար կը հանդիսանան շարժումներու, օժանդակութիւն կը գտնեն արդէն իսկ անկախութեան հասած դրացիներէ եւ կը հեռացնեն տիրող տարրը:

Անկախ պետութիւնները չյարգեցին դաշնագրերու պայմանները: Մարոքէն եւ Թունուզէն հեռացան 270.000 Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսական կառավարութեան պատճառեցին ութսուներհինգ միլիառ ֆրանքի յաւելուածական ծախք մը: Բազմաթիւ Իտալացիներ նոյնպէս Իտալիա դարձան, Թէեւ Թունուզ ծնած եւ Թունուզցիներ էին: Պելժ մը չի կրնար մնալ Քոնկոյի մէջ:

Միջազգային կարեւորութիւն ստացաւ ափրիկեան ընդարձակ երկիրը: Պելժերը անկախութիւն տուին առանց անկախութեան պատրաստած ըլլալու եւ անիշխանութեան մէջ ձգեցին երկիրը գիտնալով Թէ հարիւրէ աւելի ցեղախումբեր իրարու դէմ պիտի ելլեն, իւրաքանչիւրը ինքնավարութեան պիտի ձգտի: Երբ ՔաԹանկայի ղեկավար Չոմպէ անկախութիւն պիտի հռչակէր պելժ կառավարիչը կ'արգիլէր եւ յետոյ երբ երկիրը անիշխանութեան կը մատնուէր՝ կ'աշխատէր ընդարձակ եւ հարուստ նահանգը պատել միւս հողամասէն: ԳաղԹարար պետութեան անճարակ քաղաքականութիւնը պատճառ դարձաւ խորհրդային միջամտութեան: Մոսկուայի ներկայացուցիչը «պելժ յարձակում անկախ Քոնկոյի դէմ» նկատեց Պելժիացիներուն ինքնապաշտպանութիւնը: Միջազգային դէմք մը դարձած Քոնկոյի վարիչը, երբեմն [illegible] համեստ պաշտօնեայ, կը սպառնայ խորհրդային օժանդակութեան դիմել անդորրութիւնը հաստատելու համար: Ապահովութեան Խորհուրդը [illegible] կ'որոշէ միջազգային զօրք ղրկել խորհրդային առանձին միջամտութիւնը արգիլելու համար:

ՔաԹանկայի ցեղախումբերու պետերը կը պահանջեն ինքնորոշման սկզբունքի գործադրութիւնը, անկախութիւն Քոնկոյի, անկախութիւն ՔաԹանկայի. Երկիրը մասնաւոր հետաքրքրութեան արժանի է, որովհետեւ հանքահարուստ հողամաս մըն է: Աշխարհի պղինձի արտադրութեան [illegible] առ հարիւրը կ'արտադրէ, աւելի հարուստ է բաղադրութեամբ քան ամերիկեան եւ չիլիական հանքերը, արտադրութիւնը հեշտ է եւ 100 առ հարիւր [illegible] կ'ապահովէ: Ունի քոպալտ, կապար, մանկանէզի, ադամանդի հանքեր եւ մանաւանդ ուրանիում: Խոշոր [illegible] Սանժիէ Պելժը Ամերիկա տարաւ ուրանիումը, ուրկէ պատրաստուեցաւ Շիքակոյի մէջ հիւլէական առաջին ռումբը:

ՔաԹանկայի հանքերու մէջ կ'աշխատին երկու հազար Պելժեր, որոնց հեռացումով քանի հազար բնիկներ անգործ կրնան մնալ, Թէեւ յափշտակողներ չեն պակսիր Պելժերու տեղը գրաւելու համար:

Քոնկոյի ներքին պայքարը, ցեղախումբ ցեղախումբի դէմ կռիւները օրինակներ են անկախութեան հասնող խափշիկներու վայրագ կռիւներուն: Ոչ քաղաքականութեան ըմբռնումն ունին, ոչ ռամկավարական իրաւակարգ կրնան ունենալ: Նքրումայի բռնապետութեան տակ ընդդիմադիր երեսփոխան մը կը բանտարկուի, Քոնկոյի մէջ հակառակորդ մը կը դատապարտուի բաց փորով կիզիչ արեւին տակ պառկելու: Դրացի երկիրներ համայնավար իրաւակարգ ունին:

Սեւ ցամաքամասը երեսուն միլիոն քառակուսի քիլ. տարածութիւն ունի, հաւասար Եւրոպայի, Չինաստանի, Միաց. Նահանգներու, Հնդկաստանի տարածութեանց, որոնք մէկուկէս միլիառ բնակիչ ունին, մինչդեռ Ափրիկէ երկու հարիւր միլիոն միայն: Ցամաքամասը կ'արտադրէ աշխարհի ոսկիի արտադրութեան 56 առ հարիւրը, ադամանդի 98 առ հարիւրը, պղինձի 26 առ հարիւր: Ունի քարիւղի հանքեր, անհաշիւ [illegible] ածուխ:

Երկրախոյզներ կը հաստատեն Թէ Ափրիկէի մէջ կը խօսին երկու հազար եօԹ հարիւր բարբառներ, որոնց գլխաւորները եօԹը հարիւր են: Նախնական ընկերութիւններ են կազմակերպութեամբ, կրօնական տարրական զգացումով, կը վարեն անասնական կեանք մը: Միջին [illegible] անտառներուն մէջ կը բնակին գաճաճները: Ֆրանսական Ծերակոյտի անդամ սեւամորԹ մը կը վերադառնայ Ֆրանսական Քոնկո ընտրողներուն ճառելու համար: Ընտրողներն ալ կը համաձայնին [illegible] ճաշակելու պատուական միսը [illegible] ծերակուտականին: Մարդակերներն են, դեմոկրատ են, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ստացած են, ծիծաղելի դարձնելով «մարդկային իրաւունքներու յայտարարութիւնը»: ԵԹովպիոյ մարդակեր Շանքըլա ցեղախումբն ալ ինքնավար պիտի ըլլայ մասնակցելով ԵԹովպական ապակեդրոնացեալ կայսրութեան:

ՄԱԿի անդամ եղան Լիպերիա, Բարեյուսոյ Հրուանդան, ԵԹովպիա, քիչ ատենէն սեւամորԹներու ներկայացուցիչները պիտի ունենան Միացեալ Ազգերու մէջ քուէներուն մէկ չորրորդը: Աշխարհի ճակատագիրը կախում պիտի ունենայ ափրիկեան սեւերու քուէներէն, եԹէ իրենց միանան ասիական քուէները:

Անկախութեան հասնող ամէն երկիր պէտք ունի տնտեսական օժանդակութեան եւ մասնագէտներու: Խորհ. Միութիւն եւ Ամերիկա պիտի մրցին օժանդակութեան [illegible] երկրին, մէկը համայնավարութեան [illegible] դրական աշխատանքով, միւսը խորհրդային ծաւալումը արգիլելու [illegible]: Քուպա, Քոնկո օրինակներ են. [illegible] Թովպիա եւ Նոր Կինէ երկրամասերը [illegible] են: Համայնավար Չինաստան կը [illegible] ափրիկեան շարժումներուն: Չոմպէ [illegible] տարարեց կոչով մը. «Ազատ աշխարհի [illegible] պաշտպանները ջանալու են որ Ափրիկէի մայրաքաղաքը Փեքին չըլլայ»:

Իւրաքանչիւր երկիր բաղկացած է ցեղախումբերէ, որոնք իրարմէ կը տարբերին լեզուով եւ բարքերով, միշտ հակամարտ են: Իւրաքանչիւր երկիր

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ ԵՒ ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Մարմնակազմի վրայ մարզանքի բարեբար ազդեցութիւնը ապացուցուած է հազարամեայ փորձով եւ բազմակողմանի կերպով ապացուցուած գիտութեան կողմէ. Գոյութիւն ունին նոր տուեալներ, որոնք ցոյց կու տան, որ մարմնամարզի օգնութեամբ կարելի է խուսափիլ տարեց հասակի մէջ մեզի սպառող հիւանդութիւններէն, ուշացնել ծերութիւնը, ապահովել երկարակեցութիւնը:

Գիտնականները հետազօտած են 50-60 տարեկան չափահաս մարդոց երկու խումբերու մարմնակազմը: Առաջին խումբը կազմուած էր 300 մարզիկներէ, որոնք պատանի տարիքէն չէին ընդհատած մարզանքը: Երկրորդ 300 հոգինոց խումբի մարդիկ երբեք չէին զբաղած մարզանքով: Բժիշկները նոյն այս վերջին խումբի մարդոց մէջ երեւան հանեցին պնդերակութեամբ մեծ թիւով հիւանդներ:

Երկարակեցութեան պայքարին մէջ վճռական դեր կը խաղայ ջղային դրութեան վիճակը: Տարիներու ընթացքին կը փոխուի հիմնական ջղային գործողութիւններու ուժը, աշխատունակութեան վերականգնումին համար կը պահանջուի զգալի չափով աւելի ժամանակ: Սակայն այս առանձնայատկութիւնները այնքան խիստ կերպով երեւան չեն գար անոնց մօտ, որոնք կը շարունակեն մարզանքը:

«Վիշտը կը ծերացնէ մարդը» — կ'ըսէ ժողովրդական առածը: Հոգեկան ցնցումները, վախը, տագնապը, յուսահատութիւնը, մտահոգութիւնը վաղաժամ կը ծերացնեն մարմնակազմը, կը կրճատեն կեանքը: Հին աշխարհի երեւելի բժիշկ Ավիցենան սրամիտ փորձ մը ըրած է. ան երկու գառնուկներու կուտար բոլորովին միանման սնունդ, բայց մէկը կը պահէր հանգիստ պայմաններու մէջ, իսկ միւսին մօտ կապած էր գայլ մը: Գայլին տեսողը այնպէս ազդած էր խեղճ գառնուկին վրայ, որ ան սկսաւ նիհարնալ եւ հիւանդանալ, իսկ առաջինը մնաց չաղ առողջ ու կ'աճէր բնականոն կերպով:

Մարմնամարզը եւ մարզական խաղերը անհամատեղելի են յուսահատութեան, վատ տրամադրութեան, խիստ ջղայնութեան հետ: Ահա թէ ինչո՞ւ մենք խորհուրդ կու տանք՝ ժամանակ մի կորսնցնէք, սկսեցէք պարապիլ մարզանքով: Դահուկով գրօսնելու, վոլէյպոլ խաղալու կամ մակոյկով պտըտելու ժամանակ վատ տրամադրութեան տեղ չի մնար, ինքնաբերաբար կը հարթուին կնճիռները եւ յաճախ ժպիտ կը փայլի դէմքին վրայ: Իսկ լաւ տրամադրութիւնը առողջութեան երաշխիք է:

Տարեց մարդու մարզանքի առաջին կանոնն է ֆիզիքական վարժութիւնները ծաւալով եւ բնոյթով համաձայնեցնել տարիքի եւ սեռի առանձնայատկութիւններուն, առողջութեան վիճակին, ֆիզիքական պատրաստականութեան աստիճանին: Օրինակ, տարեց մարդոց գործարանական հնարաւորութիւններուն չեն համապատասխաներ արագութիւն պահանջող վարժութիւնները: Իսկ ծաւալով բաւական զգալի ֆիզիքական բեռ, հանգիստ, բայց ոչ արագ պայմաններու մէջ, յարմար է: Ցայտնի են 50է աւելի տարիք ունեցող մարզիկները, որոնք երիտասարդներուն կը յաղթեն այն վարժութիւններու մէջ, որոնք կը պահանջեն տոկունութիւն եւ ոչ թէ արագութիւն:

Պարտադիր կանոն է, որ վարժութիւններու աշխուժութիւնը աճի աստիճանաբար: Դիւրին վարժութենէն աւելի բարդ ու դժուար վարժութեան անցնելու համար պէտք չէ շտապել: Նաեւ պէտք չէ շունչը բռնել, լարուիլ:

50-60 տարեկան մարդոց համար շատ օգտակար են դահուկները, չմուշկները, վոլէյպոլը, լողը, թիավարումը, քալելը, զբօսաշրջումը, հեծելանիւը, որսորդութիւնը եւ ձկնորսութիւնը:

Կարելի է յանձնարարել հետեւեալ առողջացնող նուազագոյն ծրագիրը, որ փորձուած է.

— Առաւօտուն մարմնամարզ 10-12 վայրկեան:
— Մաքուր օդի մէջ պտոյտ 1-2 ժամ:
— Մարմնակրթական դադար:
— Գործօն հանգիստ ամէն հանգստի օր:

Ամէնօրեայ առաւօտեան վարժութիւններու մէջ կը մտնեն 8-10 վարժութիւն՝ շնչառութեան, ձեռքերու, ոտքերու, իրանի վարժութիւններ, որովայնասեղմիչի եւ ճիշդ կեցուածքի պահպանման վարժութիւններ: Մարմնամարզը օգուտ կը բերէ միայն ամէն օր կանոնաւորապէս կրկնելու պարագային: Պէտք է ապահովել, որ ըլլայ բաւականաչափ մաքուր օդ, բանալ պատուհանը, պատշգամբի դուռը: Լաւ է վարժութիւններն ընել բակի կամ պարտէզի մէջ: Լաւ է վարժութիւններէն յետոյ մարմինը շփել պաղ ջուրով կամ լոգանք առնել:

Քալելը տարեց մարդոց համար անփոխարինելի մարզանք է: Անհրաժեշտ է քալել 3-5 քիլոմեթր հարթ տարածութեան վրայ, առանց յոգնութեան եւ շնչահատութեան: Հետզհետէ աւելցնել տարածութիւնը եւ արագութիւնը: Աշխատեցէք ոտքով երթալ աշխատանքի եւ վերադառնալ, կամ թէ քալել ու յետոյ հանրակառք նստիլ: Ամէն երեկոյ քնանալէ առաջ 30-50 րոպէ անպայման զբօսանք ըրէք, որ լաւ միջոց է անքնութեան դէմ:

Հանգստի օրը անցնել գործօն հանգիստով, այսինքն ոտքով կամ հեծելանիւով պտոյտ քաղաքէն դուրս: Նուազագոյն ծրագրի վերջին կէտն է մարմնակրթական դադարը: Ցայտնի է, որ երբ մարդ միեւնոյն դիրքով երկար կը մնայ, կը սկսի յոգնիլ: Բայց ոտքի ելէք, բացէք օդանցքը, ձեռքերով կամ ոտքերով քանի մը շարժում ըրէք, ուսերը ուղղեցէք, կուրծքի վանդակը լայնցուցէք, խոր շնչեցէք, մի քանի անգամ դարձէք սենեակին մէջ եւ ահա աշխատունակութիւնը վերականգնած է:

Մարմնամարզ եւ կոփումը անհրաժեշտ են, բայց անոնց միանալու են աշխատանքն ու հանգիստը, խելացի սննդառութիւնը:

Կ'ըսեն թէ քանի կը յառաջանայ ծերութիւնը, մարդ կը սկսի «դէպի հողը ծռիլ»: Ասիկա կատակ չէ, տարիներու ընթացքին կ'աւելնան ողնաշարի ծալքերը, կը նուազի մկաններուն ծաւալը, մարդ կը կարճանայ քիչ մը: Ասկէ զատ շատերու մօտ փորի, կուրծքի եւ ազդրերու վրայ ճարպային «բարձիկներ» կը գոյանան, կը սահմանափակուի կուրծքի վանդակի եւ ողնաշարի շարժունակութիւնը: Որովայնասեղմիչի մկանները կը թուլնան: Շնչառութիւնը մակերեսային է: Այս բոլոր անցանկալի երեւոյթները կարելի է կեցնել մարզանքով:

Արդեօք իմաստ կա՞յ 50-60 տարեկան հասակին մէջ առաջին անգամ սկսիլ մարզանքի:

Մենք քննած ենք 55-65 տարեկան խումբ մը գիտական աշխատողներ, որոնք մինչեւ այդ երբեք չէին զբաղած մարզանքով: Երեք ամսուան հետազօտութիւնը ցոյց տուաւ, որ մարզանքներէն յետոյ բոլորին առողջութիւնը զգալի կերպով բարելաւուեցաւ, քունը բնականոն դարձաւ, անհետացան կուրծքի վանդակի անհաճոյ զգացողութիւնները, աւելցաւ թոքերու ծաւալը, բարելաւուեցաւ սրտի գործունէութիւնը, բարձրացաւ աշխատունակութիւնը:

Տարեց մարդոցմէն ոմանք յոյս կը դնեն զանազան դեղերու, մասնաւորապէս Ֆովոկայինի «երիտասարդացնող» ազդեցութեան վրայ: Բայց նովոկայինը ի՞նչ կրնայ ընել այն մարդուն, որ կը շարունակէ անկանոն կեանք վարել: Ոչ մէկ դեղ չի կրնար փոխարինել մարզանքի եւ կոփման ազդեցութիւնը: Ինքնին հասկալի է, որ մարզանքով զբաղողներու մասին կանոնաւոր բժշկական հսկողութիւնը հարկաւոր է բոլոր հասակներու եւ յատկապէս տարեց մարդոց համար:

ՓՐՈՖ. Ա. ՍԱՎԵԼԵՒ

ակորդ մըն է դրացի երկրին, ափրիկեան միութիւն մը, երկրի մը բնակիչներուն միութիւնը անկարելիութիւն մըն է: Զոմպէի կուսակցութիւնը՝ Քոնաքար անունով ցեղապետներու կուսակցութիւնն է, ինչպէս հակառակորդ Պալուպաքար կուսակցութիւնը:

Ափրիկէն պիտի դառնայ ռազմադաշտ մը, բնիկներու համար, կռիւ մը մեծերու հակամարտութեան [illegible], ռազմական տեսակէտներով, որովհետեւ Ափրիկէ Ատլանտեանի եւ Հնդկաց Ովկիանոսի միջեւ ռազմական արժէք մը պիտի ստանայ. Տաքար եւ Ջաա օդակայանները օդանաւային խարիսխներ — կը մնան Եւրոպացիներու ձեռքը:

Մեծեր խաղաղութիւն հաստատելու կոչերին, ապագայ խռովութիւնները կը պատրաստեն նախնական ընկերութիւններ ՄԱԿի մէջ առնելով, առանց մտքի քննութեան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՔԻՒՐՏ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Այս անգամ Պերլինի արեւմտեան մասին մէջ հաւաքուած են Եւրոպայի մէջ գտնուող քիւրտ ուսանողները, որոնց միութեան անունն է՝ «Միութիւն Եւրոպայի Քիւրտ Ուսանողներու»— Մօտ ինիսուն ուսանողներ են, որ կը կազմեն հինգերորդ համաժողովը իբր ներկայացուցիչներ համալսարաններու մէջ արձանագրուած ուսանողներու, հետեւեալ երկիրներէն՝ Խորհ. Միութիւն, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիա, Աւստրիա, Զուիցերիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Անգլիա: Համաժողովին վարչութեան կողմէ Պերլինի մէջ ձեռնարկած են քրտական միաձեւ գրական լեզուի աշխատանքին՝ գերման փրոֆեսէօրներու աջակցութեամբ:

Միութեան նախագահ Իսմէթ Շերէֆ յայտարարած է որ քիւրտ ժողովուրդը կը պայքարի իր ազատութեան համար: Ժողովուրդը ցրուած է Իրաքի, Թուրքիոյ, Սուրիոյ եւ Իրանի հողամասերուն վրայ: Իրաքի յեղափոխութեան հետեւանքով 1958էն ի վեր Իրաքի բաժնին մէջ քիւրտ բնակչութիւնը կը վայելէ մշակութային ինքնավարութիւն, բայց իրենք կը ձգտին ազգային ինքնիշխանութեան: Իրենց նպատակն է Իրաքեան Միացեալ Դաշնակցային Պետութիւն մը կազմել միւս քրտական խմբաւորումներուն հետ, որոնք կը գտնուին դրացի երկիրներուն մէջ: Քիւրտերը Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ ենթակայ են ճնշումներու: Որքան ատեն որ Քիւրտերը այդ երկիրներուն մէջ կը ճնշուին, ռամկավարութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ Միջին Արեւելքի մէջ եւ ոչ ալ խաղաղութիւն, աշխարհի մէջ:

Քիւրտիստանի ռամկավարական կուսակցութեան կողմէ բանբեր մը ողջոյնի խօսքեր ըսած է խորհրդաժողովին առ — գինուէն աշխատանքի մաղթանքով՝ այդ կուսակցութեան վարիչ Փարզանիի կողմէ. այսպէս հեղինակաւորած է «Ուսանողական Միութիւնը» իբր միակ կազմակերպութիւնը, որ իսկապէս տեղեակ է եւ իրաւասու՝ գործելու համար Եւրոպայի մէջ:

Գերման թղթակիցներ կը յայտնեն թէ երկար վիճաբանութեան պատճառ եղած է հեռագրական բանաձեւ մը, որ առաջարկուած է նախագահին կողմէ ղրկուելու համար Թուրքիոյ նախագահ Ջօր. Կիւրսէլի եւ Իրանի Շահ Մոհամմէտ Րէզա Փեհլեվիի: Այդ բանաձեւերուն իմաստը եղած է՝ ազատ արձակում քաղաքական բանտարկեալներու երկու երկիրներուն մէջ, եւ մահապատիժի վերացում չորս մահապարտեալներու՝ Իրանի մէջ: Արեւելեան կողմէ եկած ուսանողները պահանջած են երկու հեռագիրներու պարունակութեան աւելի խիստ ոճ մը տալ քան նախապէս պատրաստուածը:

Քիւրտ ուսանողներու համաժողովը մէկ շաբաթ տեւեց, այսինքն 22էն մինչեւ 27 Օգոստոս, Ուսանողները հանդիպումներու ատեն կը կրեն մեծ մասամբ իրենց գոյնզգոյն տարազը:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Դա մի երկյարկանի քարաշէն կառոյց էր Թերակղզու կենտրոնում՝ նրա բարձունքի վրայ: Շէնքը իր չորս կողմ ունէր մեծ ու փոքր նեղ լուսամուտներ եւ քարէ պատուհաններ, որոնց վրայ տօն օրերին կախւում էին գորգեր [illegible]: Երկու կամարակապ մուտքերից մէկը [illegible] կամարա [illegible] փակուած էր կամարա [illegible], որ [illegible] պատրաստուած է [illegible] մէկին [illegible].

Ապարանքի չուրջ բոլորը քարէ հաստապատ պարիսպ էր՝ աշտարակներով, որոնց ճակատները զարդարուած էին [illegible]: Աշտարակներում եւ առանձնապէս պարսպապատ լեռների գլխին բարձրացող բուրգերի վրայ վիշապ-ցեղկ հսկում էին պահակներ՝ ոտներին մինչեւ սրունքները պատեաններ, հագուստները զօտեպնդած եւ նետերով ու նետ-աղեղներով զինուած: Պարսպաշղթաներից մինչեւ ապարանքի մուտքերը գնում էին սալարկած լայն ուղիներ, իսկ պարսպի ներսը մնացած ամբողջ տարածութիւնը ծածկուած էր պտղատու ծառերով, խաղողի որթերով եւ ծաղկոց թփերով, որ այժմ, գարնան արեւի տակ փթթել էին վարար փարթամութեամբ: Ապարանքը, չինուած լինելով երկու գետերի արանքում, [illegible] ջրանցքով, որ հեռուից էր գալիս եւ [illegible], ինչ նորեկ մարդու համար անսովոր էր անշուշտ, անգամ խրտնելու: Ջրերի այդ անսպառ խշշոցին ընտելանալու համար պէտք էր ապրել այստեղ զէթ մի շարաթ եւ թերեւս աւելի, բայց թերակղզու բնակիչները դա չէին զգում բնաւ:

Շէնքն ունէր մի քանի յարկաբաժին եւ բազմաթիւ սրահներ, որոնց մէջտեղերը կային որբասուզ քարէ սիւներ՝ խորաքանդակ խոյակներով, եւ պատերը մի յատակներին կային մեծածաւալ գորգեր, որոնք տարածուած էին պատերից-պատեր՝ երեւանեան [illegible] ու երկայնքով: Իսկ պատերի վրայ, գրեթէ բոլոր սրահներում, կախուած էին հին ու նոր զէնքեր. պատեանով եւ առանց պատեանի մեծ սրեր, դաշոյններ, աշխէններ եւ այլ-այլ տեգեր, աղեղներ եւ անպակաս նետերով, վարագոյր գլուխներ, որ իշխում էին զէնքերի վրայ:

Այդ ապարանքում բնակւում էին Կամսարականի հինգ եղբայրները միասին, եւ օրը երեք-չորս անգամ սեղան էին նստում հինգ կանանցով, զաւակներով ու հարսներով մի սրահում, որ քանի կանգուն երկարութիւն ունէր եւ մէջը չորս քարէ սիւն: [illegible] Բայց ամենից նախ [illegible] եւ նրա տիկինը: Եւ ամէն օր գրեթէ նրանց սեղանին մասնակից էին լինում չատ հիւրեր հեռու հարազատներից կամ Հարեւան նախարարութիւններից, որովհետեւ Կամսարականները, [illegible] կալուածների մէջ էին նախարարական [illegible] Արհեստական կամսարականները [illegible] մի [illegible] կալուածներով, որ Շիրակից տարածւում էին մինչեւ Արշարունիք եւ Սուրմարի եւ աւելի դէպի [illegible] եւ իրենց [illegible], որոնց նման չունէր եւ ոչ մի հայ նախարար, անգամ ինքը Թագաւորը...

Ահաւասիկ այս իսկ բերդերից սկսուեց ամէն ինչ... Բայց այդ մասին յետոյ:

Իշխան Ներսէհ Կամսարականը, որ այժմ տոհմի նահապետն էր, միայն ինքը ունէր եօթ որդի եւ երեք ամուսնացած դուստր: Տղաները բոլորը նման էին հօրը՝ բարձրահասակ ու թիկնեղ, իրենց տոհմին յատուկ անուններով՝ Արշաւիր, Հրահատ, Գազաւոն... եւայլն: Որդիները, սրանց հետ եւ նրանց հօրեղբօր որդիները, տան նահապետի կարգադրութեամբ, մշտապէս, որպէս ուսանողական կարգ, մարզւում էին զէնքի գործածութեան, եւ այդ վարժութիւնը չէր կատարւում միայն սովորութեան համար, այլ եւ ամենօրեայ զբաղմունք էր, երբեմն հաշբերի ներկայութեամբ, յատուկ մի զինւոր ղեկավարութեամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

կալած են։ Ձերբակալուածները՝ մէկ Ֆրանսացի, երկու Անգլիացի եւ եօթը Քանատացի մասնագէտներ, ազատուած են շնորհիւ Հայէշ զինուորներու միջամտութեան։ Երկու հոգի վիրաւորուած են։

Լումումպա Սթանլէյվիլ ընդունուած է «հերոս»ի պէս։

Քաղայ գտնուող Լումումպայի զինուորները յաջողեցան Հանքային Նահանգի մայրաքաղաքը՝ Պաքուանգա գրաւել, առանց դոյզն ընդդիմութեան հանդիպելու։ Քաղայի նախագահը՝ Քալոնճի Էլիզապէթվիլ մեկնած է։ Այս վերջինը Էլիզապէթվիլի մէջ կոչ ուղղեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ նախկին Ֆրանսական Ափրիկէի բոլոր երկիրներուն, որպէսզի օգնեն «Լումումպայի դէմ իրենց մղած պայքարին մէջ»։ Այս առթիւ ամբաստանեց Քաղայ գտնուող ՄԱԿի Թունուզցիները, որ Լումումպայի զինուորներուն օգնած են։ ՄԱԿի բանբերը հերքեց։

Վերջին լուրերուն համաձայն ընդհարումներ տեղի ունեցած են Քոնկոյի եւ Քաթանկայի զինուորներուն միջեւ։

Աւելի քան երբեք մտահոգիչ է կացութիւնը։

ԿԻՒՐՍԷԼ ժամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ այս առթիւ յայտարարեց թէ Սահմանադրութիւնը հանրաքուէի պիտի ենթարկուի յառաջիկայ գարնան։ Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1961 Մայիս 27ին (յեղափոխութեան տարեդարձին օրը)։ Ամէն պարագայի մէջ, աշունէն առաջ որպէսզի երեսփոխանական ժողովի առաջին նիստը բացուի Հոկտ. 29ին Թրքական ազգային տօնին օրը։ Կիւրսէլ ճշդած է նաեւ թէ կուսակցութիւնները պիտի կարենան մասնակցիլ բացի դեմոկրատներէն։

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական վարժարանին մէջ 20 տեղ պատրաստուած է ալժերացի ուսանողներու համար, յայտարարած է «Ալժ. Առժ. կառավարութեան» Իրաքի ներկայացուցիչը՝ Բուժալգիա։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ և Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը տնտեսական համաձայնութիւն կնքեցին։ Խորհ. Միութիւն 900 միլիոն ռուբլիի նպաստ մը պիտի ընէ Ասուանի ջրամբարին համար։ Նախապէս 400 միլիոն ռուբլի տուած էր, միշտ նոյն նպատակին համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ։

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը։

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պաքալորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները։

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի։ Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը։ Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը կառքով Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին։ Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Կիւլպէնկեան հաստատութենէն 392.000 Հ.Ֆ. իբրեւ մասնակցութիւն Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի շէնքին կեդր. ջեռուցիչի զետեղման։

Այս յատկացումով Միութիւնս հնարաւորութիւն ունեցաւ իր ձրի պզտիկներէն բացի, տասը ուրիշ ձրիներ ընդունելու 1960ի համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով։

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927.01.72։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քլասիք)։

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք։

ECOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél.; 963-0172

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Ինճէեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Տիկին Մ. Թահթաեանի (Մարսէյլ)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք։

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 31 AOUT 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8887 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4688

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ 12 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Հազզա էլ-Մաճալի, Յորդանանի վարչապետը զոհ գնաց արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ զետեղուած զօրաւոր ռումբի մը։ Վարչապետին հետ սպաննուած են, արտաքին նախարարութեան կարգ մը ուրիշ պաշտօնեաներ, 60 հոգի ալ վիրաւորուած են։

Յորդանանի երիտասարդ Թագաւորը՝ Հիւսէյին պալատ յանձնած է արքայական զաւրիճի պետ՝ Պահժատ էլ-Թալհունիի, որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմէ։ Երկրին մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է եւ արդէն իսկ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին։ Բանակը զօրակոչի ենթարկուած է եւ գիրք գրաւած՝ քաղաքի եւ երկրի կարեւոր կեդրոններուն մէջ։ Կը սպասուի Թագաւորի ճառին։ Արաբական Պաշտօնեանի մը հիմը գնել, այս է նպատակը Նասրի եւ Քասըմի ինչպէս յայտնի եղաւ Շէօրայի ժողովին։ Երկուքը, պարբեր գործածաներով կ'ուզեն մէջտեղէն վերցնել Հիւսէյին Թագաւորը, եւ վերջին դէպքերը ցոյց տուին թէ Յորդանան վտանգուած է։

Յորդանան ունի 60.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ մէկ միլիոն 400 հազար բնակչութիւն։ Այս թիւին 600.000ը Պաղեստինցի գաղթականներ են եւ առհասարակ Նասրի համակիր տարր մը կը կազմեն։ Փոքրիկ թագաւորութիւնը շրջապատուած է հակամարտ եւ թշնամի պետութիւններով. Իսրայէլ, Իրաք, Սուրիա եւ Սէուտական Արաբիա։ Երկրին անկախութիւնը ապահով է։ Կ'ապրի շնորհիւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տնտեսական օժանդակութեան։ Սպաննուած վարչապետը, երկար ատեն հակառակած էր Նասրի պաղեստինեան քաղաքականութեան։

Լոնտոն մեծ յուզումով կը հետեւի Յորդանանի անցուդարձերուն։ Պաշտօնական շրջանակները համոզուած են, թէ մահափորձը ուղղուած էր Հիւսէյին Թագաւորի դէմ եւ կազմակերպուած էր, Նասրականներու կողմէ։ Մինչեւ վերջերս, Գահիրէի ձայնասփիւռը ծանր մեղադրանքներ կ'ընէր երիտասարդ Թագաւորին դէմ։ «Անգլիական եւ ամերիկեան գաղթաշխարհներու պաշտօնական բերանը», «Անգլիացիներու հաշուին աշխատող գործակալ մը» եւայլն։ Թագաւորը ապաստան է ուր հասած ըլլալուն համար։

Անցեալ Մարտին, Յորդանանեան իշխանութիւնները ձերբակալած էին Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն եկած մարդիկ, որոնք կասկածելի նկատուած էին իշխանութեանց կողմէ։

Յորդանանի եւ Սուրիոյ սահմանը փակ էր մնայ եւ հեռաձայնի յարաբերութիւնները կտրուած են։ Արեւմուտքի մտահոգութիւնները պարզ են.— Յորդանան՝ միմիայն Արեւելքի արեւմտեան վերջին դիրքն է, Շէօրայի ժողովը եւ ապա վերջին մահափորձը ցոյց տուին թէ որքան անորոշ է ապագան։ Սպաննուած նախարարը որ 43 տարեկան էր երկրին «ուժեղ մարդն էր» եւ կը պայքարէր Պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման դէմ։ Շէօրայի ժողովին մէջ Յորդանանի ներկայացուցիչը՝ Մուսա Նասր եւ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան արտաքին նախարարը Ֆաւզի ծանր բառեր ունեցան այս մասին եւ ժողովը անելի մէջ մտաւ, ինչպէս սովորաբար կը պատահի Արաբական Լիկային։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ եւ Քաթանկացի զինուորներ դէմ գրաւած են Քաթանկայի սահմանագլուխին վրայ։ Քաթանկացիք լաւ զինուած եւ ամէն պատրաստութիւն տեսած են վճռական դիմադրութիւն մը ցոյց տալու մտադրութեամբ։ Պելժ քաղաքացիներ կամաւոր արձանագրուած են Քաթանկայի բանակին մէջ։ Միւս կողմէ Քոնկոյի Ծերակոյտը իր վերջին նիստին որոշած է.— Թոյլ տալ ՄԱԿի ուժերուն որ Քոնկօ մնան։ Պելժ ուժերը քաշուին եւ վերջապէս դիմում ըլլայ ՄԱԿին, որպէսզի «կապոյտ սաղաւարտները Քոնկոյի բանակին հետ գրաւեն Քաթանկան։ Համըրշըլտ հրահանգ տուած է ՄԱԿի ուժերուն որ կրակ բանան ինքնապաշտպանութեան համար։

Քաղաքի մէջ կռիւները կը սաստկանան։ Լումումպա ճառ մը խօսելով Սթանլէյվիլի մէջ սեւերու եւ ճերմակներու խաղաղ համակեցութիւն մը ուզած է եւ շեշտած. «Ով որ քար մը կը նետէ ճերմակի մը կառքին վրայ, ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան թշնամի է»։ Ամերիկացիները խստօրէն բողոքցին Քոնկոյի կառավարութեան մօտ Սթանլէյվիլի դէպքերուն առթիւ, եւ դեսպանը կը սպառնէ որ Քաղավիլլեա բարեհաճի զինքը ընդունիլ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը յայտարարեց, թէ պատրաստ է չեղեալ յայտարարելու վերջին ընտրութիւնները «եթէ այդ կը բաղձայ ազգը»։ Ընդդիմադիրները միշտ կը պնդեն թէ ընտրութիւնները օրինաւոր պայմաններու տակ չեն եղած։ Նման ակնարկութիւններու առթիւ է արդէն որ ներքին նախարարը հրաժարած է։ Այս առընչութեամբ Մոսկուայի ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարեց.— «Պարսկաստանի ներկայ կացութիւնը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Ընտրութիւնները խարդախուած էին... Թուրքիոյ րամնուեցան վերջերս, Թեհրանի մէջ, հրաւիրելով ժողովուրդը որ ձերբազատուի Շահէն եւ հաստատէ իսկական ժողովրդավարութիւն»։ Կ'արժէ նաեւ յիշել թէ Նասր իր կարգին խիստ յարձակումի ենթարկած է Շահը, Իսրայէլի ճանաչման առթիւ։

ՓԱՐԻԶ-ԱԳԻՃԱՆ էռ-Ֆրանսի օդանաւը Տաքար հասած եւ երկու փորձ կատարած է իջնելու, բայց գէշ օդը արգելք հանդիսացած է։ Երրորդ փորձէն առաջ, անյայտ պատճառով օդանաւը ծովը ինկած է եւ 63 հոգի խեղդամահ եղած են, ասոնց մէջ 10 երախաներ եւ Նարայեան անուն զոյգ մը որուն ազգութիւնը ճշդուած չէ։

ՔՈՒՊԱՅԻ պատուիրակութիւնը ձգեց գնաց Սան Խոզէի ժողովը որ վաւերացուցած էր եօթը կէտերէ բաղկացած բանաձեւ մը երկու առաջին կէտերը։ Նիւթը՝ դատապարտել օտար միջամտութիւնները ամերիկեան երկիրներու ներքին խնդիրներուն։ Քուպայի պատուիրակը ըսած է. «Ինծի հետ, Ամերիկայի բոլոր ժողովուրդներն են որ դուրս կ'ելլեն»։ Համայնավար միջամտութիւնը դատապարտող բանաձեւը Օհ դէմ 19 ձայնով քուէարկուած է։

ՄՈՍԿՈՒԱ հրատարակուող անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով «Մոսկուայի Լուրեր»ու խմբագրութիւնը, մերժեց հրատարակել Այզընհաուըրի Մայիս 15ի ճառը։ Ներելու ճառը կ'անդրադառնար Փարիզի վեհաժողովի ձախողութեան։ Մոսկուա պատճառաբանած է, թէ ճառը ուղղուած է երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան պահպանումին դէմ։ Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբեր՝ Հէկըրթի պատասխանած է նամակով մը ու ի մէջ այլոց ըսած.— «Խմբագրութեան մերժումը կը հաստատէ թէ խորհրդային ժամուլը ազատ չէ ապելու իր Հրդային կառավարութեան քաղաքականութեան հակառակ տեսակէտներ»։

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ ԿԻՒՐՍԷԼԻ ՀԵՏ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալքի պարագլուխ Իսմէթ Ինէօնիւ Ցլորիա երթալով այցելեց պետութեան նախագահ եւ վարչապետ զօր. Ճեմալ Կիւրսէլի։ Երկու պետական մարդիկը մօտ կէս ժամ տեսակցեցան։

Տեսակցութենէն յետոյ, Կիւրսէլ ըսաւ թէ ասիկա լոկ քաղաքավարական այցելութիւն մըն էր, եւ գոհունակութիւն յայտնեց։ Նախագահը ուրիշ յայտարարութիւն մը չըրաւ։

Հալքի կուսակցութեան ընդհանուր նախագահն ալ նախ «պարզ այցելութիւն մը» ըսաւ, գլուխովը հաստատական շարժում մը ըրաւ։ Ժպտաչուրթն երբ իրեն հարցուեցաւ թէ ո՞հ էր արդիւնքէն։ «Կիւրսէլի հետ գաղափարի նոյնութիւն ունի՞ք» հարցումին՝ Ինէօնիւ պատասխանեց. «Կասկա՞ծ կայ»։

Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, ասիկա երրորդ անգամն է որ Ինէօնիւ կը տեսակցի Կիւրսէլի հետ։ Կ'ըսուի թէ երկու պետական մարդիկը կանգ առած են նոր Սահմանադրութեան այն յօդուածներուն վրայ, որոնք կը շահագրգռեն քաղաքական կուսակցութիւնները։ Գաղափար փոխանակած են նաեւ Ազգ. Միասն. Կոմիտէին մինչեւ այսօր տարած գործունէութեան եւ յայտագրին մասին։ Տեսակցութեան մէկ մասն ալ արտաքին խնդիրներու շուրջ դարձած է, մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի խնդիրները, արաբական երկիրներու հետ չփումները աչքէ անցուած են։

Ոչ ոք ներկայ գտնուած է տեսակցութեան։

Աճշամի համաձայն, տեսակցութիւնը տեւած է 45 վայրկեան։ Նոյնինքն Ինէօնիւ ուզած է տեսակցիլ նախագահին հետ ու երկու օր առաջ ժամադրութիւն ուզած է։ Հալքի կուսակցապետը Ցլորիա գացած է իր փեսին՝ Մեթին Թոքերի հետ։ Տեսակցութենէն յետոյ, Կիւրսէլ հետեւեալը ըսած է լրագրողներուն.

— Կարեւոր նիւթի մը մասին չխօսեցանք։ Թերեւս ալ ինք այս տեսակցութիւնը ուզեց պարզապէս անկեղծութեան եւ ընկերութեան զգացումներով։ Կարգ մը թերթեր մեկնաբանութիւններ կ'ընեն այս տեսակցութիւններուն շուրջ։ Ես բաց եւ անվախ կը խօսիմ։ Եթէ կարեւոր բան մը ըլլայ, չեմ քաշուիր յայտնելէ։ Այս այցելութիւնը կը նկատեմ անկեղծութեան արտայայտութիւն։

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Ինէօնիւ նախագահին բացատրած է Հալք կուսակցութեան դիրքը եւ յայտնած, թէ երկրին շատ մը տեղերը դեմոկրատ կուսակցականները իրը հալքեան չարժելով ցաւալի դէպքեր կը յարուցանեն ու այսպէսով կը ջանան Հալքի դէմ ժխտական մթնոլորտ մը ստեղծել։ Ինէօնիւ, Կիւրսէլին յայտնած է թէ հալքեաններու եւ դեմոկրատներու միջեւ ոչ մէկ բախում եղած է, եւ թէ ինք նոր շրջաբերական մը ղրկած է կազմակերպութեան՝ հրահանգելով որ կուսակցութիւնը յարգէ օրինական արգելքները։

×

Անցեալ օր գրած էինք թէ կառավարութեան մէջ 10 նախարարներ պաշտօնանկ եղած են, ասոր եւ կուտանք մանրամասնութիւններ.—

Հետեւեալ 10 նախարարները հեռացուեցան իրենց պաշտօններէն.— Պետական նախարար Շեֆիք Ինան, Դատական նախարար Ապտուլլահ Փուլաթ Կէօզիւպիւյիւք, Առեւտրական նախարար Ճիհատ Իրեն, Աշխատանքի նախարար Տոքթ. Ճահիտ Թալաս, Ճարտարարուեստի նախարար Մուհթար Ուլուէր, Առողջապահական նախարար Տոքթ. Նուսրեթ Քարասու, Հանր. Շինութեանց նախարար

Տանիշ Քոփեր, Երկրագործական նախարար Ֆերիտուն Ուսթիւն, Շինարարութեան եւ Բնակութեան նախարար Օրհան Քուպաթ եւ Մամլոյ ու Հրատարակութեանց նախարար Զիւհթիւ Թարհան։

Դահլիճին մէջ իրենց աթոռները պահող 8 նախարարները հետեւեալներն են.— Վարչապետ Կիւրսէլ, Պետական նախարար Ամիլ Արթուս, Ներքին նախարար Մուհարեմ Իհսան Քըզըլօղլու, Արտաքին նախարար Սելիմ Սարփեր, Ելմտական նախարար Էքրեմ Ալիճան, Կրթական նախարար Ֆեհմի Եաւուզ, Մենաշնորհներու եւ Մաքսերու նախարար Ֆեթհի Աշքըն, Հաղորդակցութեան նախարար Սըթքը Ուլայ, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ֆահրի Էօզտիլեք։

Ոչ մէկ պաշտօնական բացատրութիւն տրուած է այս կարեւոր փոփոխութեան մասին։

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն հետեւեալ անձերը նշանակած է դահլիճի անդամակցութեան.— Պետութեան նախագահ եւ վարչապետ՝ Ճեմալ Կիւրսէլ, Պետական նախարար եւ Արդիւնաբերութեան նախարար՝ Ամիլ Արթուս, Ներքին նախարար եւ Պետական նախարարի փոխանորդ՝ Մ. Իհսան Քըզըլօղլու, Ելմտական նախարար եւ Աշխատանքի նախարարի փոխանորդ՝ Էքրեմ Ալիճան, Շինարարութեան նախարար՝ Փրոֆ. Ֆեհմի Եաւուզ, Կրթական նախարար՝ Փրոֆ. Մ. Թուրհան, Հաղորդակցութեան նախարար եւ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարարի փոխանորդ՝ զօր. Սըթքը Ուլայ, Արտաքին նախարար եւ Մամլոյ նախարարի փոխանորդ՝ Սելիմ Սարփեր, Մենաշնորհներու նախարար եւ Առեւտրական նախարարի փոխանորդ՝ Ֆեթհի Աշքըն։

Առողջապահական, Երկրագործական եւ Ճարտարարուեստական նախարարութիւնները նեկայիս թափուր են։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Պաշտօնանկ նախարարներէն Ա. Փ.

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ, «Վիժած յարձակման մը պատմութիւնը» գրի առնելով՝ յիշեցինք թէ 1940ի սկիզբը զօր. Վէյկան, Վերին Հրամանատար ֆրանսական ուժերու Միջերկրական Արեւելքի մէջ, յարձակում մը կը պատրաստէր Խորհրդային Միութեան վրայ՝ թրքական գործակցութեամբ («Յառաջ», 5 եւ 22 Օգոստոս 1958)։

Յիշած էինք, իբր անձնական վկայութիւն, թէ զօր. Վէյկանի Սպայակոյտէն երկու սպայ Հալէպ եկան եւ փափաք յայտնեցին տեսակցելու հայ «հակախորհրդային» (այսինքն Դաշնակցական) կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ։ Կ'ուզէին իմանալ թէ կուսակցութիւնը յանձն կ'առնէ՞ ապստամբութիւն յարուցանել Խորհրդային Հայաստանի մէջ, դիւրացնելու համար արշաւող բանակին մուտքը։

Ստացած էին բացասական պատասխան։

Զանց առած էինք հայ խօսակիցներուն անունները, նկատի ունենալով իրենց բնակավայր Միջին Արեւելքի անկայուն վիճակը եւ աննախատեսելի ելեւէջները։

Հրաչ Փափազեան իր մահկանացուն կնքեց։

Այժմ կրնանք առանց անպատեհութեան եւ յաւելեալ պատմական ճշմարտութեան յայտնել՝ թէ ինքն էր պարագլուխը որ, առանց ազդուելու Վերին Հրամանատարի աշխարհահռչակ հմայքէն եւ ներշնչուելով միայն հայրենիքի շահէն, մերժեց իր կուսակցութեան մասնակցութիւնը ծրագրուած բախտախնդրութեան։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԱՆՏԵՂԻ ԺԽՏՈՒՄ

Շատոնց է որ կը կրկնուի. «Քննադատ չունինք»։

Յաճախ ալ Սփիւռքի հայ գրականութենէն դժգոհ գրողներ ու հրապարակագիրներ քննադատի չգոյութեամբ կը բացատրեն իրենց դժգոհութիւնը։

Տրամաբանական չէ գրականութեան մը «ակարութեան» պատասխանատու նկատել քննադատին բացակայութիւնը, որովհետեւ այս վերջինը չէ որ գրականութիւնը պիտի ստեղծէ կամ պիտի ուղղէ, քանի որ փորձը ցոյց տուած է ընդունուած ու «վաւերական» քննադատներուն անզօրութիւնը մեր մէջ։

Օտարներուն համար գրուած Հ. Թորոսեանի «Հայ Գրականութեան Պատմութիւնը» գործին վերջին էջին վրայ հապճեպ կերպով նետուած են հետեւեալ խօսքերը հայ քննադատներուն մասին։ Պիտի արտագրեմ, որովհետեւ յաճախ լսուած մեղադրանքները կ'ամփոփեն.—

«Քննադատութիւնը 1890էն աղին իր արդի ձեւով կը սկսի Զօպանեանով եւ կը շարունակուի յաջողութեամբ Ա. Յարութիւնեանի եւ Յ. Օշականի կողմէ։ (Վերջինին մասին՝ վերապահումներով)։

«Այսօր հայ գրականութիւնը տակաւին կը սպասէ իր անկողմնակալ դատաւորին։

«Մեր օրերու քննադատները՝ հազուադիւտ բացառութեամբ, իրենց նախընտրութիւններէն ու հակակրութիւններէն կ'առաջնորդուին։ ... Իրենց դատաստանները սխալ են։ Քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց մարդիկը կը գովեն... եւայլն, եւայլն»։

Եթէ ճշմարտութիւնը կ'ուզէր ճանչցնել օտարներուն պէտք է որ տար անունները «հազուադիւտ բացառութիւն»ներուն, քանի որ տուած է իրեն համար «վաւերական» նկատուած երեք անուններ։

Կ'ենթադրեմ որ պատմագիրն ու բանաէրը միայն թերութիւններ ցոյց չեն տար։ Գ. Թորոսեան քանի տող յատկացուցած է արդի մեր քննադատներուն եւ միայն «հազուադիւտ բացառութեամբ» բառերով հասկցնել ուզած է որ լաւ քննադատներ ալ ունինք։ Պատմագիրը միւսներուն մասին իր աննպաստ կարծիքը յայտնելէ առաջ պէտք է տար հազուադիւտ բացառութիւններու անունները։ Կը սխալի՞մ արդեօք։ Գ. Թորոսեանի պարագան մասնակի է։ Կարեւորը այն է որ երկար ատենէ ի վեր հայ քննադատութիւնը զարմանալի կերպով մը կը քննադատուի հասնողին կողմէ։

Եթէ իսկապէս համոզուած են որ Զօպանեան, Յարութիւնեան եւ Օշական «վաւերական» քննադատներ էին, պէտք է որ գոնէ անգամ մը ցոյց տան յստակօրէն անոնց առաւելութիւնները նորերուն վրայ։

Առհասարակ մեր մէջ քննադատ բառին տրուած իմաստը անտեղի կերպով չափազանցուած է։ Գրեթէ միշտ կարծուած է որ քննադատը ամէն մարդէ ու ամէն գրողէ աւելի գիտուն, աւելի յստակատես, աւելի ճաշակաւոր ու աւելի մարգարէ, անսխալական դատաւոր մը պէտք է ըլլայ։ Ատոր համար ալ հայերէն քննադատութեան ընթերցողը երբ իր երեւակայածէն քիչ մը տարբեր գտնէ քննադատը, արհամարհանքով անդէն կը նետէ գրութիւնը եւ կը պատգամէ. «Ո՛չ, քննադատ չունինք»։

Արդ՝ կը բաւէ աչք մը նետել քաղաքակիրթ ազգերու մէջ գործող գրական ու գեղարուեստական քննադատներուն վրայ, հաստատելու համար որ քննադատութիւնը գրական սեռ մըն է պարզապէս, զոր կը մշակեն հազարաւոր գրողներ առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ։

Քննադատը իսկապէս մեծ է, երբ իր գրութիւններով կարեւոր նպաստ մը կը բերէ իր երկրին կամ աշխարհի գեղարուեստական կեանքին, երբ կը յաջողի տարբեր յստակութեամբ մը լոյս աշխարհ բերել իր ժամանակիցներուն ուշադրութենէն վրիպած արժէքներ կամ կրնայ արուեստասէրներուն ճաշակին բարձրացման ծառայել իր դատաստաններով եւ վճիռներով։

Պատմութեան մէջ մեծ չէ թիւը մեծագոյն քննադատներուն, բայց միշտ եղած են բազմաթիւ քննադատներ, որոնց ճիշդ, լաւ, սխալ կամ դէշ կարծիքները չափազանց որոշ կերպով ազդած են արուեստի աշխարհին ընթացքին վրայ։

Ով որ արուեստի հարցի մը, արուեստի գործի մը կամ արուեստագէտի մը մասին լրջօրէն կը յայտնէ իր կարծիքը գրութեան մը ձեւով, իրաւունք ունի քննադատ անունը առնելու, ինչպէս որ գրող, նկարիչ կամ քանդակագործ անունները կ'առնեն որոշ լրջութեամբ մը գործող անհամար մարդիկ։ Տարբեր հարց է լաւ կամ դէշ ըլլալը։ Իւրաքանչիւր շրջանի ընթացքին հրատարակուած գործերու ամբողջութիւնը այդ շրջանին գրականութիւնն է։ Երբ հրատարակութիւն կայ, կարելի չէ ըսել որ գրականութիւն չկայ։ Դատաստանը հետզհետէ կը կազմուի ընթերցողներուն, քննադատներուն եւ նոյնինքն գրողներուն կարծիքներու համադրութեամբ։

Թերեւս ողայական թուի, բայց պէտք չէ մոռնալ որ շրջանի մը գրականութեան մասին վերջնական դատաստանը այդ շրջանի մարդիկը չեն կրնար տալ։ Ոչ ոք իրաւունք ունի այսօր «գրականութիւն չունինք, քննադատ չունինք» եւ նման խօսքեր հրապարակ հանելու պարզապէս անոր համար որ իրեն հաճելի չեն թուիր հրատարակուած գործերն ու քննադատութիւնները։

Աչք ունեցողը կը տեսնէ որ Սփիւռքի բոլոր գաղութներուն մէջ ալ գրողներ կան, քննադատներ կան եւ գրականութիւն կայ։

Յոռետեսներն ու դժգոհները ի վերջոյ իրաւունք ունին իրենց ժխտական կարծիքը հրապարակելու առանց ըսելու որ գրականութիւն կամ քննադատութիւն չունինք։

Ընդվզեցուցիչ է հաստատել որ բազմաթիւ հայերու համար ներկան գրեթէ գոյութիւն չունի։ Բանաստե՞ղծ ըսիր։ «Եղբայր, ասոնք բանաստեղծ չեն։ Ատեն մը ունէինք Վարուժանը, Թէքէեանը, Սիամանթօն։ Բանաստեղծը անոնք էին»։ Գրո՞ղ ըսիր։ «Զղէ՛, եղբայր։ Այս ալ գրականութի՞ւն է։ Գրականութիւնը Զօհրապի, Շիրվանզադէի, Րաֆֆիի, Ահարոնեանի ատենը կար։ «Քննադա՞տ ըսիր։ «Ո՛չ, սիրելիս։ Օշականէն ետք քննադատ չծնաւ դեռ»։

Միայն գրականութեան մարզին մէջ չէ որ «փախչող ձուկը մեծ կ'ըլլայ»ի համոզումը կայ։ Թատրոն, երաժշտութիւն եւ նոյնիսկ ընկերային շատ մը գործունէութիւններ նոյն կերպով կը դատուին։ «Ի՜նչ մեծ դերասաններ, ի՜նչ մեծ երաժիշտներ, ի՜նչ մեծ կազմակերպութիւններ, ի՜նչ մեծ կղերականներ ունէինք»։

Կուրութիւնը ցաւալի է անշուշտ, բայց կամաւոր կուրութիւնը ցաւալիէն աւելի բան մըն է, պարզապէս վնասակար է։

Հարկ չկայ անգամ մըն ալ յիշեցնելու որ մեր դարերու պատմութիւնը միշտ աննպաստ շրջաններուն՝ մեր համեստ ուժերէն վեր մշակոյթ եւ գեղարուեստ ունեցած ենք։ Զարմանքի ու հիացումի արժանի է մեր գրականութիւնը, որ սակայն միջազգային մեծ շահագրգռութեան չէ հասած դժբախտաբար։ Եթէ հասած ըլլար իսկական հրաշք մը պիտի ըլլար։

Միւս կողմէ՝ անցեալը գերագնահատողները՝ առհասարակ թէ՛ ներկան չեն ճանչնար եւ թէ՛ անցեալն ալ սխալ կը դատեն կամ ի վիճակի չեն չափելու։ Անձնապէս շատեր ճանչցած եմ որոնք Մեծարենցը կը գովէին նոր բանաստեղծ մը ստորադասելու համար, բայց ի վիճակի չէին Մեծարենցի քերթուածներուն չոր իմաստն իսկ ըմբռնելու, ո՜ւր մնաց բանաստեղծական շնորհը։ Ուրիշներ որոնք մեր հին դերասանները աստուածային բարձրութեանց վրայ դրած էին, հայերէն նախադասութեան մը աչքառու սխալները չէին կրնար տեսնել եւ ոչ առոգանութեան, ոչ ալ թատրոնի մասին գաղափար ունէին։

Ով որ քիչ մը կը հետեւի Ֆրանսայի պէս յառաջադէմ երկիրներու գրականութեան, պէտք է հրճուանքով հաստատէ թէ մեր հասակէն բաւական վեր գրականութիւն մը ունինք այսօր իր բանաստեղծներով, արձակագիրներով եւ քննադատներով։

Ամէն գաղութի մէջ կան մէկէ աւելի «քննադատ»ներ կամ գրախօսական գրողներ, որոնց կարծիքին որոշ կարեւորութիւն կ'ընծայուի։ Անտարակոյս «խաթեր» համար ալ շատ բան կը գրուի, բայց այդ երեւոյթը մեզի յատուկ չէ միայն, ամէն տեղ կայ։

Անոնք որ քննադատէն կը սպասեն հսկայական տարողութեամբ գործ, թող բարեհաճին ըսել որ իրենց «վաւերական» քննադատներէն ո՛ր մէկը յաջողած է իսկապէս մեծ նպաստ մը բերել մեր գրականութեան։

Անհանդուրժելի է անցեալի պաշտամունքը, երբ արգելք կը հանդիսանայ ներկային ճանաչումին։ Երկու [illegible] ոտանաւոր անողը, քանի մը [illegible] հանդէս նկարագրողը թող ինքզինքին իրաւունք չտայ հրապարակը թունաւորելու «չունինք, մեռանք, կորանք» ըսելով։

Մեր կացութեան մէջ մեր ունեցածը շատ պատուաբեր է։ Անտարակոյս կը փափաքինք աւելին ունենալ ու մտնել միջազգային բեմերէն ներս, «բայց այդ տարբեր պատմութիւն է», որուն մասին յաճախ կը խօսինք։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Գ.

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ

Կոստանդնուպոլսի (1453 թ.) եւ Կաֆայի (1475 թ.) անկումից յետոյ, այլ կերպարանք են ստացել առեւտրական ճանապարհները, որոնցով ապրանքները Արեւելքից գալիս էին Լեհաստան եւ Եւրոպա։ Այդ այն ժամանակ էր, երբ Թուրքերը տիրեցին Սեւ ծովի ափերին եւ փակուեցին առաջուայ առեւտրական ճանապարհները։ Ջենովացի առեւտրականներին ծառայող Հայերը ստիպուած էին որոնել նոր ճանապարհներ։ Ղրիմ հասնելու հնար չկար։ Նոր ճանապարհները ցամաքային էին, երթեւեկում էին ուղտերով, Միջին Ասիայի անապատների միջով։ Հայ առեւտրականներն աւելի ինքնուրոյն դարձան։ Մինչ ծովային առեւտուրի մէջ Հայերն անմիջական դեր էին խաղացել, այժմ, երբ առեւտուրը դարձաւ ցամաքային ճանապարհներով, Հայերի դերը մեծացաւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւնների բնագաւառում։ Լեհաստանում, Արեւելքի հետ առեւտուր անող երրորդ տարրը հանդիսանում էին Յոյները, որոնք Կաֆայում ունէին 15 եկեղեցի, մինչ Հայերը՝ 28։ Յոյները սակայն մինչեւ Լեհաստան չէին հասնում։ Կոստանդնուպոլսի անկումից յետոյ միայն Յոյները, որպէս գաղթականներ, երեւացին եւ հաստատուեցին Լեհաստանի սահմաններում։

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերում Լեհաստանում այլեւս չէին կառուցւում հայկական նոր եկեղեցիներ, որովհետեւ բաւականին մեծ թուով հայկական եկեղեցիներ կառուցուել էին ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերում։ Բացառութիւն են կազմում նոր կառուցւող Ստանիսլաւ, Զամոստ, Բժեժանի, Տիսմենիցա քաղաքները, ուր եկեղեցիների ճարտարապետութիւնը չի վերադառնում հայկական հին ձեւերին։ Միայն հրդեհները երբեմն ստիպում էին վերանորոգել հին հայկական եկեղեցիները։ Հայ հոգեւորականութիւնը ձգտում էր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Մահակներ խաչուեցին, գլուխներ պատառուեցին եւ ամէնից շատ պատռուեցին Սուլթան Բէկի մարդկանց գլուխները։ Յափշտակիչները փախան ձեռնունայն։ Ոչխարն արին ղալաղը, Առաքել քիրվան կապեց Շամխալի հօր ջարդուած թեւը եւ մահակն օդում անկելով որոտաց.

—Եօ քու վայը կտամ, Սուլթան Բէկ։ Բա Զօպան Առաքելը մեռա՞ծ է, որ իրա ճանաչ ախպոր ոչխարը տանեն։

Բայց այդ դէպքից մի շաբաթ յետոյ Քարաքունջում սուգ եղաւ։ Սուլթան բէկի մարդիկ սպանեցին Զօպան Առաքելին։ Դէմ դիմաց չէին խփել։ Թոյն էին տուել դաւադրաբար ու սպանել։ Սուգ արին նաեւ իրենց տանը՝ Դովուշլիում։ Շամխալի հայրը քիրվա Առաքելի յիշատակին հաց տուեց հարեւաններին։

Յետոյ մեծացան, իրար հասակի հասան Ներսէսն ու Շամխալը։ Յետոյ Ներսէսը Շամխալի համար այգի տնկեց, որ իր ճանաչ ախպէրը պտուղի հասրաթ չմնայ։

Տարիներ անցան, տարիների հետ էլ հարազատները, մտերիմները։ Հները գնացին, նորերը եկան։ Ներսէսի մազերը ճերմակեցին, Շամխալի մէջքը փոքր-ինչ կորացաւ։ Զաւակներ ունեցան, զաւակների հետ էլ նոր ուրախութիւններ ու հոգսեր։

×

Յիշում է Շամխալ ամին։ Հէնց որ գարունը բացւում էր, իրենց նորատունկ այգին էին գալիս Ներսէսն ու նրա տասնմէկ տարեկան անդրանիկ որդին՝ Ստեփանը։ Գալիս էին նոր խնձորենու կտրոններով, էտի մկրատով, ծառաթրթուրներ ոչնչացնող դեղով ու դեղցան մեքենայով։ Նրանք դեղ էին սրսկում Շամխալի այգու ծառերին, նորերը տընկում, պատուաստ անում ու վայելելով Դովուշլիցիների սրտառուչ հիւրասիրութիւնը՝ վերադառնում։ Շամխալ ամին հիմա էլ յիշում է, թէ ինքն ինչպէս էր զարմանում փոքրիկ Ստեփանի ձեռքի հմտութեան վրայ, երբ նա պատուաստ էր անում կամ կտրտում ծառերի չոր ոստերը։ Նրա արած պատուաստը չէր չորանում։ Նրա տնկած շիւը ծառ էր դառնում եւ ծառը պտուղ էր տալիս լիաբուռն։

— Ոսկի ձեռքեր ունի մեր Ստեփանը, արեւն ապրի, — ասում էր Շամխալ ամին։

Մի օր էլ, երբ գնացել էր Ներսէսենց տուն՝ ռուսէթի խնձորենիների տնկիներ բերելու, քիրվայենց շունը սովորականի պէս չփաթաթուեց նրա ոտքերին, իսկ պատշգամբում լաց էր լինում Ներսէսի փոքր աղջիկը։

— Ի՞նչ է եղել, այ աղջիկ, — լեղապատառ հարցրեց Շամխալը։ — Ինչի՞ ես լաց լինում։

— Ապերը մեռել է։

Երկնքի կամարներն ասես նստեցին Շամխալ ամու գլխին, մարմինը ճռռուեց։

Տանը դրուած էր Ներսէսի ղազաղը։

— Վայ գարատաշըմ, է՜յ... — գոռաց Շամխալը, ու նրա լացը յորդեց։ Յետոյ յորդեց նրա ողոյ պայթթին։

Յետոյ, երբ արդէն Ներսէսին թաղել էին, Շամխալը Ներսէսի այրուն ասաց.

— Պինդ կաց, Վարդանոյշ բաջի։ Քանի գլուխս վրան է, այս տան նախշը չի ծռուի։ Ստեփանին ուսումից չկտրես, հա՛։ Թող գնայ, սովորի Երեւանում։ Հէրն ուզում էր, որ այգեգործ-գիւղատնտես դառնայ։ Թող լինի նրա ուզածը։ Թող Ստեփանը բարձր ուսում առնի։ Նրա հոգսն ինձ վրայ։

Այդ գարնանը Ստեփանը մինակ մշակեց Դովուշլիի այգիները, մինակ պատուաստ արեց ու երկար մնաց Շամխալ ամու տանը, իսկ աշնանամուտին մեկնեց Երեւան՝ ուսումը շարունակելու։

Այս ամէնը վերյիշելով՝ Շամխալ ամին մօտենում էր ծառերին, շոյում, շօշափում նրանց բները եւ ժպտում իւրովի։ Ահա այս շարքի խնձորենիները՝ Ներսէսի, այս տանձենիները՝ Ստեփանի պատուաստներն են։ Նայում է ծառերին Շամխալ ամին ու աչքերը լցւում են։ Աչքերի մշուշի միջից տեսնում է Զօպան Առաքելին՝ Սուլթան բէկի մարդկանց հետ կռուելիս, ապա Ներսէսին՝ ծառ տնկելիս եւ ապա Ստեփանին պատուաստ անելիս եւ հառաչում է։

Յիշում է, թէ ինչպէս առաջին անգամ գնաց Երեւան՝ Ստեփանին տեսութեան։ Առաջին անգամ ինքնաշարժ նստեց, [illegible] տոյ՝ գնացք։ Մի լիքը խուրջինի փոխարէն երկուսը տարաւ, գտաւ Ստեփանի [illegible] հիմնարկութիւնը, նստեց [illegible] (Ստեփանը դասի էր), հէնց մայթին [illegible] սպասեց։

Յիշում է Ստեփանի [illegible] ինքը նստել էր փափուկ աթոռին, [illegible] ցը Ստեփանն էր, նրա երկու ընկերները [illegible] մէկը շիկահեր, մի «մասխարա» [illegible] միւսն ակնոցաւոր՝ երկար ու բարակ։

Եւ զրուցում էին։ Շամխալ ամին ընկերներից տեղեկացաւ, թէ Ստեփանի ընկերներից որը ո՞ր երկրից է, ո՞ր գիւղից, [illegible] անունները, գովեց, որ լաւ են [illegible] անում, լաւ ընկերութիւն են անում, «մասխարա» տղայի պցած թէյից մի [illegible] բաժակ խմեց, դատարկ բաժակը [illegible] կեցրեց ափսէի մէջ (ի նշան շնորհակալութեան) եւ միանգամից ասաց.

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(2 — Շար.)

...այդ անելով հաւատարիմ մնալ ճարտարապետական հին հայկական ոճին, բայց այստեղ էլ ուժեղ զգացւում է եւրոպական եւ շրջապատի ազդեցութիւնը: Սակայն նոյնիսկ ԺԷ. դարում հայկական ճարտարապետութիւնը դեռ լրիւ չէր ձուլուած եւրոպականի հետ: Դրան ապացոյց կարող են հանդիսանալ երկու յուշարձաններ, որոնք միանգամայն արժանի են հայկական կոչուելու, թէեւ քիչ չեն նրանց մէջ օտար ազդեցութեան շերտերը, որոնք հեռու են հայկական ոճի ազդեցութիւնից եւ հայկական ոգուց:

1527 թուականին Լվովում հրդեհից ոչնչացուած հայկական տաճարի գմբէթը վերակառուցուեց 1571 թուականին, Ռոզէլ անունով Ղրիմի Հայերից մէկի ձեռքով: Այդ գմբէթի ներքին մասը յամենայն դէպս պահպանել է առաջուայ գմբէթի եւ կամ իր նախորդի գծերը: Յետագայում գմբէթը վերանորոգուել է 1670 թուականին եւ ծածկուել նոր կտուրով, աւելի ուշ վերանորոգուել է ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերում:

Այս վերանորոգումները վկայում են այն փոփոխութիւնների մասին, որոնց ժամանակի ընթացքում ենթարկուել է հայկական ճարտարապետութիւնը Լեհաստանում, տարբերելով ԺԶ. դարի հայկական ճարտարապետութիւնը ԺԳ. դարից:

Բացի Լվովի տաճարից, նման ոճով կառուցուած է մօտաւորապէս նոյն ժամանակում Եազլովէց քաղաքի հայկական եկեղեցին: Նրա ճարտարապետն էլ իտալացի էր՝ Պետր Կրասովսկին (1570–1571 թ. թ.): Այդ եկեղեցու ոճը շատ բան է կորցրել հայկական գծերից, ընդունելով իտալական Վերածնունդի գծեր: Նրանում զգացւում են որոշ մանրամասնութիւններ նաեւ ուշ ժամանակի արեւմտեան գոթական ոճի: Եազլովէցի հայկական եկեղեցու ոճի մէջ այլ մանրամասնութիւններ, ինչպէս երկրորդ յարկի բարձր լուսամուտների երիզները, աւելի շատ յիշեցնում են իսլամական երկրների ճարտարապետական ոճը: Ընդհանրապէս այդ հայ եկեղեցու ճարտարապետութիւնը, ոճի տեսակէտից, Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ոճային ձեւերի խառնուրդ է, արտացոլելով իր մէջ հին Լեհաստանի հարաւ–արեւելեան սահմաններում բախուող երկու տարբեր մշակոյթների գործօնները:

Ճարտարապետական այդ տիպի նմանութիւնները, բացի Լվովից, Եազլովէցից, Կամենից–Պոդոլսկուց, գտնում ենք նաեւ հարաւում, այժմեան մերձ–դանուբեան սահմաններում՝ Մոլդավիայում եւ Վալախիայում: Այս երկրների հայկական գաղութներն առեղծուեցին աւելի ուշ քան Ղրիմի եւ Լեհաստանի հայ գաղութները:

Հայկական ճարտարապետութիւնն անվիճելի ազդեցութիւն գործեց մոլդաւա–վալախիական եկեղեցիների ճարտարապետութեան վրայ ԺԶ. դարում, եւ միանգամայն իրաւի: Հայկական ճարտարապետութեան տարրերը մոլդաւա–վալախիական եկեղեցական շինութեան մէջ խառնւում են գերակշռող բիւզանդա–յունական տարրերի հետ: ԺԶ.–ԺԸ. դարերի տեղական եկեղեցիների շինութիւնների ոճի վրայ միաժամանակ իրենց կնիքն են դրել թէ՛ հայկական եւ թէ յունա–բիւզանդական գործօնները:

Լեհաստանում Մերձաւոր Արեւելքի արուեստի, յատկապէս ճարտարապետական զարդաքանդակների առկայութեան մասին վկայում են նաեւ, բացի Լվովի հայկական տաճարից, այժմ արդէն գոյութիւն չունեցող Լվովեան երկու հայկական եկեղեցիները՝ Ս. Աննայի եւ Ս. Յակոբի: Լվովեան աշխարհիկ շինութիւնների մէջ եւս կան զարդաքանդակներ, որոնք վկայում են արեւելեան վարպետների աշխատանքի մասին, որոնք բերեցին Լեհաստան իսլամական արուեստի տարրերը:

Կաթոլիկ կանանց հայկական վանքում կայ պտուտաձեւ սանդուխ, որի զարդաքանդակների մէջ կան հայկական, իսլամական եւ արեւմտեան գծեր: Յատկանշական է խաղողի ճիւղերից հիւսուած զարդարանքը, որը յատուկ է հայկական, ինչպէս նաեւ պահլաւական արեւելեան արուեստին:

Լվովի հայկական տաճարի շուրջը կան հայկական բազմաթիւ տապանաքարեր, որոնցից մի մասը տաճարի ներսումն է, մի այլ մասը տաճարի բակում, որպէս սալայատակ: Դրանք երբեմնի շիրմաքարերն են, որոնք աւելի վաղ շրջանում կազմում էին գերեզմանատան մաս, հայկական եկեղեցուն կից: Նրանցից հնագոյները զարդարուած են երկրաչափական զարդաքանդակներով եւ նման են արաբականին եւ պարսկականին՝ Թուրքերից ժառանգ մնացած: Այդ զարդարանքին հանդիպում ենք նաեւ Լվովի ԺԷ. դարի մի քանի քարաշէն տների լուսամուտները եզերող նախշերի մէջ: Շիրմաքարերի վրայ, զարդարանքների հետ միասին, կան նաեւ հայկական տապանաքարեր:

Այդ տիպի յուշարձանները, որոնք վերաբերում են հայ քարտաշներին եւ քանդակագործներին, շատ էին առաջ Լեհաստանի հարաւ–արեւելեան շրջաններում: Հայ քարտաշներ, ինչպէս նաեւ քանդակագործ վարպետներ լայնօրէն օգտւում էին իսլամական արուեստից, ինչպէս որ հայկականի կողքին այնտեղ կան պարսկական, սելջուկեան, իսկ որոշ մանրամասնութիւններում նաեւ չինական գծեր: Աւելի շատ օրինակներ կարելի է գտնել Լեհաստանի այն քաղաքներում, որտեղ հայ գաղութները աւելի մեծ էին, ինչպէս Եազլովէցում եւ Կամենէց–Պոդոլըսկում, Մոլդաւիայում եւ Վալախիայում, որտեղ աշխատում էին Հայերը որպէս քարտաշ եւ շինարար:

1630 թուականին, երբ Լեհաստանի Հայերը ընդունեցին կաթոլիկութիւնը, դրանով վերջ տրուեց հայկական արուեստի եւ Հայերի միջնորդութեամբ արեւելեան արուեստի ազդեցութեանը լեհականի վրայ, սկսուեց արագ թափով հակառակ ընթացքը, այսինքն Լեհաստանում արեւմտեան արուեստի ազդեցութիւնը հայկականի վրայ:

(3 — Տար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Աղեքսանդրիոյ Յառաջդիմասէրի բարերար եւ անդամ Գ. Սեդրակ Լէյլէկեան: Ծանօթ եւ սիրուած անձնաւորութիւն մըն էր ողբացեալը, որուն մարմինը Եգիպտոս փոխադրուեցաւ թաղման համար:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ մեռած է ծանօթ փաստաբանուհի Էլէնա Նեվրուզ (Նեվրուզեան): Ողբացեալը առաջին նախկին Խորհրդարանի եւ Ազգային Գիւղացիական կուսակցութեան դէմքերէն էր: Իր նախնիքը, ԺԱ. դարու կիսուն, Անիի կործանումէն ետք, անցած են նախ Լեհաստան, ապա ապաստանած Մոլտավայի հայաշատ Պոթուշան քաղաքը, ուր մինչեւ այսօր կան հայկական եկեղեցի մը եւ ազգապատկան կալուածներ:

Էլէնա Նեվրուզ երկար տարիներ առումէն կիներու Իրաւանց Պաշտպան Կազմակերպութեան նախագահուհին եղած է եւ մաս կազմած նաեւ առաջին Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութեան:

Իբրեւ մասնագէտ փաստաբան՝ պատմական եւ սիրային ոճիրներու, մեծ դատեր ստանձնած է: Սիրուած եւ յարգուած դէմք մը եղած է Ռումանիոյ մէջ եւ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է Ռումանահայութեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Սարգիս Կաքաւեան: Հաւատաւոր Դաշնակցական, ողբացեալը բնիկ Ուրֆացի, շուրջ 50 երկար տարիներ կուսակցական գործունէութիւն ունեցած է:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ընկ. Գաբրիէլ Լազեանի մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին նուիրուած երեկոյ մը տեղի ունեցած է Օգոստոս 28ին: Ընկ. Լազեանի կեանքն ու գործը ոգեկոչած են՝ ընկերներ Գերճ Մըսըրլեան եւ Սարգիս Զէյթլեան:

ԳԱՀԻՐԷ հասած է շարժարուեստի ծանօթ բեմադիր՝ Ռուբէն Մամուլեան, ուր պիտի պատրաստէ «Կղէոպատրա» ժապաւէնը Ֆոքս արտադրութեան հաշւոյն: Արաբական Ալ Ահրամը, հրատարակելով Մամուլեանի նկարը գրուատալից տողերով յօդուած մը տպած է ուր մեծ գնահատանքով կը խօսուի հայ բեմադիրին մասին: Մամուլեան 57 տարեկան է եւ ցարդ 35 ժապաւէններ պատրաստած է:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ «Մաշալլահ» անունով գունաւոր ժապաւէն մը կը պատրաստուի որ 350 հազար սթերլին պիտի արժէ: Գլխաւոր դերակատարներն են՝ Վիթթորիօ տէ Սիքա եւ Աքիմ Թամիրոֆ:

×

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Արժանթինի մէջ, Վազգէն Կաթողիկոս ընդունած է հայ եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչները, որոնք զանազան հարցումներ ուղղած են, որոնց պատասխանած է Վեհափառը:

Ստորեւ կուտանք կարեւորները.—

Հարցում.— Հայ եկեղեցին կաթողիկէ՞ է: Կը նմանի՞ անոր:

Պատասխան.— Մեր Եկեղեցին առանձին զարգացած հաստատութիւն է եւ կը կոչուի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցի:

Հ.— Քանի որ Ս. Էջմիածինը Հայաստան կը գտնուի եւ Հայաստան մաս կը կազմէ Խորհ. Միութեան, որ անհաւատ է, ի՞նչ փուլի մէջ կը գտնուին ձեր յարաբերութիւնները խորհրդային կարգերու հետ:

Պ.— Մեր ընտրութենէն առաջ, այսինքն 1955էն ի վեր է որ կը կատարենք հովուապետական պաշտօնութիւնը: Կրնամ հաստատ ըսել որ կառավարութեան եւ եկեղեցիին փոխ–յարաբերութիւնները բնականոն են:

Հ.— Ազդեցութիւն չե՞ն բանեցներ ձեր եկեղեցւոյ վրայ համայնավար իշխանութիւնները:

Պ.— Մենք մեր եկեղեցական գործերը կը վարենք ինքնավար կերպով: Կառավարութիւնը չի միջամտեր:

Հ.— Հաւատքի, դաւանանքի ազատութիւն կա՞յ Խորհ. Հայաստանի մէջ:

Պ.— Հաւատացեալին համար, կատարեալ է այդ ազատութիւնը, մեր եկեղեցիները միշտ բաց են եւ հաւատացեալները, կը յաճախեն հոն մեծ համեմատութեամբ:

Հ.— Յարաբերութիւն ունի՞ք Վատիկանի հետ:

Պ.— Կայուն յարաբերութիւն մը չունինք եւ չենք ալ ունեցած անցեալի մէջ:

Հ.— Արդեօք Վատիկանի հետ ձեր չյարաբերելու պարագան պետական ճնշումի՞ հետեւանք է:

Պ.— Ոչ, պարոն, ոչ մէկ ճնշումէ տեղեակ չենք: Պարզապէս, մեր յարաբերութիւնները Հռոմի հետ միշտ եղած են անպաշտօն, թէեւ սիրալիր, ինչպէս բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու հետ:

Հ.— Նորին Սրբը Օծութիւնդ, ի՞նչ կարծիք կրնայ տալ մեզի, Եկեղեցիներու միացման կարելիութեան մասին:

Պ.— Առանձնապէս կը կարծենք — ցանկացող ալ ենք — որ ապագային տեղի պիտի ունենայ Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու միաւորումը, վստահ ենք անոր իրականացման հանդէպ:

Հ.— Հայաստանի մէջ կաթոլիկ համայնք եւ եկեղեցի կա՞յ:

Պ.— Հայաստանի մէջ Հռովմէական եկեղեցի գոյութիւն չէ ունեցած եւ հիմա ալ չկայ: Խորհրդային ուրիշ երկիրներու մէջ՝ այո:

Հ.— Հռոմի Պապին հանդէպ ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

Պ.— Մեզի համար, Պապը աշխարհի քրիստոնեայ մեծագոյն եկեղեցիներէն մէկուն պետն է:

Հ.— Նորին Սրբը Օծութիւնդ ի՞նչպէս կը հաշտեցնէք Քրիստոնէութիւնը Մարքսիզմի հակակրօն վարդապետութեան հետ:

Պ.— Բնական է չենք հաշտուած եւ ոչ ալ կրնանք հաշտուիլ անհաւատ վարդապետութիւններու հետ:

Հ.— Ուրեմն ի՞նչպէս յաջողած էք փոխ–յարաբերութիւններ ստեղծել:

Պ.— Շատ դիւրին: Կրօնքը եւ կառավարութիւնը իրարու արգելք չեն եւ իրարու գործ խանգարելու չեն աշխատիր: Մեզի համար կենսականը այն է որ խորհրդային կառավարութիւնը մեր գործերուն չի միջամտեր եւ հաւատացեալը ազատ է հետեւելու իր կրօնքին ու եկեղեցիին:

Հ.— Բայց ի՞նչպէս կը հաշտուին Նիւթ եւ կրօնք:

Պ.— Կը կրկնեմ. հաշտութիւն չկայ, բայց կան ե՛ւ համայնավարներ ե՛ւ հաւատացեալներ ու բոլորն ալ երկրին քաղաքացիներն են: Որեւէ հաւատացեալ Հայ, նոյնքան հաւատարիմ է պետութեան, ինչքան կոմունիստ մը, ինչպէս ամէն երկրի մէջ:

«ՅԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Այո, որպէս խոշոր բերդերի տէր, Կամսարականները մեծ խնամք էին տանում թէ՛ բերդապահների եւ թէ իրենց իսկ զինական կրթութեան վրայ, եւ ի զուր չէր, որ նրանք ունէին ռազմունակ նախարարների համբաւ: Ինքը Ներսեհ իշխանը, ասում էին, ձուն դնում էր իր որդիներից մէկի գլխին եւ թռցնում նետով: Ճշմարիտ է, հեթանոսական ժամանակի սովորութիւն էր, որ բոլոր նախարարական տները պահում էին մեծ խմբերով աղաւնիներ՝ որբերին զոհաբերելու համար, բայց Կամսարական երիտասարդները իրենց ռազմական ուսումնասիրութիւնն սկսում էին նախապէս աղաւնիներով. նշան էին բռնում թռած աղաւնուն եւ արձակում նետը:

— Ով նետով ցած բերի աղաւնին՝ նա կը լինի նետաձիգ անվրէպ, — խրախուսում էր վարժեցնողը:

Այսօր էլ, երբ գարնան կէսօրեայ արեւը հաճելի ջերմութեամբ ողողել էր Կամսարականների ապարանքը, նրա ծառաստանը եւ բարձր, ամրակուռ պարիսպներն իրենց աշտարակներով եւ առհասարակ այգիներն ու հեռուն գտնուող անտառը, ապարանքի պատանիները խմբերով ճերմակ աղաւնիներ էին թռցնում եւ նետեր արձակում նրանց վրայ… Երբ ձիւնաճերմակ հեզ թռչունը քնքուշ թեւաթափումներով բարձրանում էր բաւական՝ պատանիները աղեղները լարած նշան էին բռնում նրան եւ միանգամից հինգ–վեց նետ ուղարկում յետեւից… եւ ում նետը ցած էր բերում նրան՝ վարժեցնողը մօտենում էր գոհունակ եւ ձեռքը զարկում նրա թիկունքին, որպէս խրախոյսի նշան: Ի՞նչպէս էր նկատում այդ՝ դա արդէն նրա սրատեսութեանն էր վերաբերում:

Մինչ պատանիներն ու երիտասարդները տարուած էին այս խաղով՝ տոհմի Նահապետ Ներսեհ իշխանը ծանրաքայլ երթեւեկում էր մեծ սրահում. երթեւեկում էր խոշոր ձեռքերը ետեւը դրած եւ, ժամանակ առ ժամանակ, կանգ առնելով, մռայլ նայում էր լուսամուտից դուրս, կամ, սրահից ելնելով քարէ պատշգամբ, մերթ դիտում էր պարապայտուրը, մերթ աղաւնիներին նշանող պատանիներին…

Որքան էլ աղաւնիներով նետավարժութիւնը ամէնօրեայ երեւոյթ էր իշխանի բակում՝ այնուամենայնիւ իշխանն այսօր անհաճութեամբ էր նայում այդ խաղին. թւում էր աղաւնիների կանչերը անախորժ էին նրան, որովհետեւ նայում էր յօնքերը կիտած, աչքերը բացխփելով ու կրկին մտնում սրահը: Ի դէպ, Կամսարականի անունը թէեւ Ներսեհ էր, բայց շատերն ասում էին Նարսեհ, աւելի մօտիկները՝ Նար իշխան:

Նար իշխանը յիսունն անց տղամարդ էր՝ բարձրահասակ, տակաւին ձիգ ու պինդ կազմուածքով: Ձնայած տարիքին՝ մազերի մէջ չկար եւ ոչ մի ճերմակ թել: Նրա մօրուքը կարճ էր, բայց բեխերը հաստ էին եւ երկար. խօսելիս, թւում էր, բառերը դիպչում էին բեխերին եւ նա, դրա համար կարծես, շուտ–շուտ ետ էր տանում դրանք, ուղղում, որ պառկեն իրենց տեղերում, բայց նրանք դալարուկների պէս նորից ընդունում էին իրենց նախկին դիրքը եւ աւելի մռայլում իշխանի տեսքը:

Վերջերս, պէտք է ասել, նա ոչ միայն մռայլ էր, այլ եւ զայրացած, ամսից աւելի նա իւրայինների հետ չէր խօսում գրեթէ. մենակ լինում էր գրատանը կամ առանձնանում իր սրահում եւ խորհում, խորհում…

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Տար.)

Կէօզիւպիւյիւք հետեւեալը յայտարարեց.

— Տարակարծութիւն ծագեցաւ դահլիճի անդամներուն միջեւ, ու մենք՝ 10 ընկեր հաւաքաբար հրաժարական տըւինք: Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին պաշտօնանկ ըրաւ մեզ:

Նախկին Պետական նախարար Շէֆիք Ինան պոռացաւ «ճիշդ է» ըսելով: Մինչդեռ Հանրօգուտ Շինութեանց նախկին նախարար Տանիշ Քոփեր՝ «Բնաւ լուր չունիմ, հրաժարական ալ չտուինք, առաջին անգամ ըլլալով ձեզմէ կը լսեմ. հաւանական է» ըսաւ:

Նախկին Առողջ. նախարար Նուսրէթ Քարասու յայտարարեց.

«Այս գիշեր ժամը 22ին վարչապետարանէն հեռաձայնեցին կացութիւնը հաղորդեցին»: Իսկ Ճարտարարուեստական նախարար Մուհթար Ուլուէրէն կինը հեռաձայնէն հետեւեալ պատասխանը տուաւ ջղայնոտ շեշտով.

— Մուհթարը տունն է, բայց կը քնանայ, չէք կրնար խօսիլ իրեն հետ: Ոտ-տոսն մտիկ չըրի՞ք: Ինչո՞ւ կը փնտռէք զինքը:

Թէեւ պաշտօնէ հեռացուած կարգ մը նախարարներ ըսած են թէ հրաժարական են տուած, այսուհանդերձ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն, նոր Սահմանադրութեան կըթնելով, վերջ տուած է անոնց պաշտօնին: Այս որոշումին պատճառ ցոյց կը տրուի նախարարներուն գործունէութեան անբաւարար բնոյթը:

Հակառակ Սահմանադրութեան որոշ տրամադրութեան, կը շարունակեն ըլլել այն վրոյցները թէ Ինէօնիւ-Կիւրսէլ տեսակցութեան հետեւանքով հալեան «թեքնիք տարրեր» պիտի առնուին դահլիճին մէջ:

× Օգոստ. 30էն սկսեալ, 28 զօրավարներ նշանակուած կամ աստիճանի բարձրացում ունեցած են, Թրքական բանակին մէջ: Այս ձեւով, օդային, ծովային եւ ցամաքային ուժերուն մէջ գործօն դեր ունեցող զօրավարներուն թիւը 62ի հասած կ'ըլլայ: Օգոստ. 3ին, 235 զօրավարներ հանգստեան կոչուած էին: Աստիճանի (զօրավար) բարձրացում ունեցողներուն մէջ կը գտնուի, յեղափոխութեան կազմակերպիչ եւ Ազգ. Միութեան Կոմիտէի անդամ՝ Մատան Օղլու: 3243 գանազան աստիճան ունեցող սպաներ եւ ենթասպաներ աստիճանի բարձրացում ունեցած են: Օգոստ. 20ին, 3600 սպաներ հանգստեան կոչուած կամ հրաժարական ներկայացուցած էին: Այս փոփոխութիւններուն նպատակն է «երիտասարդացնել» բանակի անձնակազմը:

× Ազգային Ժողովի առաջին նախարարութեան յանձնախումբի անդամ, Ֆըրանսայի հինգ երեսփոխաններ Թուրքիա պիտի այցելեն, Սեպտ. 8էն 13, յայտարարեց Թուրք արտաքին նախարարը: Այցելութիւնը անպաշտօն բնոյթ պիտի ունենայ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ · ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր փրանք:
Արտասահման 20 Նոր փրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՞ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Այրի Տիկ. Վերժին Ցովհաննէսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Թ. Մեսրոպեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին նաեւ 50 Ն. Ֆ. իրենց զաւակին եւ թոռան ապահով ճամբորդութեան համար:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Երեւանի Ռատիօ հաղորդման ժամերն ու ալիքները — Ամէն կիրակի եւ չորեքշաբթի առաւօտները Փարիզի ժամով 9ին կարճ ալիք 19 եւ 25 մեթրի վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Աշխէն Զարզարեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Միսաք եւ Արամայիս Զարզարեան Կարապետի ծնած Հայաստան Ճարխեճ գիւղ Դիլիճանի շըրջան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին — Հայաստան, Երեւան, Թելմանի փողոց, Յրդ Մաս, համար 13, բնակ. 38:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16.50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը Կառ տը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին: Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին:

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի *եւ* պաքալորէայի *քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:*

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Ռէնսի, Հեռ. 927-01-72:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպտեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, *Ընկերակցութեան գրասենեակը*, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլլալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ.— *«Հաւանում Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակցութեան Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:*

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք *(Քուր քըլասիք):*

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 *Ն. Ֆրանք:*

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանգիստաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

●

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին Հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIENNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S&O)
Tel. : N° 179 à Gonesse